

Bibliothèque numérique

medic@

**Galien. ...De differentiis febrium libri
duo, a Leonharto Fuchsio...**

Paris, J. Dupuys, 1554.

Cote : 1461

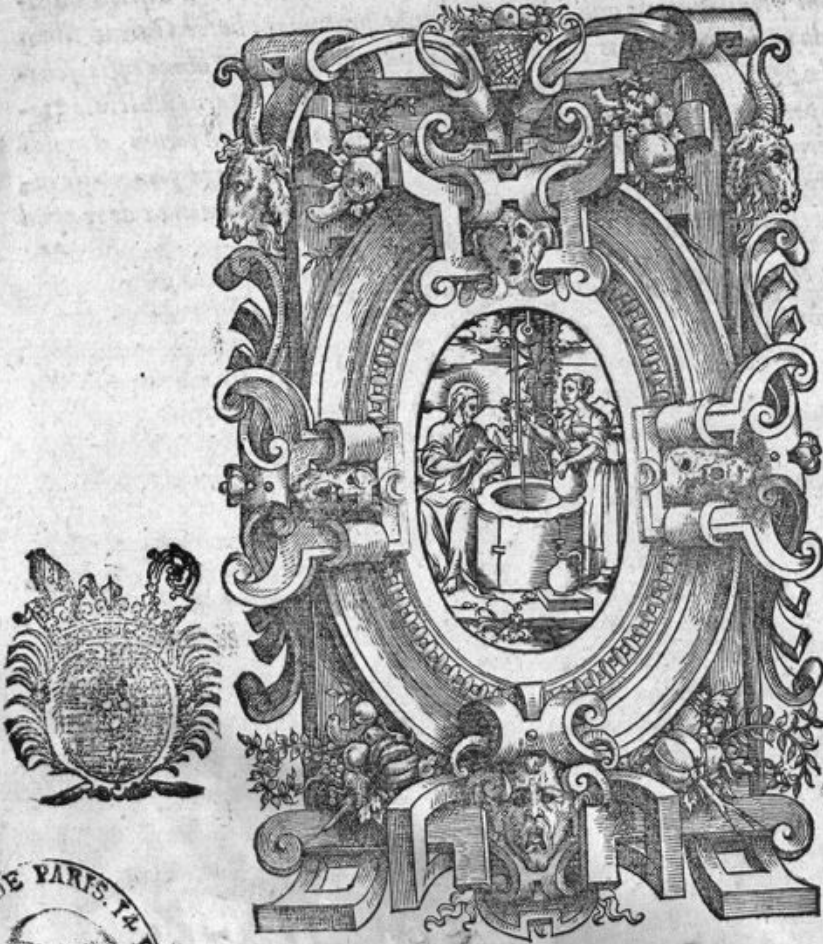
(c) Bibliothèque interuniversitaire de médecine (Paris)
Adresse permanente : <http://www.bium.univ-paris5.fr/hist/med/medica/cote?01461>

Ex dono D. Vallant

Claudij Galeni Pergameni, medicorum facile principis, de Differentiis Febrivm Libri Dvo,

A Leonharto Fuchsio Scholæ Tubingensis professore publico, latinitate donati, & commentariis illustrati.

Ex Bibl. S. Germani a Paris 1685
x ibid. et alior. 1625.

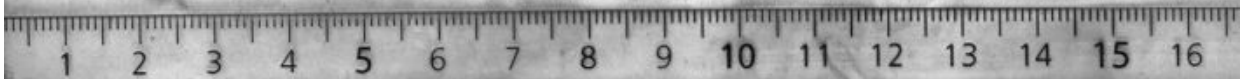

PARISIIS,

apud Iacobum Dupuys, via ad D. Ioannem Lateranensem, è regione collegij Cameracensis, sub signo Samaritanæ.

1554.

Cum Gratia & Priuilegio.

PRIVILEGII CAESAREI

Regiique summa.

Autum est Arnoldo Birckman & Iacobo Dupuys bibliopolis, Caroli quinti Imperatoris, & Henrici secundi Galliarum regis Christianissimi priuilegiis, ne quis intra sex annos proximos, hosce Galeni libros duos de Differentiis febrium, à Leonharto Fuchsio Tubingensis scholae professore publico, latinitate donatos, & commentariis illustratos, temerè in suis imperiis & regno, aut imprimat, aut vendat iniussu dictorum Arnoldi & Iacobi, interminatione confiscationis id genus voluminum, contra principale interdictum impressorum, & mulctæ arbitrariæ: Ut apertè in diplomatis ea de re apud Vtrunque principem disertè conceptis videre est.

Imperatoris edicto subsignabat Ioannes Obernburger:

Regis verò Guyneau.

IN GALENI LIBROS DE DIFFERENTIIS FEBRIVM INDEX.

A			
	Ccessio non laboriosa.	30.b	creante, relictus.
	Accessio tertianæ, cur nunc breuior, nunc vero longior existat.	41.a	Affectu quando solui, est impossibile.
	Accessio huius secundi implexus, quomodo, à semitertianæ accessione differat.	55.a	Agathini error.
	Accessio quotidiana tertio die, cur hora secunda expectanda fuit.	51.b	Agrestia olera.
	Accessio horridica.	51.b	Aldinus codex emendatus.
	Accessio cur per circuitum repetat.	67.b	Aldini codicis mutilus locus.
	Accessionis principium.	68.b	Aldini Græci codicis mutili, restituta lectio.
	Accessionis breuioris vel longioris quatuor causæ.	41.b	33.a
	Accessiones aliquæ, quare post inclinationem per circuitum repetant.	69.a	Aldinus Græcus codex emaculatus.
	Accessiones, cur per circuitum habeant febres, difficilius inuenitur, quàm quòd vnam duntaxat obtineant.	61.b	Alienum duplex.
	Accessiones, quare ordine repetant.	65.a	Alteratio triplex.
	cur Accessiones nonnullæ ad integritatē desinant, aliquæ vero non.	67.b	Αναβαλῖμοι ἢ ἐσακμασμοί.
	Accessionū longitudo, cur inæqualis.	67.a	Analogia.
	Accessionum longitudinis causæ quatuor.	44.a	Analogia lignorum ad ignem.
	Accessionum forma, non circuituum proportio à medico consideranda.	49.a	Analogia stercoris in agro.
Accidentales differentie febrium.	2.b	Animantiū corpora bifaria distantur.	
Acre & mordax excrementum quibus effluat.	8.a	Anticipare, & posterius occupare.	
Acutæ febres.	2.a	Απορεί.	
Acuti morbi.	2.a	Απυρεξία.	
in Acutis & ardentibus febribus epithematū refrigerantium vsus, mirè utilis.	33.b	Archigenes exquisitam tertianā non agnouit.	
Aër & spiritus idem.	4.a	Archigenis error.	
Aëris inspiratio, febrium pestilentialiū potissima causa.	12.a	Ardens febris.	
Aërem extrinsecus corpori circumfusum arteriæ attrahunt.	12.b	in Ardentibus & acutis febribus, epithematū refrigerantiū vsus mirè utilis.	
in Aëre pestilente commorantes, cur non omnes peste corripiantur.	13.a	Arteriæ extrinsecus corpori circumfusum aërem attrahunt.	
Aërea substantia.	3.b	in Arteriis numerosa foramina.	
AËtas florens omnium biliosissima.	37.b	Artomeli cataplasma.	
in AËtate declinante, cur melancholia abundat.	38.a	Aspectu graues febres.	
Affectus squalidus.	28.b	Astringentia non relaxantia, ventriculo & iecori adhibenda.	
Affectus quando abibit.	69.b	Athenæo in quo Galenus assentiatur.	
Affectus duplex in parte excrementa pro-		Αθλιπτος ἐπισημασία.	
		Atra bilis.	
		Attrahit dolor, & calor.	
		Auicenna, & recentiores qui illum sequuntur, epialam non rectè describunt.	
		Auicenna falso se Galeni interpretè iactat.	
		60.a	
		Auicenna sibi ipsi pugnantia scripsit.	
		Auicennæ error detectus.	
		Auicennam qui magni faciunt, insigniter stulti sunt.	
		Αξιώματα.	
		B	
		BAlneandum, non statim à cibo.	
		Bilis pallida, flaua.	
		ex Bile non omnis febris nascitur.	
		A.ii.	

INDEX.

Biliofus humor quis.	37.a	per Circuitum cur febres accessiones ha-	
Biliofum humorem ad febris procreationē		beant difficilius inuenitur,quàm quodd v-	
augeri non est satis.	37.a	nam duntaxat obtineant.	61.b
Biliofæ & pituitofæ febris, quarta mixtio.		Circuituum cōplicationes, cur sæpius me-	
55.b		dicis imponant.	71.a
Brassica.	9.a	non Circuituum, sed accessionum forma,	
Brassicæ capitatæ cætor.	9.a	à medico consideranda.	49.a
Bubo.	15.b	in Circuitibus integritas.	49.b
ex Bubonibus febres duplices nasci.	15.b	Codicum Græcorum varia lectio.	32.a
Bucca.	62.b	Collisio.	64.a
C			
C alidus effluxus suppressus.	7.a	Complicatio secunda.	55.a
Calidi alterius occursus.	7.a	Complicationem febrium ignoratam, quæ	
Calor.	63.a	incommoda comitentur.	50.a
Calor mitis qui.	2.a	Compositarum febrium dignoscendarum	
Calor humidus sicco efficacior.	32.a	ratio, ex simplicium febrium forma con-	
Calor attrahit.	63.b	specta dependet.	56.b
Calor extrinsec ^o , vnde sâguini accidit.	58.a	Compressiones pulsuum.	22.a
Calor splendens qui.	43.a	Conciliatio duorum locorum prima facie	
Calor hecticarum febrium siccus.	32.b	pugnantium.	42.a
Caloris generationis & auctiois, modi		Concoctionis seu alterationis duo genera.	
quinque.	7.a	18.a	
Caloris qualitas, indicium humoris effici-		Conspirabile ac cōfluxile totû corpus.	61.a
entis febris.	59.b	Consistentia.	18.b
Caloris inæqualitatis in febribus ex pituita		Constitutio.	70.b
ortis causa.	60.b	Contenta.	4.b
Caloris copia ab eiusdem acrimonia dif-		Continens, & continua febris.	38.b
cernenda.	60.a	Continentia.	4.b
Caloris differentię triplices.	12.b.3.a	Continenti, hectica quo pacto similis &	
à Calore, differentię trifariam petûtur.	2.a	dissimilis.	31.b
cur Caput nihil perpeffum, plura, & magis		Continentium febrium, seu synochorum	
praua excrementa coaceruet.	66.a	tres differentię.	38.b.39.b
Cambium.	29.b	Cōtinua intermedio die ac cessionem ob-	
Canis ortus.	5.b	tinens, duplex.	40.a
Candidum, quod in vrinis subsidet, puri		Continua febris.	38.b
proportione responder.	18.a	Continua, & quartana, num inter biliofas	
Cataplasma Artomeli.	33.b	connumerari possint.	39.a
nulla causa, sine habilitate eius quod pati-		Continuarum duplex genus.	39.a
tur, agere potest.	13.a	Continuarum febriû differentię.	38.b.39.b
Causæ, quæ maximè morbos committant		Continuarum, quæ in medio die accessio-	
scrutandum.	13.a	nem habent differentię.	39.b
Cibandi ratio diatritariorum.	31.a	Conuersari cum iis qui tabe afficiuntur, pe-	
Cibi, crassos ac lentos humores procrean-		riculo non caret.	5.b
tes, morbosiore.	11.a	Cōtra& iuuenis.	51.b
Cibi extenuantes, cur morbosi.	11.a	Contractiones.	55.a
Cibi praua.	5.b.9.a	Contraria num vno, eodẽmque tum loco,	
à Cibo, quare i hecticis calor augeatur.	32.a	tum tempore sentiantur.	46.a
à Cibo non statim balneandum.	38.a	Corpus totum cōspirabile ac cōfluxile.	61.a
Cinis.	65.a	Corporis partium substãtiæ quatuor.	29.b
Circuitus.	49.b	Corporis vitia corrigit omne opus & offi-	
Circuitus atque proportionones accessionû		cium medici.	14.a
nõ solùm considerare oportet, sed febris		Corpora animantium bifariã diffiãtur.	8.a
potius speciem.	34.b.35.a	Crepusculum vespertinum.	53.a
an Circuitus quitanos viderit Galen ^o .	17.a	Cruditate laborantes, cur aliquando febri-	
		citant, aliquando minus.	10.a
		Crudus	

INDEX.

Crūdus humor de genere pituitæ, & quod à pituita differat.	45.b.46.a.b	Epidemia.	15.a
Cultum naturę suscipere quid.	45.a	Epidemiis & pestilentibus morbis, cur nō omnes corripantur.	14.b
Conctatio inuasionis, certissimum est inclinationis indicium.	53.a	Epiala febris quando efficitur.	47.a
ex Cutis densitate febris.	8.a.b	Epialos febris & quando fiat.	45.b.46.a
D			
D Eclinante ætate cur melancholia abūdar.	38.a	Epialam Auicēna, & recentiores qui illum sequuntur, non rectè describunt.	46.a
Defluxio, quomodo ab vna parte in aliam decumbat.	62.a	ἐπισημασία. 2.2.b	Επιήθευμα. 43.b
Δειλινο-φία.	53.a	Epithematū refrigerantium in acutis & ardentibus febribus vsus, mirè utilis.	33.b
Deus, sumendis de nobis suppliciiis, naturæ ministerio vtitur.	5.a	Erasistrati de febris generatione & phlegmone sententia.	15.b
Διαλειμα.	41.b	Errantium febrium causæ.	70.a
Dialectici Soriten cum gradatione confundunt.	58.a	Errantes febres quæ, & quando maximè procreantur.	70.b
Diaria ex Solis vstione nata, quomodo ab ea, quæ ex refrigeratione procreata est, discernenda.	35.b.36.a.b	Essentia febrium.	1.b.3.a
Diaria febris.	3.a.4.b	Essentiæ calidæ permixtio.	7.a
ex Diariæ permutatione putridæ natæ, signum.	24.b	Εξανθήματα.	9.b
Diariæ febris causæ.	4.b.5.a	Excernere aliena nequit natura, quinque de causis.	45.a
Diariæ in putridam migrantis signa.	21.a	Excrementum acre & mordax ex quibus effluat.	8.a
Diariæ plurium dierum.	71.a	Excrementa magis praua cur caput nihil perpeßum coaceruet.	66.a.b
Diariæ omnes citra humorum putredinem excitantur.	15.a	Excrementa cur non vno stato tempore coaceruentur omnia.	66.b.67.a
Diariarum dignotio.	19.a.b	Excrementa, cur pars à se propulsare nequeat.	68.b
in Diariis quādo pulsus durus apparet.	25.a	Excrementa, cur putrescunt in phlegmonibus.	64.a
inter Diarias ex adenum tumoribus natas & putridas febres differentia.	16.a	Excretrix facultas, quando ad suam functionem excitatur.	65.a
Διασολή.	8.b	Excrementum mordax & acre, quibus hominibus colligatur.	8.b
Diatriarii notati.	33.b	Excusatio plenioris tractationis.	70.a
Diatriariorum cibandi ratio.	31.a	Exēpla tres febrū differentias explicātia.	3.a
Dies medius.	39.b	Exquisitus marasmus.	29.a
Differētiæ à calore trifariam petuntur.	2.a	Exquisita semitertiana, quomodo efficitur.	55.b
Differētiæ febrium duplices.	1.a	Externa duplicia sunt.	17.a
Dignitates.	6.a	Externa mala, cur per circuit ^o affligāt.	61.b
Distillatio.	36.b	Exercitationū consuetarū neglectus.	5.a.b
Dolor attrahit.	63.b	F	
Dubitatio Soritica.	57.a	F Acultates naturales quatuor.	62.a
E			
E Fluxus naturales & perspiratus.	66.b	Facultas excretrix, quando ad suam functionem excitatur.	65.a
Effluxus calidus suppressus.	7.a	Febris quid.	1.a.4.a.6.b
εἰσβολή.	22.b	Febris definitio cur à Galeno omiße.	1.a
Ellychnium.	27.a	Febris dignotio.	3.a
Εμφερόμενη.	19.a	Febris putrida obstructions interiorum meatuum comitatur.	10.b
Empirici.	5.b	Febris ex cutis densitate.	8.a
Empiricorum error, nullius rei naturam ratione inueniri putantium.	6.a	A.iii.	
Empiricorum concursus & obseruatio.	6.b		

INDEX.

- Febris pituitosa, cur singulis diebus accessum habeat. 42.b
 Febris potius species, quam circuitus atque proportionum accessuum, est consideranda. 34.b.35.a
 Febris, quomodo culpa partis, quæ in se gignit excrementa, oriatur. 68.a
 Febris ex tristitia & lassitudine. 8.a
 Febris ex putrefacto in partibus phlegmone obsessis sanguine nata qualis. 59.a.b
 num Febris omnis ex humorum putredine oriatur. 15.a
 Febris non omnis ex bile nascitur. 37.a
 Febris ex sanguine procreata, sub biliosa completur. 39.a
 Febris causa, ira. 7.b
 de Febris generatione Erasistrati sententia. 15.b
 nulla Febris continua, sui ratione, horrorem aut rigorem excitat. 55.b
 Febris non omnis putrida. 15.a
 Febris ex pituita, & flava bile composita. 48.a
 ad Febris procreationem non satis est biliosum augeri humorem. 37.a
 Febris continua. 38.b
 Febris intermittens quæ. 38.b
 Febris marasmodis. 27.b.33.a
 Febris efficientis humores indicium, caloris qualitas. 59.b.60.a
 Febris magna & parua. 3.a
 Febrem putridam cur phlegmone committat. 15.b
 Febrem ex sanguine natam Hippocrates non appellauit synochum. 60.a
 Febrem cur accendunt, phlegmone laborantes partes. 11.a
 Febrem creat aeris ambientis constitutio frigidior. 12.a
 in Febrem marasmodem, qui incidant. 33.a.b
 Febre cur prorsus liberantur, fluxione laborantes. 65.a
 de Febre quintana Galenus dubitare videtur. 17.a
 ex Febre composita, quotidiana, & tertiana, laborantis iuuenis historia. 50.b
 causa, cur Febres per circuitum accessiones habeant, quam quod vnam duntaxat obtineant, inuenitur. 61.b
 Febres, cur in internarum partium phlegmonibus accendantur. 56.b
 cur Febres non incidant, quibus ventriculus & iecur sunt robusta. 10.a
 Febres incrementales. 2.a
 Febres ex sanguine procreatæ simpliciores. 59.a
 Febres intermittentes unde gignantur. 38.b
 Febres hecticæ duobus modis efficiuntur. 26.b.27.a
 Febres, cur plenitudinem sequuntur. 11.a
 Febres accedunt tumores calidi ac dolorifici. 11.b
 Febres pestilentes à putredine ortum habent. 15.a
 Febres ex sanguine bifariam accidunt. 58.b
 Febres duplices ex bubonibus nasci. 15.b
 Febrium duarum vtra prius sit desitura, ut cognoscendum. 49.b
 Febrium compositarum dignoscendarum ratio, ex simplicium febrium forma cõspecta pendet. 66.b
 Febrium tria prima genera. 4.b
 Febrium essentia. 1.b.2.b
 Febrium cuius generi pulsus durus, neque proprius neque inseparabilis est. 25.a
 Febrium errantium causæ. 70.a
 Febrium differentiarum accidentales. 2.b
 Febrium à materia petita differentiarum tres. 3.a
 nũ Febris ex sanguine putrescente fiat. 58.a
 Febrium pestilentialium potissima causa, inspiratio aeris. 12.a
 Febrium differentiarum duplices. 1.a
 Febrium hecticarum maximum signũ. 34.a
 Febrium tres differentias explicantia exempla. 3.a
 Febrium complicationem à medicis ignoratam quæ incommoda comitatur. 50.a
 Febrium continentium causa. 71.a
 Febrium putridarum indicia nouem. 21.a
 Febrium hecticarum indicia. 28.a
 Febrium intermittentium differentiarum. 38.b
 in Febribus acutis & ardentibus epithomatium refrigerantium vsus mirè utilis. 33.b
 in Febribus ex pituita ortis caloris causa. 60.b
 Febribus, pulsus durus ex accidentibus euenire. 26.a
 Febriticare simpliciter. 33.b
 Flatuosæ, vel halituosæ febres. 2.a
 Fluxione laborantes, cur febre prorsus liberentur. 65.a
 Fluxiones facillè admittunt glandulæ. 63.b
 Fluxionum

INDEX.

Fluxionum differentia propter partium imbecillitatem fluxiones admittentiū, & robur excrementa transmittentium.	64.a	Hecticæ cur distæ.	20.b.21.a
Fluxionum causæ.	62.a	Hecticæ cum marasmo coniunctæ notæ.	28.b
Fructus molliores.	26.a	Hecticæ sæpenumero sine siccitate confistunt.	31.b.32.a
Frumentum.	9.b	Hecticæ sunt debiles.	32.a
Fuga præsentissimum in peste remedium.	5.a.12.b	Hecticæ principium & incrementum, ut cognoscitur.	32.b.33.a
Fugæ vsus, an Christianis concessus sit.	5.b	Hecticæ in pestilentia.	32.a
G		Hecticus pulsus qui.	34.b
G alenus in quo Athenæo assentiat.	15.b	Hecticarum quæ curatu, facilis, difficilis, & impossibilis.	27.a
Galenus, cur febris definitione omissa, protinus ab illius differentiis auspiciatur.	1.a	Hecticarum febrium calor siccus.	32.b
Galenus de febre quintana dubitare videtur.	17.a	Hecticarum febrium maximum signū.	34.a
Galenus liber de Rheumaticis affectibus.	70.a	Hecticis febribus omnibus proprium inseparabile est, ut oblato cibo calor accedat.	30.a
Galenus copia excusatur.	6.a	in Hecticis nulla fit inuasio.	31.b
Galenus codex Græcus emendatus.	63.b	in Hecticis, quare à cibo calor augeatur.	32.a
Galenus, in his libris institutum docere, non contradicere aduersariis.	6.a	Hepiala.	24.a
Γέματα σίτησις.	9.b	Historia de iuvene, qui composita febre ex quotidiana & tertiana laborauit.	50.b
Glandulæ, facile fluxiones admittunt.	63.b	Historia mulierculæ explicata.	34.b
Glandulæ triplices.	63.a	Horæ veteribus duplices fuerunt.	49.a
Gluten.	29.b	Horrida accessio.	51.b
Grauedo.	36.b	Horrida febres.	53.b
Græcus codex emendatus.	56.a	Horror.	51.b
Gurgulio.	63.a	Horror sine febre.	22.a
H		Humidus calor, sicco efficacior.	32.a
H abitus corporis.	21.a	Humor nullus, qualis ab initio fuit, permanere potest.	44.b
Hectica tantum.	29.b	Humor melancholicus.	59.a.b
Hectica primi gradus duplex.	30.b	Humor quis pituita appellatur.	46.b
Hectica quo pacto continenti similis & dissimilis.	31.b	Humor crudus de genere pituitæ, & quod à pituita differat.	46.b.47.a
Hectica febris.	3.a.4.b	Humorem biliosum ad febris procreationem augeri, non est satis.	37.a
Hecticæ quæ facile curari potest, notæ.	30.a	Humores serosi qui.	65.b
Hecticæ primus & secundus & tertius gradus.	29.b.30.a	num ex Humoribus putredine omnis febris oriatur.	15.a
Hecticæ, quæ sola consistit indicia.	30.b	Humorum putrefactionis occasiones.	12.b
Hecticæ, maximum & potissimum signum.	30.a	Humorum putredinis duo prima genera.	17.b
Hecticæ alter generationis modus.	27.a	Humorum putredo triplex.	17.b
Hecticæ febres duobus modis efficiuntur.	26.b.27.a	Humoribus prauis corpus plenum habentes, qua utantur valetudine.	9.b
Hecticæ principium, ut definiendum.	29.b	Hypothesis.	65.a
Hecticæ in marasmo transitionis terminus.	32.b.33.a	I	
Hecticæ febris cum alia coniunctæ, notæ.	34.b	I ecur & venter robustum habentes, cur febres non incidant.	10.a
Hecticæ principium quale.	29.a	Iecori & ventriculo astringentia, non	A. iiii.

INDEX.

relaxantia sunt adhibenda.	10.b		
ad Ignem lignorum analogia.	64.b		
Illaboriosa accessio.	31.a		
Imbecillitas.	69.b		
Impetum facientia.	4.b		
Implexus	56.b		
Inclinatio.	68.b		
Incommoda quæ sequuntur eos medicos, qui febrium complicationes ignorant.	50.a		
Incrementum.	68.b		
in Incrementis submissionis velocitas cur magis apparet.	23.b		
Indicationes.	7.a		
Inedia, ex accidenti vacuat.	25.b		
Integritas quæ in circuitibus fit.	49.b		
Intermissio.	41.b		
Intermittens febris quæ.	38.b		
Intermittentes vnde generantur febres.	38.b		
Intermittentis febris tertianæ formam cõ- stituentia.	41.a		
Intermittentes febres duplices.	40.b		
Intermittentium tres species.	39.a		
Interpres Galeni latinus notatus.	46.b		
Interpretum Galeni error.	10.b		
Inuasio nulla fit in hecticis.	31.b		
Inuasionis cunctatio, certissimum est incli- nationis indicium.	53.b		
Inuasiones repetere.	22.a.b		
Ira quid.	7.b.15.b		
Ira, febris causa.	7.b		
Irafcibilis facultatis sedes.	7.b		
Iuuenis contractus.	51.b		
		K	
K αθημερίως.	50.a		
K καύσος.	40.a		
		L	
L Αψάνα.	9.b		
L non Laboriosa accessio.	30.b		
L ex Lassitudine febris.	8.a		
Leçtio varia.	11.b		
Lignorum ad ignem analogia.	64.b.65.b		
Λίμνη.	28.b		
Λίμματα.	6.a		
Lippitudo sicca.	28.b		
Lippitudinum curatio.	66.a		
Lippitudinis remedia.	66.a		
Lipyria.	24.a		
Locus Galeni emendatus.	69.a		
Locus Galeni expensus.	52.a		
Logica de causis prædictarum febrium dif- putatio.	48.a		
		M	
M Ala externa, cur per circuitus affligat.	61.b		
Mala, bona, simpliciter.	18.a		
Marasmodes febris.	27.b.33.a		
in Marasmoden febrem qui incidant.	33.a.b		
Marasmus.	27.a		
Marasmus calidus.	28.a		
Marasmus frigidus duplex.	27.b		
Marasmus, quando incipit.	29.a		
Marasmus exquisitus.	29.a.b		
Marasmus interdum ex seipso incipit.	34.a		
Marasmi, hecticæ coniuncti, notæ.	28.b		
Marasmm nullum corporis membrum ef- ficat, priusquam cor laboret.	34.a		
in Marasmm hecticæ transitionis terminus.	32.b		
in Marasmm trãstitionis hecticæ signum.	33.a		
Meatuum internorum obstructions co- mitatur febris putrida.	10.b		
Medicina, ars factiua.	14.b		
Medico, num nominum aliqua cura fit ha- benda.	47.a		
Medici omne opus & officium vitia cor- poris corrigit.	14.a		
Medicorum veterum reprehensio.	1.a.b		
Melancholia putrida ad bilis degenerat na- turam.	39.b		
Melancholia in declinante ætate, cur ma- ximè abundat.	38.a		
Melancholicus humor.	59.a.b		
Melancholici qui hoc loco.	45.a		
Membrum corporis nullum marasmm ef- ficat, priusquam cor laboret.	34.a		
Μεθιμερίως.	50.b		
Mitis calor qui.	2.a		
Mixtio.	56.b		
Mixtio quarta, biliosæ & pituitosæ febris.	55.b		
Morbilli.	9.b		
Morbus non omnis ex vacuatione factus, repletionem curatur.	26.a		
Mordax & acre excrementum quibus ef- fluat.	8.a		
Mors quæ molestia caret.	27.b		
Motus.	7.a		
Motus in tristitia qualis.	8.a		
		N	
N Asturtium.	9.a		
N Natura aliena excernere nequit, quin- que de causis.	45.a		
Naturæ cultum suscipere quid.	45.a		
		Nomen	

INDEX.

Nomen non habens.	29.b	φύμα.	17.b.59.a
Nomina contemnenda esse, vt intelligendum.	50.b	φροντισειν.	8.b
Nominumne aliqua cura fit medico habenda.	47.a	Pituita.	45.b.47.b
Νοσάζειν.	14.a	Pituita, cur falsa.	47.b
O		Pituita putrida, in bilis quobammodo naturam degenerat.	39.a
Obstructionis causæ.	68.b	Pituita quis humor appellatur.	46.b
Obstructiones internorum meatuum febris comitatur putrida.	10.b	Pituita dulcis, cur non rigorẽ excitet.	48.a
Ocimum.	9.b	Pituitæ quatuor species.	47.b
Olera agrestia.	9.b	Pituitæ differentia.	46.b
Oleracearum stirpium radices acres.	9.a	Pituitosa febris, cur singulis diebus accessionem habeat.	42.b
Ομοτόνοι κ̄ ἀκμαστοι.	39.b	Pituitosa & biliosa febris, quarta mixtio.	55.b
Οπώρα.	26.a	Platonis sententia explicata.	50.b
P		Plenitudo totius corporis.	5.b
Ars, cur excrementa à se propulsare nequeat.	68.b	Plenitudo duplex.	70.a
Partis culpa, quomodo quæ gignit in se excrementa, febris oriatur.	68.a	Plenitudinem, cur sequuntur febres.	11.a
Partes sanæ quâdo sunt, & fluxionibus obnoxia.	62.a	qui Πλησμονή, apud Hippocratem repletionem interpretati sunt, notantur.	25.b
in Partium internarum phlegmonibus, cur per circuitus febres accenduntur.	66.b	Poma.	26.a
Partium corporis substantiæ quatuor.	29.b	quibus Prauis humoribus corpus plenum est, qualis eorum sit sanitas.	9.b
Πεμφυγάδες.	2.a	Præcautio.	14.b
Perspiratus & effluxus naturales.	66.b	Præcautio, & sanatio confunduntur.	14.b
Πέρισπείρομη.	27.b	Præcautio ad quẽ modũ, sanatio dici possit.	14.a
Pestis.	14.b	Principium hecticæ, vt cognoscitur.	33.a
in Pestilentia, hecticæ.	32.a	Principium hecticæ, vt definiendum.	29.b
Pestilentis febris causa.	12.b	Prodicti erratum.	46.b
cum Peste laborantibus versari periculum.	4.b	Propositio disiuncta.	24.a
in Peste fuga præsentissimum remediũ.	5.a	Pulsus durus quando in diariis & putridis apparet.	25.a.b.26.a
Pestilentes febres à putredine ortũ habent.	2.a.15.a	Pulsus parui causa.	51.b
Peste, cur non omnes corripiantur, in aère pestilente commorantes.	13.a.14.b	Pulsus inæquales.	43.a
φαιλότερον.	58.a	Pulsus duos febribus ex accedẽte euenire.	26.a
Philippus Medicus.	46.b	Pulsus hecticus qui.	34.b
φλεγμώντα.	11.b	Pulsus durus, neque proprius, neque inseparabilis, cuius generi febriũ.	25.a.b
φλεγμονή generatim sumpta.	11.b	Pulsus durus quâdo in diariis appareat.	25.b
de Phlegmone Erasistrati falsa opinio.	16.a	Pulsus duri causæ.	24.b.26.b
Phlegmone, cur febrem putridam committat.	15.b	Pulsus magnus quando fit.	19.b
Phlegmonelaborantes partes cur febrem accendunt.	11.a	Pulsus parui & inæquales, quando sunt.	22.b.23.b
in Phlegmonibus partium internarum, cur per circuitus febres accenduntur.	66.b	Pulsus durus, quando in putridis febribus apparet.	26.a
in Phlegmonibus, cur putrescunt excrementa.	64.a	Pulsus & respirationis collatio.	8.b
φθόν.	34.a	in Pulsu, quando putredinis signum appareat, & quando non.	41.b
		in Pulsu, quies duplex.	20.a
		de Pulsu duro, cur hoc loco Gal. agat.	25.a

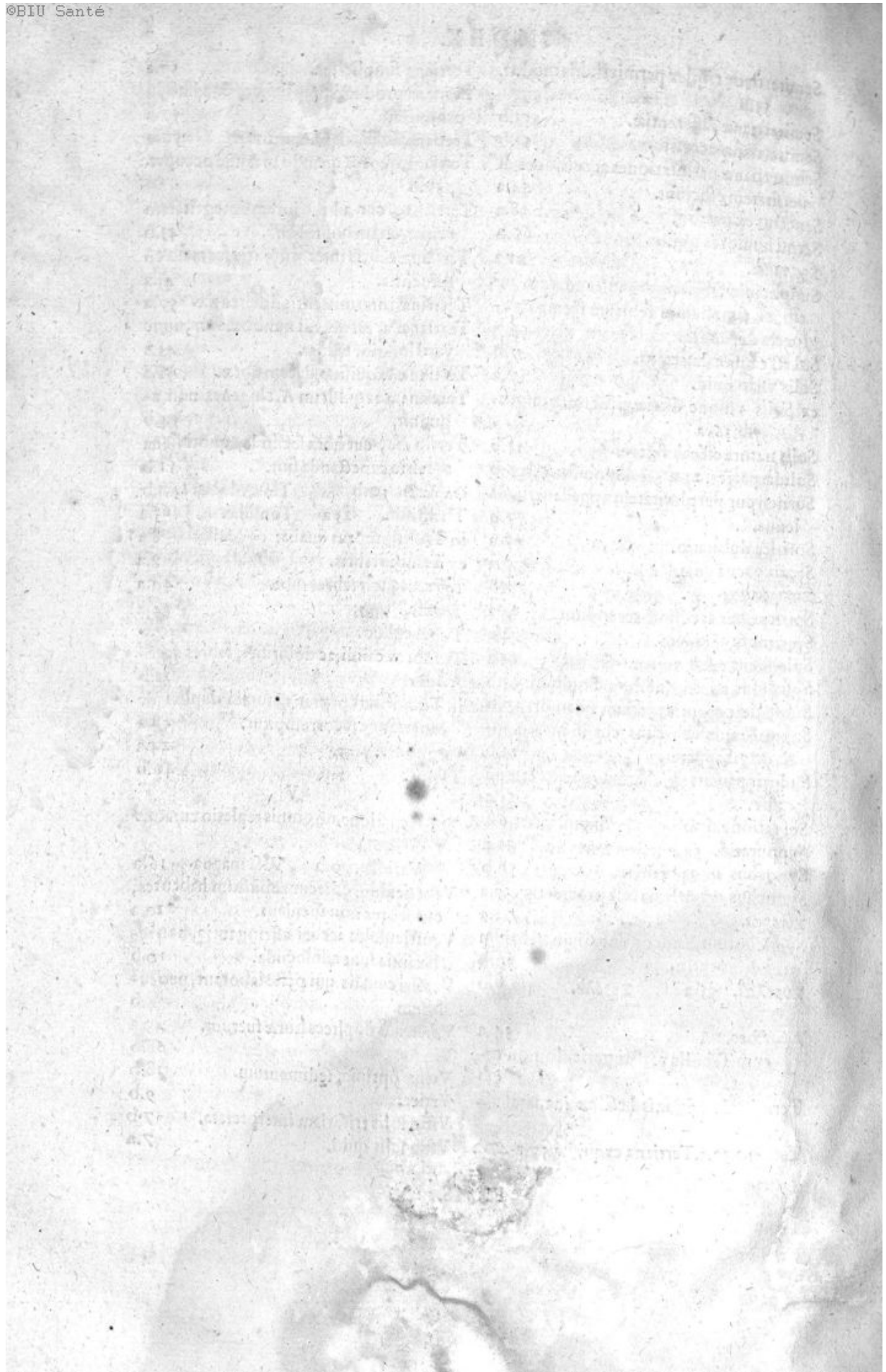
INDEX.

Pulsuum compressiones.	22.a.b	Quies in pulsū duplex.	20.a
Pustulæ scabiosæ, læprosæ.	9.b	an Quintanos circuitus vi derit Galen?	17.a
Pus optimum.	18.b	R	
inter Pus & putredinem nulla est differentia.	18.b.19.a	R Adices oleraccarū stirpium acres.	9.a
Puris tertium genus.	18.b	<i>Ρασών.</i>	37.b
Puris differentiæ tres.	19.a	<i>Ραθυμία.</i>	37.b
Puri respondet candidum, quod in vrinis subfider.	18.a	Ratione, nullius rei naturā inueniri posse, secundum Empiricos.	6.a
Putredo tertia.	18.b	Repetere inuasiones.	22.a
Putredo.	69.b	Repletio non omnis vacuatione curatur.	26.a
Putredinis humorum duo prima genera.	17.b	Reprehensio veterum medicorum.	1.a.b
Putredinis in pulsū signum, quando, & quando non appareat.	41.b	Respirationis ac pulsus collatio.	8.b
Putredinis sanguinis, duæ causæ.	64.b	Rigor.	51.b
Putredines prædictæ vt discernantur.	18.a	Refrigeratio.	51.b
Putrefactio.	7.a.58.b	Rigor sine febre.	21.b.45.a.b
Putrefactionis humorum occasiones.	12.b	Rigor, num à causa calida fiat.	44.a
num ex Putrescēte sanguine fiat febris.	58.a	Rigorē, cur non excitet pituita dulcis.	48.a
Putrida febris.	3.a.4.b	Ros.	29.b
signum, num Putrida sit ex diariæ permutatione nata, an statim initio inuaserit.	24.b	Rubigo.	9.b
Putridæ.	20.b.21.a	S	
Putridam febrem cur phlegmone committat.	15.b	S Alæ febres.	2.a
Putridarum febrium indicia nouem.	21.a	Sanatio propriè quid.	14.b
in Putridis febribus, quando durus pulsus apparet.	25.a.26.a	Sanæ partes quando sunt, & fluxionibus obnoxia.	62.a
inter Putridas febres & diarias, ex adenum tumoribus natas, differentia.	16.a	Sanitas qualis sit eorum, quorum corpus prauis humoribus plenum est.	9.b
Q		Sanguis, qui influxit, duabus de causis alteratur.	68.b.69.a
Q uartana.	39.a	Sanguis cur putrescat.	64.b
Quartana, & continua, num inter biliosas numerari possint.	39.a	Sanguis putrescens mutatur.	70.a
Quartana ex quo humore procreatur.	44.a	Sanguis vt putrescit.	58.b
Quartanas gignentia.	38.a	Sanguis in tumoribus præter naturam, duplici de causa corrumpitur.	58.a
Quartana, quos maximè corripit.	38.a	Sanguinis putredinis duæ causæ.	64.b
Quartana continua.	40.b	Sanguini, vnde calor extrinsecus accidit.	58.a.b
Quartanæ exquisitæ forma.	43.b	ex Sanguine procreatæ febres simpliciores.	59.a
Quotidiana, quos occupet.	37.b	num ex Sanguine putrescente febris fiat.	98.a.b
Quotidiana intermittens.	40.a	ex Sanguine procreata febris, sub biliosa complectitur.	39.a
Quotidiana, cur non ad tam puram integritatem veniat, quàm quotidiana.	43.b	ex Sanguine bifariam febres accidunt.	58.b
Quotidiana continua.	39.b.50.b	Scindapsus.	47.a
Quotidiana vox simpliciter posita, quid denotet.	55.b	Sedimentum yrinæ optimæ.	18.b
Quotidianæ & tertianæ, quatuor implex?	48.a	Semitertiana.	24.a
Quotidianæ exquisitæ forma.	42.a	Semitertiana, vnde dicta.	51.b
Quotidianæ exquisitæ octo indicia.	42.b	Semitertiana exquisita.	52.a
Quies ytraque breuis.	23.b	Semitertiana, ex numero cōtinuarum.	55.a
		Semitertiana, bifariam generatur.	52.a
		Semitertiana exquisita, quomodo efficitur.	55.b
			Semiter-

INDEX.

Semitertianę triplex permixtionis modus.		Tertiana simpliciter.	57.a
53.b		Tertiana producta simpliciter, & admodũ	
Semitertianę differentię.	53.b	producta.	57.a
Semitertianę accessio.	51.b	Tertiana, & Tertiana continua.	50.b
Semitertianę permixtiones accessiones di		Tertiana, quos & quando maximę occupet.	
uersitatem efficiunt.	54.a	37.b	
Senectus ex morbo.	27.b.28.a	Tertiana, cur ad puriorem integritatem	
Serofi humores qui.	65.b	veniat, quàm quotidiana.	43.b
Σχετικὰ.	21.a	Tertianę febris intermittētis formam cõ	
Simplicium februm dignoscendarum ra		stituentia.	41.a
tio, ex simplicium februm forma con		Tertianę intermittētis differentię.	57.a
specta dependet.	56.b	Tertianę accessio, cui nunc breuior, nunc	
Sol est causa calefaciens.	7.b	verò longior existat.	41.a
Solis vstio quid.	7.a	Tertianę exquisitę, decem notę.	41.a
ex Solis vstione diarię procreatę notę.		Tertianam exquisitam Archigenes non a	
35.b.36.a		gnouit.	54.b
Solis natura est calefacere.	15.b	Tertio die, cur hora secunda, quotidiana	
Solidę partes. 21.a	Sophistę. 5.b.6.b	accessio expectanda fuit.	51.b
Soriten cur perplexitatem appellauerit Ga		Θαλπω. 10.b	Thucydides. 12.a.b
lenus.	57.b	Themison. 23.a	Tonfillę. 63.a
Soritica dubitatio.	57.a	in Tristitia motus qualis.	8.a
Spatia vacua quę.	70.a	ex Tristitia febris.	8.a
Σπειράομαι.	27.b	Τρυπαιοφυεῖς febres quę.	40.a
Spiritus, cur facillimę accenditur.	4.a	Τρόπος.	54.a
Spiritus & aër idem.	4.a	Tuberculum.	17.b
Splendens calor qui.	43.a	Tumores calidi, ac dolorifici, febres accē	
Squalidus affectus. 28.b	Studium. 43.b	dunt.	11.b
Substãtię corporis partium quatuor. 29.b		in Tumoribus præter naturam duplici de	
Submisionis velocitas, cur in incremen		causa sanguis corrumpitur.	58.a
tis magis apparet.	23.b	Typhodes.	24.a
Sudoris paucitatis, aliarũque excretionũ		Typus.	40.b
causa.	51.a		
Sui ratione. 67.a	Sumptiones. 6.a	V	
Suppuratio. 34.a	Συνεχέῖς. 39.a	VAcuatione, nõ omnis repletio curatur.	
Synochus non putrida.	58.b	26.a	
Synochus, nõ ex flaua bile procreetur. 39.a		Variolę. 9.b	Vasa magna. 16.a
Σύνοχοι.	71.a	Ventriculum & iecur robustum habentes,	
Synochorum, seu continentium februm		cur febres non incidant.	10.a
tres differentię.	39.b	Ventriculo & iecori astringentia, non re	
Συσολή. 55.a	Συσολή. 8.b	laxantia sunt adhibenda.	10.b
		Verfari cum iis qui peste laborant, pericu	
		losum.	4.b
		Veteribus duplices horę fuerunt.	49.a
		Vigor.	68.b
		Vrinę optimę sedimentum.	18.b
		Vrtica.	9.b
		Vstio solis trifariam interpretata.	7.b
		Vstio solis quid.	7.a

FINIS.

CLAVDII GALENI

Pergameni de Differentiis februm, Liber Primus.

Leonharto Fuchfio interprete.

Cap. I.

Differentiæ februm maximè quidem propriæ ac principales ab earum essentia sumuntur: alia verò ab iis quæ aliquo modo accidunt. Quoniam verò & ipsorum accidentium non vna est natura, sed alia quidem propinquiora, ac ei quæ diuiditur essentiæ magis propria, alia verò remotiora, magisque aliena: idcirco & earum quæ hinc sumuntur differentiarum nequaquam vnum est genus.

Differentiæ febris duplices.

COMMENTARIUS.

Omissa febris definitione, utpote alibi tradita, adeoque satis nota, protinus à februm differentia auspicatur Galenus, atque eam duplicem esse ostendit: vnam scilicet maximè propriam & principalem, quæ ab essentia febris sumitur: & alteram accidentalem, sic nimirum dictam, quod ab aliquo febris accidente petatur. Cæterum ut ipsorum accidentium non est vna natura, sed alia, quidem propinquiora, ac diuidendæ substantiæ magis propria, alia verò remotiora, magisque aliena: sic etiam differentiarum quæ ab accidentibus sumuntur, non est vnum genus. Quæ verò febris sint differentiæ ab essentia, quæ item ab accidentibus petitæ, paulo post in Hippocraticæ sententiæ enarratione dicemus. Atque hæc est febris in primas differentias diuisio, à qua Galenus tractationem hanc auspicari voluit, definitione præterita, utpote satis, ut diximus, ex aliis locis nota. Quod si tamen quis hanc omnino requirat, is sciat Galenum libro octauo Therapeuticæ meth. capite primo illam ita definiuisse, Febris est calor immodicè auctus, ut iam hominem molestet, atque actionem lædat. Et haud dissimiliter capite quinto libri de Differentiis morborum, ubi in eum definiuit modum, Febris est calor qui totum infestat corpus. Sed infra de febris definitione plura.

Galenus cur febris definitione ommissa, protinus ab illius differentii auspicatur.

Febris quid.

Igitur maximè peccant, qui ab iis quæ propriæ ac maximè principales sunt, discedunt. Deinde verò quicumque harum mentione facta, permiscet cum eis, quasi eiusdem conditionis ac honoris essent omnes accidentales, vtilis ab inutilibus haud discernentes. Non solum autem in ipsis differentiarum generibus plurimi medicorum deliquerunt, aut

Reprehensio veterum medicorum.

A. j.

GALDE DIFFERENT. FEBRIVM

redundantes, quòd inutilium quoque meminerint : aut deficientes, quòd nonnullas etiam vtilis præterierint : sed & in ipsa diuisione generum in proprias differentias similiter errauerunt . Statim enim, quum primum ac maximè proprium differentiarum genus ab ipsa diuidendæ rei essentia sumatur, tamen videre licet nonnullos medicos vniuersum hoc genus prætermisisse : alios verò aut redundantes in diuisione fuisse, vel deficientes.

COMMENTARIVS.

Quatuor de
causis veteres
medici à Gale
no reprehēsi.

Quatuor de causis hoc in loco Galenus veteres medicos reprehendit. Vna quidem, quòd proprias & maximè principes differentias febrium omiserint. Altera, quòd etsi has ipsas commemorauerunt, tamen cum eis accidentales permiscuerunt, adeoque vtilis ab inutilibus non separauerunt. Tertia, quòd in diuidendo superflui fuerint, aut pauciores quàm oporteret tradiderint differentias. Exuperare autem aliquid, aut deesse, præcipua sunt diuisionis vitia, quòd scilicet quæ sunt nullius vsus recenseantur, aut vtilis omittantur differentia. Quarta, quòd diuidendo genus febris in proprias differentias, aberrarint. Intelligit autem haud dubiè Archigenem & Erasistratum, quorum ille, vt libro secundo de Iudiciis, cap. octauo testis est Galenus, decem de Dignotione febrium libros scripsit. Hic quoque, vt ibidè attestatur, aliquid de febribus memoriæ prodidit. Vterque igitur in recensendis febrium differentiis errauit.

Hippocrates.

Quamquam Hippocrates in sexto Epidemion libro optimè diuisit. Dictionis autem habet in hunc modum, Febres hæ quidem manu sunt mordaces, illæ verò mites. Quædam autem non mordaces, sed incrementales. Aliæ verò acutæ quidem, sed à manu deuiçtæ. Quædam sunt statim adurentes, quædam verò omnino debiles, siccæ. Aliæ autem falsæ. Quædam fluctuosæ, aspectu graues. Nonnullæ ad manum humidæ. Aliæ rubicundæ valde. Aliæ vehementer pallidæ. Aliæ liuidæ, & alia istiusmodi.

COMMENTARIVS.

Hippocratem libro Epidemion sexto sectione prima Aphorismo ultimo plenam & optimam febrium diuisionem tradidisse monstrat, adeò vt mirum sit, cur prædicti medici illum non fuerint imitati. Quum autem hæc, vt aliæ ferè omnes Hippocratis sententiæ, breuis admodum, & obscura sit, præstat illam in præsentia paucis explicare. In ea verò sententia solas relatione dignas differentias, & quæ à medicis dignoscuntur, non ex iis quæ laborantes referunt, sed ex iis quæ ipsi tactu, visûque euidentè percipiunt, enumerat: exorsus à maximè principalibus & præcipuis, atque à propria febrium essentia acceptis. Essentia verò febrium non solum de sententia Hippocratis, & optimorum medicorum, sed & de omnium hominum communi intelligentia, est præter naturam calor maximè quidem in vniuersum corpus animalis diffusus.

Essentia febriū

diffusus. Sin minus, saltem omnino vel in plurimis partibus, vel in maximè principibus existens. Differentiæ verò à calore trifariam petuntur. ab eo videlicet quod maioris minorisque rationem admittit, & à caloris motu, & ab ipsa materia, in qua calor ille præter naturam existit. Ab eo quod maioris & minoris rationem admittit, Hippocrates iis verbis colligit differentias. Febres hæ quidem manu sunt mordaces, illæ verò mites. Quasi dicat, tangentibus nobis eorum qui febribus laborant corpora, calor interdum acris & mordax est, aut mitis, hoc est, mediocriter molestus. Calor enim febrilis suaue illud & familiare gratumue, quale naturali inest calori, nequaquam obtinet. Comparatione itaque ad eas quæ calorem vehementer infestantem habent, febres mites Hippocrati dicuntur. A motu caloris, quum inquit, Quædam non mordaces, sed incrementales. Quorum quidem verborum is est sensus, Quædam sunt febres quæ non statim ad primam manus iniectionem mordaces apparent, tamen si diutius iniectam manum continueris, earundem calor sensum incrementalem, mordacemque in tactu sensationem efficit. Quapropter Hippocrates per febres incrementales, seu ut sua ille appellat lingua *ἐπαναδιδόντας*, non intelligit nisi eas quæ ab initio mordaces esse haud apparent: sed diutius iniecta manu mordacitatis sensum inferunt: quales sunt diariæ ex cutis densitate ortæ: Galeno etiam libro secundo de Iudiciis capite ultimo, & libro primo ad Glauconem teste: item quæ ex pituitæ putredine nascuntur, ut libro secundo huius operis capite quarto monstrabitur. Iam dictis quædam planè contrariæ sunt, quas Hippocrates acutas esse, sed à manu deuietas ait, id est, initio statim admota manu vehementem præ se ferentes calorem, sed paulatim deficientes, ut sunt tertianæ. Per acutas itaque febres inaudire eas oportet, quarum calor manui celeriter occurrit, quique suum ipsius velocem motum ostendit. Quæ quidem ratione acutos quoque vocamus morbos, qui celeres sunt, & propria tempora velociter pertranseunt. Deinceps Hippocrates differentias à magnitudine febrium petitas, quæ tamen sub paulò antè dicta complecti possunt, recenset, inquit, Quædam sunt statim adurentes, id est, confestim manu admota immodicum, & haud deficientem calorem obtinent, ut sunt synochi *ὑπότρονοι* Græcis dicti. Aliæ omnino debiles, & siccæ, quales sunt quartanæ. Harum nanque calor, ut libro secundo huius operis capite quinto attestatur, non admodum vehemens est, sed paulatim quemadmodum lapis, testa, os, vel aliud quodpiam frigidum & siccum corpus, succenditur. Sub hac quoque differentia comprehenduntur, quas ille *ἀλμυρώδεις*, hoc est, salas vel falsuginosas appellat. Ita verò ei nominantur quæ tangentibus veluti prurimum ac morsum inferunt, qualis à muria, & reliquis salis corporibus excitari solet. Non est igitur ut ad gustum referas, sed ad tactum potius. Item hæ quæ eidem *πνευματώδεις*, hoc est, ut in libello de Expositione antiquarum dictionum Hippocratis interpretatur, *πνευματώδεις*, id est, flatuosæ vel halituosæ dicuntur. Nam sentimus subinde per febricitantium cutem, aëreum quendam halitum effluentem. Ut enim mordax admodum, aut vehemens, aut aridus, aut squalens in multis febribus caloris species esse videtur: ita etiam flatuosa, manu quendam ad se ipsam halitum interdum vaporosum, interdum siccum delatum percipiente. Ut hinc constet non a-

Differentiæ à calore trifariam petuntur.

Ab eo quod maioris & minoris ratione obtinet.

Mitis calor qui

A motu caloris

Febres incrementales.

Acute febres.

Acuti morbi.

A magnitudine febris.

Salas febres.

Πνευματώδεις.
Flatuosæ vel halituosæ.

A. ij.

GAL. DE DIFFERENT. FEBRIVM

Pestilentes fe-
bres.Aspectu gra-
ues.A materia in
qua calor accé-
ditur.Accidentales
differentiæ fe-
brium.
Valde rubicū-
da.Valde pallide.
Liuidæ.Et alia istiuſ-
modi.Essentiæ febrivm
Differentiæ ca-
loris triplices.

lias esse Hippocrati flatuosas febres, quàm in quibus aliquis ad manus cor-
pori iniectas flatus seu aëreus defluxus sursum ferri sentitur. Quare & hæc
differentia inter essentielles, eas scilicet quæ à motu caloris petuntur, censen-
da erit. Sub hac differentia complectuntur etiam pestilentes febres, utpote
quarum calor ab aliis per putredinis excellentiam differt, quas Hippocrates
à symptomate aspectu graues, ut nobis quidem intuentibus videntur, cum
pustulis enim sunt, nominavit. Quòd autem in ipsa pestilente febre pu-
stulæ oriantur, Thucydides libro secundo belli Peloponesiaci testatur, ita
scribens, Et exterius quidem tangenti corpus, neque valde calidum erat, ne-
que pallidum, sed subrubrum, liuidum, exiguis pustulis & vlcerebus efflore-
scens. Interiora verò ita vrebantur, ut neque valde tenuium vestimento-
rum, neque linteolorum iniectiones, neque aliud quicquam præter nudi-
tatem ferre possent. Vel certè ideo aspectu graues vocavit febres pestilen-
tes, quòd in iis toruè, veluti insanientes, cæteros intuentur ægrotantes ipsi.
Cæterum absolutis duabus à calore sumptis differentiis, ad tertiam quæ à ma-
teria in qua accenditur calor, petitur, digressus inquit, Nonnullæ ad manum
humidæ. Quibus sanè verbis innuit materiam caloris febrilis interdum esse
humores, ideoque in iis omnibus humidum quendam calorem manu admo-
ta sentiri, quæ sanè pro humoris diuersitate, iam mordax acrisue, iã verò mi-
tis minúsque molesta esse apparet. Atque hæcenus Hippocrates proprias ac
principes febrivm differentias recensuit. Nunc ad accidentales progreditur, &
initio eas quæ à colore sumuntur, cõmemorat, inquit, Aliæ, valde rubicundæ.
Aliæ vehementer pallidæ. Aliæ liuidæ. Valde autè rubicundas dixit, nõ sim-
pliciter rubicundas, ut harum febrivm materiam esse sanguinem indicaret, &
vehementem calorem, quales certè sunt Synochi Græcis, continentes Lati-
nis appellatæ febres. Per valde pallidas, eas quarum materia flaua bilis est,
intelligit. Liuidas verò simpliciter efferre voluit, quòd is color perpetuò ma-
lus sit. Nam sanguineum humorem deficere, & cum ipso innatum calorem,
nunciant. Quapropter liuidæ febres lethales sunt. Restat nobis adhuc ex-
plicandum quod extremum est in sermone Hippocratis, vbi ait, Et alia istiuſ-
modi. Quorum sanè verborum is sensus est. Prædictis à colore sumptis dif-
ferentiis similes sunt quæ à symptomate aliquo petuntur, ut quòd hæc con-
tinua, & illa intermittens est. Atque intermittentium hæc tertiana, illa quo-
tidiana, alia quartana. Continuarum hæc ardens, illa semitertiana, alia quo-
tidiana, quartana, pestilens, hepiala, & synochus seu continens. Sed de fe-
briivm differentiis ex Hippocratis sententia satis. Nunc de iis disserentem
audiamus Galenum.

Euidentiſsimè enim in iis & ab ipsius rei essentia, simulque
ab ipsa dignotione, in proprias differentias fecit diuisionem.
Nam essentia febrivm est in genere caloris præter naturam. Dif-
ferentiæ verò caloris, & ex eo quòd maioris minorisque ratione
habet, & ab ipsa materia in qua calor ille præter naturam accen-
ditur, & à motus modo petuntur. Quas omnes cõplicàs cum di-
gnotionis modo scripsit, ut procedente sermone ostendemus. Porro
quæ

quæ à maioris minorisq; ratione dicuntur, manifeste sunt. Et in hoc genere differentia, mos est medicis magnam & parvam febrem nominare: verum improprie de rei qualitate quantitatis nomen effecerunt. Ita tamen facere consueverunt non solum in febre, sed & infinitis aliis quæ in qualitate essentiam obtinent, magna tamen & parva nominantur. Quæ verò à materia sumuntur in qua calor præter naturam consistat, maximè propriæ calor præter naturam differentia sunt, siue corpus ipsum cordis ille prehenderit, siue humores in eius ventriculis contentos. Reliqua verò & tertia differentia est, ubi aërea essentia sola admodum incaluit, liquida verò & solida corpora etiamnum incalescunt, sed nondum incaluerunt. Neque enim parum differt, aliquid incallescere, & calefactum esse.

Magna & parua febris.

COMMENTARIVS.

Hippocratis paulò antè citatam sententiam aliqua ex parte explicaturus Galenus, ab ipsius febris essentia, quæ non est nisi calor præter naturam, & simul ab ipsa dignotione, quæ per manus iniectionem fit, maximè proprias hunc ipsum sumpsisse differentias ostendit. Caloris autem differentia trifariam petuntur, à maiori scilicet minori que calore, à materia in qua calor ille præter naturam consistit, & à calor motu. Cæterum quæ differentia à maiori minori que calore sumuntur, sunt manifestæ. Nam maior calor si fuerit, vehemens erit febris, quam medici magnam: si minor, quam parvam iidem appellare, minus tamen proprie nomen quantitatis qualitati accommodantes, consueverunt. Atque ita facere soliti sunt non tantum in febribus, sed & in mille aliis rebus quæ qualitates sunt, magnas & parvas nominantes. Quod etiam sectione prima Aphorismorum, commen. duodecimo, testatur Galenus, ubi sic scriptum reliquit, Magnitudinem & vehementiam medici sæpe de vna eademque re pronunciant: aliquando dicunt maiorem fuisse febrem, eam quæ præcessit, aliquando vehementiorem. Nemo autem est qui vehementiorem, à mitiori febre discernere non possit, modò sensu tactus non sit destitutus. Quæ verò differentia à materia, in qua calor ille præter naturam consistit, petuntur, maximè propriæ tres existunt. Prima, quando in cordis corpus occupavit. Altera, quum humores ac sanguinem in cordis ventriculis contentum apprehendit. Tertia ubi sola aërea substantia, hoc est, spiritus cordis, admodum incaluit: liquida verò corpora, id est, humores, ac solida, adhuc quidem incalescunt, sed nondum incaluerunt. Primæ differentia febris hæctica, ut infra fufius dicemus, vocatur. Secundæ, putrida. Tertiæ verò, diaria.

Essentia febris

Dignotio.

Caloris differentia trifariam petuntur.

A maiori minori que calore.

Magna & parua febris quæ,

Differentia à materia petite tres.

Hæctica febris
Putrida.
Diaria.

Atqui discas eidentissimè id quod dicitur in huiusmodi exemplis. Cogita calidam aquam lebeti frigido inditam, dein ab ipsius vicinitate lebetis, corpus caleferi, nondum verò totum ex-

Exempla tres febrium differentias explicantia.

A. iij.

GAL. DE DIFFERENT. FEBRIVM

quisitè esse calefactum. Rursus finge in calidum atque ignitum lebetem frigidam aquam infusam, deinde calefieri quidem adhuc, nondum autem ipsam incaluisse. In iis exemplis, per secundum prima febrium differentia, quas corpus ipsum cordis occupasse diximus, complectitur. Per primum verò, ea quæ in humoribus qui in ipso sunt, consistit. Reliqua verò & tertia exemplum omnino simile non habet, sed clarioris doctrinæ gratia, animo concipe fabrilem follem trahentem ad se aërem admodum calidum, deinde ab ipso calefieri adhuc, nondum autem incaluisse. Sed exemplum rei declarandæ naturam magis indicabit, si finxeris in folle contineri humorem: atque adhuc magis, si foramina follis per quæ trahit atque emittit aërem, ita angusta feceris, ut humori quidem inuia, aëri verò peruia sint. Qua sanè in re maximè differunt naturæ opera ab iis quæ homines efficiunt. Nam in omnibus arteriis per multa foramina spirantibus permixta est essentia aërea sanguini: ac nihilo minus in ipso corde, ut quæ per eas omnes confluat.

COMMENTARIUS.

Exemplis tres à materia in qua calor accenditur sumptas differentias febris explicat. Primum est de aqua frigida in calidum & ignitum lebetem infusa, quæ ab eodem adhuc calefit, & nondum est calefacta. Hoc enim eam febris differentiam ostendit, in qua calor cordis corpus occupavit. Hoc namque instar calidi ac igniti lebetis est, humores autem in ipso corde contenti, aquam frigidam referunt, qui, ut illa, à lebeate calefiunt, nondum autem calefacti sunt. Alterum exemplum est de aqua calida in frigidam lebetem iniecta, à cuius vicinitate & occurso lebetis corpus calefit, nondum tamen exquisitè calefactum est. Eo nanque febris in humoribus qui in cordis corpore continentur, consistens, demonstratur. Calida enim aqua, humores calidos ac putridos refert, à quibus corpus cordis calefit. Tertium exemplum de folle fabrilis qui ad se trahit aërem admodum calidum, à quo ille calefit, nondum tamen calefactus est. Hoc enim exemplo differentia febris mostratur, in qua aërea substantia, hoc est spiritus, vehementer incaluit, corpus autem cordis, & humores in eo contenti adhuc calefiunt, nondum autem sunt calefacti. Follis enim cordis corpus, & in eo contentos humores significat: aër autem attractus, spiritum. Proinde iam dictum exemplum tertiam febris differentiam clarius ostendit, si follem in se continere humores finxeris: & adhuc magis illam indicabit, si follis foramina per quæ aërem attrahit, & rursus efflat, ita angusta esse imaginatus fueris, ut humorem quidem non admittant, aëri verò peruia sint. Qua quidem in re naturæ opera, ab iis quæ homines efficiunt, maximè differunt. Siquidem homo eiusmodi foramina quæ spiritui tantum sint obuia, haud effecerit. Natura verò, multa admodum eiusmodi foramina in arteriis effecit. Quippe earundem oscula ad cutis meatus, eiusque superficiem,

Primum exemplum.

Alterum exemplum.

Tertium.

Aërea substantia.

Numerosa in arteriis foramina.

ciem, ac in meatum perforationes pertingunt, vt in libello de Vfu pulsuum, & 8. de Placitis Hippo. & Platonis, & lib. 1. de Simpli. medica. facul. cap. 11. fufius ostensum est. In summa, numerosi in arteriis meatus, partim veluti foramina in earum sunt tunicis, partim osculorum specie in intestina, & vetriculum, & externam cutem finiunt. Quapropter in arteriis, quæ per multa foramina spirant, sanguini aërea essentia permixta est. Nec in iis duntaxat ea spiritus & sanguinis permixtio fit, sed etiã in corde, propterea quòd per omnes arterias aërea essentia in cor ipsum, cui sunt continuæ & connexæ, confluit.

Cap. II.

Ncipit igitur hic calor præter naturam, quem febrem Febris quid. etiam nominamus, aliàs ex alio eorum quæ dicta sunt. Serpit autem, & vnà cum eo quod patitur, reliqua duo afficit genera. Facillimè igitur ab humoribus ad spiritum calor transmeat, minus verò promptè vnà cum spiritu humores accenduntur. Quin etiam solidum corpus humoribus aëreæque essentiæ promptius elargitur calorem, quàm ipsum ab illis accipiat. Omnis enim essentia tenuium partium facilius quàm ea quæ crassarum est partium, alteratur. Est autem tenuissima aëris, crassissima verò solidorum corporū : in medio vtriusque humorum. Nihil autem in præsentī doctrina refert, spiritum vel aërem dicamus. Nam de ipsis alibi exquisitius definitum est.

COMMENTARIVS.

Principio huius capituli vnde calor præter naturam siue febris initium capiat, nimirum à corde, & iis quæ in illo continentur humoribus & spiritibus, luculenter ostendit: vt hinc palàm fiat vulgatam in medicorum scholis definitionem febris nò esse ineptam, vbi dicitur, Febris est calor præter naturam, qui à corde initiū sumens, per arterias & venas in vniuersum corpus diffunditur, eiusque actiones lædit. Nam priusquam sanguis in venis, aut in arteriis sanguis & spiritus, aut solidæ corporis partes febrilem calorem concipiant, necesse est vt primùm sanguis, aut spiritus in corde, aut ipsum cordis corpus supra modum incalescat, & ab eo subinde in iam dictas partes distribuatur. Cæterùm ex prædictis tribus, spiritus facillimè accenduntur, corpus verò solidum ægerrimè, humores autem medio se modo habent. Eius verò rei causa alia non est, quàm quòd spiritus essentia sit tenuissima, crassissima autem solidorum corporum, humorum autem medio se habet modo, quòd non fit ita tenuis vt spiritus, nec ita crassa vt solidi corporis. Tenuem enim substantiã citius ac expeditius alterari quàm crassam, notius est quàm vt demonstrari postulet. Nihil autem refert in præsentia siue aërem, siue spiritum dicamus. Nã ex aëre intra corpus assumpto procreatur spiritus, vt in lib. 3. de Hippocratis & Platonis placitis Galenus ex Hippocrate demonstrat, qui inquit,

Principium alimenti spiritus, nares, os, arteria, pulmo, & alia transpiratio. Quare ab aëre alia ratione non distat, quàm quòd aëre sit crassior. Nam quoplus humidis corporibus aër obuiat, eo crassior corpulentiorque redditur,

A. iij.

GAL. DE DIFFERENT. FEBRIVM

vt fufius in libello cui titulus, Num fanguis in arteriis natura contineatur, Galenus monftrauit.

Hippocra-
tes.

Continentia.

Contenta.
Impetum fa-
sientia.

Nunc verò fufficiet hoc cognofcere, quod, arbitror, Hippocra-
tes oftendens dicebat, Continentia, contenta, & impetum facien-
tia. Continentia quidem, ipfas folidas corporis partes appellans.
Contenta verò, humores. Impetum autem facientia, fpiritus. Fe-
brilis enim affectus aliàs ex alio prædictorum incipit. Non per-
manet autem in eo genere quod primum affectum eft, fed ad
reliqua duo ferpit: ac nifi prius foluatur, proceffu temporis il-
la quoque fimiliter afficit. Atque hæc fumma sermonis eft. Sed
oportet ea quæ dicta funt fimul demonftrare, & dignotiones v-
niuscuiusque generis febrium recensere. Statim verò de genera-
tione earum dicere neceffe eft.

COMMENTARIVS.

Prima febrü
genera tria.

Diaria.

Putrida.

Heftica.

Hippocratis fententia, quæ in lib. 6. Epide. feft. 8. habetur, confirmat Gale-
nus febrilem affectum in aliquo trium prædictorum, fpiritus nimirum, hu-
moribus, aut folido corpore confiftere. Vt hinc omnibus perfpicuum fit, pri-
ma febrium genera non effe nifi tria. Vnum quod in fpiritus, quos Hippo-
crates fua lingua ἐν σπυρματι, hoc eft, vt nos conuertimus, impetum facientia,
quòd fcilicet promptè per corpus ferantur, nominat, confiftit, & accenditur.
Diariam vocamus. Alterum in humoribus, quos idem cõtenta, eò quòd à fo-
lidis cõtineantur, appellat, fuccèditur. Putridam nominamus. Tertium in fo-
lidis, quæ continentia Hippocrates nuncupauit, quia humores continent, con-
fiftit. Hefticam appellamus. Cæterùm affectus febrilis, feu calor præter natu-
tam, non permanet in primo genere quod affectum eft, verbi gratia, fpiriti-
bus: fed ad duo reliqua genera, nempe humores ac folidas partes, ferpit. Hinc
fit vt sæpenumero diaria tranfeat in putridam, & hæc rurfus in hefticã, vt in
fequentibus clarius mōftrabitur. In extremo huius capitis loco Galenus, quæ
in fequentibus fit dicturus, exponit. Nam quæ iam dicta funt tria febrium ge-
nera ordine explicabit, atque vniuscuiusque generis dignotiones ac notas tra-
det, vbi prius de earundem febrium generatione differuerit.

Cap. III.

Diaria febris
caufa.

Quòd igitur ex lafitudine, ira, mœrore, folis vftione, fri-
gore, vigiliis, cruditate, ebrietate, & fatietate nonnulli
febricitare confpiciuntur, omnibus iam hominibus
perfpicuum eft, ab ipfius rei euidencia edoctis. Quin-
etiam peftilentem aëris constitutionem, afferre febrem, minimè
ignorant, quicunque intelligentia participant: quemadmodum
& verfari cum iis qui pefte laborant, periculofum effe. Incommo-
dum enim ne hinc capiatur periculum eft, veluti à fcabie quadã,
& lippitudine. Minimè præterea tutum eft quotidie cum iis qui
tabe

Verfari cū iis
qui pefte la-
borant pericu-
lofum.

tabe tenentur conuersari, atque in totum cum omnibus qui putridum exhalant, adeò vt domus in quibus decumbunt grauitèr oleant. Longa insuper experientia compertum est, vt qui exercitationum consuetudinem omiserint, aliis quibusdam morbis, & maximè febrilibus, corripiantur. Et quod plenitudo vocata procreet febres, atque nonnulli etiam prauis cibi, ac medicamenta, & æstus circa Canis ortum, atque alia huiusmodi, ab omnibus hominibus, vt ita dixerim, cognoscitur.

Consuetarum
exercitationū
neglectus.

COMMENTARIVS.

Quod se facturum in extrema prioris capituli parte Galenus recepit, nunc præstare pergit. Exorsus enim à primo genere febrium, quas diarias vocant, quæ sit earundem generatio, & à quibus causis procreentur, ostendit. Nouem autem causas, easque omnes euidenter, externas seu primitiuas, è quibus diariè oriuntur febres, nempe lassitudinem, iram, tristitiam, solis vstionem, frigus, vigiliæ, crudelitatem, temulentiam, & satietatem, recenset. Quarum etiam lib. 1. ad Glauconem cap. 2. Et lib. 2. de Iudiciis cap. vltimo, Et lib. 8. The. metho. cap. 1. meminit. De his verò capite sequenti fufius dicemus. Mentionem verò facit etiam aliarum quarundam causarum quæ febres afferre consueuerunt. E quarum numero est pestilens aëris constitutio, quæ febres pestilentes appellatas accersere solet. Pestilens autem aëris constitutio, vt lib. 1. de Temperamentis cap. 4. copiose admodum Galenus docet, est ea quæ calida & humida existit. Eam namque, febrem pestilentem afferre posse nemo vnquam sanæ mentis, & prudens ignorauit. Adeò vt non solum medicos, sed & Theologos id ipsum fateri oporteat. Quanquam enim Christiano homini negandum non sit pestilentiam, vt famem, bellum, & id genus alia, inter supplicia Dei quibus peccata nostra afficit, esse numerandam: tamen quum itidem cõstet Deum in sumendo de nobis supplicio, naturæ, quam ille condidit, ministerio vti, fatendum quoque erit hanc ex aëris constitutione procreari. Vt præclare alicubi Augustinus dixerit, Sic res Deus administrat, vt suas naturas agere sinat. Quum verò omnibus palàm sit ex aëris praua cõstitutione pestem nasci, versari quoque cum iis qui peste laborant esse periculosum, fateamur necesse est. Vt enim ij qui cum iis qui scabie infecti sunt, aut lippitudine afficiuntur consuetudinem habent, promptè incommodum capiunt: ita etiam ab iis qui peste laborant contagij periculum est. Atque hinc omnibus perspicuè fit, nullum esse de sententia medicorum in pestilente febre fuga præsentius remedium. Si enim versari cum iis qui peste correpti sunt, contagij periculum affert, quid rogo fuga magis conferre potest? Non itaque temerè vulgò dici solet, plus opis & auxiliij peste grassante præstare tria hæc aduerbia, citò, longè, tardè, quàm tres optimè instructas medicorum officinas. Hoc enim dicto innuere voluerunt maiores nostri, in cõstitutione aëris pestilenti citò, & longius fugiendum, ac tardius reuertendum. Citò quidem, priusquam scilicet aëris vehemens nascatur infectio. Longius, ne pestis contagium eò quò fugimus serpat. Tardius redeundum, ne priusquam aër salubritatem pristinam nactus ingressus locum, ex reliquiis pestilentiae aliquod incommodum capias. Quum itaque in cõfessio sit apud omnes tum veteres, tum recentiores medicos, atque

Nouem diariè
febris causa.

Pestilens aëris
constitutio
qualis.

Deus in fumè-
dis de nobis
supplicis, na-
turæ ministe-
rio vtiur.

Versari cū iis
qui peste labo-
rant periculo-
sum.

Fuga præsen-
tissimū in pe-
ste remediū.

Citò, longè,
tardè.

GAL. DE DIFFERENT. FEBRIVM

Vfus fugæ
Christianis an
concessus fit.

illorum iudicio suffragetur quotidiana experientia, fugam inter pestis remedia esse haud postremum, vt Theologi quoque Christianis huius vsum permittant necesse est, nisi morbis non esse quærenda remedia in vniuersum negare velint. Sed quum in febribus aliis, & cæteris etiam morbis omnibus remedium vfu Christianis non interdican, qua rogo fronte in hac vna peste iisdem optimi præsidij vsum adimere audebunt? Sed ea de re alibi plura. Nō negamus tamen plerosque ab huius remedij vfu prohiberi vocatione sua, de quibus in præsentia nobis sermo non est, sed de iis tantum quibus per vocationem licet hoc præsidio, tanquam occasione aliqua à Deo oblata, vti. Cæterum vt scabie infectis, lippitudine, & peste laborantibus non tutum est conuersari: ita quoque cum iis qui tabe afficiuntur consuetudinem habere periculo non vacat. Cuius quidem rei causam Galenus subiicit, Quia, inquit, putridum exhalant, propter exulceratum pulmonem, ita vt tota habitatio in qua decumbunt, grauiter oleat. Loquitur enim hoc loco, non de quauis tabe & extenuatione corporis, sed ea solum quæ sibi, aliisque Græcis, præsertim Atheniensibus, φθὸν vocatur. Ea verò est, vt metipse sect. 7. Apho. cōm. 16. autor est, quæ insanabilia pulmonis vlcera, sequitur. Proinde non ex omni tabe, sed ea duntaxat quæ pulmonis comitatur vlcera, contagij periculum existit. Porro inter causas procreantes febres à Galeno etiam numeratur cōsuetorum exercitiorum neglectus. Nam iis qui præter consuetudinem ab exercitiis abstinēt, plurimorum excrementorum copia in corpore coaceruatur, quæ leuissima aliqua de causa putrefieri possunt. Pari ratione fit vt & plenitudo totius corporis, vtpote idonea vt putrescat, præsertim vbi perspiratu caret, febrem afferat. Itidem prauis cibi, eandem ob causam, quod scilicet promptè putrescant. Præterea medicamenta vehementer calida & sicca. Canis denique ortus facile tertianas excitabit febres. Quæ quum omnia nulli non sint nota, nō est cur de iis prolixius differamus.

Conuersari cū
iis qui tabe affi-
ciuntur peri-
culo nō caret.

φθὸν.

Exercitiorum
neglectus.

Plenitudo to-
tius corporis.

Praui cibi.
Canis ortus.

Qui verò ab ipsis in corporibus nostris fiat affectus, ex quo febricitamus, hoc ignorant plerique hominum, & nonnulli medicorum. Duplex autem talia ignorantium genus est. Alterum quidem quod ipsa duntaxat experientia nititur, tanquam nulla rei cuiusquam natura ratione inueniri possit. Alter verò cœtus hominum est eorū qui sapientes videntur, ignorantia quidem æquæ ac priores laborantes, scientiæ tamen opinionem habentes. Inscitia autem laborare eos contingit, quia in methodis logicis prius non sunt exercitati, è quibus cognoscuntur ac discernuntur à demonstratiuis sumptionibus verisimilia quidem, sed quæ nihil veri aut inuenire, aut demonstrare possunt. Huic verò inscitiæ quia insolentia accessit, nonnulli ex eis in tantum stuporē atque audaciam deuenerunt, vt nec ea quæ omnes homines cognoscunt experientia ipsa edocti, febrium causas esse fateantur. De quibus quum in libro de Causis procatarteticis nominatis abundè disseruerim, nihil opus est nunc mentionem facere vanæ ipsorum loquacitatis.

Empirici.

Sophistæ.

quacitatis. Neque enim contradicere, neque soluere sophismata hoc libro constitui, sed instituire ac docere, qui hypotheses habet in aliis libris demonstratas, ac febrium differentias docet.

Galenus in his libris institutum docere, non contradicere aduersariis.

COMMENTARIVS.

Duplex genus medicorum notat, quod affectum qui à iam dictis causis externis, siue primitiuis, vt hodie loquuntur, in corporibus nostris procreatur, ignorant. Quum enim illi nullum à causis externis procreari posse morbum putauerint, necesse est fateatur se omnes eas quoque febres ignorare, quas experientia quoque ipsa edocti homines à prædictis causis generari cognoscunt. Alterum est eorum medicorum qui sola experientia nituntur. Quasi verò nullius rei natura, ratione inueniri possit. Non posse verò inueniri ac comprehendere, patere inquit, ex eorum qui de iis disputant, discordia, quum de ista re, neque inter sapientiarum professores, neque inter ipsos medicos conueniat. Cur enim potius aliquis credat Hippocrati, quam Erasistrato? Si rationes sequi velit, omnium posse videri non improbabiles. Quum itaque nullius rei naturam comprehendere posse Empirici dixerint, febrium quoque quæ à causis externis nascuntur naturas illos ignorasse necesse est. Alterum genus est eorum qui sapientes esse videntur, quanquam minimè sint tales. Qua quidem periphrasi Sophistas innuit, quorum etiam cap. 2. libri de Morborum causis meminit, qui à causis externis febrem, aliosque vltimos morbos fieri posse constanter negabant. Horum sanè stupiditatem, ibidem ait Galenus, miserationem, contumeliam verò odium mereri. Ex eorum autem numero Erasistratus fuit, qui desiderio gloriæ multa in arte innotuit, vt merito hoc nomine Sophistas annumeretur, quum Cicerone quoque lib. 2. Academicarum questionum teste, Sophista sit qui ostentationis gratia philosophetur. Cæterum horum Sophistarum mira admodum Sophismata diluit Galenus in libro de Causis primitiuis, ad quem nunc lectorem ablegat Galenus, vt cuius in hoc libro institutum sit febrium duntaxat differentias docere, non aduersarios refellere, neque eorundem sophismata diluere. Quare non est cur in iis duobus libris vt redundantem Galenum Arabicæ factionis homines accusare possint, quum febrium differentias in illis tanta breuitate docuerit, vt multa quæ, sat scio, non satis assequuntur, optarent copiosius ab ipso fuisse tractata. His duobus libris similes sunt sex alij quos de Morborum & Symptomatum differentiis ac causis scripsit, in quibus eadem usus est breuitate. Vt valde iniqui sint Galeno, qui perpetuò illum vt Asianum & redundantem traducunt. Nam vbi illi cum veritatis foribus congregandum non fuit, hinc nemo redundantiam illum in simulare merito potest. Quod itaque interdum nimius quibusdam videtur, id laudandum potius, quam vituperandum esse existimet. Hac enim ratione nobis inseruire voluit, vt si in eorum libros qui à veritate abhorrentia scripserunt, incidere mus, paratam iam haberemus eorundem confutationem. Porro quum hinc sumptionum mentio fiat, animaduertendum erit ita nos appellasse, quæ à Grecis λήματα nominantur. Nam aptissime dici sumptiones, Galenus quoque lib. 2. Vinct. acuto. comm. 20. testatur, qui ita vocari ait propositiones per se credibiles, & quæ hoc nomine ad demonstrationes accommodantur, & sumuntur. Aristoteles ἀξιώματα alio nomine, nostri dignitates appellant, quod iure illis sit habenda fides, aut dignæ sint quibus credatur.

Empiricorum etror, nullius rei naturam ratione posse inueniri putantium.

Sophistæ.

Erasistratus Sophistas annumerandus. Sophista qui.

Galenus in iis libris non est Asianus & redundantans.

Galenus copia excusatur.

Sumptiones. λήματα.

Αξιώματα. Dignitates.

GAL. DE DIFFERENT. FEBRIVM

Cap. IIII.

Febris.

Epilogus.

Hypotheses igitur ipsorum sunt, Calidum, frigidum, humidum, & siccum esse corporum elementa, & primos morbos fieri ex horum intemperie, è quibus vnus est etiam febris, vbi in corde calor quidam præter naturam procreatur. Differentiæ verò in genere caloris, de quibus præsens tractat sermo, à materierum differentia febrilem calorem suscipientium genere tripliciū sumebantur. Aut enim in ipso cordis corpore primò ipsum accendi dicebam, vel in humoribus, vel in spiritu. Præcedere autem omnium februm constitutionem, causas omnibus euidenter cognitas: quas paulo antè commemorauimus, è quarum obseruatione Empiricus quidem medicus ad curationem nonnihil iuuatur. Rationalis verò ad ipsam rei naturam accedens per indicationes, ab illa tum ad futurorum prænotionem, tum ad curationis inuentionem iuuatur, vtens omnibus quidem per experientiam inuentis, multa verò ipsis ex rationali methodo adiiciens. Quæ igitur sunt per vtranque partem inuenta, experientiam dico & rationem, alibi indicauimus. Qui verò à singulis procatacticis causis in corpore cõsistat affectus qui febrem accendit, nunc dicere consilium est.

COMMENTARIVS.

Prima hypothesis.

Alter.

Febris quid.

Cõcurfus Empiricorum.

Obseruatio Empiricorũ.

Nunc geminas hypotheses alibi demõstratas recenset, & quæ ac quot sint differentiæ februm à materia, in qua calor præter naturam accenditur, sumptæ, & quòd februm consistentiam externæ causæ præcedant, adeoque omnia prope modum quæ hæcenus dicta sunt, repetit. Prima autè hypothesis est, quòd calidum, frigidum, humidum, & siccum sint corporum elementa. Quæ in libris de Elementis est demonstrata. Altera, quòd primi morbi ex horum elementorum intemperie constituantur, è quorum numero febris quoque existit, vt quæ non sit nisi calor præter naturam totum corpus infestans: vel, vt hoc in loco ait, calor præter naturam in corde procreatus, & in vniuersum corpus distributus. Cæterum differentiæ caloris à materia febrilem calorem suscipiente sumptæ triplices sunt: vel enim in ipso cordis corpore, vel in humoribus, vel in spiritu acceditur, vt capite primo est expositum. Præcedere autem februm consistentiam causas externas, adeoque omnibus cognitas, capite præcedenti abundè dictum est. Ex harum vtiq; causarum obseruatione Empiricus medicus ad curationem nonnihil iuuatur. Nam distinguunt etiam illi pathemata per cõcurfus ab ipsis appellatos, qui congeries sunt symptomatum, quæ omnibus euidenter apparent: in quibus cõcurfus etiam procatacticas siue externas causas ipsi complectuntur, tanquam totius concursus partes, vt libro secundo de Compo. medica. localium Galenus testatur. Vtus est autè dictione huic sectæ cõueniente, nempe obseruatione, quam illi *πείρασις* vocant. Neque enim ab experientia obseruatio differt. Atque hinc est quòd eius sectæ medici non solum

folùm *Εμπειρικοί*, sed & *τηντικοί*, quasi obseruatores, nominati sint. Rationalis verò seu dogmaticus medicus per indicationes ad naturam rei accedit. Non sunt verò indicationes, nisi ordinis siue agendi insinuationes: Vel breuissimè, ordinis representationes. Natura verò rei ex indicationibus cognita, ad futurorum prænotionem, & curationis inuentionem ab illa iuuatur, vt in Medendi ratione luculentissimè môstratur. Prætere a rationalis medicus vtitur iis quæ per experientiam rectè sunt inuenta, atque iis è rationali methodo multa admodù adiiicit. Quæ quû in libris de Sectis, de Empirica item secta, de experientia medica, ac in medendi methodo copiosius sint tradita, ideo non est cur de iis hoc loco longiorem instituamus sermonem.

Indicationes.

Cap. V.

Vum igitur nunc videamus non vnum modum neque generationis, neque auctioris caloris, quando neque ipsius ignis, sed vel propter motum, aut propter putrefactionem, aut alterius caloris occursum, aut propter calidi effluxus suppressionem, aut propter calidæ essentia permixtionem, quodam veluti ex fonte efferuescentis, aut genita, quo ad sensum nostrum, aut auctioris calorem, necesse est omnino & febrium causas ad prædictos reduci modos.

Modi quinque generationis & auctioris caloris.

COMMENTARIVS.

Febrium causas ad quinque modos reducit, nempe motum, putrefactionem, calidi occursum, suppressionem calidi effluxus, ac calidæ essentia permixtionem: ac quomodo quælibet illarum febrem excitat, perspicuè môstrat: idque ignis exemplo, qui iisdem de causis procreatur & augetur. Primò nãque propter motum generatur ignis, quod manifestum fit in lapidibus, & lignis, quû inter se mutuò colliduntur ac confricantur. Calefiunt quoque nostra corpora quomodolibet mota & exercitata. Prætere in flamma ventilata. Secundo modo propter putrefactionem, ob quam semina & stercora, aliâque corpora sæpe ignem concipiunt, & calefiunt. Sic sanè columbarum stercora Galenus lib. 3. de Tempera. cap. 2. ob putredinem accensa arsisse, & domum in Mysia hac de causa flagrasse scribit. Tertio propter alterius caloris occursum, seu viciniam, proxima quæque corpora incalescunt. Id quod patet omnibus iis, qui balnearum, æstiuæ solis, & cuiuslibet flammæ vim fuerunt experti. Item brumæ tempore igne in amplo cubiculo succenso, aut in fornace, quemadmodum in Germania nostra fieri solet, accenso, oblinendo omnia spiracula, vehementem intus colligi calorem constat. Quarto propter calidi effluxus suppressionem. Sic sanè fuliginosa excrementa in corpore retenta, nec transpirantia, febrem excitare solent. Quinto ob calidæ essentia permixtionem, quæ quodam veluti ex fonte efferuescit, calor augetur, febrisque procreatur. Sic spiritus & sanguis in corde efferuescentes, & ex eo tanquam ex fonte in totum corpus manantes, non rarò febrem excitant, vt paulo pòst fusius docebimus. Quomodo autem ad hos quinque modos omnium febrium causæ sint reducendæ, iam Galenus monstrare pergit.

Motus.

Putrefactio.

Alterius caloris occursum.

Calidus effluxus suppressus.

Calidæ essentia permixtio.

Veluti protinus vltio solis, siue ex ipso sole actio talè habet ap-

Vltio solis quid.

B. j.

GAL. DE DIFFERENT. FEBRIVM

pellationē, siue quod in corpore efficitur pathema, siue quod iam effectum est, id ipsum sanè calor præter naturam est, nondum tamen febris, nisi cor cōcalescerit. Sanè vniuersum hoc genus causæ ex calefaciētis occurſu efficitur, siue sol, siue ignis, siue medicamentum fuerit id quod calefacit extrinsecus cōtingens, aut appropinquans, aut occurrēs, aut quomodocūque quis nominare velit.

COMMENTARIVS.

Vstio solis trifariam interpretata.

Sol est causa calefaciens.

Ira quid.

Exemplum nunc tertij paulo antè expositi modi, id est, occurſus vel viciniæ calidi, affert vstionem solis, & initio quid per vstionem illam sit intelligendum ostendit. Nam trifariam interpretari potest, nempe pro solis actione, & pro pathemate quod nondum factum est in corpore, stabilēque permanentiam obtinet, sed adhuc efficitur: id enim propriè est pathos seu pathema, vt cap. I. libri de Different. symptomatum diffusissimè docuimus: & pro malo quod iam effectum est, suæque causa sublata permanere potest. Malum autem hoc non est nisi calor præter naturam. Qui certè febris dici citius non meretur, quàm vnà cor calefecerit. Et ex hoc loco nulli non perspicuum fit, Galenum solem inter causas actu calefacientes, perinde atque ignem, connumerare, quum vstionem actionem solis dici posse concedit, id quod alibi quoque, & potissimùm lib. 2. de Temperamentis, facit. Non solem autem duntaxat & ignem, verumetiā medicamenta facultate calida, & omnia id genus alia, quæ extrinsecus corpus nostrum contingunt, aut illi quomodolibet occurrunt & appropinquant, in hoc genere causæ complecti oportet.

Ira verò tanquam feruor quidam ac vehemens motus est irascibilis facultatis, quæ in ipso cordis corpore sedem obtinet. Cōcalescit autē interdum cum ea spiritus, & nonnunquā sanguinis essentia. Et si promptè se habeāt corpora, quæ susceperunt ad diutius retinendum calorem, quamuis cordis motus sedetur, hæc præter naturam manent calida, tūcque hominem febricitare necesse est. Huiuscemodi igitur febris principium habet motum atque feruorem natiui caloris.

COMMENTARIVS.

Ira febris causa.

Irascibilis facultatis sedes.

Exemplum est primi & quinti modorum, nempe motus, & calidæ essentia, feruoris, ebullitionisve. Nam quum ira non sit nisi feruor quidam, ac vehemens irascibilis facultatis motus, & ex ea febris procreetur, necesse est vt iram tanquam febris causam ad primum & quintum modos paulo antè expositos referamus. Hanc autem iræ definitionem repetit Galenus cap. I. libri de Causis morborum, & lib. 2. de Tuen. sani. cap. II. & confirmatur à Platone in Cratylo, & Aristotele lib. I. de Anima, vt alibi fufius diximus. Cæterum irascibilem facultatem suā in corde habere sedē Galenus lib. 3. de Placitis Hippocratis & Platonis copiose, multisque non contēendis argumentis demonstrauit. Quum itaque natiuus calor feruet ac mouetur, interdum cū eo spiritus, interdum etiā sanguinis essentia concalescit. Et vbi corpora suscipientia apta fuerint ad diutius retinendum calorem, quamuis motus & feruor cordis sedetur

detur ac cesset, manent tamen nihilominus spiritus & sanguis calida, atque tū planè hominem febricitare necesse est: quòd nimirum calor is præter naturā per venas & arte-rias in vniuersum corpus distribuatur.

Quæ autem ex tristitia fit, non item feruorem, sed motum tantummodo principium obtinet. Quæ verò ex lassitudine procreatur, principium quidem & ipsa habet plurimum musculorum, neruorum, ligamentorum, & articularum motum: quæ sanè prima calefiunt, calor autem per continuum ad cor distribuitur, & tunc febricitant.

Febris ex tristitia.
Ex lassitudine.

COMMENTARIVS.

Exempla duo primi modi, solius scilicet motus affert. Primum est febris ex tristitia nata. Nam in tristitia seu mœrore ad suam originem reuocatus spiritus & calor, sese accendunt. Paulatim autem in tristitia spirituū, & natiui caloris ad cor motus fit. Alterum est febris ex lassitudine procreata. Nam & hæc principium ortūmque suum habet è nimio musculorum, neruorum, ligamentorum, & articularum motu. Quippe hæc prima in vehementiori motu, atque validis exercitiis calefiunt: quo facto, calor subinde per continuum, hoc est, ab vna parte ad aliam illi continuam, semper distribuitur, donec ad cor peruenerit. Eo enim occupato, homo febricitat.

Motus in tristitia qualis.

Quæ verò propter densitatem cutis accenditur febris, qualis maximè adstrictis refrigeratisque fieri consuevit, collecto in corpore mordaci effluxu, accidit. Difflantur enim semper animalium corpora duobus modis, abeuntibus quidem foras quotidie vaporosis fuliginosisque excrementis: attracta autem intro refrigerante ac natiuum calorem ventilante aërea essentia. Vbi igitur vehemens aliqua cutem condensans causa prædictos meatus constrinxerit, sæpe plethoricum affectum inducit, quando id quod effluit vaporosum ac bonum fuerit. Interdum febrem efficit, quoties acre ac mordax fuerit: & tum maximè ex eo, quia nihil quod refrigerat intra corpus attrahitur, calor augetur. Acre autem & mordax excrementum iis effluit, qui natura vitiosis humoribus magis abundant, aut iis qui prauos cibos ingerunt, aut qui sæpius cruditatem incurrunt: præsertimque iis qui post huiuscemodi cibos, aut limosam, & cœnosam, & lutosam, & palustrem, aut lacustrem, aut alio quouis modo corruptam & putrefactam aquam bibunt. Eodem modo & iis qui immoderatè laborant, aut vigilant, aut cogitant, aut acria medicamenta frequenter ingerunt.

Ex densitate cutis febris.

Corpora animalium bifariam difflantur.

Acre & mordax excrementum quibus effluit.

COMMENTARIVS.

Febrem ex cutis densitate accensam ad quartum pertinere modum, nempe

Febris ex densitate cutis.

B. ij.

GAL. DE DIFFERENT. FEBRIVM

Animaliū cor-
pora bifariam
diffiantur.

Διασολή.
Συσολή.

Respirationis
ac pulsus col-
latio.

Cutis densita-
tem quæ mala
sequantur.

Quibus homi-
nibus acre &
mordax excre-
mentum in
corpore col-
ligatur.

Φροντισαν.

pe calidi effluxus suppressionem, hoc loco perspicuè & copiose demonstrat. Quum enim ex frigore, cutis cōstringitur & densatur, acris mordaxue, adeoque calidus effluxus in corpore coaceruatur. Siquidem nequit, vt antea cute adhuc laxa & aperta, nunc effluere calidum excrementum, ideòque vt corpus præter naturam incalescat necesse est. Animalium nanque corpora bifariam diffiantur. Vno modo, quando singulis diebus vaporosa & fuliginosa excrementa foras expelluntur. Altero, vbi aërea substantia refrigerans, atque natiuum calorem ventilans, attrahitur. Quorum vtrumque tum in respiratione, tum in pulsu accidit. In respiratione nanque per attractum & immisum aërem, natiuus calor refrigeratur. Per emissum autem, à fumido & vaporoso excremento purgatur. In pulsu itidem per dilatationem seu sublationem arteriæ, *Διασολή* Græci nominant, aërea substantia refrigerans attrahitur. Per eiusdem verò submissionem contractionemve, *συσολή* appellant, ex humorum deustione contractum, veluti fumidum excrementum expellitur. Cuiusmodi igitur instrumentis spiritus res est inspiratio, eiusmodi arteriis est dilatatio. Et cuiusmodi est illis expiratio, eiusmodi arteriis est contractio. Atque quod ex respiratione vni præstatur cordi, id ex pulsu calori illi qui est in toto animali, accedit. Ex quibus abundè constat, quòd vbi vehemens causa cutem densando, corporis meatus, per quos fumida expelluntur excrementa, constipauerit, sæpe vel plenitudinem, vel febrem inducat. Plenitudinem quidem, quando id quod effluere antea consuevit, vaporosum ac bonum fuerit. Id enim iam propter meatus constrictos in corpore retentum, sanguinis & aliorum in venis humorum copiam auget. Febrem autem, vbi acre, mordax, & fuligini non absimile id quod antea effluebat, fuerit. Retentum enim iam calorem in venis ac toto corpore, præter naturam accendit. Ita febricitare cœpit is cuius lib. 8. The. metho. cap. 2. Galenus meminit, qui quum in aquis aluminosis, quæ Albula vocant, se lauasset, cutis densationem incidit. Densata itaque cute, & meatibus cutis constipatis, calor ideo augetur, quia refrigerans aër intra corpus non item attrahitur. Cæterùm docet quoque Galenus quibus maximè hominibus acre & mordax excrementum in corpore colligatur, ac septem eorum recenset genera. Primi generis sunt, qui natura vitiosis sunt humoribus referti. His nanque è prauorum humorum copia, acria quoque & mordacia, fuliginosaque procreantur excrementa. Alterius generis sunt, qui mali succi cibis vtuntur. Tertij, qui assiduè cruditate patiuntur. Quarti, qui cum cibis prauis limosam, cœnosam, lacustrem, aut alio quouis modo vitiatam & putrefactam aquam bibunt. Omnibus enim iis acria & mordacia in corpore excrementa coaceruari notius est, quàm vt pluribus à me dici oporteat. Quinti generis, qui immodicè laborant. Sexti, qui vigilant. Septimi, qui cogitant, cura conficiuntur, student, meditantur, contemplantur, & commentantur, id enim per verbum *φροντισαν* Galenus intelligere voluit. Hoc itaque verbo omnes eos qui animi laboribus fatigantur, complexus est. Octauū generis, qui assiduè acria medicamenta ingerunt. In omnibus nanque iam dictis plurimum flauæ bilis aceruatur, adeoque acria & mordacia excrementa procreantur. Quod lib. quoque 2. de Tempe. cap. 8. confirmat Galenus, vbi ait, Sollicitudo, ira, dolor, labor, exercitatio, vigilia, abstinentia, & inedia, succi flauæ bilis plus aceruant, propterea quòd plus eius succi in iccore gignunt.

Cibos

Cibos igitur prauos dico, & qui natura tales sunt, vt cœpe, Cibi prauis. allia, nasturtium, porrum, brassica, ocimum, vrtica, & quicunque alij syluestres nominantur, veluti etiam apud nos Lapfanæ: & qui etiam natura boni sunt, ob putredinem verò quandam prædictis æqualem, aut etiam sæpenumero maiorem prauitatem contrahunt, quemadmodum triticum, hordeum, & alia omnes fruges quæ ad cibi vsum assumuntur, partim ob temporis longitudinem ad putridum affectum deductæ: partim fitu propter prauam repositionem repletæ: partim verò à prima generatione à rubigine vitiata. Tales igitur cibos nunc quoque plures propter famem comedere coacti, à putridis ac pestilentibus febribus mortui sunt: nonnulli verò exanthematis scabiosis ac leprosis correpti sunt. Vbi igitur corpus talibus humoribus plenum fuerit, nulla verò obstructio in vlllo viscerum fuerit, animal autem liberè per vniuersam cutem diffletur & refrigeretur, sanum quidem existit, sed dubiam ac fallacem obtinet sanitatem. Quando autem exterior facies aut adstringitur, aut in profundo meatus obstruuntur in constrictionibus quidem iam dictum febrium genus, in obstructionibus autem id quod paulo post dicetur, consequitur.

COMMENTARIVS.

Quum paulo suprâ ostendisset Galenus iis acre ac mordax excrementum in corpore coaceruari, qui prauis cibis vtuntur, nunc quos prauos vocet cibos explicat. Primùm autem prauos appellat cibos qui natura tales sunt, id est, quibus natura insitum est, vt prauos in corpore gignant succos. Eius generis sunt allia, cœpe, & porrum. Nam oleracearum stirpium radices, Galeno in libello de Boni & mali succi cibis attestante, quæcunque acres sunt, malum in corpore succum procreant. Id quod etiam lib. 2. de Alimento. facult. capite vltimo confirmat, nec vllam alendi facultatem habere ibidem scribit, nisi prius elixentur. Quanquam tum etiam paucissimum corpori alimentum eodem teste, exhibent. Vt hoc nomine medicamentorum potius, quàm ciborum rationem obtineant, biliosisque naturis noxia admodum sint. Ex hoc genere quoque est Nasturtium, vtpote cuius in creando prauo succo non alia quàm alliorum ratio existit. Nasturtium. Herba tamen humida & viridis, propter aqueæ humiditatis admistionem, arefacta multo inferiorem facultatem obtinet, ideòque tunc eius mordacitas moderata est, vt cum pane ea vt cum obsonio liceat. Brassica præterea paucum habet alimentum, Galeno libro secundo de Alimentorum facultatibus autore, idque quàm lens humidius. Brassica. Succum tamen habet non probum, sed malum & graeolentem. Id quod omnibus liquet qui capitata Brassicæ foetorem quotidie in suis ædibus tolerare coguntur. Atque ferendum quidem esset si hoc foetore, aut si maui, gra- Capitata brassicæ foetor.

B. iij.

GAL. DE DIFFERENT. FEBRIVM

ueolentia, ædes nostræ tantùm inficerentur, modò non quotidie nobis Germanis pro optimo edulio, quo ventrem præ cæteris cibis implemus, mensis apponeretur. Ocimo veteres nonnulli vt obsonio vsi sunt. Est autem vitiosus succi olus, stomacho noxium, & concoctu difficile, Galeno loco citato teste.

Ocimum.

Vrtica. Vrtica vna quoque est agrestium herbarum. Nemo autem ipsa vt alimento iure vititur, nisi maxima prematur fame. Vt hinc etiam pateat, mali succi cibis hanc meritò annumerari. Praui denique succi sunt omnia agrestia olera vocata, verbi gratia lactuca erratica, scandix, gingidium, feris, & cichorium, quemadmodum in libello de Boni & mali succi cibis Galenus fusius monstrauit.

Agrestia olera. **Lapsana.** Lapsana quoque siue Lampsana (nam vtroque modo effertur) Galeno lib. 7. Simplicium, autore, prauos gignit succos. Eius stirpis Dioscorides nullas notas tradit, ita vt vix quid sit certò sciri possit. Plinius lib. 20. cap. 9. olus syluestre esse pedalis altitudinis, tribus foliis hirsutis, cætera Napo simile, nisi flos esset candidior, scribit. Ruellius ea virere arua scriptum reliquit. Videtur itaque esse herba quæ passim in segetibus prouenit, & Vvylde vveyse fenfkraut, oder vvilder kœl, Germanis nominatur. Atq; hæctenus primi generis prauos cibos recensuit. Secundò prauos cibos vocat Galenus, qui etsi natura boni sunt, tamen propter quandam putredinem iam dictis æqualem, & sæpenumero maiorem, prauitatem contrahunt, vt sunt hordeum, triticum, & omnes aliæ fruges quæ ad cibi vsum assumuntur, quas Græci γούματα appellunt σίτησις. Quæ verò eiusmodi sint, explicat lib. 1. Vict. acuto. morb. comm. 18. Galenus, vbi ita vocari scribit quæ ex frumento, quod Græci σίτον nominant, conficiuntur. Frumentum verò, vt idem testis est, vocant triticum, hordeum, zeam, & cerealia dicta semina, lentes scilicet, fabas, lupinos, cicerculam, milium, panicum, auenam, & id genus alia. Huiusmodi nanque omnia vel diuturnitate temporis ad putridum ducuntur affectum, vel situ ac carie, quam contrahunt, implentur, vel in prima statim generatione rubigine vitata sunt. Est autem rubigo frumenti pestis, seu squalor, sic dicta quòd segetes exurat, ac quasi rubras efficiat. Eius generis cibis nonnullos vesci, ita vrgente fame, coactos fuisse scribit Galenus, ideòque aliquos ex iis putridis ac pestilentibus febribus interiisse, quosdam exanthematis scabiosis & leprosis correptos fuisse. Sunt autem ἐξανθήματα Græcis tumores seu pustulæ, quæ Plinio papulæ, nostris morbilli & variolæ dicuntur. Morbillos autem vocant pustulas sublimiores, variolas verò latiores. Priores leprofas, posteriores scabiosas hoc loco Galenus nominauit. Lepra enim altius circularibusque erosionibus cutem depascit, id quod etiam morbilli faciunt. Scabies autem summam corporis cutem occupat & exedit, ac furfurea magis ex se corpuscula edit, quod in variolis quoque nominatis accidere solet. Quum igitur corpus vitiosis humoribus ex prauis cibis pronatis plenum fuerit, nec vlla in visceribus obstructio aderit, atque animal liberè per totam cutem difflatur ac refrigeratur, sanum quidem existit, eò quòd ab omni obstructione adhuc liberum sit, & mordacia acriàque excrementa transpirèt ac disilentur, adeòque animal refrigeretur. Sanitas tamen hæc non nisi ad tempus durat, ac breuis & momentanea est. Nam quàm primùm exterior corporis facies constipatur, aut in profundo corporis meatus obstruuntur, qui ea fruitur, in morbos incidit. In constrictionibus quidem cutis, febriumgenus iam dictum, hoc est, diariam. In obstructionibus autem, quod paulo post sequitur,

Qualis sit sanitas eorum quorū corpus prauis humoribus plenum est.

quitur, id est, putridam. Quum itaque leuibus de causis, vel cutis densitatem incurrant ij quibus corpus malis refertum est humoribus, vel obstructione interiorum meatuum: promptissime vel diaria, vel putrida corripiuntur febre, atque hoc nomine illorum sanitas breuis & momentanea est.

Nihil igitur mirum cur ex iis qui cruditate laborauerunt nonnulli quidem febricitarunt, alij verò minimè. Etenim ii qui iam vitiosis succis pleni fuerant, ac malè difflabantur, aut intempestiuè laborarunt, aut balneis immodestius vsi sunt, promptè febris corripiebantur. Qui verò bonis pleni fuerant humoribus, ac bene difflabantur, & quieuerunt, ventriculúmque ac iecur robusta habuerunt, hos febre corripere impossibile fuit. Nam iisdem in ventriculo & iecore manet quicquid corruptum est, & spatio temporis paulatim cōcoquitur, atque bonum efficitur. Quemadmodum & iis qui vehementiores motus, aut æstiuum solem sustinent, aut balneo dulcium aquarum vtuntur, cibi corrupti in vniuersum habitum corporis transumuntur. Sic & eos quibus corrupti cibi deorsum lati sunt, febris non est sequuta, nisi aliam ob causam, vt si sæpenumero surgendo in lassitudinem inciderunt, aut phlegmone ventriculus correptus fuit.

Cur cruditate laborantes aliquando febricitant, aliquando minime.

COMMENTARIVS.

Causam exponit cur non omnes qui cruditate laborant, febris corripiantur. Qui enim vitiosis humoribus referti sunt, ac malè difflantur, aut intempestiuè, verbi gratia, statim à cibo, laborant, aut balneis immodestius vtuntur, ij facile febris corripuntur. Vitiosi nanque succi, promptè admodum putrescunt, præsertim vbi corpus transpiratione destituitur, & malè difflatur. Intempestiui autem labores, quicquid est crudorum ac vitiosorum humorum in totum corporis habitum trahunt, adeoque cute densata facillimè putrescunt. Idem etiam balnea immoderatus vsurpata efficiunt, vt mox metipse Galenus monstrabit. Contrà, qui bonis humoribus pleni sunt, ac bene difflantur, & quiescunt, ventriculúmque & iecur robusta habent, febricitare est impossibile. Quòd autem ij qui bonis humoribus abundant, ac bene difflantur febres non incidant, etiam si interdum cruditate laborant, ex iis quæ antea dicta sunt, clarum euadit. Quòd verò illi qui quiescunt non incidant febres, è contrario, nimirum ex motu, Galenus lib. 2. de Iudiciis cap. 3. & lib. 2. de Sympto. causis cap. septimo & octauo: & libro decimo Theæ metho. capite quarto, luculenter ostendit. Humores nanque crudi per quietem corporis & ipsi quiescunt. Vbi verò qui interim conquieuerant, mouentur, veluti in exercitiis ac balneis accidit, tum agitati, & per sententia corpora violenter delati, stimulant, pungunt, ac vulnerant, atque subinde inæqualem sensum, horrorem, rigorem, adeoque febrem inuehant. Porrò cur illi quibus ventriculus & iecur robusta sunt, febres haud incidant, metipse Galenus exponit, inquit, Nam illis manet in ventriculo & iecore quicquid corruptum est, & paulatim temporis spatio, eò quòd concoquendi facultatem validam obtineant, con-

Cur non omnes cruditate laborantes febris corripuntur.

Quibus ventriculus & iecur robusta sunt cur febres non incidant.

B.iiij.

GAL. DE DIFFERENT. FEBRIVM

Error interpretum Galeni.

Θάλπω.

Adstringentia non relaxantia ventriculo & iecori adhibenda.

coquitur, & bonum fit. Atque ita planè hæc Galeni verba: θάλψασι τὰ κατὰ τὴν γαστέρα, καὶ τὸ ἥπαρ. Quod monendum esse putamus propter alios interpretes Galeni Latinos, quorum alter verbum θάλψασι calefaciunt, alter fouent, sed vterque malè conuertit, vt paulo pòst clarissimè monstrabimus. Errandi autem occasionem bonis illis viris præbuit θάλπω vox πολύσημος, vt quæ plura apud Græcos significet. Nam frequenter idem quod θερμαίνω, Phauorino quoque nostro teste, hoc est, calefacio ac foueo significat. Qua sanè in significatione hoc loco à Galeno vsurpari non potest. Quum enim calefacientia omnia relaxent, non sunt eiusmodi ventriculo & iecori, præsertim vbi in illis superuacua, & vitiosa continentur, temerè adhibenda. Imò adstringentibus potius, vbi in hæc viscera superuacua procubuerunt, vtendum erit, quando & è primoribus admodum hæc partes sint, & vt munus suum, vel in ipsis morbis, obeant necessum sit. Impensius itaque quàm cætera membra, ventriculus & iecur adstringentia ac roborantia desiderant, quemadmodum copiose libro vndecimo The. metho. capite decimoquinto & sequentibus Galenus ostendit. Quinetiam libro decimotertio The. metho. capite decimoquarto in prædictarum partium phlegmone, solorum calefacientium ac relaxantium vsum damnat, quanto magis, quum illæ rectè valent. Alia igitur huius verbi θάλπω significatio, quæ huic loco quadret, quærenda. Significat autem interdum idem quod ἀκμάζω καὶ ἀνθέω, eodem Phauorino teste, id est, vigeo, robustus sum, floreo, & bene habeo. Quo certè in significato hîc à Galeno vsurpatur, vt is scilicet sit verborum Galeni sensus, Fieri non potest, vt febre corripiantur quibus ventriculus & iecur vigent, florent, bene habent, robusta validæ sunt. Hæc paulo verbosius tractauimus, quòd à nullo interprete hæc sententia sit rectè reddita. Præterea eos febris non inuasit, quibus corrupta cibaria deorsum lata sunt, idque meritò. Nam si deorsum & per aluum aliquid secedit, vniuersa cruditas vacuatur, adeoque febris causa è medio tollitur. Quod alibi quoque, nempe libro primo de Alimentorum facultatibus, ca. de tritico in aqua elixo, confirmat Galenus, vbi vnicum esse cruditatis remedium scribit, si aliquid ὑποχώραί κατῶ, deorsum fertur, & per inferna deiicitur. Nisi aliqua alia causa, quæ febrem excitauit, accessit. Verbi gratia, si inter excernendum per inferna cruditatem æger sæpenumero surgendo in lassitudinem inciderat: aut vētriculus propter prauorum illuc humorum decursum, phlegmone correptus erat. Quippe tum vtriusque mali occasione febris sequuta est.

Cap. VI.

Obstructiones internorū meatuum febris comitatur putrida.

DOrro in obstructionibus meatuum, & humorum impactionibus: nam de ea re dicere distuli: animalia putrida, febre tentantur. Promptissimè enim putrescunt quæcunque calida & humida sunt & multa, in calido loco, nisi difflatur ac refrigeretur. Nihil itaque mirum quam obrè plenitudines sequantur febres: etenim & obstructiones multæ efficiuntur, ac vniuersum corpus difficulter difflatur per eiusmodi affectus. Igitur in altera plenitudine quæ ad vires dicitur, humores

humores ipsi citò ad corruptionem perueniunt: eò quòd neque euincuntur, neque concoquantur, utpote facultate eos conficiente, imbecilliore existente. Quocirca quicumque cibi glutinosi sunt, & crassos procreant succos, morbosiores. Quippe facilius est humorem ex ipsis natum impingi & infigi. Et quid igitur, nonne contraria ratione extenuantes & acres morbofi sunt? Videntur enim similiter febribus corripì, qui alterutro victus genere frequentius utuntur: quoniam antea quoque dictum est, omnes tales mali esse succi. Tales igitur ratione ea quòd malos succos procreant, quicumque verò glutinosi sunt ac crassi, putredinis ratione, febrium sunt causæ.

COMMENTARIVS.

Quum hætenus docuisset Galenus quòd cutis cõstrictione diaria vocata febris comitetur: nunc quòd obstructions interiorum & quæ in profundo sunt corporis meatuum & humorum impactiones febris putrida sequatur, ostendit. Quippe humores, utpote calidi & humidi, ac multi calido loco impacti, præsertim vbi non difflantur & refrigerantur, facillimè putrescunt. Quod etiam lib. 9. The. metho. cap. 3. & lib. II. ca. 4. Galenus ita scribens cõfirmat, Illa tantum, inquit, putrescunt corpora, qua calida & humida sunt natura, neque perflata, neque ventilata in calido humidoque loco manent. Nihil igitur mirum est cur plenitudines, quas *πληθύνσεις* Græci vocant, febres sequantur. Hæc nanque quæ ad vasa nominatur, initio obstructions parit, atque subinde vt vniuersum corpus difficulter difflatur, efficit. Altera verò plenitudo, quæ ad vires dicitur, humores celeriter ad putrefactionem ducit: propterea quòd à facultate imbecilliore ac admodum grauata, neque euincatur, neque cõcoquantur. Vt hinc omnibus palàm fiat, cibos lentos & crassos succos procreantes, esse morbosiores: propterea quòd humores ex ipsis nati, facilius impingantur, & infigantur, adeoque obstructions pariant. Quod etiã libro octauo The. metho. cap. quarto Galenus testatur, ita inquit, Quæ glutinosa & crassa sunt, hæc promptius propter suum lentorem & crassitiam in meatibus hærent, atque infiguntur. Sunt verò etiam morbofi extenuantes & acres cibi, atqui contraria planè ratione: nempe quia vitiosos succos procreant, è quibus varia subinde morborum genera nascuntur, vt capite præcedenti abundè dictum est. Atque hinc est quòd similiter febribus corripian- tur, qui alterutro victus genere, hoc est, vel crassorum & lentorum, vel extenuantium & acrium ciborum, utuntur. Hi quidem, quòd prauorum humorum copiam coaceruent: illi verò, quia obstructionem incurrunt. Quippe prauis humores statim putrescunt, obstructions autem, quia difflationem seu perspirationem prohibent, putredinem accersunt.

Plenitudinem
cur sequuntur
febres.

Cibi crassos ac
lentos humo-
res procreantes
morbosiores.

Extenuantes &
acres cur mor-
bofi.

Phlegmone la-
borantes par-
tes cur febrem
accendunt.

Partes quoque inflammatione laborantes putredinis ratione accendunt febrem. Impactus enim in eis qui influxit humor, vbi fuerit natura calidus, quia non bene difflatur, putrescit. Quum igitur fluxio fuerit exquisitè biliosa, erysipelatosus calor partem

GAL. DE DIFFERENT. FEBRIVM

occupat. Vbi verò sanguinea, phlegmonofus. Quòd si ex ambabus mixta est, vel erysipelas fit phlegmonofum, vel phlegmone erysipelatoſa: nomen quidem ab humore dominante ſumens, cognomen verò ab altero acquirens. At ex iis omnibus communicationis ratione febris accenditur. Semper enim cum ea quæ calefacta eſt, continua pars caleſcit, donec ad cor affectus perueniat. Nam & in carbunculis continua pars ſimul caleſcit, qui ex ſanguine admodum calido, ſed propter aduſtionem magis melancholico, generantur.

COMMENTARIVS.

Tumores calidi ac dolorifici febres accedunt.
Φλεγμῶντα
Φλεγμὸν γενερατικὴν

Pergit Galenus in commemoratione cauſarum putridam efficientium febrem, ac præter obſtructionem, & cacochymiam, tumores calidos & dolorificos recēſet, qui ratione putredinis febres accedunt. Nam per Φλεγμῶντα Galenus partes intelligit quæ φλογώſαι, hoc eſt, inflammatione laborant: adeoque vox hæc, vt etiam Φλεγμὸν, communiter accipitur, vt idem ſignificet quod partes calidis & dolorificis tumoribus affectas. Quòd è ſequentibus ſit maniſteſtiſſimum, eryſipelatis enim & carbūculi, tumorum certè calidorum, mentionem facit. Cur autem partes inflammatione laborantes putridam febrem excitant, cauſam eſſe ait, quòd humor qui influxit impactus in eis eſt natura calidus, & non probè diffatur: quas duas res, cauſas eſſe putredinis paulò ante diximus, & lib. ſecundo, capite nono latius monſtrabimus. Porro ſi fluxio fuerit exquisitè πικρόχολος, id eſt, ex flaua conſtiterit bile: neque enim amara bilis, Galeno libro tertio Viſtus acut. comm. 2. teſte, alia eſt quàm flaua: eryſipelatoſus calor partem occupat. Siquidem, vt libro decimoquarto Therap. metho. capite primo, autor eſt Galenus, bilioſæ fluxionis germen eryſipelas exiſtit. Id quod calor quoque eius mali, qui flauus eſt, abundè ſatis indicat. Si verò ſanguinea fuerit fluxio, phlegmonofus calor eſt. Quòd ſi ex ambab^o, bilioſa nimirū & ſanguinea, mixta fuerit, eryſipelas procreatur phlegmonofum, vbi ſcilicet eryſipelatis ſymptomata exuperauerint: vel phlegmone eryſipelatoſa, ſi utiq; phlegmones ſymptomata vehemētiora fuerint. Nomē itaq; ab humore domināte ſumit, cognomē verò ab altero qui admixtus eſt, humore, minori tamen quantitate, accipit. In iis verò omnibus malis, phlegmone nimirum & eryſipelate, communicationis cum corde ratione febris accenditur. Quippe ſemper pars continua ei quæ primò calefacta eſt, ſimul caleſcit, ac ſubinde ab vna ad aliam transfertur calor, donec affectus, hoc eſt, calor præter naturam, ad cor pertingat, Sunt tamen codices nonnulli qui non Διείθεσις, vt habet Aldinus codex, ſed Διείθεσις, id eſt, diſtributio, nullo ſenſus diſcrimine legunt. Vtraque enim lectio Galeni propoſito quadrat. Calor enim ad cor peruenit, & calor diſtributio. In carbunculis quoque, qui ex ſanguine admodum calido, ſed propter aduſtionem magis melancholico fiunt, laborant loco continua pars ſimul caleſcit: calorque eoſque diſtribuitur donec ad cor peruentū fuerit. Cæterum ſanguinem per aduſtionem fieri melancholicum notius eſt, quàm vt pluribus dici debeat.

Varia lectio
oſtenditur.

Cap.

Cap. VII.

Alidiore autem ambientis nos aëris constitutiones, quales maximè circa Canis ortum fiunt, per inspirationem quidem manifestè cor ipsum calefaciunt. Extrinsecus autem circumfusæ corpori, totum ipsum calidum efficiunt, ac præsertim arterias: ut quæ non nihil substantiæ ipsius ambientis aëris trahant, è quibus omnibus simul affici cor necesse est, & ubi immodicè incalescit, primum & maximè febrilem affectum obtinere, atque toti corpori immittere. In pestilentialibus verò constitutionibus, inspiratio potissimum causa est. Interdum quoque fit propter humores in corpore ad putredinem aptos, ubi exiguam quandam occasionem ab ambiente aëre ad febris initium animal acceperit. Magna verò ex parte incipit ex aëris ambiētis respiratione, à putrida exhalatione contaminato. Initiū autē putredinis aut multitudo mortuorū est, non crematorū, quēadmodum in præliis fieri solet: aut exhalationis ex paludibus quibusdam, vel stagnis æstiuo tēpore. Interdū verò, immoderatus calor ambientis aëris est principiū, quemadmodum in pestilentia quæ Athenienses inuasit, ut inquit Thucydides, Atqui in suffocantibus tuguriis viuentes æstatis tempore corruptio in corpore creabatur. Quia verò ex praua victus ratione humores in corpore putredini obnoxij erant, initium pestilentis febris facta est. Fortè autem & propter continuitatem ex Aethyopia quædam putrida inquinamenta fluxere, quæ iis qui habebant corpora parata ut ab ipsis læderentur, febris causa fuerunt.

Febriliū pestilentialiū potissima causa inspiratio aëris.

Thucydides.

COMMENTARIVS.

Exemplo calidioris aëris nos ambientis constitutionis febres nonnunquam procreantis Galenus monstrat, quòd potissima pestilentis febris causa sit aëris inspiratio. Febrem autem calidior aëris nos ambientis constitutio, qualis maximè circa Canis ortum est, creat non alia de causa, quàm quòd aër tum inspiratus cor calefaciat. Per hæc autem verba, Qualis maximè circa Canis ortum, satis indicat quas hoc loco calidiores aëris nos ambientis vocet constitutiones. Non quidem omnes eas quæ paulo temperatis sunt calidiores, sed eas quæ inter omnes alias sunt maximè feruentes, & calidissimæ: tales nanque sunt quæ Canicula oriente, æstiuo tempore fiunt. Quocirca in Aldino codice Græco *μάλισα* dictio, non rectè per interiectum coma à verbo *γίνονται* diuellitur. Atque hæc res alteri interpreti errandi occasionem dedit, qui potissimum per inspirationem reddens, ad sequentia *μάλισα* retulit. Ad præcedentia verò esse referendum, vetus etiam interpres abundè conuincit,

Calidior aëris ambientis constitutio febre creat. Quæ calidior aëris sit constitutio.

Aldinus codex emēdat.

GAL. DE DIFFERENT. FEBRIVM

qui præsentem locum ita conuertit: quales circa ortum Canis fiunt maximè. Cæterùm in prædicta aëris constitutione non solum per inspirationem cor calefit, sed & per arterias, quæ extrinsecus circumfusum aërem calidiorem attrahunt, atque ad cor aliquid substantiæ ipsius aëris deferunt: à qua cor ubi immodicè incaluerit, primum quidem, & maximè febrilem calorem sustinet, atque subinde in totum corpus distribuit. Nihil autem mirum arterias extrinsecus corpori circumfusi aëris substantiã trahere. Nam multæ arteriæ suis osculis ad extimam cutis superficiem finiunt, ac in eiusdem meatus aperiantur. Quapropter dilatantes se arteriæ, vndiquaque & per omnia extrema aërem in seipsas attrahunt, vt fusius in libello de Vsu pulsuum, & libro primo Simplicii, cap. ii. & multis aliis locis Galenus docet. Duplici igitur ratione calidiores aëris constitutiones nos calefaciunt. Vna quidem per inspirationem, quæ partim per os, partim per nares fit. Atque hac sanè ratione cor maximè incalcescit, quòd anatomes ratio abundè satis docet. Altera per attractionem calidi aëris, arteriarum ministerio factam. Quo vtique modo vniuersum corpus, quod arteriarum ope conspirabile existit, calefit. Porrò in pestilentialibus aëris constitutionibus, febris maximè causa, est inspiratio. Vt hinc iterum palàm fiat omnibus, in pestilenti aëris constitutione fugam esse remedium omnium præstantissimum. Hac enim vna ratione effici potest, vt à pestilenti aëris inspiratione, à qua, de sententia Galeni, & omnium medicorum febris pestilentialis procreatur, tutus esse queas. Quippe quum aërem nos ambientem semper inspirare, modò superstites esse velimus, sit necessarium, qua rogo ratione tibi rectius consulas, quàm si huius febris causam declines? Declinabis verò, si in eum concedas locum, in quo nullo vitæ periculo aërem corpus ambientem inspirare licet. Sed in re manifesta, & quæ apud omnes medicos confessã est, verba fundere nihil attinet. Atque hæc quæ per infecti aëris inspirationem fit, pestilenti febris potissima est causa. Fit verò nonnunquã hæc febris propter eos qui in corpore sunt humores prauos, & ad putrefactionem aptos. Nam ubi exiguam aliquam occasionem ab ambiente aëre acceperint, statim putrescunt. Occasio autem putrefactionis humorum, est multitudo mortuorum non crematorum, vt in bello accidit. Ab iis enim putrida exhalatio euaporat, quæ aërem vitiat, & subinde etiam humores in corpore prauos in putredinem ducit. Putredini præterea occasionem præbet exhalatio è stagnis & paludibus æstiuo tempore excitata. Id quod quotidiana experientia satis confirmat, quæ in locis ad paludes, & stagna sitis sæpenu-mero pestilentiam grassari docet. Occasionem etiam vt humores putrescant, præbet immodicus ambientis aëris calor, vt accidit in ea pestilentia quam Thucydides libro secundo belli Peloponesiaci describit his verbis, *οικίαν γὰρ, inquit, ουχ ὑπαρχουσῶν, ἀλλ' ἐν καλύβουσι πνιγρῶν ὄρα ἔτους Διαιτωμέων ὁ φθῆρος ἐγένετο, οὐδενὶ κόσμῳ, ἀλλὰ κινετοὶ ἐπ' ἀλλήλοις ἀποθνήσκοντες ἕκαστοι. καὶ ἐν ταῖς ὁδοῖς ἐκαλινδοῶντο, καὶ ποδῶν τὰς κνήμας ἀπάσας ἡμιθνήτες*. Quod est, Domorū penuria viuentes in suffocantibus minimèque perflatis æstiuo tempore tuguriis corruptio inuasit, nullo decore, sed alij super alios mortui iacebant, & in viis, & circa fontes omnes semianimes volutabantur. Fortassis verò, ait Galenus, prædicta pestilentia cœpit, quod per continuitatem ex Æthiopia quædam putrida contagia Athenas vsque fluxerunt, & hominibus qui parata ad eam corpora habuerunt, febris causa fuerunt. Siquidem, vt loco iam citato Thucydides

Arteriæ extrinsecus corpori circumfusum aërem attrahunt.

Pestilentis febris causa. Fuga in pestilenti aëris constitutione præstantissimum remedium.

Occasiones putrefactionis humorum.

Thucydides.

cydides testatur, hæc pestilentia primùm in Æthiopia, quæ est supra Ægyptum, cœpit. Deinde in Ægyptum Libyamque descendit, & in Regis plurimam regionem. Confestim autem Athenas inuasit, & principio quidem homines in Pyræo corripuit. Hæc ille.

Oportet enim huius semper meminisse toto hoc ipso sermone, quod nulla causarum sine eius quod patitur habilitate agere possit, alioquin omnes qui in sole comorantur æstiuo febricitarent, & qui plus æquo mouentur, aut inebriantur, aut irascuntur, aut tristantur. Sic verò, arbitror, circa Canis ortum omnes ægrota- rent, atque in pestilentis morerentur. Sed ut dictum est, maxima pars generationis morborum, est eius quod patitur corporis habilitas. Subiiciatur igitur pro exemplo, in ambiente nonnulla pestilentis defæci semina, atque corporum quæ in eo versantur: hæc quidem esse variis excrementis referta, paratis iam ex seipsis putrefieri: illa verò excrementis vacua & pura. atque prioribus quidem addatur, in multis locis meatuum obstructio, ac plenitudo vocata, & vita ociosa in multis epulis, & ebrietatibus, & immodico veneris usu, & quæ necessariò prædicta omnia consequuntur cruditatibus. Aliis autem omnibus: puris & excrementis destitutis, præter ea quæ illis insunt bona: facilis quidem in omnibus meatibus spiratio, utpote nequaquam obstructis, nec compressis: exercitia verò moderata, & prudenter instituta victus ratio. Ac deinceps in istis hypothésibus cogita quomodo utraque corpora ad inspirationem putridi aeris affici sit consentaneum. Nonne verisimile est illa quidem statim à prima inspiratione initium putredinis accipere, ac plurimum in malum progredi? quæcunque verò vacua sunt excrementis & pura, hæc quidem nullo modo, illa verò paulum laborare, ita ut facilis sit illis ad naturalem habitum reditus? Sic & quum aeris temperatura à naturæ habitu immodicè recessit ad humiditatem & caliditatem, pestilentes fore morbos, est necesse: laborare autem his maximè eos qui iam prius excrementis humiditate pleni fuerint: quæadmodum qui moderatis laboribus ac victus ratione decenti vitur, omnino in omnibus eiusmodi affectibus mali expers permanet.

COMMENTARIVS.

Nullam causam sine corporis quod laborat habilitate agere posse ostendit, adeoque rationem cur non omnes qui in pestilenti aeris constitutione comorantur peste corripiantur, sed nonnulli immunes ab illa & illæsi permaneant, exponit. Si enim causa sine eius quod patitur habilitate ageret, omnes certè sub sole æstiuo versantes in febres inciderent. Itè omnes qui paulo vehementiori

Nulla causa sine habilitate eius quod patitur agere potest.

Cur non omnes in pestilenti aere commorantes peste corripiantur.

Nulla causa sine corporis quod laborat habilitate agere potest.

C. j.

GAL. DE DIFFÉRENT. FEBRIVM

motu vterentur, aut inebriarentur, irascerentur, tristarentur, febribus corripere-
rentur. Præterea per Caniculæ æstum omnes ægrotarent, & in pestilentibus
aëris cōstitutionibus omnes ex æquo morerētur, nec vllus superstes maneret.
Verùm quū prædictos morbos effugere complures, quotidiana experiētia do-
ceat, certū est id nulla alia de causa accidere, quàm quòd corpus illorū ad cau-
sarū actionem in se recipiendam sit ineptū. Quod hypothēsi quadā declarat
Gal. quæ est eiusmodi, vt nulla explicatione egeat: per se enim manifesta est.

Hic sermo in vno quidem exemplo prolatus est, sed simul
in omni genere causæ verus est. Et quicumque statuit se inte-
grè in eo exerceri, de externis causis librum legat. Ego verò in
præsentiarum prolixitati parcens, vno capite omnia complexus,
finem ei imponam. Oportet enim in singulis causis scrutan-
tem qua maximè facultate morbos committere soleant, deinde
considerare corporū affectus, qui ipsis consentiunt & repugnāt,
scientem quòd iis qui consentiunt prompta sit læsio, contrarij
autem & repugnantes, quantum viribus ac magnitudine valet
contrarietas, tantum inuicti permanebunt. Igitur vidi ego ali-
quando tali constitutione eueniente, qualem Hippocrates in
Cranone factum esse dixit, carbunculos grassatos non paucos,
quorum generatio, & alia omnia, eo quo ille scripsit modo,
ad amussim fuerunt. Quinetiam quæcunque tertio Epidemiōn
in pestilenti scripsit constitutione, ea quoque omnia in alia
huic simili constitutione euenerunt. Summa verò eorum e-
rat, vt Hippocrates indicauit, putredo. Atque id ipsi cognoscen-
tes, statim incipiente constitutione quæcunque corpora humi-
da videbamus, confestim quouis modo exiccare tentabamus:
quæcunque verò sicciora, in iis pristinam naturam conseruaba-
mus: quæcunque autem excrementis plena, purgationibus sana-
bamus: obstructions verò meatuum soluebamus atque abster-
gebamus. Sed hæc quidem iam quodammodo ad medendi me-
thodum pertinent. Et constat quòd in hac tractatione plurimū
de iis dicitur. Nunc autem eorum mentionem feci, sequutus ser-
monem docentem quonam modo ab vna causa inualecente,
quidam febribus corripuntur, alij verò immunes permanent.
Quū enim corporū affectus dissimiles sint ac multiformes, quidā
facilè vincuntur, ac promptissimè patiuntur à causa agente: alij
inuicti, & omnino impatibiles sunt, aut difficulter patiuntur. Ad
huius verò rei demonstrationē coacti sumus etiā curationis me-
minisse, non aliter affecti quàm Hippocrates, qui alicubi quodam
modo

Scrutandum
qua maximè
facultate cau-
sa morbos cō-
mittant.

modo vulgatum illud verbū adscriptit, Ostendit autem sanatio.

COMMENTARIVS.

Sermonem quem paulo antè hypothefi quadam declarauit, in omni cau-
 fæ genere verum esse docet. Quippe in singulis causis qua maximè faculta-
 te morbos committere & inferre soleant: id enim est *νοσάζειν*: scrutantem, *Νοσάζειν*.
 corporum affectus qui ipsis causis consentiunt & repugnant, considerare o-
 portet, propterea quòd promptè lædantur affectus qui causis consentiunt:
 contrarij autem & repugnantes affectus, pro magnitudine ac viribus contra-
 rietatis, vel penitus inuicti permanebunt, vel saltem difficulter vincuntur.
 Quod nunc duabus aëris constitutionibus confirmat, quarum vna similis
 fuit ei, quam Hippocrates lib. 2. Epid. sect. 1. Apho. primo in Cranone factam
 esse dixit: altera verò ei quã idem Hippocrates lib. 3. Epi. sect. 3. descripsit, dū
 ait, Annus austrinus, pluuius, ventis omnino carens. vt constet vtranque cō-
 stitutionem fuisse calidam & humidam. De prima enim sic scriptum reli-
 quit loco paulo antè citato Hippocrates, Carbunculi in Cranone æstiu. In
 æstu assidue largo imbre pluebat. Quapropter in vtraque constitutione
 pestilens aëris fuit constitutio, carbunculi, febres ardentes, & pustulæ, vt cla-
 rius libro primo de Temperamentis capite quarto, vbi priorem Hippocra-
 tis quoque sententiam citat, Galenus monstrat. Quanquam verò vtraque
 iam dicta constitutio pestilens fuerit, tamen non omnes ab illis ex æquo læ-
 si sunt. Nam quorum corpora natura sicciore fuerunt, ea illæsa permanse-
 runt, vtpote quæ causæ humidæ aduersabantur. Contrà, quæ humida fue-
 runt corpora, tanquam causis consentientia, promptè læsa sunt. Galenus ta-
 men ea quoque, quæ humida fuerunt, & excrementis plena, purgationibus,
 alijsque medicamentis obstructions tollentibus, à pestilentia immunita red-
 didit. Porro quum hoc loco curationis mentionem fecisset Galenus, se
 Hippocratis autoritate excusat, qui sectione secunda, Aphorism. decimo-
 septimo vulgatum hoc dictum, Sanatio autem indicat: ad quendam mo-
 dum alteri sententiæ adscriptit, nempe vt innueret sanationem liquidò indi-
 care, num cibus præter naturam, maiorique quàm par sit ingestus esset quã-
 titate. Si enim vacuatione adhibita homines sanantur, euidentissimum hinc
 omnibus fit, cibi copiam morbi causam fuisse. Pari modo Galenus in præ-
 sentiarum sanationem, quæ per exiccantia facta est, manifestè ostendisse ait,
 quòd multa humiditas pestilentia & aliorum malorum ex putredine nato-
 rum, causa fuerit.

Sanatio autem
indicat.

Est igitur & præcautio dicta ad talem quendam modum sa-
 natio. Etenim & ipsa nomina apud medicos sæpenumero con-
 funduntur. Vt enim in altero libro demonstratum est, omne
 medici opus & officium vitia corporis corrigit. Sed nihil in
 præsens ista exquisita loquendi ratione opus est. Siue enim totū
 id, sanationē & præcautionē, in duo diuidas nomina, siue ambo
 in vnum contrahas, sanationem nominans, non exiguo argumē-
 to est, non omnes ab eiusmodi causa similiter laborare affectus
 eorum qui epidemijs, ac pestilētibus morbis corripi prohibentur.

Præcautio ad
quem modum
sanatio dici
possit.
Omne medici
opus & officium
vitia corporis
corrigit.

C. ij.

GAL. DE DIFFERENT. FEBRIVM

Vnus nanque & primus in omnibus communis est scopus, vt corpus maximè vacet excrementis, & bene transpiret. Secundus ab eo, vt dominantis causæ quoad fieri potest, repugnetur. At quibus contraria horum insunt, ocysimè laborant, maximèque ægrotant.

COMMENTARIVS.

Quum in iis quæ præcedunt Galenus exposuisset, qua ratione humida & excrementis referta corpora, à pestilentia contagione conseruasset: atque hæc præseruandi rationem, non admodum propriè sanationem vocasset: nunc cur id ipsum fecerit, ac præcautionis, & sanationis nomina confuderit, explicare pergit, inquit, Est igitur præcautio ad talem quendam modum, quia scilicet affectum, qui nondum infestat, prohibere solet, sanatio. Sanant enim non solum ea, quæ præsentem iam affectum è medio tollunt, sed ea etiam quæ futurum prohibent ne fiat. Atque hinc est quod nomina hæc duo sæpenumero, etiam apud medicos confundantur. Cuius rei exemplum extat apud Hippocratem sect. 2. Aphor. 22. vbi inquit, Quicumque morbi ex satietate fiunt, vacuatione sanantur. Quippe morbos, qui adhuc fiunt, necdum facti sunt, propriè loquendo, non sanamus: sed ne illi fiant prospicimus & præcauemus. Nam exquisitè si loqui velis *ἴσως* vel *θεραπεία*, id est, sanatio vel curatio, est præsentis iam affectus sublatio. Præcautio autem seu præseruatio, *προφυλακή* Græci vocant, est quum ne accidat affectus, prospicitur & cauetur. Nonnulli verò curationis & sanationis nominibus abusi, etiam illa quæ cum qui nondum infestat affectum, vt comprehensum est, prohibent, curare & sanare dixerunt, quemadmodum fufius lib. 4. The. metho. cap 4. & commen. 22. sectionis secundæ Aphorismorum Galenus ostendit, & eius rei causam exponit. Horum itaque exemplum sequutus hoc loco Galenus, præcautionem nominare sanationem voluit: neque id sanè temerè, quum omne medici opus sit eiusmodi, vt vitia corporis corrigat, vt in libello de Constitutione artis medicæ fufius à Galeno est ostensum. Illic enim medicinam ex factiuarum artium genere esse scribit: non quidem earum quæ nouum opus constituunt, sed quæ iam factum instaurant, emendant, & corrigunt. Si itaque medici officium est, vt corporis vitia corrigat: igitur dum officio suo fungitur, siue id sanando, siue præcauendo fiat, rectè sanare vulgò dicitur. Nam ista quidem ratione ambo nomina, nepe sanatio & præcautio in vnū cōtrahuntur. Exquisitè autè & propriè loquendo, qua quidè loquendi ratione hoc loco non est opus, præcautio & sanatio distant, ad modum paulo antè à nobis expositum. Cæterum in extrema parte huius capituli Galenus iterum ad id de quo secundo dicere cœpit loco, reuertitur: nempe cur non omnes epidemiis & pestilentibus morbis corripiantur, & ab eadem causa similiter afficiantur, remque vniuersam in duos contrahit scopos. Quorum quidem vnus ac primus est, vt corpus maximè vacet excrementis, & bene transpiret. Alter vt dominantis causæ aduersetur. Si enim tria hæc concurrant, certum est corpus id, ab utroque malo tutum fore. Sin verò contrarium accidat, hoc est, corpus excrementis plenum fuerit, & non bene transpirauerit, imbecillumque fuerit, & dominantis causæ repugnare haud potuerit, celerrimè & maximè iam dictis malis corripietur, & laborabit. Animaduertendum autem pestilentiam, & epidemium morbum inter

Præcautio & sanatio confunduntur.

Sanatio propriè quid. Præcautio.

Medicina ars factiua.

Cur non omnes epidemiis & pestilentibus morbis corripiantur.

Pestis.

inter se differre. Siquidem, vt libro primo Vict. acut. comm. nono, testatur Galenus, pestis est morbus qui aliquo anni tempore, in quadam regione multos inuadit perniciosus: Epidemius autem, mitior. Vt hinc omnibus constet pestilentiam non esse nisi epidemiam lethalem, & perniciosam.

Epidemia.

Cap. VIII.

Sed quoniam pestilentium febrium mentionem feci, quæ omnes à putredine ortum habent, par est imminentem sermonem hoc loco inquirere de veteri dogmate, omnem febrem ex humorum putredine fieri asseuerant. Videtur enim ita sentire vniuersus qui ab Athenæo pendet cætus, viri tum maximè in febrium scientia non contemnendi. In quibus ego quoque illis plurimùm consentio, veruntamen vnum excipio, diarias nominatas febres. Non enim mihi videntur hæ humorum sequi putredinem: sed qui vtique à solis vstione febricitat, ab ipso efficientis causæ calore alterari solet. Qui verò ab ira febricitat, & huic quidem feruorem quendam sanguinis in corde fieri necesse est, non tamen iam etiam putredinem. Sic & ei qui se exercitauit, plurimum calorem præter naturam sine humorum putredine accendi. Et quisquis cutem habet adstrictam ac densam, per quam aciora excrementa vacuabantur, illis coaceruatis, sine humorum putredine febricitat. Quinetiam ex adenum tumoribus febres omnes malè sunt, exceptis diariis, alicubi Hippocrates dixit: licet etiam bubo sit ex phlegmonum genere. Atque in hoc consentio sermoni de putredine. Nam ob eam rem in phlegmonibus febricitant, non quemadmodum Erasistratus opinabatur. Attamen nonnullæ sunt ex adenum tumoribus febres ex genere diariarum, quemadmodum & aliæ quædam, non facilè tractabiles morbos, phlegmonis, aut vlcis, aut abscessus, aut alterius cuiusdam talis in viscere affectus progenies, nunciantes.

Pestilentes febres à putredine ortu habet.

Num omnis febris ex humorum putredine oriatur.

4. Apho. 55.

COMMENTARIVS.

Reprobat ac confutat hoc loco eorum dogma & opinionem, qui omnem febrem ex humorum putredine nasci putauerunt. Eius verò dogmatis autor fuit Athenæus, & vniuersus suorum sequacium cætus. Quorum quidè sententiæ Galenus cõsentit per omnia, modò illi diarias dictas febres excipere liceat, quas in vniuersum omnes citra humorum putredinẽ excitari cõstat, vt aliquot exẽplis demonstrat Galenus, quorũ primũ est de diaria ex solis vstione nata. Hæc enim nulla alia de causa accidit, quàm quòd corpus eius qui febricitat ab agentis causæ, nempe solis, calore alteretur, ac præter naturam

Non omnis febris putrida.

Omnes diariæ citra humorum putredinem excitantur.

C. iij.

GAL. DE DIFFERENT. FEBRIVM

nimum incalescat. Vt vel hinc quoque omnibus perspicuum fiat naturam Solis esse calefacere, ideóq; hinc inter causas corpus nostrum alterantes & calefacientes recensetur. Alterum exemplum est de diaria ex ira procreata. Si quidem hæc, quòd sanguis qui in corde est feruat, generatur, citra tamen putredinem. Ira autem non esse nisi feruorem sanguinis in corde, capite huius libri quarto est monstratum. Tertium de febre diaria ab immodica exercitatione excitata, quam omnes nouerunt euenire propterea quòd plurimus in iis qui se hoc pacto exercuerunt, sine tamen humorum putredine, sit accensus calor. Quartum de diaria ex refrigeratione cutisue densitate orta, quæ nullam ob causam accidit, nisi quòd acria excrementa, quæ antea dum cutis non erat adstricta vacuabatur, iam intus retenta, & coaceruata, calorem præter naturam creant, adeóque corpus plus iusto incalescere faciunt, sine tamen humorum putredine. Diarias verò febres citra humorum putredinem excitari, Hippocratis quoque testimonio confirmat, qui omnes febres ex bubonibus natas malas esse dixit, præter diarias. Quod vt plenius intelligatur, notandum initio venit, bubonem in præsentiarum nõ esse, nisi adenum seu glandularum tumorem phlegmonemue. Quod etiam hinc metipse Galenus iis testatur verbis, Licet etiam bubo sit ex phlegmonum genere. Qua quidem in significatione sumitur à Galeno libro secundo ad Glauconem cap. primo, & libro decimotertio The. metho. capite quinto. Interdum verò locum potius corporis significat hæc vox bubo, cum nimirum quem alio nomine inguina appellamus. Quæ res non rarò interpretibus, præsertim Leoniceno, viro alioqui doctissimo imposuit, vt locum pro malo, magna legentium confusione, interpretati sint. Dein sciendum duplices febres ex bubonibus seu adenum tumoribus nasci, nempe diarias, & putridas. Diariæ quidem, quando tumores illi à causa aliqua externa, ictu verbi gratia, aut vlcere in parte aliqua vicina, iuxta magnas præsertim venas vel arterias, existente, nascuntur. Putridæ verò quando ex viscerum phlegmonibus, quæ superuacua à se in adenas, vt qui sunt laxi, & imbecilles, propellunt, vel humorum malignitate, vel plenitudine procreantur. Atque hinc est quòd hoc loco dicat Galenus, eas febres nunciare morbos non facillè tractabiles, ex phlegmone, vel vlcere, vel abscessu, vel altero quodam tali visceris alicuius affectu, ortos. Id quod Hippocrates in Epidemiis iis quoque verbis innuere voluit, Abscessus, veluti bubones adenumue tumores, significant partes, à quibus progerminant, & erumpunt. Cæterum in hoc quidem, quòd febres ex phlegmone natæ sint putridæ, Galenus assentitur sermoni putredinis, & opinioni Athenæi. Nam eam ob rem, hoc est, propter putredinem, in phlegmonibus adenum, putrida febris nascitur. Impactus enim in partibus phlegmone obsessis qui influxit humor natura calidus, propterea quòd non bene diffiatur, putrescit, vt dictum est capite sexto, & fusius libro secundo capite nono exponetur. Concedit itaque Galenus eas quoque febres, quæ ex adenum tumoribus nascuntur esse putridas, si propter viscera affectu aliquo maligno laborantia, & in adenas superuacua sua trudentia, fiant. Reliquos verò eorundem tumores non nisi diarias procreare ait. Præterea reprehendit hoc loco Galenus peruersam Erasistrati de febris procreatione opinionem. Is enim, vt è libro Galeni de Causis externis inscripto omnibus perspicuum fit, omnem febrem à phlegmone nasci censuit, adeóque non putredinem, vt Galenus, & alij veteres medici, sed phlegmonem

Natura solis
est calefacere.

Ira quid.

si comellifol
liborum & 200d
3. Sphel fruo eu

si inimo fupM
Pomud 22 210
200d 200d 200d
200d 200d

Bubo.

Duplices fe-
bres ex bubo-
nibus nasci.
Diarias.

Putridas.

6. Epid. sect. ,,
2. Apho. 4. ,,

In quo Galen^o
Athenæo assē-
tiatur.

Putridā febrē
cur phlegmo-
ne cōmittat.

Erasistrati de
febris genera-
tione peruersa
sententia.

phlegmonem febris esse causam opinatus est. Phlegmonem verò, vt lib. 5. de Labo. locis cap. 2. autor est Galenus, idem putauit fieri propter sanguinem in arterias incidentem, ac spiritui, qui solus, de sua sententia, in ipsis continetur, à corde delato, obuium factum, ad extremas arteriarum partes repulsum. Vt certè de Erasistrati sententia phlegmone nihil aliud sit, quàm coincidentia sanguinis in arterias, aut impactio sanguinis in finibus pulsatilium venarum, vt in multis locis suorum monumentorum Galenus testatur. Quapropter Erasistratus febrem fieri dixit quâdo sanguis in arterias incidit, & ad fines extremasve earundè partes repellitur, non, vt Galenus, quando sanguis in partibus phlegmone laborantibus impactus, quòd non bene diffletur, putrescit.

Eiusdem de phlegmone falsa opinio.

Differunt autem febres diariæ ex adenum tumoribus natæ, ab iis quæ ex humorum putredine consistunt, quæ fit aut in aliquo viscere, aut in cauis, & maximis vasis. Quoniam quæ ex adenum tumoribus consistunt, partem continuâ semper vnâ calefaciunt, ac calor quidem vsque ad cor distribuitur, putrida verò fuligo ad ipsum haud peruenit, sed ibi manet in bubonis loco circûscripta, sola alteratione per continuas partes caloris ad cor perueniente. Quo maximè modo etiam in iis qui à sole vsti sunt, & lassitudinem contraxerunt, ex partibus primò calefactis distributio ad principium vitale fit. In putredine autem quæ in visceribus, & magnis vasis consistit, veluti fumus ex putrescentibus humoribus ad cordis sinus peruenit. Igitur in adenum tumoribus humores omnes confertim putrescunt, siue vno die, siue duobus continuis, vtpote qui inuicem conuersentur, & vno in loco inclusi sint. Qui verò in visceribus sunt, & magnis vasis, vtpote transfluentes semper, ac simul putrefacientes quos vtique contingunt, spatio temporis putridum calorem accendunt.

Differètia inter diarias ex adenu tumoribus natas, & putridas.

COMMENTARIVS.

Perpicuè Galenus quo pacto febres ex adenum tumoribus natæ, & diariæ dicuntur, ab iis quæ ex humorum putredine oriuntur, differant, in præsentia monstrat. Nam in diariis febribus ex bubonibus ortis putrida fuligo in bubonis loco circumscripita manet, & solus calor per continuas partes ad cor vsque distribuitur. Id quod etiam in illis diariis fit, quæ ex vstione solis, aut lassitudine procreantur. A partibus enim primò calefactis, & bubone laborantibus, calor vsque ad vitale principium, hoc est, cor ipsum pertingit. Ab ea verò putredine quæ in visceribus, & magnis vasis fit, veluti fumus aliquis ex humoribus putrescentibus ad cordis vètriculos defertur. Quapropter in adenum tumoribus humores omnes confertim putrescunt, nempe vno die, vt fit in diaria simpliciter dicta, vel duobus continuis diebus, idque ideo quòd inuicem conuersentur, & vno in loco bubonis inclusi & circumscripti sint. Citius autem putrescere eos humores qui coniuncti vno in loco hærent, quàm qui hinc inde perfluunt, notius est quàm vt multis demonstrari debeat. Proinde qui in visceribus sunt, & magnis vasis, nempe arteria aorta, & caua vena, hu-

Febres diariæ vt à putridis differant.

Magna vasa.

C. iij.

GAL. DE DIFFERENT. FEBRIVM

mores, quum semper ab vna parte corporis in aliam transfluant, nec vno in loco hæreant, ac simul eos quos attingunt, putrefaciant, non confertim, sed sensim ac plurimo tempore putridum accendunt calorem. In diaria itaque febre solius caloris alteratio, citra fuliginem putridam, ad cor peruenit. Contra in putrida, non solum calor præter naturam accenditur, sed vna veluti fumus à putrescentibus humoribus, per vasa à visceribus orta, aut illis inserta, ad cor defertur. Vt hinc omnibus perspicuum sit plurimum hallucinari Auicennam, quum sen. prima Canonis quarti tract. i. cap. 35. putridam creati febrem scribit, vbi solus calor ad cor peruenit. Sed præstat, ne quis illum per calumniam à nobis notatum esse putet, eius verba commemorare, quæ sic habent, Quòd si fuerit calefactio sola, tunc erit de genere apostematum intrinsecorum. At initio capitis quales sint febres intrinsecorum apostematum: ita enim ille phlegmonas nominat: disertè exponit inquiens, Febres sequentes apostemata interiora, sunt putridæ, & non sunt de genere ephemerarum. Quis itaque est qui illa non ex diametro, non solum cum Galeni sententia, sed etiam ratione ipsa, pugnare videt? Quinetiam idem Auicenna eodem in loco sibi pugnantia scribere non animaduertit, dum ita inquit, Hippocrates nominavit has febres malignas, quæ ex iis sunt ephemeræ. Et febres quidem sequentes apostemata secundum plurimum sunt ephemeræ. Et si non sunt ephemeræ, sunt malæ. Hæc ille. Quæ quidem manifestè inter se pugnare nemo nõ conspicit. Sed facilè veteris inscitia propugnatores, & Arabicæ factionis homines Auicennam excusabunt, errorémque in interpretem, vt solent, reiciet. Hoc autem quàm verè ac rectè faciant ignoro, vt qui Arabicum Auicennam nondum viderim, nec si videam, intelligam. Id verò affirmare audeo, esse insigniter stultos, aut malitiosos, qui eum autorem tanti faciunt, quem infinitis erroribus tum propriis, iisque certè pluribus, tum interpretis refertum esse constat. Cur non magis ad Galenum, vnde ille vniuersum hoc caput, demptis erroribus, descripsit, recurrendum esse medicinæ studiosis cõsulunt? Sed sui cœnum pro delitiis est. Sinamus ergo hos σφῆσι ἀτακαλίσι perire, quum nullus sit apud eos monitionibus relictus locus.

In summa verò, quemadmodum in externis omnibus, quæcunque calefiunt præter naturam à quavis causa, si quidem nequeat putrescere id quod calefit, velut lapis, aut lignum, aut aliud aliud tale, eousque manet calidum, quoad paulatim refrigerit. Id autem quod putrescere potest, distributum semper per continuas partes calorem obtinet. Quemadmodum interdum vidi in agro stercus iumentorum simul ac columbarum ex quapiam parte à sole excalefactum ita vehementer, vt multam exhalationem emitteret fumi instar ascendentem, vehementer mordentem, ac molestantem si quis propinquasset, tum oculos, tum nares lædendo. Stercus verò ipsum tangentibus erat ita calidum, vt deureret diutius impositas ipsi manus, aut pedes. Non tamen semper huiusmodi symptoma durabat, sed sequenti die refrigerabatur quidem quicquid stercoreis priori die ad summum feruoris

Auicennæ error detectus.

Auicenna sibi ipsi pugnantia scripsit.

Insigniter stultos esse qui Auicennam magni faciunt.

Analogia stercoreis in agro.

uoris peruenerat. Quod verò huic continuum erat, quòdque tunc succendebatur, quando primùm stercus in summo feruoris vigore erat, illud dum hoc remittebat, rursus incallescere atque efferescebat, & paulo pòst, primo refrigerato, summum feruorem obtinebat, atque illud rursus remittebat, eò quòd continuum erat succenso: & paulo pòst accendebatur quidem hoc, & ad summum feruorem perueniebat, prius autem refrigerabatur. Hic verò circuitus ferè vnius diei & noctis tempus erat, ad eò vt id quod accidit quotidianæ maximè febrì, conuenientissimum exemplum sit. Si verò duobus diebus ac noctibus prædictus circuitus fuisset, ita tertianæ febris exemplum erat: & si tribus, quartanæ: & si quatuor, quintanæ, si modò febris aliqua quintana est. Ego enim nondum perspicuè vidi neque hunc circuitum, neque aliū aliquem qui ultra quartanum p̄tenderetur. Sed de febribus per circuitum accessiones habentibus pòst dicetur.

Videtur dubitare de quintana febre.

COMMENTARIVS.

Quod paulo antè dixit de humoribus in visceribus, & vasis magnis putrescentibus, illos nimirum sensim ac paulatim putridum calorem accendere, & ad continuas sibi partes distribuere, id nunc externorum exemplo confirmat. Nam vt ea sunt duplicia, ita etiam diuersa ratione præter naturam calefiunt. Si enim talia sunt vt putrescere nequeant, veluti lapis, lignum, & alia solida, compacta, sicca, ac humiditate superuacua destituta corpora, vbi à causa quauis præter naturam calefiunt, eousque in iis permanet calidum, quoad paulatim refrixerit. Sin eiusmodi fuerint, vt putrescere possint, vbi præter naturam calefiunt, semper ad sibi còtinua corpora calorem distribuunt, quem admodum historia quadam de stercore iumentorum & columbarum luculenter admodum ostendit. Quæ quum per se sit clara, nullam requirit explanationem. Illud tamen minimè silentio transeundū erit, quòd hìc ait se quintanos februm circuitus non vidisse, id enim ex diametro pugnare videtur cū eo quod lib. 1. Epidem. sect. 3. scriptum reliquit. Quum enim ibidem quintanæ, septimanæ, & nonanæ febris Hippocrates mentionem faciat, ac septimanam longam esse, verùm non lethalem: nonanam hac longiorem etiam, at quoque minimè lethalem, quintanam verò omnium pessimam scribat, in còmentariis suis Galenus disertè se quintanos vidisse circuitus fatetur, inquiens, Equidem inde vsque ab ipsa adolescentia obseruavi ad hunc diem, sed septimanam, vel nonanam omnino non vidi, nec clarè, nec obscurè. Quintanos certè vidi circuitus obscuros, sed non exactè aut apertè, vt quotidianos, tertianos, & quartanos. Atqui si rectè quæ hìc ab eo scribuntur expèdas, nihil cum iam citato loco pugnabunt. Siquidem ait se σαφῶς, hoc est, manifestè, clarè, & perspicuè nō vidisse quintanum circuitum. Obscurè quidem illum conspexit, id quod in Epidemiorum etiam còmentariis confitetur. Quare idem vtroque scribit Galenus. Porrò de febribus per circuitum accessiones habentibus lib. 2. cap. 10. copiose dicetur.

Externa duplicia sunt.

An quintanos circuitus viderit Galenus, nec ne.

GAL. DE DIFFERENT. FEBRIVM

Cap. IX.

Putredinis hu-
morū duo pri-
ma genera.

P

Utredo autem humorū quæ fit in vasis, similis ei quæ in phlegmonibus, & abscessibus est, aliisque phymatis, duplex quidem genere existit. Ex permixtione verò duorum generum, alia quædam tertia, specie varia, nascitur. Siquidem mixtionis forma, quòd alterum genus maioris minorisque ratione superet ac superetur, facile numerari non potest. Sed duorum generum, alterum quidem fit superante natura: alterum verò superata. Superante quidem, ut in phlegmonibus, & phymatosis tumoribus omnibus pus. In humoribus autè, qui in venis & arteriis sunt, id quod in vrina subsidet, puri proportionem respondet. Atqui eiusmodi putredo, non simpliciter putredo existit, sed etiam aliquid concoctionis habet. Nam manente adhuc concoquendi facultate vasorum, qui tunc putrescit humor ad talem alterationem peruenit. Est verò alia quædam putredo, quum concoctrix facultas adeo est imbecilla, ut nullam ad utile putrescentis excrementi mutationem efficiat. Quod quidè fit interdum, ubi illa extremè est debilis, quanquam id quod putrescit mediocriter est prauum. Accidit autem nonnunquam ut facultas ipsa ad extremam imbecillitatem minimè perueniat, humor verò extremè prauus sit. Huiusmodi excrementi putredo neque consistentiam, neque colorem, neque odorem vnum obtinet, sed id quod putrescit semper in substantia permutatur & variatur. Altera verò putredo, quam & concoctionem esse diximus, in vnam speciem mutatur puris, & colorem, & consistentiam, & odorem.

Primū putre-
dinis genus.

Alterum.

COMMENTARIVS.

Putredo hu-
morū triplex.

Prima.

Natura.

Φύμα.

Tuberculum.

Hactenus Galenus qua ratione in phlegmone putrescāt humores, & quòd non omnis febris sit putrida, monstrauit. Nunc ut putredinis ratione exquisitè enarret, putredinem humorum in vasis, similem ei quæ in phlegmone, abscessibus & phymatis oritur, existentem, genere duplicem esse, & tertiam ex iis duabus mixtam, docet. Primi generis putredo est, quæ fit ubi natura superat. Per naturam verò hinc inaudienda erit facultas concoctrix, ut ex sequentibus abundè patebit. Naturam autem interdum idem quod facultas denotare, lib. 2. de Sympto. causis cap. 1. & multis aliis locis ostendimus. Superat verò natura & euincit humores in phlegmonibus, & omnibus phymatosis tumoribus, ubi pus in illis procreat. Vox autem Φύμα, ut obiter id quoque dicamus, quæ latinis tuberculum significat, bifariam accipitur. Primò generatim pro omnibus præter naturam è quacunque corporis parte erumpentibus tumoribus. Qua in significatione hoc loco non accipitur. Secundò speciatim pro phlegmone

phlegmone adenum seu glandularū, quæ statim augetur, & superatur. Quo in significato hîc vsurpata est à Galeno vox illa. Superat præterea natura, quando in humoribus, qui in vasis continentur, & nondum, vt in phlegmone aliisque tumoribus, è vasis exciderunt, aliquid, quod puri proportionè respondet, procreat. Est autem id quod in vrinis subsidet. Candidum nanque quod in vrinis subsidere conspicitur sedimentum, puri iam dicti primi generis proportionè respondentem generationè obtinet, inter id, & naturales humores constitutum. Quicquid enim alimenti naturæ in sanguinis generatione refugit confectionem, hoc in vrina subsidet, neque vt sanguis ab ea commutatum, neque vt pus causæ præter naturam particeps, quemadmodum lib. 1. Progno. comm. vltimo pulchrè Galenus docet. Ita quoque sect. 2. Apho. comm. 47. pus ex sanguine fieri tradit, qui in semiprauam alterationem mutatur. Quippe simpliciter mala, cum foetida sit putredine: quemadmodū simpliciter bona, nutritio est partium animalis. Quæ autem pus procreat, media harum est, vt quæ neque à solo calore præter naturam, neque ab innato fiat. Mixtus enim ex vtrisque phlegmones calor est. Vt rectissimè dixerit Galenus, puri proportionè respondere id quod in vrina subsidet; quod scilicet nõ sit prorsus secundum naturam, vt sanguis, nec planè præter naturam, vt pus secundi generis, seu putredo foetida. Cæterùm primi generis putredo, nõ simpliciter est putredo, quæ scilicet omnimodā naturæ alterationem effugiat: sed aliquid in se concoctionis habet, eius nimirum quæ partim est naturalis, partim præter naturam. Sunt enim concoctionis, seu alterationis duo genera. Vna naturalis, sic dicta, quod eorum sit quæ secundum naturam se habent, vt est concoctio qua in ventriculo cibus commutatur, aut in visceribus & vasis humor generatur, vnde partes corporis aluntur. Altera mixta est, hoc est, partim naturalis, partim præter naturam, in qua scilicet humoris morbum efficientis fit alteratio. Hæc enim inter alterationem quæ planè secundum naturam & eam quæ præter naturam est, medium locum, vt lib. 5. de Simpli. medica. facul. cap. 6. fusius monstratur, obtinet. Ab innato enim fit calore, sed nõ planè vincente: siquidem non peragitur ex materia quæ prorsus sit benigna, neque tamen ex omnino etiam aliena. Causa itaque naturalis concoquit, præter naturam autem putrefacit, vt lib. 1. Progno. comm. vltimo, plenius Galenus monstrauit. Quapropter vbi concoctrix in vasis facultas manet, qui tunc putrescit humor, ad iam dictam alterationem mixtam peruenit. Hactenus de primo putredinis genere dicta sufficiant. Alterum eiusdem genus fit, vbi natura superatur. Id quod accidit, quando concoctrix facultas ad eò imbecillis est facta, vt nullam amplius in eo, quod putrescit excremento, ad vtile mutationem efficere possit. Quod euenire interdum solet, vbi iam dicta facultas ad extremam debilitatem peruenerit, etiam si id quod putrescit, mediocriter est prauum. Quanquam enim aliqua in eo ad vtile, quod non extremè malū sit, mutatio fieri posset, tamen quia concoctrix facultas extremam obtinet imbecillitatem, ideo id etiam quod mediocriter prauum est, in bonum alterare nequit. Idem quoque euenit, vbi facultas ipsa non est extremè imbecilla, humor verò putrescens extremè prauus existit. Quippe imbecilla admodum facultas humorem extremè prauum euincere & concoquere nequit, adeoque vt putredo secundi generis procreetur, est necesse. Porrò putredines iam dictæ facile à se inuicem discernuntur. Nam prima putredo, quam etiam concoctio-

Candidū quod in vrinis subsidet puri proportionè respondet.

Alteratio triplex. Mala, bona, simpliciter.

Media harū.

Concoctionis seu alterationis duo genera. Naturalis. Mixta.

Altera putredo.

Prædictæ putredines vt discernantur.

GAL. DE DIFFERENT. FEBRIVM

nem esse diximus, ad vnā speciem puris mutatur, hoc est, ad vniforme pus, consistentiam, colorem, & odorem obtinens. Cōsistentiam verò, *σύστασις* Galenus sua lingua vocat, non nisi concretionem & crassitudinem appellamus. Hinc naturalem consistentiam habere lib. 2. Prognost. comm. 13. dixit ea, quæ neque omnino sunt dura, vt lapides: neque prorsus liquida, vt instar aquæ diffluere possint. Vult igitur Galenus pus primi generis non esse instar aquæ liquidum & fluidum, neque vt lapides durum. Colorem autem album obtinet, & odore minimè est foetidum. Quod confirmat planè Hippocrates, qui lib. 1. Progn. Apho. vltimo sic scriptum reliquit; Pus optimum album sit, æquale, læue, & minimè foetidum, Contrarium verò huic pessimum. Sed ea de re paulo post plura. Altera putredo, neque consistentiam obtinet, neque colorem, neque odorem vnum, sed multiformis est, & ad vnā speciem puris non peruenit. Non est itaque inter pus & putredinem, quod nonnulli interpretes fecerunt, statuenda aliqua differentia, vt scilicet pus sit primi generis, & putredo secūdi. Sed sicut duplex est putredo, ita quoque duplex pus. Id quod non solum ex iis quæ statim sequuntur, sed & ex iis quæ initio huius capituli scribuntur fit manifestum. Ibidem enim putredinem in vasis, similem facit putredini quæ in phlegmone consistit. Nemo autem est qui nesciat eam putredinem quæ in phlegmone consistit, ab omnibus medicis pus magis, quàm putredinè appellari. Quid multa? si quis perpetuo id tantum pus vocabit, vbi natura superat, nullum certè erit pessimum, & secūdi generis pus. quod non solum Hippocrati, verum etiā Galeno plurimum aduerfabitur. Ex permixtione duorum iam dictorum generum puris putredinisve, tertia quædam, varia quidem specie putredo nascitur. Neque enim facile numerari eius species possunt, quòd interdum in ea primum, interdum alterum genus putredinis, iam plus, iam minus superet aut superetur. Neceffe igitur est pro diuersa maioris aut minoris ratione, innumerabiles oriri putredinis species.

Vbi igitur natura ipsa omnino superat, optimum pus gignitur, visu quidem candidū, ac crassum, & sibi vndique simile, tangenti autem læue, ac minimè foetidum. Quòd si verò semiputridum fuerit, tertium genus in tali transmutatione, quod paulo antè diximus, consistit. Dictum verò est quòd tale genus maximè multiforme existat: nam propterea quòd magis & minus recipit concoctionem, innumerabilis eius differentia est. Sape enim candidum effectum, aut foetidū est, aut consistentia tenue. Nonnunquam verò non candidū, sed liuidum apparet, atque in iis omnibus maioris & minoris ratio est infinita. Quot verò in abscessibus putredinis sunt differentia, tot etiam in febribus ex putredine accensis contentorum vrinae formæ existunt. Optima enim vrina quæ ex putrido humore concoctionem à continente vase accipiente perficitur, album, læue, æquale, & minimè foetidum sedimentum habet. Pessima verò, huic maximè contraria est. Quæ verò inter has media est, quanto alteri propinquior

Consistentia.

Inter pus & putredinem nulla est differentia.

Tertia putredo.

Optimū pus.

Tertium genus puris.

Optime vrinae sedimentum.

quior est, tanto melior aut deterior fit. Sed de vrinarum differentia in commentariis de Iudiciis agitur.

COMMENTARIVS.

Quod suprà dixit, puri id quod in vrinis subsidet proportionè respondere, id nunc clarius, & copiosius explicat. Nam quot sunt in abscessibus & phlegmonibus putredinis differentia, tot etiam in putridis febribus contentorum in vrina formæ. Sunt autem tres putredinis seu puris (nihil enim refert vtrum dicas, quòd inter pus & putredinem, vt comprehensum est, nulla sit differentia, quod enim suprà Galenus πύου, & σήψις, id nunc σπυρδύρα appellat) differentia. Est nanque pus optimum, quod fit natura exquisitè superante, id quod aspectu album, crassum, læue, æquale, ac minimè foetidum, vt paulo antè ex Hippocrate demonstrauius. Est item pessimum, quod iam dicto, & ordine primo, est maximè contrarium. Tertium est, quod inter hæc duo medium existit, adeoque semiputridum est, in ratione maioris & minoris, varium & multiforme existens. Nam interdum colore bonum est, nempe candidum: odore autem & consistentia, malum, quia scilicet foetidum, & tenue existit. Nonnunquam in cæteris bonum, colore autem prauum, quia liuidum. Vt verò tres sunt puris, ita quoque vrinæ contenta, quæ Galenus hîc & alibi ἐμφορόμενα nominat, triplicia esse constat. In optima nanque vrina, quæ ex putrido humore concoctionem à vase, in quo continetur, accipiente, perficitur: primum genus sedimenti ostenditur, quod album, læue, æquale, & minimè foetidum est. Pessima vrina, alterius generis sedimentum obtinet, quod priori maximè contrarium est. Quæ verò inter has duas vrinæ media est, tertij generis sedimentum habet, quod ex vtriusque permixtione constat. Hoc quanto ad primum propius accesserit, eo melius erit. Sin ad secundum, deterius. Sed de vrinarum, & earundem contentorum differentiis, abundè libro primo de Iudiciis capite duodecimo, dictum est. Plura etiam de iis in Compendio nostro reperient studiosi.

Puris differentia tres.

Inter pus & putredinè nulla differentia. Optimum.

Pessimum. Medium.

Εμφορόμενα.

Cap. X.

Febres autem quæ ex putredine humorum accenduntur, aliàs à diariis esse existimare oportet. Atque harum dignotio nequaquam difficilis est, quanquam quibusdà impossibilis esse videtur. Idque re ipsa milies indicauimus, prima accessione finita, lotum, ac mediocriter cibatum ad consueta munia redire præcipientes, tanquam postea non febricitaturum, & ita accidit. Vnum sanè ac primum febrium diariarum indicium est, ab aliqua causa antegressa recenti & manifesta incepisse, quam iam omnes iuniores medici causam primitiuam nominare consueuerunt. Verùm quamuis hoc inseparabile sit ab huiusmodi febribus, proprium tamen earum non est. Nā & aliæ nonnullæ à causa antegressa incipiunt. In-

Diariarum dignotio.

Indicium primum.

D. j.

GAL. DE DIFFERENT. FEBRIVM

separabile verò & propriū est, vrinæ concoctio statim primo die.

COMMENTARIVS.

Exposita ratione ac differentia putredinis, iam quo pacto inter se differant diariæ febres & putridæ ostēdere pergit, orfus ab indiciis communibus, quibus diaria cognoscitur, & ab aliis febribus discernitur. Neque id sanè temerè, quòd constat fuisse medicos, è quorum numero fuerunt Diatritarij appellati, qui agnitionem febrium esse impossibilem putabant, aut saltem ante tertium diem dignosci posse negabant, vt ex iis quæ libro octauo The. metho. scribit Galenus, satis liquet. Atque eas quidem posse dignosci Galenus re ipsa millies ostēdit, dum prima accessione finita, hominē lotum, ac mediocri cibo refectum ad consuetas operationes redire præcepit, probè sciens hanc febrem fuisse diariam, nec postea reuersuram. Eius rei elegans est historia libro octauo The. metho. capite secundo, de quodam qui ex vsu aluminosi balnei febre correptus est. Hunc enim reliquis medicis diatritariis ignorantibus Galenus tum lauit, tum cibauit, postque ad consueta vitæ munia illum redire iussit. Capite præterea eiusdem libri tertio, inter alia sic scriptum reliquit, Non semel bisve aut ter, verum sapius quàm vt meminisse possimus, tum in primo statim die ad vesperam, eos qui diaria febre laborauerunt, lauimus. Quod certè facere haud potuisset si eas non confestim agnouisset. Recenset autem in hoc capite Galenus septem indicia, quibus diaria dignoscitur. Primum est, quòd omnis diaria à causa aliqua recenti, manifesta, & externa, quam hodie facientes medicinam, primitiuam nominant, incipit. Sunt verò causæ hæc capite huius libri tertio ordine expositæ, vt non sit necesse illas hoc loco narrare. Atque hoc quidem indicium à diariis febribus est inseparabile, adèd sanè vt nulla sit diaria, quin à causa externa primitiuæ fiat. Non tamen est illis proprium, quòd scilicet non solæ diariæ febres, sed & aliæ à causa externa incipiunt, nempe pestilentiales, quas constat putridas, vt capite septimo est ostensum, non diarias esse. Secundum diariarum indicium est, quòd statim primo die concoctio in vrina apparet. Est enim in diariis vrina colore subrufa, substantia mediocris, & quod in ea subsidet, candidum, læue, ac æquale. Atque hoc quidem indicium non solum inseparabile est, sed & proprium. In nulla enim alia febre statim per initia talis vrina apparet.

Diariæ febres agnoscī possunt.

Septē indicia diariæ febris. Primum.

Secundum.

Et ad hæc pulsus in magnitudinem & celeritatem insignem auctio, ita vt frequentia per exteriorem quietem à proportione deficiat. Magis item proprium ac separabile est earum indicium, quòd contractio submissiōve minimè in celeritatē crescat: vel si interdum crescat, id minimum est, ac cognitu difficile, & paululum & naturali pulsu digressum.

COMMENTARIVS.

Tertium. Tertium diariarum febrium indicium è pulsu sumitur, qui in magnitudine ac celeritate haud leuiter augetur, ita vt frequentia per exteriorem quietem minimè seruet proportionem. Quod vt plenè intelligatur, animaduertendum erit magnum pulsus fieri vbi facultatis robur validum, ac plus iusto

Magnus pulsus quando fit.

sto abundans in corde calor est, & instrumentum obediens, vsusque multus. Quum itaque in diariis omnia hæc concurrant, siquidem facultas, quia vnus duntaxat dici morbus est, robusta manet, calorque in corde abundat, alioqui febris non esset: & instrumentum, hoc est, arteria, quia nullam duriciem contraxit, & facillè distenditur, obediens, vsusque, ob caloris in corde, quod refrigerationem postulat, multus, vt pulsus in magnitudine augeatur est necesse. Quia verò magnitudo pulsus vsui in diaria non sufficit, statim ipsi quoque celeritas accedit. Ceterum non solum breui tempore arteria motum suum terminat: is enim pulsus celer est: sed & modico interposito tempore arteria distenditur, adeoque frequens fit pulsus. Deficit igitur frequentia à naturali proportionem, & non tanto tempore quiescit arteria, quanto quum secundum naturam se habet homo, quiescere solet: idque per exteriorem quietem. Quippe in pulsu duplex esse quies solet. Vna quidem à dilatatione siue sublatione, distentioneue, ita enim latini interpretes *Ἀποσπαστικὴ* vocem interpretantur: ante contractionem submissionemve, *συσπαστικὴ* Græci vocant, fit. Altera verò est, quam ante dilatationem à contractione arteria molitur. Priorem Galenus externam, & sensibilem libro quarto de Differentiis pulsuum appellat, nulla alia de causa, quam quòd ea incipiat, arteria iam dilatata, & ad exteriora mota, & quòd ferè in omnibus pulsibus tactu exquisitè percipiatur. Aliqui, vt libro primo iam citati operis, capite septimo, idem Galenus testatur, hanc supernam nominant. Posteriolem internam vocat, quòd nimirum ea incipiat postquam arteria ad interiora mota est. In libello qui Introductio in pulsus inscribitur, capite quarto, insensibilem appellat, non quòd reuera tactu deprehendi ac sentiri nequeat, quemadmodum nonnulli putarunt, sed quòd eam non facillè, nec nisi tactum vrgeas comprimásque, cognoscere liceat, quòd videlicet vtrinque sibi adsciscat partes, ad initium contractionis extremitatem, ad finem dilatationis principium. Sunt qui iam dictam quietem infernam nuncupent. Porro magis proprium & inseparabile indicium diariarum febrium est, quòd in iis contractio minimè in celeritatem crescat & augeatur, sed naturalem suam proportionem seruet. Quippe contractionis systolésve celeritate cum non est opus, eò quòd nulla fit in diariis febribus humorum deustio, neque necesse est fumida eorundem excrementa in iisdem expelli, adeoque contractionem esse celerem. Hinc est quòd etiam quies interna, & quæ à contractione ante dilatationem fit, à naturali proportionem non deficiat. Quòd si verò interdum contractio crescat, id minimum certè est, & cognitu admodum difficilè.

Quinetiam caloris suauitas talium febrium proprium & inseparabile est indicium. Inseparabile verò & æqualitas, ac liberum incrementum tum in caliditate, tum in pulsibus: non tamen proprium est. Etenim & aliis quibusdam inest, quemadmodum etiam vigoris moderatio. Neque enim hæc propria est, quamuis is potissimum inest. Ac melius quidem fuerit hæc quæ communia sunt, quòd per incrementa ac vigores diariis maximè insint, inter propria collocare. Fient enim ita, quamuis non rei ipsius species, tamen pulcherrimum atque exquisitissimum

D. ij.

Quies in pul-
su duplex.
Externa.
Interna.

Sensibilis

Superna.

Insensibilis.

Inferna.

GAL. DE DIFFERENT. FEBRIVM

harum febrium proprium simul & inseparabile signum. Quemadmodum & inclinatio, quæ cum sudore, aut madore, aut omnino cum quodam suavi fit vapore, quam perfecta integritas excipit. Atque hæc quidem est communis diariarum febrium dignotio. De singulis enim iis seorsim per species in sequentibus definiam.

COMMENTARIVS.

Quartum indicium.

Quintum indicium.

Sextum.

Septimum.

Quartum diariarum febrium signum, est caloris in iis suauitas. Quod quidem proprium & inseparabile est harum febrium indicium. Nam suavis ac mitis ille calor solis diariis, & nulli alteri febrim inest. Nec etiam ab illis vlla ratione separari potest. Quintum signum, itidem inseparabile, est æqualitas in pulsibus, & liberum incrementum in calore. Quippe in diariis neque humorum abundantia, neque obstructio existit, tanta saltem, quæ motum remoretur, neque tanta arteriæ ac instrumenti durities, quam valida facultas, vsu efflagitante, non nisi magna vi distendere queat. Est igitur æqualitas in pulsibus. Est etiam caloris liberum incrementum, non vt in aliis quibusdam febribus, nempe quotidiana, impeditum, vt lib. 2. cap. 4. latius dicemus. Sextum indicium, est moderatio seu mititas vigoris. Neque enim tanta eius in diariis, neque in aliis nonnullis febribus est vehementia. Neutrum tamen illorum duorum signorum proprium est, quum & aliis quibusdam febribus, vt è sequentibus patebit, insint. Magis tamen diariis quàm aliis febribus insunt, ideòque melius est hæc signa, quæ aliis etiam febribus communia sunt, propterea quòd per incrementa ac vigorem accessionum diariis præcipuè insint, inter propria collocare. Sic enim fient, etsi non rei ipsius species, tamen pulcherrimum & exquisitissimum harum febrium proprium simul atque inseparabile signum. Quum enim ex proprietate quæ omni, soli, & semper inest rei, species constituatur: hæc autem duo propria solis diariis non insint, perspicuum omnibus est, quòd diariarum species fieri non possint. Quia verò per accessionis incrementum & vigorem, diariis magis quàm vlli alteri febrim insunt, exquisitissimum harum febrium, proprium, quod scilicet solis diariis magis insit, & omnibus: ac inseparabile, quod semper insint, signum fient. Septimum & vltimum signum est, quòd cum sudore, aut madore, aut omnino cum aliquo bono vapore finiuntur, modò in alias febres non migrent. Atque hæc septem sunt communia diariarum febrium indicia. De propriis autem singularum signis, capite huius libri vltimo differetur.

Cap. XI.

Patridæ.

Hæctice cur dictæ.

Alterum verò febrium genus, quod diariis diuidendo opponitur, nullum nomen cõmune omnium habet. Differentiæ autè primæ duæ existunt, nõ obscuris speciebus distinctæ. Quædam enim harum ex humorum putredine accenduntur. Quædã verò ipsas animalis solidas partes occupât, atque eas hæcticas appellant febres, vel quia stabiles sunt ac solutu difficiles, quæadmodum habitus: vel quia ipsum corporis habitum

habitum occuparunt. Sic nanque nominare solent solidas partes humidis diuidendo opposites. Solidæ partes.

COMMENTARIVS.

Expeditis communibus diariarum febrium indiciis, ad aliud febrium genus, quod in diuidendo, eò quòd pluribus diebus duret, & diuersa ab illis ratione accendatur, diariis opponitur, diuertit, eiùsque duas esse primas differentias ostendit. Siquidem altera harum ex humorum putredine accenditur, Putrida. atque ob id putrida dicitur. Altera solidas animalis partes occupat, & hectica Hectica cur dicta. vocatur, idque duabus de causis: vel quia stabiles, firmæ, ac solutu difficiles sunt, instar habitus. Ita quoque lib. 8. The. metho. cap. 1. hecticas vocat febres, quæ ægrè discutiuntur. Contrà *χετμὰς*, quæ facilè. Vel quia corporis habitum, quem Græci *ἔξιν* appellant, occuparunt. Habitum autem corporis, solidas eiusdem partes, quæ humidis opponuntur, nominant. Solidæ verò partes sunt, omnes, quæ crassiores ac duriores existunt. Habitus corporis.

Indicia verò febriū quæ ex humoribus accenduntur eiusmodi sunt. Primum quidem omnium non inseparabile, atque proprium, quod nulla primitiuarum causarum tales antecedeat febres. Neutri enim aliorum generum hoc inest, eò quòd omnes diariæ à causis externis consistant. Hecticas autem, quoties sine iis procreantur, nunquam ab initio inuadere consueuerunt. Proinde quando sine causa externa quis febricitare cœperit, scire oportet causam huius mali in humoribus esse. Accidit autem interdum quòd causa aliqua externa manifesta, sui ratione, diariam febrem committat, succedat verò illi febris quæ ex humorum putredine accenditur, vbi quod laborat corpus ita se habet, hoc est, quando impurum, & excrementosum fuerit. Vbi enim excrementa in diariis febribus plus æquo calefacta fuerint, atque deinceps initium putredinis inde acceperint, alterum febrium genus accendunt, priore desinente. Dignotio verò huius successione, vna quidem propria simul & inseparabilis, quòd febris diaria nequaquam desinat ad exquisitam integritatem. Accidit verò interdum vt in vigore diariarum febrium, aliquod transmutationis appareat indicium, ac multo magis in declinatione, quando, quod paulo antè dicebamus, ferendi maxima tranquillitas aberit. Hæc quidem transmutationis sunt indicia. Indicia putridarum febriū nouem. Primum.

COMMENTARIVS.

Indicia febrium putridarum numero nouem recenset. Horum quidem omnium primum est, quòd tales febres non à causa externa, sed potius interna incipiant. Atque id quidem proprium est, quod scilicet neutri aliorum generum febrium, sed solis putridis inest. Diariæ enim omnes, vt ca- Putridarū febrium nouem signa. Primum.

D. iij.

GAL. DE DIFFERENT. FEBRIVM

pite præcedenti dictum est, à causa externa seu primitiua excitantur. Hectica quoque à causa externa incipiunt, vt infra, nempe cap. 12. fufius docebitur. Si verò aliquando à causa interna incipiunt, tunc nunquam ab initio inuadunt, sed semper putridæ febrî succedunt. Non tamè est inseparabile, quia non semper à causa externa incipiunt. Pestilentes nanque febres, quæ è putridarum sunt genere, non rarò à causa externa, nempe ambiente aère, vt in superioribus monstratum est, incipiunt. Quapropter vbi sine causa externa quis febricitare incipit, huius febris causam in humoribus esse, sciendum erit, quum neque diaria, neque hectica esse possit, quòd vtraque, vt comprehensum est, à causa externa excitetur. Id quod iis verbis, Neutri enim aliorum generum hoc, scilicet à nulla causa externa, sed potius interna, incipere inest: Galenus innuere voluit. Cæterum migrat nonnunquam diaria in putridam, atque tum quidem causa aliqua externa manifesta, sui vtique ratione, diariam excitat. Huic verò subinde putrida succedit, nulla alia de causa, quàm quòd corpus diaria correptum, est impurum & multis excrementis refertum. Quæ quum in diariis febribus plus iusto calefacta fuerint, adeoque initium putredinis ab eo calore acceperint, alterum genus febris, putridam nimirum, accendunt, priore, hoc est, diaria desinente. Huius verò successione diariæ in putridam, vnum quidem proprium simul atque inseparabile signum est, quòd diaria febris, quæ ex ipsius natura non nisi vnum diem durat, ad exquisitam integritatem haud desinat. Accidit autem vt nonnunquam in accessione vigore diariæ febris aliquod transmutationis in putridam, indicium appareat, ac multo magis in inclinatione, quando scilicet æger febrem tum nõ facile fert, nec ad exquisitam integritatem calor febrilis tendit. Hinc enim perspicuum fit omnibus, diariam iam in putridam transire.

2. Febrem verò à rigore initium sumere, neque ardore solis, neque vehementi frigore, quale maximè iis qui per niuem iter faciunt accidit, vel qui alio modo in vehementi frigore diutius commorantur, præcedentibus, proprium est & hoc putridarum februm, sed haudquaquam inseparabile. Neque enim omnibus ipsis inest, quemadmodum nec horror. Is enim non solum non inseparabilis est ab huiusmodi febribus, sed nec ab initio proprius.

COMMENTARIVS.

Secundum indicium.

Rigor sine febre.

Alterum putridarum febrium signum est, quòd incipiant à rigore, idque nec solis æstu, nec valido frigore præcedentibus, quale accidit iis qui hyberno tempore per niuem iter faciunt, aut aliàs in vehementi versantur frigore. Nam fieri potest vt interdum rigor eueniat, quem nulla comitetur febris. Id quod accidit vbi quis cruditate laborans, aut mordentibus excrementis refertus, balneum ingressus fuerit, aut in calido sole steterit, aut exercitationes, frictions, gestationesve subiuerit, vt fufius lib. 10. The. metho. cap. 10. & lib. 2. de Iudiciis capite 3. Galenus docet. Rigore quoque corripiuntur qui fami ac probè valentes sunt, vt accidit iis qui per niuem iter faciunt, aut aliàs in vehementi frigore diutius versantur. Non omnem verò rigorem sequi febrem, & non solum à frigida, sed etiam calida causa excitari rigorem, copiose libro

libro secundo de Sympto. caulis capite septimo, diximus. A rigore itaque incipere, vbi neque æstus solis, neque vehemens refrigeratio præcedit, proprium est putridarum febrium signum, nequaquam autem inseparabile. Proprium, quia solis putridis accidit vt cum rigore incipiant. Neque enim diaria, neq; hectica cum rigore incipit. Non autem separabile, quia non semper, nec omnibus putridis febribus inest. Nam quartana primo statim die, vt lib. 2. de Iudiciis cap. 3. & 4. testatur Galenus, cum vehementi rigore, qualis est tertianæ febris, non inuadit: sed refrigerationem habet simillimam ei quæ per gelu hyberno sentitur tempore. Item, vt idem cap. 5. eiusdem operis attestatur, in quotidianis rigor haud antecedit, neque statim ab initio, neque in progressu temporis, sed sola refrigeratio. Vt autem rigor non est inseparabile signum febrium putridarum, ita nec horror. Nam sæpe fit horror, quem nulla prorsus sequitur febris, vt lib. 2. de Symptomatum causis cap. 7. & cap. 10. libri de Inæquali intemperie Galenus diffuse admodum docet. Quapropter horror non solum non inseparabilis est à putridis febribus, sed nec ab initio proprius, quod crebrò, vt dictum est, fiat horror, quem nulla sequitur febris. Itè quartana, & quotidiana, vt paulo antè monstratum est, cum refrigeratione tantum, & nequaquam cum horrore incipiunt. In summa proprius non est, quia non solum in putridis febribus ab initio accidit, sed & in cruditatibus, & aliis in malis supra expositis.

Horror sine febre.

Inæqualitas verò pulsuum atque caloris, siue per initia accessionum, siue in augmento fiat, talium generi febrium proprium est indicium, sed haudquaquam etiam ipsum inseparabile. Multæ enim etiam sine sensibili inæqualitate inuadunt, & ad vigorem ascendunt. Iam verò multo magis neque illud inseparabile est, quod accessiones multas habeant, veluti inuasiones, quod repetere accessionem vocamus. Quemadmodum neque pulsuum compressio. Sic verò nominant, quando incipiente accessione, paruos admodum & inæquales ipsos obtinent. Neque enim id taliu febrium inseparabile est indicium: non tamen alteri vlli generi febrium commune, sed proprium harum & peculiare, quæ admodum ipsa inæqualitas, nisi alicuius symptomatis ratione accidat. Sæpe enim in ipso ore ventriculi collecto quodam prauo humore, ac mordente, aut refrigerante ipsum, parui simul & inæquales pulsus fiunt. Exuperat quidè in refrigerantibus paruitas, in mordentibus autè inæqualitas. Atqui vomentibus, hæc ambo statim cessant. Vbi verò ventriculus nihil eiusmodi patitur, prædictarum generis febrium tales pulsus existunt.

Repetere inuasiones.

Compressio pulsuum.

COMMENTARIVS.

Tertium putridarum febrium indicium est inæqualitas pulsuum & caloris, & per initia accessionis, & incrementa eueniens. Atque id quidem proprium est, quod solis putridis inest, non tamen inseparabile. Siquidem mul-

Tertiu indicu

D. iij.

GAL. DE DIFFERENT. FEBRIVM

tæ etiam putridæ febres sine sensibili inæqualitate incipiunt, & ad vigorem
 conscendunt. Quippe in tertianis, vt lib. i. ad Glauconem testis est Galenus,
 calor quidem multus acrisque, pulsus quoque magni & calidi, vehementes,
 celeres, ac frequentes, omnis inæqualitatis, præterquam febrilis, expertes sunt.

Quartum. Quartum quod accessiones plures habeât veluti inuasiones, *διὰ τὴν εἰσβολὰς*. Ne-
 que enim *εἰσβολὰ*, vt in libello de Morborum temporibus autor est Galenus,
 est nisi accessions exquisitè primum tempus, latitudine carens, quod alio no-
 mine Græcis *ἐπισημασία* dicitur. Plures verò habere inuasiones, nihil aliud est
 quàm repetere accessiones. Repetere itaque accessiones, ac plures habere in-
 uasiones, multo minus est inseparabile, quàm inæqualitas pulsuum, & ca-
 loris putridarum febrium indicium. Nam continens seu synochus putrida,
 vnam duntaxat, perinde atque diaria, accessionem ab initio ad finem duran-
 tem ac manentem habet. Proinde quum non omnibus insit putridis, separa-
 bile ab iis sit oportet. Quintum signum est pulsuum compressio. In putridis
 nanque febribus spatium non est liberum, arteriæq; corpus quod mouetur,
 facultati agenti haud parit, humorum nimirum vaporumque copia præpe-
 ditum. Est autem pulsus compressus seu impeditus, vt hoc loco Galenus te-
 statur, non nisi is qui incipiente accessione, paruus & inæqualis est. In harum
 nanque febrium inuasionem & initio vsus, multam refrigerationem non desi-
 derat, quòd nimirum calor in corde nondum sit collectus: paruus igitur esse
 pulsus oportet. Quia verò humores ac vapores facultatem impediunt, quo
 minus ad actionem sit expedita, igitur etiam inæquales sint necesse est. Vno
 nanque tempore arteriæ motio tardior est, quàm alio: aut etiam interdum
 prorsus intercipitur. Quippe facultas onere pressa, motionem tardat. Est verò
 hoc indicium putridarum febrium proprium, quod scilicet solis iis insit fe-
 bribus, nec vlli alteri generi febrium, nempe diariæ vel hecticæ commune,
 nisi alicuius symptomatis ratione eueniat. Sæpenumero nanque vbi prauus
 aliquis humor in ore ventriculi fuerit acruatus, qui ipsum mordeat, aut re-
 frigeret, parui simul & inæquales pulsus fiunt. Parui quidem vbi refrigerans
 fuerit humor. Nam parui pulsus fiunt, vbi robur facultatis imbecillum, calor
 exiguus, instrumentum durum, & vsus necessitatisque exigua fuerit: quæ certè
 singula frigiditatem consequuntur: inæquales autem vbi mordax fuerit hu-
 mor. Nam eiusmodi humor facultatem irritat ac onerat, adeoque illam in suis
 actionibus remoratur. At vbi quis iam dictos humores euomuerit, hæc ambo,
 paruus nimirum & inæqualis pulsus cessant. Quum verò ventriculus nihil
 eiusmodi patitur, & refrigerantibus ac mordentibus humoribus vacat, parui &
 inæquales pulsus putridarum febrium proprii sunt, non tamen inseparabi-
 les, quia non semper in putridis febribus tales sunt pulsus, vt paulo suprâ de
 tertianis est dictum.

Quartum.

εἰσβολὰ.*ἐπισημασία*.
Repetere ac-
cessiones.

Quintum.

Pulsus cōpres-
sus quis.*εἰς τὸν ἄνθρωπον*
Parui pulsus
quando fiunt.

Inæquales.

6 Maximum verò indicium febrium putridarum est, qualitas
 caloris. Nihil enim suaue, neque moderatum, neque simile a-
 liquid diariis obtinet: sed, quemadmodum dictum est ab opti-
 mis ante nos medicis, mordax potius quodammodo, vt tactum
 offendat & erodat, veluti fumus oculos, ac nares. Verum in ac-
 cessionum inuasionibus, vtpote calore adhuc suffocato, ac excre-
 mentis

mentis intus succensis, non protinus immittentibus manum, dignoscitur: sed immorantibus diutius, prædictum caloris genus de profundo effertur. At mihi videtur tale aliquid quum vidisset Themison, quod proprium atque inseparabile esse omnibus febricitantibus existimauit. Sed de hoc quidem in proprio huius libri loco rursus agemus. Prædictum autem genus caloris, qui pungit, ut ita dixerim, aut erodit, veluti medicamentum aliquod acre, iniectam manū, putredinis humorum est soboles, quæ manifestè quidem in incrementis ac vigoribus febrīū apparet, non manifestè autem, neque statim in inuasionibus.

COMMENTARIVS.

Sextum putridarum febrium indicium, est caloris qualitas. Nihil enim in se suaue, & moderatum habet, neque villo pacto similis est ei, qui in diariis est calor: sed sicut fumus oculos & nares, sic ille tangentē manū offendit, ac erodit. Atqui in accessionum inuasionibus, dum calor adhuc suffocatur, ac excrementa intus succenduntur, non confestim admota manu, dignoscitur: sed si diutius corpori admotam manum continueris, calor ille mordax & erodens, de profundo corporis emergit. Quod quum vidisset Themison ille Laudiceus Syrus, qui Thessalicæ infaniæ, ut libro primo The. metho. cap. 7. ait Galenus, fundamenta iecit, hoc esse omnibus febricitantibus proprium & inseparabile esse putauit. Sed errauit toto cælo, quum calor ille pungens ac erodens, instar medicamenti cuiusdam acris, febrium ex humorum putredine natorum soboles est, qui manifestè in augmento & vigore accessionum, non autem manifestè, neque etiam statim in inuasionibus.

Proprium verò atque inseparabile est generi febrium ex humorum putredine accensarum, contractionis pulsuum velocitas, quo euidentius quidem in incrementis, non obscure autem in inuasionibus & vigoribus apparet. Accidit autem ipsis per initia quidem paruus, simul ac velox pulsus: in vigoribus verò magnus simul ac velox. Sic etiam quæ in exteriori quiete est frequentia, in huiusmodi febribus perspicua existit, neque diariis, neque hæcticis similis.

COMMENTARIVS.

Septimum putridarum febrium indicium, quod solis iis & omnibus inest, adeoque proprium & inseparabile existit, contractionis submissionisue pulsuum est velocitas. Nam in putridis febribus propter deustos ac putridos humores, & fuliginosos vapores expellendos, ut mox fusius dicemus, facultas velociter arteriam contrahit. In diariis autem, ut præcedenti capite est ostensum, nullo modo contractio in celeritatem crescit: quòd scilicet nulli in iis sint humores, facultatem contrahentem arteriam ad contractionis celeritatē irritantes. Manifestius verò id signum in incrementis febrium apparet, non

GAL. DE DIFFERENT. FEBRIVM

Submiffionis
velocitas cur
in incrementis
magis apparet

obscure autem in inuafione accelfionum, & vigore. Siquidem maior in incremento submiffionis feu contractionis, quam vel in principio, vel vigore est neceffitas. In incremento enim putridorum ac iam fuccenforum in profundo corporis humorum, & ex illorum deuffione coaceruatorum fuliginoforum vaporum expulfione opus est. Ad hanc igitur, quia contractio arteriæ confert, ideo vt velox tum fit, est neceffe. Proinde quum in incremento expulfionis deufforum humorum, ac fuliginoforum vaporum, maior quam in inuafione & vigore fit neceffitas, igitur tum manifestior est contractionis velocitas. Non tamen obscure, hoc est, manifestè etiam in inuafionibus & vigore apparet. In principio nanque accelfionis aliquid etiam expellitur, quam id parum fit. In vigore autem omnia ferè putrida excrementa ad extrema corporis, & ad alia vacuationis loca sunt detrufa, vt non fit opus iam plurima contractionis velocitate. Cæterùm iam dictis febribus per initia, pulfus accidunt parui, & veloces. Parui, quia in inuafionibus accelfionum ægri algent, calorque adhuc suffocatur, atque adeò vfus est exiguus. Veloces, quòd facultatis robur adhuc validum fit: in vigore autem magni simul ac veloces. Magni, quia vfus, propter vehementiorem calorem, tum maior est, ideoque parui in magnos abeunt. Sic etiam quæ in exteriori quiete est frequentia, in putridis febribus perfpicua exiffit. Hoc est, non solùm motionis, fed & quietis arteriæ tempus breue est. In summa, vtraque quies, tam interna, quæ contractionem fequitur, quam externa, quæ dilatationem comitatur, breuis est: quòd fcilicet tum expellendi, tum attrahendi vfus & neceffitas multa fit. Celeriter itaque & crebrò dilatatur arteria, & contracta non diu quiefcit, contra quam in diariis & hecticis, in quibus calor neque infuauis est, neque immoderatus admodum, vt in putridis, nulla etiam in iisdem humorum deufforù expulfione opus est.

Pulfus parui
cur fiunt.

Veloces.

Vtraque quies
breuis quare.

Maximè verò proprium est talium febrium, vrinæ cruditas. Obscura quoque concoctio proprium est indicium febrium ex humorum putredine natarum. Neque enim cruda, neque obscure concocta, in diariis febribus apparet. Atque alterutrum quidè eorum feorsim dictum, proprium est febrium putridarum indicium. Ambo autem simul dicta per difiunctam propositionem, omnino infeasparabilia sunt. Huic enim febrium generi primæ vrinæ, vel omnino crudæ, vel obscure concoctæ exiffunt. Magnum verò, atque effatu dignum concoctionis indicium in primis vrinis nunquam apparet, excepta ea, quæ fit ex diariis, permutatione, de qua antea diximus.

COMMENTARIVS.

Octauum.

Octauum putridarum febrium indicium est, vrinæ cruditas, aut obscura saltem eiusdem concoctio. Nam neque cruda, neque obscure concocta in diariis apparet, sed vt dictum est capite 10. concoctio in vrina statim prima die confpicitur. Atque alterutrum eorum feorsim est putridarum febrium proprium indicium: hoc est, cruditas se sola, & obscura quoque concoctio vrinæ se sola. Siue enim omnino cruda fuerit vrina, siue obscure duntaxat cocta, tamen

tamen hinc putridam esse coniciemus febrem. Solis nanque putridis febribus alterutrum eorum inest. Simul verò per disiunctam propositionem, siue Disiuncta propositio. disiunctum axioma proloquimur, nihil enim refert, Galeno lib. r. de Simpliciu medicamentorum facultatibus cap. vndecimo teste, vtro modo efferas dicta, omnino sunt inseparabilia. Quippe in omnibus putridis febribus vel cruda, vel obscurè cocta est vrina primis diebus: modò per mutationem eam quæ ex diariis fit exceperis, de qua initio huius capituli dictum est. In iis nanque febribus, quæ ex diariæ permutatione nascuntur, vrina initio, vbi nimirum adhuc diaria est, concocta apparet. Quia inseparabile ac proprium est diariæ signum, concoctio in vrina protinus primo die.

Ad iam dicta propositarum febrium indicia accedit etiam, hoc, quòd in vigore symptoma quoddam ardentis febris appareat. Quinetiam si symptomata hepialæ, & lipyriæ, quemadmodum etiam semitertianæ, vel typhodis, vel cuiusdam alterius talis febris, quæ propria quidem sunt huius generis febrium quæ ex humorum putredine accenduntur, non tamen inseparabilia: atque idcirco vbi ipsa non adsunt, ex aliis dignoscuntur. Si verò affuerint, non solùm genus talium febrium, sed & vnã aliquam ex ipsis speciem indicabunt.

COMMENTARIVS.

Haftenus Galenus communia putridarum febrium indicia octo recensuit ordine, nunc nonum & postremum affert, quod non solùm genus, neque putridam, sed & speciem eius, verbi gratia, ardentem, hepialam, lipyriam, semitertianam, vel typhoden, ostendit. Nam si in vigore accessions aliquod Nonum. ardentis febris, vel hepialæ, aliarumque iam dictarum febrium symptoma apparet, id non tantùm putridam, sed & ardentem, hepialam, lipyriam &c. esse significabit. At id genus symptomata propria quidem sunt putridarum febrium indicia, quia solis illis insunt, non tamen sunt inseparabilia, quia non omnibus insunt, sed hoc ardentem, illud verò hepialæ, & sic alia. Quum itaque non sint separabilia, vbi non adsunt, ex aliis, communibus nimirum indiciis, cognoscendæ sunt putridæ febres. Vbi verò aderunt, tum non solùm, vt comprehensum est, genus, sed & speciem aliquam vnã monstrant. Cæterùm Ardens febris. ardens febris è genere est continuarum, de quibus libro secundo agitur, & priuatim Græcis *καύσος* dicitur, ac fit vbi flaua bilis intrã vasa putrescit. De Hepiala lib. 2. ca. 6. copiose tractabitur, vt non sit necesse nunc de ea verba facere. Lipyria febris est, in qua intus & in ipsis visceribus calor sentitur, in externis verò partibus vniuersis frigus, vt cap. 10. libri de Inæquali intemperie fusius Galenus docet. De semitertiana lib. 2. cap. 8. seorsim, & ex professo agitur. Typhodis febris, quæ alio nomine, vt sect. 7. Apho. comm. 43. & libro aduersus Lycum, testis est Galenus, *ελώδης*, id est, humida nuncupatur, est in qua primo statim die æger sudat, ac ipso sudore parum, aut nihil iuuatur. Aëtius lib. 5. cap. 88. ita appellari scribit febrem, quæ priuatim iecoris erysipelata comitatur. Galenus verò lib. 2. de Iudiciis cap. 7. generatim tam eam quæ ex iecoris, quàm eam quæ ex pulmonis, aut ventriculi erysipelatis accidit *κακονθεα*

GAL. DE DIFFERENT. FEBRIVM

καύσος, hoc est, malignam ardentem, appellauit. Atque de vocabulis id dixisse in præsentiarum fati sit.

Signum num
putrida sit ex
diariæ permuta-
tione nata.
an statim ini-
tio inuasit.

Et siquidem inclinatio ad integritatem non desinat, siue cum sudore, siue etiam aliter fiat, è duobus alterum, vel transmutationis proprium est signum, si priora omnia febrium diariarum fuerint indicia: sin nullum ex iis fuerit, febrem quandam ex iis quæ ex humorum putredine consistunt, statim ab initio inuasisse ostenditur.

COMMENTARIVS.

Απρεξία.

4. Apho. 31.

Qua ratione medicus cognoscere possit, num febris putrida sit ex diariæ permutatione nata, an statim initio, nulla præcedente alia febre, inuasit, hoc loco docere Galenus pergit. Si enim inclinationi integritas, quam ἀπρεξία Græci vocant, non successerit, siue ea cum sudore, qui, vt lib. tertij de Iudiciis capite tertio, attestatur Galenus, omnibus febribus, potissimùm verò ardentibus, proprius est: siue etiam aliter fiat, puta per excretionem, vt in tertiana accidere solet, quæ non solum per sudorem, sed & per bilis supra & infra excretionem fit: vel abscessum, vt in febribus euenit, in quibus lassitudo orta est, iuxta id Hippocratis, lassitudinè in febribus habentibus, in articulos decumbunt abscessus: è duobus alterum significabitur, vel diariam transiisse in aliã febrem, si omnia quæ præcesserunt indicia diariæ fuerunt febris: si verò nullum ex diariæ febris indicis præcessit, febrem quandam putridam statim initio inuasisse hominem indicabitur.

•Duri pulsus
causæ.

Archigenis
error.

Si verò prima nonnunquã die pulsus durus sentiatur, considerandum erit nunquid concretio quædã ex frigore, aut siccitas, aut tensio conuulsifica in corpore laborantis, aut phlegmone quædam, aut scirrhus sit, probè scientes, quòd ex iis solis pulsus durus efficiatur. Nam quantùm errauerit Archigenes circa notionè ac dignotionè duri pulsus, in opere de Pulsibus abundè monstrauimus, in quo exercitatum esse oportet eum qui in præsentis libro versari velit, ac potissimùm in ea parte quæ de pulsu dignotione agit. Etenim pulsum nomina, ac omnia ipsorum significata, & vniuersum numerum, vno volumine enarrauimus, quod de Pulsuum differentia inscripsimus. Quonam verò modo vnūquaque dignoscere oporteat, in alio opere quod in quatuor libros digestum est, explicatur, quod de Dignotione pulsum inscripsimus. Quemadmodum alterum deinceps volumen quatuor libros in se complectens de Causis pulsum effecimus. Et quartum à iã dictis de Prænotione ex pulsibus, non solum verbis, sed etiam re ipsa huiuscemodi speculationis utilitatem indicantes. Ac si quis nobiscum ægrotos accessit, horum librorum speculationem re ipsa

ipsa ostendentibus, huic tum alia persuasa sunt, tum etiam illud, quod durus pulsus, neque proprius, neque inseparabilis sit talium febrium. Sed de hoc nunc non est dicendi tempus. Nam in prædictis libris, & in aliis octo libris, in quibus Archigenis librū de Pulsibus expendimus, abundè huiusmodi symptomata demonstrata sunt.

COMMENTARIVS.

Quæstionem num pulsus durus sit, proprium ac inseparabile putridarum febrium signum explicaturus, principio Archigenis detegit errorem, qui hunc pulsus esse harum febrium proprium putauit. De quo sanè errore, in tertio maximè de Differentia pulsuum libro, ad finem ferè, plura Galenus retulit. Scripsit enim Archigenes librum de Pulsibus, vt hoc loco, & libro iam citato Galenus testatur, quem octo editis libris idem examinavit, ac in iis planè quid rectè ab Archigene, quid item maledictum sit, demonstravit. Qui sanè libri, vt complures alij, temporum iniuria, prorsus perierunt, aut ab inuidis & βιβλιοτάφοις occultantur. Porrò duabus de causis in præsentiarum de duro pulsu agit. Vna, quia Archigenes hunc inter putridarum febriū signa, de quibus ex professo hoc in capite tractatur, numeravit. Altera, propterea quod sæpe apparet. Ordinis itaque ratio ac methodus requirebat, vt nunc Galenus eius rei causam exponeret: & num is pulsus febrium ratione, aut alia quadam de causa accideret, luculenter ostenderet.

Archigenis errorum,

Cur de duro pulsu hoc loco Galenus agat.

Pulsus durus neque proprius est, neque inseparabilis cuiuspiam generi febrium, neque diariæ, neque putridæ, neque hæcticæ. Cōstitit verò magna ex parte in hæcticis, atque interdū in aliis duobus generibus, propter symptoma quoddam. In diariis quidè, vbi ex vehementi frigore febricitauerint, si tensio quædam neruosa simul insit. Accidit verò nonnunquā ob vehementè solis vstionem, vel lassitudinè simul, vel alimenti inopiam, vel immodicā vigiliam, vel vacuationem, quando ob alimenti defectum hæc quoque cōstituerint. Febribus autem putridis pulsus durus inest, vbi aliquod viscus phlegmone laborat, aut induratum fuerit, & ob symptoma quoddam coniunctum, nempe neruosam aliquā tensionè, aut siccitatem. fiet enim hoc quoque modo durus pulsus, quæadmodū & iis qui intempestiuè frigidam biberunt, aut qui frigida se lauerunt, & aliquot molliores fructus largiter comederunt. Febris autem ratione, & qua febris est, nunquā pulsus durus fit, neque in diariis febribus, neque in putridis. Neque enim quando ex phlegmone febricitant, eadem ratione & febris sequitur, & pulsus durities: sed febris quidem ex humorum putredine, durities autè ex tensione, quæ fit propter vasorum repletionem.

Pulsus durus neque proprius neque inseparabilis cuiuspiam generi febriū.

Quando in diariis apparet.

Quando in putridis.

E. j.

GAL. DE DIFFERENT. FEBRIVM

COMMENTARIVS.

Nunc Galenus ad propositam à nobis quæstionē respondet, & durū pul-
 sum nulli prorsus generi febrium esse propriū & inseparabilē docet. Cōsistit
 quidem magna ex parte in hec̄ticis febribus, & nonnunquam etiam in aliis
 duobus generibus febris, nēpe diaria & putrida, non quidē febriū ratione, sed
 propter symptoma quoddā illis eueniēs. Verbi gratia, in diariis durus pulsus
 apparet, vbi ex vehemēti frigore, quod neruosa tensio comitatur, febricitat-
 uerint. Tensionē verò neruorum esse causam duri pulsus, paulò pòst latius
 dicemus. Accidit etiam eiusmodi pulsus in diariis, ob vehementem solis vsti-
 onem, vel simul etiā lassitudinē, vt fit, vbi quis in nimio æstu sese plurimūm
 exercitat, vel inopiam nutrimenti, vel immodicā vigiliam, vel vacuationem,
 quòd scilicet hæc omnia corpus admodum exiccent. Siccitatem verò duri
 pulsus causam esse, paulò pòst ostendetur. Loquitur verò Galenus hoc loco
 non de omni vigilia, & vacuatione: sed iis duntaxat quæ alimenti inopiam
 ac defectum comitantur. Alimenti enim inopia siccitatem parit, quam sub-
 inde necessariò crebræ sequuntur vigiliæ. Solas itaque has vigilias, quas pa-
 rit alimenti defectus, durus comitatur pulsus. Pari ratione non eam vacua-
 tionem, quæ aufert id quod in corpore abundat, pulsus durus sequitur, sed eā
 maximè quæ ob alimenti defectum accidit. Quippe inedia seu alimenti ino-
 pia, vt sect. 2. Apho. comm. 17. testatur Galenus, ex accidenti vacuat, quòd ni-
 mirum nullum in locum eius, quod fuit vacuatum, succedat alimētum. Vt hinc
 omnibus perspicuum fiat inediam vacuationis loco esse, adeoque rectissimè
 Hippocratem dixisse: Quicumque morbi ex satietate fiunt, vacuatione sanā-
 tur. Et quicumque ex vacuatione oriuntur, satietate. Ita enim conuertendum
 erit, & nequaquā repletionem, sicut nuper Bardus quidā omnis humanitatis, ac
 literaturæ politoris expers, ac tū Græcæ tum Latinæ linguæ ignarus, in enar-
 randa hac Hippocratis sententia, contendere, non sine maximo multorum
 risu, ausus est. Nam quum Hippocrates dictione *πλησμονῆς* vsus sit, non po-
 test nisi cibi impletionē, quàm Latinè satietatem dicimus, significare. Id quod
 in primis Galenus sect. 2. Aphorif. decimosextimo clarissimè docet, ita scri-
 bens, *ἢ γὰρ πλείων τροφή τις τοῦ σώματος φύσεως ὀνομάζεται πλησμονή*: Copiosior
 cibus, quàm naturæ corporis cōueniat, satietas nominatur. Dein idipsum met-
 ipse Hippocrates in quarto iam citatæ sectionis Aphorismo abundè confir-
 mat, dum ait: *ὄυ πλησμονή, ὄυ λιμός*, hoc est, non satietas, non fames. His nanque
 verbis, quod sit famis contrarium manifestè innuit, nempe satietas, quam ille
πλησμονήν appellat. Non significare autem *πλησμονήν* vocem aliud in præcitata
 Hippocratis sententia quàm in quarto, nempe *πλήθος τῆς τροφῆς*, ex Galeni cō-
 mentariis quarto, decimosextimo, & vicisimosecundo, secundæ sectionis,
 omnibus sit manifestissimum, vt non sit opus illius hoc loco verba producere.
 Verūm dicet fortassis barbarus ille, etiam si concedam tibi *πλησμονήν* non
 aliud quàm satietatem significare, tamē fatearis hoc oportet, melius esse vt ci-
 tata paulo suprā Hippocratis sententia generatim de omni repletionem, adeoque
 genere, intelligatur, quàm vt ad certam aliquam eiusdem speciem, nempe sa-
 tietatem, contrahatur. Ego verò contrā, idipsum illi nequaquam concedam,
 quòd scio hanc interpretandi rationē ex diametro cum Hippocratis senten-
 tia pugnare, vt qui in ea peculiariter explicare voluit quæ sit curādi ratio, qua
 cibus præter naturam ingestus satietatē, cuius antea Aphorismo decimosex-
 timo

Nū pulsus du-
 rus sit propriū
 & inseparabile
 signum putri-
 darum febriū.
 In diariis quā-
 do apparet du-
 rus pulsus.

Inedia ex acci-
 denti vacuat.

2. Apho. 22. „
 Notantur qui
πλησμονήν a-
 pud Hippocra-
 tem repletio-
 nē interpretā-
 tur.
Πλησμονή
 quid significat.

Obiectio di-
 luitur.

ptimò mentionem fecerat, sanetur, nempe vacuatio. Quippe quum contraria còtrariis curàtur, eorundè veluti exèplum nobis hoc in loco, vnicà dūtaxat repletionis seu redūdantiæ speciè, quam vacuatio curat, ob oculos ponere voluit Hippocrates, vt nos scilicet hortetur idè vt in omnibus aliis morborū causis faciamus. Atque hinc est quòd statim subiecerit, Eodèmq; modo alia contrariis curantur. Quòd si itaque præcedentià Hippocratis verba de omni repletionem accipiantur, frustrà adiicitur, Eodè quoque modo aliorū est còtrarietas. Præterea si *πλησμονήμ* vocè apud Hippocratè generatim de omnib⁹ repletionibus inaudias, falsa omnino erit prima citati aphorismi pars. Neque enim omnis repletio vacuatione curatur. Est enim quædam repletio, nempe qualitatis, caloris, verbi gratia, *πλεονεξία*: sic enim Galeno libro octauo Therap. metho. capite primo appellatur, quæ non vacuatione, sed alteratione per frigida, quæ illi còtraria est, curatur. Quod de calore diximus, id etiam de frigore, humiditate, & siccitate accipiendū erit. Postremū si per *πλησμονήμ* omnem repletionem intelligas, altera quoque aphorismi pars falsa erit, nempe quòd omnis morbus ex vacuatione factus, repletionem curetur. Neque enim qualitatis repletio, de qua iā diximus, morbos vacuatione procreatos curat. Neque etiam omniū humorū repletio, quæ plenitudo vocatur, neque vnus, aut plurium humorū, quæ cacochymia nuncupatur, prædictos morbos sanare possunt. Perpetuò nāque, Gal. li. 2. The. meth. ca. 3. teste, morbosæ sunt causæ, ideòque sanare nequeunt, imò morbos potius excitant. Restat igitur vt ciborum tantum repletio siue satietas morbos ex vacuatione natos sanet. Vt enim alimenti defectus siue fames, inediāque, vacuationem, vt còprehensum est, efficit: ita suum contrarium, nempe satietas, vacuationem curat. Satietatè autè eam accipio, quæ non plus quàm sit vacuatum reponit, sed quæ id duntaxat quod deficit, adiicere solet. Hæc fusius à nobis dicta sunt, vt hinc omnibus palàm fieret, quàm linguarū imperiti, qualis is est deprauator, ah enarrator Hippocratis dicere volui, nihil profus in Græcis autorib⁹ assequatur. Iā ad institutū reuertamur. In putridis febribus pulsus durus apparet, quando aliquod viscerū, iecur verbi causa, phlegmone laborat, aut scirrho infestatur. Quapropter tū pulsus durus, nō febris, sed phlegmonis, vel scirrhi potius ratione accidit. Fit etiā in iisdè febribus iam dictus pulsus, vbi aliquod symptoma illis euenerit, nēpe neruorū tēsio, aut siccitas. Præterea vbi quis putrida febre correptus aquā frigidam intèpestiuè bibat, aut frigida se lauet. Vtroq; enim modo vasorū tensio procreatur. Accidit quoque iis qui nonnullis mollioribus fructibus, quos *ὀπάρις* Galenus & alij Græci nomināt, vescuntur. Molliores autè fructus vocamus eos, qui sunt herbacei & mollioris corticis, quales sunt pruna, mora, & vuzæ, qui Latinis vna voce Poma dicuntur. Non autè temerè dictum est Galeno, Nonnullis: neq; enim omnes molliores fructus, sed ex iis dūtaxat qui frigidi sunt, durum efficere possunt pulsum. Nisi alicui magis in vasorum tensionem transferre causam placeat. Tunc enim nihil refert viros intelligas, modò, vt hic ait, largiter eos ingerat æger. Ex quibus perspicuū fit pulsum durū nunquam accidere febribus, qua febres sunt, sed ex accidente, seu propter aliquod symptoma quod eas comitatur. Verbi gratia, si quis phlegmone laborat, is certè febre corripitur, & durū quoque obtinet pulsum, diuersis tamen de causis. Febre nanque propter humorum putredinem, duro autem pulsu ob extensionem, quæ vasorum repletionem sequitur.

Nō omnis repletio vacuatione curatur.

Nō omnis morbus ex vacuatione factus repletionem curetur.

In putridis febribus durus pulsus quando apparet.

ὀπάρις.
Molliores fructus.
Poma.

Pulsus durus febribus ex accidente euenire

E.ij.

GAL. DE DIFFERENT. FEBRIVM

Sūma dictorū.

Vt enim summatim dicatur, duricies tunicis arteriarum accedit, vel propter concretionem, vel tensionem, vel siccitatem. Concretionem igitur vehemens refrigeratio efficit. Tensionem verò phlegmone, & scirrhus, & neruorū phlegmonibus proportionem respondens affectus. Siccitatem verò diutinæ vacuationes, vel propter ventriculi defluxum, vel leuitatem intestinorum, vel dysenteriam, vel diurnas vomitiones, vel aliud istiusmodi, & diutina fames atque ardentes febres diurnæ, & vt in vniuersum dicatur, quæcunque vehementer exiccant solidas ipsius animalis partes, veluti & hecticæ, de quibus nunc dicere tempestiuum, ab earum generatione exorsis.

COMMENTARIVS.

Pulsus duri tres cause.

Pulsus duri causas, quas paulo antè quinque esse dixit, nempe concretionem, siccitatem, tensionem, phlegmonem, & scirrhum: nunc summatim refert, & in tres duntaxat contrahit, concretionem scilicet, tensionem, & siccitatem. Siquidem posteriores, phlegmonem nimirum, & scirrhum, sub secunda complectitur, quòd videlicet ij duo præter naturam tumores, vt metipso inquit, tensionem committant. Fit itaque durus pulsus vbi arteriæ tunica duriciem contrahunt. Duræ autem fiunt, vel propter concretionem, quam vehemens frigus efficit: vel tensionem, quam phlegmone, scirrhus, & neruorum affectus phlegmoni proportionem respondens procreat: vel siccitatem, quæ sequitur vacuationes, ex defluxu eorum quæ è supernis in ventriculum fit, *πέπμα γαστρός* hoc loco Galenus nominat, vel lienteria, vel dysenteria, vel diurnis vomitibus, aut alio quodam eius generis malo, excitatas: & famem diurnam, ac longi temporis ardentes febres, & in summa omnes alias quæ solidas corporis partes exiccant, vt sunt hecticæ dictæ. Quæ quum omnia per se sint clara, vberiore commentationem non requirunt.

Cap. XII.

Hecticæ febres duobus modis efficiuntur.

Hecticæ igitur vocatæ febres duobus modis efficiuntur. Magna quidem ex parte ex ardentibus febribus, quæ prorogantur adeò, vt spatio temporis humorem corporis cordis cōsumant, vel etiã si adhuc multus permaneat. Illæ igitur non solùm hecticæ sunt, sed etiam iam marasmodes. Quæ verò manente adhuc humore fiunt, vbi cordis corpus occupauerint, hinc maximè accenduntur, quemadmodum lucernarum flamma ex ellychnio. Atque vna quidem ipsarum generatio à nobis exposita est. Reliqua autem est, vbi statim ab initio inuaserint, primam generationem diariis similem habentes, ex tristitia, ira, & plurima lassitudine vnà cum ystione solis factis.

COM-

COMMENTARIVS.

Expedito altero februm genere, putrida nimirum, ad tertium, nempe hecticam, nunc progreditur, ac principio quod hæc ipsa duobus accidat modis, ostendit. Primò, & quidem vt plurimum, ex ardentibus nascitur febribus, idque bifariam. Vel enim adeò prolongantur, vt vniuersam corporis cordis humiditatem consumant, atque hæc quidem non solum sunt hecticæ, verum etiam marasmodes. Nam marasmus est, vbi cordis corpus arefcit. Marasmodes igitur sint hecticæ in quibus cordis corpus colliquefcit, & tabefcit, est necesse. Sed de iis infra latius dicetur. vel certè adhuc multa corporis cordis humiditas permanet, nec vniuersa ab ardentibus depascitur, & tamè nihilo minus cordis corpus occupat hecticæ. Hæc quidè haud secus ac lucernarum flamma ex ellychnio accenduntur. Ellychnium verò, *ἑλκύνιον* nominat Galenus, funiculus est, qui in oleo lucernæ stans perurit. Cor igitur in prædictis hecticis lucernæ similitudinem gerit, humor verò, eius olei, corpus cordis, ellychnij. Flamma enim siue calor hecticæ febris, cordis corpus occupans, ex eius humore, tanquam in lucerna flamma ellychnio, & oleo, quod illud in se cõbibit, conseruatur & nutritur, donec quoque vtrunque depascatur. Rectè itaque hanc febrem Galenus ex humore manente in corde, veluti lucernarum flammam ex ellychnio, quod in se continet oleum, accendi ait. Atque hic vnus est hecticarum februm generationis modus. Alter est, quando statim ab initio inuadunt. Is similis planè generationi est diariarum quæ ex tristitia, ira, & plurima lassitudine vnà cum solis vstione fiunt. Quos autem hecticæ hoc modo corripiunt, ij calido & sicco maximè temperamento, Galeno lib. 10. The. meth. ca. 5. teste, præditi sunt. Quod autè ex tristitia, ira, immodico labore, & solis vstione hecticæ oriantur, ibidem disertè monstrat idem Galenus.

Has igitur febres curare nequaquã difficile est. Quæ verò ex eis in marasmum deuenerunt ex inscitia medicorum qui adhibiti sunt, eas non solum non facile, sed etiam curare impossibile est, vbi iã exquisitè consistunt, & non itè incipiunt. Siquidè natura earum calida & sicca est, quum cor simile aliquid patitur, quale in lucerna ellychnium, quando plurimum vstum fuerit. Nam ita tostum friabile fit, atque dissoluitur, & cõtinuitas præ ariditate perditur, vt neque si affundas copiosum oleum, flammam multam rursus accendere queas. Parua enim & infirma circa ipsum flamma circumuoluitur, ac semper minor fit, donec extinguitur.

COMMENTARIVS.

Quæ prædictarum hecticarum curatu facilis, quæ item difficilis, & quæ curationem omnem subterfugiat, hoc loco Galenus monstrat. Nam quæ ab initio ex animi pathematis, aut lassitudine, solisque vstione nascuntur, curatu faciles sunt. Quæ autem ex ardentibus præcedentibus oriuntur, nec omnem cordis adhuc humorem consumpserunt, hæc difficilem sanationem habent. Quæ verò ex iis vniuersum cordis humorem absumpserunt, ac iam marasmodes sunt, has curare est impossibile. Etenim natura harum calida & arida est, & cor in iis simile aliquid patitur, quale in lucerna ellychnium, vbi plurimum tostum fuerit. Hoc enim fit friabile, ac dissoluitur, quod nimirum eius con-

E. iij.

Hectica duobus
accidit modis.
Primo.

Marasmus.

Ellychnium.

Alter genera-
tionis hecticæ
modus.Hecticarum
quæ curatu fa-
cilis, difficilis,
& impossibilis.Quæ hectica
curatu facilis.

Quæ difficilis

Quæ nullatenus
curari potest.

GAL. DE DIFFERENT. FEBRIVM

tinuitas præ nimia ariditate perdatur: ita sanè vt neque si largè affundas oleû, flammam copiosam rursus accendere queas. Quantamcunque enim olei copiam affundas, tamen aridum iam totum ac friabile factum ellychnium, humectare, adeoque nutrire flammam nequit. Parua nanque & infirma circa ellychnium flamma circumuoluitur, sempèrque minor efficitur, donec prorsus extinguatur. Circumuoluitur autem, conuertimus, sequuti alterius quàm Aldini codicis lectione, qui habet *ὡς περιῶται*. Quippe *περιῶμαι* est in orbem, ac serpentis instar contraho, inuoluo, & implico: Aldi autè codex *πῶς περιῶται*, id est, orbiculatim dispergitur, legit. *ὡς περιῶμαι* enim est seminis instar dispergor. Vtro autem legas modo, idem manebit sensus. Vult enim Galenus significare paruam & imbecillam flammam ellychnio arido & friabili circumuolui, aut circa illud orbiculatim dispergi, ac semper minorem fieri, donec penitus extinguatur. Id quod certè quotidie nostris oculis in lucernis accidere videmus.

Σ περιῶται.

πῶς περιῶται.

Febris quidem exactè marasmodes huiusmodi existit, nec idem cum pathemate marasmo morbus est. Hoc enim in iis qui consenuerunt absque febre accidit, extincto in illis natio calore: quæ sanè potissimùm mors est molestia carens, ac secundum naturam ex siccitate contingens, quemadmodum & iis qui præter naturam tabescunt, illa species, quam Philippus ex morbo senectam appellat, in quam multos vidimus non solum senes, sed etiam pueros incidisse. Febris autem marasmodes, non siccum solum, sed & calidum pathema est. Extinguitur verò in hoc multo celerius qui in animali est calor, atque totum tabescit corpus instar arboris extremè arefactæ, vel ob temporis longitudinè, vel flammæ viciniate, vel vehementè ac immoderatâ siccitate. Sed de vniuerso marasmi affectu, qualis nã sit seorsum scriptum est.

Mors quæ molestia caret.

Senectus ex morbo.

COMMENTARIVS.

Quæ inter marasmodem febrem, & marasum sit differentia, hoc loco exponit Galenus. Siquidem marasmodes febris, eaque exquisita, malum est calidum, & siccum. Marasmus autem, vt in libello de eo edito attestatur Galenus, est viuientis corporis corruptio à siccitate. Isque duplex est, simplex nimirum & compositus. Simplex marasmus est, vbi corpus duntaxat fit siccum, altera oppositione quæ in calido & frigido est, intrâ proprios terminos manente. Si verò immodicus calor, aut immoderata frigiditas siccitati accesserit, compositus erit. Qui cum frigiditate accidit marasmus, duplex existit. Vnus in iis qui naturaliter tabescunt, & senio cõfecti sunt, deprehenditur. Hi enim absque febre, calore natio in ipsis extincto (sunt enim senes, vt alibi abundè diximus, frigidi) tabescunt, & exiccantur. Atque hinc sanè marasmus mors est molestia carens, & quæ naturaliter ex siccitate accidit. Marasmus itaque hinc non est nisi senium quod natura nobis euenit, vt libro primo de Tuenda sanitate Galenus luculenter admodum ostendit. Alter in iis qui præter naturam tabescunt. Hunc Philippus medicus, cuius sæpe in libello de Marasmo inscripto, & libris

Marasmodes febris, Marasmus.

Simplex.

Compositus. Marasmus frigidus duplex.

Senectus ex morbo.

bris The. methodi meminit Galenus, senectā ex morbo appellauit, quōd scilicet iis solidarum partium siccitas ante legitimum tempus accidat. Vt hinc omnibus palām fiat, senectam ex morbo, à senectā simpliciter & sine adiectione dicta differre, quōd nimirum in hac siccitas naturaliter, & ad eum modum qui in libro primo de Tuenda valetudine à Galeno expositus est, in illa verò præter naturam, & ante legitimum senectutis tempus, accidat. Quapropter in illam senes tantum, in hanc verò non senes solū, sed & pueri incidunt, vbi nimirum ante legitimum tempus supra iustum modum exiccantur. Succedit autem siccitati ei quæ ante legitimū tempus contrahitur, necessariò frigiditas, vt lib. 7. The. metho. ca. 7. Galenus perspicuè demonstrat. Porrò marasmus qui cum calore fit, in quibusdam hecticis fit febribus, & hinc à Galeno marasmodes febris appellatur, calidumque & siccum pathema existit. Extinguitur autem in hoc pathemate, id est, febre marasmode, calor natiuus multo celerius quàm in duobus marasms paulo antè dictis frigidis, totumque corpus citius arefcit instar arefactæ arboris, duplici de causa. Primò quidem propter suam siccitatem, quam defectus sanguinis, & alimenti inopia comitatur. Secundò, ob calorem immodicum suum, qui natiuum extinguit, instar copiosi ignis, qui exiguam flammam extinguere solet. In senectā verò naturali, & senio ex morbo, sola siccitas in causa est, cur corpus tabescat: & absumpto sanguine, tandem etiam calor extinguitur. Dictum nanque est antea siccitatem necessariò sequi frigiditatem, & natiui caloris extinctionem.

Senectus ex morbo à senectā simpliciter differt.

Marasmus calidus.

Cap. XIII.

Febrium autem hecticarum quandoquidem duplex sit genus, vt nunc definitum est, indicia deinceps dicemus. Febris quidem hectica quæ cum marasmo incidit, cognitu promptissima & facillima existit. Nam priusquam tangas pulsum, & calorem, oculos immodicè cauos videbis, quasi in quibusdam foueis reconditos, ob totius humidæ eorum substantiæ consumptionem: ita vt etiam ossium quibus palpebræ adhærent, eminentiæ appareant. Quinetiam lippitudines in ipsis visuntur siccæ, & quidam squalidus affectus, qualis maximè inest eis, qui per multum puluerem in sole calido tota die iter fecerunt. Flos ipse præterea viuidus coloris perit, idque toti faciei accidit. Et immoderatus quidam squalor totius cutis quæ circa faciem est, apparet, ac potissimùm eius quæ circa frontem existit, vt propter siccitatem dura ac intenta sit, non tamen palpebras plurimum attollere possunt, dormitantibus similiter semper affecti. Quinetiam magna ex parte conuiuent, quemadmodum qui dormitant. Est autem ipsorum malum non somnus, sed impotentia vigilandi. Carnes præterea quæ in temporibus sunt contabuerunt, ita vt ea loca collapsa, cauâque appareant. Et

Febriū hecticarum indicia.

E. iij.

GAL. DE DIFFERENT. FEBRIVM

quid aliud omnino quàm ossa ac cutis sunt? adeò vt si nudato corpore, partes quæ ad ventrem sunt, aspexeris, nullum intestinũ, nec vlla viscera superesse tibi videantur, & hypochondria ipsa ad thoracẽ vehementer esse retracta. Quòd si ipsos tangere volueris, cutis quidem extremè arida existit, & si digitis hanc apprehendens extendas, veluti corium quoddam subsistit. Pulsus autem parvus, durus, debilis, ac frequens. Calor verò ad primam manus iniectiõnem imbecillus, sed paulo pòst acris atque erodens apparet, ac magis vbi tangendo diutius immoreris. Sed minimè oportet reliqua indicia cõmemorare, in re tam perspicua. Satius enim est ad marasum adhuc incipientem sermonem transferre.

C O M M E N T A R I V S.

Generatione febrium hecticarum exposita, Galenus ad earundem indicia ostendenda progreditur, ac principio heclicæ, quæ cum marasmo, tanquã eius quæ cognitu promptissima & facillima existit, coincidit, notas tradit, quarum prima ab oculis, & vniuersa facie fumitur, quæ in iistalis planè est, quam in prognosticis nobis depingit Hippocrates. Siquidẽ oculi cõcaui sunt, & quasi in quibusdam foueis siti & reconditi, ob exhaustam vniuersam eorundem substantiam humidam. Hinc est quòd ossium quoque quibus palpebræ adhærent, vniuersa quoque in iis absumpta carne & humiditate, eminentiæ cõspiciantur. Lippitudo etiam in angulis oculorum, quod Hippocrates quoque affirmat, hæret sicca. Per siccam verò lippitudinem, quam sua lingua *λίμμη* vocat Galenus, non intelligenda nisi lachryma concreta, quæ angulis oculorum accumbit. Vt lippitudo sicca fit, quando humidissima & aquosissima pars humoris ex oculis resudantis exiccatur, atque absumitur. Præterea quidam squalidus affectus oculos occupat: qualis maximè inest iis, qui tota die sub sole calido per plurimũ puluerem iter fecerunt. Squalidum autẽ, *αυχμόδι* appellant Græci, affectum plus iusto sicciorem inaudire oportet. Nam Hippocrates *αυχμόδι*, præter aliorum Græcorum morem, siccitatem paulo vehementiorem nominat, quum cæteri ita vocent eam quæ summè sicca existit, vt sect. 3. Apho. comm. 7. fusius diximus. Flos insuper viuidus caloris totius faciei periit, vtpote sanguine ipso à nimia siccitate absumpto. Siccitas quoque immensa totius cutis quæ faciem obducit, ac præsertim frontem, vtpote cui carnosã substantia tenuior subtenditur, conspicitur, ita sanè vt propter hanc siccitatem dura & intenta sit. Quòd itidem Hippocrates iis innuere verbis voluit, Cutis, inquit, circa frontem dura, intenta, & arida, totiũsque faciei color niger, aut pallidus, aut liueus, aut plumbeus. Non possunt etiam sursum tendere & attollere palpebras, dormitantibus somnũque appetentibus, id enim est *νισάξουσι*, similiter semper affecti. Nam vt ij qui ad somnum deferuntur, magna ex parte conuiuent, ita illi quoque attollere palpebras nequeunt, sed sæpius conuiuent oculosque claudunt. Non est verò eorum malum seu pathema somnus, vtpote quem excutere ac vitare, si voles, liceat: sed impotentia vigilandi. Tãta enim est imbecillitas tum oculorum, tum facultatis totius corporis, vt etiam si vigilare ægrotantes conentur, tamen non possint. Contabuerunt

Notæ heclicæ
cum marasmo
coniunctæ.
Prima.

1. Progn. 8.

Secunda.

Sicca lippitudo
quæ.
λίμμη.

Squalidus affectus
qui.

Tertia.

Quarta.

1. Progn. 10.

νισάξου.

Quinta.

buerunt quoque carnes & muscoli in temporibus, vt tempora ipsa collapsa, vt Hippocrates loco paulo antè citato ait, & loca ipsa caua esse videatur. Im-
 plentur autem ea à musculis temporalibus dictis per bonam valetudinem. In Sexta.
 summa qui hectica, cui marasmus coniunctus est, laborant, ij non sunt nisi of-
 fa & cutis, vt Germanico etiam prouerbio dicitur. Et si nudos inspexeris, par-
 tesque iuxta ventrem consideraueris, nullum amplius neque intestinum, ne-
 que viscus superesse videbis, sic sunt omnia siccitate consumpta. Hypochon-
 dria denique sursum ad thoracem tracta esse apparèt. Cutis si eos tetigeris, ex-
 tremè sicca est, adeò vt si digitis comprehendens extendas, corij instar confi-
 stat. Pulsus propter facultatis imbecillitatem paruus: ob instrumenti autem Septima.
 duriciem, quam immodica siccitas accersuit, durus. Creber verò seu frequēs,
 quia & febricitant, & facultate sunt imbecilla. Calor, vbi primùm admouetur Octaua.
 manus, est debilis, paulo pòst verò acrimoniam quandã præ se fert, ac erodit.
 Quæ quum omnia per se sint manifesta, vberiore explicatione non egent.

Incipere autem marasum dico, quando innatus humor in Marasmo quã-
do incipit.
 vnoquoque corpore dispersus per loca media similariũ, ex quo
 primùm partes aluntur, propè in ipso cordis corpore nullus am-
 plius inest. Quousque enim ipsius aliquid seruatur, hectica febris
 tantùm est, nondum tamen marasmodus. Vbi verò eò peruentũ
 est, vt iam nihil huius humoris supersit, exquisitus iã marasmus Exquisitus
marasmus.
 consistit. Difficilis igitur omnium hecticarum febrium affectus,
 vbi principij tempus præterierit. Definitio autem principium non Principiũ he-
cticæ quale.
 dierum, aut horarum numero, quemadmodum neque in cæteris
 morbis, sed ipsa affectus qualitate. Quũ enim primò cordis cor-
 pus à naturali intemperie discedit, neque natiuus humor protin-
 us aboletur, neque facultas debilitatur: sed primùm velut quæ-
 dam ebullitio humoris fit, quo tempore talis febris facillimè cu-
 ratur, vtpote facultate nihil dum perpeffa. Deinceps autem con-
 sumptio quædam fit ab ebullitione, eaque ipsa plurimùm iam
 progressa, ipsa etiam similia corpora, quæ velut elementa cor-
 dis existunt, sicciora redduntur, & minus alimèti sentiunt, ac fa-
 cultas tantum debilitatur, quantum siccitas & caliditas in eo in-
 ualuerit: quorum alterutrum etiam sufficiens erat, vt exuperans
 infirmam redderet facultatem. Talis febris iam quodammodo
 ambigit, ac media est inter marasmoden illam quæ penitus sa-
 nari non potest, & eam de qua paulo antè dictum est, quæ adhuc
 incipiens facillimè curari potest. Atque in ea perquam multa
 latitudo existit, quoniam & affectus ipsius non exigua in maio-
 ris & minoris ratione permutatio. Quæ igitur æqualiter distat ab
 vtraque febre, ab exquisita scilicet marasmode, & ea quæ nondũ

GAL. DE DIFFERENT. FEBRIVM

quippiam eiusmodi habet, media quodammodo est, & ad curationem ambigam obtinens utroque versus inclinationem. Quæ autem marasmodi propior est, iam periculo propinquat, quemadmodum quæ priori alteri propinquior est, non parvam salutis spem obtinet.

COMMENTARIUS.

Haftenus exquisiti ac perfecti iam marasmi indicia Galenus recensuit, nunc quando marasmus incipiat, & quomodo ab hectica differat, quæque hecticarum curatu facilior, quæ item difficilior sit, exponit. Incipit itaque marasmus, quando nativus humor in unoquoque corpore per media similarium partium loca dispersus, ex quo partes aluntur, propemodum in ipso cordis corpore nullus amplius inest. Quod ut rectius ac plenius intelligatur, animadvertendum quod Galeno lib. 7. The. metho. cap. 6. attestante, quatuor partium corporis substantiæ, quæ absumptæ quatuor siccitatis seu siccae intemperiei differentias creant. Prima est solida similarium partium substantia, quæ à iunioribus medicis, qui singulis peculiariter imposuerunt nomina, Gluten appellatur. Altera substantia partium est quæ ex humore concreto constat, ut est caro, & adeps, quam Cambium recentiores & barbari nominant. Tertia, est humor ille qui in omnibus animantis partibus ceu quidam ros sparsus continetur, unde illæ nutriuntur. Quare Ros etiam ab iisdem est vocatus. De ea quidem substantia hoc loco Galeno sermo est. Quarta, est quæ in propriis cuiusque particulæ exilibus tum venis, tum arteriis consistit: Iunioribus Nomen non habens. Hæctica tãtũ. Exquisitus marasmus. Principiũ hecticæ ut definiendum. Primus gradus hecticæ. Secundus.

Haftenus exquisiti ac perfecti iam marasmi indicia Galenus recensuit, nunc quando marasmus incipiat, & quomodo ab hectica differat, quæque hecticarum curatu facilior, quæ item difficilior sit, exponit. Incipit itaque marasmus, quando nativus humor in unoquoque corpore per media similarium partium loca dispersus, ex quo partes aluntur, propemodum in ipso cordis corpore nullus amplius inest. Quod ut rectius ac plenius intelligatur, animadvertendum quod Galeno lib. 7. The. metho. cap. 6. attestante, quatuor partium corporis substantiæ, quæ absumptæ quatuor siccitatis seu siccae intemperiei differentias creant. Prima est solida similarium partium substantia, quæ à iunioribus medicis, qui singulis peculiariter imposuerunt nomina, Gluten appellatur. Altera substantia partium est quæ ex humore concreto constat, ut est caro, & adeps, quam Cambium recentiores & barbari nominant. Tertia, est humor ille qui in omnibus animantis partibus ceu quidam ros sparsus continetur, unde illæ nutriuntur. Quare Ros etiam ab iisdem est vocatus. De ea quidem substantia hoc loco Galeno sermo est. Quarta, est quæ in propriis cuiusque particulæ exilibus tum venis, tum arteriis consistit: Iunioribus Nomen non habens. Hæctica tãtũ. Exquisitus marasmus. Principiũ hecticæ ut definiendum. Primus gradus hecticæ. Secundus.

non habens nuncupatur, ut alibi fusius quoque diximus. Quod si verò eius humoris qui roris speciem exhibet, adhuc aliquid reliquum est in corpore cordis, hæctica solùm febris est, nõdum tamen marasmodes. Sin nihil profus eius superest, iam exquisitus marasmus existit. Porrò cuiuslibet hecticæ febris affectus curatu difficilis est, ubi principij tempus præterierit. Non oportet autem in hectica, veluti etiam aliis in morbis, principium certo dierum aut horarum numero definiri, sed ipsa qualitate affectus. Quemadmodum enim aliorum morborum, febrium præsertim, principium concoctionis signis definitur, ut lib. 1. de Iudiciis cap. 6. 7. & 8. copiosissimè est demonstratum: ita hecticæ, affectus qualitate. Oportet enim medicum cõsiderare qualis iam sit siccitas illa, & quousque progressa, quum certos habeat gradus, qui hîc ordine à Galeno exponuntur. Neque enim ubi corpus ipsius cordis à naturali digreditur intemperie, statim insitus illi humor perit, sed paulatim siccitas augetur. Primus itaque gradus est, ubi veluti ebullitio quædam humoris in cordis substantia contenti efficitur. Quo quidem tempore hectica febris curatu facillima est, quod scilicet facultas nihil adhuc sit perpeffa. Secundus gradus est, ubi iam humoris ab ebullitione consumptio fit, eaque iam progrediente, similaria quoque corpora, quæ cordis veluti elementa existunt, quod scilicet ex iis constituatur, siccora euadunt, minúsque aluntur, ac facultas tantum debilitatur, quantum calor & siccitas in corde aucta sunt. Nam alterutrum eorum, hoc est, vel siccitas sola, vel caliditas sola, sufficiens erat, ut debilem redderet facultatem. Atque talis hectica ambigit, mediãque naturam inter primum & tertium gradum obtinet, hoc est, inter eam quæ adhuc incipit, & curatu facillima

ma est hecticam, & marasmoden quę sanari nullo pacto potest. Atque hic secundus gradus magnam obtinet latitudinem, prout magis vel minus ad primum aut tertium gradum declinat, & ad curationem ambiguam habet inclinationem. Si enim ad primum gradum magis vergit, curationem eò faciliorem: sin ad tertium, eò difficiliore obtinet. Quę itaque priori gradui vicinior est, salutis spem haud exiguam habet. Quę tertio propinquior est, periculo non vacat. Tertius autem gradus est, vbi humoris cordis nihil superest. Atque hic, vt comprehensum est, exquisitus marasmus vocatur. Tertius.

Deinceps igitur ad earum indicia transeundum, & primum illius quę facillè solui potest, nisi in vulgarem aliquem medicum incidat. Est autè vbi sola consistit, cognitu haud difficilis. Asciscès verò aliquam è putredine humorum natam, deprehensu difficilima iam redditur. Subiiciatur autem primùm ipsa sola, ex quadam causa prædicta consistere: atque appareant prima die, omnia generis febrium diariarum indicia: simul igitur cum eis confestim etiam externæ causæ species apparet, atque id procedente sermone indicabitur. Sed ægroto interrogato addiscere licet, si in cæteris se bene habens, ex vehementi duntaxat ira, vel tristitia febricitare cœpit. Quòd si hæc ita se habere videantur, & febris vsque in secundum diem extendatur, nequaquam ad integritatem desinens, sed neque vehementior euadens, sicciior quidem appareat, talem hecticam fore suspicandum. Quòd si etiam tertio die sine cibo suspectas accessions, quę tertio die inuadere solet, horas transgredi voluerit, ac neque additio vlla facta sit, neque effatu digna imminutio, sed primæ febris exiguæ reliquæ extendantur, ac cum squalido corpore permaneant, & miti calore in prima manus iniectione apparente: immorantibus autem diutius, acri, mordaci, & squalido occurrente, talem febrem hecticam esse existimare oportet. Maximum verò tibi atque certissimum indicium erit naturæ eius, si hominem nutriueris, quando maxime omnes suspectas horas certò transiuisse videtur. Statim enim vna hora vel altera à cibo, omnibus tangentibus ægrum, alterum incrementum febris habuisse videbitur. Nec deerit qui increpet eos, qui cibum offerunt tanquam intempestiuè nutrientes, & in ipso potissimum tempore accessions: & dicat quòd diutius fuisset expectandum, & prout accessions inuasio cunctata fuit. Res autè non ita se habet. Omnibus enim hecticis febribus hoc proprium inseparabile est, vt oblato cibo calor accendatur, pulsusque in magnitudinem & velocitatem increscat, ita vt inuasio acces-

Hecticæ quę
facillè curari
potest notæ.

Maximum &
potissimū he-
cticæ signum.

Omnibus he-
cticis febribus
propriū in-
separabile est,
vt oblato cibo
calor accēda-
tur.

GAL. DE DIFFERENT. FEBRIVM

Non laborio-
sa accessio.

fionis non laboriosa videatur. Voco autem non laboriosam, in qua neque horror aliquis factus est, neque extremarum partium refrigeratio, neque veluti quædam inclinatio ad somnum, neque aliqua insignis pigritia, vel omnino inæqualitas quædam, vel in calore, vel in pulsu, multoque magis neque paruitas, neque debilitas, neque quicquam aliud huiusmodi: sed quemadmodum & alteri cuiquam nutrito, pulsus statim maior ac velocior redditur. Fit quidem aliquando & in aliis febribus incōpressum, seu non laboriosum incrementū. & quòd ad hoc attinet, non vtique videretur ipsarū hecticarū propriū inseparabile esse symptoma. At non parū differt, si ad vniuersam dictorū indiciorum collectionē respexeris. In omnibus enim aliis febribus tales inuasiones, citra alimentum oblatum illaboriosæ fiunt. In hecticis autem omnino contrarium accidit, neque enim vlllo penitus tempore inuasio fit, sed vna est continua febris, veluti quæ propriè nominatur continens. Sed hæc quidem quandam veluti flammam permultā, imponentibus manum occurrentem habet, præter id quòd pulsus in ea velocissimus, frequentissimus, ac maximus existit. In febribus verò hecticis, neque caloris multitudo occurrit, pulsusque tanto minor, rarior, tardiórque est quàm in continentibus febribus, quanto calor ipse minor existit.

COMMENTARIVS.

Quibus notis ac indiciis hectica febris à marasmode fit discernenda, hoc loco Galenus perspicuè docet. Principio autem eius hecticæ, quæ faciliè curari potest, nisi in vulgarem, imperitum, vilemve aliquè medicum incidat, notas recenset. Vfus est autem Galenus eleganti admodum phrasi, hac nimirum: ἢ ἢ μὴ πῶδε πῶσιν τινὶ τῶν πολλῶν τοιούτων ἰατρῶν. τινὰ πολλῶν ἰατρῶν vocans medicum aliquem vulgarem, & vnum è multis. Quippe constat semper maiorem medicorum partem imperitia laborare, adeò vt inter decem vix vnum doctrina pollentem reperias. Hinc est quòd Græci etiam ἓνα τῶν πολλῶν, id est, vnum è multis, vilem, vulgarem, & gregariū nominent. Etsi igitur hectica primi gradus curatu facilis est, tamen si naçta fuerit imperitum medicum, ex curatu facili, ad sanandum difficilis redditur. Est autem hectica primi gradus duplex. Vna enim est quæ sola, & citra alterius febris accessionem consistit, atque hæc cognitu facilis est. Altera, quæ adiunctam sibi habet aliquam febrem putridam, & hæc difficillimè agnoscitur. Sed prioris, & quæ cognitu facilis est, indicia primùm ex hypothesi quadã recenset Galenus, quæ sunt eiusmodi, Ab iisdem causis, externis nimirum, quibus diariæ, incipit hæc febris hectica, verbi gratia, vehementi ira, & tristitia, vt dictum est. Quapropter fit vt prima die omnia diariarum febrium indicia adsint, nec faciliè à diaria discerni queat. Quòd si verò febris vsque in secundum diem extendatur, & nequaquam ad integritatem, ἀπυρεξία Græci vocāt, desinat, neque vehementior euadens, sic-
cior

Τίς πολλῶν
ἰατρῶν.

ἓν τῶν πολ-
λῶν.

Hectica primi
grad⁹ duplex.

Hectica, quæ
sola consistit,
indicia.

cior appareat, talem certè non putridam, sed hecticam fore suspicandum erit. Quòd si etiam æger ex Diatritariorum præscripto, tertio die cibum sumere noluerit donec suspectæ accessions, quæ in continuis febribus tertio die inuadere solet, horæ transierint, & neque adiectio vlla febris, neque effatu digna imminutio facta sit, id est, febris in eodem statu mâserit, neque auctior, neque minor facta, & primæ febris, quæ diariæ more cœpit, & exigua fuit, reliquæ extendantur, nec desinant ad integritatem, sed cum corporis siccitate perderent, mitisque calor in prima manus impositione appareat, diutius autè immoranti acris, mordax, ac siccus admodum occurrat, talem hecticam esse febrem omnino existimare oportet. Caterùm quòd ex diatritariorum præscripto & sententia, prima cibatio fiat post primam diatriton, reliquæ alternis diebus, adeoque quòd illi primùm in quarto die cibum dederint, post in sexto, mox in octauo, deinde in decimo, Galenus lib. 10. The. metho. cap. 6. abundè monstrauit. Maximum autem ac certissimum hecticæ febris indicium habebis, si hominem nutriueris, vbi tibi omnes iam suspectæ accessions horæ transisse videntur. Nam tangenti tibi statim hora vna vel altera à cibo oblato ægrum, alterum febris incrementum habere videbitur. Quare non deerunt medici, præsertim imperiti & diatritarij, qui te increpabunt, quasi intempestiuè cibum obtuleris ac nutriueris, nempe in ipso accessions tempore, contra Hippocra-

» tis decretum, qui in accessionibus à cibo abstinendum esse præcipit, quòd ci-

» bum dare noceat. Idem quoque iis qui per circuitus accessiones habent, nihil

» dandum esse iubet, neque vt quicquam assumant hos cogèdos, sed adiectioni

» aliquid subtrahendum esse monet. Dicent itaque quòd diutius fuisset expe-

» ctandum, & plus temporis adiiciendum, prout accessio tardius venit, & cun-

» ctata fuit. Sed res ita vt putant qui ista obiiciunt, se non habet. Neque enim al-

» terius febris adest incrementum, sed omnibus febribus hecticis hoc proprium

» & inseparabile est, vt oblato cibo calor, propter causam paulo post exponen-

» dam, accendatur, ac pulsus in magnitudinem ac velocitatem increseat, ita fan-

» nè vt inuasio accessions illaboriosa & molestia carens facta esse videatur,

» quum tamen nulla sit, vt mox dicetur. Illaboriosam autem & molestia care-

» rentem interpretati sumus, quam Galenus ἀθλιπτον dixit. θλίψις enim Græcis

» interdum idem quod λύπη, id est, labor, & molestia significat. Quod autem

» ἀθλιπτος ἐπισημασία sit ea quæ molestia caret, metipse Galenus confirmat, qui

» ait se ita vocare eam, in qua neque horror aliquis, neque frige factio extre-

» marum partium, neque inclinatio in somnum, εἰς ὕπνον τις καταφορά: sic enim,

» vt lib. 3. Epide. comm. 1. testis est Galenus, vocatur malum in quo laboras vi-

» gilare nequit, nec apertis, sed coniuuentibus oculis, profundo, aut leui somno,

» aut vigiliis detinetur: neque aliqua insignis pigritia, neque omnino inæquali-

» tas aliqua vel in calore, vel in pulsu est. Quæ verò accessio eiusmodi est, illa

» certè labore ac molestia vacat. Præterea in pulsu neque paruitas, neque imbec-

» illitas, neque aliud quicquam istiusmodi, sed pulsus maior & velocior ef-

» ficitur, sicuti alteri qui nutritus est. Maior ob calorem: velox autem ob robur

» ex oblatione cibi auctum. Sed obiiceret fortassis quispiam, Fit interdum in

» quibusdam etiam aliis febribus illaboriosum & molestia vacans incremen-

» tum, ideoque non videtur ipsarum hecticarum proprium inseparabile sym-

» ptoma. Huic autem ita respondet Galenus, Multum quidem differt hoc

» symptoma, nempe caloris accensio, ac pulsus in magnitudine ac velocita-

Diatritariorum
cibandi for-
mula,

1. Apho. 11.

1. Apho 19.

Illaboriosa
accessio.
ἀθλιπτος ἐπι-
σημασία.

εἰς ὕπνον κα-
ταφορά.

Obiectio di-
luitur.

F. j,

GAL. DE DIFFERENT. FEBRIVM

In hecticis nulla fit inuasio.

Hectica quo pacto contineti similis, & dif. similis.

Hectica sepe numero sine siccitate consistunt.

te auctio, in hecticis, ab inuasionem non laboriosa quæ in aliis accidit febribus. Nam huiusmodi inuasionem non laboriosam, in omnibus aliis febribus fiunt citra oblatum cibum. In hecticis autem nulla prorsus fit vlllo vnquam tempore inuasio, quum sit vna febris continua, veluti est ea quæ Græcis *σύνολος*, Latinis continens nuncupatur, de qua lib. 2. capite 2. diffuse agemus. Est itaque hectica febris continua, quæ nullas omnino inuasionem habet, adeoque hoc nomine continenti similis. Est verò etiam dissimilis, eò quòd in continente febre calor sit vehementissimus, ac instar cuiusdam magnæ flammæ imponentibus manum occurrat, pulsus quoque ob iam dictum calorem frequentissimus ac maximus. Contrà in hectica febre calor multo mitior, dolorisque expers, ideoque pulsus tanto minor, rarior, tardiorque est, quanto calor ipse minor existit.

Commune itaque omnibus hecticis febribus, quòd debiles sint & æquales semper, à primo initio vsque ad extremum finem. Proprium autem iis quæ marasmo sunt affines, siccitas: quoniam sæpenumero sine siccitate hectica consistunt, vbi non transmutantur in marasum, quales nunc multis in magna pestilentia contigerunt. A continentibus igitur, quemadmodum dictum est, hectica febres differunt. Ab aliis autem quæ non laboriosas habent inuasionem, eò ipso maximè dissident, quòd molestia quædam omnino illis accedat, vbi cibum assumpserint sub ipsam accessionem inuasionem. Hecticis autem post cibum quædam veluti non laboriosa inuasio incidit, quæ quidem non est, vt paulo antè dixi, inuasio: decipit autem circa huiusmodi parum exercitatos, ob caloris multitudinem, & magnitudinem, velocitatemque pulsus. Manifestius verò talis febris sequenti die cognoscetur, si diligentius obseruauerimus, quousque post cibum oblatum homini in calore ac pulsu alteratio permanserit. Nam omnia quæ manifestè apparent, tantisper alterata inuenientur, donec alimenti distributio & adiectio, cordis siccitatem humectauerit: deinde rursus ad pristinum habitum reuerfa, in quo erant antequam homini cibus offerretur. Si igitur alio tempore ipsum sequenti die nutriueris, rursusque alio tempore eo qui sequitur die, inuenies quod dico fieri, auctum quidem à cibo calorem, & pulsum ipsum, vt dictum est, alteratum.

COMMENTARIVS.

Quid commune sit omnibus hecticis, & quid proprium iis quæ marasmo sunt affines, quomodo denique ab aliis febribus quæ non laboriosas inuasionem obtinent, hectica differant, ostendit, adeoque quæ paulo antè succinctius ac obscurius dixit, nunc copiosius ac clarius explicat. Quum igitur per se satis ex præcedentibus perspicua, & intellectu facilia sint, enarrationem vberiore nullam

nullam exigunt. Quædã tamen, propter imperitiores, obiter attingemus. Debiles esse heclicas, hoc est, vehementem non obtinere calorem, & æquales, omnisque inæqualitatis expertes, antea est dictum: & inde fit manifestum, quod doloris sint expertes, quemadmodum cap. 7. libri de Inæquali intemperie est abundè monstratum. Heclicas autem sæpenumero sine siccitate consistere, intelligendum erit de heclicis primi gradus, in quibus cordis naturalis temperies primùm everti cœpit, & eiusdem natiuus humor nondum absumptus est, peritque. Consistunt enim hæ sine cordis siccitate, quia natiuus eius humor adhuc manet. Cæterum vbi nos conuertimus pestilentia, Aldinum sequuti codicem, qui legit $\lambda\omicron\mu\phi$, ibi alij codices habent $\lambda\mu\phi$, id est, fame. Est autem utraque lectio legitima & recta. Heclicas enim febres fieri in pestilentis, Galenus in fine libri decimi The. methodi disertè scriptum reliquit. Quanquam autem causam illic apertè non exponit, tamen ex iis quæ hoc loco dicuntur, palam omnibus fit, eas fieri, propterea quod per pestilenciales febres natiua cordis temperies evertitur, & æqualis calida intemperies, manente eiusdem natiuo humore, inducitur. In fame verò magna, & naturis maximè biliosis, posse fieri heclicam, notius est quàm vt multis demonstrari debeat, & id ipsum satis lib. 8. The. metho. ca. 2. & lib. 10. eiusdem operis ca. 6. Galenus testatur. Nihil itaque refert vtro modo legas, $\lambda\omicron\mu\phi$, vel $\lambda\mu\phi$. Reliqua, vt cõprehensum est, ex prioribus sunt clara. Causam enim explicant cur quidã decepti sint, ac heclicas febres habere inuasiones, quum tamen continuæ sint febres, & nullas inuasiones omnino habeant, putauerint. Quod antea quoque est expositum.

Videtur enim id eis accidere, quod calci & lapidibus calefactis. Si enim eis frigidissimam aquam affundas, multo calidiores apparent, nutrito vt videtur ab humida substantia sicco calore. Quæ autem causa sit ob quam hoc accidat, ad naturales quæstiones pertinet. Quod verò ita eueniat, cuius experiri volenti discere licet. Vbi enim manibus suis calcis glebam arripiat, eius calorem contemnet, ac minimè sentiet. Si verò ipsam humi depones, illi aquam affundat, videbit statim admodum calefactam, atque adeo feruentem, veluti lebetes quando ingenti occurrerint flammæ. Vaporem præterea haud exiguum ab ea efferri conspicias: quod si verò tangere ausus fueris, facilè ex hac deureris. Sic igitur sensus iudicio humidus calor non parum euidentiore siccitate facultatem habet.

COMMENTARIVS.

Qua de causa in heclicis febribus, à cibo dato, calor auctior fiat, eleganti calcis analogia & similitudine ostedit. Vt enim calx, affusa frigidissima aqua, multo calidior esse apparet, nutrito scilicet iam sicco eius calore ab humida aquæ substantia: ita etiam siccus heclicarum febrium calor, à cibo oblato nutritus, auctior esse apparet. Calcem autem iam esse admodum calefactam, ac feruentem, vapor, qui post affusam illi frigidam aquam effertur, in primis demonstrat: dein tactus quoque, vt si tangere calcem, aut etiam vaporem ausus fueris, te deuri senties. Vt hinc omnibus perspicuum sit, sensus iudicio, humidum

F. ij.

Heclicæ sunt debiles.

Heclicæ quomodo sæpenumero sine siccitate cõsistunt.

Varia lectio Græcorum codicum.

Heclicæ in pestilentia.

In fame heclicæ sicut.

Quare in heclicis à cibo calor augetur.

Humidus calor sicco efficiatur.

Analogia.

GAL. DE DIFFERENT. FEBRIVM

calorem, quàm siccum, efficaciorē ac euidentiorē habere facultatē. Est verò hoc vnum è numero physicorum problematum: igitur ad philosophos, & eos qui rerum naturas scrutantur, spectat.

Cap. XIII.

Verò verò calor siccus in hec̄ticis febribus quas sequitur marasmus, existat, hinc tibi discere licet. Nullus statim ab initio correptus fuit tali febre, qui corporis habitum humidum habuit, sed qui natura sicciores, & maximè si vnà calidi temperamento fuerint, vitamque laboribus, vigiliis, ac curis deditam delegerint, tenuique victu vsi fuerint, hos statim ab initio hec̄tica febris inuadere solet ex ira aut tristitia: ac magis æstate, & constitutione calida ac sicca, loco præterea eiusmodi.

Principiū hec̄ticæ vt cognoscitur.

Incrementū.

Terminus trāstionis hec̄ticæ in marasum.

Terminus autē eius principij, quū eo tempore quo diariæ per mitionem inclinationē ad integritatem veniunt, præter hoc quòd nihil eiusmodi ipsis accidit, manifestè siccitas intendatur: tūc enim primū à diariis discedens, hec̄tica iam efficitur. Alter verò eius veluti incrementi, atque perfectæ cōpletionis terminus est, tertio die facta accessio. Si enim, vt paulo antè dictū est, eo die neq; alia quædam accessio inuaserit, neque ægrotus sine febre fuerit, siccitate ipsi aucta, talis febris haud dubiè iam hec̄tica est, ac progressu temporis celeriter marasmodes erit, nisi rectè curetur. Terminus autem transitionis eius in marasum est, quando primū pulsus debilis simul & durus fit: statim verò etiā paruus ac frequens is necessariò est, non tamen propterea marasmodes existit, sed propter debilitatem ac duriciem. Debilitas nanque ob vehementem cordis intemperiem accidit: durities autem, propter siccitatem. Quòd si verò hæc pathemata cor ipsum occupauerint, necesse est marasmode febre laborare animal.

COMMENTARIVS.

Hec̄ticarū febrium calor siccus.

Quòd calor in hec̄ticis febribus, quas marasmus sequitur, siccus fit, & qui earundem principij, incrementi, & perfectæ completionis, & abitionis in marasum terminus, initio huius capituli Galenus ostendit. Siccum nanque hec̄ticarum febrium esse calorem, hinc maximè liquet, quòd nemo vnquam humido corporis habitu præditus, protinus ab initio hec̄tica febre correptus fit: sed ij duntaxat qui natura fuerūt sicciores, præsertim si calidi quoque fuerunt temperamento, vitamque laboribus, vigiliis, curis deditam transegerint, tenuique victu vsi fuerint. Quippe quum hæc omnia corpus siccus reddant, fit, vt eos duntaxat hec̄tica febris statim ab initio inuadat, idque ex ira, vel tristitia. Nec temerè adiecit, protinus ab initio, quia sæpe etiam humido temperamento præditi, hec̄tica corripiuntur: sed nō statim ab initio, sed aliis febribus

bus præcedentibus. Cæterùm magis hectica corripiuntur statim ab initio natura sicciore, in æstate, constitutione temporis calida & sicca: in regione præterea consimili. id quod omnibus est perspicuum, nec vlla explicatione eget. Atque hætenus quòd calor in hecticis siccus sit, diximus. Porrò principium hecticæ febris ita cognosces. Si eo tempore, quo diaria febris per mitiorem declinationem ad integritatem venit, nihil eiusmodi accidit, id est, neque febris inclinationem mitiorem obtinet, neque ad integritatē deducitur, sed siccitas euidenter intenditur, tunc primùm à diaria discedens in hecticam abit, adeoque iam principij hecticæ terminus est. Non igitur tum magis diaria est, sed iam hectica efficitur. Augmenti verò, & completæ iam perfectionis notam exhibebit tertius dies. Si enim in eo altera quædam accessio non inuaserit, febris tamen in eodem, quo antea, tenore perseverauerit, siccitasque insuper aucta & intenta fuerit, certò hæc iam hectica erit, eaque tum aucta, tum perfecta. Quæ quum talis, progressu temporis celeriter marasmodes erit, nisi peritum aliquem medicum, à quo curetur, adipiscatur. Atque hîc nobis lector moneendus erit, Aldinum codicem Græcum hoc loco esse mutilum. Quippe post hæc verba, *μαρρασμώδης ἐστὶ τὰ χέως*, multa desiderantur: quæ nisi adiciantur, imperfecta Galeni sententia erit. Quapropter post prædicta verba, hæc omnia subiicienda veniunt, *ἂν μὴ καλῶς θεωρεῖται· ὅρος δ' ἐστὶ καὶ τῆς μεταπτώσεως αὐτῆς εἰς μαρρασμόν, ὅταν πρῶτον ὁ σφυγμὸς &c.* quæ singula in nostra conuersione adiecta conspiciuntur. Signum itaque transitionis hecticæ in marasmodis, est pulsus debilis & durus, qui confestim etiam necessariò est paruus, propter facultatis scilicet imbecillitatem: & frequēs, eandem nimirum ob causam, & quia febricitat æger ille. Febris enim multum efficit usum. Imbecilla verò facultas plurimum dilatare arteriam nequit, ideoque frequēs & paruus sit pulsus, est necesse. Non tamen propterea est marasmodes, quòd scilicet paruus & frequēs pulsus, etiã in aliis febribus accidat: sed quia est debilis & durus. Quippe debilis pulsus, vehementem cordis intemperiem, calidam nimirum: & durities, siccam ostendit. Quum itaque caliditas & siccitas cor ipsum iam occupauerint, necesse est iam animal marasmode febre laborare. Neque marasmodes febris, vt supra dictum est, nisi marasmus cum calore existit.

In eandem verò febrem incidunt ex acutis & ardentibus febribus plerique eorum qui malè curantur, ac maximè quicunque vt aquam frigidam bibant, indigent, præter id quòd non biberunt, neque vllum aliud medicamentum refrigerans thoraci & hypochondriis adhibuerunt. Si verò ad hoc quòd nihil horum adhibuerunt, etiam cataplasmata ex melle, quæ nunc frequenti sunt in vsu, plurimum vsurparunt, iis vt plurimum tabescant, promptum est, siue simpliciter febricitent, siue ex iecoris, aut ventriculi phlegmone. Maximè enim has phlegmonas non rectè curatas, marasmi sequuntur: adeò vt nonnulli existimauerint non aliter posse fieri hoc pathema, ignorantes quòd neutrum horum, neque aliud quodquam viscus, aut membrum, neque marasmum, neque vllam omnino hecticam febrem efficiat, priusquã

F. iij.

Principiū he-
cticæ vt cogno-
scitur.Aldini græci
codicis mutili,
restituta le-
ctio.Signum transi-
tionis hecticæ
in marasmum.Marasmodis
febris.Qui marasmo-
den incidant
febrem.

GAL. DE DIFFERENT. FEBRIVM

vt dictum est, cor patiat. Incipit autem ei hoc pathema interdum ex seipso, vt ex ira, & tristitia vehementi ac diuturna. Nonnunquam ex ardentibus febribus. Quandoque ex pulmonis & thoracis pathematis, præsertim suppurationibus ac tabe. Vt autem ex iis, ita ex ventriculo & iecore, atque, vt summatim dicatur, ex quavis diuturna phlegmone in principe parte, vnà cum totius animalis, ac cordis præsertim siccitate orta. Ego nanque vidi phlegmonem diuturnam coli intestini marasmm fuisse sequutum, item stomachi, vesicæ, ac renum. Fuerunt verò non minus etiam nonnulli eorum, qui dysenteria laborabant, tali febre correpti, quum scilicet intestina ipsis laborarent phlegmone. Præterea lienterias, & diuturna alui profluvia, vbi statim ab initio, aut procedente tempore exigua incidit febris, marasmi comitantur. Et vt in summa dicatur, quando iam præexiccatum cordis ipsius corpus, calorem febrilem solutu difficilem acceperit.

COMMENTARIVS.

Qui marasmoden febrē incurrunt.

Vfus epithematū refrigerantū in acutis & ardentibus febribus mirè utilis. Diatritarij notati.

Cataplasma Artomeli.

Simpliciter febricitare.

Qui maximè marasmoden febrē incurrunt, in præsentia Galenus perspicuè demonstrat. Principio enim ex acutis & ardentibus febribus malè curatis, hanc febrē incurrunt, vt lib. 10. The. metho. cap. 5. idem Galenus diffuse docet. Tum verò maximè ex illis in marasmoden incurrunt ij, quibus quum aquæ frigidæ potu vtendum esset, huius tamen vsus neglexerūt. Quibus autem potio frigidæ aquæ conferat, & quibus noxia fit, lib. 9. The. metho. cap. 5. vbi hæc ex professo traduntur, Galenus luculenter ostendit. Marasmode quoque febre corripiuntur qui præter id quòd frigidæ potione non vsi sunt, nullum etiam medicamentum refrigerans thoraci & hypochondriis adhibuerunt. Vnde omnibus perspicuum fit vsus epithematū, vt hodie vocant, refrigerantium, in acutis & ardentibus febribus mirificè esse vtilem, vt quæ ægrum à marasmode febre asserere queant. Maximè verò ac promptissimè in febres marasmoden incurrunt, qui præter id, quòd prædictis auxiliis nõ sunt vsi, cataplasmata ex melle plurimùm admouerunt. Atque hoc quidem loco Galenus tectè Diatritarij notat inscitiam, vt qui ex artomelite, id est, pane ac melle, hypochondria siccanda esse præceperunt, quemadmodum liquet ex iis quæ lib. 10. The. metho. cap. 6. à Galeno traduntur. Quum igitur hîc ait horum cataplasmatum nunc plurimùm esse vsus, intelligendum erit, apud diatritarios. Cataplasma verò Artomeli describitur à Nicolao nostro sectione vigesima nona, capite nono. Qui itaque cataplasmate iam dicto vsi sunt, promptè admodum contabuerunt, siue simpliciter, siue propter iecoris, aut ventriculi phlegmonem febricitarunt. Simpliciter autem febricitant, qui citra alicuius partis corporis tumorem præter naturam febricitant, & in summa, simplici febre laborant. Maximè autem iecoris & ventriculi phlegmones, marasmm sequitur, propter consensum, quem vtraque pars cum corde obtinet. Hic enim ob situs vicinitatem, illud autem per cauam venam, quæ in dextrum cordis sinum inseritur, cum corde consensum habet. Quæ

de

de causa factum est, vt plerique marasmm nullo alio nomine accidere putauerint, quàm ex prædictorum viscerum, iecoris nimirum & ventriculi, phlegmone. Sed ignorauerunt illi, quòd neutrum horum, neque vllum aliud viscerum, aut membrum corporis, neque marasmm, neque vllam omnino hecticam febrem efficere possit, priusquam cor laboret, vt capite præcedenti latius dictum est. Porrò incipit in corde marasmm nonnunquam ex seipso, vt ex ira, vel tristitia, interdum ex ardentibus, quæ præcesserunt, febribus. Aliquando è pulmonis & thoracis malis, præsertim vbi in vacuo, inter thoracè ac pulmonem spatio, pus consistit, *ἐμπίημα* Græci, suppurationem Latini nominant, & tabes accidit. Tabem verò hîc non omnem inaudire oportet, sed eam duntaxat quæ insanabilia pulmonis vlcera sequitur, & *φθόν* Græcis, præsertim Atheniensibus, dicitur. Id verò hanc vocem, qua hoc loco vsus est Galenus, significare, metipse sect. 7. Apho. comm. 16. testatur. Non solùm autem iam dicta mala duo, marasmm comitatur, sed omnes alias diuturnas phlegmonas, quæ principes corporis partes occupauerunt. Item ex diutinis coli intestini, stomachi, vesicæ, renùmque phlegmonibus. Præterea dysenteria, lienteria, & diarrhœa, idque nulla alia de causa, quàm quòd cordis corpus præexcitatum, febrilem calorem solutu difficilem in se receperit, qui priorem siccitatem ita auxit, vt tandem marasmm induxerit perfectum, vt fusius capite II. est ostensum.

Nullum corporis membrum marasmm efficit, priusquàm cor laboret. Marasmm interdum ex seipso incipit. Suppuratio. Tabes.

φθόν.

Quapropter maximum hecticarum febrium indicium est, vbi arteriæ circũiacentibus corporibus calidiores apparent, quod illis per alias febres nequaquam accidit. Adhuc verò euidentius hoc fit symptoma, vbi sunt loti, aut alio quouis modo rarefacti, ita vt humor quidam profluat, atque calor transpiret. Siquidem in omnibus aliis partibus moderatus calor post tales transpirationes apparet: qui verò in arteriis est, nihilo minor priore. Is verò maximè exquisitè sentitur per pulsuum dilatationes, qui neque ipsi in prædictis transpirationibus permutantur, sed omnino similes permanent. Sola igitur consistens hectica febris perspicua est, siue simpliciter hectica, siue simul marasmmodes sit.

Maximum hecticarum febrium signum.

COMMENTARIVS.

Quum hætenus multa de hecticæ febris, quæ sola consistit, dignotione dixisset Galenus, nunc tandem maximum eiusdem indicium subiicit, nempe quòd arteriæ in hac febre circũiacentibus corporibus sint calidiores. Quippe harum vehementior calor satis monstrat cordis corpus, vnde illæ oriuntur, immensum sustinere calorem. Id quod in aliis febribus nequaquam accidit, quòd in illis hæ maximè partes caleant, in quibus febris origo est. Iuxta id Hippocratis, Qua in parte corporis calor aut frigus est, ibidè morbus hæret. Ab iis autem partibus vbi febris origo est, calor subinde ad arterias, & ab illis tandem ad cor deriuatur. Quare necesse est tum partes eas, quæ arteriis circũiacent, contrà quàm in hecticis, esse calidiores, vtpote quæ caloris initia habent, ac instar foci in quo ignis fouetur, existunt. Porrò calor arteriarum

Maximum hecticæ indicium.

4. Apho. 39.

F. iij.

GAL. DE DIFFERENT. FEBRIVM

magis apparet, vbi ægri se lauarunt: aut quouis alio modo corpus rarum reddiderunt, adeò vt hoc nomine humor aliquis effusus è corpore sit, atque calor transpirauerit. Tùc enim in omnibus aliis corporis partibus, vtpote quarum iam immodicus calor transpirauit, moderatus calor percipitur: qui verò in arteriis est, nihilo priore minor existit: quòd scilicet vniuersum cordis corpus iam calor occupauerit, & æquali intemperie calida laboret. Quapropter fieri non potest, quin arteriæ, vtpote cordi connexæ, eundem etiam præ se ferat calorem. Is verò calor maximè exquisitè sentitur per pulsum dilatationes, qui in iam dicta transpiratione caloris nihil mutatur, sed omnino in eodem statu, neque velocitatem, neque frequentiam motus amittentes, permanent. Atque hinc est quòd ij pulsus, vt li. 4. de Causis pulsum attestatur Galenus, hectici dicti sint, quòd scilicet iidem maneant, & non in orbem veluti accessiones quasdam, cursusque interualla, vt in aliis fit febribus, facere videatur. Sed de eo paulo post plura.

Pulsus hectici qui.

Cap. XV.

Hectice febris cum alia coniuncta nota.

Non solum circuitus atque proportionibus accessionum considerare oportet, sed febris potius specie.

Bi verò cum alia quapiam coniuncta fuerit, difficilius iam cognoscitur, quèadmodum quæ nuper cuidam mulieri accidit, cui non solum die, sed etiã nocte non obscure accessio fiebat. Latebat enim marasmodes febris omnes qui eam inuisebant medicos, existimantes oportere neque principium inuasionis sensibile esse hecticis febribus, neque incrementum, neque vigorem, tanquam non possit hecticæ febris aliqua putridarum cõplicari. Sed nobis in hac muliere statim primis diebus est cognita. Vtraque enim inuasio, & quæ interdium, & quæ nocte fiebat, breues accessionis partes efficiebat, & sæpe cum madore quodam, aut transpiratione vaporosa tam perspicuè soluebatur, vt corpus ipsum tangentibus bene temperatū sentiretur. Indicia verò in arteriis paulo antè dicta semper permanebant, quum similiter aliis partibus neque refrigerarentur, neque velocitatē, aut frequentiam motus amitterent. Quæ igitur in aliis locis mihi sæpius dicta sunt, etiã nunc dicentur, quòd non oportet solum circuitus, atque proportionibus accessionum considerare, sed multo prius ipsius febris speciem, atque ex hac cognoscere ipsas febres, quemadmodum homines ex propria forma. Sic ipsi sæpe in prima die speciem febris cognouimus, non expectantes aut triduanum, aut quartanum, aut quotidianum circuitum. Sed de iis abundè libro secundo de Iudiciis dictum est.

COMMENTARIVS.

Historia mulierculæ explicata.

Haecenus Galenus hecticæ febris, quæ per se consistit, notas tradidit. Nunc eius, cui putrida coniuncta est, ac priore difficilius cognoscitur, notas docet, idque ex historia cuiusdam mulierculæ, quæ hectica, vnà cum putrida febre laborabat.

laborabat. Nam quum hæc non solum die, sed & nocte accessiones habebat, omnibus medicis, qui illam inuisebant, ignota erat hectica, ut qui putarant neque principium inuasionis sensibile, neque incrementum, neque vigorem inesse hecticis: quasi verò eidem non possit putrida febris interdum complicari. Sed Galenus hæc statim primis diebus agnouit, hac scilicet ratione, quòd accessiones ambæ, & ea quæ die, & ea quæ nocte fiebat, breues erant: & sæpius cum madore aliquo, aut transpiratione vaporosa, ita manifestè soluebatur, ut corpus ipsum tangentibus, bene temperatum sentiretur. Nam ex iis omnibus Galenus coniecit eas accessiones esse febris tertianæ intermittentis, cuius vniuersum accessions tempus, ut idem libro secundo huius operis, capite tertio, testis est, duodecim horas non excedit. Nam hoc longissimum est in legitimis tertianis tempus. Ut plurimum autem accessio omnis, horas non nisi septem obtinet. Quapropter breues accessiones tertianam febrem manifestè ostendebant. Quum verò in tertiana sudor quoque vaporosus & calidus, quæ admodum in balneis, superueniat, ut idem eodem in loco testatur, ideo ex madore, & vaporosa transpiratione itidem esse hanc febrem tertianam animaduertit. Vt cunque verò ex transpiratione illa vaporosa, corpus tangentibus bene temperatum esse videretur, tamen signa in arteriis capite præcedenti dicta, semper manebant. Neque enim similiter ut aliæ partes refrigerabantur, neque celeritatem, neque frequentiam motus amittebant. Atque id est, quod præcedenti capite dixit, calorem arteriarum exactius sentiri per dilatationes pulsuum. Quum enim pulsus celer ac frequens, non nisi propter usum multum, ac redundantem in corde calorem fiant: arteriæ verò, dum se dilatant, celeritatem & frequentiam motus haud amittant, omnibus perspicuum fit tum eorundem calorem exactius sentiri. Neque enim celeriter & frequenter dilatarentur, nisi cæteris partibus circumstantibus calidiores essent. Proinde quum hæc ita se habeant, palàm fit, quòd medico non tantum accessionum circuitus, ac proportionem in febribus sint considerandæ, sed magis febris species. Ex hac enim febrem haud secus, atque hominem è propria forma cognoscet: quemadmodum clarius libro secundo de Iudiciis capite secundo, docuit Galenus, ubi ita scriptum inter cætera reliquit, Non considerato, quòd tertio quoque die fiant accessiones ad integritatem finientes: ita enim sæpe duas tertianas, vnam esse quotidianam putabis: aut duas quartanas, utpote quæ per tertium accessiones habebunt, vnam tertianam: sed speciem seu formam febrium te contemplari oportet: neque enim inuasionibus accessionum similes sunt, neque incrementis, neque vigoribus, neque declinationibus, neque caloris, neque arteriarum motu, neque iis, quæ succedunt, symptomatis. Hæc ille. Citanda verò esse nobis hæc verba visum est, quòd præfenti loco plurimum lucis afferrent.

Febris species, non accessionum circuitus medicum considerate oportet.

Cap. XVI.

Dictum autem est nihilominus illo etiam in libro, quomodo diariarum febrium differentias cognoscere oportet. Promiseram quidem, scio, hoc loco me de illis dicturum: sed cum recordarer pauca quædam in eo libro desiderari, ut perfectè omnia dicantur, alia quidem huc trā-

Promisso satisfacit Galen.

GAL. DE DIFFERENT. FEBRIVM

scribere superuacuum duxi: ea tantummodo, quæ non satis in ipso sunt definita, adiiciam.

COMMENTARIVS.

Quanquam in secundi libri de Iudiciis extrema parte dictum est, quo pacto diariarum febrium differentias oporteat cognoscere: tamen quum capite decimo huius primi libri, Galenus promiserit se hoc loco speciatim de iis aliquid dicturum, quod tum est pollicitus, id nunc tandem præstat: succinctè tamen, quòd in secundo libro de Iudiciis, ita de diariis tractauerit copiose, vt pauca quædam ad perfectam tractationem desiderari videantur. Quum itaq; superuacaneum esse duxerit, quæ illic dicta sunt, huc transcribere: ea tantum quæ ibidem non satis sunt definita, hîc adiicere voluit.

Notæ diariæ
ex solis vstio-
ne procreatæ.

Qui ex vstione solis febricitant, iis cutis magis ad calidiorem ac sicciorem habitum, quàm pulsus ad febrilem affectum mutatur: quapropter tales minus sunt sitibundi iis qui æqualem habent caliditatem. Atque ad primam manus iniectionem, calor in ipsis vigere videtur, contrà quàm in iis qui propter quandam constrictionem egrotant. In iis enim increfcit. Caput præterea peruri maximè videtur iis, qui ex vstione solis febricitant: gaudèntque magis, & iuuantur frigidis perfusionibus. Oculi quoque ipsis rubicundiores & calidiores videntur cum siccitate, qui citra grauedinem & destillationem laborant. Quibusdam enim à sole perustis hæc quoque accidunt, caputque ipsis non modò calidum, sed & sanguine plenum, adeò vt omnes venæ quæ in oculis, & temporibus, & fronte, & tota facie habentur, plurimum extendantur.

COMMENTARIVS.

Diariæ ex solis
vstione natæ.
Prima.

Notas diariæ, ex solis vstione natæ, recenset Galenus: quarum hæc quidem prima est, quòd iis qui ea laborant, cutis magis ad calidiorem ac sicciorem habitum, quàm pulsus ad febrilem transfertur. Nam cutis solis æstum & ardorem diutius perpeffa, necessariò supra modum calefit, & inarescit, contrahiturque: quo nomine fit, vt solitus ac consuetus excrementorum effluxus supprimatur ac cohibeatur. Quum itaque hac de causa, humiditates intus retineantur: nihil mirum videri debet, quòd ij qui ita febricitant, minus infestentur siti, quàm ij qui parem & æqualem habent calorem, effluxu tamen humiditatum in illis haud impedito. Præterea quum exteriora magis, quàm interiora in hac specie diariæ febris caleant, fit, vt pulsus quoque ad febrilem affectum minus declinet. Quippe quum omnibus aliis febribus diariis communis sit pulsus æqualitas, huic certè maximè diariæ, quæ ex solis vstione contracta est, inesse debet æqualis, & nihil in se febrile habens, pulsus. Altera nota est prædictæ diariæ, quòd ad primam statim manus iniectionem, quia scilicet cutis ipsa, vtpote à sole contacta, plurimum caleat, vigere calor videatur: contrà quàm in iis qui ex cutis constrictione febricitant. Siquidem in iis qui

Alteræ.

ex

ex cutis densitate seu constrictione ægrotant, vt capite vltimo libri secundi de Iudiciis attestatur etiam Galenus, caloris motus quodammodo increfcit. Nam primo manus occurfu, mitis apparet: acrior verò, si diutius tangèdo immoreris, fit. neque id ab re. Nam per adstrictæ ac densatæ cutis exiguos meatus, principio parum exhalat: ideòque calor, qui foràs fertur, suavis esse sentitur. Progressu verò temporis impositam manum magis ac magis calefacit, adeò vt hanc tandem, sub ea scilicet sensim auctus, mordeat. Tertia nota, quia iis caput, vtpote cæteris partibus soli magis expositum deuri, propter spiritus in eo accensos, videtur, gaudent ac delectatur, imò iuuatur etiam frigidis, olei nimirum rosacci, & id genus similibus medicamentorum refrigerandi facultate præditorum, perfusionibus. Quarta, oculi iis sunt rubicundiores, propter caloris in capite redundantiam, qui sanguinis in venis oculorum feruorem efficit, atque ad eosdem attrahit. Huic tamen notæ accedit siccitas, vbi scilicet non laborant grauedine & destillatione. Quod non temerè adiectum est à Galeno. Nam sæpe etiam à sole deustis, humoribus in cerebro fufis & eliquatis, grauedo & destillatio accidit. Interdum etiam quòd corpus plenitudine laboret, adeòq; calore solis ad caput sanguis trahatur. Quapropter tum caput iis non solum calidum est, & deuri videtur: sed & venæ quæ in oculis, temporibus, fronte, & tota facie sunt, plurimum propter plenitudinem extensæ videntur. Si autem siccitas capitis adest, & nihil sursum ad caput trahitur, oculorum duntaxat rubor, ob causam paulo antè dictam, adest.

Quòd verò ipsi admodum pleni sunt, hoc est indicium, quod eos maximè ab iis qui ex humorum frigiditate febricitant, discernit. Nam & ex iis quibus caput malè afficitur, grauedinibus & destillationibus promptè capiuntur. Et febris ipsis interdum est symptoma, solius in capite affectus. Magna verò ex parte tunc magis febricitant, quum totum corpus à sole incaluerit, vel alserit. Est verò cutis minus calida refrigeratis, corpusque maiore præfert molem, & nullus in facie squalor, qualis est iis qui ex solis vstione febricitant sine capitis repletione. Magna igitur ex parte omnibus talibus caput repleti solet, nisi quis exquisitè purus fuerit, & corpus excrementis vacuum habuerit. His enim solis accidit, vt calefactum caput sine repletionem permaneat. Verùtamen interdum euenit vt plurimus calor ipsum totum à sole deustum occupet, absque eo vt impleatur. Hic igitur affectus manifestissimè dissidet ab eo quem frigus excitat. At, qui cum plenitudine est, difficilè discernitur: vt qui destillationem ac grauedinem ascescat, quæ etiam refrigeratis accidunt. Sed, vt dictum est, siccitas & nimius calor cutis, & quæcunque alia paulo antè dixi, propria à sole vstorum existunt, de quibus plenius in Therapeutica methodo dicetur: cum omnibus aliis diariæ febris differentiis, quarum dignotiones quia in secundo de Iudiciis libro perstrinximus, ni-

Tertia.

Quarta.

Quomodo di-
aria ex solis v-
stione nata, fit
ab ea quæ ex
refrigeratione
procreata est,
discernenda.

GAL. DE DIFFERENT. FEBRIVM

hil item opus est, vt nunc explicemus: sed hunc quidem librum hîc finiemus: deinceps verò febrivm quæ ex humoribus accenduntur omnes differentias dicemus.

COMMENTARIVS.

Diaria ex vstione solis ab ea quæ ex refrigeratione nata est, vt discernenda.

Graedo.
Distillatio.

Quomodo diaria quæ propter solis vstionem excitatur, sit ab ea quæ ex contraria causa, nempe refrigeratione, nata est, discernenda, hoc loco Galenus docet. Primùm autem discernitur, quòd in diaria ex solis vstione procreata oculi pleni sunt. In refrigeratis autem, siue in iis qui ex frigiditate, quæ cutim constringit, diaria laborant, oculi non sunt pleni, quòd scilicet humores à frigore, cerebro & venis compressis, vacuentur. Atque hinc est quòd ex iis nonnulli quibus caput à frigore malè afficitur, promptè grauedinibus & distillationibus capiuntur. Frigus nanque, veluti manus quædam extrinseca, cerebrum complectens, ac quandam vt spongiam premens, qui in ipso continentur humores exprimit, adeoque grauedinem vbi ad nares humor defluit: distillationem verò, quando ad os, & asperam arteriam, atque per eam ad pulmonem defertur, efficit. Febris quoque ipsis qui ex frigiditate diaria laborant, interdum solius qui in capite est affectus symptoma est. Nam cute capitis à frigore stipata, fuliginosa excrementa intus detinetur, & qui in eo existunt spiritus accenduntur. Magis verò febricitant, magna ex parte, quum totum corpus à sole incaluerit, quòd nimirum tum plus caloris, quàm si solù caput deustum fuisset, ad cor ipsum deriuatur: vel alserit, tum enim non solùm quæ in capite continentur, sed & ea quæ in aliis corporis partibus cumulantur fuliginosa excrementa supprimuntur, quæ necessariò vehementiorè concitant febrem. Cæterùm in refrigeratis, cutis, vt omnibus patet, minus calida est, corpùsque maiori mole, quòd solitus humiditatum & excrementorum effluxus, cute à frigore constricta, cohibeatur, præditum est. Nulla quoque iis in facie siccitas apparet, quemadmodum in iis qui ex solis vstione febricitant citra capitis repletionem. Quibus enim ex iis caput repletum est, iis etiam nulla, vt cūque à sole vsti sunt, siccitas in facie apparet. Magna autem ex parte omnibus qui ab vstione solis diaria laborant, caput repleri solet, quòd scilicet caput supra modù à solis æstu calefactum, instar cucurbitulæ à toto corpore ad se humores trahat. Ab hoc igitur malo nemo illorum immunis est, nisi corpus exquisitè purù & excrementis vacuù habuerit. Verùm accidit interdum vt caput à sole deustum plurimus calor occupet, absque eo tamen, vt illud impleatur. Qui tamen affectus manifestissimè dissidet ab eo què frigus excitat, ideoque nullo negotio discerni ab inuicè possunt. In vno enim caput deuri videtur, in altero nequaquã. Affectus autem capitis calidus qui cum repletionem est, difficilè à frigido discernitur, vt qui ipse etiam distillationem, & grauedinem accersat. Sed promptè tamen à peritis discerni possunt, quòd in eo affectu quem solis vstio peperit nimius cutis calor, & siccitas sit: in altero quem frigus excitauit, nequaquam. Sed de iis omnibus febrivm diariarum differentiis plenius in libris octauo & nono Therapeuticæ methodi dictum est. Harum autem dignotiones in 2. lib. de Iudiciis Galenus luculentè admodum tradidit, ad quæ quidem loca is nunc lectorem ablegat.

Libri primi finis.

CLAVDII GALENI PERGAMENI

de Differentiis febrium Liber Secundus,

Leonharto Fuchsio interprete.

Cap. I.

Restat itaque, ut febrium, quæ ex humorum putredine accenduntur, differentiis percenseamus: id ipsum prius de eis dicentes, haud sufficere, quod nonnulli opinantur, ad generationem febrium augeri atque exuperare biliosum humorem, quem alij quidem pallidam, nonnulli verò flauam nominant bilem. Sic enim omnes regio morbo affecti, vehementissimis laborarent febribus, quibus eiusmodi bilis copia in toto corpore continetur: sed non febricitant, nisi alia quædam causa concurrat, de qua paulo post dicetur.

Ad febri pro-
creatione non
fatis est bilio-
sum augeri hu-
morem.

COMMENTARIVS.

Galenus hoc in libro febrium ex humorum putredine natarum differentias expositurus, initio, optimi agricolæ, qui noxiis herbis antè expurgat agrum, quàm ipsi bonam sementem committat, exemplo, falsas quorundam medicorum de putridis febribus opiniones refutat: ne scilicet bonas sententias in animos multis erroribus, absurdisque dogmatibus imbutos temerè infillet. Principio autem notat eorum medicorum errorem, qui omnem febrem putridam ex humore bilioso nasci affirmarunt, adeoque ad febrii procreationem sufficere putauerunt, si humoris in corpore augetur ac exuperaret. Nam si hæc constaret, ac firma esset opinio: omnes qui ictero regiove morbo laborarent, utpote in quorum corpore vniuerso biliosus redundat humor, quod color maximè totius corporis, qui auriginosus est, indicat, maximis & vehemētissimis afficerentur febribus. Sed, quod quotidiana satis testatur experientia, non febricitat, nisi quædam alia causa, de qua capite quinto dicitur, concurrat. Per biliosum verò humorem, ne id prætereamus, quem *πικρόχολον* hîc, & alibi sæpe vocat Galenus, & interdū etiam simpliciter *χολην*, amara bilis audienda erit, quæ duplici appellatur nomine: pallida nanque, vel flaua nominari solet. Pallida, quando aquosis permiscetur humoribus. Flaua verò, vbi sola existit, & crassa est, quemadmodum fufus lib. tertio de Victu acuto. morbo. comm. 2. Galenus monstrat.

Biliosus humor
quis.

Pallida
bilis.

Flaua

Ab absurdum verò hoc etiam est, in quartanis & quotidianis febribus exquisitis coaceruari amaram bilem existimare, quemadmodum in tertianis & ardentibus. Etenim contrà in quotidianis ac quartanis febribus, neque vomitus biliosi, neque sudores, neque vrinæ, neque deiectiones videntur biliosæ: præterea neque quic-

Non omnis fe-
bris ex bile na-
scitur.

G. j.

GAL. DE DIFFERENT. FEBRIVM

quam aliud eorum quæ præcesserunt, aut simul eis adsunt, testimonium præbet. Nam tertianæ febres omnino in corporibus natura biliosioribus consistunt: & in ætate florenti, quæ omnium ætatum biliosissima est, ac æstiuo tempore maximè, quo huiusmodi humor exuperat. Sic quoque in regionibus temperamento calidis & siccis, & constitutione ambientis aëris tali. Vita etiã non tranquillitati & ignaviæ dedita: sed laboribus, curis, vigiliis, solisque vstionibus, & exiguis cibis contenta, & iis quidem calidis & siccis. quinetiam vsus medicamentorum calefacientium & exiccantium immodicus, febres tertianas affert.

Tertiana quos
& quãdo ma-
ximè occupet.
Aetas florens
omnium bilio-
sissima.

COMMENTARIVS.

Quum paulo antè morbi regij exemplo, falsam quorundam medicorũ opinionem, omnem febrem putridã ex bilioso humore nasci affirmantium, confutasset, nunc in eo explodendo dogmate pergit, & quæ illud comitarètur absurda, ostendit. Nam ea opinione constante, sequeretur quòd in quartana & quotidiana febribus exquisitis, haud secus quàm in tertiana & ardenti febre, coaceruetur amara bilis: quod tamen falsum esse, vomitus, sudores, vrinæ & deiectiones abundè testantur. Hæc enim singula non sunt biliosa: sed in hac potius pituitosa, in illa verò melancholica, vt in sequentibus fufius dicitur. Præterea nihil eorum quæ febres has præcesserunt, vt victus ratio, regio, temporis constitutio: aut quæ eis simul adsunt, vt temperamentum, aliquod redundantia in iis bilis testimonium præbent. Ordine autem quæ tertianas, quartanas, & quotidianas febres antecedunt, ac quæ illis adsunt, adeoque ex iis, quòd plurimùm inter se dissent, ac ex diuersis procreentur humoribus, ostendit, à tertiana exorsus. Vt autè hæc ipsa, à quartana & quotidiana diuersa est, ita etiam diuersas naturas occupat. Nam hæc omnino in biliosis naturis corporibus consistit, & in ætate florenti, quæ omnium ætatum, vtpote calida & sicca, biliosissima est. Tempore item æstiuo, in quo, vtpote sibi simili, calidũ enim & siccum existit, plurimùm exuperat biliosus humor. In regione præterea, & aëris constitutione calidis & siccis. Accedit, quòd vita non tranquillitati & ignaviæ dedita, sed multis cladibus aut casibus afflictã, perpetuisque molestiis interrupta, nec vllis voluptatum illecebris delinita (id enim Galenus iis vocibus ἐν πάσῃ ἀνῆξ ῥαθυμία innuere voluit) laboribus insuper, curis, vigiliis, solis vstionibus, ciborumque parcitate assueta: eò quòd hæc omnia, Galeno lib. 2. de Tempe. ca. 8. attestante, plus bilis in iecore gignant, tertianam affert, haud secus atque calefacientium & exiccantium medicamentorum immoderatus vsus. De quibus omnibus lib. 2. de Iudiciis ca. 3. & lib. 1. ad Glauconem ca. 5. Galenus quoque copiose differit.

Tertiana quos
& quãdo inua-
dat.

Πάσῃ
Ραθυμία.

Quotidiana
quos occupet.

Quotidianæ verò contrà penitus, in pituitosioribus naturis consistunt, & ex anni temporibus in hyeme, inque constitutionibus humidioribus & frigidioribus, senibus, & magis pueris, in regionibus humidis & frigidis, vita ociosa simul & cum satieta- te coniuncta, ac maximè vbi à cibis loti fuerint: & multo sanè magis

magis, quum ipsi cibi natura pituitosiores sint. Sed neque tales biliosum humorem vomunt, neque deiciunt, neque per sudores excernunt, quemadmodum in tertianis febribus. Hæ enim ex flaua bile putrescente fieri consueuerunt. Quotidianæ autem pituitosos humores sequuntur, veluti quartanæ melancholicos.

COMMENTARIVS.

Quas naturas quotidiana febris inuadat, & quæ illam antecedant, quæq; eidem adsint, nunc ostendit Galenus. Naturas nanque pituitosiores, hoc est, temperamento frigido & humido præditas, quartana comprehendit. Item in temporibus, & anni constitutionibus similibus, hoc est, hyeme, & quæ huius naturam sequuntur. In senibus præterea, utpote natura frigidis, & pituitosis excrementis redundantibus. Magis verò in pueris, quòd hi humidiori temperamento sint præditi, & propter nimiam cibi ingestionem, ac voracitatē crudis humoribus referti, quemadmodum lib. 2. Progno. com. ultimo, & eiusdē operis lib. 3. com. 30. Galenus diffusius docet. Corripiunt quoque prædictæ febres habitantes in regionibus frigidis & humidis. Eos præterea quibus est vita ociosa simul, & cum satietate coniuncta. Nam vtraque ratione, crudorū humorum copia coaceruatur, maximè vbi à cibis se lauerint. Quod in fine libri de Marasmo, ita scribens confirmat Galenus, Huic qui nuperrimè cibos ingessit, balnea adhibita crudis corpus humoribus implent. Trahunt enim suo calore, perinde atque exercitia in omnes corporis partes cibos nondum plene coctos. Cæterum, ut tertiana laborantes febre, biliosa, per vacationi destinata loca excernunt: ita quotidiana correpti, pituitosa. Quæ singula fusius lib. 2. de Iudiciis ca. 5. & lib. 1. ad Glauconem cap. 7. prosequitur Galenus.

A cibo statim
nō balneādū.

Sic itaque natura corporis magis melancholica, & ætas declinans, & autumnus tempus, nec non omnia quæ iis proportione respondent in cibis & potibus, ac vniuerso victu, frigida & sicca temperamento existentia, febres gignunt quartanas. Quapropter & rigor, qui eas præcedit, nequaquam similis est: sed in tertianis quidem causæ efficientis veluti pungentis ac vulnerantis sensum indicat. In quartanis autem quasi refrigerantis.

Quartanas gignentia.

COMMENTARIVS.

Quod hætenus in tertiana & quotidiana febribus fecit, id nunc in quartana quoque præstare pergit: & quòd hæc melancholicas inuadat magis naturas, docet. In iis enim humor ille vnde hæc febris procreatur, redundat. In ætate præterea declinante existentes homines maximè comprehendit: quòd scilicet hæc ætas, ut sect. 3. Apho. com. 30. testis est Galenus, plus atræ bilis habeat, idq; nulla alia de causa quàm quòd hæc ipsa ætas iuuenilè, in qua flaua bilis plurimū assata fuit, perinde ut autumnus, æstatè subsequatur. Quod etiam lib. 2. de Tempe. ca. 9. & ca. 9. Artis medicæ Gal. iis attestatur verbis, Vbi, ait, calida & sicca tēperatura in declinante ætate, in frigidū & siccū mutatur habitum, nunc melancholia in corpore dominatur. Autumnus quoque tempus, ob causam iam dictam, quartanas parit, & vniuersa alia quæ frigidum & siccum corpus nostrum efficiere, adeoque melancholicū succū gignere in eo co-

Quartana quos maximè corripit.

In declinante ætate melacholia cur abūdat.

G. ij.

GAL. DE DIFFERENT. FEBRIVM

piofum possunt, vt plenus lib. 2. de Iudiciis cap. 4. ostensum est. Rigor denique, qui quartanas antecedit, satis conuincit, eam ex alio humore, quam tertianam procreari. Nam in tertiana, causa efficiens veluti rei pungentis ac vulnerantis sensum exhibet, non autem reuera pungit ac vulnerat, idque nulla alia de causa, quam quod humor biliosus per sensiles partes motus acris sit. In quartana verò refrigerationis magis sensum excitat, quod in ea scilicet melancholicus humor, qui frigidus est, per sensiles partes fertur.

Intermittentes
vnde generantur
febres.

Continua.

De forma verò rigorum, in libro de Causis symptomatum abundè dictum est: vbi etiam eiusdem generis differentias demonstrauimus, quòd ex eis quidem intermittentes (sic autem appello quæ ad sensibilem integritatem perueniunt) ex humore moto, & per vniuersum corpus delato febrem efficiente, consistunt. Continuae autem, ex eo qui in venis includitur ac continetur: de quarum dignotione, in libro secundo de Iudiciis dictum est.

COMMENTARIVS.

Intermittens febris
quæ.

Continua febris.

Ad librum secundum de Symptomatum causis lectorem ablegat, in cuius cap. 7. copiose admodum de rigore, & eius multiplici forma tractauit. Qualis enim sanorum, qualisque ægrotantium, ac qualis tertianæ & quartanæ rigor sit, luculenter ibidem docuit. Præterea quòd putridarum febrium alia sint intermittentes, alia continuæ, in præsentiarum docet. Intermittens autem febris est, quæ ad sensibilem integritatem, seu, vt alij vocant, infebrecitationem peruenit. Hæc generatur ex humore, qui extra vasa consistit, & per vniuersum corpus fertur. Continua contra est, quæ ad integritatem haud peruenit: ac procreatur ex humore qui in vasis continetur ac includitur. De quarum dignotione lib. 2. de Iudiciis ca. 6. diximus.

Cap. II.

Febrium intermittentium
differentia.

Continuarum
Continens.

Continua.

Continetium
differentia.

Febrium igitur intermittentium tres sunt vniuersæ differentia, quotidiana, tertiana, & quartana. Quotidiana quidè, ex pituita putrida: ex vtraque verò bile, flaua quidè tertiana: atra verò quartana efficitur. Continuarum autè, quæ ex flaua bile consistunt, duplex genus est. Vnum quidè earum quæ continentes nominantur: quarum vniuersum tempus vna est accessio, ab initio vsque ad finè. Alterum verò earum, quæ eodè quo genus nomine cõtinauæ dictæ, multis particularibus circuitibus cõtinentur. Cõtinentium igitur differentia omnes tres existunt. Quædã enim earum ab initio vsque ad finè æquales permanent: quædã paulatim augentur. Tertij autè ordinis, alia sensim decrescunt. Ac nonnulli primas quidè æqualiter affligentes, ac vigentes nominant: secundas autem increscentes & inualescentes: tertias verò inclinantes.

COMMENTARIVS.

Quum paulo antè putridas febres in intermittentes & continuas digessisset,

fisset, nunc quæ istorum duorum generum sint differentia, ab intermittentibus exorsus, explicat. Intermittentium autem tres esse differentias vniuersas ait, quotidianam, tertianam, & quartanam. Quotidiana est quæ ex pituita putrida procreatur, & singulis diebus accessiones obtinet. Tertiana, quæ ex flaua bile putrefacta fit, & alternis diebus accessiones habet. Quartana, quæ ex melancholia putrida nascitur, & quarto quoque die accessiones excitat. Continuarum verò febrium, quæ Græcis *συνεχῆς* dicuntur, & ex flaua bile consistunt, duplex est genus. Vnum quidem earum quæ Græcis *σύννοχοι*, Latinis continentes vocantur. Atque hæ sunt eiusmodi, vt vniuersum illarum tempus vna sit accessio ab initio ad finem vsque durans. Alterum verò genus est earum febrium quæ eodem nomine quo genus, nempe *συνεχῆς*, id est, continuæ nominantur: & hæ etsi ad integritatem non perueniant, tamen multos particulares circuitus obtinent. Vt hinc omnibus palam sit *συνεχῆς*, id est, continuam febrem bifariam accipi, vno quidem modo generatim, vt sit genus ad omnem febrem quæ ad integritatem non peruenit, siue vnam duntaxat, siue plures accessiones habeat. Altero modo speciatim, pro ea tantum continua quæ multis particularibus circuitibus continetur. Generatim itaque sumpta vox *συνεχῆς*, eam etiã cõplectitur febrem, quæ priuatim *σύννοχος*. Quippe sic nominatur febris continua & ad integritatem haud perueniens, quæ vnicam duntaxat, vt comprehensum est, accessionem ab initio vsque ad finem durantem obtinet. Et vt hanc differentiam medici iuniores statuerent, solocismum cõmittere maluerunt, quàm formam eius febris sine peculiari quo appellaretur nomine relinquere, vt lib. 9. The. metho. ca. 2. fufius Galenus monstrauit. Sed mirabitur haud dubiè quispiã, cur Galenus hoc in loco Synochum seu continetem febrẽ ex flaua bile procreari tradat, quum tamen lib. 11. The. meth. ca. 4. manifestissimè hanc ex sanguine nasci scribat. Atqui ex hac difficultate facile se explicabit, qui perspectum habet, quapropter Galenus febrẽ ex sanguine procreatã sub biliosa cõplecti voluerit. Nam quum de sententia omnium veterum medicorum tria sint vniuersa simplicium febrium genera, vt initio huius capituli dictum est, ne trita hæc, & ab omnibus medicis recepta diuisio è medio tolleretur, & quartum genus iam dictis tribus adiiciendum esset, eã quæ ex sanguine putrefacto orta est febris, sub biliosa complexus est. Neq; id sanè temerè, quod sanguis vbi putrescit, bonus haud maneat, sed biliosus fiat, vt lib. 2. de Iudiciis cap. 12. diffuse admodum docet. Quum itaque febris quæ ex putrefacto fit sanguine, quodammodo sit biliosa, meritò ad tertium simplicium febrium genus, nempe biliosam, refertur. Febrẽ autem à putrefacto sanguine natã esse aliquam etiam de Galeni sententia, infrã, capite nimirum 9. aduersus Auicennam furores luculentissimè docebimus. Sed dicet quispiã, facile cõcessero tibi quod febris ex putrefacto sanguine excitata, hac ratione ex flaua bile nata esse affirmari possit. Quid verò de ea febre continua quæ singulis diebus, & itẽ ea quæ quarto quouis die circuitus suos, & accessiones habet statuendum erit? nũ easdẽ etiã ex flaua bile prouenire cũ Galeno fateberis? Respondeo, maximè. Nã, vt primũ dicã de quotidiana continua, certum est hæc ex pituita intrã vasa putrefacta procreari. Si autem putrescit, haud secus quàm antea de sanguine dictum est, quodammodo in bilis naturam degenerat. Id quod Galenus, non hoc solum loco testè admodum, sed alibi etiam manifestè innuit, vbi ita scriptum reliquit, Fluxio quidem igitur à bile, & pallidam & nigram bilem ostendere potest. Non ta-

G. iij.

Intermittentiũ
tres species.
Quotidiana.
Tertiana.Quartana.
Continuarum
duplex genus.

Σύννοχοι.

Συνεχῆς.

Num Synochus
ex flaua pro-
creatur bile.
Febris ex san-
guine procrea-
ta sub biliosa
complexitur.Num continua
quotidiana &
quartana inter
biliosas conu-
merari possint
Pituita putri-
da in bilis quo-
dammodo na-
turam degene-
rat.

GAL. DE DIFFERENT. FEBRIVM

men ob eas duntaxat, sed etiam ob putridam pituitam, febrem fieri demonstrauimus. Et in hac sola videbitur aphorismus non esse verus, nisi quis pituitæ putrefactionem in humorem biliosum transmutari seu degenerare existimauerit. Hæc ille. Quibus verbis manifestè docet, necesse esse vt quis putrefactam pituitam in bilem degenerare fateatur, modò hanc Hippocratis sententiam, Si febris non ex bile nata sit, aqua copiosa & calida affusa, tollit febrem: tanquam falsam repudiare nolit. Cæterùm melancholiam putridam ad bilis degenerare naturam, est euidentissimum, propterea quòd hæc ipsa non nisi ex sanguine immodicè feruescente & afsata, vt infrà, capite nimirum huius libri nono, fusius Galenus docebit, gignatur. Hippocratis itaque exemplo Galenus hoc capite omnes putridos humores ad bilis degenerare naturam significauit, dum continentes omnes febres ex flaua bile nasci dixit. Neque enim in iam citata sententia, Hippocrates per bilem omnes alios humores alia de causa intellexit, quàm quòd ij putrefacti, in bilem quodammodo degenerent. Atque de duobus continuarum generibus hæc dixisse sufficiat. Porro quòd ad vtriusque differentias attinet, sciendum quòd earum quæ Synochi, id est, continentes dicuntur, tres sunt differentie. Nam quædam ex iis à principio vsque ad finem æquales in magnitudine seu vehementia permanent, ideòque Græcis ὁμοῖνοι καὶ ἀκμαστοὶ, hoc est, similem tenorem seruantes, & vigentes, nominantur. Quædam paulatim augentur, & exiguum aliquid adiiciunt. Has Græci ἀναβαλτικοὺς, ἢ ἐπακμαστοὺς, id est, incrementales, vel inualescentes vocant. Nonnullæ à principio ad finem vsque paulatim decrescunt, ideòque Græcis παρακμαστοὶ, hoc est, inclinantes appellantur, quemadmodum fusius lib. 2. de Iudiciis ca. 6. & lib. 9. The. metho. ca. 4. est ostensum.

Continuarum
differentiarum duæ.

Continuarum autem duæ quidem primæ sunt differentie. Nam aliæ tertio solùm die accessionem habent: aliæ verò etiam intermedio die alteram inferunt accessionem. Hæ igitur nullum proprium ac peculiare nomen obtinent. Eas autem quæ tertio quoque die accessiones habent, ego quidem nomino tertianæ naturam referentes. Non tamen prohibeo si quis velit ipsis aliud imponere nomen, modò in rebus ipsis seruet differentiam. Alia enim est natura, quando ad integritatem desinunt: alia quando in declinationem febrilem finiuntur febres continuæ tertio quoque die accessionem habentes. Et adhæc altera item natura est earum quæ intermedio die accessionem obtinent. Cæterùm nullam ex iis semitertianam appello, non tamen prohibeo ita nominare volentes, si id vnum mihi caueatur ab eis, vt nulla febris species omittatur, sed vt omnes deinceps, quæadmodum ego nunc in hoc libro institui, recenseantur. Nam continuarum quæ in die medio accessionem habent, quædam in quotidianæ forma procedunt, duas inuicè simillimas a ccessiones efficietes: quædam verò duas dissimiles habentes: primæ quidem tertiam simillimam obtinent, secundæ

Continuarum
quæ in medio
die accessionem
habent differentiarum.

Quotidiana
continua.

cundæ verò quartam, in forma duarum tertianarum procedentes. Hæ quidem ex bilioso magis, illæ verò quæ singulis diebus similem accessionem obtinent, ex pituitosiore humore consistunt. Est verò tertium aliud genus continuarū febrium rarò eueniens, Quartana continua. ubi accessio in forma quartani circuitus procedit, nequaquam ad integritatem desinens. Fit autem, quemadmodum quæ tertio die accessionem habet: interdum est duplex, & triplex: & hæc nō solum duplex, sed & triplex. Hi quidem febrium implexus eius quæ de typis est, sunt contemplationis propriæ.

COMMENTARIVS.

Post continentium febrium explicatas differentias, Galenus ad earū quæ priuatim continuæ dicuntur differentias enumerandas progreditur, harūque duas esse primas quidem differentias docet. Quædam enim sunt quæ tertio duntaxat die accessionem habent. Aliæ verò quæ etiam medio die, id est, Medius dies. eo qui inter primam & tertiam diem intercedit, accessionem habent. Priores, Τριτανοφύαι quæ scilicet tertio quoque die accessionem habent, Galeno, & aliis veteribus Τριτανοφύαι id est, tertianæ naturā referentes, nominantur. Posteriores nullum proprium & peculiare nomen apud veteres obtinuerūt, propter causam paulo post dicendam. Non prohibet autem Galenus priores febres aliter nominare, modò rerum seruetur differentia. Alia enim est febrium quæ tertio quoque die accessionem habent natura, quando ad integritatem, quam Græci ἀστυξία vocant, desinunt. Intermittentium enim è numero hæ ipsæ existūt, suāsque obtinent differentias, quæ capite huius libri octauo recensentur. Alia, ubi in declinationem febrilem finiuntur, adeoque continuæ sunt. Nam etsi in iis febribus calor in declinatione remissior ac mitior fiat, tamē nō prorsus desinit, nec æger, priusquam secunda succedit accessio, ad integritatem venit, adeoque febrilis calor in declinatione quoque ipsa manet, remissior tamē, ac donec altera inuadat accessio, durans, vt comprehensum est. Vt duplex sit febris quæ tertio die accessionem obtinet, vna tertiana, intermittens dicta: altera verò tertiana continua, quæ Græcis καύσος, id est, ardens appellatur alio nomine. Alia præterea est natura earum febrium quæ intermedio die accessionem habent. Vt enim hæ quæ tertio die accessionem obtinent ex bile putrefacta constant, ita illæ quæ intermedio & secundo die similem accessionem habent ex pituita. Et sunt itidem duplices, vna intermittens quotidiana dicta, Quotidiana intermittens. ubi extra vasa pituita putrescit: altera continua quotidiana, ubi intra vasa putrescere contingit pituitam. Cæterum continua quæ intermedio die accessionem obtinet, est duplex: quædam enim in quotidianæ intermittens forma procedit: duas siquidem inuicem simillimas efficit accessiones. Quæ enim secundo fit die, ei quæ primo facta est simillima in inuasionem incremento, vigore ac declinatione, in caloris qualitate, arteriarum motu, & symptomatis existit: & quæ in quarto, simillima ei quæ tertio est facta, & ita consequenter. Quædam autem in forma duplicis tertianæ intermittens procedit: quod non vt prior duas similes, sed dissimiles habeat accessiones. Non enim primæ secunda in omnibus iam dictis simillima est, sed tertia: nec secundæ tertia, quæ illam

G. iij.

GAL. DE DIFFERENT. FEBRIVM

statim sequitur, sed quarta simillima est. Ut hinc nemo nō videat eas, quam quotidianæ sunt, & singulis diebus accessione obtinent, tamen in forma duarum tertianarum intermittentium procedere. Atque hæc quidem ex bilioso humore consistit, adeoque duplex tertiana continua est. Illa verò que singulis diebus similem accessione habet, ex pituitoso humore gignitur, & quotidiana cōtinua nuncupatur. Porro nullam ex iis omnibus iam dictis febribus Galenus Semitertianam appellat, ut ex capite octavo, ubi ex professo de ea tractabit, manifestè patebit. Non est igitur ut hoc loco de ea agamus. Atque hætenus duo continuarum febrium genera enarrauimus, vnum quod tertio solùm die, alterum quod etiam intermedio die accessione habet. Est verò & tertium continuarum febrium genus, in quibus accessiones quarto quoque die fiunt, perinde atque in quartana intermittente. Hæc cōtinuæ quartanæ vocantur. Atque hæc haud cebrò accidunt, quòd melancholia rarò intra vasa putrescat. Est verò & hæc, quemadmodum ea continua quæ tertio die accessione habet interdum duplex, nonnunquam etiam triplex, adeò ut nunc duæ, nunc tres quartanæ continuæ complicentur. Sed hæc complicatio febrium spectat ad eam tractationem ac contemplationem quæ de typis est. Non est autem typus nisi intensio ac remissio per stas ac cōstitutas vices reuersio, ut fusius in libello de Typis Galenus docet.

Quartana cōtinua.

Typus.

Cap. III.

Febrium autem simplicium ex humoribus accensarum vniuersæ differentia tot numero sunt, quot nunc dictæ sunt. Ex earum autem permixtione aliæ quædam procreantur, de quibus deinceps dicam, si prius de simplicibus quod deest, adiecero: ut quæcunque fuerit omnino simplex febris, vnam speciem veluti regulam quandam obtineat eorum quæ nunc à nobis dicentur. Quæcunque verò aliquatenus ab hac degenerauerit, eatenus à simplicibus discedit.

COMMENTARIVS.

Hætenus Galenus vtriusque generis & intermittentium, & continuarum febrium putridarum differentias explicauit. Nunc verò ad intermittentes reuersus, eas duplices esse monstrat, simplices, & compositas. Simplicium verò tot sunt differentia, quot in capite præcedente sunt expositæ, tres nimirum, quotidiana, tertiana, & quartana. Compositæ sunt quæ ex simplicium permixtione nascuntur, de quibus deinceps, à capite nimirum septimo vsque ad nonum, dicemus. Cæterum simplex omnino febris, vnam obtinet speciem ac formam, veluti quandam regulam eorum quæ paulo post dicentur. Ut verbi gratia simplex tertiana vnam aliquam habet formam quæ instar regulæ cuiusdam est, eorum omnium quæ mox dicentur, quòd scilicet cum rigore inuadat, quòd æstuosa sit, quòd bilis vomitibus, deiectionibus, aut sudoribus soluitur &c. Nam per hæc omnia, certa constituitur forma febris, quæ instar canonis ac regulæ est, tertianam indicantis exquisitam. Quæcunque verò febris ac regula aliquatenus declinauerit, eatenus à simplici & exquisita tertiana recedit. Exemplum extat apud Galenum in libro primo ad Glauconem

Intermittentes febres duplices.
Simplices.
Compositæ.

de

de tertiana notha seu spuria, quæ nonnihil à regula & forma exquisitæ tertianæ discedit.

Febris enim, quæ ex flava bile per sensibilia corpora delata procreatur, cum rigore inuadit, atque æstuosa est, & bilis vomitu, vel deiectione, vel sudore, vel quibusdam horum, vel omnibus simul soluitur. Huius febris accessionis longitudo quæ maxima est, horarum æquinoctialium duodecim existit: atque appellamus eam exquisitam tertianam, in temperamento laborantis bilioso, ac tempore, & regione, & constitutione, & victu calido & sicco consistentem. Sed & alia omnia, quæ ad eius generationem conferunt, paulo antè dicta sunt.

Forma tertianæ febris intermittētis cōstituentia.

COMMENTARIVS.

Recenset nunc ea, quæ tertianæ intermittētis simplicis formam constituunt: & eius per quæ dignoscitur veluti regula quædam ac notæ sunt numero decem. Primum est, quòd cum rigore inuadit. Qualis autem hic sit rigor, capite primo est expositum. Alterum est, quòd sit æstuosa, *καυσώδης*. Nā, vt sequenti capite dicitur, tertianarum febrium calor, æstus, ac quidam veluti feruor existit. Libro quoque primo ad Glauconem cap. 5. calorem in tertiana multum, & acrem esse ait. Tertium, quòd vomitu, vel deiectione, vel sudore bilis, vel horum quibusdam, nempe bilis vomitu tantum, vel deiectione solum, vel omnibus tribus simul iunctis, finitur. Quartum, quòd longitudo accessionis eius, duodecim, vt summum, horarum æquinoctialium spatium non excedit. Sunt autem horæ æquinoctiales, quæ ex quatuor & viginti partibus æqualibus, nempe duodecim à solis exortu vsque in occasum, & ab occasu totidem vsque ad solis ortum, constant. Hinc alio nomine æquales appellantur. Æquinoctiales autem dictæ sunt, quòd per vtrunque tatum æquinoctium durauerunt. Hæ quidem diem naturalem, quo nunc etiam vtimur, sicuti ipsis quoque horis, constituunt, vt alibi fusius diximus. Exquisitæ igitur tertianæ intermittētis accessio, nostrarum horarum duodecim spatium haud excedit. Quintum, quòd accidit in temperamento bilioso. Sextum, quòd tempore calido & sicco, æstate nimirum, maximè corripit homines. Septimū, quòd in regione simili grassatur. Octauum, quòd in constitutione aëris calida & sicca eueniat. Nonum, quòd eos, qui victu calido & sicco vsi sunt, comprehendat, quemadmodum capite primo abundè est dictum, vt non sit opus longiore explicatione.

Tertianæ exquisitæ decem notæ.
Prima nota.
Alteræ.

Tertia.

Quarta.

Horæ æquinoctiales.

Quinta.

Sexta.

Septima.

Octaua.

Nona.

Breuior autem magna ex parte ea quæ prædicta est longitudine accessio existit, perquam multam maioris ac minoris obtinens differentiam, vel propter quantitatem & qualitatem ipsius bilis, vel propter ægri vires, vel propter eum, qui tum laboranti inest, affectum. Bilis enim copiosior, longiorem quàm pauca efficit accessionem: tenuis verò quàm crassa, breuiorem. Sic verò & vis validior, breuiorem: imbecillior autem, longiorem. Et corporis affectus, qui quidem rarus, breuiorem: densus verò, longiorem. Tem-

Accessio tertianæ cui nūc breuior, nunc verò longior existat.

GAL. DE DIFFERENT. FEBRIVM

pus autem intermissionis in tali febre, in pulsu putredinis humoris indicium, quod percipi possit, nullum omnino habet die aut nocte quæ accessiōem sequitur. Leuiter autem vbi succenditur, obscure cognosci potest primis eius quæ sequitur diei aut noctis partibus. Manifestius verò circa fines eiusdē diei, aut noctis. Adhuc autem clarius circa fines eiusdem diei aut noctis, quæ præcedit scilicet diem aut noctem accessiōis. In ea verò ipsa perspicuum est indicium, multoque magis vbi iam inuadit accessio: ac multo magis, quando ad vigorem conscendit. In eo autem minus quàm in incremento, & rursus multo minus in inclinatione. Hanc febrem si volueris nominare exquisitam tertianam, nomine veteris antiquo: sin minus, saltem nobis concede manifestioris doctrinæ gratia, ita nominare.

COMMENTARIUS.

Breuiorem nonnunquam quàm duodecim horarum, septem nimirum, tertianæ exquisitè accessiōem esse, & quòd magnam in ratione maioris & & minoris differentiam obtineat, hoc in loco Galenus ostendit. Id quod etiā lib. 2. de Iudiciis cap. 3. facit, vbi ita scriptum reliquit, Vniuersum accessiōis tempus non plus duodecim horis protrahit. Longissimum enim in exquisitis tertianis hoc tempus. Plurimum verò aliquando accessio omnes horas septem habet: interdum citius, aut tardius, sed non multo definit. Hæc ille. Breuioris autem, vel longioris accessiōis quatuor esse causas ait, quantitatem, & qualitatem bilis, vires ægrotantis, & corporis affectum. Quantitatem, quòd multa bilis, ea quæ exigua est, tardius expellitur, adeoque longiorem efficit accessiōem. Qualitatē, propterea quòd crassa bilis, tardius quàm tenuis expurgatur. Vires ægri, imbecillior siquidem tardius, quàm valida propellit, hocque nomine longiorem efficit accessiōem. Corporis affectum, quòd densus minus, quàm rarus ad humorum putridorum expulsionem idoneus sit. Cæterum quando in quietem febre vacantem, integritatēve accessio desit, in pulsu indicium percipitur, quòd scilicet eo tempore æger omni calore præter naturam prorsus destituatur. Vbi verò parumper succenditur putridus humor, tunc in primis diei aut noctis, quæ sequitur priorem diem aut noctem, partibus, obscure putredo humorum in pulsu percipitur, quòd scilicet adhuc exiguus sit succensus in putrido humore calor. Clarius autem circa eiusdem diei aut noctis, secundæ scilicet, fines sentitur. Adhuc manifestius circa fines diei aut noctis, quæ diem aut noctem futuræ accessiōis præcedit. In summa, quanto propior est accessio, tanto clarius putredinis humorum in pulsibus indicium apparet. In die igitur aut nocte accessiōis perspicuum iam est indicium, ac multo magis quando inuadit iam accessio, ac multo magis quando iam est in incremento, & ad vigorem ascendit. In vigore autem minus percipitur, quàm in incremento, & rursus multo minus in accessiōis declinatione.

Pro

Breuioris vel longioris accessiōis quatuor causæ.

Διάλειμμα. Intermisio.

Quando putredinis in pulsu signū, & quando non apparet.

Pro cuius loci pleniore intellectu, animaduertendum putredinis humorum indicium in pulsu non esse, Galeno lib. I. huius operis cap. II. teste, nisi velocitatem submissionis contractionisve, quæ manifestius per initia accessions, & incrementa, obscurius autem per vigores apparet, & sentitur. Nec pugnant quæ iam ex capite præcedentis libri citauimus cum præsentis loco, vt alicui videri posset. Quum enim dicit manifestius in augmentis, non obscure autem in initiis & vigore, idem quod hîc adstruit. Est enim non obscurus, id est, manifestus in initiis, manifestior autem in augmento. Non obscurus etiam, minus tamen manifestus, in vigore. Inclinationis autem tempus silentio transit, vtpote in quo obscurus est, adeoque minus quam in vigore manifestus. Hûc verò esse verborum Galeni sensum, metipse lib. 3. de Prædictionibus ex pulsibus ostendit, vbi in eum scribit modum, At verò febris esto ex humorum putredine, horum pulsus languidus erit, perinde vt prædictus. Minor verò illo in dilatatione, & tardior. At submissio naturali celerior erit. Ac magis etiã celer in illis temporibus accessions eiusmodi erit, in quibus est initium & incrementum. Nam in vigoribus quidem minus: minus verò adhuc in declinationibus. Hactenus Galenus. Præterea capite septimo eiusdem libri idem plane docet, vbi ita scriptum reliquit, Febres ortæ ex putredine, in vigoribus vtrûque motum, & dilatationis, & submissionis celerem habent. Insuper crebritatem ex æquo mutant tum externæ, tum internæ quietis. In initio accessions non perinde, sed magis augent submissionis celeritatem. In incrementis tum internam, tum etiam externam quietem plurimum concitant, vt pulsus in illa creberrimus videatur. Hæc ille. Quæ ideo prolixius referre volui, vt hinc omnes intelligerent præsentem locum, cum eo qui est in capite libri primi vndecimo nihil pugnare. Porrò febrem quæ formam hanc quam descripsimus obtinet, antiqui & veteres exquisitam tertianam nominarunt: & ita quoque manifestioris doctrinæ gratia appellari debet, vt hac nimirum ratione à cæteris tertianis discerni queat.

Signū putredinis in pulsu quod.

Conciliatio duorum locorum prima facie pugnatū.

Tertiana exquisita.

Cap. III.

Est verò altera exquisita simplex febris ex pituita putrida per sententia corpora à natura pulsa, cōsistens. Incipit quidem à refrigeratione partium extremarum, ac horrore magis, quam rigore. Difficiliter autem accenditur, longumque obtinet incrementum, donec ad vigorem peruenit: quoniam humor ex quo consistit, temperamento frigidus & humidus est, ac consistentia lentus. Quapropter difficiliter accenditur, ac tardè meat, & sæpenumero in meatibus hæret. Ac premit quidem interdum, grauâtque facultatem. Inæquales autem ac magis debiles, paruósque efficit pulsus in inuasionibus, & primis incrementis. Fiunt vtique & in biliosa febre, in accessionum inuasionibus, singula iam dicta circa pulsum symptomata: sed in illa statim sedantur tum alia, tum etiam inæqualitas, quæ magna ex parte in talibus febribus simul haud inuadit. Calor verò non

Quotidianæ exquisitæ forma,

GAL. DE DIFFERENT. FEBRIVM

multo postquam cessauerit rigor, accenditur splendens: quemadmodum ignis quidam exquisitè purus in quo nulla fumosa caligo inuehitur. Calorem autem pituitosi humoris assimilaues igni fumoso viridium lignorum accensorum. Vacuationes igitur in eo pauca, & longitudo accessionis diuturnior fit, tempusque intermissionis haud similiter ac in prima febre purum, sed semper putredinis humoris, tum in calore, tum in pulsu, indicium seruat. Manifestissimum verò in hac febre circa inuasionem & incrementa accessionum putredinis indicium est. Attamen & hæc ubi exquisita fuerit, multis puram intermissionem habere videtur: & nos ipsi ita quoque rarò dicimus, ubi nimium exquisitus sermo intempestius videtur. Accidit verò naturæ corporis, tempori, regioni, constitutioni, studio, victui, & omnibus aliis pituitosis. Singulis verò diebus accessiones habet, etsi minus calida sit, quàm biliosa tertiana. Sed consentaneum est hanc quidem quum humorem habeat accensu facilem, & promptè semper ob tenuitatem, quicquid eius feruefactum est, per accessionem expurgatur vniuersum, ad integritatem quandam puriorem desinere, & exiguum post accessionem semen putridi caloris intus relinquere. Eam verò quæ ex pituita consistit, nec integrè purgari in accessionum inclinationibus, nec exiguum quod veluti succendatur, relinqui. Hinc igitur ei intermissio multo deterior, & secundæ accessionis inuasio maturior.

Pituitosa febris cur singulis diebus accessionem habeat.

COMMENTARIVS.

Quotidianæ
exquisite octo
indicia.

Frige factio.
Κατὰ ψυγῆς.

Horror.

Rigor.

Expedita exquisitæ tertianæ intermittens forma, ad quotidianam progreditur, & quæ huius quoque sit forma luculenter admodum ostendit. Vt autem tertiana exquisita intermittens sit ex flaua bile putrida per sensiles corporis à natura detrusa: ita quotidiana ex putrida pituita per easdem corporis partes delata, nascitur. Dignoscitur autem octo indiciis ordine à Galeno commemoratis. Primum est, quòd ab extremorum frige factione ac horrore potius quàm rigore incipiat. Frige factionem verò vocamus, quam Galenus & alij Græci κατὰ ψυγῆς nominant, superficiem scilicet cutis citra inæqualem motum & concussionem, refrigerationem. Horrorem autem eiusdem superficiem inæqualem motum & conturbationem. Rigor enim inæqualis totius corporis est concussio, quemadmodum fusius lib. 2. de Sympto. causis cap. 7. & in libello de Rigore Galenus demonstrat. Alterum indicium est, quòd calor in ea difficulter accenditur, ac longum habet incrementum donec ad vigorem perueniat. Quod nulla alia de causa accidit, quàm quòd humor, ex quo febris hæc quotidiana consistit, frigidus est temperamento & humidus: tenax autem & crassus consistentia. Propter frigiditatem itaque suam ægrè accenditur, propter verò consistentiam crassam & tenacem tardè mouetur, ac sæpius

pius in meatibus corporis hæret, ideoque longius accessio-
 nis incrementum efficit. Tertium, quod inæquales, debiles, ac paruos in inuasionibus ac primis
 incrementis pulsus efficiat. Inæquales autem sunt, qui non perpetuò eandem Inæquales pul-
 sus qui.
 seruant magnitudinem, paruitatem, celeritatem, tarditatem, vehementiam, de-
 bilitatem, & reliquas pulsus differentias. Accidunt autem in hac febre neces-
 sariò eiusmodi pulsus, ob virtutis compressionem. Hæc enim ipsa à pituita,
 vtpote humore frigido ac lento, vt dictum est, opprimitur, & grauatur, præ-
 fertim in accessio-
 nis inuasionem, & incrementi principio. Debiles verò & par-
 ui fiunt, quod necessitas in quotidiana intermittente non admodum impel-
 lat, facultas compressa & grauata, instrumentumque, humoris copia, vt mul-
 tum dilatari vel contrahi nequeat, præpeditum sit. Sed dicet quispiam, tamen Obiectio.
 singuli iam dicti pulsus, nempe inæquales, parui, & debiles, iudem in biliosa
 seu tertiana febre, inter accessio-
 num initia accidunt: quod virtus quoque eo
 tempore à copia bilis grauatur ac prematur, quomodo igitur inter quotidia-
 næ signa à Galeno recenseri rectè possint, non video. Cui ita respondet Gale-
 nus, In tertiana quidem febre iam dicta pulsus pathemata accidunt, atqui sta-
 tim desinunt. Nam vt lib. i. ad Glauconem cap. 5. metipse testatur, in magnos,
 vehementes, celeres, & frequentes pulsus mutantur. Accedit, quod plerun-
 que inæqualitas in tali febre non inuadat. Siquidem, vt loco iam citato idem Ga-
 lenus ait, Pulsus, omnis inæqualitatis, præterquã febrilis, in tertiana expertes
 sunt. In libro quoque secundo de Iudiciis cap. 3. vbi ad verbum ferè omnia
 quæ in hoc capite dicuntur, repetit Galenus, exquisitum ordinem, & æquali-
 tatem pulsuum esse in tertiana, scriptum reliquit. Non igitur prædicti pulsus
 in biliosa febre diu durant, sed statim postquam rigor cessauerit, calor splen-
 dens veluti ignis quidam exquisitè purus, omnis fumosæ caliginis expers, ac-
 cenditur. Splendens autem, vel vt Galeni verbo vtar *λαμπρός* calor est idem Splendens ca-
 lor qui.
 quod *ωδιδφανής*, id est, clarus, luculentus, vel *ἀξαισίος, κὶ μέγας, κὶ σφοδρὸς*, hoc
 est, immoderatus, magnus, ac vehemens. Nam omnia hæc in præsentiarum si-
 gnificare potest. Vt enim clarus, luculentus, vehemens, magnus, & immodi-
 cus ignis nihil fumosæ caliginis obtinet, sed splendens ac purus est: ita quo-
 que tertianæ calor luculentus, clarus, splendens, ac vehemens existit. Quar-
 tum indicium à calore sumptum est, quod pituitosi humoris accensi calor,
 sit similis fumoso igni viridium lignorum succensorum. Quum enim viri-
 dia ligna igni imponuntur, fumosum & caligine plenum, ac minimè lucu-
 lentum ac clarum ignem efficiunt. Huic igitur quia pituitosi humoris calor
 similis existit, ideo pauca in eo vacuationes fiunt, quod nimirum is calor
 caliginosus, vacuationi, vtpote crassiori consistentia præditus, ineptus sit.
 Quintum, accessio in quotidiana longior quàm in tertiana. Sextum, inter-
 missionis tempus non est ita vt in tertiana sincerum: sed semper aliquod 5
6
 putridi humoris tum in calore, tum pulsu indicium exhibet. Manifestis-
 simum verò in pulsu signum in inuasionem & incremento accessio-
 nis quotidianæ apparet, eò quod is, vt dictum est, inæqualis, paruus, ac debi-
 lis sit. Tamen quum hæc exquisita fuerit, multis puram, & omnibus pu-
 tredinis calorisque febrilis signis destitutam intermissionem habere videtur.
 Et Galenus quoque interdum hoc idem accidere dixit, idque apud imperi-
 tiores, apud quos exquisitus sermo intempestiuus est. Nam pauci sunt qui
 ita exquisitè februm formas distinguere sciunt, vt intelligant in quotidia-

H. j.

GAL. DE DIFFERENT. FEBRIVM

nis tempus intermissionis non esse planè sincerum, vt in tertiana. Tamen quia interdum eiusmodi habere remissionem plerisque videtur, vt id affirmant eis concedendum erit, quum exquisitori sermone apud illos locus non sit relictus. Exquisitiorem enim loquendi rationem assequi nequeunt. Septimum signum est, quod naturæ corporis, tempori, loci, constitutioni, studio, & victus rationi, aliisque omnibus pituitosis, hoc est, frigidis & humidis, accidit. Studium autem dicimus, quod Galeno ἐπιτήδευμα dicitur. Sic autem vocat, vt metipse libro tertio de Symptomatum causis capite primo, attestatur, equitationem, piscationem, venerea, balnea, deambulationes, nauigationes, venationes, in summa, omnia in quibus aliquid corpore agimus. Simpliciter ἐπιτήδευμα non est nisi viuendi ratio, institutum vitæ quod quisque sequitur, & ars quam quiuis exercet. Octauum, quod singulis diebus accessiorem habeat. Quæ autem sit causa vt tertiana ad puriorem integritatem veniat, quàm quotidiana, Galenus perspicuè in fine capitis demonstrat. Nam in tertiana humor est tenuis, adeoque accensu, & expurgatu facilis. Quum itaque quicquid eius in accessione fuerit feruefactum, expurgetur, & exiguum post accessiorem caloris putridi vestigium intus relinquatur, fit vt ad puriorem integritatem quandam desinat. Contrà in quotidiana humor, accensu, & expurgatu difficilis est, ideoque in accessiorem declinatione non integrè expurgatur, multumque eius quod veluti iam succenditur, intus relinquatur. Quocirca intermissionis tempus multo quàm in tertiana deterius, & secundæ accessiorem inuasio celerius repetit.

Studium.
ἐπιτήδευμα.

Cur tertiana
ad puriore
integritatem
veniat quàm
quotidiana.

Cap. V.

Quartanæ
exquisitæ
forma.

Quartium verò intermittentium febrium genus exquisita quartana existit, quando ex solo melancholico humore generatur, qui temperamento frigidus & siccus est: Paulatim quidem succenditur, quemadmodum lapis quidam, vel testa, vel os, vel aliud quodpiam sic frigidum & siccum corpus. Vbi verò quædam ex eo flamma accensa fuerit, nihil fumosum, neque semiustum in accessiorem relinquit: atque idcirco plures in hoc humore, quàm pituitoso sunt vacuationes: ac intermissio exquisitè pura esse videtur, eò quod hîc omne id humoris melancholici quod est accensum, vacuatur atque discutitur. Eam verò ob rem accidit illis rigor, qualis maximè iis qui vehementi frigore sunt refrigerati, non qualis interdum fit à sole perustis, aut lassis, aut ex medicamentis calidis, & mordacibus vlceri adhibitis. Necessè autem est hanc febrem antecessisse quæcunque atram bilem coaceruant in vitæ studiis, victu, constitutione aëris, tempore & regione. Præterea naturam & ætatem esse melancholicam. Huius autem febris accessiorem longitudine temporis, tertianæ similis est, nonnunquam etiam longior, etiam si adhuc exquisita manet, vt quæ ex frigidiori humore consistat.

Causa

Causa verò similis est in huiusmodi febribus & aliis omnibus quæ differentiam longitudinis accessionum efficit, quemadmodum paulo antè in exquisitis dictum est tertianis, in multitudine & qualitate humoris, robore & imbecillitate facultatis, adhæc in ipso ægrotantis affectu differentiam obtinens.

COMMENTARIVS.

Absolutis tertianæ & quotidianæ formis, ad tertium nunc febrium genus, nempe quartanam progreditur, & ex quo hæc ipsa humore procreatur, atque quæ sit huius forma luculenter exponit. Generatur autem ex melancholia putrefacta, atque eius forma quinque notis complectitur. Prima est, quia paulatim succenditur, veluti lapis aliquis, aut testa, aut aliud tale corpus frigidum & siccum. Videmus enim quòd lapis igni admotus non nisi sensim calefiat. Altera, si ex melancholico humore fuerit flamma accensa, nihil fumosum, aut semiuustum in accessione relinquit, sed vniuersum depascitur. Atque hinc est quòd in hoc humore plures sint vacationes quàm in pituita, atque intermissionis tempus exquisitè purum videatur. Quicquid enim melancholici humoris fuerit accensum, vacuatur & discutitur, neque vllum vestigium putridi caloris intus relinquitur. Tertia, rigor in iis qui quartana correpti sunt, est similis ei qui ex vehemènti gelu frigescunt, vt capite huius libri primo quoque dictum est. Nequaquam verò similis iis qui à sole vsti sunt, aut lasis, aut medicamentis calidis ac mordentibus vlceri apposisis fieri consuevit. Sed mirabitur hîc fortè quispiam quòd Galenus rigorem etiam à calidis causis fieri dicat, nempe, solis vstione, exercitio seu nimio motu qui lassitudinem parit, & medicamento calido ac mordente, quum à frigidis potius rebus excitari videatur. Verùm si is secum expendet rigorem qui in tertiana fit intermittente, mirari haud dubiè desinet. Nam vt in ea rigor à biliosis, adeoque calidis humoribus per sentientes corporis partes delatis excitatur vehementissimus: ita quoque in solis vstione, & vehemèntiore motu, corporis excrementa quæ antea quieuerant, mota rigorem efficiunt, propterea quòd tum per sensiles corporis partes lata, easdem stimulant, pungunt, diuidunt, ac quasi viduerant. Idem autem accidit, vbi medicamenta calida vlceratis corporis partibus imponuntur, vt diffuse admodum libro secundo, de Iudiciis capite tertio, & ex professo libro secundo, de Symptomatum causis capite septimo, Galenus demonstrat. Quarta nota est, quòd omnia quæ melancholicum humorem coaceruant in vitæ studiis, victus ratione, constitutione temporis, ac regione hanc febrem antecesserunt. Quinta, quòd longitudo accessionis eius similis est tertianæ, quæ duodecim horarum spatium, vt dictum est capite tertio, non excedit. Quanquam interdum longior est quartanæ etiam exquisitæ accessio, vt quæ ex frigidiori humore consistit, quem non ita facilè, vt calidum, adeoque tenuem, expurgari constat. Cæterum in hac etiã febre itidem vt in aliis omnibus diuersitatis longitudinis accessionum quatuor sunt causæ, nempe humoris multitudo, ac qualitas, facultatis robor, & ægri affectus, quemadmodum abundè cap. 3. est expositum.

Quartana ex quo humore procreatur. i. Quartanæ notæ quinque.

Num rigor à causa calida fiat.

Causæ longitudinis accessionum quatuor.

Nam & alia omnia proportionè respondent iis quæ ex hu-
H. ij.

GAL. DE DIFFERENT. FEBRIVM

more bilioso consistunt. Quocirca si neque putrescat, neque vehementer per sentientia corpora feratur melancholicus humor, nequaquam quatruiduanum exquisitum circuitum efficiet. Et quidem ictericis malis proportione quadam ex liene imbecillitates diurnæ, melancholicæ, & totius corporis fœditatem coloris afferentes fiunt. Præterea herpetibus ac erysipelatibus quæ ex flaua bile consistunt, cancri & phagadænæ proportione respondent. Sed neque in iis, neque in melancholicis malis necessario febricitant, nisi prius melancholicus humor putrescat. Natura enim semper suis viribus vtens nititur partibus iis quæ aluntur assimilare quicquid fieri vtile potest: excernere autem id quod minimè tale est. Quòd si interdum ob crassitiem, aut copiam, aut lentorem excrementi, aut quandam viarum stipitationem, aut propter suam imbecillitatem totum quod deprauatum est, excernere nequeat, necesse est, vt si diutius in animalis corpore immoretur, corrumpatur. Nullus enim alius humor qualis ab initio extitit permanere potest, nedum qui adeò vitiosus est vt à natura cultum amplius suscipere non possit, sed aut concoctus assimilatur atque apponitur solidis animalis partibus, aut corrumpitur & putrescit. Sic enim ictericis ac melancholicis vbi biliofi humores redundantes in corpore plurimo tempore manserint, febres superueniunt. Sæpe etiam affectus iccoris aut lienis febrem attulit, quando vel phlegmone, vel obstructio prædicta, pathema efficit. Pari ratione nec vbi pituitosus humor redundat febris sequitur, nisi prius putrescat.

Nullus humor qualis ab initio fuit permanere potest.

COMMENTARIVS.

Quòd omnia alia etiam præter ea, quæ iam dicta sunt, in quartana febre iis quæ ex bilioso humore consistunt febribus proportione respòdent. Nam sicut biliosus humor vtcunque in corpore redundet, quemadmodù in ictero accidit, nisi putrescat, exquisitam tertianã febrem efficere haud potest: ita nec melancholicus humor quartanũ circuitum, nisi putrescat, & per sensiles corporis partes feratur, efficit. Icteris quoq; malis ex iccore natis, similiter quædam ex liene imbecillitates diurnæ, melancholicæ, & vniuersum corpus fœdo colore afficientes, procreantur. Sicut enim iccoris imbecillitas vniuersum corpus auriginoso colore inficit, ita lienis nigro. Quod cõfirmant, eiusque rei rationem reddunt quæ lib. 6. de Labo. locis cap. 1. in eum scribit modum Galenus, Nam, inquit, quod ad coloris rationem pertinet, vniuersum corpus vbi lien imbecillitate laborat, magis nigricare videtur. Quippe hoc ei natura officium dedit, vt melancholicum sanguinem ex iccore ad sese trahat. Igitur at trahendi facultate imbecilliore facta, sanguis ex iccore in vniuersum corpus impurus transmittitur, quocirca color nigrior euadit. Præterea vt herpes & erysipela

erysipelas ex flava bile consistunt, ita cancri & phagedænæ ex melancholico humore. Et sciendū hoc loco in Aldino codice simpliciter legi *κὺ βίς ἐρυσσιπέλασιμ*, verūm quum in veteri interprete sit & herpetibus & erysipelatibus, suspitio nobis est legendū esse, *κὺ βίς ἐρπίτεσι κὺ βίς ἐρυσσιπέλασιμ*. Quid verò herpes, erysipelas, cancer, & phagedæna sit, alibi abundè diximus. Sed neque in biliosis malis, vt est herpes, & erysipelas, neque in melācholicis, cancro nimirum & phagedæna, necessariò homines febricitant, nisi prius humores putrescant. Siquidè natura, vbi suis viribus vtitur, & valida est: semper id quod utile fieri potest iis quæ aluntur partibus assimilat: cōtrā verò quod alienum est, excernit. Quod si autem excernere nequit, id quod quinque de causis accidit, nempe propter excrementi crassitudinem, multitudinem, lentorem, viarū obstructionem, & facultatis expultricis imbecillitatem, necesse est vt interea dū in corpore moratur, corrumpatur. Fieri enim nō potest, vt vllus humor talis permaneat, qualis ab initio erat: nedū is qui ita deprauatus est vt amplius cultum à natura suscipere non possit, hoc est, in vtilem & bonū humorem conuertere nequeat: sed aut concoctus assimilatur & apponitur, si scilicet utilis est: aut corrumpitur, si alienus est. Nō autem temerè dixit, apponitur & assimilatur. nam vbi succus is, qui omnem animalis particulam nutriturus est, à vasis excidit, in totam eam primūm dispergitur, mox adiūgitur, dein agglutinatur, demum assimilatur, vt fusius lib. i. de Natural. facul. Galenus docet. Corrupti autem & putrescere humores eos qui non concoquuntur, adeoque vel sua copia, vel qualitate alieni sunt, icterici & melancholici abundè testantur, quibus biliosi humores, flava nimirum & nigra bilis, redundantes, si diu in corpore manserint, corrumpuntur, ac putrescunt, ideoque febribus corripiuntur. Per melancholicos autem nunc intelligit Galenus eos quibus ex lienis imbecillitate totius corporis color nigrior redditur. in summa, qui nigro, vt nostri loquuntur, ictero laborant. Quod ea quæ mox sequitur euidenter demonstrat, statim enim subiicit, Sæpius autem vbi phlegmone aut obstructio prædicta iecoris & lienis pathemata, nempe auriginosum, & nigrum icterum, efficit, febris oritur. Phlegmonē enim obstructionēque iecoris & lienis parere icteros, notius est, quàm vt in præsentia demonstrari debeat. Vtrosque etiam affectus comitari necessariò febres, capite sexto libri primi est abundè ostensum. Vt hinc omnibus sit manifestum nullius humoris, pituitosi etiam, redundantiā, nisi prius putruerit, febrem excitare posse.

In hoc autem id quod antiquis existimatum est impossibile esse sæpenumero visum est. Est autem id, sine febre rigor, qui nonnullis quidem semel accidit, nonnullis verò per circuitum pluribus diebus, vel continuus ab initio vsque ad finem, vel omnino ita mediocris, vt nequaquam esse videatur quando quieuerint, sed solūm vbi moueri cœperint sentiantur: aut etiam maior, vt etiā sine motu infestet. Verūm quando talis humor spatio temporis putruerit, non rigore solūm corripiuntur, sed etiam febricitant. Et diuturna admodum, & solutu difficilis febris, tales sequitur causas, in quotidianæ forma procedens.

H. iij.

Aldinus codex græcus emaculatus.

Quinque de causis natura aliena excernere nequit.

Cultum naturæ suscipere quid.

Melancholici qui hoc loco.

Rigor sine febre.

GAL. DE DIFFERENT. FEBRIVM

COMMENTARIVS.

Rigorem quem nulla sequitur febris pituitoso in corpore humano exuperante humore fieri posse hoc in loco docet: atque adeò difficilè planè questionem, num rigori semper succedat febris, discutit. Hoc itaque rigore corripuntur qui praua victus ratione vtuntur, & in ocio degunt, statimque à cibo se lauant. Hac enim ratione promptè crudorum humorum copiam congerunt, ac pituitæ copiam coaceruant, cuius rigor iam dictus soboles existit. Is verò nonnullis semel duntaxat accidit, iis nimirum quibus statim pituitosi humores excernuntur. Nonnullis verò pluribus diebus, idque per circuitum, vel continuis ab initio ad finem vsque, quibus scilicet tanta est pituitosi humoris copia collecta in corpore, vt vna vice expelli nequeat. Est autem rigor ille omnino mediocris, quòd propter lentorem ac frigiditatem suam vitrea pituita moueri nequeat, sed tenaciter in partib⁹, in quibus coaceruata est, hæreat. Vt toto cælo erret Auicenna Fen. 1. Canonis 4. tract. 2. cap. 6. qui vigorem tanto vehementiorem esse tradit, quanto tenacior ac viscosior fuerit humor qui hunc procreat, quemadmodum alibi fusius môstrauimus. Ita verò nonnunquam omni vehementia prædictus rigor destituitur, vt quum quiescunt, & nequaquam mouentur, adesse non videatur: nec nisi moueantur, sentiatur. Interdum etiam maior, vt etiam sine motu ægros infestet. Hunc autem rigorem veteres medici prorsus ignorarunt: quòd scilicet tunc minus, quàm hodie in salubri victus ratione homines peccauerint, neque etiam tam crebrò vsi fuerint balneis, quemadmodum diffuse lib. 2. de Sympt. causis cap. 7. & cap. 10. libri de Inæquali intemperie, & in libello de Rigore Galenus ostendit. Cæterùm vbi pituitosus humor spatio téporis putruerit, tunc nõ modò rigore corripitur, sed etiã febricitant. Et febris, quæ ex hoc humore nascitur, est diuturna, ac solutu difficilis, propter humoris illius frigiditatem ac létoré: & in quotidianæ figura procedit, hoc est, singulis diebus accessiones habet.

Cap. VI.

Epialos febris.

HX hoc genere est etiam epialos propriè nominata febris, quando simul febricitant ac rigent, & vtrunque eodem tempore in quavis corporis parte sentiunt. Archigenes sanè existimat de nulla alia nomen epialon efferri, quàm de vna hac febre. Videntur autem Attici quidam viri etiam rigorem ante febrem ita nominare. Praxagoras verò videtur mihi vitreum appellare talem humorem. Iuniores autem, è quibus Philippus est, crudum simpliciter, nullum ad exquisitam distinctionem nomen adicientes. Est verò & ipse pituitosi humoris species, vt qui admodum frigidus & lentus existat. Quisquis enim humidus simul & frigidus fuerit humor, sub pituitæ appellationem reducitur, si quis Hippocraticè, & consueto omnibus non solù veteribus, sed & aliis Græcis, more, nominare velit. Prodicus enim in libro de Natura humana iniquè & contra leges agit circa hoc vocabulum, ab admiranda etymologia persuasus. Sed non est præsentis

Crud⁹ humor.

Pituita.

præsentis temporis ad huiuscemodi sermonem deflectere, quum
 aliam ipsis tractationem dicauerimus.

COMMENTARIVS.

Febrem, quæ Græcis *ἠπιάλος* dicitur, ex genere esse earum febrium quæ ex *ἠπιάλος.*
 putrida pituita procreantur, huius capitis initio monstrat Galenus. Neque enim
 alia de causa ita est Græcis dicta, Paulo libro 2. ca. 5. autore, quàm quòd
ἠπιάλος ἀλεαίνει, ὅπως ἐστὶ θερμαίνει, id est, blandè ac leniter calefacit, utpote ex hu-
 more natura frigido pronata: & quòd rigorem vnà cum calore, ea correpti
 sentiant. Non est enim epialos febris, nisi quum simul febricitant & rigent
 ægrotantes, atque vtrumque eodem tempore, in quavis corporis parte sentiūt.
 Sed haud dubiè mirum, imò impossibile plerisque videbitur, vno eodémq;
 tum loco, tum tempore contraria sentiri. Atqui id ipsum Galenus non hoc
 solùm loco, sed & capite decimo libri de Inæquali intemperie manifestissi-
 mis verbis affirmat. Ibidem nanque intemperies aliquot recenset, in quibus
 æger vno & eodem tempore contraria, hoc est, frigus & calorem, simul sen-
 tire videtur. Quippe si lenta crassaque pituita, quam Praxagoras vitream ap-
 pellat, quæ frigida est humidaque: & amara bilis, humor calidus, simul abun-
 dant, & per sensiles corporis partes mouentur, æger vno eodémque tempore,
 ac loco, calorem & frigus percipit. Simile autem genus intemperiei inæqua-
 lis est hepialos febris, quod in ea quoque intus eodem tēpore, in quavis parte
 vtrumque, & calorem scilicet ac frigus, ægri sentiant. Minimis enim particu-
 lis aspersum est tum calidum, tum frigidum: neque licet vllam sensibilem
 partem sumere, in qua non alterutrum, id est, quoduis è duobus, in sit. Neque
 illud ipsum accidere mirum videri debet. Siquidem epiala febris sit, vbi
 vitrea pituita non tota æqualiter, Galeno metipso paulo pòst, & Paulo etiam
 libro secundo capite 25. testibus, sed ex dimidio ipsius, eò quòd crassissima sit,
 putrescit: sed aliqua ipsius partes putridæ sunt, aliqua verò nondum putru-
 erunt. Particulæ igitur iam dicti humoris, quæ nondum putredinem expertæ
 sunt, omnibus venis, vel etiam reliquo corpori communicatæ, rigorem cre-
 ant: putrefactæ verò, calorem accendunt. Quòd verò rigorem excitat, nihil mi-
 rum, adeò enim hæc pituita frigida est, ut neque ab excretionis violentia, quū
 excidit, Galeno libro secundo de Laborantibus locis capite primo teste, cali-
 da euadat. Palàm itaq; omnibus est, vitream pituitam, vbi modicè putrescit,
 in omnibus sensibilibus, vtcunque minimis, in quibus mouetur, calorem ac
 frigus excitare. Atque sentiuntur quidem hæc duo in hepiala febre eodem
 tempore, & in eodem etiam subiecto, non tamen velut contraria graduum
 excellentium: sed sicut contraria in gradibus remissis, & alterantia quæ in sen-
 sibilem partem agunt, ut plenius loco iam citato, & cap. sexto libri de Morb.
 causis diximus. Atque ex iam dictis luce meridiana clarius est, Auicennam
 prima quarti tract. 2. 52. & post eum recentiores omnes epialam non rectè
 describere, quum dicunt, id quod in ea putridum est in exterioribus, inflam-
 mari seu accendi: illud autem quod non putrefactum est in exterioribus, in-
 frigidari. quum constet vtrumque, febrem nimirum & rigorem, siue calorem
 & frigus, in eodem sentiri loco. Porrò Archigenes nomen epialon nulli
 alteri rei, quàm huic febri accommodari posse arbitratus est. Attici tamè qui-
 dam eum etiam rigorem qui febrem antecedit, id est, quem nulla comitatur

Num contra-
 ria vno eodē-
 que tum loco,
 tum tempore
 sentiantur.

Epiala febris
 quando fit.

Auicenna &
 recentiores qui
 illum sequun-
 tur, epialam
 non rectè de-
 scribunt.

H. iij.

GAL. DE DIFFERENT. FEBRIVM

febris, ita nominare videtur. Atque hunc esse Galeni sensum verba, quæ statim subiiciuntur satis conuincunt: ait enim vitreum à Praxagora vocari humorem eum, ex quo rigor ille quem nulla sequitur febris, procreatur. Id quod clarius in libello de Rigore affirmat Galen⁹, vbi inter cætera ita scriptum reliquit, A frigida admodum pituita fit rigor, quem vitreum humorem Praxagoras, appellat. Idem cap. 10. libri de Inæquali intemperie, & lib. 2. de Symptoma. causis cap. 7. tradit. Iuniores & qui ætate Praxagoram sequuti sunt, è quorum numero Philippus est, cuius sæpe alibi mentionem facit Galenus, humorem illum simpliciter & sine omni adiectione crudum appellauerunt. Est autem vitreus humor pituitæ species, vt paulo post fusius dicitur, vt qui satis frigidus & lentus sit. Quisquis enim humor frigidus simul & humidus fuerit, sub pituitæ appellationem reducitur, modò Hippocratem & alios Græcos in nominum impositione imitari velimus. Sciendum verò hoc loco erit, Latinos quosdam interpretes perperam Græci codicis lectionem, qui habet, *ψυχρότε καὶ γλυσχροῦς*, id est, frigidus & lētus, mutasse, & pro *γλυσχροῦς* substituisse *ὕγροῦς*. Contra veteris interpretis cōuersionem, in qua manifestè est, frigidus & viscosus. Accedit quòd vitreus humor, de quo hîc Galeno sermo est, crassissimus sit, eique lentor adfit. Quod luculentissimis verbis ostendit Galenus lib. 4. de Tuen. sani. cap. 4. vbi ita scriptum reperitur, Magna ex parte pituitæ nec lentor inest. Proinde si is adfit, Praxagoras eiusmodi humorem vitreum nominat. Qui vnus locus erroris manifestissimè conuincit eos, qui pro lentus substituere audent humidus. Porrò crudum humorem esse de genere pituitæ, idem quoque Galenus eodem in loco monstrat. Differt tamen ab ea quæ consueta ratione appellatur pituita, quòd crudus humor minus quàm pituita sit humidus. Quia verò hæc ipsa multa humiditate prædita est, fit vt minus etiam sit crassa. Quapropter, vt lib. 1. de Ali. faculta. ca. de tritico Gal. quoque testis est, crudus humor propriè omnis nominatur humor frigidus & crassus. Cæterùm Prodicus in eo què de Natura humana scripsit libro pituitã nõ frigidũ, sed calidũ esse humorem existimauit, ab admirãda quadã nominis etymologia in eum pertractus errorem. Nam vt lib. 2. de Natũ. facul. attestatur Galenus, hunc ab vrendo ita appellatum esse opinatus est. Galeni verba sic habent, Prodicus, inquit, in opere de Homini natura, id quod vstũ & veluti supra modum in humoribus coctum est, *φλέγμα* Græce nominat, à verbo *πυρροφλέθω*, quod vstum esse significat: *φλέγω* enim Græcis est comburo. Quàm verò ridicula hæc sit huius vocabuli etymologia, nemo non intelligit. Huius erroris etiam lib. 8. de Placitis Hippocratis & Platonis meminit Galenus.

Philipp⁹ medicus.

Latinus Galeni interpretis notatus.

Crud⁹ humor de genere pituitæ.
Crud⁹ humor à pituita differt.

Prodicus erratũ

Pituita quis humor appellatur.

Pituitæ differentia.
Vitrea.

Rursus igitur ad institutum veniamus. Quisquis in corpore humor, frigidus & humidus fuerit, hunc nos appellamus pituitam. Tu verò si libet scindapsum nominato. Adeò sanè nulla mihi vocabulorum cura est. At scias huius humoris plures esse differentias. Nam vna quidem eius species admodum frigida est, adeò vt maximos dolores, vbi in loco calido impacta fuerit, excitet. Et sæpenumero multos dolores eorum qui colici vocantur, hoc humore acri clysteri vacuato statim sedatos videre licet. Hic autem

autem humor vitro fuso aspectu similis apparet. Altera verò pituitæ species, quam excreantes sæpe quidam expuunt, sensibilem obtinet dulcedinem. Atque liquet eam exquisitè frigidam esse non posse, si eorum quæ in libris de Simplicium medicamentorum facultatibus demonstrauius, recordamur. Est præterea tertia pituitæ species, quæ expuentibus acida esse videtur, ac minus quàm vitrea: magis verò quàm dulcis frigida. Quemadmodum altera salsa est, aut propter putredinem, aut propter falsæ serosæ humiditatis permixtionem: ex qua sanè febricitantes non rigent, sed duntaxat horrent: inuadente accessione. Acida verò & vitrea si moueatur, per sentientia corpora permeans, rigorem sine febre infert. Quòd si mediocris aliqua ipsis putredo adfuerit, cepialam efficit febrem. Sin plus putrescat, rigor quidem præcedit, febris verò sequitur, frigore à multitudine caloris deuicto, ita vt nullo modo per incrementa & vigores accessionum appareat. At vitrea pituita forsitan etiam acidæ qualitatis particeps est, ita vt omnes eius differentiæ tres existant, acida, dulcis, & salsa. Ex pituita verò dulci putrescente, rigor febrem minimè antecedit.

Dulcis.

Acida.

Salsa.

Epiála febris quando efficitur.

COMMENTARIVS.

Quid sit pituita, & quot eius sint species, nunc Galenus docet. Pituita enim est omnis in corpore humor frigidus & humidus. Quapropter crudus humor, & vitreus à Praxagora vocatus, pituita sunt: frigidi nanque & humidi sunt. Crudus tamen humor minus quàm pituita est humidus, hæc verò minus quàm crudus humor crassa est: quod disertè etiam lib. 4. de Tuenda sanitate cap. 4. affirmat Galenus. Vitreus autem humor minus quàm crudus humidus est, ideóque lētus. Lentor verò, Galeno loco iam citato autore, crudus humor non inest. Quæ iterum satis monstrant supra rectè legi γλισχερός, neque esse mutandam hanc lectionem in ὑγρός. Pituitam itaque Galenus omnē humorem frigidum & humidum appellat. Permittit verò vt aliquis, si ita libeat, Scindapson nomet. Solenne enim est Galeno, vt vbi de nominibus contentio incidat, iis duabus vocibus, blityri & scindapso, vt ex capite vltimo lib. 2. The. metho. liquet, vtatur. Atque iis quidem ex aliorum sententia vsus est, qui has nihil prorsus significare putabāt, & cuilibet rei, pro vnus cuiusque arbitrio, posse accommodari statuebant. Proinde & hîc ait, Si non lubet tibi eum humorem qui frigidus & humidus est, nominare pituitam, per me licet scindapsum appelles. Sic sanè lib. 3. de Different. pulsuum ca. 1. pulsuum, si nomina tantum requirantur, βλιτυριζόμενον, σκινδαψον, & λίζόμενον dicere non grauatur. Cæterum quod hoc loco inquit Galenus, nullam sibi esse nominum curam, non sic est accipiendum, quasi iis verbis diligentem ac legitimam nominum inquisitionem damnaret. Constat enim nomina non alia de causa, rebus maximè congruentia, tanta curiositate esse imposita, quàm vt eas redderent cognobiles, & vt nobis rerum conceptus ac significata explicarent.

Pituita.

Crudi humoris à pituita differentia.

Scindapson.

Nominum ne aliqua cura sit medico habenda.

GAL. DE DIFFERENT. FEBRIVM

Pituitæ quatuor species.
Prima vitrea.

Altera dulcis.
Dulcis pituita exquisitè frigida non est.

Tertia acida.

Quarta salsa.
Cur pituita fiat salsa.

Diversæ pituitæ species diuersas quoque excitat febres.

Proinde non ita nominū negligentibus nos esse decet, vt non sedulò, & multo ocio sit disquirendum, quæ quibus rebus nomina sint adaptanda. Quippe ad exactam rerum de quibus tractandum est intelligentiam, & perspicuitatē plurimum conducit. Notat itaque hoc loco nimiam curam, & studium eorū qui ociosam operam in non necessariis vocabulis ponunt, adeoque vniuersum vitæ tempus de nominibus altercando conterunt, nec vnquam ad finē artis perueniunt, vt copiosius cap. primo libri de Diffe. symp. & lib. i. de Iud. cap. 6. diximus. Porrò pituitæ species quatuor sunt. Vna est vehementer frigida, ita sanè vt si loco calido impacta fuerit, hac de causa maximos cruciatos excitet. Hæc quia vitri fusi similitudinē exhibet, vitrea est appellata. Creatos ab hac dolores colicos sæpenumero Galenus sedatos vidit statim, vbi acriclysteri vacuata esset. Quod sibi ipsi accidisse idem Galenus lib. 2. de Laborat. locis cap. i. scribit, inquit, Iniecto rutaceo oleo, quum id paulo post excrecere tentarem excreui simul grauissimo cum dolore vitreū humorem à Praxagora nominatum. Quippe fuso vitro, tum colore, tum substantia haud dissimilis est. Atque id quoque aliis accidere conspexi. Quòd verò hic humor sit frigidissimus, iam à Praxagora dictum est, qui ob hoc vitrei nomē ipsi imposuit. Id enim haud obscure percipitur sensu tactus, tum ipsorum qui illum excernunt, tum aliorum, si quis confestim ipsum tangere voluerit. Sed dignū vtique admiratione est, quomodo frigidus excidere possit, neque ab excretionis violentia quum excidit, calidus euadat. Idem ferè quod loco iā citato lib. i. de Sympto. causis cap. 7. de hoc humore scribit. Altera pituitæ species est, quam excreantes sæpe expuunt, sensibilem obtinens dulcedinem, ideoque dulcis dicta. Hæc verò exquisitè frigida esse nequit, modò eorum quæ lib. 4. de Simplici. medica. facultati. cap. 10. & 11. dicta sunt recordamur. Ibidem enim demonstratum est dulce omne calidum esse, nec immodicè nostrum exuperare calorem. Quapropter pituita dulcis exquisitè & omnino frigida esse nō potest, sed aliquid etiam caloris in se habet, alioqui dulcis non esset. Tertia est acida, sic dicta, quòd expuentibus acidum præ se ferre saporem videtur. Est autem hæc pituita minus quàm vitrea, magis verò quàm dulcis frigida. Quàmquam enim aciditas frigoris vi euenit, vt lib. 4. de Simpli. medica. facul. ca 13. Galenus attestatur, attamen prouenit in saporibus dum à calido quidem mutatur, ita tamen vt non superet. Quapropter exiguus calor ei concoctione est adiectus, sed qui à frigore vincitur, ideoque fit vt acida sit. Quarta pituitæ species salsa, à falso quem exhibet sapore, dicta est. Duplici verò de causa salsa fit, vna propter putredinem. Ex dulci nanque putrescente hæc ipsa nascitur. Quia enim portiones eius quædam vi putredinis assæ, reliquæ dulci substantiæ permiscetur, ideo falsum hunc saporem inducunt, quemadmodum & in maris aqua fieri cernimus. Hæc enim à calore solis elaborata, ac velut afsata, falsum cōtrahit saporem. Altera causa cur salsa reddatur est, quia salsa quædam serosa humiditas dulci pituitæ miscetur. Cæterum vt diuersæ sunt pituitæ species, ita quoque diuersas excitant febres. Si enim ex salsa pituita aliquem febricitare contingit, tunc ille inuadente accessione non riget, quòd nimirum salsa pituita adeò mordax non sit, vt rigorem excitare possit, sed tantummodo horret. Acida verò & vitrea si per sentientes corporis partes feruntur, citra tamen putredinem, propter vehementem frigiditatem quæ obtinent, rigore sine febre inducunt. Quòd si mediocris in illis putredo pro-

creatur

creatur, ita sanè vt ex toto non putrescant, sed solùm ex dimidio, vt paulo antè dictum est, epialam committunt febrem. Sin plus putrescant, rigor quidè antecedit, febris verò sequitur: frigiditate nimirum harum pituitæ specierum à calore deuicta & superata, adeò vt in augmento & vigore accessionù frigiditas nullo modo sentiat. Atque hæ sunt pituitæ quatuor species, ac quæ illas sequuntur symptomata. Accidit autem fortasse, vt interdum vitrea pituita acidæ qualitatis sit particeps, atque tum vniuersæ pituitæ differentiæ tres sunt, acida, dulcis, & salsa, vitrea nimirum sub acida comprehensa. Porro quò de dulcis pituitæ symptomatis nihil adhuc dictum sit, sciendum quòd hac putrescente, rigor febrem calorémve non præcedat. Rigor enim non fit nisi à causa mordaci ac mota, tum calidissima, tum frigidissima, vt lib. 2. de Symp. causis cap. 7. ostensum est. Pituita verò dulcis, neque mordax, neque calidissima, neque frigidissima, igitur rigorem non infert.

Pituita dulcis
cur non rigore
excitet.

Forfitan verò neque simpliciter, neque à simplici causa quis huiusmodi febres fieri existimaret. Siquidem quicquid pituitæ putrescit, febrem accendit: reliquum verò quod nondum putrescit, à quo rigent, non eiusdem, cum ea quæ putrescit, est qualitatis. Si igitur ab hac quidem rigor, à putrefacta verò, febris efficitur, duplex semper causa erit. Licet verò & hîc dicere febrem ab altero causæ genere fieri, rigorem autem ab alio, vt qui non sit quod febris. In tertianis tamen febribus flaua bilis & rigorem, & febrem efficit. Sed hæc logicam magis habent dubitationem: iam verò tempus est ad institutum vt redeamus.

COMMENTARIVS.

Haftenus Galenus quas febres singulæ pituitæ species excitare possint, explicauit. Nunc paulo exquisitius, adeoque logicè de prædictarum febrium, nepe pituitosarû ac quotidianarû, in quibus rigor febrem antecedit, & febris sequitur, causis, disputat, inquit, Forte quispiã has febres neq; simpliciter, neq; à simplici causa fieri existimaret. proinde quicquid pituitæ putrescit, febrè accèdere dicet, reliquû verò quod nondû putrescit, ex quo rigor excitatur, nõ eandem, cum ea quæ putrescit pituita, habere qualitatem affirmabit. Quòd si itaque à pituita non putrefacta rigor, à putrida verò febris generatur, duplicè tum adesse causam fateamur necesse est, vnã quæ rigorem, alteram quæ febrem excitet. Atque ea quidem probabilem habent rationem. In tertianis autem & rigor & febris ab vna causa, flaua scilicet bile, fiunt. Hæc enim mordax & calida existit. Mordacitatis itaque ratione, rigorem: caloris verò causa, febrem efficit.

Logica de cau-
sis prædictarû
febrium dispu-
tatio.

Cap. VII.

Putrescente pituita, ex qua febrem quæ singulis diebus accessionem obtinet, cõsistere dicebamus, cum bilioso permixta humore, tertianam efficiente, composita, & duplex tum causa, tum affectus fient. Alter enim humor quotidie accessionem affert, alter verò tertio quoque die, ita

Febris ex pitui-
ta & flaua bile
composita.

GAL. DE DIFFERENT. FEBRIVM

vt alter quidem dies, duas habeat accessiones: alter verò, vnam: quum vtiq̄ue accessionum tempora in easdem horas non incidunt. Si enim incidant, vna erit confusa, neque tertianæ, neque quotidianæ exquisitam formam seruans.

COMMENTARIVS.

Expeditis intermittentibus exquisitè simplicibus febribus, ad compositas progreditur: & initio febrem ex pituita & flaua bile putrefactis simul mixtis procreatam describit. Hanc verò febrem esse compositam hinc maximè liquet, quòd in ea duplex tum causa, tum affectus sit. Causa verò huius non est nisi humor, qui duplex quidem est, vnus pituita, alter flaua bilis. Pituita affectum, hoc est febrem efficit, in qua quotidie accessiones fiunt. Flaua verò bilis, affectum procreat, in quo tertio quoque die accessiones inuadunt. Quòd si itaque iam dicti humores putrescentes inuicem miscentur, tunc alter quidè dies, nempe tertius, duas habet accessiones, vnam quotidianæ, alteram tertianæ febris: alter verò, secundus nimirum, vnam duntaxat, puta quotidianæ, idque tum sanè, quum accessionum tempora in easdem horas non incidunt. Vbi enim incidant, vna erit febris confusa, quæ neque tertianæ, neque quotidianæ exquisitam formam seruat. Quomodo enim seruaret febris hæc exquisitam formam, quæ ex duabus est mixta & confusa febribus?

Quotidianæ
& tertianæ
quatuor im-
plexus.

Quoniam verò vtriusque febris duplex est species, quatuor implexus erunt. Vnus quidem in quo tertiana permiscetur quotidianæ. Alter verò in quo tertiana quotidianæ continuè complicatur. Tertius in quo quotidiana intermittens tertianæ continuè. Quartus in quo continua quotidiana tertianæ continuè permiscetur. Cæterùm vniuscuiusque dictorum implexuum duplex est differentia. Nam aliquando omnes simul eadem hora accessiones inuadunt, nonnunquam autem diuersis temporibus. Sed hæc quidem cognitu faciles, præterquam quòd intermittēs ignoratur à parum exercitatis, vtpote ægrotante, nunquam ad integritatem perueniente. At formam accessionis considerare oportet, quemadmodum secundo de Iudiciis plenius dictum est, & inde, non ex circuituum proportionem, cognoscere.

COMMENTARIVS.

Quum duplex sit vtriusque febris, tertianæ nimirum & quotidianæ, species, vna enim intermittens, altera verò continua, ideo quatuor ex ipsis complicationes siue implexus fieri monstrat, quos perspicuè admodum in contextu recenset. Porro vniuscuiusque dictorum in contextu orationis Galeni implexuum duplex est differentia. Nam interdum omnes accessiones eadem inuadunt hora, verbi gratia intermittens tertiana, qua intermittens quotidiana: aut intermittens tertiana, qua quotidiana continua: aut quotidiana inter-

mittens,

mittens, qua tertiana continua: aut quotidiana continua, qua tertiana continua. Interdum autem accessiones diuersis temporibus inuadunt. Atqui hæc quidem accessiones (ὄντοι enim apud Galenū refert *πυροξισμοί*) cognitu faciles sunt, modò aliquis formas febrium suprâ expositas perspectas habeat. Tamè nonnunquam intermittens febris, à parum in cognitione febrium exercitatis medicis ignoratur, propterea quòd ægrotans nunquam ad integritatem perueniat. Priusquam enim intermittens febris accessio ad integritatem veniat, alterius febris sibi còplicatæ accessio incipit. Quapropter fit, vt imperiti hanc continuâ vnâque esse febrem iudicent. Sed in complicatis febribus, vt dictum est capite 15. libri primi, & cap. 2. libri secundi de Iudiciis, formam accessions inspicere oportet, non circuituum proportiones: aliàs sæpe duas tertianas intermittentes quotidianam esse indicabimus, vt alibi fusius est ostesum.

Subiiciatur enim cuiuspiam circa horam primam inuasisse accessionem cum rigore, qui carnes laborantis vulnerare videatur. deinde omnia alia tertianæ febris indicia vsque ad vigorem processisse, cum bilis vomitu, simul cum bonis sudoribus declinare, atque esse iam diei horam nonam: nos verò ex toto accessions motu coniectare circa vndecimam horam sine febre ægrotantem, ea scilicet integritate, quam in circuitibus nominare solemus. Dum verò ita speramus, subito supprimitur sudores, aut densata solùm, aut etiam inhorrescente cute. Deinde verò principiū, incrementum, & vigorem pituitosæ continuæ febris specie fieri. Sic enim duplicem causam, ac speciem esse febrium cognoscemus, mixta intermittente cum continua, quanuis nulla inuenitur intermissio. Ac secunda quidem die speramus inuasuram accessionem hora nona. Et si vt expectabamus res ipsa eueniat, omnino etiam die tertio similiter sperabimus adhuc febricitante ægroto, tertianæ febris accessionem hora prima prehensuram. Si verò anticipet, aut tardius occupet, quàm secundo die hora nona fore sperabamus accessio, atque ea quam tertio die prima hora, non etiam sequentibus diebus, neque nona, neque prima expectabimus hora, sed tanto prius aut posterius, quâto primi circuitus proportio ab hora qua initio cœpit, aut anticipasse, aut tardius inuasisse accessionem indicauit.

COMMENTARIVS.

Hypothesi quadam ostendit quòd ex forma potius accessions, quàm circuituum proportione, num intermittens sit continuæ permixta, etiam si æger ad integritatem non peruenit, sit cognoscendum. Ita verò perspicuè hæc hypothesi vtriusque febris permixtionem ob oculos ponit, vt nulla opus sit explicatione. Quiuis enim suo Marte hanc assequi potest, modò horarum rationem habeat. quæ quum veteribus duplices fuerint, vt alibi abundè monstrauimus, diligenter cogitandum erit, de quibus hoc in lo-

Forma accessions, non circuituum proportio, à medico cõsideranda.

Hypothesis.

Duplices veteribus horarum fuerunt.

I. j.

GAL. DE DIFFERENT. FEBRIVM

Inæquale: co Galenus loquatur. Constat autem hunc loqui de inæqualibus, quæ alio nomine *ἡμερικαὶ καὶ χρονικαὶ* Græcis, hoc est, temporales, nominantur. Quodcumque enim de aliis horis, quæ æquinoctiales appellatur, loquitur, semper adiicit dictionem *ἡμερικῶν*. Inæquales autem dictæ sunt, quòd diem & noctem partibus duodecim inæqualibus distinguant. In hac itaque horarum inæqualium ratione, prima semper est quæ oriète sole incipit. Sexta, meridiem constituit. Duodecima, occasum solis excipit. Iam dictæ igitur horæ æstate interdiu longissimæ, noctu contrà breuissimæ existunt. Hyeme è diuerso nocturnæ longissimæ, diurnæ breuissimæ. Cæterùm neque hoc nobis prætereundum erit, integritatem qualis in circuitibus fit, non esse nisi eã quæ febre ac calore prorsus vacat, veluti est quæ in tertianis & quartanis intermittibus declinationem accessionis comitatur. Circuitus enim, qui Græcis *περίστος* nominatur, similis est ad idem reditus, hoc est, vniuersum spatium à primo insultu vnius accessionis, vsque ad inuasionem alterius. In hoc verò spatio totius circuitus tempus quoque est in quo æger ad integritatem venit, febréque prorsus caret. Notandum quoque hoc loco erit, accessionem anticipare, quæ solito citius inuadit. Posterius autem occupat, quæ vna vel pluribus horis tardiusprehendit. Vbi verò quæ secundo die fit accessio citius, aut tardius quàm antea inuaserit, non etiam sequentibus diebus aut nona, aut prima hora expectanda erit accessio: sed tanto citius aut tardius, quanto primi circuitus proportio ab hora qua initio incoepit, aut anticipasse, aut tardius occupasse accessionem indicauit. Si enim primi circuitus accessionem, alterius circuitus accessio, vna hora anticipauerit, secundi quoque circuitus accessionem, tertij circuitus accessio vna hora anteuertet. Sin primi circuitus accessionem vna hora, alterius circuitus accessio tardius inuasit, secundi quoque circuitus accessionem tertij accessio posteriusprehendet. Reliqua per se patent.

Vtra duarum febrium prius sit desitura, vt cognoscendū.

Vtra verò earum prius desitura sit, tum ex febris specie cōiectandum est, tum ex ipsa accessionis longitudine, & magnitudine, more, motu, atque circuituum in anticipando & post occupando alternatione: adhæc indiciis quæ post apparent cruditatis & concoctionis totius morbi, quæ in vrina maxima sunt. Ac de iis omnibus in libris de Iudiciis abundè dictum est.

Sex indicia quibus vtra citi⁹ sit desitura febris cognoscitur.

COMMENTARIVS.

4. Aph. 59.

6. Ep. sect. 6. Apho. 22.

Mos.

Avταπόδωσις.

Vtra illarum febrium duarum, pituitosa nimirum vel biliosa, citius sit desitura, sex indiciis posse cognosci docet. Primò, ex specie febris. Tertiana enim breuior quotidiana. Nam, vt Hippocrates inquit, tertiana exquisita in septem circuitibus, quum tardissimè, iudicatur. Quartana omnium longissima, quia vt idem autor est Hippocrates, quartana ante annum non desinit. Secundò, ex accessionis longitudine. Tertio ex magnitudine seu vehementia. Quarto, ex more. Quid autem per morem intelligat, metipse Galenus libro tertio de Iudiciis capite tertio monstrat, vbi ita scriptum reliquit: Mos est, si mediocris & mitis, aut prauus & malignus sit morbus. Quintò, ex motu. Sextò ex circuituum alternatione in anticipando & post occupando, ita enim *ἀνταπόδωσις* interpretamur. Neque enim *ἀνταπόδωσις* Galeno est nisi alternatio seu vicissitudo, ac veluti quædam circuituum varietas, siue quotidie, siue alternis

ternis diebus, siue per maiora interualla, vt Hippocrates ait, fiant. Hoc loco vocem hanc ad anticipationem, & eum qui post occupat circuitum con-
trahit Galenus. Si itaque prolixior, vehementior, malignior fuerit accessio, & tardius moueatur, solitamque anticipauerit horam, febris in magnitudinem abibit, & crescet. Sin longitudo & vehementia minuantur, malitia desinat, celeriterque moueatur, & tardius occupet, febris decrescet ac declinabit, breuiorque fiet, vt lib. 1. de Iudiciis cap. 3. Et sect. 1. Aph. comm. 12. fusius ostensum est.

Quòd si verò pituitosa continua nequaquam nona hora, sed quinta, aut sexta excipiat intermittentem biliosam, quæ prima hora inæcepit, adhuc cognitu difficilior est vulgaribus istis medicis: quibus talis consideratio minimè curæ est, an vna sit species febris quæ facta est, an duæ, & qualis vtraque sit. Siquidem nihil horum cognoscentes, non solùm ignorant quo pacto oporteat curare eas quæ nequaquam cognoscuntur quales nam sint: sed neque vtrum secunda die suspectas habere oporteat vtrasque horas, quæ prima die accessiones attulerunt. Ego igitur noui quod sæpius visus sum eis ex vaticinandi potius arte, quàm præcognitione medica coniecisse accessions inuasionem.

COMMENTARIVS.

Haecenus hypothesin recensuit febris compositæ ex tertiana intermittente, cuius accessio prima hora inæcepit: & pituitosa cõtina, quæ nona inuasit hora, adeoque quo pacto vtraque cognosci possit, docuit. Nunc priori hypothesi nonnihil immutata, quòd pituitosa febris continua nequaquam hora nona, vt antea, sed quinta aut sexta tertianam sequatur, ponit: atque eam complicationem febrium cognitu, præsertim vulgaribus ac imperitis medicis, difficiliorem esse ostendit. Neque sanè mirum est cur cognitu sint difficiliore. nã quanto magis distantibus horis accessiones fiunt, tanto promptius febres compositæ dignoscuntur. Quanto verò minus distantibus inuadunt horis, tanto difficilius agnosci ab imperitis possunt. Quum verò ab illis non cognoscuntur, duplex hinc incommodum oritur. Vnum quòd eas curare, quum quales sint ignorent, nesciant. Alterum, quòd nequaquam sciant quas horas secundo die, in quibus accessiones fiant, suspectas habere oporteat, adeoque accessionum inuasionem, quod turpe admodum medico esse constat, prædicere nequeant.

In hac igitur ipsa, quam nunc tractamus, mixtione tertianæ cum ea quæ quotidie accedit, noui interdum circa primam horam inuadere exquilitæ tertianæ accessionem, circa sextam autem eius quæ à recetioribus medicis proprie καθιμερινός, id est, quotidiana nominatur. Solent verò ita appellare febrem quæ singulis diebus accedit, ad integritatem autem non desinit. Ego verò solitus sum talem febrem ἀμφιμερινόν σιωχῆν, id est, quotidianam continuam vocare. Nomen enim καθιμερινόν nequaquam licet inuenire apud

I.ij.

GAL. DE DIFFERENT. FEBRIVM

Nomina con-
tēnere oportet.

Quotidiana.

Quotidiana
continua.

Tertiana.

Tertiana con-
tinua.

quenquam Græcorum scriptum. ἀμφιμερῖνὸν verò omnem rem quæ singulis diebus similiter fit, nominât. Sed, vt Plato inquit, nomina contemnere oportet eos quibus tantarum ac talium rerum proposita est consideratio. Vocetur igitur manifestioris doctrinæ gratia, ea quæ singulis diebus accedit, & in integritatem desinit, quotidiana simpliciter, nihil itē ei in oratione adiiciendo: ea verò quæ minimè desinit, quotidiana continua. Liceat autem, si quis velit, & alteri adiicere, intermittēs. Pari ratione & in ea quæ tertio quoque die accedit, altera quidem differētia tertiana simpliciter, vel etiam intermittens: altera verò tertiana continua nominatur. Licet autem & continuam tertianam, appellare tertianā simpliciter sine vlla adiectione, quæadmodū nōnulli nominât. Sed nō oportet de nominibus fusius disputare, sed ad institutū redire.

COMMENTARIVS.

Μεθιμερῖνός.

Platonis sentētia explicata.

Contemnēda esse nomina, vt intelligēdū.

Historia de iu-
uene qui com-
posita febre ex
quotidiana &
tertiana labo-
rauit.

Quo nomine recentiores medici Græci, & quo ipse ac reliqui veteres, quos ille secutus est, quotidianam & tertianam, quarum nunc mixtionem tractat, appellauerint, ostendit. Nam recentiores quotidianam continuam καθημερινόν, & etiam, vt li. i. Epide. comm. 3. Aphorismi 2. metipse testatur Galenus μεθιμερῖνόν, nuncupauerunt: quum tamen καθημερινόν vocabulum apud veteres Græcos nusquam scriptum reperiatur, adeoque ab ipsis iunioribus sit excogitatum. Galenus autem cum aliis veteribus quotidianam continuam, ἀμφιμερῖνόν σιωπεχῆ nominat: eam autem quæ singulis diebus accessione habet, & in integritatem desinit, ἀμφιμερῖνόν simpliciter, sine vlla adiectione, vocat. Eodem modo tertianæ duæ sunt differētiæ. Vna tertiana continua, altera simpliciter tertiana, vel cum adiectione intermittens. Cæterum quod ad Platonis testimonium, quod hîc citatur à Galeno, attinet, sciendum hanc sententiam paulo aliter à Platone, quàm à Galeno recitari. Plato enim lib. 7. de Repub. in fine ferè, hâc sententiam in eum modum effert, ἐστὶ δὲ ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, οὐ ποδὶ ὀνόματος ἢ ἀμφισβήτησις, οἷς τοσοῦτον περὶ σκέψιδων ἡμῖν πρόκειται: non est autem, vt mihi videtur, de nomine controuersia inter eos, quibus de rebus tantis, quantis nobis proposita est consideratio. Galenus verò ita, καταφρονεῖν χρὴ τῶν ὀνομάτων, οἷς τοσοῦτων τὸ καὶ πηλικούτων πραγμάτων πρόκειται σκέψιδις, vt in conuersione nostra est expressum. Vt cunque autem in verbis discrepent, parumper tamen sensus vtrisque vnus & idem est: Plato enim ait eos quibus de magnis rebus incumbit consideratio, non mouere inutiles de nominibus controuersias. Galenus verò contemnenda esse nomina, id est curam nimiam de nominibus esse abiiciendam, & inquisitioni rerum magis esse operam nauandam inquit, adeoque nihil à Platone disidet.

Iuuenis enim in quo implexum factum fuisse dixi tertianæ cum quotidiana continua, prima quidem die incepit mane cū rigore tertianæ febris proprio, aliâque omnia exquisitæ tertianæ indicia seruans vsque ad sextam horam, subitumque vomitum biliosum, & alui excretionem biliosam, ac paucos sudores, inter quos

quos statim homo contractus est atque inhorruit: ac deinde rursus incipiente inuasionem, pulsus erat paruus, & inæqualis: postea usque ad horam undecimam, succensa item paulatim, plura quidem inuasionem habebat propria, pauca verò quædam etiam incrementi: deinde usque ad noctis horam quartam incrementum certum erat, post in eadem magnitudine permanebat, quod sensu percipi poterat usque ad sextam noctis horam: unde iam manifestè declinare videbatur usque ad quartam horam in secundo die. In hac enim iam contrahebatur, atque ipsius inuasionem indicia ostendebantur, partibus quidem ipsius extremis frigidioribus factis, pulsu autem paruo: & sanè usque ad vesperam paulatim crescebat, neque horrorem quempiam, nec aliam inæqualitatem efficiens: deinde rursus vigeat circa horam noctis quartam, ac sensibilibus inclinare incipiebat circa sextam. Quòd igitur tertio die, horam circiter secundam, oportebat expectare eius accessionem quotidianam, perspicuum erat: non tamen tertia, an seruatura esset eandem horam, an non, perspicuum erat. Accessio itaque horrida incepit hora secunda, quæ celerius quàm ea quæ in prima & secunda diebus continuæ quotidiane accessione facta erat crescens usque ad horam quintam, initium rursus alterum fecit post quintam horam, atque ei erant omnia symptomata similia iis quæ secunda hora acciderant. Hinc verò rursus crescens promptius usque ad octauam horam denuo in illa horruit, ac paulò post accessio promptè crescens ascendebat, vt circiter noctis horam quartam ad vigorem perueniret.

COMMENTARIVS.

Præmissam hypothefin historia cõfirmat cuiusdam iuuenis, qui composita ex quotidiana & tertia febribus laborauit, eo per omnia modo qui in hypothefi est expositus: quæ quum per se plana sit & intellectu facilis, explanatione multa non eget, exceptis locis quinque, quos ordine recensemus, quorum primus est is vbi in nostra conuersione legitur, Et alui excrementa biliosa, quæ ex veteri interprete adiecta sunt, qui habet, Et ventris secessum, & hunc biliosum. Quare Aldinus codex hoc loco mutilus esse videtur, in eoque post hæc verba, *ἐμετὲρ τε χολώδη*, inferenda erunt, *καὶ γὰρ εὖρος ἀπὸ χολώδησι, καὶ ταυτὴν χολώδη*. Atque is primus est locus. Alter de paucis sudoribus. Pauci autem cur fuerint sudores, & item reliquæ excretiones tum per vomitum, tum per aluum, cur exiguæ fuerint, nulla alia causa fuit, quàm quòd statim ea hora qua iuueni hæ ipsæ vacationes euenerunt, cutis defata sit, & quòd is horrere cõeperit. Nam quum cutis contrahitur, ac horror aliquem inuadit, excretiones omnes, ac præsertim eas quæ per cutem fiunt, quales sunt sudores, pau-

Aldini codici s
mutilus locus
restitutus.
Paucitatis sudor
is aliarumque excretio
num causa.

L.iiij.

GAL. DE DIFFERENT. FEBRIVM

cas fieri necesse est. Quòd autem per hæc verba, *συνεσάλη καὶ ἐφίξεν*, Galenus cutis contractionem & humorem intellexerit, satis ex præmissa hypothese liquet, in qua dixit, *ἢ τοὶ πυκνωθέντος μόνου, ἢ καὶ φρίξαστος τῆς δέσμης*. Per contractum itaq; hoc in loco Galenus intelligit iuuenē, cui cutis contracta & densata fuit.

Contractus iuuenis.

Parui pulsus causa.
Tertio die cur hora secunda quotidianæ accessio expectanda fuit.

Horrida accessio.

Semitertianæ accessio.

Horror.

Rigor.
Refrigeratio.

Semitertiana unde dicta.

Duplex generationis semitertianæ modus

Tertius, de pulsu paruo. qui talis factus est propter facultatem compressam, & necessitatem non admodum impellentem. Quartus, cur tertio die hora secunda, quotidianæ inuasio expectanda erat. Quum enim duabus horis prior febris accessio anticipauerit, necesse fuit, vt hora secunda tertio die accessio inuaderet. Primo enim die hora sextaprehendit: secundo verò, hora quarta: igitur tertio die hora secunda expectanda fuit accessio, utpote quæ duabus horis à quarta distat. Quintus de horrida est accessione, quæ non est nisi cuius magnam partem horrores occupant, vt sequenti capite latius dicemus.

Et quidnam aliud quàm exquisitæ semitertianæ hæc accessio fuit, quum duæ febres eadem hora inuaderēt: propterea quòd quæ singulis diebus accessionem habebat, duabus horis antecurrisset: tertiana verò, duabus horis tardius occupasset. Proinde qui species febrium dignoscere potuisset, manifestè tertianæ, & quotidianæ continuæ symptomata permixta esse deprehendisset.

Quum enim tertiana cum rigore inuadat, quotidiana verò sine rigore: mixta ex utrisque febris horrorem statim inferebat. rem quidem rigore minorem, maiorem verò refrigeratione: & tanto refrigeratione maiorem, quanto minor est rigore. Quapropter quum ab utrisque extremis æqua proportione distet horror, in medio amborum, rigoris scilicet atque refrigerationis, collocatur: id quod permixtis inuicem extremis maximè fieri solet. Ergo non ab re nomen tali febrī, semitertianam imposuerunt. Nā quum vniuersa eius natura ex quotidiana continua, & tertiana intermittente sit mixta, dimidiam partem utrāque prædictarum febrium habet. Vt igitur semiasinus, mulusve, ac semideus dictus est, ita etiam semitertiana. Mulus enim, quum ad eius generationem ex dimidio equus conueniat, ex dimidio verò asinus, ab altero eorum mulus seu semiasinus nominatus est. Semideus quoque dimidia quidem parte deum participans monstratur, quòd vero homo est, in altera dimidia parte omittitur. Itidem nunc semitertiana dimidiam suam partem habet tertianam, alterā autē dimidiam partem quotidianam continuam. Duplex verò generationis eius modus: aut enim in vnum tempus duæ accessiones concurrunt, vt paulo antè dicebatur, quia altera anticipat, altera autem tardius occupat: aut ambæ statim ab initio inuicem permiscuntur. Quæ igitur fit vbi in vnum tempus ambæ coeunt, vnā

folam

Solam habet accessiōem naturę semitertianę. Altera verò, omnes ab initio morbi vsque ad finem : quę sanè maximè propria semitertiana ab omnibus nominatur. Sed de hac paulo pòst dicitur, potissimùm propter Agathinum & Archigenem.

COMMENTARIVS.

Historiam recitatam de iuvene non esse nisi exquisitę semitertianę accessiōis explicatiōem ostendit, adeoque quid sit exquisita semitertiana, & unde hoc illi nomen inditum sit, duosque eiusdem generatiōis modos exponit. Exquisita nanque semitertiana non est nisi quę ex æquivalente duarum febrium, puta tertianę intermittētis, & quotidianę continuę, mixtiōe fit, vt sequenti capite plenius ostendetur. Huius igitur febris accessiō eadem hora, secunda scilicet, incepit, quia circa primam antea inuasit tertiana, nunc verò à secunda, vt necesse fuerit duarum febrium inuasiōes in eandem incidere horam. Id quod è Galeni quoque verbis liquet, in quibus eius rei ratiōe subiungit, inquit, Quoniam quotidiana duabus horis citius, tertiana autem totidem horis tardius inuasit. Cæterùm quod ad ratiōem nomenclaturę semitertianę attinet, haud dubiè locus ille in quo Galenus causam cur febris semitertiana dicta sit, explicat, deprauatus est, ideoque interpretibus etiam Latinis, vt huc ipsum parum rectè conuerterint, occasiōem dedit. Gręcè enim est, *κεκοσμένος ἢ ἐξ ἀμφοτέρων τε συνεχῶς, καὶ ἑταιρῶν ἀσλείπῳτος ἀπὸ τῆς φύσεως, ἢ ἡμισὶ μέρος ἐκ ἀτέρου ἐξ ἄλλης εἰρημένων πυρετῶν.* Legendum etiam erit *κεκοσμένος*, vt referatur ad *ἀπὸ τῆς φύσεως*, quemadmodum ex nostra conuersione satis liquet. Quod si tamen *κεκοσμένος* quispiam omnino legendum esse contendat, vt scilicet referat *ἢ ἑταιρῶν*, ita certè locum hunc conuertat oportet, Quum enim mixta sit ex quotidiana continua, & tertiana intermittente, totius suę naturę dimidiam partem vtranque prædictarum febrium habet. Verùm prior lectiō melior, vt pote quę magis perspicuū sensum præ se fert, nisi pro *ἐκ ἀτέρου* malis scribere *ἐκ ἀτέρων*. Bifariã verò semitertiana generatur. Vno modo, quando duę accessiōes quę initio diuersis horis inuadebant, tandem in vnũ concurrunt, propterea quod vna anticipat, altera autem tardius & pòst occupat, quemadmodum in præfato iuvene accidit. Secundo modo, quando statim ab initio ambę accessiōes, quotidianę scilicet cōtinuę, & tertianę intermittētis, inuicem permiscentur. Quę primo modo fit, vbi nimirũ ambę accessiōes in vnũ coeunt tempus, hæc vnã duntaxat habet accessiōem semitertianę naturę, eam scilicet in qua duę febres vna inuadunt hora. Reliquę autem accessiōes quę diuersis horis inuaserunt, aut deinceps inuadūt, semitertianę naturę non sunt. Quę verò altero modo fit, vt scilicet statim initio eadem ambę inuadant hora, hæc omnes accessiōes ab initio morbi ad finem vsque semitertianę naturę obtinet. Atque illa maximè propria est semitertiana, de qua sequenti capite fusius dicitur.

Iuveni igitur qui in nostra narratione propositus est, tertio die tali accessiōe facta, quia in vnũ tempus ambarum febrium inuasiōes inciderunt, quotidiana quidem duabus horis semper anticipante, quarta die accessiō, sole oriente, inuasit, pituitosę ex-

I. iij.

Exquisita semitertiana.

Locus Galeni expensus.

Semitertiana bifariã generatur.

GAL. DE DIFFERENT. FEBRIVM

quisitam formam febris seruens. Debebat autem secundum proportionem quinta ab ea accessio incipere circa decimam horam noctis, quoniam duabus horis anticipabat. Tertia verò biliosa febris accessio ab initio, die quinto hora quarta inuadere debebat: ita ut inter duarum febrium initia, sex horarum interuallum intercederet. Quod etiam factum est, circa decimam quartæ noctis horam inuadente accessione, forma pituitosæ febris, atque ita procedente vsque ad quartam diei horam. Vbi verò biliosa cum mediocri rigore ei coniuncta fuit, deinde rursus permixtam formam habuit accessio, per biliosam simul & pituitosam formam. Sequenti autem nocte circa octauam horam, pituitosa febris incipiens exquisita & sola, totam sequentem diem, quæ sexta fuit, occupauit: deinde vsque ad mediam noctem inclinans, inde rursus incepit eodem modo, postea reliquam noctis medietatem, & vsque ad meridiem septimæ diei obtinens, iam quodammodo inclinauit. Atqui tertiana ipsi successit cum rigore incipiens, quemadmodum exquisita tertiana inuadere consueuit: atque alia omnia eodem modo exquisita afferens indicia, bilis vomitum effecit, & adiectionem biliosam, & urinas bonas, & quendam madorem crepusculo vespertino: indicans euidentissimè iis qui didicerunt cognoscere febrium formas, quòd remitteretur atque inclinaret, & post vnum, aut summum alterum circuitum, esset desitura. Nam inclinatio facilitatem habuit mirabilem quandam, & qualem nulla priorum, vsque ad horam noctis quartam. In illa enim, pituitosa febris quæ singulis diebus accedit, horis autem duabus anticipans, inuasit, atque totam occupans noctem, & totam sequentem diem, rursus incepit octaua nocte, hora secunda: quam quidem quum totam occupasset, sequenti die nona inclinauit. Eadem verò die circa octauam horam accessio tertianæ fieri debebat, quoniam duabus horis cunctabatur: sed tum hora nona inuasit, indicans etiam hoc ipso suam inclinationem. Sole autem occidente coniuncta est ei pituitosa accessio, anticipando, ut solita erat, inuadens: & quum noctem illam, & sequentem diem occupasset, rursus hora decima die decimo inuasit. deinde rursus vndecimo die hora octaua exquisitè pituitosa manens, postea circa horam noctis primam, horrida inuasio tertianæ febris quatuor horis tardantis facta est: deinceps verò sexta noctis hora, alius biliosa deiecit, & quidam in toto corpore

corpore madores extiterunt, & post hos tota inclinatio prope integritatem peruenit: & erat iam perspicuum tertianam integrè defuisse, pituitosam autem solam relictam esse, iam & ipsam non nihil remittentem. Hac igitur de causa die duodecimo accessio, non item duabus horis, quemadmodum antea solita erat, anticipauit, sed septima hora inuasit. Deinde die decimotertio haudquam sexta, sed tardauit, ibidémque septima hora inuasit cum effatu digna facilitate ac inclinatione. Quartodecimo autem die inclinatio multo melior facta est, & accessio hora nona inuasit, & in vrina insignia concoctionis indicia apparuerunt, prænuntiantia solutionem fore in die futuro indicatorio. Sed de hoc nunc non est sermo, nisi obiter. Quòd autem sæpenumero permisceantur diuersi generis febres, biliosæ pituitosis, & intermittentes continuis, medicorum vulgus latentes, præscriptus ægrotus abundè indicat.

COMMENTARIVS.

Digressus paulisper Galenus, ad coeptæ historiæ narrationem redit, eamque perficit & absoluit. Sūt verò in ea omnia perspicua, modò ad horas ipsas, quarum in ea fit mentio, animum attentum habeas. Quas vt rectius assequaris, illarum ordine meminisse non pigebit. Die quarto accessio sole oriente, hoc est, duodecima noctis, inuasit. Hac enim finita hora, statim sol oritur. Neque mirum hac hora factam esse accessionem, præcedens enim accessio hora diei secunda inuasit, à qua vsque ad duodecimam noctis anticipando, duæ sunt horæ. Quinta accessio decima noctis hora inuasit, propterea quòd ad hanc à duodecima, qua accessio quarta inuasit, duæ erant elapsæ horæ. Tertia biliosæ febris accessio die quinto: primo enim die vna quidem tertianæ accessio facta est, altera tertio, quinto igitur tertia: inuasit hora quarta, eò quòd semper duabus horis tardiusprehendit. Coepit autem prior eius accessio secunda hora, necesse igitur erat sequentem quarta inuadere hora. Proinde inter duarum febrium initia: sex horarú interuallum intercessit. A decima enim noctis, qua inuasit quotidiana, vsque ad quartam diei, qua tertiana inuasit, sex horæ intercesserunt. Sequenti die hora octaua, quæ distabat à decima, qua prior accessioprehendit, duabus anticipando horis, pituitosa febris inuasit: cui in meridie, id est, sexta hora, septimi diei tertiana successit, eò quòd die quinto inuaserat hora quarta: duabus enim semper horis tardiusprehendit. Cæterum crepusculum vespertinum, quod Græcis, & hîc quoque Galeno, *δελν ὀψία* dicitur, est quando sol iam ad occasum vergit. Quòd autem quarta noctis hora febris pituitosa inuasit, nihil mirum, quia prior accessio hora noctis sexta occupauit. Secunda verò, quæ à quarta duabus distabat horis, octaua noctis hora rursus incepit, & sequenti die inclinauit. Eodem autem die tertianæ febris accessio fieri debebat circa octauam horam: prior enim accessio inuasit hora sexta, tardius itaque duabus inuadens semper horis, octaua inuadere debuisset, sed tunc hora nona inuasit: hoc etiam ipso, quòd scilicet tardius

Crepusculum
vespertinum.
δελν ὀψία.

GAL. DE DIFFERENT. FEBRIVM

Cunctatio in-
uasionis certis-
simum est in-
clinationis in-
dicium.

quàm antea solita erat vna hora inuasit, suam indicans inclinationem. Nam cunctatio inuasionis, certissimum est, vt supra ostensum est, inclinationis indicium. Sole verò occidente, hoc est, duodecima diei, prior nanque accessio secunda noctis hora inuasit, à qua vtique ad solem vsque occidentem anticipando duæ sunt horæ, coniuncta est ei pituitosa febris. Quæ iterum hora decima diei decimi, quòd scilicet prior duodecima diei hora inuaserat, occupauit. Deinde vndecimo die iterum duabus horis tardiusprehendens, hora octaua inuasit. Deinde prima noctis hora tertianæ febris, quæ quatuor horis tardauerat, quippe die nono hæc febris nona diei hora occupauit, à qua vsque ad horam noctis primam quatuor sunt horæ. Die duodecimo hora septima inuasit. sexta enim hora inuasisset, si duabus, vt antea, horis tardiusprehendisset. Iam itaque vna duntaxat hora tardius, quàm antea inuasit. Ab octaua nanque hora, quæ prior eius accessio inuasit, vsque ad septimam vna duntaxat est hora. Quum igitur nunc tardius, quàm antea occupet, inclinationem portèdat necesse est. Decimoquarto die nona hora accessio facta est, adeoque duabus horis quàm antea tardius inuasit. Hæc itaq; de horis explicatio ad totius historiæ intelligentiâ sufficit, nec opus est longiorè accedere enarrationè.

Cap. VIII.

Sed quoniam de iis consentanea dicta sunt, ad id quod paulo antè distulimus rursus reuertor. Febris quæ ex tertiana & quotidiana continua composita est, quam semitertianam appellamus, vel flauam bilem exuperantem habet, atque ob id tertianæ febris symptomata vehementiora: vel hanc quidem pauciorè, pituitam verò abundantiorè, atque idcirco quotidianæ continuæ pathemata firmiora: vel neutrum altero magis exuperantem, sed ambos æquè valentes, quemadmodum est exquisita semitertiana, talis specie existens, qualem ipsam Hippocrates indicauit, libro primo Epidemiôn ad hunc modum scribens, Erant plerisque ipsorum huiusmodi pathemata, Febres horrificæ, continuæ, acutæ, omnino non intermittentes. Modus autem semitertianus erat, diem quidem vnum leuiorem habentes, altero autem grauius exacerbascentes, & summum in acumen crescentes. Horrificas enim dixit, non simpliciter cum horrore incipientes (quòd innumeris febribus id accidat, de quibus deinceps disseram) sed in quibus plurimam partem accessions horrores occupant altera quidem die, in qua simul inuadunt tertiana ac quotidiana continua. Sequens enim dies quotidianam tantummodo habet. Proinde prima dies magna ex parte permixtam ex vtrisque febrem affert, secunda verò continuam pituitosam. Contingit autem interdum prima die pituitosam inuadere,

Semitertiana
differentia.

Hippocrates.

Horrificæ
febres.

Note semiter-
tiana differ-
entia distinguen-
tes.

GAL. DE DIFFERENT. FEBRIVM

aliâq; tertianæ febris symptomata, præsertim ea quæ hîc à Galeno recēsentur, vehementiora obtinet. Secunda autē, in qua quotidiana febris præualet, quotidianæ febris symptomata, vt est refrigeratio extremitatum, exiguus horror, pulsus vehemētiôr, cōpressio, & alia, quæ à Galeno referuntur, afferre solet. Vt ex ipsa accessiōnū diuersitate, permixtionis modū medico dignoscere liceat.

Archigenes
exquiritā se-
mitertianam
non agnouit.

Atque in harum duarum febrium mixtionis notitiam aliquā Archigenes peruenit, confuse tamen & indistinctè: quemadmodum in septimo commentariorum, quos aduersus tractationem eius de pulsibus scripsimus, est à nobis ostēsum. Arbitratur enim in semitertiana quandoque exuperare tertianam febrem, quandoque verò quotidianam: non tamen mixtionem earum æquē potentem, quæ sola exquisitam semitertianam constituit, vel cognouit, vel indicauit, sed penitus omisit. Quum enim æquales magnitudine fuerint intermittentes, biliosa, & pituitosa continua, inuasio accessiōnis cum horrore fit: medium enim id rigoris & refrigerationis existit: è quibus alterum tertianæ, alterum verò pituitosæ continuæ inest. Incrementum autem ab inuasiōne propter tertianam facilè calefcit, ac ad vigorem festinat: propter pituitosam verò, tardum, quantum in ea est, incrementum efficiētem, detinetur atque interrumpitur. Atque est veluti quædam pugna symptomatum, ægroto interdum incalescente, vbi tertianæ calor vehementius agens, ad cutem humores effert: detinente verò interdum ac retrahente intrò huius motum pituitosa, quæ pigra, difficilis motus, tardi transitus, & frigida natura est. In hac autem pugna, frigido exuperante humore, cōtractiones, horrores, refrigerationesque extremarū partium & cutis fiunt, ita vt altera accessiō rursus inuadere videatur. Quòd si calidior exuperet, cōfertim incalescūt, & propè ad vigorem peruenisse videntur. Dein paulo post exuperante pituitoso, ægri rursus contrahuntur, refrigerantur, & horrent: idque minimè desinit vsque ad vigorem, qui & ipse maturius, quàm in pituitoso humore: tardius autem quàm in bilioso factus videtur. Pituitosus enim biliosi celeritatē detinet: pituitosi verò rursus tarditatem ac segnitiam, biliosus excitat. Talis quidē est exquisita semitertiana, ex æquali mixtione duarū febriū, quia etiam duorum humorū, facta. At quæ minimè exquisita est, vel biliosum, vel pituitosum abundantiorē obtinet.

Archigenes
tres semiter-
tiana permix-
tiones haud
cognouit.

COMMENTARIVS.

Nunc tandem Archigenis, quod se facturum præcedenti capite pollicitus est, negligentiam, aut inscitiam notat. Is enim exquisitam semitertianam haud cognouit,

cognouit, sed hęc in suis libris prorsus silentio tránsit: & duarum tantú febríu mixtioné, puta eius in qua tertiana præualet, & eius in qua quotidiana exuperat, dútaxat meminit. Quí itaq; tertíá mixtioné, in qua vtraq; febris equaliter miscétur, Archigenes ignorauerit: ideo núc causam cur in ei⁹ generis semitertiana horrida accidat accessio, exponit. Quæ quí per se sit perspicua & plana, nullá prorsus requirit cómentationé, modò sciamus vocem cótractiones, συστολὰς Galenus vocat, non referendas esse hoc loco ad pulsum, sed potius ad cuté. Cutis enim cótractiones in exquisita semitertiana fieri innuit, in qua propter frigidi humoris vim necesse est cuté défari, ac cótrahi. Quòd ex præcedentibus abundè patet. In præcedenti enim capite vbi hypothesin quandá statuit, inter cætera dixit, πυκνωθέντες μόνου, ἢ φριξάντες τῆ δέρματες. Et paulo pòst in historia, συνεσάλη καὶ ἐφριξεν ἄνθρωπος. Dein sciédú vbi nos cóuertimus, Qui & ipse, scilicet vigor: in Aldino codice non rectè legi ἡδὺς καὶ αὐτῆ, pro ἡτὺς καὶ αὐτῆ. Vult ení Galenus vigoré in semitertiana citius quàm in pituitosa, & tardius quàm in biliosa febre fieri, propter causam quá statim in cótextu Galenus subiicit.

Secunda verò est cóplicatio duarum febríum, tertianæ & quotidianæ, similem quádá prædictæ accessionem efficiens, differentem tamen, eò quòd hęc deducitur ad integritaté, & quòd secúdo die, vel cum horrore, vel rigore sola derelicta quotidiana inuadat. Nò erit igitur talis febris semitertiana, siquidem ex numero cótinuarú semitertiana existat. Si verò in alio genere febríu semitertianá annumeremus, nò talis solú, sed etiá alię quádá febres nominabuntur semitertianæ. Hac ratione mihi videtur Agathinus omnes productas tertianas appellare semitertianas. Sed quí de nominibus potius quàm de rebus tales quæstiones sint, in ipsis immorandum minimè cenfeo. Nam de medicis nominibus seorsum alio in libro scriptum est, in quo id ostenditur, & integrè definitur, quales nam sint de rebus, & quales nam de nominibus controuersia.

COMMENTARIVS.

Secundum duarú febríum intermittentiú, tertianæ nimirú & quotidianæ implexú, quendá esse monstrat, qui minimè semitertiana dici possit, quòd scilicet ad integritaté perueniat. Siquidè semitertiana, vt dictú est, ex continuarú genere est, quapropter in nullo alio genere febríu collocari potest. Si enim in altero genere semitertiana numeretur, nò prædicta tátú febris, sed & aliæ quádá febres semitertianæ vocabútur. Atque hoc certè nomine factú est, vt Agathinus oēs tertianas, productas semitertianas appellauerit. Quæ autè sint productæ tertianę, ad finè ferè huius capituli explicabimus. Quãquã igitur secúdis duarú febríu de quo nunc agitur, implexus, similé prædicto implexui accessioné facit, differt tamen duplici ab ea ratione. Vna, quòd hęc febris, vt cóprehensum est, ad integritaté veniat. Altera, quòd die secúdo sola quotidiana intermittens cù rigore aut horrore inuadat. Tertiana ení hoc die in integritate cófistit. Quòd verò dicit cù horrore, veluti correctio est prioris. Nã vt suprà, nepe ca. huius lib. 4. dictú est, quotidiana intermittēs ab extremorú refrigeratione, atq; horrore potius quàm rigore incipit. Id quod etiá lib. 2. de Iudiciis ca.

K. j.

Συστολὰς.
Cότtractiones.

Aldini codicis
locus emendatus.

Secunda complicatio.

Semitertiana
ex numero cótinuarú.

Secúdis duarum
intermittentiú
febríu
implexus.

Accessio hui⁹
secúdi implexus
quomodo
à semitertianę
accessione dif-
ferat.

GAL. DE DIFFERENT. FEBRIVM

Quotidiana
vox simplici-
ter posita quid
denotet.

5. scribit Galenus. De quotidiana verò intermittente, hoc loco Galenum lo-
qui bifariam intelligitur. Primò quòd simpliciter appellet *ἀπὸ φημισμένης*. Dictū
verò præcedenti capite est quòd vox quotidiana simpliciter & sine adiectio-
ne posita, semper de intermittente sit accipienda. Dein quòd illam cum hor-
rore incipere inquit, quòd certè de continua dici nò potest. In hac enim hu-
mor putrescens intra vasa continetur, & per sensiles corporis partes non fer-
tur, ideò que nec rigorem, nec horrorem efficere potest.

Exquisita se-
mitertiana
quomodo ef-
ficatur.

Exquisita se-
mitertiana
quomodo ef-
ficatur.

Exquisita se-
mitertiana
quomodo ef-
ficatur.

Exquisita se-
mitertiana
quomodo ef-
ficatur.

Quarta mix-
tio biliosæ &
pituitosæ fe-
bris.

Exquisita se-
mitertiana
quomodo ef-
ficatur.

Semitertiana
exquisita quo
pacto effici-
tur.

Exquisita se-
mitertiana
quomodo ef-
ficatur.

Nulla febris
còtinua sui ra-
tione horrore
aut rigore ex-
citatur.

Rursus igitur ad res ipsas redeamus, ad eam scilicet quæ semi-
tertiana ab Hippocrate nominata est, horrificam & continuam,
quæ tertiana quotidianæ continuæ permixta efficit, intermittenti
autem haud item, propterea quòd ex vtrisque composita, necessa-
riò & ipsa intermittens existit. Neque verò ex duabus còtinuis, bili-
osa scilicet ac pituitosa, fieri potest semitertiana. Neque enim
mixtio hæc horrificam faciet febrem, neque multas reduplicaciones
habentem. Quum enim omnis còtinua febris suapte ratione quæ
exquisita est, neque horrorem habeat, neque rigore, neque ex eis
composita horrifca erit. Oportet ergo si ipsa horrifca simul atque
continua sit futura, ex duabus febribus, quarum altera sit intermit-
tens, altera autem còtinua, generationem habeat. Quocirca tertiana
quotidianæ continuæ permixta, semitertianam còmittit, neque
ambæ intermittentes, neque ambæ còtinuæ talem febrè efficere pos-
sunt. Restat igitur vna mixtio, quæ quum ex quotidiana intermit-
tente, ac biliosa continua constet, potest & ipsa continuam simul
& horrificam febrem committere. Hæc autem contrà quàm pri-
ma, continuitatem ex biliosa, horrorem verò ex pituitosa, redup-
licationes ex mutua pugna, potissimum vbi humores fuerint
æquè potentes, habet. Vincente autem eorum altero, & sympto-
mata, & dignotio in prima mixtione declarata sunt.

COMMENTARIUS.

Reuertitur rursus ad exquisitam semitertianam, quam Hippocrates loco
suprà indicato horrificam & continuam nominat, ac quæ febrium mixtio il-
lam efficerè, quæ minus, ostendit. Efficiunt enim hanc tertiana intermittens
cum quotidiana còtinua, vt abundè suprà est expositum. Intermittens autem
quotidiana cum intermittente tertiana mixta, semitertianam haud còmittit:
quæ enim ex ipsis efficitur febris, & ipsa intermittens existit. Neque etiã ex dua-
bus còtinuis, quarum altera tertiana, altera quotidiana, generatur semitertiana:
propterea quòd hæc còmixtio horrificam febrè, & quæ multas obtineat ingeni-
nationes reduplicacionesve haud efficiat. Humor enim vtrobiq; in vasis còtès-
tus, horrore excitare, vt dictum est, nequit. Quum itaq; nulla febris còtinua, sui ra-
tione, quum exquisita fuerit, neque horrore, neque rigore habeat, fieri quoque, nequit
vt quæ ex ipsis còponitur, horrifca sit. Neque temerè adiectum est à Galeno, Sui
ratione, quòd si enim rigore obtinet, huc nò sui ratione, quæ scilicet in omni ac-
cessione

cessione humor in eâ putrescēs, per sensiles corporis partes deferretur, sed propter febris potius iudicationē, in qua natura humores febres efficiētes expellit, fieri putādum erit. Hinc illud Hippocratis, Qui ardente febre correptus est, si rigor successerit, à morbo liberatur. Vt iam manifestū sit omnibus, tertianam intermittētē, cum quotidiana continua mixtā facere semitertianam: non autē vtranque continuā, neque vtranque intermittētē. Reliqua igitur adhuc vna est, eaq; ordine quarta mixtio, ex quotidiana intermittētē, & tertiana cōtinua, quæ itidem cōtinuam simul & horrificam, adeoque semitertianam cōmittere potest. Hæc tamen semitertiana cōtrā quàm prima suā continuitatē à tertiana habet, horrorē verò ex quotidiana, reduplicatione ex pugna duorū humorū, calidi nimirū seu biliosi, frigidi seu pituitosi, præsertim vbi æquè potētes sunt, & vnus alterū quantitate sua non excedit. Extrema huius contextus pars variè ab interpretibus est cōuersa, quū tamē per se sit satis clara. Galenus enim vincētis humoris vel biliosi, vel pituitosi symptomata, & dignotiones, in prima mixtione, quæ est ex tertiana intermittētē, & quotidiana continua, explicasse se ait, initio nimirū huius capituli. Interpretibus autem Latinis imposuit codex Græcus deprauatus, qui legit *κατὰ συμπτώματα*, pro *καὶ συμπτώματα*. Si enim ita locum hunc emendaueris, perspicuus hinc emergit sensus, is nimirum quem in nostra conuersione expressimus.

Quarta mixtio.

Græcus codex emaculatus.

Hęc omnia de quatuor mixtionibus biliosæ febris, & pituitosæ, magis propria sunt, vt cuipiã videretur, tractationi de typis. Hic verò necessariò dicta sunt propter semitertianā, cuius generationē Archigenes ad tertianā ac quotidianā retulit, non animaduertens se intermittētē efficere febrē. Agathinus autem perspicuè confessus est eiusdem generis esse cum tertiana semitertianā, magnitudine solū accessionis dissidentem. Si igitur omnes febriū differentias exquisitè scribentes in nominibus lapsi essent, non agrè ferendū fuisset. Sed quum neque simpliciu, neque compositarum omnes scripserint differentias, & itē quasdā alias superuacuas adiecerint, quæ neq; ad prænotionē, neq; ad curationē cōferūt, nos pro viribus conati sumus accuratè omnē typū elaborare, longo tēpore experiētia simul ac ratione, vtiles in eo differentias peruestigātes.

Archigenis lapsus. Agathini error.

COMMENTARIVS.

Excusat se, ac causam affert Galenus cur de quatuor iam dictis mixtionibus febris biliosæ ac pituitosæ, quum hæc res ad librum de Typis inscriptū magis pertinere videatur, hoc in libro egerit. Causam verò omnem in Archigenem & Agathinum transfert, quorum neuter semitertianam rectè cognouit. Archigenes enim hanc ex tertiana & quotidiana intermittētibus cōstare dixit, adeoque eandē esse intermittētē, vtpote ex duabus intermittētibus compositam, statuit. Quod quàm absurdum sit, è præcedentibus abundè patuit. Agathinus autē eiusdē generis cū tertiana esse semitertianā affirmavit. nā vt supra est dictū, is omnes productas tertianas appellauit semitertianas. Quū itaq; neuter illorū naturā semitertianæ rectè cognouerit, necesse fuit vt hoc in libro harū quatuor mixtionū differentias Galenus accurata diligētia explicaret.

K. ij.

GAL. DE DIFFERENT. FEBRIVM

Simplices igitur ad præsentem attinent tractationem, ex iis verò implicata, ad librū de Typis, cuius penitus ignarus nō eris, si hunc diligenter perlegeris. Ex iis enim quæ diximus de biliosa ac pituitosa febre inuicem permixtis, licebit hæc etiam ad melancholicam transferendo, de implexu ac mixtione cum vtraque earum coniciere. Implexum quidem nominantes, vbi diuersis horis inuadunt: mixtionem verò vbi initium eodem tempore fit. Sic verò & tres febres implicare ac miscere quis poterit, ipse per se ex iis quæ dicta sunt ad intelligendum promptus factus. Harum enim omnium initium, fons, & elementum est, accuratè dignoscere cuiusque simplicium febrium formam. Neque enim magnus earum numerus est, sed omnes tres existunt, biliosa, melancholica, & pituitosa: quarū cuiusque duplex est differentia, intermittens & continua, ita vt omnes simplices differentia febrium ex putridis humoribus accensarum sex numero sint. Quòd si qua alia illis accesserit in iis particularis differentia, ex humoris copia, quantitate & qualitate putredinis, nec non modo motus, & parte in qua putrescit, generationem habebit.

Implexus.

Mixtio.

Compositarū
dignoscenda-
rum febriū ra-
tio, ex simpli-
cium febrium
forma perspe-
cta pendet.

COMMENTARIVS.

Quum simplices febrium differentia ad hunc maximè librum pertineant, & cōposita ad eum qui de Typis inscribitur, ideo quæ de pituitosa & biliosa febre hætenus scripta sunt, ad melancholicam quoque febrem transferenda esse hortatur: ne scilicet de hoc etiam implexu præter huius libri institutū illi prolixius sit differendum. Nam facilè ex iis quæ dicta sunt, tres febres, nempe biliosam, pituitosam, & melacholicam, implicare & miscere licebit. Implicabis autem, quando diuersis horis inuadere statues. Misceris verò, vbi eodè tempore incipere omnes conicies. Cæterum qui compositas differentias febrium cognoscere cupit, is simplicium formas teneat necesse est. Nam fons, initium, & elemētum cognoscendi omnes compositas febres, est simplicium febrium formas exquisitè dignoscere. Quæ quum paucæ admodū sint (tres enim duntaxat sunt) vniuersæ facilè agnoscī possunt. Harum autem singulæ duas obtinent differentias, cōtinuam scilicet & intermittentem: vt omnes simplices febrium ex humorum putredine natarum differētia non sint nisi numero sex: tres enim sunt intermittentes, & totidem cōtinuæ. Quòd si verò illis accesserit aliqua in iis particularis differentia, hæc certè vel ex humoris multitudine procreabitur: multus enim humor ei qui paucus est, lōgiorem accessionem habet, vel ex quantitate ac qualitate putredinis: humoris nāque magna putredo, lōgiorem efficit febrem, vt exigua breuiorem. Sic sanè maligna putredo ea quæ mitior minúsque maligna est, periculosiorē febrem facit: vel ex modo motus, quāto enim celerius mouetur, tanto citius finietur: & quāto contrā tardius mouebitur, tanto diuturnior erit, vel ex particula in qua fit putredo. Aliā enim esse speciē febris peripneumonica, id est, ex pulmone orta, aliā pleuritica, hepatica, phrenitica, & singularū aliarū quæ in partibus phlegmone ob-

Quomodo cō-
positæ febres
sint cognoscē-
dæ.

sefsis

sestis accenduntur febrü, constat, vt lib. 2. de Iudiciis ca. 7. Galenus fufius docet.

Veluti confestim febribus intermittentibus quæ tertio quoque die accessiõnem obtinent, quibus vtique breue accessiõnis tempus est, & inuasio cum rigore, & solutio cum sudore ac bilis vomitu, aut aluo biliosa deiciente, nomen inditum est exquisita tertiana. Cui verò aliquod horum deest, non item exquisita, sed simpliciter tertiana vocatur. Quòd si autem intermissionem minorem habuerit, accessiõne videlicet extracta, tertianã hanc productam nominant: tamen si hæc ipsa in ratione maioris & minoris plurimam differentiam obtineat. Ac licet quidem ex iis aliquam simpliciter productam, quæ quum quatuor & viginti horas accessiõnis occupauerit, reliquas febris expertes habet. Aliquã verò admodum productã, quæ circiter triginta horas febrim extendit. Aliquam præterea magis productam, quæ ad triginta sex progreditur. Et aliam quandam plurimùm productam, quæ ad quadraginta, & plures item extenditur.

Exquisita tertiana.

Simpliciter tertiana.

Producta tertiana.

Simpliciter producta.

Admodum producta.

Magis producta.

Plurimùm producta.

COMMENTARIVS.

Tertianæ intermittentiis exemplo, quomodo particulares in putridis febribus differentia sint expendendæ, mōstrat hoc in loco Galenus. Tres enim eius differentias esse ait, tertianam exquisitam, tertianam simpliciter, & tertianam productam. Quam rursus in alias quatuor secat differentias, nempe productam simpliciter, admodum productam, magis productam, & plurimùm productam. Quæ autem singulæ hæc sint, in contextu euidentissimè Galenus docet, vt nulla opus sit explicatiõne.

Tertianæ intermittentiis differentia tres.

Sed vnãquamlibet dictarum certis terminis definire non licet propter Soriticam dubitationem. Quinetiam neque necesse est talem nominum exquisitam rationem quærere, quum liceat nobis etiam sine ea, iis qui adsunt accuratè de vnoquoque ægroto iudicare, & rectè curare, & id quod futurum est, prænoscere. Subiiciatur enim aliquis quindecim horas febricitare, esse autem sine febre tribus & triginta, atque id deinceps ei proportione accidere. Constat verò quòd cibandi tempus ex accessiõnis & intermissionis tempore cognoscetur, & quicquid ex eo ad prænotionem & curationem utile sumi potest, id quoque abundè cõsequetur, etiã si non quæratur tertianã ne simpliciter appellare oporteat eiusmodi febrẽ, an cum aliqua alia adiectione quæ differentiam definiat. Quin & volens alteri egrotantis febrem indicare qualisnam sit, accuratius indicabit accessiõnis & intermissionis longitudinem dicendo, quàm quærendo nomen quod perspicuè & definitè idem

Soritica dubitatio.

K. iij.

GAL. DE DIFFERENT. FEBRIVM

demonstrare queat. Hæc igitur optima enarratio atque doctrina est. Secunda verò quam paulo antè dixi, exquisitam quandam tertianam nominans, aliam autem simpliciter tertianam, dein aliam paululum productam, post aliam admodum, aliam verò magis, postremò aliam plurimum. Omnium autem obscurissima & deterrima est, quæ prima est prodita, in qua recetiores medici quotidie inter se certant & contendunt, ne id quidem cognoscentes quòd de nomine litigant. Sed de aliis fortasse quis minus mirabitur, de Agathino admodum mirandum, si quidem productam quandam quotidianam & quartanam vocans, in tertiana minime seruauit proportionem, sed cuius longius producta fuerit accessio, hanc semitertianam nominat. Sed de nominum ratione mihi iam abundè dictum est. Nam & ipse plus quàm par est temporis in ipsis contero: proinde tempus est, vt ad earum rerum quæ reliquæ sunt considerationem redeamus.

COMMENTARIVS.

Fieri non posse vt vnaquæuis prædictarum febrium tertianarum productarum exquisitis terminis definiatur, in præsentiarum docet: idque propter Soriticam dubitationem perplexitatè vt. Soriticam verò perplexitatem Galenus non vocat nisi Soriten, quem Cicero in libro de Diuinatione secundo, acerualem nominat. Est verò, vt idem lib. 2. Academicarum quæstionum attestatur, vitiosum ac captiosum genus interrogandi, vbi aliquid minutatim & gradatim additur ac demitur. Hinc est quòd Aristoteles lib. 1. Priorum resolutionum sect. 3. & Galenus lib. 1. de Labo. locis cap. 2. τὸν παρὰ μικροῦ λόγον nominent, quòd scilicet per eum paruum aliquid addatur aut dematur. Fit enim vbi addendo vel demendo cumulo nusquam sistitur. Hac sanè interrogandi ratione Deum aggressus est Abrahamus, ad impetrandam Sodomitis ac Gomorritis misericordiam, quò subinde interrogaret quid si illic quinquaginta fuerint iusti, quid si minus quinquagintaquinque iustis fuerint, quid si quadraginta, quid si triginta, quid si viginti, quid si decem? Non temerè autè Galenus appellat perplexitatem, siue dubitationè: quia (vt idem loco paulo antè citato scribit) multa ad communem vitam vtilia ex ipso dubitationè sortiuntur. Cæterum quum de Sorite in commentariis nostris quos in libros Galeni de Labo. locis exarauimus copiosissimè dixerimus, sufficiat in præsentiarum Galeni mentè breuiter explicasse, qui utiq; censet fieri haud posse vt certis terminis productæ tertianæ definiatur, propter Soriticam vitandam dubitationè, qua semper, & vsque in infinitum aliquid adiicitur, vel detrahitur. Verbi gratia, si eam febrè admodum productam nominare velis, quæ triginta horas producitur, nõ permittet tibi vt id ipsum facias Sorites, quòd scilicet huic numero semper aliquid adiiciatur vel dematur. Neque enim erit vlla febris quæ præcisè hunc terminum triginta horarum obseruet, & non nunc paulo plus, nunc verò paulo minus quàm triginta horas producatur. Quapropter vt hanc perplexitatè declinemus, præstat cum Galeno hanc dicere admodum productam tertianam, quæ

Soritica perplexitas.

Sorites.

Παρὰ μικροῦ λόγος.

Genesis 18.

Cur perplexitatem Soriten appellauerit Galenus.

quæ ἀμφὶ, vt Galeni voce vtar, id est, circiter triginta extenditur horas, nihil morantes siue paulo plus, siue paulominus iā dictis horis protédatur. Quod de admodum producta diximus, idem etiam ad reliquas accommodari potest. Atque hæc est legitima Sorites ratio, quem nostri temporis Dialectici propemodum omnes cum gradatione, quam *κλίμακα* Græci vocant, confundunt. Quippe nemo illorum (vno excepto Valla) Sorites rationem rectè tradit. Porro non esse necessariam exquisitam hanc nominum rationem, quæ Sorites requirit, Galenus hypothefi quadam luculenter ostendit, in qua optimam enarrandi ac explicandi harum febrium rationem ob oculos ponit. Postquam secunda est ordine, quæ paulo suprâ est à Galeno exposita. Omnium verò pessima & obscurissima quæ prima est prodita, hoc est, ea quæ exquisitis terminis definire prædictas tertianas febres conatur, & Soritica vi perplexitate delectatur. Reliqua omnia ex superioribus clara sunt.

Dialectici Soriten cum gradatione confundunt.

Cap. IX.

Inter eas verò quæ restant nulla hac præstantior est contemplatio, vtrùm quemadmodum in vtraque bile, ac pituita fiunt quædam febrium species, ita etiam in sanguine putrescente. Diarias enim febres eo duntaxat calefacto, non autem putrefacto, fieri dicebamus. In putrefactionibus autem (necesse enim est interdum sanguinem putrefieri) quærenda est febrium species. Eam verò inuentum iri consentaneum est, si prius inuenerimus quonam modo sanguis putrescit. Videtur enim rectè dixisse Aristotelem, Ab alieno calore fieri putrefactionem. Vocat autem alienum, externum, non innatum, neque vnicuique rei proprium. Hic enim concoquere solet, alienus autem corrumpere, quod est, putrefacere. Extrinsecus verò calor sanguini superuenit, per solis vstiones, & pestilentes constitutiones, & vt summam dicam, per omnes febres ex quacunque causa generentur. Quinetiam vbi in aliqua animalis parte, sanguis copiosior coaceruatus, supra vires eius fuerit, corrumpitur: maximè vbi propter crassitudinem in exiguis vasis infarctus est, aut ob multitudinem impactus, quemadmodum accidit in adenum tumoribus, ac phymatis, & vt in summa dicam, in omnibus phlegmonibus. In huiuscemodi enim affectibus duplici de causa sanguis corrumpitur, tum quòd minimè diffatur, tum quia à natura non vincitur. Quòd verò quæ non diffiantur putrescere soleant, in omnibus externis videre licet, fructibus, seminibus, præterea vestibus. Eius verò quod dictum est fidem facere potest, id quod in pleuritide accidit. Expuunt enim in ea alij spumofam, alij pallidam, alij rubeam saniem eius qui

Quæstio num ex putrescente sanguine fiat febris.

Alienus calor.

Extrinsecus calor vnde sanguini accidit.

In tumoribus præter naturam duplici de causa sanguis corrumpitur.

GAL. DE DIFFERENT. FEBRIVM

in phlegmone vincit humoris, quæ non continetur, sed præternitate extrâ sudat. Interdum quoque talis sanies nigra apparet, ac neque statim ab initio, sed processu temporis, præcedentibus magna ex parte pallidis sputis, quæ flava bilis exuperantis erant indicia, quemadmodum spumosa pituitæ, rubra verò sanguinis.

COMMENTARIVS.

Num à sanguine putrefacto febris committatur putrida. Auicenna Galeno falsam affinxit opinionem.

Quæstionem hoc in loco frequenter in medicorum scholis agitatum, nū à sanguine putrefacto febris committatur putrida, explicat Galenus. Siquidē multi, quibus Auicennæ imposuit autoritas, nullam esse planè febrem à sanguine putrefacto ortam crediderunt. Is enim Fen. I. Canonis quarti tract. 2. ca. 4. Galeno falsam affinxit opinionē, quasi ille, si Diis placet, nullam planè febrem à putrefacto fieri sanguine opinatus sit. Nam eo loci inter reliqua sic scriptum reliquit, Opinatus est, inquit, Galenus, quòd non sit febris sanguinis, à putredine sanguinis. Cæterùm quòd ne per somnium quidem hoc quod illi tribuit Auicenna in mentem venerit Galeno, præsens, & quod sequitur etiam caput, sole clarius meridiano docebit. Difertè enim & significantibus verbis in illis sanguinem putrescere fatetur, eiusque putredinis causas exponit. Diligenter autem hanc contemplationem, Nunquid etiam in putrefacto sanguine aliquæ febrium species fiant, perinde atque aliis tribus humoribus, Galenus tractandam esse hortatur, quòd scilicet nulla hac sit præstantior, vel quòd hæc nulli vilior aut deterior sit, utroque enim modo vox *φαιλότροπον* interpretari, quòd sit ambigua, potest. Quippe *φαιλον* Græcis non solùm τὸ κακόν, id est malum, sed & *ευτελές*, hoc est, præstans, ac preciosum significat.

φαιλότροπον.

Bifariæ ex sanguine febres accidunt. Synochus non putrida.

Non autem temerè dixit Galenus, Sanguine putrefacto: bifariam enim ex sanguine febres accidunt: vno modo, eo plurimùm calefacto, non autem putrefacto. Atque tum quidem febris species diaria vocata, quæ à recentioribus Synochus non putrida dicitur, procreari solet, ut capite libri primi octauo abundè ostensum est. Diaria hæc in tertium vsque extenditur diem, nec ob id sanè à diariarum specie excidit, quòd nimirum eiusdem cum diariis simpliciter nominatis naturæ sit. Ut enim hæc vnicam duntaxat accessionem habent, ita quoque illa, modò à medicis rectè tractetur, post primam accessionem desinit. Hinc non simpliciter diaria, sed cum adiectione plurium dierum diaria appellatur. Alio modo, sanguine non solùm nimirùm calefacto, sed & putrefacto, febris nascitur. Atque tū duarum specierum febres, ut paulo post latius ostendetur, excitantur. Quas quidem inuenire promptumerit, ubi prius quo pacto sanguis putrefit, cognouerimus. Putrefit autem non solùm sanguis, sed & omnis res alia à calore externo (Aristotele quoque lib. 4. Meteo. ca. 4. teste) qui putrefactionem proprii & natiui caloris in vnoquoque humido corruptionem, quæ ab alieno fit calore, esse tradit. Quis verò sit alienus calor, Galenus in contextu difertè monstrat. Extrinsecus autem calor sanguini multifariam superuenit, nempe in vstionibus solis, pestilenti aëris constitutione, quæ calida & humida est, & in summa, in omnibus febribus ex quacunque causa fuerint procreatæ. Ab iis enim omnibus alienum concipit sanguis calorem, qui subinde sanguinem corrumpit, hoc est putrefacit. Corripitur etiam seu putrescit sanguis, quando in aliqua corporis parte tanta eius copia coaceruatur,

Sanguis ut putrefit. Putrefactio.

Extrinsecus calor sanguini multifariam superuenit.

tur,

tur, vt vires eius superet, ab eaque vinci nequeat. Quod fit vbi in suum alimentum hunc mutare haud potest. Idē etiam accidit, quando sanguis in exiguis vasis ob suam crassitudinem infarctus est, aut propter copiam in iisdem impactus, aut à venis & arteriis in alias partes præter naturā transfusus, quemadmodū in adenū tumoribus, phymatis, & omnibus phlegmonibus euenire solet. Est autē phyma priuatim phlegmone glādularū adenūve, quæ statim augetur, & suppuratur. Duplici enim ratione in iam dictis affectibus sanguis corrūpitur, vna, quia tū non diffiatur. Quod verò ea quæ tū diffiatur putrescere soleāt, cap. 5. libri primi ostensum est, & externorum, fructuū scilicet, feminam, & vestium, exempla id ipsum manifestē comprobant. Hæc enim omnia, nisi diffilentur, putrescunt. Altera ratione corrumpitur sanguis, quoniā à natura non vincitur, propterea quòd iam extra naturales suas cavitates, venas scilicet ac arterias, in alias partes transfusus sit. Fieri enim non potest vt sanguis qui à propria ciuitate excidit, sanguis permaneat. Si non manet sanguis, corrumpatur igitur oportet. Quod Hippocrates quoque confirmat, in-

» quiens, Si sanguis præter naturam in cavitatē aliquam transfunditur, vt corrumpatur necesse est. Quod verò sanguis à vasis transfunditur in alias partes, id pleuritis maximē monstrat. Nam in ea nonnulli spumofam, alij pallidā, alij rubeam saniem expuunt, nulla alia de causa, quàm quòd pars humoris qui in phlegmone vincit, retineri præ sua copia nequeat, & ob tenuitatem suam per membranam costas cingentem sudet. Interdum etiam talis sanies humiditasve tenuis, nigra apparet, vbi nimirum humores phlegmonem efficiētes nimium adurantur. Hinc est quòd illa non statim ab initio appareat, sed progressu temporis, præcedente magna ex parte pallido sputo, quod bilis redundantis, adeoque plurimi caloris, indicium erat.

Consentaneum igitur est sanguinem etiam ipsum in particulis phlegmone obsessis putrescere, febrēque ex eo simpliciorē esse quàm ex aliis humoribus. Proportionem autem accessionum tertiani circuitus sumit: ita enim etiam in pleuriticis fieri cernitur vbi rubra expuunt: vbi autem supra modum affatur, mutatur omnino. Pars enim tenuissima simul ac pinguis, in pallidam bilem: crassior autem in atram vertitur, quemadmodum & in carbunculis accidit. Etenim in iis ex sanguine vehementer feruente, in melancholicum humorem mutatio fit. Ita verò nunc melancholicum esse humorem in audire oportet, vt qui nōdum exquisitè atra bilis effectus sit, sed in quodam confinio constitutus. Febres igitur pro specie humorum, in quos sanguis mutatur, consistēt, sola malignitate & lenitate dissidentes. Simpliciores enim sunt ex sanguinis mutatione, tum in cæteris, tum etiam in caloris lenitate. Nam etsi quàm plurimus ad manus occursum apparet, prorsus tamen est mitis, quemadmodum is qui à balneis accidit. Copia enim febrilis caloris, in ipsa effluxus multitudine semper posita est: molestia verò quæ extrinsecus iniectæ

Phyma quid.

6. Aph. 10.

Febris ex putrefacto i partibus phlegmone obsessis sanguine nata qualis.

Melancholicus humor.

Simpliciores ex sanguine procreatæ febres.

GAL. DE DIFFERENT. FEBRIVM

Caloris qualitas iudicium humoris efficiētis febrem.

manui occurrit, in caloris acrimonia. Atque hoc tibi maximum iudicium humoris efficientis febrem, caloris inquam qualitas: quæ enim vaporosior est & minus molesta, sanguinis est: quæ verò molesta, erodens, & mordax, ex bile consistit. Vbi verò in primo occurfu vaporosa potius quàm mordax sentitur, diutius autem immorantibus paulatim ei acrimonia accedit, & maximè inæqualis, vt per colum quoddam vel cribrum transmitti videatur, ex putrescente pituita talem febrem consistere, sciendum est.

COMMENTARIVS.

Simplex.

Febris ex putrefacto sanguine nata, circuitus tertiani proportionem sumit.

Melancholicus humor.

Atra bilis.

Quum hætenus dictum sit quomodo sanguis, & propter quam causam in phlegmone, aliisque nonnullis tumoribus præter naturam putrescat, nunc qualis sit ex sanguine in particulis phlegmone obsessis putrefacto nata febris, ostendit. Simplicior enim, hoc est, mitior placidiôrve, quàm sint febres quæ ex aliis procreantur humoribus, existit. Simplex enim hoc loco idem quod mitis, vel placida significat, quod liquidò testantur ea quæ lib. primo de Iudiciis ca. 16. scribit Galenus, ita inquit, Quam Hippocrates placidam, hanc ego, perspicuitatis gratia, simplicem nomino. Nec dissentiant quæ idem lib. 3. Prognost. comm. 2. scribit, vbi simplicissimas febres esse ait, *μεινὴν ἐχοντάς κακόνους*, quæ malitia omni vacant. Nos quoque de huius vocis significatione multa diximus in nostris commentariis lib. 1. de Iudiciis ca. 3. & 16. Præterea febris ex putrefacto sanguine nata, circuitus tertiani proportionem sumit, ita vt tertio quoque die inuadat noua quædam accessio, quòd sanguis putrescens, vt paulo post clarius dicemus, biliosus fiat. Assumere autem tertiani circuitus proportionem, in pleuriticis obseruatum est, qui rubra expuerunt. Horum enim febres tertianum planè circuitum præ se tulerunt. Has autem ex sanguine putrefacto natas esse, sputorum color, qui ruber erat, maximè demonstrauit. Vbi verò sanguis admodum assatur, mutatur omnino: nec rubrum colorem retinet, sed vel pallidus, vel niger redditur. Quippe pars eius tenuissima ac pinguis, in pallidam bilem mutatur, adeoque pallidum etiam colorem assumit: crassior verò in atram bilem transit, ideoque nigrum etiam præ se fert colorem. Quod in carbunculis quoque accidere conspicitur. Nam sanguis supra modum feruens in iis mutatur in melancholicum humorem. Vocat autem melancholicum humorem, vt metipse testatur, cum qui nondum exquisitè atra bilis effectus, sed in quodam confinio constitutus est. Nam is vbi vehementer adustus fuerit, statim in atram mutatur bilem. Inter hanc verò & melancholicum humorem esse differentiam, non hoc solùm, sed multis aliis locis docet Galenus, quemadmodum in nostris super 4. de Tuen. sanita. librum, & sect. 4. Apho. comm. 21. copiosissimè demonstrauimus. Melancholicus nanque humor est veluti fæx sanguinis. Atra verò bilis, ex sanguinis fæce vehementer adusta, ortum suum obtinet. Quapropter febres, pro specie humorum in quos sanguis corruptus mutatur, consistent, sola lenitate & malignitate inter se dissidentes. Simpliciores enim, hoc est, mitiores, lenioresque sunt, quæ ex sanguine putrefacto procreantur, tum in reliquis omnibus symptomatis, tum etiam caloris lenitate. Nam et si ad primam manus impositionem

nem plurimus is esse apparet, omnino tamen mitis ac placidus est, quemadmodum is calor qui balnea consequitur, quem omnes lenem esse ac mitem experiuntur. Proinde copia caloris ab eiusdem acrimonia separanda ac discernenda erit. Copia nanque febrilis caloris, multitudinem effluxus comitatur: molestia verò in caloris acrimonia posita est. Oportet enim similem esse defluxum subiectæ substantiæ. Atque hinc est quòd maximum ac certissimū sit humoris febrē efficientis indicium, caloris qualitas. Si igitur subiecta substantia, vnde caloris effluxus fit, humida & aërea fuerit, qualis est sanguinis, tunc id quod ab ea effluit, vaporosum est ac suaue. Sin sicca & acris, terrestrisque fuerit, tum & id quod effluit, fuliginosum & acre erit. Proinde vaporosior & minus molesta caloris qualitas, sanguinis quidem certissima nota est: molesta verò, erodens, & mordax, bilis. Vbi verò primo statim occursum manus iniectæ, vaporosa potius quàm mordax esse percipitur, per moram autem paulatim acrimonia accedit, præsertim inæqualis, adeò vt per colum aut cribrum transmitti videatur, ita sanè vt partes quæ foraminibus cribrorum respondent, maiorem acrimoniã præ se ferant: reliquæ autem quæ integris partibus respòdent, minus aut nihil acrimoniæ habeât, ex putrescente pituita febrem consistere putandum. Cur autem inæqualis in febribus ex pituita natis, caloris qualitas occurrat, paulo pòst exponetur. Quum itaque ex iis quæ hætenus dicta sunt luce meridiana clarius sit, Galenum disertè fateri ex putrefacto sanguine procreari febrem, nemo non videt quàm falso & mendaciter se Auicenna Galeni esse interpretem iactitet. Si enim verè is fuisset quem se impudenter esse professus est, multisque falso persuasit, certè nūquam tam aliena, & à Galeni, quem interpretandum suscepisset, mente abhorrentia scribere ausus fuisset. Nulla enim ambage vsus, hunc opinatum esse constanter affirmat, nullam ex putrefacto sanguine fieri febrem. Sed dicit hîc quispiam (nec immeritò sanè) quum constet omnib⁹, ex iis quæ hætenus dicta sunt, & pòst etiam dicentur, Galenum manifestè fateri ac docere ex sanguine putrefacto nasci febrem: qua igitur de causa Auicenna illi falsam hanc opinionem asingere voluit? Non alia certè, quàm quòd locum Galeni qui est in libro 2. de Iudiciis cap. 12. non rectè intellexerit, sed malitiosè interpretatus sit: ibidem enim ita inter cætera scriptum reliquit, Manifestum, inquit, quòd vbi sanguis putrescere incœperit, non etiam bonus manet, sed biliosus fit. Atque in eo illud obseruatur, quòd tria sint vniversa simplicium febrium genera. Quæ enim ex putrefacto fit sanguine, iam quodammodo est biliosa. Hæc ille. Verum quo pacto Auicenna hæc Galeni verba deprauarit, longum esset in præsentia referre. Quum autem hoc ipsum in nostris super iam citatū locum commentariis abundè monstraauerimus, superuacaneum esse iudicauimus hoc in loco iterum repetere. Lectorem itaque ad eum ablegamus locum, ne sit necesse hîc eadem non sine lectoris fastidio repetere. His verò quæ illic diximus hoc in præsentia adiiciendum erit, valde esse ridiculum, quod Auicenna existimat febrem ex sanguine natam, ab Hippocrate appellari σύνοχον, quum tamen constet neque Hippocratem, neque alium quenquam è veteribus hac voce in suis scriptis vsus esse, quemadmodum etiam Galenus id ipsum in fine commentariorum suorum super secundum de Natura humana librum attestatur: sed est à iunioribus medicis excogitata, vt idè Galenus lib. 9. The. metho. cap. 2. & lib. 1. Epide. comm. 3. Apho. 2. memoriæ prodidit. At-

Copia caloris ab eiusdem acrimonia discernenda.

Certissimum humoris febrē efficientis indicium quod.

In Auicenna inuehitur.

Auicenna falso se Galeni interpretè iactat.

Febrem ex sanguine natam, Hippocrates non appellauit synochon.

GAL. DE DIFFERENT. FEBRIVM

que hoc nomine factum est, vt capite secundo huius libri, tum eam febrè quæ nullam habet vsque ad iudicium mutationem, tum eam quæ multis particularibus circuitibus continetur, ac remissionem aliquam obtinet, ad integritatem tamen non peruenit, sub *συνέχεται*, id est, continuæ nomine, Hippocratis exemplo, complexus sit. Id quod etiam fecit lib. 2. de Iudiciis cap. 6. vbi in eum scribit modum, Cōtinuam appello, inquit, febrem, quæ in quietem febre vacantem, antequam omnino solvatur, non desinit, etsi aliqua sensibilis declinatio apparet. Quando verò neque sensibilis aliqua declinatio fit, semper verò à primo principio vsque ad iudicationem similis perseverat. E genere quidem ardentium febrium & hæc est, acumine verò ab illis differt. Neque verò si Synochum quispiam ipsam nominat, quemadmodum medici nonnulli, appellationis ratione à febribus ardentibus toto genere differt. Vt hinc iterum omnibus perspicuum fiat, Auicennam sibi falsissimè interpretis Galeni appellationem sumpsisse & arrogasse, quum multis in locis, & hîc maximè, Galeni sententiam non sit assecutus.

Cæterum contemplanti mihi ac quærenti causam ob quam febres ex aliis humoribus natæ, calorem æqualiter occurrentem obtinent: quæ verò ex pituita consistunt, prædictam habent inæqualitatem, apparuit mihi causa esse maximè lentor, crassitudo, & dissolutionis humoris difficultas. Huius enim, vt aliorum omnium, quicquid extenuatum est quouis tempore, discutitur. Vix autem extenuatur, quicquid crassissimum fuerit. Quòd si etiam natura frigidum fuerit, multo magis. Quocirca neque tota pituita, neque æqualiter, sed quicquid eius putredo occupat, ea sola efflatur, & extenuata effertur: ac perinde vt in lentis crassisque humoribus dum elixantur, euenit. Nam in eis bullæ assurgunt, quibus ruptis, spiritus confertim attollitur, ac simul secum sursum ducens attenuatum humorem. In tenuibus autem humoribus elixatis, neque bullæ efficiuntur, & qui ab iis attollitur vapor, omnino similis ac continuus sibi ipsi est.

COMMENTARIVS.

Quum paulo antè Galenus dixisset in febre ex pituitæ putredine orta, inæqualem calorem tangentis manui occurrere, nunc quæ sit eius inæqualitatis causa, exponit, eamque planè in humoris pituitosi lentorem, crassitudinem, & dissolutionis difficultatem transfert. Quum enim in hoc humore, vt omnibus etiam aliis, accidat, vt nihil ex eo nisi prius extenuatum sit, discutiat: non possit verò propter suam tum frigiditatem, tum crassitudinem nisi difficulter extenuari, fit certè vt totus, & æqualiter efflari extræve spirare nequeat, sed ea duntaxat illius pars, quam putredo occupauit, calorque extenuauit. Id verò accidere pituitæ, exemplo externorum crassorum humorum qui elixantur, demonstrat. In iis enim bullæ assurgunt: quibus ruptis, spiritus confertim sursum fertur, vnàque secum humorem attenuatum attollit. In tenuibus cōtrà, nihil tale accidit, quòd illi sibi omnino similes, ac cōtinui sint.

Cap.

Inæqualis in
pituitosis febribus
caloris
causa.

Cap. X.

SEd quum de iis consentanea dicta sint, causam earum febrium quæ Synochi nominantur, perscrutabimur. Mirum enim mihi esse videtur sæpe vsque ad quartum, vel quintum, & interdum vsque ad septimum diem, vnam in eis fieri accessionem ab initio vsque ad finem. Quanquam si quis diligenter consideret, magis mirum est quosdam febricitantes per circuitum habere accessiones. Exemplum enim quod in superioribus de stercore particulatim putrescente diximus, in animalis corpore fermè accidere non potest, quum putrescentes humores cum iis qui putredine vacant, promptè permisceantur, vtpote conspiratione & confluxu ex omnibus in omnia existente. Quocirca minimè fieri potest, vt putredo in vna aliqua parte, aliàs in alia consistat, nisi phlegmone incipientem putrescere humorem colligatum detineat. Quum igitur in contrarium ratio cedat, difficiliusque sit inuenire causam febrium per circuitum accessionem habentium, quàm synochorum, de vtrisque differere tentabimus, neque hîc producentes sermonem, neque contradicentes aliorum erratis, sed vt in omnibus superioribus fecimus, ea quæ vera sunt duntaxat persequentes, quibus quispiam fretus aliorum etiam errata deprehendere possit. Incipiendum igitur ab iis quæ manifestissimè apparent, cuiusmodi sunt lippitudines quædam: quarum hæc quidem singulis diebus, ille verò tertio quoque infestare apparêt. Similiter & aurium dolores, & capitis, vel totius vel dimidii, quæ hemicraniam nominant. Nonnullos verò etiam podagra, & articulorû dolor per circuitus infestare videntur. Quæadmodum igitur in omnibus iis videre licet venas in partibus quæ infestantur, in tumorem attolli, & phlegmonè augeri, ac dolores intendi, fluxionemque superfluum foras procubere: ita & in partibus internis, quæ minimè apparent, eandè seruari proportionè existimandû est. Proinde etiã eâ quæ in pleuritide, ac eam quæ in peripneumonia phlegmonè in accessionû quidè initiis intumescere, in inclinationibus autè discuti ac subsidere. Sed quonâ modo id fiat, fortasse inueniemus, si de phlegmonis generatione, & rheumaticis vocatis affectibus quæcûque nobis alibi demonstrata sunt, ad memoriã reuocemus. Cû illis enim quodcunq; propriû huic sermoni est, si adiectum fuerit, præsentibus quæstionibus sufficient.

Totû corpus
cōspirabile &
confluxile.

L.j.

GAL. DE DIFFERENT. FEBRIVM

COMMENTARIVS.

Difficilius cau-
sa cur febres
per circuitum
accessiones ha-
beant, quàm
quòd vnâ dū-
taxat obtineat
inuenitur.

Cur externa
mala per cir-
cuitu^o affligat.

Quum de Galeni sententia duplices ex putrefacto sanguine febres pro-
creentur, quicquid interim Auicenna nugetur, vna quæ fit vbi sanguis in a-
liqua animalis parte plurimus aceruatus supra eius vires, ita vt illum vincere,
& in suum alimentum conuertere nequeat, putrescit: de ea certè in eo quod
præcessit capite, copiose egit: altera quæ fit vbi sanguis in omnibus, ac potif-
simùm maximis vasis æqualiter putrescit. & recentioribus medicis *σύνολος*, id
est, continens dicitur. huius quidem hoc in capite causam explicaturus, in-
itio cur accessiones per circuitum inuadant, exponere aggreditur. Neque id
fanè temerè: hoc enim primùm cognito, facilius quapropter vna accessio, vt
Synochis accidit febribus, ad septimum, in summa ad iudicationis vsque diè
extrahatur, intelligi potest. Quanquam autem mirum sit cur id ipsum acci-
dat, tamen si quis rem diligenter consideret, maiorem illi admirationem af-
feret cur in nonnullis febribus accessiones per circuitus fiant. Exemplum e-
nim quod capite octauo libri primi de stercore iumentorum ac columbarù,
paulatim putrescente prolatum est, ad animalis corpus rectè accommodari
posse non videtur. Quum enim hoc ipsum, quemadmodum Hippocrates in
libello de Alimento attestatur, *σύνπνοω καὶ σύνρρωω*, id est, conspirabile sit, fieri
non potest vt putredo nunc hanc, nunc aliam partem humoris occupet. Si-
quidem putrescentes humores iis qui putredinis expertes sunt, facile com-
miscentur. Quòd si itaque inter se commiscentur, vt etiam simul putrescant
necesse est, nisi phlegmone putrescentem humorem ita alligatum detineat,
vt ab vna parte in aliam fluere nequeat. Corpus autem esse conspirabile &
confluxile, Galenus multis aliis in locis, præcipuè verò in libello de Vsu par-
tium, libro primo & tertio de Naturalibus facultatibus: item libro primo
Methodus medendi, capite secundo, & libro primo de Simplicium medica-
mentorum facultatibus, excitato iam Hippocratis loco, demonstrauit. Quù
itaque ratio in contrarium cedat, & fieri nõ posse videatur, vt accessiones per
circuitum fiant, propterea quòd simul putrescant humores, difficulter vti-
que earum febrium quæ per circuitum accessiones habent, quàm earum quæ
continentes dicuntur, causam inuenire licebit. Cæterùm quia difficile est eius
rei afferre causam, ideo à manifestissimis exorditur Galenus, nempe lippitu-
dine, aurium, capitis, pedum, & articularum doloribus. Quæ quidem mala
quum itidem per certos quosdam circuitus infestent, ideo quæ eius rei causa
sit, inuestigare oporteat, vt saltem horum manifestorum malorum circuitus
causa peruestigata, in internorum quoque morborum circuitus causæ noti-
tiam perueniamus. Quù autem in omnibus paulo antè nominatis externis
malis, venæ in partibus, quæ infestantur attolli conspiciantur, & dolores
intendatur, augeanturque tumores, indicium est superuacua fluxionem for-
as ad oculos, aliasque partes antea nominatas decubere. Quòd igitur in exter-
nis fieri videmus, idem etiã in internis, nempe pleuritide, & peripneumonia,
eadem proportione accidere existimandum est: nam in iis quoque vbi acces-
siones incipiunt, phlegmone intumescunt, in inclinationibus autem discuti-
untur, ac subsident. Quum igitur in vtrisque malis, tam externis quàm in-
ternis scilicet, fluxio ad partes præter naturam decumbat, adeoque hæc plã-
nè circuitu causa existat, ideo Galenus à fluxionu causa ac generatione ex-
orditur, & multas hypotheses alibi demonstratas, nobis in memoriã reuocat.

Fluxionè

Fluxionem igitur decumbentem in oculos, omnes quidem concedunt à capite defluere, sed quænam causa sit ob quam præfinito circuitu, sæpenumero defluat, dicere haud possunt, ut qui de facultatibus naturalibus nihil commentati sint, de quibus nos tribus in libris scripsimus, quatuor esse omnes demonstrantes, à quibus stirpes & animalia gubernantur. Vna igitur est familiarium attractrix, altera eorūdem retentrix, tertia autem ab iis alteratrix, & quarta præterea alienorum expultrix. Alienum verò in omnibus rebus duplex est, alterum qualitate, alterum quantitate. Aceruatur quidem id propter facultatum quæ in iis partibus sunt robur & imbecillitatem. Si enim æquis sint viribus, & meatus qui excrementa deducunt, secundum naturam se habuerint, partes ipsæ sanæ sunt: vbi verò plus quàm alteratur, deducatur, omne id quod superuacuum est, ab excretrice facultate pulsum excerni necesse est. Si autem ipsa imbecilla sit, in hoc loco manet. Ac quod multum est, grauat, atque distendit eum. Quod verò acre est, erodit ac mordet, quemadmodum quod calidū est, calefacit: quod frigidum, frigefacit.

Quatuor facultates naturales.

Alienum duplex.

Fluxionum causæ.

COMMENTARIVS.

Causam fluxionum hoc loco explicaturus Galenus, hypothesin de quatuor naturalibus facultatibus in libris tribus de iis editis demonstratam, nobis in memoriam reuocat, atque ex ea quando corporis partes sanæ sint, quando contrà ægræ & superuacuis refertæ, exponit. Sanas enim esse ait, vbi partes æquis sunt viribus, nec vna altera imbecillior est, & meatus qui deducendis excrementis parati sunt, secundum naturam se habuerint, & obstructi non fuerint. Vbi autem plus alimenti ad partem aliquam deducitur quàm ab eadem alterari possit, omne quod redūdat, à facultate excretrice expelli necesse est. Si hæc valida, & officio suo strenuè functa fuerit, fieri potest, ut vniuersum excernat. Sin imbecilla sit, id quod superuacuum est, & alterari à parte nō potest, illic heret. Id si sua quantitate alienum fuerit, grauat, atque distendit. Sin qualitate alienū est, adeoq; acre, erodit, & mordet. Quòd si calidū, calefacit.

Sanæ partes quando sunt.

Fluxionibus quæ do obnoxie.

Hæc autem liquidò etiam in ventriculo apparent. Quidam nanque ingerentes plus ciborum, interdum nauſcabūdi vomere coguntur, interdum alui profluuio corripuntur. Quòd igitur hîc per maxima patentia loca excernitur, quæ foras id quod redundat, eructant, id in aliis partibus animalis, per tenues meatus, nō foras, sed ex aliis in alias transfuit partes, expellentibus quidem ipsum robustioribus, suscipientibus autem imbecillioribus. Pellitur autem rursus ex iis in alias, atque ex illis in alias defluit, donec tandem in omnium imbecillissimas decūbat. Id autē vt in-

Quomodo ab vna in aliam partē defluxio decumbat.

L.ij.

GAL. DE DIFFERENT. FEBRIVM

de rursus ad alias robustiores recurrat, fieri minimè potest. Quocirca in plenitudine & vitio humorum, *κακοχυμία* Græci vocant, partes omnium debilissimæ, aliæ quidem phlegmone, aliæ erysipelate, aliæ herpete, aliæ alio quodam pathemate corripuntur, aliæ verò rheumaticum appellatum affectum obtinent, de quo seorsum scripsimus. Nihil igitur mirum, vel cerebrum, vel etiam totum interdum caput, vbi aliquod coaceruauit excrementum, in aliquam partem imbecilliolem expellere, aut aures, aut oculos, aut tempora, aut labia, aut dentes, aut buccas, aut palatum, aut gingiuas, & gurgulionem, & tonsillas, & quæ illic sunt glacidulas. Atque vbi nullum ex iis fuerit imbecille, in thoracem, pulmonem, fauces, gulam, & ventriculum fluxionem transmittit. Quemadmodum igitur caput sæpenumero prædictorum cuiq; morbi causa est, ita phlegmones in iecore & liene, vicinarum aliqua partium, aut etiam per Iouem vna longius sitarum, aut plures quæ excrementa generant, augent, transmittunt, & per circuitum infestant. Ac nihil miri est iis aliquod malum accidere, quod est simile excretioni excrementorum ventriculi. Quemadmodum igitur si quis videret quantum quotidie excernitur, causam verò excretionis ignoraret, admiraretur ytique ordinem: ita qui nescit generationis excrementorum in capite, atque excretionis causam, & ignorat quamobrem hæc foras effluant, illa verò in aliam quandam partem defluant, dubitat atque miratur influxus proportionem. Pari modo & qui ignorat, quæ partes excrementum iecori transmittunt, & ob quam causam transmittuntur, miratur proportionem ex iecore accensarum febrium. At qui nouit decumbentem in iecur fluxionem, & quod primum dederit phlegmones initium, & sequentis accessionis laborantem partem habere causam mirari desinit.

COMMENTARIVS.

Exemplo ventriculi, qui sua superuacua & excrementa per maxima potentia loca, gulam nimirum & ianitorem, excernit, quomodo in aliis partibus ab vna ad aliam fluxio decumbat, perspicuè monstrat, adeoque hypothesein nobis in memoriam reuocat, quæ libro tertio de Natu. facult. illi abundè est demonstrata. Quum verò tota disputatio Galeni per se clara sit, & ab omnibus intelligatur, præsertim iis qui Galeni iam citatū librū perlustrarunt, non est opus nisi vt quasdam voces, imperitiis fortè non satis cognitās, explicem, quarū quidē prima est bucca, quam *γνάθος* Galenus appellat. Bucca verò vtrūq; oris latus quod retento spiritu inflatur dissectionis peritis dicitur.

Bucca.

citur. Altera gurgulio, γαργαλις veteribus Græcis, posterioribus κίλων, Latinis Gurgulio. columella, nostris vva & vuula nominata. Tertia vox est tonsillarum, quæ Tonillæ. non sunt nisi ad linguæ radicē vtrinque spōgiis similes, ac carnosæ appositæ glandulæ. Amygdalas barbari vocant. Quod vt rectius intelligatur, sciendū nobis venit, quod glandulæ, quæ in locis à Galeno nominatis consistunt, Glandulæ tri- numero sint triplices. Vnum nanque eorum genus est, quod ad laryngis seu plices. gutturis radicem, asperæ arteriæ lateribus adnatum est. Alterum, quod elatius laryngi apponitur. Quippe in spatio quod nobis hiantibus medium inter narium foramina & laryngem apparet, vtrinque in lateribus vna reponitur glandula vtcunque insignis: quæ tonsillæ, vt cōprehensum est, dicuntur. Tertium genus sub aurium radicibus, & vniuerso spatio inferiori maxilla circūscripto continetur, de quibus lib. 5. nostræ anatomes copiosius diximus. Præterea vbi nos cōuertimus, dubitat, ibi Galenus voce vtitur ἀπορῆ, quæ idē Απορῆ. quoddam firmandi propositi nescius est, & ad summam redigitur angustiam, significat. Vt sit verborum Galeni is sensus, Miratur quidem influxus propor- tionem, tamen quæ eius sit causa ignorat, nec quid dicat in promptu habet, adeoque ad summam redigitur angustiam, ex qua se explicare nequit. Cætera patent.

Duplex verò huiusmodi influxus occasio est, vna quam nunc exponere desij, quando ex aliis partibus in debiliores excrementa transmittuntur: altera autem, quando attrahuntur, de qua iam differendum, exordio sermonis petito, ab iis quæ omnibus perspicua sunt. Si enim Thapsiam illinas cuiquam, videbis breui tē- Cause attra- ctionis excre- mentorū dux. pore partem hanc calidiorem esse factā, & in tumorem non exiguum attolli. Sic verò & si partem quampiam iuxta ignem calefeceris aut vehementer fricueris, vel resina vnixeris, aut mediocriter calida pice, & dein paulo pōst confertim auellas, aut si etiam cuiquam parti calidum admoueris medicamentum. Videbis enim in iis omnibus ipsam attolli in tumorem, quia calor ipse vel ad se trahere, vel suscipere fluxionem soleat: neque enim necesse est in præsens talia definire, quū id quod instituto vtile est, etiā sine hac inquisitione iā habeamus. Quippe semper in partes vehemētius incalescētes influere videtur, in plethoricis quidē & excrementosis corporibus abūdē multū, in iis autē quæ excrementis vacāt, exiguū. Influit verò maximè etiā in eas quæ dolent partes. Sic igitur sæpe cui extrema digiti pars minima acu pūcta est, statim Dolor. dolet, & paulo pōst omnes quæ circiter sunt partes phlegmone laborāt, & in tumorē maximū attolluntur. Quibusdā verò etiā bu bones sub alis erūpunt, vbi aliquid fluxionis rara & spōgiosa quæ illi sunt corpora, quos adenas nomināt, admiserint. Quibusdā autē in medio brachio id fieri cōspicitur, quibus scilicet insignis aden

GAL. DE DIFFERENT. FEBRIVM

ibidem consistit. Evidentissimè verò id quod dicimus videre licet, vbi vlcusculum aliquod paruum phlegmones atque doloris expers prope vnguem fuerit. Si enim hoc contemnatur, neque coëat, & ad cicatricem ducatur, eò quòd adnata ipsi caro ab vngue comprimitur, primùm quidem dolet, deinde totus digitus, interdum verò etiam eorum brachiale, aut pes in maximam attollitur phlegmonem. Ita igitur dolor attrahit in partes quæ dolore laborant, fluxionem. Non tamen huius causam hîc dicere necesse est, alibi enim commodius est dicta, nec illius in præsens indigemus. Videntur ergo iam causæ fluxionum ex ipsis partibus fluxione laborantibus ortæ, esse duplices. Vna quidem ex calore in eis accenso: altera ex dolore qui excitatur. Quòd verò aut plus, aut minus, aut melius, aut deterius influat, causa non solum in ipsis partibus fluxione laborantibus consistit, sed quòd melius vel deterius, causa in partibus mittentibus est, quòd plus minusue, in vtrisque. Calor enim vehemens ac dolor, plus: debiliior autem, minus attrahit. Sic & corpora excrementis vacua exiguum quiddam trahentibus mittunt: excrementosa verò & plenitudine laborantia tanto plus, quanto ab ipso naturali habitu longius recesserunt.

COMMENTARIVS.

Quum duplex sit influxus occasio, vna quando ex aliis partibus in debiliores excrementa transmittuntur: altera verò quando ab ipsis partibus attrahuntur: hætenus quidem primam exposuit, nunc verò de altera differere pergit, & quòd duæ sint causæ cur partes ad se trahant, perspicuè exponit. Primam autem calorem esse dicit, quod thapsiæ, resinæ, picis, aliorumque calidorum medicamentorum exemplo comprobatur. Plus verò ad partes quæ incaluerunt fluit in plethoricis & excrementosis corporibus: parum in iis quæ excrementis vacant. Altera causa cur partes attrahant, dolor est in iis excitatus, quod itidem exemplo demonstrat. Et sunt omnia per se plana, ita vt nulla enarratione opus sit. Quòd autem adenes sine glandulæ facillè fluxiones admittant, Galenus fusius ca. 8. libelli de Curandi ratione per sang. missionem, & lib. 13. The. metho. & in lib. 4. 6. & 7. de Vsu par. docuit. Cæterum in cubiti flexu propter adjacentium partium motus, & numerosam vasorum distributionem, aden interiectus est. quod significare etiam hoc loco voluit Galenus vbi ait, In medio brachio nonnullis insignis aden consistit. Vnum adhuc nobis prætereundum non est, id nimirum, vbi nos conuertimus, Calore in eis accenso: in Aldino Græco codice legi ἀναπυρομένῃς ἐν αὐτοῖς θερμάσις, haud dubiè minus rectè: scribendū enim erat ἐν αὐταῖς. Iudico igitur verius esse legendum ἀνοπυρομένῃς ἐν αὐτοῖς, vt scriptum fuit in codice Leonicensi, id est, accenso in eis.

Calor attrahit.

Dolor attrahit.

Glandulæ facillè fluxiones admittunt.

Galeni græcus codex emendatus.

Hæ

Hæ igitur fluxionum differentia sine partium fluxiones admittentium debilitate sunt. Aliæ verò & ob harum debilitatem, ac mittentium excrementa robur. Omnes enim quæ sine vulnere & collisione partesprehendunt phlegmones, excrementis quibusdam ex robustioribus in imbecilliores decumbentibus procreantur. Tales verò phlegmones confestim simul accendunt febres, quando videlicet ob magnitudinem, aut vicinitatem calor ex eis ad cor peruenit. Putrescunt igitur in omnibus phlegmonibus decumbentia excrementa propter causas prius dictas. Non similiter autem putrescunt omnia, eò quòd quædam sint pituitosa, alia melancholica, nonnulla biliosa. Vbi verò ipsa putruerunt, calor præter naturam in parte phlegmone obsessa accenditur, simul quidem calefaciens quæcunque primæ tangunt phlegmone laborantes partes, deinde illis continuas, ex quibus rursus aliæ ratione vicinitatis calefactæ, rursusque aliæ ab illis usque ad cor interdum deferunt calorem. Quinam verò sit in partibus phlegmone obsessis affectus, in libro de Inæquali intemperie dictum est, & item in libro de Tumoribus præter naturam. Quòd verò necesse sit contentum in ipsis sanguinem sæpenumero putrefieri, simul cum iis quæ influxerunt, in hoc dicitur.

Fluxionū differentia propter partium imbecillitatem fluxiones admittentium, & robur excrementa transmittentium.

Cur in phlegmonibus putrescit excrementa.

COMMENTARIVS.

Hucusque Galenus differentias fluxionum quæ sine partium fluxione laborantium imbecillitate consistunt, recensuit. Nunc verò eas quæ propter imbecillitatem partium fluxionem admittentium, & robur excrementa transmittentium accidunt, differentias commemorabit. Ex harum quidem numero sunt omnes phlegmones, quæ citra vulnus, aut collisionem fiunt. Hæ enim nulla alia de causa accidunt, quàm quòd quædam excrementa è validioribus partibus ad imbecilliores decumbunt. Statim autem hæ quoque phlegmones accedunt febres; idque duplici de causa, quòd scilicet propter suam magnitudinem seu vehemētiam calor ad cor peruenit, aut quia ob vicinitatem facile, etiam si exiguæ sunt, suū calorem cum corde communicant. Reliqua de causis, propter quas excrementa putrescant in omnibus phlegmonibus, nota sunt ex capite quod præcessit nono. Quomodo autem calor præter naturam in phlegmone laborante parte accensus, proxima quæque calefaciat, capite tertio libri de Inæquali intemperie abundè est dictum, vt non sit opus longiore enarratione. Cæterùm non sine causa dixit Galenus, Phlegmones sine vulnere & collisione factæ: hæ enim non propter robur mittentium, sed propter dolorem ex vulnere & collisione excitatum accidunt. Collisio autem non est, Galeno capite vltimo libri de Causis morborum teste, nisi vbi externa laborantis partis facies continua permanet, in profundo autem multæ exiguæ diuisiones sunt.

Collisio.

Quòd verò ab vna parte in aliam decubuit excrementum, in-

L. iij.

GAL. DE DIFFERENT. FEBRIVM

terdum adeò multum prauùmque est, vt partis fluxione laborantis facultatem lædat. Interdum adeò mite & exiguũ, vt suscipiens corpus nihil offendat. Porrò si facultatẽ adeò læserit, vt exoluatur, neque iam euincat ea quæ prius vincebat, tunc sanguinem iam putrefieri duplici ratione est necesse, & quia humor minimè euictus à proprio calore reliquam habet in putredinem mutationem: & quia cum excrementis putrescentibus simul putrescit. Sin non tantum lædat facultatem, vt exoluta penitus quiescat, semiprauus & tanquam semiputridus in tali constitutione sanguis efficitur, vicinitate quidem putrescentium excrementorum simul putrescens: persistens tamen in sua ipsius natura, quantum in ratione facultatis ipsum gubernantis consistit. Vtcunque verò se res habet, in prima putredine calor accensus est omnino acrior & mordacior eo, qui est secundum naturam: eatenus verò crescit, quandiu excrementorum natura sufficit.

COMMENTARIVS.

Causam exponit cur sæpenumero sanguis in partibus phlegmone laborantibus contentus, simul cum excrementis influentibus necessario putrescat, nempe quòd excrementa quæ in partes decubuerunt multa adeoque praua sunt, vt facultatem partis fluxione laborantis alteratricem ita lædant, vt prorsus exoluatur, neque iam euincat quæ prius vincebat. Quippe tum duabus de causis sanguinem putrescere est necesse. Vna, quia humor minimè euictus à proprio calore nihil reliquum habet, nisi in putredinem mutationem. Quicquid enim sanguinis à naturali calore nõ euincitur, hoc necessario putrescit. Altera, quia cum excrementis putrescentibus sanguis simul putrescit. Quòd si verò non adeò lædant facultatem vt exoluta iam penitus à sua functione quiescat, sanguis semiprauus, ac veluti semiputridus in tali constitutione efficitur, ob putrescentium excrementorum vicinitatem simul putrescens, persistens tamen in sua natura, quantum in ratione facultatis sanguinem gubernantis consistit. Ita sanè, vt si illa putrescentibus excrementis aliqua ex parte resistere: & sanguinem, ne prorsus putrescat & corrumpatur, conseruare possit, semiputridus manebit, nec ex integro, vt accidit vbi penitus exoluta fuerit, putrescet. Vtcunque verò se res habet, in prima putredine, in qua scilicet sanguis vnà cum excrementis influentibus putrescit, calor acrior & mordacior est eo qui est secundum naturam, tantisperque caloris acrimonia ac mordacitas augetur, quantisper natura excrementorum sufficit. Tantisper enim qui ex ipsis accenditur calor durat, ac crescit, donec excremẽta sufficiunt, nec dissipata fuerint, vt ex sequenti analogia clarius patebit.

Hæc enim ad calorem qui ex ipsis accenditur similem quandam rationem habent, qualem ligna ad ignem. Ex ipsis nanque lignis dum alterantur, generatur ignis. Non tamen in infinitum tempus ad alterationem sufficiunt, sed terminus alterationis ipsis est,

Cur sanguis putrescat.

Dux putredinis sanguinis cause.

Prima putredo.

Analogia lignorum ad ignem.

est, humoris innati consumptio, quum eousque cremari possint donec aliquid innati humoris habuerint: eo autem consumpto cremari desinunt, ac reliquiae eorum cinis nominantur. Quinetiam putrescentium humorum calor similiter permanet dum omnino fuerint affati. Consentaneum verò est reliquias humorum terrestres exiguas esse, non quemadmodum lignorum plurimas, propterea quòd in substantia eorum humidum, non sic cum elementum praualet. Ita verò si externorum humorum quempiam coquere volueris, veluti oleum aut vinum, quàm minimum terrestre eius relinques, reliquum autem omne extenuatum in vaporem & aërem abibit. Proinde tota substantia feruefactorum in putredine humorum à calore extenuatorum in vigore atque inclinatione febrium dispergitur. Excrementum verò omnino exiguum, vel nullum remanet: in crassioribus quidem humoribus exiguum, in ferosioribus autem nullum. Quòd si nullam debilitatem partis phlegmone laborantis facultas contraxerit, neque rursus excrementa mittantur, & morbus desit, & posthac haud iterum febricitauerit homo, neque sequenti die, neque tertio, neque quarto. Quòd si ob eandem causam ob quam ab initio parti transmissa sunt excrementa mittantur, aut si hæc quidem non amplius mittantur, sed permaneat facultatis imbecillitas, denuo febricitare hominem necesse est. Subiiciatur enim primò facultas partes robusta, tempore verò interueniente eisdem in partibus quæ prius transmiserunt, aceruata esse excrementa & qualitate & quantitate iis quæ initio transmiserant paria. Hoc verò accidit iis, quibus affectus mittentium idem, & attracti ad ipsas alimenti quantitas & qualitas eadem permanet. Necesse enim est, ut arbitror, æquale ac simile quod ab eadem alteratur facultate, æqualia ac similia facere excrementa. Quinetiam coaceruationis eorum tempus necessariò equale erit. Partes enim quæ aluntur quoad similem habuerint constitutionem ab eodem nutrita alimento, æqualia quantitate, & similia qualitate, atque eodem temporis termino excrementa coaceruabunt. Quinetiam in eodem circuitu incitabuntur ad expellenda ea atque mittenda ad imbecilliores. Siquidem tunc primùm facultas excretrix ad suam functionem excitatur, vbi vel multitudine excrementorum grauatur, aut qualitate molestatur. De iisce verò omnibus in commentariis de Naturalibus facultatibus definitum est, in quibus

Cinis.

Causa propter quã homo qui fluxione laborauit, febre profus liberetur.

Quare accessiones ordine repetant.

Hypothesis.

Quando excretrix facultas ad suã functionem excitatur.

GAL. DE DIFFERENT. FEBRIVM

exercitatum esse oportet eū, qui quæ nunc dicuntur cum demonstratione addiscere voluerit, magnis quidem aliis præmiis ex tali contemplatione ad curandi rationem ipsi propositis.

COMMENTARIVS.

Analogia lignorum.

Serosi humores qui.

Analogia ac similitudine quadam lignorum ad ignem, id quod paulo antè de calore, & excrementis dixit, declarat: atque causas cur interdum homo qui defluxione laboravit, febre prorsus liberetur, interdum autem denuo febriçitet, adeoque quapropter accessiones ordine per circuitus repetant, exponit. Atque quod ad primum attinet, excrementa similem habent rationem ad calorem, qui ex ipsis accenditur, qualem ligna ad ignem. Vt enim ex ipsis lignis dum alterantur, ignis generatur, ita etiam calor ex ipsis, dum alterantur, excrementis accenditur. Præterea vt ligna ipsa ad alterationem non in infinitum tempus sufficiunt, sed terminum habent, innati humoris consumptionem: ita etiam putrescentia excrementa non in infinitum tempus sufficiunt, ac calorem accendunt, sed calor permanet donec fuerint affata. Ceterum differunt vtrorumque terrestres reliquæ. Lignorum enim reliquæ, quæ cinis nominantur, plurimæ sunt, quod in eorum substantia siccum elementum exuperet. Humorum autem exiguæ, quod in substantia eorum contrà humidum, non siccum elementum præualeat. Id quod externorum humorum, vt est vinum vel oleum, similitudine liquet. Horum nanque aliquem si coquere volueris, quàm minimum terrestre eius relinquetur, quod reliquum omne extenuatum in vaporem & aërem abeat. Atque hinc alterum quod hoc loco Galenus docet, sequitur, nempe causa cur interdum homo qui defluxione laboravit, febre penitus liberetur, interdum verò denuo febriçitet. Quippe tota substantia feruefactorum in putredine humorum à calore in vigore atque inclinatione febrium extenuatorum dissipatur: excrementum verò aut omnino exiguum, vel nullum remanet. Exiguum quidem remanet, vbi humores crassiores fuerint, tum enim vniuersi à calore extenuari, atque subinde dispergi nequeunt. Vbi verò serosiores, hoc est tenuiores (ita enim metipse Galenus lib. 4. Vict. acut. morb. comm. 2. interpretatur) fuerint, nullum. hi enim extenuati vniuersi dissipantur. Quod si itaque post humorum dissipationem, phlegmone obsessæ partis facultas nullam imbecillitatem cõtraxerit, neque rursus excrementa transmittantur, & morbus totus desit, & postea haud iterum febriçitabit homo ille, neque sequenti, neque tertio, neque quarto die. Si verò propter eandem causam ob quam ab initio parti transmissa sunt excrementa, iterum mittantur: aut si hæc non amplius mittantur, facultatis tamen remanet imbecillitas, denuo hominem febriçitare necesse est. Imbecilla enim facultas bonum etiam sanguinem euincere nequit. Quod perspicua admodum hypothese, quam statim subiicit Galenus, demonstrat. Quæ quum per se clara sit, & ex libro tertio de Naturalibus facultatibus satis cognita, ideo nullam enarrationem requirit.

Nam vt alia omnia omittam, quæ in eo libro sum dicturus, vnus tantummodo mentionem faciam, quod maximè in prõptu est, & sæpenumero à me factum, lippitudinis scilicet per circuitum accessionem habentis. Existimo enim non paruum incitamentum

mentum fore lectori, ad eam quam nunc tradimus addiscendam contemplationem. Nos enim contrà quàm ij qui se nominant oculares, huiusmodi lippitudines semper curauimus. Quū enim illi semper oculis negotium facerent, nos interdum balneo, nonnunquam meri potione, vt inquit Hippocrates, aliquando sanguinis missione, interdum vtrisque, vel clystere cum sanguinis missione vsi sumus. Atque accidit vt interdum iis adhibitis statim desierit, quodque etiam vbi capiti fuisset prospectum. Omnes enim qui ita curati sunt, aut nullam omnino amplius accessionem habuerunt, aut semel saltem, sed multo minorem quàm antea. Sed de curatoriiis quidem discretionibus ac iudiciis nunc dicere tempestiuum non est.

Lippitudinū
curatio.

COMMENTARIVS.

Quum antea dixisset Galenus ex hac contemplatione ad curandi rationem, proposita esse magna præmia: nunc quæ illa sint, lippitudinis exemplo monstrat. Si quis enim diligenter eam contemplationem de fluxionibus in libris de Naturalibus facultatibus traditam & demonstratam didicerit, is sciet quod remediorum, ex iis quæ Hippocrates sect. 6. Apho. 31. indiscriminatim tradidit, lippitudini adhibenda sint. Hæc enim interdum purgationem, interdum balneum, interdum meri potionem, nonnunquam sanguinis missionem requirit. Quando verò hoc vel illud postulet, Galenus in huius sententiæ Hippocraticæ enarratione copiose admodum docuit, & nos quoque in nostris commentariis, vt non sit necesse hîc illa repetere.

Remedia lippitudinis.

Quod verò accidat interdum totum caput, vel nihil per se, sed sanguine prauo atque excrementoso nutritum, plura coaceruare excrementa, & magis praua quàm antea, ita vt naturales effluxus ac perspiratus eis nequaquam sufficiant: sed natura cogatur excrementum ad imbecilliores aliquam partem propellere: aut si humores secundum naturam se habeant, ipsum autem caput laboret, aut etiam ambo concurrant, coaceruari excrementa, & in aliquam decumbere partem, præsens sermo demonstrare studet. Etenim quoad influens humor similis fuerit, & capitis affectus idem, eousque excrementa æquali coaceruabuntur tempore, similia & æqualia, & oculorum accessiones similes fient. Eodem modo si non totius capitis, sed alicuius in eo partis, scilicet membranarum, vel cerebri affectus fuerit, ita vt ex tali alimento, tale aliquod tantumque aceruet tanto tempore excrementum: deinde expellat excrementum id quamprimum vbi ab eo insigniter molestatur, accidet & tunc per circuitum infe-

Cur caput, vel nihil per se, plura, & magis praua excrementa coaceruet.

GAL. DE DIFFERENT. FEBRIVM

stari vel oculos, vel aures, vel aliquid aliud tale, in quod debilius expulsum fuerit, id quod redundat. Quòd si igitur in oculis, & auribus, aliisque multis partibus talibus manifestè videtur accessio per circuitum fieri, vt ostensum est, quid mirum in pleuritide, peripneumonia, phrenitide, & omnibus aliis quorum non licet intueri phlegmonas, similiter influere excrementum, eodemque modo febrem † accendere, quum tamen pars phlegmone obfessa nullo alio proprio affectu labore, ex quo prædicta generari queant, quàm quòd iis quæ eo tempore excrementa mittunt, imbecillior est? Neque etiam illud mirum est, quòd non vno stato tempore omnia coaceruentur excrementa. Quia enim sanguis qui pro alimento defertur, non semper similis est, neque affectus partium quæ aluntur idem, idcirco aliud alij tempus ad tanti excrementi coaceruationem sufficit. A quo primùm quidem natura partis molestat, cogiturque veluti alienum à se id quod molestat, propulsare.

†accendi.

Cur non vno stato tempore omnia coaceruentur excrementa.

COMMENTARIVS.

Quare totum caput nihil laborans excrementa coaceruet.

Naturales effluxus & perspiratus.

In internarum partium phlegmonibus cur per circuitus febres accendantur.

Aldin^o codex Græcus emendatus.

Cur interdum vniuersum caput nihil etiã laborans, plura, & magis praua quàm antea excrementa coaceruet, & subinde ad imbecilliores aliquas partes expellat, hoc loco Galenus monstrat, eiusque rei tres affert causas. Vna est, quia etsi aliàs nequaquam laborat, tamen sanguine prauo & excrementoso alitur, ex quo nõ exigua illic excrementorum copia colligitur, ita vt naturales effluxus & perspiratus, hoc est, loca per quæ capitis excrementa vacuantur sensibiliter, & insensibiliter, haud sufficiat, sed necesse sit vt ad partem aliquam debilem propellantur. Altera est, quia etsi contra sanguis ex quo caput nutritur, minimè prauus sit, & secundum naturam se habuerit, tamẽ ipsum caput laborat, adeoque imbecillius est, eoque nomine in eo coaceruantur excrementa. Tertia quia vtraque concurrunt, nepe & quia caput laborat, & vnã prauo alitur sanguine. Nam quoad sanguis influens similis fuerit, & capitis affectus idem, eoque excrementa in eo equali tempore, similia & æqualia coaceruantur: & oculorum, in quos subinde hæc ipsa excrementa propulsantur, accessiones similes fient. Quòd de toto capite iam diximus, id etiã de eisdem partibus, verbi gratia membranis ambientibus cerebrum, & de ipso cerebro intelligendum erit, quemadmodum perspicue in contextu Galenus docet. Quòd si igitur in oculis, auribus, & aliis externis corporis partibus accessio manifestè videtur per circuitus accidere, vt iam ostensum est, quid mirum in internarum partium, verbi causa membranae succingentis costas, pulmonis, & cerebri phlegmonibus similiter influere excrementum, eodemque modo febrem accendi, quum tamẽ pars phlegmone obfessa nullo alio proprio affectu laborauerit, sed duntaxat iis partibus quæ eo tempore miserunt excrementa, imbecillior fuerit? Et sciendum hoc loco erit vbi nos couertimus, Quòd si igitur in oculis, in Aldino codice legi ὡςπερ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ, mendose, mea quidem sententia, pro εἴπερ οὖν. Præterea hæc verba, Eodemque modo febrem accendere, in Aldino codice non habentur: alij tamen codices adiiciunt, & rectissime quidem, ὡςπερ ἐν τῷ

ὀφθαλμῷ

ἀνάπτεω τὸν πυρετὸν, vt scilicet ad excrementum referatur, ex quo calor febrilis accenditur: vel certè melius, ὡμοίως δὲ ἀνάπτεσθαι πυρετὸν, quia excrementum accenditur, propriè loquendo: & ea quæ statim sequuntur hanc lectionem confirmant. Non sunt itaque hæc verba omittenda, quia Galeni sententiam perficiunt. Neque mirum est etiam, cur non certo tempore in iam dictis partibus omnia colligantur excrementa. nam id ipsum duplici de causa euenit, Vna, quia sanguis, qui ad has partes pro alimento defertur, non semper sibi similis est. Altera, quòd affectus partium quæ aluntur non est idem, vt in contextu luculenter Galenus ostendit.

Quare nõ certo tempore omnia excrementa colligantur.

Neque sanè quòd ipsarum accessionum longitudo inæqualis sit mirari oportet. Quum enim neque species, neque multitudo excrementorum vnà, neque similiter accendi omnibus, aut discuti conuenit. Nam plura quidem & frigidiora, & lenta, & crassa, longiores efficiunt accessiones: pauciora verò, & calidiora, & tenuiora, breuiores: ad hæc non parum conducente totius corporis constitutione eo tempore, & facultatis robore. Rarius nanque corpus, quàm in se est, breuiores efficit accessiones: densius autem, longiores. Et robur quidem facultatis, breuiores: imbecillitas autem, multo longiores. Facultas enim valida promptius à se expellit id quod est alienum: corporis autem raritas, id quod effertur haud retinet. Quapropter ita affectis celeriter vacuari id quod redundat, est necesse: si etiã alia similia sint. Pari ratione quibus è contrario corpus afficitur, iis tardius excerni excrementa est necesse, facultate excrementa debiliter expellente: angustia verò meatuum ea quæ efferuntur detinente. Omnibus autem simul concurrentibus, aut longissima, aut breuissima accessio fit. Longissima quidè, ob crassitudinem, & multitudinè excrementi, & facultatis imbecillitatè, meatuumq; angustia. Breuissima verò, propter tenuitatè, & paucitatè excrementi, & facultatis robur, ac viarum amplitudinè.

Accessionum longitudo cur inæqualis.

COMMENTARIVS.

Cur accessionum longitudo inæqualis sit, perspicuè hoc loco Galenus explicat: ita vt nulla opus sit enarratione, præsertim quum capite huius libri tertio, ea de re copiose etiam dictum sit. Vnum tamen, quod imperitorem lectorem remorari posset, explicandù nobis esse iudicauimus, hoc scilicet quod ait, Corpus rarius sui ratione, vel quatenus in se est, breuiores efficere accessiones. non enim temerè hæc verba, Sui ratione, adiecta sunt. Accidit nanque interdum vt corpus rarum sit, accessiones tamen longiores. Id tamen non ratione sui, sed alterius, nempe imbecillæ facultatis, quæ promptè expellere nequit: vel humorum, quæ propter suam frigiditatem ac tenacitatem facile discuti ac dissolui non possunt.

Sui ratione.

Eadem ratione neque quam ob causam nonnullæ quidem accedunt.

M. j.

GAL. DE DIFFERENT. FEBRIVM

Cur nonnullæ
accessiones ad
integritatem
desinât, aliquæ
verò non.

cessiones ad integritatem desinant, aliquæ verò non, difficile est inuenire. Quando enim prioris accessions tempus ad eò breue fuerit, vt priusquam secunda incipiat, iam desierit, totum interuallum quod inter principium secundæ, & prioris finem existit, febre vacat. Si verò secunda priusquam omnino prior desinat, inuaserit, nullum inter has medium relinquitur interuallum. Hoc igitur, vt diximus, est facultatis in parte excrementa recipiente existentis, sui similis manentis, hoc est, adhuc, vt antea quoque, sanguinem qui in ipsa continetur vincit. Si verò aliquando imbecilla efficiatur, idque ei causa sit vt non solum excrementa, sed ipse etiam sanguis corrumpatur ac putrefiat, & febris accendatur, alterum inde quoque quoddam initium, quæ per circuitus fiunt accessionum, orietur. Si igitur prædictus adhuc feruetur calor, duplex febrium inter se implexarum species erit. Quòd si verò ille desinat, recipientis autem fluxionem affectus permaneat, quæ de mittente dicta sunt prius, etiam de hac intelliges. Nam & hæc ipsa pars quædam in se excrementa efficiet duplici ratione, quemadmodum etiam illa, & quia contentus in ea sanguis est prauus, & quia facultas imbecilla est. Similiter si ex aliqua quauis causa facultas partis interdum ad eò debilis sit reddita, vt proximus sanguis illi potius sit onus quàm alimētum, corrumpetur: & si calidus fuerit, facile putrescet. Sin subfrigidus ac pituitosus, non statim quidem, sed progressu temporis is quoque eundem acquireret affectum.

COMMENTARIVS.

Cur accessio
ad integritatē
venit.

Cur accessio
per circuitum
repetat.

Causam cur accessiones quædam ad integritatem desinant, quædam verò minus, perspicue ostendit. Si enim prioris accessions tempus ad eò breue fuerit, vt priusquam secunda incipiat accessio, iam desierit, tunc ad integritatem veniet. Vniuersum enim hoc interuallum quod inter prioris finem, & secundæ principium est, febre vacabit, calorisque præter naturam expers erit. Si verò secunda accessio priusquam prior omnino desinat, inuaserit, nullum inter has duas accessiones interuallum relinquitur, adeoque febris hæc ad integritatem nõ perueniet. Cæterum hoc, quòd scilicet accessio ad integritatem venit, acceptum referendum erit facultati quæ est in parte quæ excrementa recipit. Hæc enim sui similis manet, hoc est, sanguinem qui in eo continetur, vt antea quoque, vincit. Quapropter illum corrumpi & putrescere haud patitur, adeoque ne aliud ex eo febris initium, oriatur, impedit, vt hoc nomine necesse sit accessionem ad integritatem venire. Quòd si verò facultas sui similis non manet, sed debilis redditur, ac sanguinem multo que minus excrementa, vincere nequit, fit vt non solum excrementa, sed & ipse sanguis corrumpatur & putrescat, febrisque accendatur. Quapropter alterum quoddam accessionum

accessionum, quæ per circuitus fiunt, initium oritur, ac febris ad integritatem non venit. Quod si itaque prioris accessionis calor adhuc, quum altera incipit accessio, seruetur, duplex febrium inter se implexarum species erit, quemadmodum octavo huius libri capite est ostensum. Si verò calor desinat, affectus autem, hoc est, imbecillitas partis fluxionem recipientis, maneat, quæ supra de transmittente excrementa parte dicta sunt, huc quoque transferenda erunt. Nam & hæc ipsa pars imbecilla, duplici de causa in se excrementa efficiet, perinde atque illa quæ transmittit: nempe quia is qui in ea continetur sanguis, est prauus: & quia facultas est imbecilla, ac prauitatem eius corrigere nequit, vt huc putrescere necesse sit. Pari modo, si ex aliqua quauis causa partis facultas sit facta imbecilla ad eò, vt sanguis sibi proximus, bonus scilicet, illi potius sit onus, quàm alimentum, corruptetur, quod facultas admodum debilis illum gubernare haud possit, & si calidus quoque fuerit, promptè ac celeriter putrescet. Sin subfrigidus ac pituitosus fuerit, non statim quidem, sed progressu temporis is quoque eundem affectum, nempe corruptionem & putrefactionem, acquireret. Frigida enim ægrius putrescunt, ac longiori temporis spatio, dum corrumpantur, indigent. Animaduertendum autem hoc loco erit, vbi nos conuertimus: si ex aliqua quauis causa partis facultas: Aldi codicem non *διὰθεοῖς*, sed *διὕναυς*, id est facultas, legere, atqui minus rectè. Quo enim sensu affectus partis factus esse imbecillus diceretur, non video. Accedit quod hinc de imbecilla facultate loquatur Galenus bifariam: Vno modo, vbi ita est imbecilla, vt saltem prauum sanguinem vincere non possit. Alio modo, vbi tanta laborat imbecillitate, vt etiam bonus sanguis illi sit onus, & ab ea gubernari nequeat. Proinde pro dictione *διὰθεοῖς* inferenda *διὕναυς* erit.

Quinetiam vbi quælibet pars nequeat concoquere in se genita excrementa, aut ad aliam propulsare, tale sibi ipsi initium febricitandi, quale ea quæ transmittit alteri, efficiet. Cur verò alteri excrementa transmittere nequeat, prima quidem causa in mittentis & suscipientis facultate est: altera verò in viarum obstructione, quæ ex lentis, crassis, & multis humoribus fieri solet. Nihil igitur miri est, si etiam absque eò quod altera alteri mittat excrementum, quemadmodum caput mittebat oculis, ex iis quæ in ipsa adhuc manent excrementis, in eundem ad quem ea quæ aliena suscipit, peruenerit affectum. Quæ enim naturales effluxus obstruxerunt, ea quoque processu temporis putrefieri necesse est: & causam fieri ob quam multitudo excrementorum in parte coaceruetur, quod ipsam vacuari, ac vt solita erat diffilari vetet. Putrescunt igitur similiter illis ea quoque quæ postea coaceruatur, & omnia simul statim in parte febrilem calorem accendunt.

COMMENTARIVS.

Haecenus quomodo febris propter culpam partis transmittentis generetur, Galenus copiose admodum demonstrauit. Nunc quo pacto culpa eius

M. ij.

GAL. DE DIFFERENT. FEBRIVM

partis quæ in se gignit excrementa, febris oriatur, ostendere pergit. Nam quæ admodum ex alia in aliam transmissa excrementa, febris occasionem afferunt, ita etiam ea quæ in aliqua parte procreantur. Duobus autem modis ab iis febrem excitari contingit. Vno, quòd illa pars vincere & concoquere nequeat. Altero, quia ad aliam hæc ipsa propulsare non possit. Non potest autem à se propellere duabus de causis, vna est facultas mittentis & suscipientis partis. Hæc enim in mittente parte imbecillis, in suscipiente autem robusta existit. Nequit igitur imbecilla: ad se fortiorem, detrudere excrementa. Altera est viarum obstructio. Siquidem iis obturatis & obstructis, per eas expelli excrementa non possunt. Obstruuntur autem bifariam, ab humoribus nimirum lentis ac crassis, atque etiam à multis, quemadmodum alibi fusi Galenus docet. Vbi itaque naturales effluxus, meatusque per quos excrementa expelluntur, obstructi fuerint, necesse est ea progressu temporis putrescere: idque duabus de causis, quòd scilicet quotidie plura fiant, & quòd pars non difflatur. Ea verò quæ non difflantur, & perspirata destituuntur, necessarid putrescere, supra quoque dictum est.

Cur pars excrementa à se propulsare nequeat.

Obstructionis causæ.

Sanguis qui influxit duabus de causis alteratur.

Principiū accessionis. Incrementū.

Vigor.

Inclinatio.

Antea verò demonstratum est, quòd vbi calor quispiam accenditur, vel etiam augetur, in eam partem ex aliis sanguinem influere. Igitur necesse est vt tempore quo influit, partes illæ sanguine destitutæ refrigerentur, pars autem laborans grauetur ac distendatur, & qui influxit sanguis alteretur, duabus de causis, & quia putrescentibus iam excrementis permiscetur, & quia impactus minimè difflatur. Quocirca instar humidorum lignorum confertim in exiguam flammam coniectorum accenditur, atque id omne tempus principium accessionis appellatur. Vbi verò calor superat materiam, tale tempus, incrementum & ascensus vocatur. Eo autem tempore calor multitudine ita augetur, vt non solum deurat locū, qui est putredinis veluti focus, sed etiam continuitate per vniuersum dispergatur corpus. Et vbi ad summum feruorem qui accenduntur humores peruenerint, talis accessionis pars vigor nominatur. Vniuersum autem laborantis corpus tunc ignitum esse videtur, calore in totum animalis corpus æqualiter extenso. Dein verò si quidem humores tenues fuerint, & facultas valida, corpusque rarum, plurima feruefactorum humorum pars in sudorem fusa vacuatur. Si verò illi crassi fuerint, facultas autem expultrix imbecilla, & viæ angustæ, nihil quidem sensibile effluit, sed id solum quod ita extenuatum est, vt in tenuis iam halitus degenerauerit naturam. Nuncupatur verò id tempus inclinatio, quidam feruentium humorum perspiratio existens. Sed vbi in parte affectus remanet, necesse est alterum in ipsa procreari excrementum, quum id quod rursus in eam

eam trahitur alimentum non totum exquisitè vincatur. Quòd rursus, vt antea dictum est, ab excrementis putridis in parte relictis, & à propria prauitate, initium putrefactionis accipit: & vbi admodum incaluerit, rursus in ipsam influit, quemadmodum prius dictus ex aliis animalis partibus sanguis, ac rursus eodem modo principium, incrementum, vigor, & inclinatio accessions fit. Atque hoc per circuitum fieri haud definit, donec affectus in parte primùm gignente excrementa seruatur.

COMMENTARIVS.

Quum paulo antè exposuisset causas cur multa excrementa interdum in partibus corporis coaceruarentur, & febrilem calorem accenderent, nunc cur sanguis ad easdem partes in quibus calor accensus est influat, & in iis etiam alteretur atque putrescat, & quæ sint accessions tempora particularia vocata medicis, adeoque quare per circuitum accessiones repetant, ostendit. Et quod ad primum attinet, causa cur in eam partem in qua calor accenditur, sanguis ex aliis influat, nulla alia est, quàm quòd calor attrahere soleat, vt paulo supra est ostensum. Cur autem is qui influxit sanguis putrescat, duæ sunt causæ, vna, quia is putrescentibus iam excrementis permiscetur, adeoque ab iisdem facillè corrumpitur: altera, quia impactus minimè diffilatur. Promptè autem putrescere ea quæ non diffilantur, iam sæpe monstratum est. Exemplo verò humidorum lignorum confertim in exiguam flammam coniectionum quæ sint quatuor accessions particularia tempora, principium scilicet, incrementum, vigor, & inclinatio, monstrat. Quæ quum per se sint clara, explicatione nullam requirunt. Monendus tamen hîc mihi lector erit, quòd vbi nos conuertimus, qui est putredinis veluti focus, in Aldino codice legi, *ὄσίου τῶν αἰτῶν* *αἰτῶν* *σῆμα δὲ νόσος ἐστὶ*: quæ lectio si legitima erit, locum certè esse putredinis causam, quòd scilicet non diffiletur, innuit. Sed aptior lectio erit, si pro *αἰτῶν* substituamus *ἐστῶν*. Nā locus in quo calor succenditur, est instar foci, in quo ignis accenditur ac còseruatur. Et certè facilis fuit lapsus ab vna dictione in aliam. Cæterùm quòd post inclinationem accessions aliæ per circuitum factæ accessiones sequantur, nulla alia de causa accidit, quàm quòd affectus in parte remaneat. Tum enim alterum in ea procreari excrementum est necesse, eò quòd propter affectum illum id quod ad eam trahitur alimentum non totum exquisitè vincatur. Hoc itaque rursus à putridis excrementis in parte relictis, & à propria prauitate, quam quia à facultate non vincitur, acquirit, putrefactionis initium accipit. Id vbi satis incaluerit, rursus in ipsam, vt antea ex aliis partibus influit sanguis, atque iterum alia accessio quatuor temporibus distincta inuadit, & hoc ipsum per circuitum fieri non definit, quoad affectus qui in parte procreat excrementa, remanet.

Est autem duplex eiusmodi affectus. Alter quidè partis imbecillitas in qua gignuntur excrementa: alter verò ex ipsis quæ quotidie generantur coaceruatus. Nō enim existimes in externis vasis in quibus elixatū cibariū nidorosum est factū, quèdā relinqui affectū:

M. iij.

Causæ cur sanguis qui influxit putrescat.

Locus Galeni emendatus.

Quare post inclinationem aliæ per circuitum accessiones repetant.

Duplex affectus in parte excrementa procreante relinquit.

GAL. DE DIFFERENT. FEBRIVM

Quando affe-
ctum solui est
impossibile.

in partibus autem in quibus humores putrescunt, nullum. Tunc verò eum affectum solui magis est impossibile, quando vniuersum corpus vitiosis humoribus refertum, aut etiam plethoricum fuerit, ac multo magis si in iis omnium meatuum excrementa educentium angustia fuerit. Quemadmodum vtique & sanatio subsequeretur, si etiam meatus expurgaretur, vt pars fluxilis esset, & facultas robusta foret, & affectus emendatus, atque vniuersum corpus neque vitiosis humoribus refertum, neque plethoricum. Donec autem hæc permanent, circuitum quoque accessionum permanere est necesse. Sic itaque in mulieribus etiam accidit. In iis enim quoad æqualis & similis menstruorum causa permanet, idem etiam ipsorum circuitus seruatur.

COMMENTARIVS.

Duplices af-
fectus.
Imbecillitas.
Putredo.

Duplicem esse affectum relictum in parte quæ excrementa procreat, hoc loco Galenus ostendit. Vnum partis imbecillitatem, quæ intemperiem eiusdem comitatur. Omnis nanque vehemens intemperies, vt capite primo libri tertij de Symptomatum causis attestatur, vires deiicit. Alterum qui ex ipsis subinde quæ quotidie generantur excrementis oritur. Qui non est nisi putredo. Fieri enim nequit quin excrementa in parte illa nata, subinde putrescant. Vt enim in externis vasis in quibus cibi elixantur, carnes nimirum, rapa, & id genus alia, modò nidorosi per elixationem facti sint, quendam affectum relinquere necesse est: ita etiam in partibus in quibus humores coaceruantur & putrescunt, aliquem relinquere consentaneum est. Fieri autem non potest vt is soluatur, vbi totum corpus vitiosis refertum humoribus, κακόχυμου Græci nominant, aut etiam plethoricum fuerit. Tum enim semper novos humores ad eam partem qui affectum illum fouent, decumbere necesse est. Multo verò magis is affectus permanebit, quando omnium viarum excrementa educentiū angustia fuerit. Quippe per angustiores vias excrementa expelli haud possunt, intus itaque remaneant, ac tandem putrescant oportet. Contrà affectus ille abiret, adeoque sanitas subsequeretur, si meatus essent ampli & expurgati, vt per hos excrementa educi possent. Si facultas etiam, vt hæc expellere posset, robusta esset. Si putredo quoque correctæ, adeoque calor, qui humores attrahit, summotus esset, nec corpus vitiosis humoribus refertum, nec plethoricum. Tunc enim nulla ad partem illâ excrementa decumberent. Donec autem iam dicta permanet, necesse est quoque accessionum circuitus permanere. Atque hinc omnibus palàm fit, quæ causa sit, cur subinde accessiones per circuitum repetant. Quòd verò in febribus accidit, idem etiam in mulieribus euenire solet. In iis enim idem planè menstruorum circuitus seruatur, statisque accertis mensibus illa promanet, quoad eorundem causa æqualis & similis permanet. Sin causa non fuerit æqualis, menstruæque copiosiora quàm antea in vtero coaceruentur, circuitum quoque illorum variari necesse est, ita vt vel citius quàm antea, & longiori quoque tempore permanet. Pari ratione si causa non fuerit similis, & aliqua in qualitate mensium

Quando affe-
ctus abibit.

sum acciderit mutatio, circuitum quoque mutari continget. Quod quia omnibus perspicuum est, prolixiorum explicationem non postulat.

De iis verò omnibus in libro de Rheumaticis affectibus plenius differitur, neque nunc in confirmandis iis quæ antea demonstrata sunt, immorari consentaneum, neque rerum in præsens vtilium capita præterire. Maximè autem vtile est inter hæc cognoscere, quòd aliquæ partes aliis fluxiones transmittunt, quemadmodum caput oculis. Quædam verò ab excrementis in se genitis, febris initium accipiunt. Et quod iis omnibus commune excrementorum putredo est. Proprium autem, huic quidem obstructio, & impactio vasorum, propter scilicet humores lentos, aut crassos, aut multos: alteri verò angustia meatuum, vel sensibilibium, vel insensibilibium: alii autem cuidam quod vacua quæ sunt in toto corpore spatia oppleta sint, & præterea plenitudo ad vires adsit, quemadmodum in libro de Plenitudine demonstratum est.

Excusatio plenioris tractationis.

COMMENTARIVS.

Excusat se de plenioris tractatione, & lectorem ad librum de Rheumaticis affectibus, qui tamen, vt multi etiam alij, iniuria temporis, & medicorum negligentia, intercidit, ablegat, capitæque rerum ad præsens institutum vtilia, breuiter recenset. Quæ quum in iis quæ præcesserunt, abundè sint enarrata, non est cur nunc peculiarem requirant enarrationem. In fine duplicis plenitudinis facit mentionem, vnius ad vasa dictæ, & alterius ad vires. Priorem innuit, vbi ait, cuidam vacua quæ sunt in toto corpore spatia oppleta esse. Si quidem in plenitudine ad vasa vocata, ampla vasorum capacitas est oppleta. Quòd verò iam nominet loca seu spatia vacua, quæ naturaliter nihil præter aërem in se contineant, ex capite 13. libri primi de Simpli. medi. facul. clarum existit. Reliqua patent.

Liber Galeni de Rheumaticis affectibus.

Plenitudo duplex.

Spatia vacua quæ.

Februm igitur per circuitum accessionem habentium, haud scio an vlla generationis causa sit omissa. Earum autem quæ ordine carent, nonnullæ ex humoris transmutatione, nonnullæ ob victus rationis errorem, ad talem constitutionem deueniunt. Maximè igitur mutatur sanguis putrescens. Nam, vt antea dictum est, partim quidem flava bilis efficitur, partim verò nigra. Quantum verò humores in corpore ægrotantium mutantur, tantum etiam accessionum circuitus. Quocirca nihil mirum, si in huiusmodi mutationibus ordo quoque mutatur. Mutantur verò maximè vbi id quod incæpit putrefieri in aliqua parte aliud existit, aliud autem ex aliis influit, quod vel in illis solis tale existit, aut in toto corpore redundat. Similiter quæcunque ægri in

Februm erraticum cause.

Sanguis putrescens mutatur.

M.iii.j.

GAL. DE DIFFERENT. FEBRIVM

victus ratione delinquant, hæc quoque nihilo minus circuituum ordinem corrumpunt. Vt enim in sanis prauus victus morborum causa est, eodem, arbitror, modo, vel etiam magis in ægrotantibus ex iis quæ deliquerint, accessiones incidunt. Non solum autem ægrotantes, sed etiam tempore quo à morbo conualescunt promptè ex quouis delicto læduntur. Igitur per quamcunque insignem læsionem, vel anticipare multum circuitiones cogunt, vel alterius generis à prioribus quasdam gignunt, à quibus accessionum ordo corrumpitur. Sæpenumero autem ob circuituum complicationem medicis ignoratam, ægri visi sunt sine ordine habere accessiones. Sed tales quidem circuitus inordinati reuera non sunt, sed tantummodo videntur. Quicumque autem reuera sunt, aut ob permutationem humorum febrem efficiunt, aut propter errorem in victus ratione accidunt.

Epilogus.

COMMENTARIVS.

Haecenus febrium quæ per statos circuitus accessiones habent, generationis causas recensuit. Iam earum quæ ordine vacant, eoque nomine errantes appellantur, & per certos circuitus non inuadunt, causas exponit. Duas verò præcipuas errantium febrium causas affert, vnam humorum transmutationem, & alteram errata in victus ratione admissa. Quantum enim humores in corpore ægrotantium mutantur, tantum etiam accessionum circuitus. Id quod sanguis, qui omnium humorum maximè mutatur, satis monstrat. Vbi enim is putrescit, partim flaua bilis efficitur, partim nigra, hoc est, biliosus & melancholicus fit, vt in fine capitis noni dictum est. Quapropter si in bilis naturam degenerat, tertio quoque die accessiones inuadentes efficit. Sin in atræ bilis naturam mutatur, singulis quartis diebus accessiones efficit. Fit autem maximè febris erratica, nullumque statum tempus, nec vllum accessionum ac remissionum ordinem seruans febris, vbi in nigram degenerat bilem, quod nimirum hæc ipsa, vt libro tertio Prognostic. commentario vigesimonono testis est Galenus, in quibusdam partibus mouetur, in quibusdam immota manet, in aliis putrescit, aut feruere incipit, adeoque inordinatas seu nullo ordine vagantes febres procreat. Atque hinc est quod Hippocrates scripserit, Autumno febres quartanæ, & erraticæ fiunt. Cæterum mutantur quoque accessionum circuitus, vbi humor is qui in aliqua parte putrefieri incepit, alius, puta biliosus, existit: alius autem, nempe pituitosus, qui ex aliis partibus in hanc influit. Quibus enim suum circuitum obtinet, hic singulis, ille verò tertio quoque die. Altera verò causa quæ talem constitutionem, id est, speciem febris erraticæ efficit, est error in victus ratione admissus. Constitutio autem, quam Græci κατὰσασιν vocant, idem quod speciem significare, sectione prima Aphorif. commentario duodecimo, & libro primo de Iudiciis capite quarto diximus. Errorem verò in victus ratione ordinem accessionum turbare, vt scilicet anticipent, vel alterius generis

Errantes febres quæ.

Harum duæ sunt causæ.

Quando maximè errantes febres procreantur.

3. Apho. 22.

Constitutio.

ris

ris à prioribus fiant, notius est quàm vt demonstrari debeat. Hoc potius in præsentia expendendum erit, sæpius circuituum complicationem imponere medicis, adeò vt inordinatos esse putent, qui reuera tales non sunt. Quod non alia de causa accidit, quàm quòd simplicium februm formas: harumq; adeò complicationes ignorant. Quippe si simplicium februm formas cognitas haberent, haud dubiè intelligerent nunc duas esse sibi complicatas febres quarum quælibet suos feruaret circuitus legitimo ordine inuadentes, quem admodum capite huius libri septimo, hypothefi & cuiusdam iuuenis historia luculenter Galenus demonstrauit. Vt hinc omnibus manifestum fiat accessionum quæ nullo ordine vagantur non nisi duas esse causas, vnam humorum mutationem, & alteram in victus ratione errorem.

Circuituum
cōplicationes
cur sæpius me-
dicis imponat.

Reliquum verò februm continentium genus, quarum vniuersum tēpus vna accessio est, aut semper æqualis, aut decrescēs, aut increscens vsque ad iudicationem, ex tali causa fieri solet, qualem omnium februm Praxagoras statuit, humorum in caua vena putredinem esse existimans. Sed absolutior, ac verior sermo hoc quidem modo euaderet. Quicumque per circuitus accessiones obtinent morbi, partium succedunt affectibus vel mittentiū, vel suscipientium, vel trahentium excrementa, eo quo paulo antè diximus modo. Qui verò sine circuitibus, in iis nullus locus peculiaris laborat, sed omnes qui in venis & arteriis continentur, potissimū qui in maximis & calidissimis sunt, aut propter aliā quandam causam, vt in diariis: aut etiam ob putredinem feruefacti, accendunt febrem vnam continentem appellatam, ab initio ad finem vsque minimè intermittentem, eatenusque durantem ac deurentem hominem, quoad ipsam gignentes humores consumpti fuerint, aut concocti, aut vtrunque passi.

Continentiū
febrū causa.

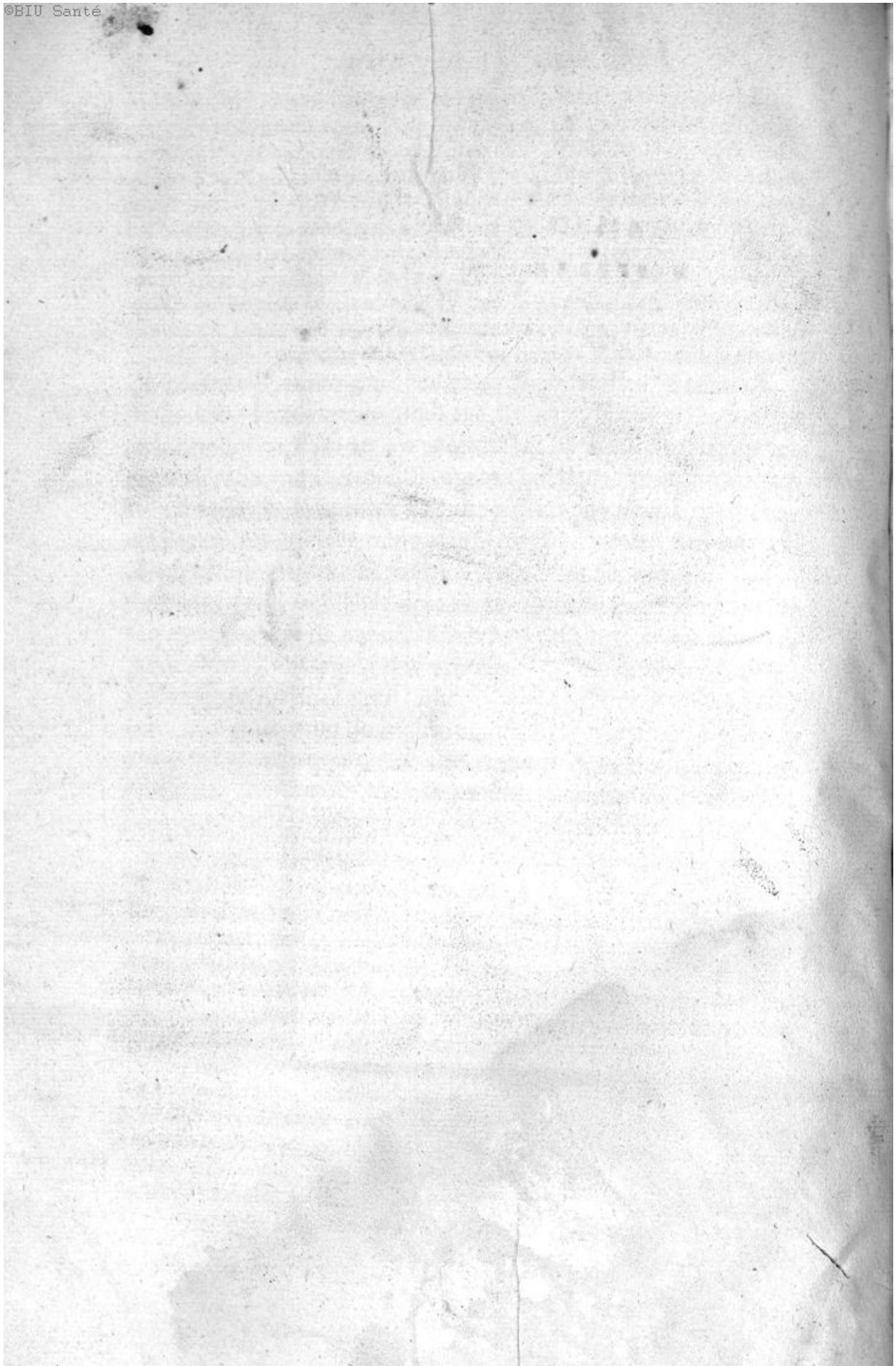
COMMENTARIVS.

Reuertitur nunc tandem ad continentes febres, quæ Græcis *σύνχοι* dicuntur, & quod initio postremi huius capitis facere instituit, iam exequitur, harumque februm causam exponit, ac breuissimè quæ sit causa cur nonnullæ febres per circuitum accessiones obtineant, nonnullæ autem vnam duntaxat accessionem ad iudicationem vsque durantem habeant, explicat. Præterea febris continentis tres esse differentias innuit, & in summa, omnia quæ capite 2. & 9. huius libri dicta sunt, repetit. Quapropter quum priorum duntaxat hîc sit repetitio, nullam prorsus enarrationem requirunt. Si quis tamen vberiore omnium quorum hîc attinguntur capita explicationem desiderat, is libri 9. The. meth. ca. 2. adeat, & voti haud dubiè compos erit. Cæterum quū hîc diariarum mentio fiat, de iis loqui Galenum, quæ plurium dierum diariæ nominantur, & in tertium vsque protenduntur diem, vulgòque Synochi non putridi vocantur, vt cap. 9. quoque monstratum est, sciendum erit.

Σύνχοι

Diariæ pluriū
dierum.

FINIS.

Claudij Galeni Pergameni, me-

dicorum facilè principis, de TEMPERAMENTIS LIBRI TRES, DE

DIFFERENTIIS FEBRIVM LIBRI

duo ab Leonharto Fuchsio in Tubingensi schola professore medicinæ publico, latinitate donati, & commentariis illustrati.

Tomus secundus.

PARISIIS,

Apud Iacobum Dupuys, via ad D. Ioannem Lateranensem, è regione collegij Cameracensis, sub signo Samaritana.

1554.

Cum Gratia & Priuilegio.

PRIVILEGII CAESAREI,
Regiſque ſumma.

CAutum eſt Arnolſo Birckman & Iacobo Dupuys bibliopolis, Caroli quinti Imperatoris, & Henrici ſecundi Galliarum regis Chriſtianiſſimi privilegii, ne quis intra ſex annos proximos, hoſce Galeni libros tres de Temperamentis, à Leonharto Fuchſio, Tubingeniſis ſchola profefſore publico, commētariis illuſtratos, temere in ſuis imperiis & regno, aut imprimat, aut vendat iniuſſu dictorum Arnolſi & Iacobi, interminatione conſiſcationis id genus voluminum, contra principale interdictum impreſſorum, & multæ arbitrariæ: Vt apertè in diplomatis ea de re apud vtrunque principem diſertè conceptis, videre eſt.

Imperatoris edicto ſubſignabat Ioannes Obernburger:

Regis Verò, Guyneau.

INDEX IN LIBROS GALENI DE TEMPERAMENTIS.

A	
Actiones omnes in ætate temperata validas esse.	8.a
de Aceto, oleoque veterum Medicorum, tum philosophorū variæ opiniones.	85.a
ex Accidēti, & quæ per se, discernēda.	76.a
Acquisititius affectus celeriter perit.	78.b
Adolescentia temperata.	8.a
Adolescentia.	32.b
Aër & aqua, ambo humidissima.	2.b
Aetas extrema quæ.	32.b
Affectus acquisititius celeriter perit.	78. b
Affectui, medicamentum certa quadā proportionē respondeat.	85.b
Affectui simplicissimo medicamentum adhibendum.	85.b
Agit id quod vicitur, in id quod vicit.	80.b
Agendi facultatem parem intus forisque nihil habere.	73.b
Animal, alia ratione calidum humidum, alia aër.	13.b
Animal bifariam calefit.	82.b
Animalis corruptelæ, interitusque, vna & præcipua causa:	1.a
Animosus cur leo.	54.b
Annus austrinus lenis.	12.b
Anni tēpora singula per se æstimanda.	10.b
Anni temporum temperamenta quæ sint, de Galeni sententia.	10.a
Actiones, substantiæ proprietatem sequuntur.	40.b
Actiones corporis, animi moribus consentientes esse oportet.	25.b
Adeps & seuum differunt.	29.a
Adolescentes cur dicti.	33.a
Aër alia ratione calidus humidus, alia animal.	13.b
Aëris temperamentorum omnium pessimum esse quod humidū & calidū est.	11.a
Aetas floescens.	32.a
Aetas prima, pueritia nimirum.	31.a
Aetas floescēs, quomodo in medio extremorum.	32.b
Ætatem constantem temperatam statuendum, error.	33.a
de Ætate florentium, & puerorum calore iudicium Galeni.	37.b.38.b
in Ætate temperata omnes actiones validas esse.	8.a
in Ætatibus prædictis, calidum cognoscere cupientibus, quatuor sunt obseruanda.	37.b
Aldinus codex emendatus.	20.a.21.b.73.b
Ἀλίβαντες.	8.a
Ambiguæ voces explicandæ.	2.a
Animalium cutis.	48.b
in Animalium toto genere, temperie mediū.	16.a
Animi moribus corporis actiones consentientes esse oportet.	25.b
Anaxagoras niuem nigram dixit.	36.b
Ἀντισεισάγοντες.	6.a
Ἀφλεβοὶ καὶ ἀμυνοί.	58.a
ἀφορμή.	75.b
Aqua frigida, per se refrigerat.	86.a
Aqua frigida ex accidenti calefacit.	86.a.b
Aqua & aër, ambo humidissima.	2.b
Aquæ dulcis balneum calidum, & humidū.	4.a
Arabum præcepta in curandis hominum morbis non sectanda.	57.a
Archimedes.	71.a
Argumentorum quibus priores Medici vti fuerant, refutatio.	35.b
Aristotelis testimonio, Athenæi sectatores perperam vti sunt.	13.b
Athenæi sectatores bifariam decepti.	9.b
Athenæi rationes quibus calidū & humidū statū nō esse vitiosum probare conatur.	7.b
Athenæi sectatoribus non rectè patrocinantur Brachelius.	10.a
Ἀμίζω.	8.a
Auicenna, monstruosas humorum differentias commentus est.	43.b
Auster.	12.a
Autumnus morbifer.	11.a
Autūnus in calore & frigore inæqualis.	11.a
B	
Balneum aquæ dulcis calidum & humidum.	4.a
Bilis vomitus cognoscendi notæ.	58.b
Bilis flaua, quibus magis euomitur.	59.b
Bilem euomens meatus num vnicus, an geminus.	58.a.b
Bilem deferens meatus, non in ieiunium inferitur.	58.b
Bilem quæ procreant.	59.a.b

INDEX.

in Bilem deferente meatu, Medici bifariam errant.	58.b	Brachelius non rectè Athenæi sectatoribus patrocinator.	10.a
Bilioforum notæ.	58.a	Brachelius laudatus.	43.b
Blæsa.	54.b	Brachelius sibiipfi pugnat.	71.a
Boreas.	12.a	Brachelii temeritas notatur.	25.b
Brachelius alter Theſſalus.	66.a	Brachelii ignorantia.	14.a
Brachelius Galeni partitionem non assequitur.	75.b	Brachelii obſcuritas.	28.b
Brachelius ſcriptor ineptiſſimus.	76.a	Brachelii impudentia.	7.a.40.a.34.a.35.a
Brachelius Galeni ſcripta non aſſequitur.	52.b.76.b.80.a.41.b	Brachelii ineptiæ.	37.a
Brachelius abſurda aduerſus Galenum adfert.	68.b	Brachelii furor.	66.a
Brachelius, aduerſus ſtimulû calcitrat.	79.b	Brachelii errores.	8.a.28.a.51.a
Brachelius ignorat quomodo calor noſter efficiat vt medicamenta poteſtate frigida, nos refrigerent.	75.a	Brachelii maledicendi ſtadium, & rerum medicarum ignorantia.	70.b
Brachelius ineptè Galeno inſultat.	83.b	à Brachelii calûnia aſſertus Galenus.	70.b
Brachelius phanatico rotatur ſpiritu.	63.b	78.a.79.a	
Brachelius, ne à limine quidem Græcas ſalutauit literas.	87.a.31.a	Breuitatis Galenum falſo accuſat Brachelius.	17.a
Brachelius ineptit.	78.a.82.a	Breuitatis ridiculus affectator Brachelius.	16.a
Brachelius Galenum falſo reprehendit.	11.a		
23.a. 29.a. 24.b. 47.b. 66.a. 79.a. 39.b		C	
Brachelius ridicula, aduerſus Galenum adfert.	70.a	C acoehymia.	73.a
Brachelius <i>φίλατος</i> .	64.a	Caſcit animal bifariam.	82.b
Brachelius ridiculos & obſcuros commentarios cudit.	63.a.51.b	Caſfacientia non omnia ſiccant.	64.b
Brachelius Galenum flagellat.	68.a	Caſfacientia per ſe, refrigerantiâque, diſcernenda ab eo quod ex accidenti.	86.a
Brachelius perpetuò obgânit Galeno.	84.a	Caſfaciunt & refrigerant nonnulla diuerſis temporibus.	82.a
Brachelius ſibiipſi contraria ſcribit.	12.b	Calidum frigidum &c. vnûquodque totius naturæ & totius ſubſtantiæ reſpectu bifariam dicitur.	7.a
Brachelius Galenum obſcuritatis falſo accuſat.	17.a.86.b	Calidum, iam de qualitate, iam de corpore qualitatè ſuſcipiente, aſſeruat.	20.b
Brachelius Galenum non emendauit.	42.a	Calidum, frigidum, humidum, ſiccum, bifariam accipiuntur.	2.a.3.a.88.a.15.a
Brachelius ipſiſſimus Momus.	45.a	Calidum poteſtate.	84.b
Bracheli ^o , ridicul ^o breuitatis affectator.	16.a	Calidum quid medico poteſtate ſtatuum.	88.b
Brachelius, negligens Galeni lector.	26.a	Calidum & humidum ſtatim non eſſe vitioſum ex Athenæi ſententia.	7.b
Brachelius ineptiſſimè <i>ἀκμὴν</i> pro adoleſcētia interpretatur.	32.b	Calidum, in prædictis ætatibus cognoſcere cupientibus, quatuor ſunt obſeruâda.	37.b
Brachelius Galeni ordinem non animaduertit.	43.a	Calidum poteſtate.	36.b
Brachelius ad calumniandum promptiſſimus.	24.b	Calidum frigidum, in temperato non præſtat.	7.a
Brachelius contra omnium medicorum ſententiam, impudenter cutem ſtatuit frigidam & ſiccam.	25.a	Calidum & humidum omnium temperamentorum peſſimum.	9.b.12.b
Brachelius ſuam metipſe ſtultitiam prodit.	39.b	Calidi munus caſfacere.	4.a
Bracheli ^o noratus.	8.a.1.b.2.b.15.a.9.a.30.b.31.a.65.b.50.b.28.a.63.b.75.a.82.b.27.b	Calidi, frigidi, humidi, & ſicci uſus.	2.a
Brachelius inſanit.	32.a.57.a.56.b	in Calido & humido vita non conſiſtit.	8.b
		Calida frigidâve poteſtate dictorum, duo genera.	75.b
		Calida	

INDEX.

Calida simpliciter.	19.b	à Contrariis, & ex contrariis in contraria	
Calida potestate, cur dicta medicamēta.	71.a	omnis fit mutatio.	4.b
Calida temperies duplex.	23.a	Cornigera, sæuo abundant.	40.a
Calidissimū omnium particularū cor.	27.a	Cor omniū particularū calidissimum.	27.a
in Calidis frigidisve dictis, tria attendenda.		Cornarius multis in locis reddendo Hippocratem lapsus.	45.a
75.b		Cornarius notatus.	44.b
Calidorum ordo.	29.a	Cornari ^o , qualis Hippocraris interpretis.	44.b
Calor innatus quid.	57.a	Corpus idem, multis calidum & frigidum dici potest.	17.a
Calor etiā & humiditas, mortis causæ.	8.b	Corpus de quo iudicandum est, mediocriter calens sit.	23.b
Calor immodicus.	57.b	Corpus, cur interdum refrigerare nequeat natura frigida.	79.a
in Calore & frigore autūnus inæqualis.	11.a	Corporis actiones animi moribus consentientes esse oportet.	25.b
Calore alieno putrescunt omnia.	56.b	ex Corporis totius affectu non est pronuntium de temperamentis.	60.a
Calorem animalis auget omne nutrimentum.	71.b	Corporis æquabiliter temperati, notæ.	54.a
Caluitici causæ.	52.a. 53.a. 60.b	Corporis facultates quatuor.	68.b
ad Calumniandum Brachelius promptissimus.	24.b	à Corporis natura ductæ differentiæ.	51.b
Canon Polycleti.	25.b. 26.a	Corpori cuilibet quædam temperamenti proprietas.	84.a
Capillos rufos, cur habeant pueri.	31.a	de Corpore toto non ex vna particula pronuntium.	53.b. 54.a
Caro simplex nusquam reperitur.	40.b	Corpora, qualitate trifariam affecta dicuntur.	16.b
Caro propriè appellata.	40.b	Corruptelæ, interitusque animalis, vna & præcipua causa.	1.a
Carnis duæ differentiæ.	40.b	Craffi habitus, triplex differentia.	46.a
Carnes bubulas cur alii facilius concoquāt, quàm pisces saxatiles.	57.b	Craffitudo, genus ad pinguedinem.	44.a
Carnes viscerum.	42.a	notæ quibus Craffitudo gracilitasque naturalis ab ea quæ ex cōsuetudine accidit, distinguitur.	44.b
Cauendum, ne qua vox ambigua inexpliata maneat.	2.a	Crustacea.	62.a
Cartilago.	42.b	Cutis non est sensu destituta.	25.a
Carnosi, seu corpulenti.	46.a	Cutis in manu hominis omnium extremorum exquisitæ media.	24.b. 28.b
Cerebrum & pulmo.	41.a	Cutis siccitas, humoris nō omnino expers.	48.a
Cerebri temperamenti notæ.	60.a	Cutem statuit frigidam & siccam Brachelius, contra omnium medicorum sententiam.	25.a
à Cerebro & spinali medulla, diuersi generis, ossium medulla.	41.a	Cutem foris imposita quædam velut nutrimenta exulcerant, intrò sumpta nihil incommodi adferunt.	73.b. 74.b
Cibus vnus & idem, tum medicamenti, tum nutrimenti vsus præstat.	83.a	ex Cute internarum partium temperies deprehendi potest.	55.b. 56.a
quæ Cibi, & medicamenti rationem obtinent, duo præstant.	81.b	ex Cute non pronuntium de temperamento totius corporis.	62.a
Cibi aliqui, cur statim frigus potius, quàm calorem afferunt.	72.a		
Cicuta Sturno nutrimentum.	84.a		
Color rufus.	49.b		
Conceptiones, <i>νοήματα</i> .	35.b		
Cōciliatio duorū locorum pugnantium.	27.a		
Confusionem parit omne multiplex.	19.a		
Consistentiam quæ obtinent.	40.a		
Constitutio hominis ex sanguine & semine.	31.b		
Cōsuetudo, acquisitiā naturā efficit.	46.a		
Constans ætas quæ.	32.b		
Constantem ætatem temperatam statuentium error.	33.a		
Contrarietas vnde iudicanda.	76.b. 77.b		
		D eleteria genere.	77.b. 78.a
			†.iii.

INDEX.

ad Herbas producendas, non quævis terra apta. 48.b	Intemperies duplex 46.b
Herophili scrupulosa & inutilis de sano, & ægro, & neutro, disputatio. 46.b	Interitus ac corruptelæ animalis vna, & præcipua causa. 1.a
Hippocratis obscura sententia explicata. 44.b	Internarum partium temperamentum, re- ctissimè ex actionibus nascitur. 57.a
Hircus, quare salax. 54.b	Intus fori (sue, nihil parem agendi faculta- tem habere. 73.b
Homo idem gracilis & pinguis. 64.a	Iuniores, quos nominet Brachelius. 33.a
Homo, tum animalium, tum corporum o- mnium temperatissimus. 25.a	Iustitia temperatum. 18.a
Homo, bifariâ temperatissimus dicitur. 25.a	Iuuentus, Vigor, Florescens ætas. 32.b
Homo temperatus, quo animo sit præditus. 30.b	Iuuenum pili. 51.b
Homo medius Polycleti statuum duplici ra- tione superat. 26.b	K
Homo sapientissimus. 25.b	Κατὰ ῥῆτα. 58.b
Hominis cõstitutio ex sanguine, & semine. 31.b	Κέκερατα. 1.a
Homini temperati iudex, tactus. 30.b	L
Homonymia consideranda. 48.b	Λάβραξ. 20.a
de Homonymia distinguere, non est res leuis momenti. 22.a	Laetitia immodicè sumpta, calorem corporis extinguit. 82.a
Humiditas & calor etiam mortis cause. 8.b	Laetucam agere & pati. 83.a
Humidum & calidum, temperamentorum omnium pessimum. 9.b	Leo, cur animosus. 54.b
Humidi, & frigidi temperamenti notæ. 55.a.b	Λευκή, vitiligo. 72.a
Humidi & sicci iudex quis. 39.a.b	Libri de Longitudine vitæ. 14.b
in Humido & calido vita non cõsistit. 8.b	Ligamenta. 42.b
Humidorum ordo. 29.a	Linacer à Brachelii calumnia assertus. 87.a
de Humidis & siccis non est simpliciter pronuntiandum. 76.a	Linacri conuersio reprehensa. 41.b. 58.b
Humidissima, aër & aqua. 2.b	Linacri versio, occasionem errandi multis præbuit. 41.a.b. 58.b
Humores quatuor. 43.a	Linacri lapsus. 48.b
Humores naturales. 43.a	Locus in Galeni codice Græco emendatus. 64.b
nullus Humor actu siccus. 43.b	Locorum duorum Galeni, conciliatio. 62.a
Humorum differentias monstrosas Aui- cenna commentus est. 43.b	Lupus. 20.a
Humorem ab aliquo vacuasse, vel propriâ particulam ficiorem reddidisse, non est idem. 64.a	M
Hypothesis prima: altera. 1.a	Μαλακός ρακκα. 48.b
I	Manus, gemini vsus causa factæ. 26.b
Indicium quando à rebus externis su- mendum. 84.b	in Manu hominis cutis omnium extremo- rum exquisitè media. 24.b. 28.b
Inæqualis autumnus in calore & frigo- re. 11.a	Materia communis vel prima. 66.b
Infantes & pueros Galenus separat. 51.a	μάζα. 66.b
ex Ignis commercio vt medicamentorum facultas colligenda. 67.b	Meatus bilem euomens, num vnicus an ge- minus. 58.a.b
Ignem mutari in aquam, non prorsus negat Galenus. 77.b	in Meatu bilem deferente Medici bifariam errant. 58.b
	Medeæ medicamentum, & oleum. 70.b. 71.a
	Medici & philosophi, cur tam absurda de Vocis, & aliarum rerum temperamentis pronuntiarint. 14.a
	Medico quid potestate calidum statuendum. 88.b
	Medicorum veterum, tum philosophorum variæ de oleo acetique opiniones. 85.a

INDEX.

Medicamentum Medæ.	70.b.71.a	Multiplex omne parit confusionem.	19.a
Medicamentum expers sit omnis acquisitii caloris & frigoris.	85.a	Musculosum corpus.	55.a
Medicamentum affectui, certa quadã portione respondeat.	85.b	Mutatio omnis à contrariis, & ex contrariis fit in contraria.	4.b
Medicamenti & nutrimenti vsũ præstet cibus vnus & idem.	83.a	Mutationem à priore natura maximam habent aliqua, momentum exiguum consequuta.	70.a
Medicamenti facultas ex commercio ignis colligenda.	67.b	Mutationes ex quibus in quæ fiant, spectandum.	62.b
quæ Medicamenti & cibi rationem obtinent, duo præstant.	81.b	N	
Medicamenta.	76.b.77.a.69.b	N Aphthæ vis.	71.a
Medicamenta quæ natura frigida.	66.a	Natura quid.	80.a
Medicamēta, cur dicta potestate calida.	71.a	cur Natura frigida, interdum corpus refrigerare nequeunt.	79.a
Medicamenta potestate calida, inter priora duo media.	80.b	Natura & substantia non differunt.	17.a
Medicamenta simul & nutrimenta.	70.a	Natura téperata à veteribus præterita.	5.b
Medicamenta tum calida, tum frigida, quomodo à nobis alterantur.	66.a	Naturæ & substantiæ totius respectu, vnũquodque bifariam calidum frigidum dicitur.	7.a
Medicamenta, mutationis principium, à calore nostro accipiunt.	67.b	Naturam temperatam omittentes vt se defendant.	6.a
Medicamenta, quid primũ & maximè in nobis efficiant, spectandum.	84.b	Natura temperata, bonitate præstat.	6.a
Medicamentorum quatuor genera.	69.b	Naturales humores.	43.a
Medicamentorum potestate calidorum, cõmunis vnãque in omnibus iudicandi ratio.	77.b	Niuem nigram Anaxagoras dixit.	36.b
Medicamentorum explorandorum duomodi.	67.b	Nouem differentiæ temperamentorum.	21.a.22.b
Mediocritas in iis qui fame cruciantur, vt sit obseruanda.	45.a	Notæ temperati hominis.	30.a
Membranæ.	42.b	Nutrimẽtum omne, animalis auget calorem.	71.b
Medius homo Polycleti statuam duplici ratione superat.	26.b	Nutrimẽtum trifariam dicitur.	71.b.72.a
Medium temperie in toto animalium genere.	16.a	Nutrimẽtum.	69.a.b
Medium in vniuersa substantia, vt dignoscendum.	23.b	Nutrimẽti & medicamenti vsũ præstat cibus vnus & idem.	83.a
Medium in singulis animãtium generibus promptè dignoscere non est cuiuslibet hominis.	26.a	Nutritio est assimilatio.	72.a
Media substantia.	9.b	Nutritio.	69.a
Medulla ofsium, diuersi generis à cerebro & spinali medulla.	41.a	Nutrimẽta.	76.b.77.a
Medulla.	41.a	Nutrimẽta aliqua, cur comesta, cuti imposita, hanc erodant.	72.b
Momentum exiguum aliqua consequuta, maximam à priore natura mutationem habent.	70.a	velut Nutrimẽta quædam comesta, quibus de causis, cutem foris imposita, exulcerant.	73.b.74.b
Morbifer autumnus.	11.a	Nutrimẽta simul & medicamenta.	70.a
Morbiferum maximè calidum & humidũ aëris temperamentum.	12.b	Nutrimẽtorum natura, homini conuenientissima.	80.b.81.a
Mortis etiam causæ, calor & humiditas.	8.b	Nutrientis substantiæ, cum nutriti natura communio.	69.b
		O	
		O mne quod nutrit, calefacit.	81.b
		Opinio eorum qui quatuor tantum temperamentorum differentias esse putant.	5.b
		de Oleo acetõque medicorũ veterum tum philoso-	

INDEX.

philosophorum variæ opiniones.	85.a	Πολιοκρόταφοι.	53.b
Optimè se habere.	18.b	Polycleti statuam, medius homo duplici ra- tione superat.	26.b
Ordo substantiarum.	20.a	Polycleti canon.	25.b.26.a
Ofsium medulla, diuersi generis à cerebro, & spinali medulla.	41.a	Porracea bilis in vetriculo gignitur.	59.a.b
Οσρακόδερμα.	48.b	Potestatis nomine quid significatur.	65.a
P			
P Anem & suillam carnem, qui facilius cōcoquant, quàm pisces saxatiles.	59.b	Potestate tale quid.	65.b
Papaueris succ ^o , cur nos refrigeret.	79.b	Potestate calidum.	36.b.67.a
ex Particula vna, non de toto corpore pro- nuntiandum.	53.b.54.a	Potestate calida medicamenta, inter priora duo media.	80.b
Partis cuiuslibet proprium temperamētū, ex propriis iudiciis estimandum.	61.a	potestate tale, tribus modis dicitur.	66.a
Particulæ temperamenti notas seorsim sibi comparasse, optimum est.	57.a	πρακτικὰς actiones.	35.b
Philosophi de qualitibus primis elemen- torum, secus ac Galenus sentiunt.	2.b	de Primis qualitib ^o , quæ elemētis infunt. 2.b	
φύσις.	20.a	Pruna.	67.b
Philosophi & Medici, cur tam absurda de veris & aliarum rerum temperamentis pronuntiauerint.	14.a	Πρόφασις.	60.a
Philosophorum veterum, tum Medicorum variæ de oleo, acetóque opiniones.	85.a	Πτερυγώδεις.	54.b
Phlegmone quid.	64.b	Pubertas.	32.a
Phlegmone geminus affectus.	87.a	Pubertas vnde dicta.	51.b
φολιδώτα.	48.b	Pubescentium pili.	51.b
φυσιογνωμονεῖν.	54.b	Pueri, cur pilis nudi.	51.b
Pilus niger, albus, rufus, crispus, quomodo fit.	49.b	Pueri qui.	51.a
Pili infantium, florentium ætate, Ephebo- rum & puerorum pili.	51.a	Pueri, cur rufos habeant capillos.	31.a
Pili corporis, duplicem obtinēt generatio- nis modum.	52.a	de Puerorum & ætate florentiū calore Ga- leni iudicium.	37.b.38.a
Pilorum procreatio qualis.	49.a	Pueros & infantes Galenus separat.	51.a
Pili eorum, qui in temperata regione habi- tant.	50.b	Pueritia, prima ætas.	31.a.b
Pilorum rectorum causa.	50.b	Pueritiæ temperamentum quale.	31.b
Pilorum differentię variæ.	50.a	Pugnātium duorū locorum cōciliatio.	27.a
Pilorum generatio.	48.b	Pulmo & cerebrum.	41.a
à Pilis notæ desumptæ.	46.a	Putredinis ratio.	12.b
Πιμελί.	29.a.40.a	quæ Putrefaciendo & erodendo interimāt. 78.a	
Pinguedinis generatio.	40.a.45.b	Putrescunt omnia alieno calore.	56.b
Pinguedinis causa.	46.a	Πύριον.	71.a
ad Pinguedinem, genus crassitudo.	49.a	Pyrrhonis hæsitatio.	36.a
Pinguis & gracilis idem homo.	64.a	Pyrrho.	36.b
Pisces saxatiles, cur aliqui ægrius, quàm carnes bubulas concoquant.	57.b	Q	
Pituita acidi ructus causa existens, vt discer- nenda.	60.a	Q uadratus.	15.b.16.a
Pituita vitrea frigidissima est.	79.b	Q ualitates vtrasque Galenus in elemē- tis summas statuit.	15.a
Pituitosorum notæ.	58.a	Q ualitates corporibus, quæ qualitate affe- cta sunt, similiter appellantur.	17.a
		de Q ualitatibus primis elementorum Ga- lenus secus ac philosophi sentit.	2.b
		Q ualitate trifariâ affecta dicuntur corpora. 16.b	
		de Q ualitatibus elementorum, aliorū sen- tentia.	3.a
		R	
		R arò etiam accidentia consideranda. 57.b	

INDEX.

in Temperato, calidum frigido nõ præstat.

7.a	
Téperatus homo, quo animo sit præditus.	30.b
Temperati hominis notæ.	30.a.b
Temperatissimus, tum animalium, tũ cor- porum omnium, homo est.	25.a
Téperata natura, à veteribus præterita.	5.b
Temperata natura, bonitate præstat.	6.a
Temperaturæ æqualitas.	18.a
Temperaturas simplices esse quatuor.	22.b
Temperies calida duplex.	23.a
Temperies, ex cute internarum partium de- prehendi potest.	55.b
Temperie medium in toto animalium ge- nere.	16.a
θερμοκοιλοι.	57.b
Theflalus Louanienfis.	63.a
Tempora anni singula per se estimada.	10.b
Temporum anni temperamenta quæ sint, de Galeni sententia.	10.a
à Temporibus, cur magis canescamus.	53.b
Tendones.	42.b
Terra non quæuis, ad producendas herbas apta.	48.b
Testacea.	62.a
Tetrapharmacum.	24.b

V

V	Acuasse ab aliquo humorẽ, vel propriã particulam sicciorem reddidisse, non est idem.	64.a	
Valga.	54.b	Vapor.	49.a
Vara.			54.b
Ver temperatum.			10.b
Ver, cur nõnullis calidum & humidum di- ctum sit.			13.a
Ver non est calidum & humidum, sed tem- peratum.			9.a
de Veris & aliarum rerum temperamentis cur Medici & philosophi tam absurda pronuntiarint.			14.a
Veteribus temperata natura præterita.			5.b
Vincere.			69.a
Vinum, natura non est frigidum.			72.a
Vinum calefacit.			71.a
Vinũ, cur nõ semper animal calefaciat.			72.a
Viscerum carnes.			42.a
Vita non consistit in calido & humido.			8.b
Vnumquodque totius naturæ & substantiæ respectu bifariam calidum frigidum &c. dicitur.			7.a
Voces ambiguæ explicandæ.			2.a
Vomitus bilis cognoscendi notæ.			58.b
ad Vrsam habitantes.			56.a

FINIS.

CLAVDII GALENI

Pergameni de Temperamentis,

Liber Primus.

Thoma Linacro interprete.

Cap. I.

Constare animalium corpora ex calidi, frigidi, ficci, humidique mixtura, nec esse horum omnium parem in temperatura portionem, demonstratum antiquis abunde est tum philosophorum, tum medicorum præcipuis. Diximus autem & nos de iis ea quæ† probabilia ^{†Verisimilia.} sunt visa alio opere, in quo de iis quæ Hippocrates constituit elementis egimus. Hoc opere, quod illi proximè succedit, omnium temperamentorum differentias, quot hæ, qualésque sint, siue generatim quis, siue membratim diuidat, inuenire docebo, sumamque ab ipsa nominum interpretatione initium.

COMMENTARIVS FVCHSII.

Initio huius capituli Galenus, suo more, duas affert hypotheses, quas partim veteres tum philosophi, tum medici, Hippocrates præsertim & Aristoteles, partim ipse in opere de elementis demonstrauit: vt hoc nomine non sit necesse in præsentiarum de iis fusius agere, sed illas tanquam alibi à Galeno demonstratas recipere oportet. Prima harum hypotheson est, quòd animalium corpora constant ex quatuor elementis, igne, aère, aqua, & terra, quæ Hippocrates, quem hoc in loco, vt aliàs crebrò, Galenus sequitur, qualitatibus nominibus appellauit. Cæterum nõ temerè dixit Galenus κέκραται, hoc est, mixta seu temperata sunt, vel, vt Linacrus conuertit, mixtura constant. Hac nanque voce innuere voluit, elementa in animantis constitutione non manere pura & impermixta, sed inter se temperari ac commisceri. Quod cùm copiosissimè Galenus libro primo de Elementis demonstrauerit, non est cur in eo longius explicando immoremur. Altera hypothesi est, quòd omnium elementorum non sit par in temperatura portio, sed de vno plus, de altero minus commisceatur. Atque hinc est quod in sequenti capite dicat, animal ab eo quod in mixtura pollet, appellationem fortiri. Et libro primo de Tuenda sanitate capite quinto disertè inquit, Si cui vnquam optima natura, in qua par commixtorum elementorum moles est, contigit, certè ne momento quidem durauit. Proinde capite primo eiusdem libri corruptelæ interitusque animalis vnâ, & eâ sanè præcipuâ causam esse hanc imparem elementorum commixtionè iis ostendit verbis, Sanguis, inquit, menstruus, semènque genitale generationis nostræ principia sunt: ille

Prima hypothesi.

Κέκραται.

Altera hypothesi.

Corruptelæ interitusque animalis vnâ & præcipuâ causa.

A. j.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

» ceu materia quædam apta concinnaque, & femini ad quiduis sequax: hoc ô-
 » pificis rationem obtinēs. Constat autem horum vtrunque ex eisdem genere
 » elementis, humido, sicco, calido, & frigido: aut si mauis ab essentia sumptis
 » nominibus, quàm à qualitate nominasse, aqua, terra, igni & aëre. Dissident
 » hæc inter seipsa mixturæ mensura. Siquidem in femine plus est igneæ substā-
 » tiæ atque aëreæ: in sanguine, aqueæ terreæque. Quanquam præpolleat in hoc
 » quoque & calidum frigidum, & humidum sicco. Atque ob eam exuperantiam
 » fit vt non siccus instar ossis, aut pili, sed humidus meritò dicatur. At semen
 » sanguine siccus quidē est. Ceterum ipsum quoque humidum fluxileque est.
 » Atque ita nobis vtrinque ex humida substātia genituræ origo proficiscitur.
 » Hanc tamen humidam seruari non licebat, si modò ex ea nerui, arteriæ, venæ,
 » ossa, cartilagines, mēbranulæ, & alia id genus fieri deberēt. Ergo statim in ge-
 » nerationis initio, coniectū copiosius oportuit elementum id, quod siccandi
 » vim haberet: est verò id natura quidē maximè ignis, sed tamen & terra. Est e-
 » nim ea quoque res sicca. Verū huius plus immisceri principiis nō erat, si modò
 » hæc humida erant futura. Ignis certè quo minus plus sit admixtū, nec obstat
 » quicquam, & sanè admixtum est tanto plus in vtroque principio, quan-
 » tum nec iam torreat vratue, & tamen abundè siccet. Quinetiam tantus ca-
 » lor adhibitus, agilitatem præstare ad motiones sat erat. Ab hoc igitur pri-
 » mūm cogitur, paulūmque concrefcit quod in vtero conceptum est: mox
 » siccus redditum, veluti lineamenta quædam, & rudimenta cuiusque mem-
 » bri obtinet. Vltius verò etiam siccescens, non lineamenta, rudimentave
 » modò, sed etiam exactam vniuscuiusque speciem ostendit. Iam autem in
 » lucem editum, tum siccus, tum valentius seipso semper efficitur, donec
 » ad summum incrementum sit peruentum. Tum verò & incrementum om-
 » ne sistitur, ossibus nimirum ipsis per siccitatem non vltra sequacibus, & va-
 » sa sanguinis spiritusque amplissima sunt, cuncta denique membra non so-
 » lum robusta euadunt, sed etiam vires suas summas obtinet. In eo verò quod
 » subsequitur tempore, omnibus iam partibus supra iustum siccescentibus,
 » non solum cuiusque officium minus probè administratur, sed etiam corpus
 » ipsum macilentius graciliusque quàm antè redditur, ac proinde vltra sicca-
 » tum non modò macilentius, verumetiam rugosum efficitur. Siccitatis itaque
 » excessus homini, vt omni genito corpori, corruptelæ interitusque connata
 » est necessitas. Hactenus Galenus. Quæ quidem etsi prolixa admodum, nobis
 » hypothefi plurimum lucis afferant. Altera, vt Bracheliiu notandi nobis hinc
 » daretur occasio, qui citatum iam ex Galeno locum, miris modis conuellit,
 » ita tamen obscuris rationibus, vt nemo quid dicat intelligere possit. Iurares
 » te Heracliti librum legere, tanta est non solum in hoc loco, sed in omnibus
 » illius hominis scriptis obscuritas. Dispeream, si metipse quæ multis in locis,
 » non sine multorum doctissimorum virorum risu, magna petulantia aduer-
 » sus Galenum, aliosque sese doctiores effutit, assequatur. Quod cur faciat, a-
 » liam subesse causam nullam arbitror, quàm vt hac ratione imperitis fu-
 » cum faciat, & vt ex tantorum virorum assidua reprehensione, si Diis pla-
 » cet, magnam sibi gloriam cōparet. Sed non animaduertit miser ille, se friuo-
 » lis illis calumniis in sempiternum omnium eruditorum odiū venire, quod
 » nulla vnquam ætas extinguere potest. Porrò vbi interpres cōuertit Proba-
 » bilia

Brachelius no-
tatus.

LIBER PRIMVS.

2

bilia Græcè est *ειώβρα*, quæ Cicero in Partitionibus verisimilia interpretatur. Tertio & postremo huius capituli loco quid in hoc opere sit traditurus, ostendit, nempe quot sint, & quales omnium temperamentorum differentiarum, siue quis generatim, siue speciatim, hoc est per genera & species, illas diuidat. Temperamentum autem non est, ut ex iis quæ initio huius capituli dicta sunt, satis liquet: nisi quæ ex quatuor elementorum mixtura nascitur qualitas. Atque hæc ad præsentis capituli explicationem sufficiunt.

libra.
Temperamentum quid,

Cap. II.

QUUM nanque ex calidi, frigidi, sicci, & humidi temperatura conflare corpora dicunt, de iis quæ summo gradu sic se habent, ipsis scilicet elementis, aëre, igni, aqua, terra, intelligendum aiunt. Quum verò animal, stirpemve calidam, frigidam, siccam, vel humidam esse, non item. Neque enim vllum animal in summo calidum esse posse, ut ignis: aut in summo humidum, sicut aqua: pari modo nec frigidum, siccumve in summo, sed ab eo quod in mixtura pollet appellationem fortiri: vocantibus nobis id humidum, in quo maior est humiditatis portio: siccum in quo siccitatis. Ita verò & calidum, in quo calidum frigido plus valet: frigidum in quo frigidum calido præstat. Atque hic quidem nominum usus est.

Calidi, frigidi, humidi & sicci usus.

COMMENTARIVS.

Quod in fine præcedentis capituli pollicitus est, id nunc præstat: nempe nominum calidi, frigidi, humidi, & sicci usum explicat: idque optima sanè methodo. Quippe initio cuiusque disputationis id maximè cauendum est, ne qua vox ambigua, aut *πολύσημος*, inexplicata maneat. Quod nisi quispiam præstiterit, fit ut non rarè de rebus temerè contendatur, & quod dicitur, de caprina lana rixetur. Bifariam autem de veterum tunc medicorum, tum philosophorum, quorum paulo post etiam de temperamentorum numero & differentia opiniones recensentur, sententia, calidum, frigidum, humidum, & siccum dici monstrat. Vno modo ut calidum sit id quod in summo calidum est: frigidum quod in summo frigidum est, pari modo humidum quod in summo humidum: & siccum quod in summo tale est. Sic sola elementa calida, frigida, humida, & sicca dicuntur, ut infra fusius monstrabimus. Alio modo calidum iisdem appellatur, in cuius mixtura calidum frigido pollet. Frigidum verò, in quo frigidum calido præstat. Humidum in quo maior est humiditatis portio. Siccum autem, in quo siccitatis. Atque iis quidem prædictorum nominum usus est, quo veteres contenti fuerunt. Quod tamen infra, capite nimirum quinto, Galenus iis verbis reprehendit. „ Non rectè, inquit, definitum est de calidi significationibus, sed duobus tantum modis dici putatum. Hæc ille, Quod denuo monendum esse duximus, ne quis Gale-

Cauendum ne qua vox ambigua inexplicata maneat.

Calidum, frigidum, humidum & siccum bifariam accipiuntur.

A.ii.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

De primis que
elementis in-
sunt qualita-
tibus.
Galenus de
primis elemen-
torum qualita-
tibus secus ac
philosophi
sentit.

num iam dictis duabus significationibus, veterum exemplo, contentum esse putaret. Cæterum vt hoc loco aliquid de primis elementorum qualitatibus dicamus, res ipsa, & Brachelius, qui hoc loco, vt aliàs ferè semper, quanquam non sine multorum risu, Galenum notat, nos hortatur. Animaduertendum igitur Galenum de primis elementorum qualitatibus, secus ac philosophos sensisse. Is enim vtrasque qualitates in vnoquoque elemēto summas esse censuit, verbi gratia, summam in igne caliditatem & siccitatem, in aëre summam caliditatem & humiditatem, in aqua summam frigiditatem & humiditatem, in terra summam frigiditatem & siccitatem. Eam autem fuisse Galeni sententiam, locis aliquot ostendemus, quorum primus est in libro primo de Elementis, vbi ita scriptum reliquit, εἰδὲ τὸ πρὸς τὴν φύσιν ἀπλοῦν ζητῆσαι, ἀμικτόν τε εἶναι χρὴ τῶ το, καὶ ἀκρατον, καὶ ἄκρον τῆ ποιότητι. πάλιν οὖν ἦκεις ἐπὶ πῦρ, καὶ ἄερα, καὶ ὕδαρ, καὶ γῆν. ἐν τοῦτοις γὰρ μόνοις εὐρέσεις ἀμικτούς τε καὶ ἀκράτους τὰς ποιότητας, ἄκραν μὲν ἐν πυρὶ θερμότητά τε καὶ ξηρότητα, ἄκραν δὲ ἐν τῇ γῆ ψυχρότητα καὶ ξηρότητα, καὶ τῶν ἄλλων ἐν ἑκατέρῳ κατὰ τὴν οἰκείαν φύσιν. Quæ quidem Galeni verba ideo Græca citauimus, ne aliquis nos finxisse quidpiam dicere posset. Est autem horum is sensus, At si illud inquiris quòd natura simplex sit, oportet id haud esse mixtum temperatumve, & summa qualitate præditum. Rursum igitur ad ignem remeas & aërem, aquamque & terram. Quippe in iis solis qualitates reperies absque vlla mixtura temperiæque. In igne nimirum calorem summum, summamque siccitatem, summum frigus cum summa siccitate in terra, & in cæteris reliquas, prout sua cuiusque natura postulat. Alter locus est libro primo de Natura humana, commentario decimotertio, vbi in eum scribit modum Galenus, πρὸ δηλον γὰρ ὅτι τὰ στοιχεῖα κατὰ τὰς ἀπλῆς καὶ ἀμικτῆς ποιότητος καλεῖται. θερμότητος μὲν ἄκρας ὑπαρχούσης ἐν πυρὶ, καθάπερ γε καὶ ὑγρότητος ἐν ἀέρι, ψυχρότητος δὲ ἐν ὕδατι, ξηρότητος δὲ ἄκρας ἅμα πιλίσσει τὸ καὶ ψύξει κατὰ τὴν γῆν. Quippe constat elementa à simplicibus & mixturæ expertibus qualitatibus nominari, quum summa caliditas igni insit, veluti humiditas aëri: frigiditas aquæ, siccitas summa vna cum constrictione & frigiditate terræ. Quamquam verò eo in loco igni, aëri, & aquæ vnam duntaxat primam qualitatem tribuere videatur, tamen in eo quem paulo antè produximus, singulis elementis binas qualitates summas assignauit. Et ne quis tergiuersari vlla ratione possit, necesse est alios afferamus locos, in quibus vt hîc frigiditatem aquæ, ita eidem humiditatem summam tribuit. Primus est in eo in quo nunc explicando versamur capite, vbi disertè aquam in summo frigidam esse affirmat. Alter in capite huius libri quinto, vbi itidem summum humorem aquæ & aëri, summum calorem igni & aëri tribuit. Tertius est in commentario secundo libri de Natura humana, vbi ait, Si summus ei innascitur calor, ignis efficitur, quemadmodum & aqua vbi summam humiditatem acceperit. Proinde ex iis nulli non perspicuum esse puto, Galenum qualitates vtrasque in singulis elementis synceras, & mixtionis expertes, adeoque summas statuisse, ideoque non erat cur tantopere admiraretur Brachelius, quòd in hoc capite aquæ summam humiditatem tribuat, quam alibi aëri assignat. Nam, vt metipse statim subiicit, ambo & aquam & aërem absolutè pronunciat Galenus, vt iam ostendimus, humida. Humidissima itaq; ambo dixit, & syncera absque vlla siccitatis permistione illorù humiditas existat. Qua ratione etiã igné & terram dixit esse summè sicca. Atque

Brachelius.

Aqua & aer
ambo humi-
dissima.

que hæc haud dubiè est Galeni de primis elementorum qualitatibus sententia. Alii statuunt suam cuique elemento retusam quandam esse qualitatem, simplicem illam quidem, sed quæ summum sui generis gradum non implet. Ea in igne siccitas est caloris comes, in aëre calor, in aqua humor, frigus in terra siccitati copulatum. Cuius quidem sententiæ fuisse Aristotelem ex iis quæ libro secundo de Ortu & interitu capite tertio scribit, omnibus perspicuum sit. Ibidem enim inter cætera inquit, Terra siquidem sicci potius est quàm frigidi: aqua verò frigidi magis quàm humidi: aër humidi magis quàm calidi: ignis calidi magis quàm sicci. Verùm hanc opinionem hæc ratio impugnare videtur. Si qualitates in elementis sunt retusæ, non erunt certè simplices. Nihil enim retunditur nisi à suo contrario. Si igitur à contraria qualitate ea quæ est in elementis retunditur, non simplex erit, sed cõtrariam sibi adiunctam qualitatem habebit. Verbi gratia, si retusa siccitas igni inest, non retundetur nisi ab humiditate, quæ siccitati contraria est. Vt igitur humiditatem quoque inesse igni fateamur, oportet. Præstat itaque cum Galeno affirmare vtrasque qualitates elementorum esse summas. Vtram nunc quis sequatur sententiam, parum refert, modò sciat ex elementorum mixtura hominis ac reliquorum animantium corpora constare. Cæterùm quomodo homo calidus & humidus dicatur, quod Brachelius minus rectè explicat, capite quinto exponemus.

Aliorum de
qualitatibus
elementorum
sententia.

Nunc de temperamentis ipsis agendum. Eorum igitur quorum medicorum, tum philosophorum maximè illustres fuere, plurimi sanè opinati sunt humidum & calidum temperamentum ab humido frigidoque diuersum esse: ac tertium ab iis siccum & frigidum, diuersum à sicco & calido. Nonnulli tamen eorum humidum simul ac frigidum temperamentum quoddam esse concedunt, atque etiam ab hoc alterum, calidum siccumque: non tamen aut humidum simul & calidum, aut frigidum pariter & siccum temperamentum esse. Neque enim posse aut humiditatem cum abundante calore consistere, aut cum frigiditate siccitatem. Quippe absumi à calido, quum superat, humiditatem. Itaque fieri, vt calidum simul & siccum corpus euadat. Eandem vbi imbecillus in corpore calor est, † incoctam imperfectamque manere, quo fieri, vt calido vincente, sequatur siccitas, frigido superante, humiditas. Atque ij quidem iis rationibus nixi, duas tantum esse temperamentorum differentias † opinantur.

Duas tantum
plerique tem-
peramentorum
esse differentias
statuerunt.

† Crudam &
inelaboratam.

† Sibiipsis per-
suaserunt.

COMMENTARIVS.

Hactenus quot modis calidum, frigidum, humidum, & siccum de veterum tum philosophorum, tum medicorum sententia vsurpatum sit, exposuit. Nunc quæ eorundem de temperamentorum differentiis fuerunt opiniones, explicare pergit: atque initio fuisse quosdam qui duas tantum

A. iij.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

temperamentorum differentias, calidum nimirum & siccum, frigidum & humidum, esse opinati sint, docet. Quippe hi calidum & humidum, frigidum & siccum temperamentum non posse inueniri putabant. Non posse enim humiditatem cum abundante calore consistere, imò illam planè à calore absumi ac depasci, vt hoc nomine calidum simul & siccum euadat corpus, necessarium esse dicebant. Si verò modicus ac imbecillus est calor, crudam & inelaboratam: ἀπερωτον καὶ ἀνατέργας οὖν est in Græco: manere humiditatem, ideóque vt tum frigidum prorsus, quò humiditas manet cruda, fiat corpus, esse necesse affirmabant. Porrò iam dictas rationes ij qui quatuor esse temperamenta arbitrati sunt, diluerunt, vt ex iis quæ mox sequentur, patebit,

Qui verò ea quatuor autumant, bifariam iis contradicunt.

† Primū axioma seu pronūciatum.
† Exiccari.

Alii statim id quod primum petunt negantes, nempe quòd necesse sit humorem à calido superante digeri. Alii contrà id quidem assentiuntur, sed alia ratione dissentiunt. Ac priores quidè calidi munus esse, vt calefaciat, asseuerat: frigidi, vt refrigeret: sicuti rursus sicci, vt siccet: & humidi, vt humectet. Proinde corpora quæ calida siccaque natura sint, quemadmodū ignis, ea quatenus calida sunt, excalefacere: quatenus, sicca siccare. Quæ humida calidaque sunt, velut calens aqua, hæc nō humectare modò, sed etiā calefacere posse, vtraq; qualitate hīc quoque vnū opus, idque proprium obtinente. Haudquaquam igitur concedere se, si quid calefaciat, idem protinus & siccare: imò si calori humiditas sit adiuncta, non calefacere modò, sed etiam humectare: quemadmodum balneum dulcis aquæ. Sin sicuti calidum, ita etiam siccum sit corpus, veluti ignis, statim id tum calefacere, tum verò siccare. Non tamen id calori referendum acceptum, sed siccitati, quæ simul est coniuncta. Admonent autem hoc loco nos de his, qui sub æstiuo sole diutius sunt versati, atque ita vt †credibile est arefacti, ac totum corpus siccum squalidumque habent, intolerabiliterque sitiunt. Quippe remedium his expeditum, & facile dicunt, non vtique si biberint solū, sed etiam calidæ & dulcis aquæ balneo vtantur, tanquam humiditate, siue ea cum frigore sit, siue cum calore, suum munus obire valente: quippe humectare ea quæ contingat. Ad eundem modum & siccitatem semper aiūt siccare. Boream enim, qui siccus & frigidus sit ventus, omnia siccare ac refrigerare, idque esse dictum ab Homero, Vt verò humentē desiccet protinus agrū Autumnī Boreas. Pari modo & Papaueris lachrymā, & alia sexcenta medicamēta siccare pariter & refrigerare. Itaque non esse necessarium, si quid frigidum est,

† Consentaneum.

Iliad. φ.

est, idem protinus & humidum esse. Nec si quid calidum, idem statim & siccum. Neque igitur calidum temperamentum necessarium esse siccum, imò posse aliquando in animalis temperamento calidum plus valere quàm frigidum, & humidum quàm siccum.

C O M M E N T A R I V S.

Paulo antè fuisse medicos qui duas tantum esse temperamentorum differentias opinati sint, exposuit. Iam alios fuisse, qui quatuor in vniuersum illorum esse differentias dixerint, eosque bifariam prioribus qui duas duntaxat esse contenderunt, contradixisse ostendit. Primi quidem primum ἀξίωμα, hoc est, vt Cicero conuertit, pronunciatum negant, nempe quòd necesse sit humorem à calido redundante exiccari: ἐξίμια δὲ enim est in Galeno. Nam calidi munus est vt calefaciat, scilicet per se, & ex sua natura. Quòd enim exiccatur interdum, id ex accidenti fit, interueniente nimirum vacuatione humiditatis. Sic frigidi quoque propria actio est vt refrigeret. Si autè humectet, id ex accidenti euenit, quia nimirum humorum vacuationem impedit. Quòd autem non sit necesse vt calidum sit perpetuò siccum, & frigidum contra humidum, hinc fit euidentissimum, quòd calor sæpe humiditati coniungatur, vt in balneo aquæ dulcis accidit, quòd non solum calidum, verumetiam humidum existit, quemadmodum lib. 3. de Tuen. vale. capi. 3. & multis aliis locis testatur. Intelligendum autem hoc loco erit balneum dulcis aquæ quæ media est temperie, hæc enim calida & humida est, vt è iam citato Galeni loco satis liquet. Ita sanè frigus etiam interdum cum siccitate copulatur, vt in Borea vento, quem constat, Homeri imprimis testimonio, esse frigidum & siccum. Ita enim is in φ. Iliados scriptum reliquit,

Ως δ' ὅτ' ὀπωρινὸς βορέης νεοαρδέ ἀλαῖρ,
αἰὲρ ἄρ' ξηραίνει. -

His enim verbis Homerus quo pacto Achilles per Vulcanum, Iunonis iussu, à Xanthi fluminis impetu liberatus sit, indicare voluit. Proinde ita vniuersum campum exiccatum esse, & Xanthi aquam cohibitam ait, ac si autumnalis autumnòve flans Boreas nuper rigatum campum exiccasset. Atque hæc prima ratio est, qua eorum qui duas tantum posuerunt temperamentorum differentias, illi qui quatuor statuunt, confutare voluerunt.

Quinetiam tum generationem, tum alterationem, tum mutationem ex contrariis in contraria fieri. Quis enim est, qui si dixerit album alteratum, demutatumque esse, propterea quòd factum sit calidum, non sit ridiculus, quum postulet ea oratio, non eam quæ est in calido & frigido, sed quæ est in colore oppositionem? Mutatur enim quòd album est in nigrum, & quòd nigrum est in album. Rursus quòd calidum est in frigidum, & quòd frigidum est in calidum. Ad eundem modum, & quòd humidum est in siccum: & quòd siccum est in humidum. Quippe si dicas alteratum corpus esse, propterea quòd quum prius esset humidum,

A. iij.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

nūc sit album: vel quum prius esset siccum, nunc sit nigrum, parum compos mentis videaris. Sin quod prius erat humidum, nūc factum esse siccum, aut quod prius erat nigrum, nunc effectū album: aut etiam ex calido frigidū, aut ex frigido calidum, utique sapere & conuenientia dicere censearis. Quod enim mutatur, quatenus mutatur, eatenus cedere in contrariū debet. Siquidem fiebat hic, aut fit musicus, ex non musico dicimus: & grammaticus ex non grammatico: & rhetor, ex non rhetore. Ex musico verò grammaticum, aut ex grammatico musicum, aut ex alio quod diuersi sit generis, fieri aliquid dicere, sanè est absurdum. Potest enim qui prius erat grāmaticus, nunc musicus esse: utique si musicen grāmaticæ adiecit, nec grammaticen abiecit. Atqui si quid acquisiuit, priore etiam manente, cui non patet, non esse alteratū in eo quod manet? Itaque non ex grammatico factus est musicus, quippe nunc etiam grammaticus est: sed ex non musico musicus. Non enim potest postquam musicus est factus, etiam non musicus manere. Quū igitur omnis mutatio & à contrariis, & ex contrariis fiat in contraria, manifestū est etiam humidū, si quatenus humidum est mutetur, tum ipsum siccaturum iri, tum quod id siccet, siccum dicendum esse. Desinant igitur inquirunt, dicere non posse calidū & humidū temperamentum esse. Quippe calidū simul & frigidū esse idem temperamentum, aut humidum † & siccum non potest. Quum fieri nequeat, ut in eodem corpore contrariæ qualitates vnà consistant. Humidum verò simul & calidum, præterea frigidū simul ac siccū, profectò in eodē consistere possunt, sicuti tum ratio ipsa monstrauit, tum quæ paulo suprā proposita sunt exempla. Ac talis quidem est prioris propositarum partium oratio.

Omnis mutatio à cōtrariis & ex contrariis fit in contraria.

† Simul.

COMMENTARIVS.

Altera ratio, qua prioris sectæ medici eorum qui duas duntaxat esse temperamentorum differentias statuunt, confutatur opinio, hæc est. Omnis generatio, alteratio, & mutatio, à contrariis in cōtraria fit. Mutatur enim quod album est in nigrum, & contrà quod nigrum est in album. Ac rursus quod calidum est in frigidum, & quod frigidum in calidum. Pari modo, & quod humidum est in siccum, & quod siccum est in humidum. Proinde manifestum est quòd humidum non exiccatur à calido, quemadmodum prioris sectæ medici censebant, sed à sicco. Possunt igitur simul calidum & humidum temperamentum, quemadmodum etiam frigidum simul & siccum esse. Calidum autem & frigidum, aut humidum simul & siccum, idem temperamentum, ut ex suprā positis exemplis liquet, esse non potest. Nam fieri nequit,

vt

vt contrariæ qualitates in eodem corpore vnà consistant.

Altera pars negat † alienum ratione esse, † posito quòd calidum efficacissimū sit è quatuor, vt non in frigidum modò, sed etiam in humidum agere possit, esse temperamentū quod calidum sit & humidum: vtique quum in primo statim animantis ortu, humoris simul calorisque copia in idem coëant. Ratio verò horum non illud efficit, quòd nequeat aliquando in eodē corpore humidi plus esse quàm sicci, & calidi, quàm frigidi: sed quòd sub eiūsmodi statu perpetuò durare non possit. Quippe † digesto semper per calidum humore, spatium etiam siccum corpus effici, atque ita † non item calidum & humidū, sed calidum & siccum reddi. Iam † rursus hoc ipsum quod calidum & siccum est redditum, procedente tempore frigidum siccūque † erit. Vbi enim omnem ipsius corporis humorem calor absumpserit, ipse quoque, inquit, † deinde marcescere incipit, destitutus scilicet alimento, quod ipsum accenderat. Neque igitur mirum putant inter initia statim, vt gignitur animal, conuenire in idem aut humidum plus sicco, aut calidum plus frigido: processu verò tēporis fieri posse vt quod prius erat calidū & humidum, reddatur calidū & siccū: æquè vt è diuerso quod siccū & calidū erat, postquā calor ipse extinctus est, frigidum siccūque euadat. Ergo esse quidem aliquod tēperamentum, quòd calidum sit & humidū: ac rursus aliud quod frigidum sit & siccum, ex istis † confirmant.

† Absurdum.

† Υποκειμένον τὸ θερμὸν δρατικώτερον τῶν τριῶν, ὡς μὴ μόνον αἰς τὸ ψυχρὸν, ἀλλὰ καὶ αἰς τὸ ὑγρὸν ἐνεργεῖν, εἶναι κρᾶσιν ὑγρὸν καὶ θερμὸν.

† Exiccato.

† Οὐκ ἂν ἔπι θερμὸν ἢ, ὑγρὸν ἀλλὰ θερμὸν, &c.

† Πάλιν.

† Εἶσα.

† Τοῦντεῦθεν.

† Demonstrās.

COMMENTARIVS.

Haecenus prioris sectæ medicorum rationes, quibus eorum qui duas duntaxat esse temperamentorum differentias contendunt, opinionem confutarunt, Galenus recitauit. Nunc verò alterius sectæ medicorum argumenta & rationes exponit. Hi quidem non negant humorem à calido posse exiccari: esse enim, inquit, inter omnia elementa quatuor efficacissimum, ideòque non modò in frigidum, vt priores concesserunt, sed & in humidum agere potest. Nihilominus tamen reperitur aliquod corporis temperamentū quod sit calidum & humidum, vbi nimirum in primo animantis ortu, calor & humoris copia simul coëunt. Atqui sub eiūsmodi statu perpetuò durare haud potest, eò quòd humor semper à calido discutatur, ideòque spatium corpus illud quod antea humidum erat, siccum euadit. Et quod nūc calidum & siccū est, progressu temporis, vbi calor omnem corporis humorem absumpsit, ipse quoque, vt pote destitutus alimento quo accendebatur, marcescit, frigidum & siccum erit. Vt hinc omnibus perspicuum sit, esse aliquod temperamentum quod sit calidum & humidū, ac contrà aliud quod frigidū sit & siccum.

Non posse autem temperamentorum differentias plures esse

GAL. DE TEMPERAMENTIS

Opinio eorum
qui quatuor tā-
tūm tempera-
mentorum dif-
ferentias esse
putant.

† Φασί.

† Πάσας.

† Αλλ.

quàm quatuor, ex iis docere conantur. Quū enim quatuor sta-
tuuntur qualitates, † aiunt, quæ in se agere inuicēque pati pos-
sunt, nempe calor, frigus, siccitas, humiditas, oppositiones existe-
re duas, alteram in qua calidum aduersatur frigido, alterā in qua
humidum pugnat cum sicco: eoque quatuor non amplius † vni-
uersas effici coniugationes. Quippe sex fieri ex quatuor inter se
copulatis coniugia, † sed duo subsistere non posse, quum neque
humidum pariter & siccum, neque calidum simul & frigidū da-
ri corpus possit. Reliquas igitur esse quatuor temperamentorū
coniugationes, duas humiditas, & duas siccitas: atque has calore &
frigore diuisas. Hæc sunt quæ elegantissimi eorum qui antè nos
fuerunt, tum medicorum, tum philosophorum de iis dixerunt.

COMMENTARIUS.

Rationem nunc exponit Galenus eorum, qui non plures esse temperamē-
torum, quàm quatuor differentias, putauerunt. Nam quum, inquit, nō sint
nisi quatuor qualitates quæ in se inuicem agere patique possunt, nō nisi duæ
existunt oppositiones: vna, in qua calidum aduersatur frigido: altera, in qua
humidum pugnat cum sicco. Quapropter quum calidum simul & frigidum,
atque humidum pariter & siccum consistere temperamentum corporis non
possit, reliquum est vt non sint nisi quatuor temperamentorum coniugia,
duo humida, calidum scilicet & humidum, frigidum & humidum: & duo
sicca, calidū nimirū & siccū, frigidum & siccum. Quid multa? quum sex fieri
ex quatuor qualitibus primis inter se copulatis coniugia non possint, suffi-
cienti diuisione colligitur, non esse nisi quatuor tēperamentorū differentias.

Cap. III.

Galenus de dif-
ferentia tem-
peramentorū
sententia.
Temperata na-
tura à veteri-
bus præterita.

Væ verò mihi prætermisisse videntur, nunc adiicien-
da reor. Vnum igitur & primum id est, quòd tempe-
ratam naturam, quæ tamen non virtute modò, sed
etiam viribus reliquis præstat, non animaduertentur:

imò tanquam nulla sit, prorsus omiserunt. Quanquā ne loqui
quidem de reliquis sine hac potuerunt. Quippe quòd vel in ca-
lida temperie calidum præualeat frigido, vel in frigida temperie
frigidum præstet calido, id ne intellexisse quidem est, nisi prius
ponatur eucratos, siue tēperata. Neque enim aliò, quàm ad hanc
temperatam naturam sunt intenti, quum sanitatis tuendæ vi-
ctum inuestigant, calidius iusto corpus iubentes refrigerare, vel
frigidius excalfacere, vel rursus humidius siccare, vel siccus hu-
meccare, scilicet quo temperatum † mediocrémque statum effi-
ciant, id quòd † deficit, ei quòd exuperat semper opposites. Ergo

† Medium.

† Αντασάγον-
τες ἀπὸ τῶν πλε-
ονάζοντι τὸ λεί-
πον.

quem

quem assidue sectantur, & quò semper respicientes intemperatos status corrigunt, hunc ego quidem primum omnium statum† ab ipsis dici putabam. Hi verò, tantum abest vt eius meminert, vt etiam totum prætereant.

† Διὺς αὐτῶν ἡσίου.

COMMENTARIVS.

Haecenus Galenus quæ fuerit veterum tum philosophorum, tum medicorum de numero temperamentorum opinio, diligenter commemorauit; primosque qui duo tantum esse contenderunt plurimum errasse, quòd ab aliis qui quatuor esse statuerunt, rationibus & exemplis conuicti sint, monstrauit. Nunc tandem suam de differentiis temperamentorum sententiam exponens, illos quoque qui quatuor esse temperamenta dixerunt, quòd scilicet temperatam naturam prorsus omiserint ac silentio transferint, errasse ostendit. Atque hi certè eo magis accusandi veniunt, quo temperata natura reliquis non modò ἀρετῆς, hoc est, virtute & bonitate, sed & viribus & potentia præstat. Bonitate quidem præstat, eò quòd hac ipsa nulla alia melior sit. Quippe hæc figuram partium egregiè ad functiones comparatam habet. Ad hæc, omnem quoque tum numerum, tum magnitudinem, tum omnium earum inter se contextum, ad actiones idoneum, exhibet. Potentia autem reliquis præstat, quòd sine hac de aliis nemo rectè loqui possit. Quippe quòd in calido temperamento calidum præualeat frigido, vel in frigido temperamento frigidum præstet calido, id intelligi non potest, nisi prius ponatur temperatum, cuius respectu hoc frigidum, illud verò calidum dicatur. Quum itaque nullum temperamentum calidum, frigidum, humidum, aut siccum appellari possit, nisi ad temperatam naturam collatum: hanc prius oportet statuere, quàm de reliquis quicquam liceat dicere. Est enim omnium aliarum regula, ac veluti canon aliquis, vt infra fusius docebimus. Potentia quoque cæteris præstat hoc nomine, quòd omnia alia temperamenta ad temperatam naturam, tanquam ad scopum aliquem, cui intentos esse oportet, referri necesse sit. Hinc est quòd illi qui sanitatis tuendæ victum vestigant, non aliò quàm ad hanc naturam sint intenti, corpus quod iusto calidius est iubentes refrigerare, vel id quod frigidius est calefacere, vel rursus quod humidius est siccare, vel quod siccus humectare. Vt enim temperatam quandam & μέσην, id est, mediam, constitutionem efficiant, ei quod redundat & exuperat, semper id quod deficit contrà inducunt opponuntve: id enim participio ἀντιεσθῆναι Galenus innuere voluit. Verbi gratia, si calidum in corpore exuperat, tunc illi opponunt, ac contrà inducunt quod deficit minúsve est, nempe frigidum, vt per huius inductionem calidum in commoderationem quandam reducatur. Atque hunc esse Galeni verborum sensum abundè testantur ea, quæ scribit lib. 7. The. metho. cap. 3. vbi ita inquit, Vnaquæque animalis particula propriam actionem edit, quæ tantum ab aliarum actionibus differt, quantum ipsa particula, ab aliis quæ illas edunt, est diuersa. Differt verò ab aliis particula quæque, eò quòd calidior, vel frigidior, vel siccior, vel humidior sit, aut quòd binis horum quibuslibet sit affecta. Qui tueri actionem vult, hic temperamentum earum custodiat oportet. Custodiet autem si id quod ad calidius est conuersum, refrigerabit: quod ad frigidius inclinatum est, calefaciet. Pari modo si quod ad siccus est alteratum, humectabit: & quod ad humen-

Temperata natura bonitate præstat.

Potentia.

Αντιεσθῆναι

GAL. DE TEMPERAMENTIS

„tius est versum, siccabit. Rursus quoque si siccabit, pariter & refrigerabit quod
 „humidius simul & calidius euasit, & in reliquis duabus coniugationibus ad
 „portionem. Semper enim ei quod exuperat, inducendum eiusque contrariū
 „est, quoad particulam in commoderationem & naturalem habitū vindica-
 „ueris. Haecenus Galeni verba referre volumus, quod ad praesentis loci intel-
 „ligentiam mirificè conducant. Nam quod in praesentia τὸ λείπω nominauit,
 „id in Therapeutica methodo, τὸ ἐναντίον appellare voluit, atque utrobique in-
 „nuere contrarium tantisper esse inducendum, donec corpus in naturalem
 „statum reductum fuerit. Quum itaque in corrigendis intemperatis statibus,
 „assiduè eum qui est temperatus sectentur, & respiciant, non erat cur hunc ip-
 „sum totum omitterent, ac silentio praeterirent, ideòque hoc nomine à Gale-
 „no meritò sunt reprehensi.

Ut defendant
 se omittentes
 temperatam na-
 turam.

At non praeterimus, inquiunt ex iis aliqui. In calido enim &
 humido comprehenditur. Et quomodo non quinque esse in to-
 tum temperamenta dixistis, sed quatuor, si modò optimum non
 omisistis? Quippe duorum alterum, aut ex intemperatis necesse
 est vnum esse omissum, aut ipsum temperatum. Atque ego qui-
 dem ex iis quae statuunt temperatum ipsis praetermissum certò
 scio. Vbi enim calidum & siccum, vel frigidum & humidum, vel
 aliud quoduis temperamentum nominant, non utique summas
 à nobis intelligi qualitates postulant, † sed ex iis quae superant
 fieri appellationem volūt. Quòd si verò temperatum † omissum
 esse nolunt, certè reliquorum aliquod omisisse conuincuntur.
 † Sit enim, sicut ipsi volunt, temperatum, id quod calidum est &
 humidum: omissum igitur illis planè est id quod frigidum & sicco
 intemperamento aduersatur, nempe in quo humidum pollet &
 calidum. At idem, inquiunt id est. Sed qui fieri potest, vt simul
 exuperet calidum, & non exuperet? & superetur frigidum, &
 non superetur? Si enim temperatum est, neutrum alterum im-
 modicè exuperat. Sin intemperatum, necesse est exuperet altera
 oppositionum pars. At hoc ipsum, inquiunt, temperati proprium
 est, vt in eo calidum praestet frigidum, & humidum sicco. Quippe
 si frigidum modicè quidem vincat, non esse commodum tem-
 peramentum. Sin amplius exuperet, iam utique morbum existe-
 re: aequè vt si vehementer exuperet, mortè. Ad eundem modum
 de sicco iudicandum. In principio quidem existere intemperie:
 si amplius augeatur, aegritudinem: si plurimùm exuperet, mortè.
 Ceu verò de calido & humido, non idem sit iudicium. Quis enim
 non † dicat, vbi vel calidum frigidum, vel humidum sicco paulo
 quidem plus valet, intemperiem ita fieri: vbi ampliter exuperat,
 morbum,

† Αλλ.

† Παρὰ τὸ
 φθῶν.

† Ἐσω γὰρ.

† Faceatur.

morbum, vbi plurimum, mortem? Siquidem eadem vtrouique ratio. Alioqui nec qui calidi humidique immodici status sunt, eos vitio demus, nec qui calidi† morbi cum humore immodico consistunt, eos esse morbos fateamur.

† Νοσμοντα
θερμὰ.

COMMENTARIVS.

Haecenus Galenus quod veteres medici & philosophi temperamentum omiserint, monstrauit. Nunc quo pacto sese tueantur ac defendant iam dicti tum medici, tum philosophi, ostendit. Neque enim se praetermississe temperatam naturam dicunt, sed sub calido & humido temperamento hanc comprehendisse respondent. Sed vicissim Galenus inquit, Quomodo affirmare potestis, vos temperatam naturam, siue optimum temperamentum non omisisse, quum quatuor esse duntaxat in vniuersum temperamentorum differentias statueritis, & non quinque? Vt hoc nomine necesse sit, duorum alterum esse factum: nempe aut vnum temperamentum ex intemperatis, aut ipsum temperatum esse omisum. Sed non intemperatum, igitur temperatum. Non esse autem vllum ex intemperatis omisum, ita Galenus probat, Qui calidum & siccum, frigidum & humidum, calidum & humidum, frigidum & siccum nominat temperamentum, is non summas qualitates intelligit. Quomodo enim summæ essent quæ cum alia sibi contraria qualitate sunt temperatæ ac cõmixtæ? sed ita appellat in quo calidum exuperat frigidum, & siccum humidum, atque ita deinceps alia omnia ab iis, quæ in temperatura superant, nominantur. Quum itaque duas humidas, & totidem siccas, calore ac frigore diuisas temperaturas statuatis, atque hæ omnes, vt iam ostensum est, sint intemperatæ, reliquum est vt temperatam vobis praetermissam esse fateamini. Neque est cur hanc sub calido & humido temperamento comprehendere potueritis, quandoquidem id quod temperatum est, tale sit, vt neque in eo calidum frigidum, neque humidum siccum superet, sed est omnium illorum ea cõmoderatio, vt neutrum alterum vincat. Falsissimum igitur est quod affirmant proprium esse temperati, vt in eo calidum praestet frigidum, & humidum siccum: quum omnium potius, vt comprehensum est, in temperato mediocritas quædam sit, adeoque neutra qualitas alteram vincat, quemadmodum fufius in contextu Galenus monstrat. Vt mirari satis Brachelij impudentiam non possim, qui praedictos rectè statuere cõtendit, quod temperati status familiare sit, vt exuperet calidum & humidum, respectu scilicet totius substantiæ. Quum tamen, Galeno etiam metipso lib. 3. de Simplicium medica. facultatib. capi. 4. teste, vnumquodque totius naturæ & substantiæ respectu calidum, frigidum, humidum, siccumque bifariam dicatur, partim absolutè, partim per exuperantiam. Absolutè quidem sola elementa: per exuperantiam verò homo, equus, & bos. Si itaque homo respectu totius substantiæ per exuperantiam tantum calidus dicitur, necesse est vt tum calidum in eo superet frigidum. Si autem vnum alterum in homine superat, nequit esse temperatus, propterea quod id quod est temperatum, omnis excessus expers sit. Quapropter Galenus probè vrget, quicquid nugetur Brachelius, quod temperatum sub calido & humido complecti non possit.

In temperato
calidum frigidum
non praestat.

Brachelij impudentia.

Vnumquodque totius naturæ & substantiæ respectu bifariam calidum frigidum &c. dicitur.

Huic sententiæ aduersantes quidam Attalensis Athenæi secta-

B. j.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

Athenæi ratio-
nes quibus ca-
lidum & humi-
dum statū non
esse vitiosum
probare conā-
tur.

tores negant aut calidum humidūque statū vitio dandum, aut morbum vllum inueniri, qui calidus sit & humidus: sed omnino qui vel calidus sit & siccus, vt febris: vel frigidus & humidus, vt aqua intercus: vel frigidus & siccus, vt melancholia. Faciunt hīc & de anni temporibus mentionem: quorum hyemem frigidam esse atque humidam dicunt, æstatem calidam & siccam, autumnum frigidum & siccum, ver autem tum temperatum, tum verò calidum humidūque appellant. Ad eundem modum, & ex ætatibus puerilem quidem temperatam esse, tum verò calidam humidamque. Porro indicari autumant eorum temperiem ex naturalibus actionibus, quæ illa ætate maximè sint firmæ. Sed & mortem aiunt animantium corpora ad frigidum siccumque perducere. Quippe mortuos Græcè ἀλιβαντας vocari, quasi nihil humecti in se habentes, vtpote tum caloris abitione † exhaustos, tum frigore † rigentes. Quòd si, inquiunt, mors talis est nature, certè vita, quum illi sit contraria, calida est & humida. At verò si vita calidum quiddam atque humidum est, omnino quod illi simillimum temperamentum est, id optimum necessariò est. Quòd si est, neminem latet, idem quoque temperatissimum esse. Sic in idē recidere calidam humidamque † naturam, cum temperata: nec aliam esse optimam temperaturam, quàm caliditatem simul & humiditatem † pollentes. Atque Athenæi quidem sequacium hæc sunt rationes. Ac videtur & Aristotelis philosophi, & post eum Theophrasti, & Stoicorum eadem esse quodammodo sententia. Ita testium quoque numero nos territant. Ego verò quemadmodum Aristoteles de calida humidamque temperie senserit, in progressu, si res postulet, fortasse explicabo: videntur enim cum non rectè accipere.

† Euaporatos.

† Cōgelatos.

† Φύσις.

† Superantes.

COMMENTARIUS.

Prima Athe-
næi ratio.

Haftenus calidum & humidum temperamētum esse vitiosum, adeoque nequaquam temperatum Galenus demonstraui. Nunc Athenæi, iam dictæ Galeni sententiæ aduersantis, rationes exponit. Quippe constanter admodū negauit is calidum & humidum temperamentum vitio dandum esse, imò illud reliquis omnibus præferendum esse aliquot rationibus ostendere conatus est: quarum quidem hæc prima fuit. In morborum genere nullus reperiri potest qui calidus sit & humidus, sed aut calidus est & siccus, vt febris: aut frigidus & humidus, vt hydrops: aut frigidus & siccus, vt melancholia: igitur tēperamentū calidū & humidū, quum morbis non sit obnoxiiū, temperatū esse oportet. Elegans sanè ratio, quasi verò phlegmone non sit morbus, propter quam partes, quàm natura sunt, quemadmodum Galenus ca. 10. lib. de Diffe. morb.

morb. testatur, calidiores fiunt, & humidiores. Atque hæc est prima Athenæi ratio à morbis desumpta. Altera à temporibus anni sumitur, in quibus id quod calidum est & humidum, nempe ver ipsum, Athenæus temperatum esse contendit. Sed quàm ea in re fuerit deceptus, sequenti capite Galenus perspicuè monstrabit. Tertia ex ætatibus sumpta est, in quibus sanè puerilem ætatem, quæ calida & humida est, Galeno quoque lib. 2. cap. 2. attestante, temperatam esse Athenæus ait, idque ex naturalibus actionibus, quas in hac ætate maximè esse firmas dicit, comprobatur. Sed quàm infirma, & manifestè falsa hæc sit Athenæi ratio, loco iã citato Galenus pulchrè ostendet, vbi infantes puerosve humidissimos calidissimosque esse demonstrabit. Si itaq; humidissimi & calidissimi sunt, quomodo temperati esse possunt? Præterea ridiculè admodum ita colligit Athenæus, Naturales actiones in pueris sunt robustæ, igitur sunt temperati. Nam vicissim ita colligere licebit, Practicæ & voluntariæ actiones in pueris sunt imbecilles, igitur sunt intemperati. In ætate certè temperata, non vnam duntaxat, sed omnes quoque alias actiones validas esse oportet. Talis autem est extrema pubertatis pars, quæ priuatim adolescentia dicitur, vt sect. 3. Apho. comẽ. 18. & in commentario super Hippocratis libellum de Ratione victus priuatorum, & nequaquam ipsa iuuentus, vt falso putat Brachelius. Hæc enim in calore pueris est æqualis, vt lib. 2. cap. 3. Galenus copiosissimè monstrabit, quomodo igitur temperata esse potest? Nec minus falsum est quod subiicit Brachelius, adolescentiam potius calidam & humidam, quàm frigidam & siccam esse, quum nullam harum qualitatum pollentem ac superantem in se habeat: temperata enim est, igitur excessus omnis expers. Si excessus expers, ergo nec calida nec frigida, nec humida, nec sicca erit. Ita perpetuò ineptit homo ille, quum Galeni dogmata inuidiæ stimulis agitata conuellere studet. Æquè certè ridiculum est, quod ait se non omnè statum calidum & humidum damnare, sed eum tantum qui temperatum excedit. Atqui Bracheli omnis calidus & humidus status excedit temperatum: quippe calidum, & humidum, quod antea monstrauiamus, & paulo post manifestè docebit Galenus, sunt nomina excessus: igitur vt omnem calidum & humidum tanquam intemperatum, statum damnes, adeoque tibi ipsi aduerseris, necesse est. Quarta Athenæi ratio à morte sumitur, quam animalium corpora ad frigidum siccumque perducere ait: idque ex communi Græcorum sermone confirmat, qui mortuos ἀλιβαντας, quòd scilicet λιβάδια, hoc est, humiditatem nullam in se habeant, vocare solent: idque duplici de causa, vna quòd propter caloris abitionem aruerunt, & exiccati sint. Vtiturque hoc loco Galenus eleganti participio ἐξαιμισθέντας, quod propriè significat per euaporationem aridos & exuccos factos. Nã ἀμιζω Græcis est exhalo, euaporo. Voluit igitur hac dictione innuere Græci, mortuos per caloris natiui euaporationem, factos esse siccos, vtpote cum quo simul humidum euaporet. Quare hoc loco Brachelius iterum suam in Græcis inscitiam prodit, dum pro ἀποχρήσειν legendum esse ἀποχρησιϋ iudicat: quum tamè vox ἀποχρήσειν sine sensus turbatione moueri loco non possit, vtpote quæ disertè dissipationem, & abitionem natiui caloris, humidumque eo abeunte simul euaporari significet. Et quomodo calor, mi Bracheli, humido in mortuis abuti posset, quum utroque, calore nimirum & humore, sint destituti? Ah respicere tandem, & desine te toti mundo ridendum præbere. Altera causa cur mortuos Græci vocauerint ἀλιβαντες est,

B. ij.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

quòd frigore rigeant seu congelescant. Vt enim humida reliqua frigore concresecunt, adeoque sicciora redduntur, ita quoque mortui abitione caloris frigentes, rigere incipiunt. Quòd si, inquit Athenæus, & eius sectatores, mors frigida & sicca est, certè vita, quæ illi contraria sit, calida est & humida, adeoque temperata. Quare in idem recidunt calidus humidusque status, & temperatus. Sed non vident Athenæi sectatores hanc rationem parum esse efficacem, utpote quæ non causam mortis, sed quales sint mortui, aut quos efficiat mors, ostendit. Neque enim solum propter frigus & siccitatem, verum etiam caliditatem, ut in ardentibus accidit febribus, & humiditatem, veluti hydropicis euenit, moriuntur ægrotantes. Monstranda igitur Athenæo erant omnes causæ morbi, ac subinde ad vitæ causas illi veniendum erat. Falsum præterea est quòd vita consistat in calido & humido, quum inter omnia temperamenta, ut Galenus quoque lib. 8. Ther. metho. cap. 7. & 8. attestatur, ad febres opportunissimum, & omnium maximè putredinis morbis obnoxium est id, in quo calidum præualet frigido, & humidum sicco. Atque eius rei rationem hæc subiungit, Propterea, in quiens, quòd per ipsam sanitatem proximè putredinem accedit, veluti tum ex sudoribus conuicere est, qui grauius iis olent, tum verò ex vrinis, deiectione, atque etià ipsa expiratione. Etenim qualis est hircorum, talis est & talium naturarum temperies. Ideoque prompta est ex qualibet occasione, tum aliis morbis, tum verò febribus corripit. Quid multa, si corpora quæ calida humidaque natura sunt, ut Galenus lib. II. Ther. metho. ca. 4. & omnes alij medici vno fatentur ore, ad putrefactionem idonea sunt, quare rogo fronte vitam in calido & humido consistere affirmabimus? Vt sole meridiano clarius sit falsissimum esse quòd Athenæi sequaces dixerunt, temperatum statum non esse nisi caliditatem & humiditatem pollentes & exuperantes: ἐν τῇ τὸ βίον ἐν τῷ θανάτῳ enim dictio est apud Galenum. Quare & hæc quarta Athenæi ratio, ut præcedentes omnes, vana & nullius momenti est. Quin ita potius illis colligendum erat. Omnis vehemens intemperies, Galeno quoque cap. I. libri tertij de Sympto. causis attestante, vires deiicit, adeoque mortem efficit, igitur temperatus status vires, vitamve custodit, ac conseruat. Hanc sequelam pulchrè confirmant quæ scribit Galenus libri noni Ther. metho. capi. II. in quiens, Maxima dignitas ipsarum est virium, quando viuere ipsum nobis ex harum custodia constat: utpote quum vitam aut ipsas vires, aut earum actiones esse sit necesse. At vita ipsa nihil esse prius in animantis corpore potest, propterea quòd nec sanos esse citra vitam licet. Virtus ergo omnium prima custodienda hominibus est, idque ex eo quòd nec eius substantiam inani, nec tanta alteratione alterari, quæ corruptioni sit propinqua, patiantur. Atque huius custodiæ pars est, ubi vel temperiem ipsam præsentem seruamus, vel absentem inducimus. E quibus etiam Galeni verbis satis patet, vitam in temperie, mortem autem contra in intemperie omni, non tantum frigida & sicca, consistere. Quòd ad Aristotelis, & aliorum quos nobis opponunt, & quorum testimonio nos territant, aut pudore confundunt: id enim est διὐσωπῆσι sententiam attinet, non est cur hic de ea pluribus agamus, quum quæ fuerit legitima Aristotelis & Theophrasti sententia, metipse Galenus sequenti capite exponet. Brachelius hoc loco, suo more, ineptit, eò quòd calidum aliquod esse temperatum, contra omnem supra positam hypothesin, & rationem ipsam, statuat. Quare in absurdo hoc placito diluendo, non est cur diutius immoremur. Mirabitur

Calor etiam
& humiditas
mortis causæ.

Vita non consistit
in calido
& humido.

Δυσωπῆσι.

Brachel^{us} ineptit.

rabitur fortassis hîc aliquis cur Galenus iam dictas Athenæi & fuorum sequacium rationes non refutet, sed silentio prorsus transeat. At sciat is Galenum non omnes silentio transiisse, sed aliquas duntaxat, vtpote manifestè falsas, & à nullo præter Athenæi sectatores, probatas. Aliquas autè in sequentibus prolixè confutabit, auspiciatus ab ea quæ ab anni temporibus est sumpta.

Cap. IIII.

NVnc id agam, vt eos qui sic sentiunt, in quo seipso fallant, doceam, mox rem totam in vnum coactam caput, demonstrarem. Quum enim calidum & humidum, atque etiam eucraton temperatumve existimant ver esse, hîc se manifestè† decipiunt. Nam neque humidum est sicut hyems, neque calidum vt æstas: quare neutrum immodicè, quum tamen† ipsis etiam autoribus, excessum quendam indicet quoduis talium nominum.

† Captiose agunt.

† Καὶ κατ' αὐτοὺς ἐκείνους.

COMMENTARIVS.

Alteram Athenæi ratione à temporibus anni desumptam Galenus diluere pergit, atque ver non esse calidum & humidum, simul atque temperatum, ostendit. Nam, inquit, ver neque humidum est sicut hyems, neque calidum sicut æstas, quare neutrum immodicè: si non immodicè calidum & humidum, igitur temperatum. Si autem temperatum, non sit calidum & humidum est necesse. Quippe quoduis talium nominum, de illorum etiam sententia, excessum indicat. Nam, vt capite secundo monstratum est, illis autoribus aliquid calidum bifariam esse dicitur, vno modo, quando summum in se continet calorem, qua sanè ratione ignis rectè calidus vocatur. Alio, in quo maior est caloris portio, vel in quo calidum excedit frigidum. Ad hunc quidè modum ea quæ temperata sunt, calida dici non possunt: sunt enim omnis excessus, vt sæpe iam dictum est, expertia, vtpote in quibus calidi, frigidi, humidi, sicque pares sunt portiones. Si itaque temperatum est ver, vt Athenæi contendunt sequaces, calidum & frigidum simul esse nequit. Tale enim si esset, quatuor qualitatum pares portiones in eo haud essent, sed duæ reliquas excellenter, quòd naturæ eius quod temperatum est, prorsus aduersatur. Sed pergit hîc Galeno obgannire Brachelius, inquit, Incòstans hæc sequela est. Nam multa calida sunt, quæ non assequuntur caliditatem æstatis: & rursum humida, quæ longè absunt ab humiditate hyemis. Quasi verò hîc nobis aliò quàm ad duo anni inter quæ ver medium est, tempora, sit respiciendum, inter quæ hoc nullo alio nomine dicitur calidum, nisi quòd immodicam caliditatem, illud verò humidum, nisi quòd immodicam humiditatem obtinet: aut certè necesse sit propterea omnia quæ calida sunt, æstatis assequi caliditatem & hyemis humiditatem: & non potius iis verbis, ver non est humidum, sicut hyès, neque calidum, sicut æstas, Galenus voluerit significare, in vere humidum non superare siccū, veluti in hyeme accidit: neque calidum excellere frigidum, vt in estate euenire solet, sed esse id ipsum omnis excessus expertum & reuera temperatum. Nā id voluisse innuere Galenū, verba quæ statim subiicit, còuincit, mox enim sequitur, Quare neutrum immodicè, hoc est, per excessum, esse potest. Atque hæc esse Galeni.

Brachelius redarguitur.

B. iij.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

ni sententiam sequentia quoque manifestè docebunt . vt hinc appareat Bra-
chelum perpetuò calumniandi Galenum ansam quærere , quam tamen le-
gitimam nullibi in iis libris inuenire potest. Tamen placet illi suam passim
omnibus ostentare in rebus medicis inscitiam , nec non stultitiam prodere,
dum tanti viri , quem ad miraculum vsque doctum fuisse omnibus constat,
placita ineptissimis ac ficulnis planè rationibus & argumētis cōuellere studet.

Bifariam autem sunt decepti. Primùm quidem, quòd in qua-
tuor anni temporibus quartam temperamentorum coniugatio-
nem inuentam omnino volunt. Deinde, quòd id ea ratione con-
cludunt, quòd sit hyeme quidem calidius, æstate verò humidius.
Verùm nec quartam in temporibus anni statuere temperamen-
ti coniugationem est necesse, nisi etiam talis † appareat: & confe-
rendo id cum temporibus vtrinque positis, non magis id humi-
dum & calidum, quàm frigidum & siccum probat. Si enim cali-
dum humidumque excessus cuiusdam nomina sunt, † non verū
ab ipsis asseritur . Ver enim in omnibus mediocrè est . Si autem
eò quòd æstate humidius est, hyeme verò calidius, idcirco humi-
dum est & calidum: quid causæ est , quo minus frigidum id sic-
cūmve putes, propterea quòd æstate est frigidius, & hyeme sic-
cius? Vel quam sibi facit sortitionem, vt vnam partem oppositio-
nis ab hyeme, alteram ab æstate accipiat? Quippe quum ab vtro-
que in vtraque oppositionum parte dissideat, nō ex dimidio col-
lationem, sed ex toto habere debebat. Atqui si ita fiat, contraria
illi inesse dicemus. Nam calidum erit & siccum, si conferatur cū
hyeme: frigidū & humidum, si cum æstate. Ex neutra igitur col-
latione, si modò integra est, calidum & humidum erit. Sed si illis
licet ex vtraque oppositione sumpto dimidio, calidum id humi-
dūmque asserere: nobis quoque ad alterum dimidium transire,
atque id frigidum & siccum dicere quid ni licebit? scilicet siccū,
vt ad hyemem: frigidum vt ad æstatem. Omnia igitur hac ratio-
ne ver erit, humidum, siccum, calidum, frigidum . Atqui illorum
ipforum sententia , non possunt quatuor qualitates in vnà ea-
demque re pollere.

COMMENTARIUS.

Bifariā Athe-
næi sectatores
decepti.

Calidum & hu-
midum omnium
temperamentorum
pessimum.

Bifariā Athenæi sectatores deceptos esse mōstrat. Primùm, quòd quatuor
anni tēporibus, quatuor tēperamentorum coniugationes adaptari rectè posse
putauerunt, nēpe veri caliditatē & humiditatē, æstati caliditatē & siccitatem,
autumno frigiditatem & siccitatē, hyemi verò frigiditatē & humiditatē. quū
tamen nullum sit anni tempus , quod ex sua natura calidū sit & humidum,
imò omnium aëris temperamentorum pessimum id est, quod humidum
est &

est & calidum, vt paulo pòst fufius monstrabit Galenus. Accedit, quòd si calidum & humidum excessus sunt nomina, vt metipsi fatentur, non rectè asserunt ver esse tale, vtpote quòd in omnibus mediocre est, & excessus expers. Secundò fallitur, quòd ver esse calidum & humidum ex collatione cù hyeme & æstate asserunt, propterea scilicet quòd hyeme sit calidius, æstate verò humidius. Nam ex collatione cù aliis anni téporibus, non magis humidum & calidum, quàm frigidum & siccum esse ostendi potest. Æstate enim ver est frigidius, & hyeme siccus. Omnia igitur quatuor hac ratione ver erit, nempe humidum, siccum, calidum & frigidum, vt perspicuè Galenus in contextu colligit. Verùm audiamus hîc Brachelium Athenæi sectatoribus patrocinantem. Excusari, inquit, possunt, si modicè, hoc est, potius calidum quàm frigidum, humidum quàm siccum dixerunt. Mira me hercle interpretatio, quasi verò frigidum & siccum tantum, nomina sint excessus, & nò simul etiam calidum & humidum. Quicquid enim plus calidi quàm frigidi, & plus humidi quàm sicci obtinet, hoc est immodicè, adeoque excessum significat. Tale autem est quod apud omnes homines calidum humidumque appellatur: igitur vtrumque, æquè atq; frigidum & siccum, immodicè est. Falsum præterea est quod idem Brachelius scribit, in temperato calidum & humidum simpliciter superare: id ipsum enim temperati naturæ repugnat, vtpote in quo calidi, frigidi, humidi & sicci pares sunt portiones. Vt hoc nomine neutrum alterum superare possit. Ita perpetuò Brachelius ad eundem impingit lapidem. Sed pergit Brachelius in patrocinando prædictis Athenæi sectatoribus, & locum ex commentariis Galeni in Hippocratis aphorismos profert, vbi & ipse Galenus ver esse calidum & humidum assermat. Locus est in Sect. 3. , commen. 6. vbi inter alia ita scriptum reliquit, Neque enim sine aëris ambientis calore multi sudores fieri possunt, neque absque hoc aliqua humiditas in corpore contineatur. Horum verò alterum est in æstate, alterum verò in hyeme. Autumno verò neutrum. Vere autem vtrumque. Rationabiliter igitur æstas quidem arida fatis absument, atque resouit humiditatem. Similis autem veri, ob caliditatem quidem attrahit ad cutem, ob humiditatem verò non potest per modum vaporis resouere. Hactenus bona fide Galeni verba ex Leonicensi conuersione retulimus. Calorem quoque veri in commentario 20. eiusdem sectionis Galenus tribuit. Verùm vt loci illi sint intelligendi, in nostris super hunc aphorismorum librum commentariis monstrauimus. Ad hos itaque lectorem remitto, ne in immensum, dum omnes Brachelij ineptias diluere conaremur, commentarii nostri excreverent.

Ergo neque æstati, neque hyemi ver comparare est æquum, sed potius ipsum per se æstimare. Neque enim hyemem ipsam ea de causa humidam esse & frigidam dicimus, quòd reliquis téporibus humidior, frigidiorque sit: imò id illi alia quoque ratione accidit. Quia verò humiditas in ea superat siccitatem, & frigiditas calorem, propterea frigida atque humida dicitur. Ad eundem modum & æstas, quia in ea humor vincitur à sicco, & frigidum à calido, ipsa quoque calida dicitur & sicca. Siquidem æquum censeo quatuor anni temporum quodlibet ex sua apte æsti-

Brachelius nō
rectè Athenæi
sectatoribus
patrocinator.

Temporū an-
ni temperamē
ta quæ sint de
Galenī sentē-
tia.

† ὅτι καὶ ἰπ τὸ
τῷ:

B.iiij.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

matum natura, non ex alterius comparatione, calidum, frigidū,
 humidum, siccū, & nominari debere. Quinetiam si ad hanc for-
 mulam æstimes, apparebit tibi ver esse omnis excessus planè in
 medio, quum neque sicut in hyeme plus valeat in eo frigidum,
 quàm calidum: neque sicut in æstate, minus. Ad eundem modū
 siccitatis humiditatisque † æquabilitatem in eo spectes: neque
 scilicet in eo, sicut in æstate, prævalente sicco, neque sicut in hye-
 me, exuperate humido. Proinde rectè ab Hippocrate dictum est,
 3. Apho. 9. » Ver esse saluberrimum, ac minimè morbis qui mortem afferant
 » obnoxium.

COMMENTARIUS.

Qua tandem ratione veris, & omnium aliorum temporum anni tempe-
 ramenta sint inquirenda, Galenus hoc loco perspicuè docet. Non enim ea
 cum aliis anni temporibus conferre oportet, sed singula per se sunt æstimā-
 da. Quòd si factum fuerit, ver omnis excessus prorsus in medio, adeoque té-
 peratum esse apparebit. Quapropter vt hoc ipsum in medio duorum tem-
 porum intemperatum, nempe hyemis & æstatis, in quorum vno frigidū
 & humidum, in altero autè calidum & siccum exuperat, locatum est: ita etiā
 omnis excessus planè in medio est, quū neque perinde atque in hyeme, plus
 valeat in eo frigidum quàm calidum, neque sicut in æstate minus. Ad eundè
 modum siccitatis & humiditatis *ισομορίαν*, id est, æqualem portionem in eo
 spectabis, propterea quòd in eo, vt in æstate, non prævaleat siccum, neque ve-
 luti in hyeme, exuperet humidum. Esse autem ver temperatum, Hippocratis
 testimonio confirmat, qui ver saluberrimum esse, & morbis lethalibus mini-
 mè obnoxium in Aphorismis scriptum reliquit. Quæ verò ad pleniorè huius
 sententiæ explicationem pertinent, è nostris commentariis sunt petenda. Sa-
 tis est in præsentia methodum vtcunque indicasse.

Autumni tem-
 peramentum.

Est & autumnus vt quàm ætas minus calidus, sic vtique quā
 hyems minus frigidus. Quare hac ratione nec calidus absoluto
 sermone est, nec frigidus: quippe quum ambo sit, ac neutrum ad-
 summum. Cæterum alterum in eo est incommodum, quod etiā
 Hippocrates † in Aphorismis significauit. Quum eodem die mo-
 » dò frigus nos afficit, modò calor vrget, autumnales expectandi
 » sunt morbi. Atque ea res est, quæ maximè autumnum morbife-
 rum facit, inæqualis ipsa temperies. Itaque non rectè frigidus &
 siccus dicitur. Non enim frigidus est, si ipse per se spectetur, † quæ-
 admodum hyems est. Sed vbi cum æstate confertur, vtique illa
 frigidior, sed non æqualiter temperatus, sicut ver. Imò in hoc
 maximè ab illo tempore disidet, quòd mediam temperiem, &
 æqualitatem perpetuò parem non seruat. Quippe meridie mul-
 to est calidior, quàm mane & vesperi. Nec in humido & sicco
 medium

† τὴν ἀφορισμοῖς
 3. Apho. 4.

† ὁμορίαν.

medium omnino statum obtinet, quemadmodum & ver, sed ad
 siccus deurgit. Ab æstate verò etiam in hoc vincitur, non tamè
 tanto interuallo, quanto in calore. Ergo patere arbitror nec autū-
 num absoluto sermone, & citra exceptionem frigidum & siccū,
 sicut illis placet, dicendum esse: quum neutrum ad summum sit,
 sed vincat in eo siccitas humiditatē. Qua ratione meritò siccus
 appelletur. In calore verò & frigore mixtum quiddam ex ambo-
 bus, & inæquale statuatur. Proinde si quatuor temperamentorū
 coniugationes in quatuor anni tempora distribui volunt, sciant
 se non solūm veri calidum, humidūmq; temperamentū malè as-
 signasse, sed etiam autumnō frigidum & siccum. Quanquam si
 hunc quoque concedimus frigidum & siccum esse: non erit sta-
 tim necesse, ver humidū calidūque esse. Non enim si quatuor
 † immoderatorum intemperamentorum coniugationes in totū
 sunt, iam omnes eas in quatuor anni tēpora dispensari necessūm
 est. Sed si quis hoc in mundo est ordo, ac prout melius est, non
 prout peius, omnia sunt disposita, probabilius † erat plura quidē
 ex anni temporibus temperata esse facta, vnum verò, si modò a-
 liquod, intemperatum. Hi verò contrā ostendere conantur, nullū
 eorum esse temperatum, sed necessariò in ipsis exuperare aliàs ca-
 lidum, aliàs frigidum. Et nūc, si ita fors tullit, siccū, nunc humidū.

COMMENTARIVS.

Haftenus quale sit temperamentum veris, hyemis, & æstatis, Galenus per-
 spicue docuit. Nūc ad quartum anni tempus, autumnum nimirum progres-
 sus, ipsum si per se, vt debet, spectetur, in altera oppositione, calore scilicet ac
 frigore, esse inæqualem, in altera verò siccum. Esse cutem inæqualem hinc
 omnibus perspicuum fit, quòd nunc calidus, nunc frigidus sit, non solūm di-
 uersis mensibus, hebdomadibus, & diebus, sed planè iisdem diebus, in qui-
 bus meridie multo quàm mane ac vesperi calidior est. Atque hæc inæquali-
 tas causa est, cur autumnus maximè sit morbifer. Quum enim calor dilatet
 ac laxet corporis nostri meatus, frigus verò constringat, calorque iterum di-
 latet, necesse est propter frequentes istas mutationes corpus ipsum variè affi-
 ci, adeoque plurimos, eosque inæquales & inconstantes fieri. Quod etiam
 „ Hippocrates in Aphorismis significare voluit, dū inquit, Per tempora quan-
 „ do eodem die modò quidem æstus, modò frigus fit, autumnales morbos ex-
 „ spectare oportet. In cuius sententiæ explicatione multa ad institutum nostrū
 facientia diximus, vt hoc nomine non sit necesse de autumnī temperamento,
 & morbis quos parit, fusius verba hoc loco facere. Galeno tamen hīc aduer-
 sus Brachelium patrocinandū erit, qui reprehendit quod Galenus dicit pro-
 babilius esse, vt si quis in hoc mundo ordo est, & omnia meliore ratione sunt
 disposita, vt plura ex anni temporibus sint facta temperata, & vnum, si modò

† Κελευσθη-
μίστων.

† ἴσ.

Autumnus in
calore & fri-
gore inæqua-
lis.Autumnus
morbifer.Brachelius Ga-
lenum falso
reprehendit.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

tale aliquod, intemperatum. Quibus sanè verbis Galenus Athenæi tantùm sectatores irridere voluit, qui temperatum tempus, quod omnium maximè laudatur, & morbis minus obnoxium est, penitus è numero temporum anni eiecerunt. Quasi diceret, probabilius est vt plura sint ea tempora quæ cæteris sunt meliora, quemadmodum ostensum est, igitur vt numero excedant intemperata, quæ mala sunt & morbifera, est melius. Quapropter hanc ratione non vrget vt seriam, & quæ reuera ostendat plura esse temperata quàm intemperata tempora, quandoquidem metipse vnum tantùm esse temperatū, ver scilicet, reliqua autem omnia intemperata esse, hactenus ostenderit. Et rûpantur etiam ilea Brachelio, melius fuisset prospectum sanitati hominis, si omnia tempora fuissent temperata. Verùm quum Deus optimus maximus esse rerum omnium vicissitudines, & hominem quoque propter peccatum primi parentis nunc algere, nunc impensius calere velit, necesse est vt intemperata tempora excedant temperatū. Tibi igitur Bracheli potius quàm Galeno euenit, vt dū perpetuò te doctiores redarguere studes, tibi excidas, imò omnibus risum, veluti Aescopica illa cornicula, moueas.

Ego verò tantùm abest, vt ver, aut si quid temperatum est, calidum atque humidum[†] esse concedam, vt quod planè contrariū est, id affirmem, omnium aëris temperamentorum pessimum id esse, quod humidum & calidum est. Quod sanè temperamentū in quatuor anni temporibus inuenire nequeas, in[†] morbofo & pestilenti aëris statu interdum incidit, veluti quodam loco Hippocrates commemorat iis verbis, Pluebat per æstum imber largus assiduè. Id nanque est humidum & calidum status propriū, vt in æstu assiduè pluat. Quòd si vel tantùm æstus sit, quemadmodū in naturaliter se habente æstate: vel pluat, sed in frigore, veluti hyeme solet, fieri nequit vt is status calidus sit & humidus. An igitur sine morbis erat æstas illa, in qua pluuisse dicit in caloribus assiduè largum imbrem? Atqui carbunculos in ea fuisse narrat, putrescentibus scilicet in corpore excrementis, ac saniem quandam quæ calida humidaque immodicè fuerat gignentibus. Intelliges id ex ipsa dictione, si totam tibi ascripsero, ea sic habet, Erant in Cranone carbunculi æstiuui, pluerat per æstum largo imbri, idque assiduè. Acciderant autem magis austro, ac suberat quidem sub cute sanies, quæ conclusa incaluit, ac pruritū excitauit. Mox pustulæ veluti ambustis sunt obortæ, vrîque sub cute sunt visæ. Verū hîc minus, vtpote vno tantùm è quatuor temporibus mutato, malum fuit. Quòd si duo triaue sint mutata, aut etiam totus annus calidus humidusque fuerit, necesse est magna pestilentia succedat. Cuiusmodi in tertio Epidemiôn, id est, grassantiū publicè morborum narrat. Apponā autem primū quæ de temporum

intem-

† αἶμα συγχο-
γόν.
Omniū aëris
temperamen-
torū pessimū
esse quod hu-
midum & ca-
lidum est.
† προσδραστ.
2. Epide. 1.

sect. 3.

intempestiuo statu scripsit: deinde de hominū, quę subsecuta est, corruptela. Aduertas autem animū in omnibus, velim, æstimęque primū cuiusmodi res sit calida humidāque tēperies, quāmq̃que veri (quod temperata res est) dissimilis. Deinde quā necessefariō in ea omnia putrescant. Incipit igitur Hippocratis narratio, hunc in modum, Annus austrinus pluuius à ventis in totū silens. Deinde totius status particularem rationem subiicit, crebros imbres in calido & austrino statu fuisse scribens. Mox vniuersum sermonem in vnam summam conferens, Quum fuisset, inquit, totus annus austrinus humidus, & † mollis, hęc & hęc incididerūt: † Lenis. quę vtique omnia in hoc libro scripsisse sit longum. Licet autem cui libuerit in tertio Epidemiōn membratim ea legere, ac in vnū caput omnia redacta videre, nempe putredinem maximā: cuius etiam ipsius Hippocrates non rarō nominatim meminit, aliās sic scribens, Erat autem & fluxio collecta haud similis puri, sed aliquaedam putredo ac fluxio multa variāque. Aliās sic, Et in pudendis carbunculi estiuui, tū alia, quę putredines appellantur. Et quod ex hac putredine multis quidem brachium, & totus cubitus deciderit, multis fœmur, vel † tibia est nudata, totusque pes. Quinetiā † Kνήμη. magni ossium, carniū, neruorum, articularūque prolapsus inciderunt. Denique nullū ex † malis quę scripsit inuenias, quod † Παθημάτων. meritō soboles putredinis non sit. Quippe † quod neque à sicco † Ούτε γὰρ ὑπὸ τῷ ξηρῷ. putrefieri quicquam sit aptum, neque à frigido, intelliges, si carnes & reliqua quęcunque † condita asseruari ab hominibus solent, † Ταρχεινόμυα. obseruabis, hęc quidem sale, hęc muria, hęc aceto, hęc alio quopiam ex iis quę siccant commodè preparari. Deprehendes & Boreas. Borea, qui siccus natura & frigidus ventus est, omnia quā diutissimè imputria durare. Contrā, putrescere facillimè, austrino statu. Auster. Est enim is ventus calidus & humidus. Adeò nos totum contrā quā ij, qui calidum & humidum ver autumant, decernimus. † Neque enim tale est, neque si tale esset, vtique salubre esset, aut salnitati accōmodum. Hi autem & tale esse † dicunt, & propterea etiā † Φασί. salutiferum scilicet, vtrobique peccantes, tū in iis quę sensu percipere, tum quę ratione est intelligere. † Quippe sensu manifestè † Ταίριαν γὰρ αἰσθήσειν. aduertere licet, ipsum exquisitè temperatum esse. Nec minus ratione illud inuenire, quod propterea est † salubre, quod è quatuor † ὕγιανόν. nulla in eo qualitatū exuperet. Quod si vel caliditas eius frigiditatem multo excederet, vel humiditas siccitatem, vt variis pu

GAL. DE TEMPERAMENTIS

tredinibus obnoxium, sic omnium anni temporum morbis esset maximè opportunum. † Sed quatuor qualitatum mixtionis æqualitas, & mediæ temperaturæ eius, & salubritatis est causa.

COMMENTARIUS.

Calidum & humidum temperamentum aeris maximè morbiferum.

Putredinis ratio.

Annus austrinus.

Lenis.

Brachelius si-
bi ipsi contra-
ria scribit.

Quum iam ostensum sit ver esse inter anni tempora temperatum, non posse illud calidum & humidum dici, Galenus Hippocratis autoritate, & ratione demonstrat. Quippe inter omnia aeris temperamenta id quod calidum & humidum est, pessimum esse & maximè morbiferum, ac præcipuè putredinis morbos afferre Hippocrates 2. Epide. 1. manifestè docet. Ibidem enim carbunculos in hac tempestate natos esse, ob putrescentia in corpore excrementa, dicit. Atque si vnius è quatuor temporibus anni mutatio, tantorum malorum causa fuit, quis dubitat longè maiora futura mala si duo, aut tria fuerint mutata? Imò si totus annus fuerit calidus & humidus, necesse est magna succedat pestilentia, quemadmodum lib. 3. Epide. sect. 3. Hippocrates testatur, vbi pestem, quæ multarum gentium fuit communis, accidisse, propterea quod vniuersus annus austrinus, hoc est, calidus, pluuius, & citra vètos fuerit, scribit. Quibus sanè verbis vniuersam putredinis rationem complexus est. Putredo nanque omnis ex materia gignitur humida, ex causa verò efficiènte, extraneo & præter naturam calore. Nihil enim quod omni ex parte siccum est, putrescit. Quippe neque lapis, neque aurum, neque argentum, neque æs, aliudve eius generis putrescit. A sicco quoque nihil putrescit, imò per sicca, carnes, & reliqua quæcunque homines conseruare longo tempore student, à putrefactione tuentur. Hinc est quod prædicta sale, muria, aceto, aut alio quod siccatur, condiantur. Pari modo ea quæ putredini etiam obnoxia sunt in frigido tempore, diutissimè imputria durant: idque magis, vbi vento frigido & sicco, qualis est Borea, eiusmodi ventilantur. Ideoque Hippocrates tertiam causam putredinis, aut saltem putredinem agentem, quietem esse, per hæc verba: à ventis in totum silens: innuere voluit. Quod plebeij quoque animaduertentes, vestes continenter quatunt, in primis quum humidus est calidus aer, quod immotus eas putrefaciat. Quapropter rectissimè Hippocrates annum austrinum, hoc est calidum, humidum, & μαλακόν, id est lenem, putredinis in corpore maximè causam fuisse tradidit. Lenem autem appellat, qui motum in aère, & nubibus, qui saltem sensu percipi possit, nullum habet. Tanta autem fuit hæc putredo, vt nonnullis brachium, vel totus cubitus deciderit, multis fœmur, tibia, totusque pes, ob putrescentes quæ in iis erant carnes, nudatus est. Quum itaque in calido & humido temporis statu, omnia, vt iam Hippocratis autoritate, ac ratione ostensum est, facillimè putrescant, qua quæso ratione ver, quod temperatum est, adeoque minimè morbosum, calidum & humidum dici posset? Vt errasse Athenæi sectatores, ver tale esse affirmantes, omnium sit euidentissimum. Atque hoc loco mirari fati non possum, cur Brachelius Galeni rationes non eludat, quum tamen paulo antè, perinde atque Athenæi æmuli, ver esse calidum & humidum astruxerit. Tantum enim abest vt Galeno more suo, obganat, vt potius pessimum & insaluberrimum esse statum aeris calidum & humidum disertè dicat. Sed non potuit sycophanta ille aliquid aduersus apertam veritatem comminisci, ideo Seriphia rana magis mutus esse voluit.

Quid

LIBER PRIMVS.

13

Quid igitur medicis ac philosophis quibusdam † persuasit, vt
 calidum humidumque ver esse iudicaret? Nempe quòd quatuor
 temperamentorum coniugia, quatuor anni temporibus adaptare
 voluerunt. Porrò id inde accidit, quòd primum omnium tempe-
 ramentorum, id est, † temperatum ipsum prætermiserunt. Quin-
 etiam victuū, medicamentorum, omnium denique rerum diffe-
 rentias, in has quatuor cōiugationes reducunt. ex quo manifestū
 est, quātopere parū rectæ, fallacésque de hominis natura rationes
 medicationibus obsint. Satiúsque † est aliorum alterum, aut pror- † is:
 sus eiusmodi rationes non attigisse, sed totum experientia † con- † Permittere.
 cedere: aut prius in logica speculatione exercitatum esse. Quip-
 pe qui nec experientia est attentus, & naturalia theoremata
 aggreditur, priusquam rationem, qua hæc inueniat, conuenien-
 ter † didicit assecutusve est, necesse est in eiusmodi cauilla sit per- † ἀσκήσαι πε-
 ductus, ac de eidentibus, ceu is, qui sensu careat, disputet: tum πόντας.
 Aristotelem testem aduocet, malè scilicet accipiendo ea quæ
 præcipit. Hic enim calidum, frigidum, humidum, & siccum mul-
 tipliciter dici nouit. Illi non quasi multipliciter, sed quasi ad eū-
 dem perpetuò modum dici velit, accipiunt. Quinetiam is quòd
 aliquid suo & naturali calore, aut alieno & acquisitio calidum
 sit, non esse idem indicauit. Illi hoc quoque perperam accipiunt.
 Ad hæc Aristoteles, itémque Theophrastus, quòd respicientes tē-
 peratam intemperatamve naturam esse † iudicare oporteat, di- † Coniicere.
 ligenter prodiderunt. Illi ne id quidem intelligunt. Sed quum
 hos audiunt animal calidum, humidumque dicere, aut puelli
 temperiem humidam, calidamque esse, nec quemadmodum ea
 dicta sunt, intelligunt: & stupidi ad quatuor anni tempora ra-
 tionem transtulerunt. Ceu verò idem sit, ac non longo interual-
 lo disidens, † aut propriam alicuius temperiem humidam, ca- † ἢ τὴν δικάων.
 lidamque esse, aut circumdati nobis aëris. Neque enim aut idem
 est, aut similiter dicitur animalis temperies calida & humida, si-
 cut aëris temperamentum calidum dicitur & humidum.

COMMENTARIVS.

Causam explicat cur medici ac philosophi ver, quod tamen reuera
 temperatum est, dixerint esse calidum & humidum. Voluerunt enim qua-
 tuor temperamentorum coniugia, in quatuor anni tempora distribuere, cali-
 dum & humidum, veri: calidum & siccū, æstati: frigidum & siccū, autūno: fri-
 gidum & humidū, hyemi adaptantes. Quod quū fecerunt, primum omnium
 C.j.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

temperamentorum, utpote ad quod omnia reliqua referuntur, omiserunt. Autumno quoque haud rectè frigiditatem simpliciter, ut paulo antè dictum est, attribuerunt. Et fuit is error eo deterior, quòd victuum, medicamentorum, omnium denique rerum differentias, in has quatuor coniugationes reduxerunt. Quo nomine factum est, ut crebrò falsi sint, dum in iis omnibus temporibus, nullum esse temperatum putauerunt. Quum tamen constet esse victum temperamento medium, qui scilicet nec calidius, nec frigidius, nec humidius, nec siccus corpus efficit. Qualem certè, Galeno in commentario super Hippocratem de Victus ratione priuatorum, teste, puberibus & adolescentibus adhibere conuenit. Sunt quoque in genere medicamentorum aliqua temperata, ut oleum, quemadmodum libro secundo de Simpli. medica. facul. capite vicesimo copiose demonstrat Galenus. Inueniuntur denique temperata in aliis rebus, ut infrà latius dicemus. Satius itaque fuisse putat Galenus, duorum alterum, ut eiusmodi naturalia theoremata prorsus non attigissent, aut se totos experientiae tradidissent. Nam qui nec experientiae est attentus, & naturales speculationes, priusquam rationem qua has inueniat, decenter didicit, is in eiusmodi sophismata, in quæ Athenæi sectatores inciderunt, perducatur, & de iis quæ manifesta sunt, veluti is qui sensu omni destituitur, disputet necesse est. Hinc est quod libro secundo The. metho. capite sexto talibus omnibus consulat experientiae animus intendat: quum non leue instet periculum iis, qui suprâ vires aliquod moliuntur, ne & id non consequantur, & quæ intelligere aliàs possent, omnino amittant. Nec rationibus tantum naturalibus non rectè vsi sunt Athenæi sectatores, verumetiam Aristotelem perperam in testem produxerunt: utpote quem minus probè intellexerint. Nam ipsi initio calidum ad eundem perpetuò modum dici putauerunt, quum tamen, de Aristotelis libro secundo de Partibus animalium, capite secundo, sententia, multipliciter dicatur. Secundò non intelligunt quòd aliud sit aliquid suo & naturali calore, aut alieno & acquisitio calidum esse. Tertiò non viderunt quòd vterque & Aristoteles, & Theophrastus respexerint, temperatam intemperatamve naturam iudicantes. Quocirca quam audiunt animal calidum & humidum, aut pueri temperamentum calidum & humidum ab Aristotele dici, nec quemadmodum ea dicta sunt, intelligunt, & rationem ad quatuor anni tempora transferunt. Quasi verò idem sit, aut propriam alicuius, verbi gratia, animalis temperiem esse calidam & humidam, & circumdati nobis aëris. Siquidem in prima loquendi ratione respicimus ad propriam animalis caliditatem & humiditatem, in altera ad acquisitiam, quam ab aëre nos ambiente accipiunt. Neque etiam idem est, aut similiter animalis temperamentum calidum & humidum, sicut aëris temperamentum calidum & humidum dicitur. Nam quum animal dicitur calidum & humidum, tale quidem dicitur, non propriae temperaturæ gratia, quòd scilicet in eo calor ac humiditas exuperat, & sermone absoluto, imò ad stirpes & demortua collatum. Quippe demortuis & stirpibus, animal calidius humidiusque est. Quàdo autem aër calidus & humidus dicitur, sic quidem ex suapte natura aestimatus, nò ex alterius comparatione, ut paulò antè dictum est, quòd scilicet in eo calidum frigidum, & humidum siccum exuperat, dicitur. Quando itaq; Aristoteles & alij veteres, animal calidum esse asserunt & humidum, non ad propriam animalis temperaturam respiciunt,

Athenæi sectatores perperam Aristotelis testimonio vsi sunt.

Alia ratione animal calidum & humidum, alia ratione aer.

ciunt, sed hoc cum aliis, vt comprehensum est, stirpibus nimirum & mortuis animalibus, conferunt, vt paulo pòst fusius docebimus. Hunc certè Galeni locum, vt alios ferè omnes, Brachelius prorsus non est affecutus. Nam ait, Tametsi temperaturæ similes esse non possunt, ordine tamen æquales sunt. Quibus verbis quid velit, nec ipse Brachelius, nec alius quisquam scire potest. Tamen interim arroderere Galenum, tanquam parum vrgeat eius redargutio, audet, quum quid ille dixerit, aut innuere voluerit omnino ipsum latuerit. Sed perpetuò tanto viro obstrepere solet, nulla sanè alia de causa, nisi vt suis auditoribus, quos, si non sentiunt, fungos esse iudico, fucú faciat.

Brachelii i.
gnorantia.

Cap. V.

QVæ igitur sit omnium horum occasio, iam dicam, clarèque ostendam, iis præfertim qui intenti esse volunt, exiguum errorem in iis, quæ inter initia logicæ speculationis traduntur, maximorum errorum occasionem fieri, & †neesse est omnibus quæ vel in cunctis artibus, vel in vitæ actionibus perperâ geruntur, sophismata succedant. Atque hæc quidem sophismata illi vitio succedunt, quòd utique nõ rectè definitum est de calidi significationibus, sed duobus tantum modis dici id putatum est. Quorum altero significetur quod syncerum, immixtum, & simplex est: altero quod in mixtione cum suo contrario superat. Quòd verò & alteram temperiem cum altera conferentes, sæpenumero alteram earum calidam pronunciamus, id non meminerunt. Atqui ad eum modum animantia veteribus calida & humida sunt dicta: non propriæ temperaturæ gratia, & sermone absoluto, imò ad stirpes, & demortua collata. Quippe demortuis & stirpibus animantia calidiora, humidiora. Quinetiã ex animantibus ipsis speciatim inter se collatis, canis siccior est, homo humidior. At si formicæ, vel apicam cõferas, illas sicciores, hunc humidiores inuenies. Ita idem animans †ad hominem collatum, siccum: ad apiculam, humidum fuerit. Sic quoque ad hominem cõparatum, calidum: ad leonem, frigidum erit. Nec mirum si ad aliud atque aliud collatum, contrarias simul † appellationes sortiatur. Neque † enim id alienum est, si idem corpus simul calidum, frigidumque dixeris, nisi ad idem conferens sic dixeris. Nullum enim incommodum si eundem hominem dextrum, sinistrumque dicas, nisi ad eundem conferens ita dicas. † Si verò ad alterum dextrum esse, ad alterum sinistrum, nihil est absoni. Sic igitur & canis humidus pariter & siccus, præterea calidus simul & frigidus est, non tamen ad idem

Cur prædictum philosophi, tum medici tã absurda de veris, & aliarum rerum temperamentis pronunciauerint.

† κ, κινδυνος.

† ὡς πρὸς ἀνθρώπον.

† Περὶ ἰσοστροφίας ἔνδεχεται. † ὁ γὰρ.

† αἰ δὲ γὰρ πρὸς ἄλλον.

C.ij.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

† ἀγὰρ π τὸ
 τικεῖ.
 τὴν χυμ.

collatus. Quippe ad hominem si conferas, siccus est : ad formicam, humidus. Rursus hominis respectu calidus est , leonis frigidus. Quinetiam calidus est, vt viuens, † quum enim quid moritur: non est calidū. Non calidus autem vt ad alterum(si ita † accidat) canem scilicet comparatus . Atque hæc quidē omnia per collationem inter se dicuntur. Quæ verò vt in animantū genere conferuntur, alia ratione , sicuti etiā quæcunque in aliqua animalium specie. Canis nanque ad formicā & apim est humidus, in animantium verò genere est siccus. Rursus ipsorum speciatim canum, hic siccus, ille humidus, alius verò, vt fas est cani, temperatus.

COMMENTARIUS.

Lib. de Longitudine vitæ ca. 2.

Causam hoc loco reddit Galenus cur prædicti tum philosophi, tum medici tam absurda de veris , & aliarum rerum temperamento pronunciauerint . Quippe nullo alio nomine id factum esse dicit, quàm quòd de calidi significationibus non rectè definierint, sed duobus duntaxat modis , vt cap. 2. huius libri monstratum est, dici putauerint . Vno modo, vt id dicatur calidum, quod syncerum, immixtum, & simplex est: qua ratione elementa ipsa duntaxat calida dicuntur. Alio modo, quod in mixtione frigidum superat. Atque ita vtroque modo calidum citra collationem dicitur. Quocirca quod ad alterum temperamentum cum altero quod frigidum est, collatum interdum calidum pronuncietur, id silentio præterierunt. Nam hac quidē ratione Aristoteles, Theophrastus, & alii veteres, animantia calida & humida dixerunt, non propria temperatura, ita vt perpetuò in iis calidum frigidū & humidum siccum superet, quum constet interdum contrarium euenire: sed per collationem ad stirpes atque demortua, quibus hæc sunt calidiora & humidiora, vt paulo antè fusius est expositum . Possunt etiam animantium genera & species inter se conferri. quod si fit, nihil mirum est, si idem corpus simul calidum, frigidumque dixerimus: quod exēplis pulchrè Galenus in contextu illustrat, vt non sit opus prolixiore explicatione, præsertim quum id ipsum in iis quæ sequuntur metipse Galenus copiosissimè enarret.

† τὸ μὲν ἀπλῶς
 ξηρὸν, ὁ πρὸς μὴ
 δὲν ἕτερον λέ-
 γεται.

† Exquisite.
 † τσι.
 † ὅτι δ' ἂν τ' ἄλ-
 λων.
 † Κίεραται.

† Πλειονος μὲν
 τῶ θερμοῦ.
 † ἢ θερμοῦ.

At dictum quidem à nobis est in secundo de Pulsuum dignotione, de talium nominum vsu diffusissimè. Necessè tamen videtur nunc quoque summatim aliquid quod ad rē propositā sit utile, dicendum. † Porro absoluto sermone siccū, quod de nullo alio dicitur, in solis elementis est, igni, terræque: sicut humidum in aqua & aëre. Ad eundem modum & de calido, frigidoque sentiendum. Nullum enim cæterorum † prorsus calidū frigidumve † est, sed sola elementa. † Quicquid verò aliorū ceperis, ex iis † mistum est. Eóque secundo significationum genere, calidum frigidumve, nō absoluta ratione veluti syncerum & à mixtione alienum, sed veluti, vel † plus calidi, frigidi verò minus: vel plus frigidi, calidi autē minus sortitum: reliquorum quoduis † aut calidum, aut frigidum dicitur.

dicitur. Ac duo quidem significata calidi, frigidi, humidi, & sicci hæc sunt, alterum absoluto sermone † dicentibus nobis mixtura carens, & syncerum: alterum verò † ex contrariis mixtum, cæterum pollētis in mixtura nomine appellatum. † Sic igitur sanguis, pituita, adeps, vinum, oleum, mel, & quicquid iis simile est, humidum dicitur. † Ossa verò, cartilago, vnguis, vngula, cornu, pilus, † lapis, lignum, arena, & later, minorem portionē humidi sunt fortita, maiorem autem sicci: eoque eiusmodi omnia sicca dicuntur. Formica verò sicca est, & vermis humidus, scilicet vt sunt animalia.

† Διόθεν
ἡμῶν.
† ἢ ἐν ἰσχυρίων
μικτόν.
† ὡς μὲν οὖν.

† ὅσα δὲ.

† Δ. ἴσθ.

COMMENTARIVS.

Galenus eam, quam huius capituli initio calidi diuisionem, aut, si mauis, acceptionē proposuit, nunc ordine illustrare, & fusius explicare pergit. Atque primū nos ad secundum de Pulsuum dignotione librum ablegat, in quo de talium nominū vsu diffusissimè tractauit. Dein duas priores calidi, frigidi, humidi, & sicci acceptiones exemplis illustrat. Primò enim simpliciter, id est, veluti syncerum & à mixtione alienum, quod de nullo alio corpore quàm elementis dicitur, calidum, frigidum, humidum & siccum vocatur. Sic quatuor hæc in solis elementis reperiuntur, calidum in igne & aëre, frigidum in aqua & terra, humidum in aqua & aëre, siccum in igne & terra. Ex quo quidem loco iterum omnibus perspicuum fit, Galenum in igne & terra statuere synceram & à contrarij mixtione alienam siccitatē: in aqua & aëre humiditatem: in igne & aëre caliditatem: in aqua & terra frigiditatem. Si synceram & à contrarij mixtione alienā, igitur summam. Summa enim est, quæ syncera, & à sui contrarij mixtione aliena existit. Quare quas hîc synceras, easdem ca. 2. huius libri, & alibi summam nominat. Vt diuinare non possim qua ratione Brachelius elementa synceras qualitates, non tamen summam obtinere scribat. Si enim syncera, quomodo non summam? quum syncera ac pura siccitas sit, quæ nihil prorsus humiditatis habet. Si nihil humiditatis adeoque contrarij habet, summa sit oportet. Hinc est quod Galenus hîc etiam disertè affirmet, elementa ἀνεπίβητος, id est, prorsus & exquisitè esse calida, frigida, humida & sicca. Quapropter risu dignissimum est, quod idē Brachelius ait: inquirere cur ignis nō sit summè siccus, perinde est, ac si quis roget, cur ignis non sit frigidus. Quis enim vnquam ignē dixit esse frigidum: imò omnes vno ore illum esse calidum in summo affirmarunt. Eundē autem esse etiā siccum nemo non dixit. Talem autem esse, eius effectus abundè ostendunt. Quum verò neminem vnquam refrigerauit, meritò ab omnibus quod non sit frigidus asseritur. In altera acceptione calidum & frigidum dicitur, non simpliciter veluti syncerum, & à mixtione alienum, sed quod plus calidi, frigidi verò minus sortitum est: vel quod plus frigidi, calidi verò minus habet. Quare in ea significatione calidum est, non quod syncerum & mixtum existit, sed quod ex contrariis mixtum vincentem ac pollentem in sua mixtura caliditatem obtinet. Atque hoc modo sanguis, pituita, & alia quæ Galenus in contextu recenset, humida sunt, eò quod in horum mixtura hu-

Cap. 2. & 3.

Calidi acceptiones variae.

Galenus utraq
que qualitates
in elementis
summam statuit

Summa qualitas.

Brachelius fibi pugnancia scribit.

Alteracceptione calidi.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

midum vincat siccum. Contrà ossa, cartilago, lignum, lapides, & eiusmodi sicca dicuntur, quòd minorem sicci portionem sortita sunt. Formica quoque hac ratione sicca est, quòd siccum in ea humido præualeat: contrà vermis humidus, quòd maior in eo humidi, quàm sicci portio sit.

† *Ἐξορίτες.* Rursus inter ipsos vermes, alius † siccior, alius humidior, idq; vel simpliciter vt vermis, vel alteri cuiusdam cōparatus. Caterùm hoc ipsum † quod aliquando sic dicimus, vt vermis siccus, vt homo calidus, vt canis frigidus, nisi quis † rectè accipiat, & prius quid sibi velit intelligat, necesse est omnem sermonem confundat. Est autem rectè accipere, id quod in secundo de pulsibus dignoscendis dicitur, vnumquodque secundum genus, vel speciē non modò calidum, frigidum, humidum, sicumve, sed etiam magnum, paruum, celere, tardum, aliāque id genus tunc nominari, quum supra mediocre mediūque sit: verbi gratia, † aut animal calidum, quū supra medium temperie sit animal: † aut equum calidum, quum supra media temperie sitequum. Porro in quoque genere speciēve media sunt ea, quæ symmetra Græcè dicuntur. Quippe à summis in eo & genere, & speciē æqualiter distant. At genus quidem est animal, species equus, bos, canis. Medium verò temperie in toto animalium genere, homo est. Id enim in sequentibus demonstrabitur. Medium autem, vt in hominum specie, quem Græcè *ἑυσαρκον*, Latinè, puto, quadratum. Is porro est quem nec gracilem, nec crassum dicere possis, sed nec calidum, nec frigidum, nec alio quouis nomine ex iis quæ † immoderationem indicant, appellare. Quisquis super hūc fuerit, is prorsus calidior, frigidior, humidior, sicciorve est. Nominatur autem talis, partim absoluto sermone, partim non absoluto. Absolutè quidem, quoniam calidus, frigidus, siccus humidusve, minimè vni alicui priuatim collatus, dicitur. † Altera verò ratione nō absolutè, eò quòd cum symmetro & medio vniuersæ speciēi comparatur. Ita utiq; canis absolutè, prout videlicet cuiusdam opinio est, animal siccū dicitur, minimè, verbi gratia, formicæ comparatus. Altera verò ratione non absolutè, quòd cum eo quod inter omnia animantia temperie symmetrum & medium est, quodcunque hoc fuerit, confertur. Ergo iam palàm fit, quòd vnumquodque eorum quæ sic dicuntur, nos id vel vni cuiusque comparantes, calidum, frigidum, humidum, aut siccum ad illud dicimus: vel in quocunque genere speciēve sit dictum, ad eius mediū referentes. In specie quidem

† *Ποτὶ ἑστὶν ὅταν ὄντως λίγωμεν.*
† *Ἐχαθῆ.*

† *ἢ ἕξον θεμελῶν.*
† *ἢ ἵππος θεμελῶν.*

† *ἑυσαρκος.*
† *Quadratus.*

† *ἄμετριαν.*

† *Καθ' ἕτερον δὲ τρόπον ὄντως ἀπλῶς.*

quidem, vt equo, cane, boue, platano, cupresso, ficu. Genere verò, vt animali, vel stirpe. His accedit & tertium significatum, eorum scilicet quæ absoluto sermone dicuntur, quæ impermixtas summasque habere qualitates diximus, ac elementa vocari.

COMMENTARIVS.

Duobus primis calidi, frigidi, humidi, & sicci significatis expeditis, alterum quod scilicet per excessum dicitur: rursus in id quod absolute, & non absolute ita dicitur, digerit. Quum autem hæc vox ἀπλῶς, id est, simpliciter vel absolute Galeno in hoc capite bifariam accipiatur, vno quidem modo, vt ita dicitur id quod syncerum, & impermixtum est, quomodo elementa sola calida vocantur: altero, vt sic dicatur, quod nulli priuatim comparatur, hinc verò secundo modo vsurpatur, vt sit sensus, Quod per excessum dicitur, bifariam sic dicitur, vno modo nulli comparatum, altero modo cum alio collatum. Verbi gratia, vermis absolute vt est animal, & nulli alteri collatus, est humidus, perinde atque canis siccus: quippe in hoc siccum superat humidum: in illo contra, humidum siccum. Alio modo non absolute, sed cum alio symmetro scilicet seu commoderato, & medio sui generis, aut speciei, aut cum vnoquoque collatus. Sic utique animal calidum dicitur, quando supra medium temperie sit animal. Medium autem temperie in toto animalium genere homo est, quemadmodum capite ultimo huius libri demonstrabitur. Equus verò ita calidus dicitur, quum supra medium temperie sit equum. Asinus, quando supra medium temperamento sit asinum. Homo, quum supra medium temperie hominem. Medium autem, siue σύμμετρον Græcis, hoc est, commoderatum in vnoquoque genere, & speciebus singulis est appellatum, quod à summis in hoc genere, & specie æqualiter distet. Hoc ipsum Græci alio nomine εὐσαρμον, quod scilicet nec gracile, nec crassum, sed nec calidum, nec frigidum, nec alio nomine quod ἀμετρον, id est immoderationem indicat, appellari possit. Atque hinc est quod Celsus quadratum vocauerit, quasi ex omni parte congruens, & cuius singulæ partes pulchrè sibi respondeant, & ad amussim quadrent. Metaphora à lapidibus quadratis, qui in muri constructione omni loco congruunt & quadrant, sumpta. Quum autem aliquod vni cuiuslibet comparatur, tum contraria de eodem dicere licebit, vt paulo post clarius ostendetur. Atque hæc sunt omnes calidi significationes, quas etiam breuiter libr. 3 de Simpli. medi. facul. cap. 1. docet. Hoc loco Brachelius Galeni in iis comparationibus morosam notat prolixitatem, & has acceptiones, si Diis placet, in breuiore, quinque nimirum modos, cōtrahit. Quorum sanè primus est, quum viuens ad demortuum refertur. Secundus, quum ad medium totius substantiæ. Tertius, quando ad medium genus animantium. Quartus, quando genus generi comparatur. Quintus, quum species speciei, & indiuiduum indiuiduo. Hæc est Brachelica breuitas. Sed non videt calumniator ille Galenum hos comparandi modos multo breuius cōplexum esse, vt qui vniuersos in duos duntaxat redegerit, sub quibus omnes alij comprehenduntur. Primus, est vbi aliquid cum symmetro sui generis vel speciei confertur. Qui sanè modus, secundum, tertium, & quintum Brachelij modos cōplectitur. Secundus, quando cum vnoquoque comparatur, qui primum, & partim etiam quintum Brachelij modum in se continet. Quartus Brachelij modus temerè est cōfictus,

C. iij.

Quod per excessum dicitur bifariam dicitur. *Απλῶς.*

Medium temperie in toto animalium genere.

Medium siue commoderatum.

Quadratum.

Brachelius ridiculus breuitatis affectator.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

nec vlllo exemplo ostendi potest . quomodo enim animal cum animali, nisi id fuerit vel symmetrum in hoc genere, vel symmetrum sui speciei fuerit, cōferetur? Ita nunquam non homo ille ineptit, & se ridendum doctis omnibus præbet. Prætereo lubens multa alia Brachelij deliramenta, vt quòd eum locum vbi Galenus alterum prioris diuisionis membrum in duo alia secat, planè non intellexerit. Quis enim singulas hominis nugas perstringere posset, nisi peculiari ei rei dicato opere, pro merito illum tractare in animum induxisset? Quare ad Galeni verba redeamus, cuius sanè prolixitas, vtpote concinna & perspicua, nobis multo quàm Brachelij inepta & obscura breuitas charior esse debet.

Quinetiam qualitates ipsas est quando corporibus iis quæ affecta qualitate sunt, similiter appellamus . Verùm de hoc mox agetur. Ad rem verò propositam, quum qualitate affecta corpora trifariam dicantur, cōsiderandum arbitror in quaque dictione, quemadmodum vtamur appellationibus , vtrum ne vt simplex aliquid & immixtum † indicantes: an veluti ad symmetron eiusdem generis, vel speciei conferentes, an veluti ad rem quâlibet. Sicut quum os siccum dicimus , aut frigidum absoluto ita sermone † solum nominantes, non adiecto leonis, canis, aut hominis. Palàm nanque est , quòd ad totam naturam omniũ quæ sunt in mundo corporum respicientes, aliquid concipimus medium, cum quo conferentes , ipsum siccum dicimus . At si quis leonis, vel canis, vel hominis os siccum esse dicit, liquet hunc rursus ei quod in ipsis animalium ossibus medium est, id comparare. Estque, quoniam vniuersorum animalium aliis magis, aliis minus sicca ossa sunt , hîc quoque os aliquod in aliquo animalium genere intelligendum, quod media temperie sit, verbi causa hominis, atque huic reliqua collata, alia humida, alia sicca appellanda. Iam in ipsis hominibus alius os siccum, alius humidum habere dicitur, vtique ei qui medius est, vt in hominibus collatus. Quòd verò in omnibus quæ sunt, quod medium inter extrema est, id symmetron , atque in illo genere vel specie temperatũ sit , in omni mihi sermone subaudiendum perpetuò est , quantum sit in dictione omissum. Atque quum hæc quidem sic se habeant, vbi aliquis hanc vel illam humidam calidamve temperiem affirmat, rogandus est quemadmodum dixerit , vtrum ne † hunc vni alicui separatim cōparans, Platoni verbi gratia Theophrastum, an secundum genus quodlibet speciẽmve collationem faciens: quippe vel vt hominem, vel vt animal, vel vt substantiã absolutẽ.

Corpora qua
litate trifariã
affecta dicun-
tur.

† Διπλῶν.

† Μόνον.

† Τὸ δὲ τινὶ
παρεβέβηκων
ἀφαιρισμίνως
ἰνι.

absolutè. Tertium enim significatum cuiusuis talium nominum, quod simplex esse impermixtúmque diximus, id in mixtis substantiis non est, sed in ipsis primis, quæ etiam vocamus elementa: quum quodque qualitate affectorum corporum trifariam dicatur nobis.

COMMENTARIVS.

Quòd qualitates ipsæ quandoque corporibus iis quæ qualitate sunt affecta, similiter appellentur, verbi gratia caliditas calidum, frigiditas frigidum, in libro primo de Elementis abundè monstratum est, & infra capi. 7. fusius docebitur. Ceterùm ex iis quæ dicta sunt, satis constat corpora qualitate affecta trifariam dici: quare diligenter considerandum erit quemadmodum calidi, frigidi, humidi, & sicci vocibus vtamur, utrùm ne per illas aliquid simplex & immixtum indicare velimus, an conferre cum symmetro sui generis vel speciei, vel cum vnoquoque. Prima ratio in mixtis substantiis non est, sed in solis primis substantiis, quæ etiam alio nomine elementa vocantur. Duo alij modi in mixtis, adeoque iis quæ per excessum dicuntur, & cum aliis conferuntur, reperiuntur. Iuxta eum sanè modum in quo aliquid cum symmetro sui generis comparatur, leonis, vel canis, vel hominis os siccum dicitur. Iuxta verò alium, vbi in hominibus alius os siccum, alius humidum habere affirmatur. Iuxta eum, quo aliquid cum vnoquoque obuius, siue id vnum aliquod priuatim fuerit, vel plura, confertur. Plato cum Theophrasto collatus, frigidus dicitur. Dion autem Theone & Memnone siccior, Aristone autem & Glaucone humidior. Præter hos modos per collationem dictos, in mixtis, adeoque iis quæ per excessum dicuntur calida, alius etiam est quo absolutè, hoc est, citra collationem aliquid dicitur calidum. Atque tum vt hominem, vel animal, vel substantiam simpliciter consideramus. Nihil autem refert siue substantiam, siue naturam, vt lib. 3. de Simpli. medi. facul. cap. 4. testatur, dixeris. Nam per has voces intelligit temperiem, quæ ex primis elementis conflatur. Si igitur hominem, vel animal respicimus, eius substantiam, contraria quæ sunt in ea inter se comparantes & æstimantes, consideramus, num scilicet calidum in eo superet frigidum, aut contrà, quemadmodum infra paulo fusius docebitur. Sunt autem ij omnes modi clari, & exemplis à Galeno illustrati. Nec moueat te quòd Brachelius posteriora significata horum terminorum paulo obscurius descripsisse Galenum dicat. Nà ex suo ingenio Galeni scripta æstimat, vt qui ea assequi nullibi potest. Quod testantur tam crebræ illius ridiculæ, & citra omnem rationem confictæ reprehensiones.

Qualitates corporibus quæ qualitate affecta sunt, similiter appellantur

Substantia & natura nō differunt.

Brachelius Galenum obscuritatis falso accusat.

Proinde, quum quodque affectorum qualitate corporum trifariam dicatur, nobis ad propositam de temperamentis tractationem, duobus tantum est opus: vt qui ad vnum quodlibet obuius, vel ad symmetrum mediumve eiusdem generis comparemus. Quoniam autem multa genera sunt, quemadmodum utique & indiuidua, poterit multis modis idem corpus & calidum, & frigidum, & humidum, & siccum esse. Verum quum vnicuique cō

Idem corpus multis modis calidum & frigidum dici potest.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

paratur, admodum manifestum est contraria de eodem dicere licere, veluti Dionem Theone quidem, & Memnone sicciore, Aristone & Glaucone humidiolem. At quum ad symmetrum eiusdem generis vel speciei fit collatio, hîc iam confundi conturbarique, qui parum exercitati sunt, solent. Idem nanque homo humidus simul & calidus esse potest: sed non minus siccus & frigidus. Verum siccus quidem & frigidus † ad mediocri temperamenti hominem collatus: humidus autem & calidus, † ad aliud quoddam animal, vel stirpem, vel substantiam † quancunque comparatus: verbi gratia, ad animal, vt apem & formicam: ad stirpem, vt oleam vel ficum, vel laurum. Ad aliam verò quâpiam substantiam, quæ nec animal sit, nec planta, vt lapidem, ferrum, vel æs. In iis verò quæ ad hominem fit, ad rem eiusdem speciei † est collatio. Quæ ad apem, vel formicam est, ad aliquid eiusdem generis. Similiter quæ ad stirpem fit quamlibet. Est enim supra animal stirpis genus, quemadmodum sanè superioris, quàm stirpium generis sunt lapis, ferrum & æs. Vocetur tamen pro docendi compendio ad rem eiusdem generis, omnis eiusmodi comparatio.

† Πρὸς τὸν
σύμμετρον.

† ὡς πρὸς ἄλλο
ζῷον.
† ἢ πῖνα ἔν.

† ἰσὶν ἢ παρὰ
βολῆ.

COMMENTARIUS.

Quum hætenus ostenderit Galenus corpora qualitate affecta trifariam dici, nunc quot ex illis ad propositam de temperamentis tractationem significationibus opus sit, monstrare pergit. Duobus autem duntaxat significatis calidi, frigidi, humidi & sicci ad præsentem tractationem opus esse, ait. Vno, quum ad vnum quodlibet obuium comparamus aliquid. Atque ita sanè fieri potest, vt de eodem contraria dicantur, veluti quum dicimus Petrum Paulo & Bartholomæo sicciorem, Conrado autem & Ioanne humidiolem esse. Altero modo, vbi ad symmetrum & moderatum eiusdem generis, vel speciei confertur. Hac ratione idem Petrus collatus ad aliud quoddam animal symmetrum, apem verbi gratia & formicam, aut stirpem, vt oleam vel laurum, aut aliam substantiam, nimirum lapidem vel ferrum, calidus & humidus esse potest: rursus si cum symmetro eiusdem speciei, frigidus & siccus. Porro vocat Galenus compendij gratia omnes eiusmodi comparationes, ad rem eiusdem generis, propterea quòd sub eodem genere, nempe substantia corporea, quæ duplex est, animata & inanimata, complectantur. Animata rursus bifariam digeritur, in sentientem, vt est animal, formica, apis, homo: & non sentientem, vt stirpes, laurus, ficus, olea. Inanimata, vt lapis, ferrum, æs. Vt etiam dictis, dilucida sit Galeni sententia, nec requirat vberiore explicatione.

Cap. VI.

Cap. VI.

Illud solùm in ea determinãtibz nobis, quòd vbi simpliciter substantia quæpiam † temperata dicitur, & † *Εὐκρετός.* hac alia sicciior, alia humidior, & alia frigidior, alia calidior, eo loco eam quæ ex contrariis æqua prorsus inter se portione coëuntibus constat, temperatã nominari: quæcunque verò ab hac deficiunt, superantque aliquo, ea superantis nomine vocari. Vbi verò stirpem, animã sive vllum temperatũ dicimus, nequaquam † ea vice simpliciter contraria inter se com † *ἢ τῆσιν αὐτῶν τὰ ξα.* paramus, sed ad naturã vel animalis, vel stirpis referimus. Ficum verbi gratia, temperatam dicentes, quum talis sit, qualis maximè ficus esse natura debeat. Rursus canem, suem, equum, & hominẽ, quum eorum quisque pro sua natura optimè se habeat. Optimè verò se habere aliquid pro sua natura ex ipsis functionibus † in † *† Iudicator, κριναται.* telligitur. Quippe animal, ac stirpem quamlibet tum optimè se habere dicimus, quum optimè suam functionem obeunt. Ficus enim virtus bonitãtque est, optimos plurimòsque ficus afferre. Ad eundem modum vitis, plurimas optimas vuas producere. Equi verò quàm velocissimè currere. Canis, ad venationes quidem, & tutelam quàm animosissimum: ad domesticos, quàm mitissimum esse. Hæc igitur omnia animalia, dico & stirpes, optimam mediãmque habere in suo genere temperiem dicimus, nõ utique absoluto sermone, quum paritas exacta contrariorum in iis fuerit, sed quum ea mediocritas † quæ quàm potest maximè † *† ἢ κατὰ δύναμιν αὐτῆς.* iis adsit. Eiusmodi aliquid & iustitiam esse dicimus, non quæ pòdere, & mensura, sed quæ eò quòd pro dignitate cõuenit, æqualitatem explorat. Est igitur temperaturæ æqualitas in omnibus † *Temperaturæ æqualitas.* temperatis animalibus, stirpibúsque, non ea quæ ex pari elementorum commixtorum spectatur mole, sed quæ tum animalis, tũ stirpis naturæ conuenit. Conuenit autem aliã, vt humidum sicco, & frigidũ calido præponderet. Neque enim similem habere temperaturam debent homo, leo, apis, & canis.

COMMENTARIVS.

Post calidi, frigidi, humidi, & sicci acceptiones expeditas, quid sit temperatum, *Εὐκρετός* Græci dicunt, luculenter Galenus exponit. Duplex autem esse temperatum ait, vnum absolutè seu simpliciter ita dictum: alterum in singulis generibus. Temperatum absoluto sermone est, quod ex cõtrariis æqua prorsus: *ἀκριβώς* est in Græco: inter se portione coëuntibus, constat. Temperatum verò in singulis generibus est, in quo ea est temperaturæ mediocritas

Temperatum bifariam dicitur.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

& æqualitas, quæ tum animalis, tum stirpis naturæ conuenit. Prima itaque ratione id tantum temperatum esse dicitur, in quo par elementorum cõmixtorum quantitas est. Vel, quod contraria seu extrema, æqualiter inter se mixta continet. Quæ verò supra citauit hanc, temperies erit, eam calidam, frigidam, humidam, vel siccam dicere oportet. Altera ratione temperatum dicitur non in quo exacta contrariorum est paritas, sed ea tantum mediocritas, quæ cuiusque naturæ conuenit, aut quæ quàm potest maximè: id enim iis verbis ὁταρὴν κατὰ δύναμιν ἀσπίς ἴσ' ἀέρον: ipsi adest. Sic animal dici mus temperatum, non in quo contrariorum est æqua moles: sed in quo ea est temperaturæ æqualitas, quæ suæ naturæ maximè quadrat. Non est igitur quòd tum contraria inter se comparemus, sed ad naturam potius animalis respicimus, considerantes nū optimè sese habeat. Optimè verò se habere, ex ipsius functionibus cognoscemus. Vt enim sanitas, ita etiam temperata natura ex functionibus vestigatur. Nisi enim quis ad functiones ipsas respiciens, laudatas corporis temperaturas inuenire conetur, vix vllam temperatam naturam reperiet. Temperatū igitur hoc modo erit, quod ad suas functiones optimè comparatum est. Sic ficus optimè se habet, adeoque temperata est, quæ optimos plurimósque ficus profert. Canis temperatus, qui animo fisisimus, ac fidelissimus. Equus, qui currendo velocissimus. Leo, qui fortissimus, & ferocissimus. Ouis contrá, quæ mitissima. Vt planè hæc sit temperamenti iustitia, quæ non mensura & pondere, sed pro cuiusque rei dignitate æqualitatem explorat. Proinde iuniores medici non ineptè iustitia, vel ad iustitiam temperatum, id quod eam adeptū est, æqualitatem vocarunt. Quippe iustitiæ ritu téperatum omnino est, quod generis sui decoram illam, & consentaneam atque conuenientem æquabilitatem acquisiuit, qua tanquam numeris omnibus & partibus absolutum, salubriter, integrè, & naturæ suæ congruenter se gerit, omnibúsque actionibus, ad quas natura sua ducitur, incorruptè fungitur. Cæterum quod iustitia temperatum appellatur, id omnium medicorum firmatum est cõsensu, qui illud, vt comprehensum est, in singulis generibus inueniri minimè dubitant. At verò quod verè, adeoque pondere temperatum intelligitur, nec haberi, nec in rerum naturæ ordinem admitti posse, Auicenna, Auerroës, & quicumque in Arabum familiam iurarunt, contendunt: quum tamen si elementorum summa qualitates, vt & substantiæ, in permistione non pereunt, sed asseruata téperamentum constituunt, quod Galenus & Hippocrates affirmat, nihil prohibet æquis portionibus mistas, exquisitè téperatum proferre, quod in proportionis situm est æquabilitate. Quum verò hoc, Galeno etiam teste, rarum sit, & non diu duret, non est cur de eo morosius contendamus.

Ergo ad quærentē cuius sit téperamēti homo, equus, bos, canis, aliudve quodlibet, non est absoluto sermone respondendū. Non enim fieri potest, vt qui ad ea quæ multis modis sunt dicta, & inter se diuersa, vno respōdet modo, nō coarguatur. Oportet igitur duorū alterū, aut omnes percensere differentias, aut percontatum prius, de qua rogauerit, illā solā dicere. Nā si, vt in animalibus, cuius esset téperamēti rogabat, ad id quod † mediū est inter omnia animalia téperamento respicientes, respōdere oportet. Si verò absolute,

Optimè se habere.

Iustitia temperatum.

† μέσος.

foluté, atque vt ad vniuersam substantiam, sic iam contraria, quæ sunt in eo, comparare inter se oportet atque æstimare, haudquam ad actionem, temperamentum referentes : sed ad elementorum portiones. Sin[†] separatim huic cuiquam comparans rogabat, vtique ad illud solùm cõferendo, est respondendũ. Iam minus etiã si indiuiduorum cuiuslibet, Dionis verbi gratia, vel huius[†] cuiuspiã canis rogemur quæ nam sit tẽperatura, est simplex danda responsio. Dabitur enim hinc Sophistis ad calumniã occasio nõ parua. Nam si calidi esse temperamenti & sicci Dionẽ dicat, facile licebit illis, partim hominem quemlibet, qui calidioris quàm Dion sit, & sicciõris temperamenti proponentibus, vt ad illum humidum frigidũque Dionem dicere, partim aliud quoduis animans stirpẽmve, verbi gratia, leonem, aut canem, atque humidiorẽ ac frigidiorẽ asserere Dionem.

C O M M E N T A R I V S.

Quum vsitatũ sit in Scholis philosophorum ac dialecticorũ dictũ, omne multiplex parere confusio: ideo rectissimẽ hoc loco Galenus monet, quæ-
Omne multiplex parit confusio.
 renti cuius sit temperamẽti homo, vel aliud quodlibet, nõ esse simpliciter & absoluto sermone respõdẽdũ. Fieri enim potest, quin is, qui ad ea quę multis modis dicũtur vno modo respondet, non coarguatur, præsertim à Sophistis,
Sophistarum scopus.
 quorũ is vnicus est scopus vt cõfundant, nõ doceãt. Qui igitur calunias istorũ scophantarũ euitare vult, is duorũ alterum in præsentiarũ faciat oportet, aut omnes calidi, frigidi, humidi, & sicci differentias percenseat: aut de qua rogauerit percontatus, de illa solũ respõdeat. Si enim vt in animalibus cuius est tẽperamẽti quispiã rogabit, ad id quod mediũ est inter omnia animalia, hoc est, ad hominẽ, respiciens, respõdeat. Nã tum quidẽ ad symmetrum eiusdẽ generis fit collatio. Sin absolute, id est, nulli seorsim conferens, atque vt ad vniuersam suã substantiam naturãmve, cuius sit temperamenti rogabit, iam contraria quæ sunt in eo cõparare inter se, adeoque tẽperamentũ illius de quo quęritur, non ad functionẽ, sed ad elementorum portiones referre oportet, considerando, num calidi plus vel frigidi in eius temperatura fuerit. Si verò huic cuiquam separatim, medio nimirum suæ speciei, cõparans interrogabit, ad illud solùm conferendo, est respondendum. Quòd si ad quoduis obuium, Dionem, verbi gratia, vel canem conferens, quæ nam eius sit temperatura rogauerit, iam multo minus simpliciter respondendum erit. Si autem de singulari, vt par est, distinxerimus differentiis, facile Sophistarum cauillationes euitabimus. Vt iam hinc omnibus perspicuum sit, in quem vsum Galenus calidi, frigidi, humidi, & sicci acceptiones tam accuratẽ docuerit, & distinxerit.

Quisquis igitur nec ipse sese fallere, nec ab alio falli volet, huic opus est ab iis substãtiis quę simpliciter calidę, frigidę, humidę, siccę dicũtur, incipere, atq; ita trãsire ad reliquas. Ac primũ quidẽ illud ipsum in iis exploratũ habere, ne has quidẽ, tametsi maximẽ

D. j.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

videntur, absoluto sermone dici, quo minus ad mediocre eiusdem generis comparentur, effugere. Veluti enim canem medio temperamento esse omnium canum dicimus, quum pari spatio distat ab extremis: ita substantiam medio esse temperamento dicemus, quum pari modo ab extremis abest, quæ scilicet & prima omnium sunt, & elementa. Porro aberit pari modo ab extremis, quum ea continet æqualiter inter se mixta. † Quæ verò supra citræve hanc temperies erit, eam calidã, frigidã, humidam, vel siccam dicemus, simul ei, quæ media est, conferentes, † simul etiã contrariorum elementorum examen in ea facientes. Qua nimirum ratione simpliciter eam calidam, frigidam, humidã, siccamve pronunciabimus. Vbi verò cum medio temperamento conferimus, non simpliciter, sed quod ad mediocre eiusdem generis sic se habet. Porro genus eorum substantia est: omnia enim sub hæc, ut † supremo sunt genere, tum animata, tum inanima. Estque hæc hominis, canis, platani, ficus, æris, ferri, aliorum denique omnium cõmune genus. Sub ea verò sunt alia genera per multa. Animal quidem, avis, piscisque: stirps autem, arboris & herbæ. Avis verò, aquilæ & corui. Piscis, lupi & † phycidis. Simili modo oleæ, & ficus, genus est arbor. Anagallidis, & pæoniæ, herba. Iam hæc vltima sunt genera, eoque † etiam species appellantur, coruus, phycis, ficus, anagallis: similiter homo, bos, † & canis. Ac supernè quidem descendentibus hæc vltima sunt genera, proinde † etiam species dictæ. Infernè verò ascendentibus, ab individuis, scilicet substantiis, prima sunt. Indicatúmque alio opere est, meritò omnia quæ media sunt inter prima genera & individua, simul genera & species à veteribus nominari.

COMMENTARIUS.

Qua ratione quis cauere possit ne seipsum fallat, aut ab aliis fallatur, hoc loco ostendit. Nempe incipiendum erit ab iis substantiis quæ simpliciter, hoc est, nulli separatim collatæ, & quo ad vniuersam suam substantiam, calidæ, frigidæ, humidæ, & siccæ dicuntur, & ita ad reliquas transeundum. Ac id principio explicatum habere debemus, ne has quidem substantias etsi maximè absoluto sermone dici videntur, quo minus ad mediocre eiusdem generis comparentur, effugere. Nulla enim substantia simpliciter dicitur calida, nisi ad mediocrem eiusdem generis, id est, mediam seu temperatam simpliciter, collata. Media autem temperamento est, quæ æqualiter ab extremis, hoc est, contrariis, quæ sunt elementa, abest. Æqualiter autem ab extremis distat, quando ea cõtinet æqualiter inter se mixta. Calida igitur, frigida, humida, vel sicca simpliciter dicitur, quæ supra citræve hanc mediam est. Quapropter illam

Qua ratione quis cauere possit ne seipsum fallat, aut ab aliis fallatur, hoc loco ostendit. Nempe incipiendum erit ab iis substantiis quæ simpliciter, hoc est, nulli separatim collatæ, & quo ad vniuersam suam substantiam, calidæ, frigidæ, humidæ, & siccæ dicuntur, & ita ad reliquas transeundum. Ac id principio explicatum habere debemus, ne has quidem substantias etsi maximè absoluto sermone dici videntur, quo minus ad mediocre eiusdem generis comparentur, effugere. Nulla enim substantia simpliciter dicitur calida, nisi ad mediocrem eiusdem generis, id est, mediam seu temperatam simpliciter, collata. Media autem temperamento est, quæ æqualiter ab extremis, hoc est, contrariis, quæ sunt elementa, abest. Æqualiter autem ab extremis distat, quando ea cõtinet æqualiter inter se mixta. Calida igitur, frigida, humida, vel sicca simpliciter dicitur, quæ supra citræve hanc mediam est. Quapropter illam

Media substantia.

Calida simpliciter.

illam, cum ea quæ simpliciter media est, conferimus, & simul etiam contrariorum elementorū in ea examen facimus, considerantes quòd illorū cōtrariorū pondere & mensura superet. Quando autē hanc cū medio temperamento, hoc est, cū temperato in singulis generibus, cōparamus, tunc nō simpliciter calidā, frigidā, humidam, vel siccam pronunciamus, sed quòd sic se habeat ad mediocre eiusdem generis, dicimus. Sic in substantia hominū calidam appellamus, non eam quæ cōfertur cū media simpliciter, sed eā potius quæ cū media in genere humano cōparatur, id est, cū homine qui suas functiones optimè obit. Cæterum quæ ad ordinē substantiarū, vel rectius essentiarum, οὐσιών, Ordo substantiarum. attinent, ex dialecticis perspicua sunt: quare explicationem nullā requirunt. In harū verò cōmemoratione lupus & Phycis pisces recensentur, qui quum non omnibus noti sunt, pauca quædā de iis nobis erunt dicenda. Lupus, qui Lupus. Græcis λάβραξ vocatur, è squamosorū genere piscis est, quem Romani Spigolam, Veneti Varollū, Etrusci Araneum, Ligures Lupacium nomināt. Dicitur autem Græcis λάβραξ, ἀπὸ τῆς λαβρότητος, id est, ab impetu & voracitate. Nā piscis genus est lato oris rictu, vnde escam totā vnā cum ære faucibus corripit, atque ob id facilè capitur. Aristoteles hunc præda & laniatu viuere memoriæ prodidit. Prægrandes autem Lupi apud Miletum Asiæ ciuitatem sunt. Hinc adagiū Lupus seu Labrax Milesius, in auidum & voracē. Aristophanes apud Athenē lib. 7. πάντα ἰχθύων σοφάτα ἐστιν appellat, quòd scilicet mira arte ex hamo elabatur. Hamo enim captus vulnera cōtempto dolore fortissimè laxat, & excusso hamo protinus refugit. Inclusus verò retibus, imis in vadis sulcū crebro motu caudæ, reiectis harenis facit, atque ita subterlabitur. Luporum carnes in ratione valetudinis à Galeno plurimū laudantur, quòd subtiliorem procreent sanguinem, & perdicis carnibus æquiparantur. Atque hæc de Lupo in præsentia dixisse sufficiunt. Quod ad alterum piscem spectat, quem Græci φυκίδια vocant, animaduertendum Linacrum hoc loco non rectè conuertisse Rhombum, quū in Græco Aldino codice scriptum sit φυκίδιος, φύκιδος. Aldin⁹ codex græcus emendatus. perperam tamen, mea quidem sententia, pro φυκίδιος. Rhombus enim Græcis ῥόμβος, non φύκιδος dicitur. Non esse autem legendum φυκίδιος Grammatica ratio fati docet. Dicunt enim Græci φάκι, φάκιδος. Dein in antiquo interprete transpositis literis est phycidis, pro phycidis. Sūt autem phycides Tincarum viridium colorem atque effigiem referentes pisces, ac insipidissimi.

Cap. VII.

ERgo quum definita significata iam sint, ac clarè indicatum, quemadmodum tum absoluto, tum non absoluto sermone calidum, frigidum, humidum, siccūve corpus aliquod pronuncianum sit, quærendæ nobis deinceps eorum sunt notæ. Quanquam hīc quoque discernere prius de nominibus oportet, quæ in habendo nobis sermone necessariò incident, simul explicare rem quandam quæ potestate iam monstrata prius est, non tamen ab omnibus, qui hos commentarios euoluent, facilè saltem intelligi potest. Itaque de no-

D. ij.

GAL. DE TEMPÉRAMENTIS

minibus prius locutus, mox ad rem reuertar. Quòd calidum, frigidum, humidum, siccumve non vnum aliquid apud Græcos significant, vbi de corporibus dicuntur, prius est indicatum. Quòd autem & solæ ipsæ in corporibus qualitates, citra corpora quæ eas suscipiunt, sic interim nominentur, id quidem, vt nondum est dictum, ita nunc dici est tempestiuum. Quemadmodum nomen albi, tum de colore enunciant, quum ita loquuntur, Contrarius est albus color nigro: tum de corpore quod colorem suscipit, quum scilicet oloris corpus album dicunt: ita & calidi nomen tum de qualitate affirmant ipsa, tanquam si etiam caliditatem appellerent, tum verò de corpore quod caliditatem sustinet. Quippe caliditatem à corpore quod eam suscipit, diuersam habere naturam, & propriam existimare oportet: veluti in opere de Elementis est indicatum. Et caliditas quidem qualitas, eadem verò & calidum dicitur, veluti & albedo album. Ipsum verò corpus calidum, vnum hoc nomen tantummodo obtinet, calidum: sicuti album. Nunquam tamen caliditas vel albedo, corpus ipsum dicitur. Ad eundem modum siccum, frigidum, & humidum nominantur, tum ipsum corpus, tum qualitas. Non tamen corpus frigiditas, humiditas, vel siccitas appellatur, quæadmodum quæ in eo est qualitas.

COMMENTARIUS.

Definitis significationibus calidi, frigidi, humidi, & sicci, quid deinceps sit traditurus, exponit. Principio autem de nominibus iam dictis agit: & quòd iis ipsis interdum solæ in corporibus qualitates, citra corpora, quæ eas in se recipiunt: interdum etiam corpora quæ eas suscipiunt, nominentur, ostendit. Vt enim album, nunc de colore tantum enunciatur, nunc de corpore quod colorem illum suscipit: ita & calidi nomen tam de qualitate ipsa affirmatur, atque idem quod caliditas denotat, iam de corpore quod caliditatem excipit. Nec illa sanè distinctio inutilis est. Nam caliditas, & quæuis alia qualitas à corpore quod eam suscipit, diuersam obtinet naturam, atque propriam. Accidens siquidem est qualitas, nec sine substantia subsistere potest. Corpus verò ipsam suscipiens, substantia est, & per se consistit. Præterea caliditas etiam alio nomine calidum dicitur. Corpus autem ipsum, vnum hoc nomen calidum duntaxat habet, sicut album. Quapropter nunquam caliditas nominatur. Id quod lib. I. de Elementis fusius demonstrauit Galenus. Deinde, capite nimirum sequenti, Galenus explicabit rem quandam quæ potestate iam antea monstrata est, non tamen ab omnibus facile intelligi potest. Hæc autem alia non est, quam quòd nouem in vniuersum sunt temperamentorum differentiarum. Priusquam tamen ad eius rei explicationem veniat, quis usus sit propositæ iam distinctionis exponit.

Hæc quum sic se habeant, non alienum est quum caliditatem, aut frigiditatem disputans quis profert, nullam exoriri captionem, quòd
solæ

Calidum iam de qualitate, iam de corpore qualitatem suscipiente affirmatur.

solę qualitates iis indicentur nominibus At calidum frigidumve quum dicitur, quando & qualitas ita, & quod eam suscipit corpus nominatur, facile est ei qui redarguere studet, vt quod à loquente non significatur, id, quo possit reprehendere, accipiat. Eiusmodi enim rem faciunt, qui sententiam illā, qua dicit Hip-
 » pocrates, augescencia corpora plurimum habent innatum cali-
 » dum, oppugnant. Neque enim corpus aliquod calidum ipsum
 innatum animali calidum ab Hippocrate dici intelligentes: ne-
 que id quid sit vsquam querentes: sed de sola qualitate, quam
 scilicet caliditatem appellamus, nomen id dici presumentes, sic
 dictum eius refellere parant. Et iam apparet, quod de homony-
 mia distinguere, tamen si est res parua, tamen in rerum vsu non
 leuis experitur momenti.

i. Apho. 14.

De homony-
mia distingue
re non est res
leuis momen-
ti.

COMMENTARIVS.

Causam exponit Galenus cur scire referat calidum, nunc corpus quod ca-
 lorem suscipit, nunc qualitatem quam in se corpus recipit, significare. Nam
 ita facile captiones, ac reprehensiones Sophistarum, & aliorum qui ad redar-
 guendum proni sunt, euitantur. Quod autem calumniandi ansam præbeat isto
 nominum calidi, frigidi, humidi, & sicci vsus parū perspectus, eorū qui Hip-
 pocratem temerè oppugnare voluerunt, exēplo monstrat. Qua de re copio-
 sissimè in commentario i. Apho. sectio. 14. & in libro aduersus Lycum Ga-
 lenus egit, vt non sit opus nunc de ea vberius verba facere. Plurimum ita-
 que momenti in rerum vsu habet de homonymia distinctio, quam qui teme-
 rè contemnunt, facile in multorum reprehensionem incurrunt.

Cap. VIII.

Verū quū hoc quoque abundè sit definitū, rursūm† ad
 id quod superest redeamus. Quum enim humiditas, &
 siccitas, & caliditas, & frigiditas synceræ quædā & im-
 permixtæ sint qualitates, quæcūque has susceperē cor-
 pora, ea utique calida, frigida, sicca, & humida prorsus, exacteque
 sunt. Atque hæc mihi genitorum, & pereuntium elemēta intelli-
 ge. Reliqua corpora vel animalium, vel stirpium, vel inanimato-
 rum omnium, veluti æris, ferri, lapidum, lignorum, in medio
 primorum illorum collocata esse. Nullum enim aliorum vel ad
 summum calidum, vel ad summum frigidum, vel ad summum
 humidum, vel ad summum siccum est: sed vel medium contra-
 riorum, ita vt nihilo magis sit calidum quàm frigidum, aut hu-
 midum quàm siccum. Ac si quidem medium planè sit in vtro-
 que contrariorum genere, ita vt non magis sit calidum quàm
 D. iij.

† ἐπὶ τὸ ὑπό-
λοιπον ἀντι-
παντίον.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

† ἐκλύσ.

frigidum, aut humidum quàm siccū, id temperatū † absoluto sermone dicitur. Sin alterum contrariorum superet, siue in altera oppositione, siue in vtraque id sit, non etiam téperatum dicitur. Ac si calidum magis sit quàm frigidum, quod magis est, id appellabitur. Idem statuendum de sicco & humido. Ad eundem modum si frigidum magis sit, nominabitur frigidum. At si in vtraque oppositione alterum superet, siue calidum vnà cum humido, siue calidum simul cum sicco, siue frigidum simul cum humido, siue frigidum vnà cum sicco, vtique pro vincenti sortietur id corpus appellationem. Et has quidem quatuor intemperies, vt suprà diximus, plurimi norunt tū medici, tū philosophi. Reliquas quatuor, quæ ex dimidio harū constitutæ sunt, nescio quomodo † omittunt, sicut etiam eam, quæ prima omnium, optimaque est.

† Παρολίτις
σι.

COMMENTARIVS.

Nouem téperamentorū differentia.

Expeditis tandem significationibus, calidi, frigidi, humidi, & sicci, ad alterum quod explicandum restat, progreditur: ac quòd in vniuersum nouem sint temperamentorum differentia per spicue ostendit. Primam differentiam constituit id, quod absoluto sermone temperatum est: hoc est, quod contrariorum exquisitè medium est, nihilo magis calidum quàm frigidum, aut humidum quàm siccum. Octo alias differentias constituit id in quo alterum contrariorum superat, adeoque intemperatum est. Idque bifariam, vel in altera nimirum oppositione, vel in vtraque. Si in altera duntaxat, sic quatuor erunt differentia, calida scilicet tantum, frigida tantum, humida tantum, & sicca tantum. Sin in vtraque oppositione, sic alia quatuor nascentur differentia, nempe calida & humida, calida & sicca, frigida & humida, frigida & sicca. Vt in vniuersum iam nouem sint omnium temperamentorum differentia.

Quatuor esse simplices temperaturas.

† ἕξις δ'.

Ceterum quòd superante calido liceat nihilo magis humidam esse, quàm siccam temperiem, quod vtique ad hanc spectet coniugationem, id vel ex iis quæ iam dicta sunt, manifestum arbitror. † Facile verò est, etiam si nihil esset prædictum, id colligere, cõcedentibus semel illud saltem, alteram esse temperie humidam & calidam, alteram siccam & calidam. Si nanque necessariū omnino non est siccam esse, quæ calida sit, sed licet eam & humidam esse, licebit vtique & mediam esse: propior namque sicca temperaturæ media est, quàm humida. Ad eundem modum est & frigida quedam temperies altera, in qua nimirum frigidum pollet: hanc tamè nec humidam esse, nec siccam esse necesse, sed potest inter has & media esse. Rursus enim hinc quoque eandem afferes rationem. Nempe si necesse non est frigidam temperiem esse humidam, scilicet & siccam eam fieri manifestum est, mediam quoque esse posse: quippe ipsa vicinior humidæ est quàm sicca.

Ergo

Ergo veluti duæ intēperies in altera oppositione sunt monstratę, altera calida tantum, altera frigida: sic in altera oppositione duæ alię statuātur, altera sicca tantum, altera humida, mediocriter scilicet sese habentibus calido & frigido. Iterum nanque dicemus hęc quoque, sicuti necesse non est si qua temperies sicca est, hanc protinus calidam quoque esse, sed fieri posse, vt etiam frigida sit: ita fieri potest, vt quępiā nec calida sit, nec frigida, sed in hac quidem oppositione, temperata: in altera, sicca. Simili modo nec humidam temperiem necesse est calidam, frigidamve esse: sed eam mediam esse inter huius oppositionis extrema licet. Si igitur necesse non est, vt vel intemperiem quę in calido est & frigido, sequatur ea quę est in altera oppositione intēperies, vel hanc, quę in illa, licebit aliquando & naturā quę in calliditate & frigiditate temperata est, vel siccam esse, vel humidā, † inuicemque quę † Πάλιν. in iis temperata est, vel calidam esse, vel frigidā. † Ita vt sint & hæ † ὡς εἶναι ἢ τάνυτας. ab iis quę priores tum medici, tum philosophi nobis tradiderūt, quatuor diuersę intemperies, medióque loco inter téperatos habitus, & eos qui in vtraque oppositione sunt intemperati positę. Qui nanque in summo est temperatus, is neutrā oppositionē habet superantem. Qui verò aduersus hunc est intemperatus, vtrāque habet vitiosam. Mediū sortitur locum, qui in altera quidem est temperatus, in altera intemperatus: qui vtique & ex dimidio temperatus, ex dimidio intemperatus quum sit, meritò medius dici potest inter eum qui ex toto est temperatus, & eum qui ex toto est intemperatus. Etsi quidē hæc sic se habent, sicuti certè habent, cur nouē † audacter dicere vniuersas temperamentorū differentias dubitemus? Temperatam quidem vnam, non temperatas octo: quarum quatuor simplices sint, humida, sicca, calida, & frigida: quatuor compositę, humida simul & calida, sicca pariter & calida, frigida simul & humida, frigida simul & sicca. † Θεζούμενους. Nouem differentię temperamentorum.

COMMENTARIVS.

Quatuor esse simplices temperaturas, calidam nimirum, in qua calor frigori antecellit, humoris autem & siccitatis in ea æqualitas est: frigidā in qua frigus euincit atque dominatur: humidam cuius humor primas obtinet: siccam vbi humore siccitas potentior est, paribus iis quę in altera oppositione sunt contrariis, quum paulo antè ostenderit Galenus: nunc qua ratione hoc ipsum colligi & ostendi possit, exponit, quę est eiusmodi, Si necessarium omnino non est, vt ea quę calida est intemperies sicca sit, vt capite secūdo huius libri dictum est, sed potest ea & humida esse, erit vtique etiam media, quę

D. iij.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

scilicet nec humida, nec sicca erit. Propior namque sicca temperatura media est quam humida. Quia à sicca, utpote extrema, non est nisi per mediam, ad humidam, quæ itidem extrema est, & longius à sicca distat, transitus. Et hæc quidem reliquis etiam tribus ad eum quem Galenus exponit modum simplicibus intemperaturis, accommodanda erit. Cæterum iam dictæ quatuor intemperies medio loco inter temperatos habitus, & inter eos qui in utraque oppositione sunt intemperati, positæ sunt. Qui enim extremè vel in summo est temperatus, is naturam oppositionem excedentem, adeoque utranque temperatam obtinet. Qui verò ex aduerso est intemperatus, utranque oppositionem vitiosam habet. Medium igitur locum fortitur qui in altera oppositione est temperatus, & in altera intemperatus. Quum enim is ex dimidio sit temperatus, & ex dimidio intemperatus, meritò utique inter eum qui ex toto est temperatus, & eum qui ex toto est intemperatus, medius dicitur, ut nulli non perspicuum est.

Cap. IX.

† Κατὰ τὴν τὰς ἀπλῶς λεγομένων κρᾶσεων, ἐπὶ τῆς ὅλης οὐσίας.

IN quolibet verò iam dictorum temperamentorum permagnus est excessus defectusque modus,† tam in iis quæ absoluto sermone temperamenta dicuntur, & in vniuersa substantia, quàm in iis quæ in vnoquoque genere. Si cui igitur agnoscendorum temperamentorum cura est, incipiat exercitationem oportet ab iis in quolibet genere naturis, quæ temperatæ mediæque sunt. Quippe si cum iis alias compareret, facile quod in quavis superat deficitve, inuenerit. Ergo primum de iis † siue simpliciter temperata intemperatæque dicuntur agendum, quæ in omni generata substantia, non solum in animalibus & stirpibus, disquirenda diximus.

† ἀπλῶς λεγομένων ἐν κρᾶσι τῆς ὅλης οὐσίας.

COMMENTARIUS.

Nouem temperamentorum magna latitudo.

Quòd nouem temperamentorum magna sit latitudo, & maioris minorisque in iis ratio multiplex, hoc loco monet Galenus. Est enim vnus altero magis minusque tum temperatus, tum intemperatus. Tamen si quis rectè cognoscere temperamenta voluerit, huic incipiendum erit ab iis quæ in vnoquoque genere sunt temperata ac media, ac cū illis alia conferenda. Sic enim promptè ea quæ excedunt temperata, aut ab iisdem deficiunt, inueniet. Temperata igitur & intemperata quum duplicia sint, nempe simpliciter siue absoluto sermone, in vniuersaue substantia, & in singulis generibus temperata & intemperata, ut dictum est cap. 6. primum de iis quæ simpliciter ita dicuntur, acturus est Galenus. Atque hoc loco sciendum erit Aldinum Græcum codicem hîc esse deprauatum. Nam in eo ita scriptum inuenitur: κατὰ τὴν τὰς ἀπλῶς λεγομένων κρᾶσεων, ἐπὶ τῆς ὅλης οὐσίας, ἢ δὲ καὶ ἐν ὅτιον γένος. Quæ quidem lectio Linacro interpreti occasio fuit, ut in eum modum conuerterit hæc Galeni verba: non in iis modò quæ simplicia sunt, sed etiam in compositis, idque tum in tota substantia, tum verò in vnoquoque genere. Quasi verò Galenus hîc de intemperatis tantum, quæ vel simplicia, vel còposita sunt, tempe-

Aldinus Græcus codex emendatus.

temperamentis agat, & non potius de temperatis & intemperatis simul, quã disertè dicat, si quis temperaméta cognoscere voluerit, huic à temperatis esse exercitationem incipiendam. Non igitur, ἀπλῶς λεγομένας κρᾶσεις, sed ἀπλῶς λεγομένας scribingendum erit: id quod è sequētibus fati liquet, vbi ait: τῶν ἀπλῶς λεγομένων θικράτων καὶ δυσκράτων. Hanc lectionem esse legitimam vetus quoq; interpres confirmat, qui præsentem locum ita est interpretatus, Et similiter reperitur in complexionibus quæ absolutè dicuntur, in vniuersæ substantia: & in complexionibus quæ dicuntur in aliquo generum &c.

Porrò hîc quoque tântillum saltem distinguere de nominibus conueniet, quòd calida temperies alia quidem energia, siue, vt loquuntur, actu sit, alia potestate: tũ quòd potestate ea esse dicamus, quæ quòd dicuntur id nondum sunt, sed facilè id fieri possint, quoniam naturalem vt id fiant[†] habilitatè sint adepta. Igitur primùm de iis quæ actu calida, frigida, humida, & sicca sunt differamus, auspicati ab vniuersa substantia, mox ad animalia & stirpes descensuri. Ita enim consummationem habebit, quòd institutum nobis est.

COMMENTARIVS.

Calidam temperiem esse duplicem hîc obiter ostendit, aliam actu, aliam potestate. Actu, id est, re ipsa calida, est in igne. Potestate, in pyrethro, & castorio. Quodlibet enim illorum quòd dicitur, hoc est, calidum, nondum est, id est, actu non calefacit, sed facilè id fieri potest, quòd naturalem vt calefaciat habilitatem sit nactum. Primùm autem, in hoc & sequenti nimirũ libro, Ganus de iis quæ actu calida, frigida, humida & sicca sunt differet: in tertio verò de iis quæ potestate seu facultate calida sunt, tractabit: quo in loco plura de iis dicturi sumus, & Brachelij ineptias confutabimus.

Quoniam igitur quòd in omni genere, maximèque in vniuersa substantia mediũ est, id ex mixtione extremorum conflatur, vtique conueniet, vt tum[†] intelligentia eius, tum agnitio ex illis sumatur. Ac intelligentia quidè facillima est. Quippe à calidissimo omnium quæ sub sensum veniunt, veluti igni, aut quapiam aqua quæ ad summum sit feruens, ad id quòd omniũ quæ nobis apparent est frigidissimum, veluti glaciè, & niuem[†] descendentes, æstimato inter ea interuallo medio, ad vnguem id[†] diuidimus. Sic enim symmetron, quòd scilicet ab vtroque extremorum pari abest spatio, intellectu cõprehendemus. Quinetiã id nobis præparare licet, miscentibus aquæ feruenti parem modum glaciè. Quòd enim ex ambobus est mixtum, pari interuallo ab vtroque extremorum aberit, & eo quòd vrit, & eo quòd frigore[†] mortem inducit. Non est igitur difficile ei, qui ita mixtum tetigerit, medium vniuersæ substantiæ in calidi, frigidique opposi-

† πικρῶν ἰσχυρῶν.

Calida temperies duplex. Actu. Potestate.

† Νοήσις.

† Καλλόντες.

† Τίμνομις.

† Νυκτερις.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

tione habere, eiusque meminisse, atque alia omnia illi veluti normæ adaptata iudicare. Quinetiam si terram quæ sicca sit, vel cinerem, vel tale aliquid quod planè sit aridum, pari aquæ mole imbueris, medium in sicci humidique oppositione effeceris. Ergo ne hîc quidè difficile est, vbi visu pariter tactûque eiusmodi corpus noueris, memoriæ id infigere, eoque ad humidorum ac siccorum, quæ deficient superentve agnitionem, pro norma, exemplarique vti.

COMMENTARIUS.

Medium in vniuersa substantia vt dignoscendum.

Quum paulo antè promiserit Galenus se ab iis quæ simpliciter temperata & intemperata dicuntur, temperamentorum dignotionem auspicaturû: nunc, vt pollicitus est, quo pacto temperatum seu medium in vniuersa substantia dignosci debeat, perspicuè monstrat. Quum enim id ipsum nõ sit nisi quod ex mixtione extremorum cõflatur, oportet tum intelligentiã eius, tum dignotionè ex ipsis extremis consistere. Ac intelligitur quidem medium facillimè hoc pacto. Si à calidissimo omnium quæ sub sensum veniunt, verbi gratia, igni, aut aqua summè feruente, ad id quod omnium est frigidissimum, glaciem scilicet & niuem, descēderimus, intellecto inter calidissimum ac frigidissimum interuallo medio, exquisitè id ipsum distinguimus, aut diuidimus, eò quòd ab vtroq; extremorum, calidissimo nimirum & frigidissimo, pari spatio abest. Atque hoc modo medium siue symmetron moderatûmve intellectu deprehendemus. Nostra verò industria consequemur, ac præparabimus medium, si aquæ feruenti, parem glaciei quantitatem miscuerimus. Id enim vt in medio extremorum situm est, sic in calore & frigore temperatum erit, neque si manum in id quis demittat, inde quicquam afficietur, aut sentiet. Rursus si terræ siccæ vel cineri, vel tali cuiquam quod planè sit aridum, aquæ æqualem molem adiecerimus, humidum, sicquæ verè medium efficiemus, adeò vt si quis demum illud tangat aut tractet, neq; durum, neque molle esse percipiet. Hoc ita paratum dignotione quæ per tactum fit, apprehendere licebit, ac memoriæ infigere, eoque ad calidorum & frigidorum, humidorum ac siccorum agnitionem pro norma vti. Poterimus igitur temperatû simpliciter, siue in vniuersa substantia duplici ratione cognoscere, intellectu, & tactu, vt iam ostensum est. Brachelius tamen posteriorem mixtionem, cineris nimirum cum aqua, more suo, hoc est, pueriliter, aut, si mauis, ineptè arrodit. Nihil enim prohibet etiam si à cineribus aqua ferè imbibitur, & absorbetur, quin ex horum mixtura medium in humidum sicquæ oppositione efficiatur, vt quiuis facillè secum æstimare poterit.

Brachelius pueriliter Galenû arrodit.

Corp^o de quo iudicandum est, mediocriter calens sit.

Porrò corpus de quo iudicandum est, mediocriter calens esto. Nam si hoc ipsum, humidum sicquæ medium corpus ad summû calorem frigûsve sit perductum, falsam interim imaginationem excitabit, videbiturque aliquando quàm sit mediocre humidius, aliquando siccius. Quippe si liberalius calefiat, liquatum iam ac fluxide, humidioris substantiæ imaginationè de se præbebit. Cõtrà refri-

refrigeratum plus iusto, consistit, ac cogitur, immobiléque redditur, & durum tangenti apparet: vnde etiã falsam siccitatis imaginationem exhibet. † Quòd si verò veluti humidi sicciq̃ue partem modum habet, sic caloris ac frigoris sit in medio, nec durum, nec molle tangenti apparebit id corpus.

COMMENTARIVS.

Ne quis in iudicando num corpus humidi sicciq̃ue mediũ sit, erret, vnicè esse curandũ monet, vt mediocriter calens sit. Si enim hoc ipsum ad summum calorem frigusve perducatur, falsam de se imaginationem præbebit, & aliquando quàm est mediocre, humidius, aliquando siccius esse apparebit. Nam si plurimũ calefiat, liquatum à calore externo, ac fluxile factum, humidioris substantiæ phantasiã de se exhibebit. Si verò contrà plus iusto fuerit refrigeratum, cõsistet, cogetur, immobiléque reddetur, ceræ instar, quæ calefacta fluxilis, refrigerata autem immobilis fit, ac cogitur. Vt igitur rectè de illo iudicare possis, necesse est vt quemadmodum humidi sicciq̃ue partem modum habet, sic caloris ac frigoris etiam in medio sit: ita enim nec durum, nec molle tangenti ad corpus apparebit, sed in medio vtriusque erit. Proinde hoc Galeni præceptum diligenter obseruandum erit, priusquam corpus humidi sicciq̃ue medium arbitrio sensui committas.

Atque tota quidem eiusmodi corpora per tota se miscendi, calidum inquam, frigidum, siccum, & humidum, homini facultas non est. Terra enim aquæ confusa, miscetur quidè quatenus scilicet videri cuiuspiam possit, atque ita tota toti temperatur. Cæterũ appositio exiguarum partium ea est, nequaquam totorum per tota mixtio. Sed ambo ea per tota miscere, Dei, vel naturæ opus est: magisq̃ue si calidum, ac frigidum inter se tota per tota miscenda sint. Attamen appositionem eiusmodi efficere, vt sensum effugiãt singula simplicium corporum, non solum naturæ opus Deivè est, sed etiam nostrum. Neque enim difficile est tali mixtione lutum, quod medium sicci humidique sit moliri. Simili modo, & quod calidi ac frigidi sit medium. Ac videbitur tibi eiusmodi corpus in calore & frigore tẽperatũ, imò etiam in duritiã, molititiãq̃ue medio statu esse.

COMMENTARIVS.

Quum paulo antè arte & industria nostra, medium in vtraque oppositione Galenus effici posse docuisset, nunc quatenus ars naturam in contrariorum confusione ac permixtione exprimat, ostèdit. Quippe ars ipsa naturam quidem imitatur eousque vt calidum, frigidum, siccum & humidũ, quatenus scilicet videri cuiuspiam possit, inter se misceat, sed tota totis contemperare ac confundere non potest. Tota verò per tota misceri intellige, quæ ita in se mutuò confusa sunt, vt in vnam naturam transferint. Quapropter in ea confusione, qua ars terram aquæ miscet, appositio quidem exiguarũ sit par-

GAL. DE TEMPERAMENTIS

Tetraphar-
macum.Brachelius te-
merè Galeno
insultat.Brachelius ad
calumniandū
prōptissimus.

† δεικν.

† μιχθίντων.

† ἀπολαίπται.

Cutis in manu
hominis om-
nium extre-
mōū exquisi-
tè media.

tium, nequaquam autem totorum per tota mixtio. Appositionē enim eius-
modi efficit, vt singula simplicium corporū sensum effugiant. Id quod exē-
plo tetrapharmaci, quod ex cera, resina, pice, & adipe cōponitur, satis liquet:
in quo nullum horum quatuor integrum syncerūque videtur, sed omnia
inter se ita sunt permixta, vt sensu ipsa discernere nō liceat. Pariter in sicco-
ribus medicamentis accidere solet. Si enim illa sint optimè leuigata, nullum
ex iis simplex purūque seruatur, nec vllam vnquam licebit, quantumlibet
per minimam accipias, particulam inuenire, vbi quodpiam ex iis syncerū, al-
terique impermixtum inspiciatur. Atque per talem mixtionem lutum etiam
facere licebit, quod inter humidum & siccum medium sit, imò quod etiam
inter calidum & frigidum medium fuerit, vbi nimirum terram cum aqua, ad
eum qui paulo supra expositus est modum, miscueris. Sed hīc Brachelius Ga-
leno insultat, sibi non videri dicens, quo modo oriatur medium inter calidū
& frigidum: nam lutum minus habet frigiditatis, quàm feruens aqua calidi-
tatis. Atqui non videt homo ille Galenum non lutum cum aqua feruente,
sed terram potius, quæ summè, de sua sententia, frigida est, miscere, & ex horū
duorum confusione, lutum, quod frigidi & sicci medium sit, efficere. Igno-
rat præterea Brachelius inter se differre lutum & terram, veluti id quod est
simplex ac compositum, siquidē terra simplex est, lutum autē cōpositū, quē-
admodū metipse Gale. li. 9. de Simp. medi. facul. testatur, vbi lutū scribit esse
terrā liquore irrigatam. Vt hinc omnibus cōstet Brachelio ineptiorē, aut saltē
ad temerè calumniandum promptiorem hominem solem nunquam vidisse.

Huiusmodi autem est hominis cutis, vtpote omnium extre-
morum calidi, frigidi, duri, & mollis verè media: maximè ea quæ
est in manu. Hæc enim omniū sensibilibus veluti norma futura
erat prudentissimo animantiū tactus instrumentum ab ipsa na-
tura præparata † aptū. Quo magis eā ab omnibus extremis, calido
inquam, frigido, sicco, & humido pari abesse interuallo oportuit.
Iam utique & constat ex horū omnium æquis portionibus, non
† cōfusis modò, sed etiā per totas se mixtis, quod nostrū planè nemo
efficere potest, sed est naturæ opus. Quæcūque igitur partes cute
sunt duriores, veluti ossa, cartilagine, cornua, pili, vngues, ligamē-
ta, vngulæ, calcaria, in iis omnibus siccū præualet. Quæcūque verò
molliores sunt, sicuti sanguis, pituita, adeps, seuū, cerebrū, medul-
la tū spinalis, tū altera, in iis humidi plus est, quàm sicci. Quinetiā
quantò siccissima omniū quæ sunt in homine pars, cutem siccita-
te superat, tantò rursus à cute † abest, quod est humidissimum.

COMMENTARIUS.

Cutem hominis omnium extremorum exquisitè mediam esse, & omnis
exuperantiæ expertem, eam præsertim quæ manum, maximè internam eius
partem, vtpote cui plurimæ neruorum exporriguntur fibræ, integit, iam nūc
monet, atque paulo pōst fusius docebit. Quocirca huic rectè internoscendo-
rum temperamentorum, quæ actu calida, frigida, humida & sicca sunt, æquā
æstima-

æstimationem, normamque cognitionis & iudicij defert, si modò ab iis quæ extrinsecus occurrunt, vt in aliis quoque sensibus requiritur, quemadmodum alibi docet, à calore scilicet & à frigore, nihilo sit mutata, neque vllam aliam immutationem acceperit, neque vti fossoribus, callo sit obducta. Quæ enim sic affecta erit, improba & iniqua æstimatione in errorem inducet, vt cap. 7. libri secundi fufius demonstrabitur. Est itaque cutis iam dicta, non leoni, nõ cani, non asino, sed homini potius, animantium prudentissimo ac sapientissimo, tactus instrumentum præparata idoneum: *οινείον* enim legendum esse iudico. Quòd si tamen *οινείον* esse scribendum contendas, domesticorum conuertitas necesse erit: vt sit sensus, Hominem inter domestica animalia esse sapientissimum. Prior tamen lectio melius quadrare videtur. Vt hoc nomine hanc ab omnibus extremis pari interuallo abesse oportuerit, & ad eam reliqua omnia quæ calida, frigida, humida & sicca sunt, cõferre necesse sit. Quare toto cœlo errat, & contra omnium medicorum sententiam statuit Brachelius cutem magis ad frigidum & siccum accedere, quum constet illam omnis excessus, propter causam sequenti capite exponendam, planè expertem esse. Errat præterea quòd cum Aristotele, quæ perpetuò nullo adhibito iudicio sequitur, cutem sensu destitutã putat: aut, vt ipse loquitur, per se insensibilem esse ait: ideòque non hanc, sed neruũ præcipuũ tactus organum esse. Nam sentit cutis nullo alio interueniente, adeòque per se, sed tamen neruorũ occasione, qui proprij, & certa serie cuti exporriguntur.

Brachelius cõtra omnium medicorũ sententiam impudenter cutem statuit frigidã & siccam. Cutis non est sensu destituta

Cap. X.

Porrò videtur nunc † quodãmodo † oratio nostra quæ † Πας. † Δόγος. vtilissima sunt attingere, ac docere simul quòd tum animalium, tum verò omnium corporum temperatissimus sit homo. Simul quòd omniũ quæ in eo sunt particularum, cutis quæ intra manum habetur, omnis excessus planè experts sit. Insistentes igitur hoc loco, æstimemus quisnam sit optimè temperatus homo, quem scilicet totius substantiæ, vel potius tum hominum, tum reliquorũ animalium medium, veluti regulam † quandam & normã statuentes, reliquos omnes huic † Τιναδ. collatos, calidos, frigidos, humidos, siccosque dicere oportet. Cõcurrant ergo oportet in hoc nomine multæ notæ. Quippe † vt ad † ὡς πρὸς τὴν ὅλην ἔσται ἕξι τὰ ζῷον. vniuersam substantiã æstimatus medius apparere debet, & magis etiã vt ad homines & animalia. Ac mediũ quidem in vniuersa substantia, communes notæ iam dictæ sunt.

COMMENTARIVS.

Hominem esse tum animalium, tum omnium corporum temperatissimũ, simulque omnium quæ sunt in eo particularum cutis quæ intra manum habetur, omnis excessus planè experts, hoc capite postremo monstrare pergit. Initio autem quòd bifariam temperatissimus dici possit homo, innuit, in vniuersa scilicet substantia, & vt ad homines, animaliaque æstimatus, id est in hominum specie, & toto animalium genere. Temperatissimus siue medius in

Homo tum animalium, tum omnium corporum temperatissimus. Homo bifariam temperatissimus dicitur.

E. j.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

Brachelii te-
meritas nota-
tur.

vniuersa substantia, siue absoluto sermone, est in quo exacta contrariorum paritas est. Atque is alio nomine temperatus ad pondus dicitur. De quo quū in præcedentibus abundè disputatum sit, non est cur hoc loco de eo copiosius differamus. Mirari autem satis non possum Brachelij insignem temeritatem, qui sermonem, quòd homo respectu totius substantiæ sit temperatus, durum, imò simpliciter falsum esse ait. quum tamen nemo est qui nesciat, atque suprà etiam est demonstratū, fieri posse vt homo qui in vniuersa substantia, verè ac prorsus ponderè, vt dicere solent, temperatissimus, & ad vnguè medius sit, reperiatur. Cur enim natura ipsa, quum id ipsum arti haud sit denegatum, exacta æqualitate extrema permiscere haud posset? Sed quid hominis illius perpetuò confector ineptias? præstat igitur iis relictis ad alia magis necessaria progredi.

Corporis a-
ctiones animi
moribus con-
sentientes esse
oportet.

† Κατὰ τὰ σὺμ-
περι.

Canon Poly-
cleti.

† Συμμετρίαν.

Quæ verò vt in animalium speciebus notantur, actionis perfectione, quæ cuique sit conueniens, iudicantur. Conuenit autem homini vt sit sapientissimus. Cani verò vt mitissimus, pariter sit & fortissimus. Leoni vt tantum sit fortissimus, sicuti oui, vt sit tantum mitissima. Iam verò quòd corporis actiones consentientes esse animi moribus oportet, tum Aristoteli in iis, quæ de partibus animalium scripsit, tum verò nobis alibi nihilominus est demonstratū. Atque methodus quidem hæc est. Exercitari verò vt in singulis animalium generibus † per omnia mediū pròptè quis noscat, id cuiuslibet hominis nō est: sed diligentis in primis, & qui per longam experientiam, & multam omnium particularium peritiam inuenire medium queat. Quippe ad eū modum plastæ, pictores, statuarii, alii denique fictores, quæ pulcherrima sunt in omni specie tum pingunt, tum fingunt, veluti hominem, equum, bouē, leonem formosissimum, ad id, quod mediū est in illa specie, collinentes. Laudantq; homines Polycleti statuā Canonem appellatā, inde aded id nomen sortitā, quòd partium inter se omnium † commoderationem ad vnguem habeat.

COMMENTARIUS.

Homo sapi-
tissimus.

Haftenus de homine temperatissimo simpliciter, vel in vniuersa substantia differuit Galenus. Nunc de iis acturus, quæ temperatissima sunt in singulis animalium speciebus, quæ non contrariorum paritate, sed actionis perfectione, quæ cuique est conueniens, iudicantur, vt suprà, cap. nimirū sexto, abundè est expositum. Ita sanè temperatissimo in specie humana homini conuenit, vt sit sapientissimus. Quippe in vnum, inter omnia animalia, hominem, sapientia ac prudentia cadit. Quare quanto is magis temperatus fuerit, eo quoque sapientior erit. Pari ratione si in canina specie, canis aliquis temperatus fuerit, conuenit vt is erga domesticos sit mitis ac fidelis, erga externos autem fortis ac sæuus. Nam hæc & alia omnia quorum hîc meminit Galenus, monstrant canem, leonem, & ouē esse temperata, quòd scilicet eos

cos animi mores retineant, quæ illorum naturæ maximè cōueniunt. Id quod iis verbis innuere voluit Galenus, Corporis actiones cōsentientes esse oportet animi moribus. Mira verò hæc nōnullis videri potest loquēdi ratio, quòd ait, Corporis actiones cōsentientes esse animi moribus oportere. Hinc est q̄ Brachelius se nescire dicat, quas hīc actiones prædicet, aut cū animi moribus cōparet. Non enim corporis robur semper respondet ingenii viribus, multo minus cū iis naturales operationes cōueniunt &c. Nā alia quæ subiicit, lubēs prætereo. Sed si diligentius librū Galeni cui titulum fecit, Quòd corporis tēperaturam animi mores sequantur, quem hoc etiam loco citat, legisset, in eā dubitationem haud incidisset. In eo enim inter cætera scribit, animi substantiam facultates eius sequi, perinde vt actiones. Non est autem animi substantia essentiāve, nisi temperamentum quatuor seu qualitatum, seu corporum humidi, calidi, frigidi & sicci: igitur temperaturæ corporis, actiones quoque consentientes sint oportet. Sic sanè accidit, vt vicissim corporis temperamento, animi essentia ac mores respondeant. Animus nanque noster & mitior, & fidentior redditur corporis temperamento beneficio. Quid multa? facultates animi à calido, frigido, humido & sicco immutantur, vt luculenter in libro paulo antè nominato Galenus demonstrat. Vt idem sit dicere, corporis actiones consentientes esse animi moribus oportet, & animi mores corporis temperaturam sequi oportet. Siquidem temperatura corporis, facultatum & actionum causa est. Vult igitur hoc loco docere Galenus, quòd necesse sit vt corporis temperamento animi mores & actiones etiam consentiant. Neque refert si dicas, quemadmodum paulo pòst loquutus est Brachelius, quòd natura effingit corporis particulas iuxta animi mores. Quippe particulis corporis ad suas actiones veluti instrumentis vtitur, quæ quidem actiones non nisi à temperamento, veluti causa, proficiscuntur, quæadmodum in libro iam sæpius citato, & de Vsu partium inscripto Galenus, & de Partibus animalium Aristoteles ostenderunt. Cæterum non est cuiuslibet hominis vt promptè medium in singulis animalium generibus noscat, sed diligentis, vel vt Galeni verbo vtar, φιλοπρόνου, id est, amanti laboris: quòd scilicet longa experientia, & multa omnium particularium notitia ad eius inuentionē opus sit. Id quod artificum quorundam, nempe figulorum, pictorum, ἀνδριαντοποιῶν, id est, eorum qui virorum statuas effingunt, & fictorum: ἀγαλαματοποιῶν Galenus vocat: id est, eorum qui quæuis simulachra fingunt, exemplo monstrat. Hi enim sese exercitantes quæ pulcherrima sunt in omni specie tum fingunt, tum pingunt, ad id quod medium est respicientes, & intenti. Sic sanè Polycletus, vt testis est lib. 5. de Hippo. & Plato. placitis Galenus, initio librum composuit cui titulus fuit Polycleti Canon, id est norma: in quo quum omnes congruitates corporis docuisset, opere demum orationem confirmauit, iuxta libelli præcepta statua fabricata, quam eodem nomine quo librum inscripserat, Normā Canonemve appellauit. Huius itaq; industriā in cognoscēdo medio, vt medicus imitetur, Galen⁹ tacitè hortatur.

Habet autem quæ nunc quærimus plus aliud, quàm canon ille. Quippe non solum humoris & siccitatis in medio consistit is, qui ita eufarcus siue temperatus est homo, sed etiam optimam formationē adeptus est. Quæ fortasse bonā quatuor elementorū

E.ij.

Brachelius negligēs Galeni lector.

Nō est cuiuslibet hominis vt promptè medium in singulis animalium generibus noscat.

ἀνδριαντοποιῶν ἀγαλαματοποιῶν

Polycleti Canon.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

† ἰνὰ σφίγξας.

† ὄταν.

Gemini vsus
causa manus
factæ.† ἀλλὰ καὶ τῆς
ὅλης ὀσείας, καὶ
πάντων.

† Σωμαίων.

temperie est comitata, fortasse autem diuiniorum aliquam supernam originem habet. Cæterum quod eiusmodi homo prorsus sit temperaturus, id est necessarium. Quippe mediocritas in carne, ex media temperie provenit. Protinus autem adsequitur tale corpus, ut optime ad actiones sit comparatum, tum in mollitie, & duritia, præterea calore ac frigore mediocriter se habeat, atque hæc omnia in sint cuti, huiusque maxime illi parti, quæ est intra manum: ubi scilicet callum eiusmodi non contrahit, qualis in remigibus & fossoribus cernitur. Quum enim gemini vsus causa, manus sint factæ, tactu discernendi, & rem quampiam comprehendendi: utique quæ molles sunt ad exquisitius tangendum: duræ ad aliquid maiore vi capiendum magis sunt idoneæ. Quinetiam cutis quæ non solum omnium hominis partium, sed etiam totius substantiæ, & omnium quæ generationi corruptionique subiiciuntur corporum media est, ea nec callosa, nec dura lapideæve est, sed secundum naturam se habens, quo scilicet cutis genere maxime perfectum esse tactum censemus. At quod in duritia & mollitie medium omnium particularum locum sortita sit, abunde liquet. Quod autem & in calore, ac frigore similiter se habeat, ex eius substantia, maxime intelligas licet. Est enim veluti sanguine præditus nervus, qui sit inter nervum & carnem quiddam plane medium, ac si ex mixtis utrisque constitueretur. Cæterum nervus omnis exanguis est & frigidus. Caro muli sanguinis, & calida. Media inter utrunque est cutis, nec plane exanguis, ut nervus: nec sanguine abundans, ut caro.

COMMENTARIUS.

Medius homo
Polycleti statuam duplici
ratione superat.

Brachelii ridendus.

Quum in Polycleti statua, quam Canonem, ob causam paulo antè expositam vocarunt, tantum sit externa quedam figuræ concinnitas, ideo Galenus medium temperatumve hominem, hunc canonem duplici ratione superare docet. Vna, quod humoris & siccitatis in medio consistit homo temperatus, & quod in calore & frigore mediocriter se habeat, in summa in quatuor qualitatibus primis plane medius ac temperatus est. Contrà, Polycleti statua in humiditate & siccitate, adeoque mollitie & duritia, item in calore ac frigore mediocriter se non habet, sed ad duritiem atque frigiditatem magis declinat. Altera ratione, homo temperatus Canonem illum Polycleti superat, quod ἀρίστην διάπλασιν, id est, optimam formationem adeptus sit. Sed dices, an non Polycleti quoque statua optimam formationem nata est? Respondeo optimam quidem adeptam esse, quatenus ad externam attinet figuram: sed quum cõformatio non tantum in figura, verum etiam in concavitate, asperitate, & leuitate consistat, partium internarum optimam conformationem nequaquam nata est. Neque enim vllas partes internas formatas obtinet. Quare ridendus merito hoc loco Brachelius est, eò quod non potest non admirari Galenum, qui in qua-

in quadrato homine ultra id quod laudatur in Policleti statua, iustam formationem spectat. Melius igitur sic habere sermonem putat, Quia non tantum optimam formationem adeptus est quadratus homo, sed etiam humoris & siccitatis in medio consistit. Aut sic restituendam lectionem arbitratur, Nam præterea in humoris ac siccitatis medio consistit quadratus homo, præterquam quod optimam formationem sit adeptus. Sanè, ait, simpliciter sermo absurdus est, tãto magis miror quod à nemine hæctenus animaduversus. Hæc ille. Non intelligit miser ille homo se potius, quàm Galenū admiratione, aut, si mauis, commiseratione esse dignum, propterea quod ignorat quid propriè sit formatio, & quot eius sunt species. Neque enim formationis siue *διαπλάσεως* vox concinnam duntaxat figuram denotat, sed etiam concinnam concauitatem, & internarum partium asperitatem ac leuitatem. Non est itaq; Galeni sermo simpliciter absurdus, vt Brachelius somniat, sed verissimus. Nam temperatus homo in omnibus tam internis quàm externis corporis partibus, optimã adeptus est formationem. Quare temerè miratur quod absurditas hæc verborum Galeni à nemine hæctenus sit animaduversa: quum ex iis quæ diximus omnibus perspicuū sit, nihil prorsus in iis esse absurditatis. Mirandum igitur multo magis est Brachelium esse tam impudentem, vt toties Galeno, grauissimo sanè auctori, suis ineptiis insultare audeat, tãmq; cæcum esse, vt non videat quàm passim se ridendum omnibus Galeni cauillatorem exhibeat. Cæterum dubitat Galenus num optimam formationem bonæ quatuor elementorum temperiei, an diuiniore alicui supernæ origini acceptum referat: idq; haud immeritò. Nam etsi verisimile est optimum temperamentum comitari figuram partium egregiè ad functiones comparatã, idemq; efficere vt omnis tum numerus, tum magnitudo, tum omnium partium inter se contextus, ad actiones idoneus sit: tamen quæ singularum humani corporis partium admiranda sit structura & compago, non prorsus à natura ipsa quæ ratione caret, sed ab æterna quadã mente diuinioreque aliqua origine, esse cõditæ videntur. Vix enim vsquã sese certius summi opificis Dei industria & prouidentia, quàm in humani corporis, temperati præsertim, de quo hoc in loco Galeno sermo est, structura & formatione expressit. Vt hoc nomine hanc partium omnium in homine temperato concinnitatem ac mediocritatem, non tantum in bonam quatuor elementorum temperiè, sed in diuinã potius prouidentiam, quod sæpenumero etiã in iis libris quos de Vsu partiũ inscripsit, fecisse apparet, transferre coactus sit: Atq; hic est planè legitimus huius loci intellectus, quæ Brachelius, quanquã prolixè, sed suo more obscure admodum, an forma téperaturã sequatur, disputet, haud est affecutus. Falsissimũ autè est, quod ille inter cætera scribit, téperatissimũ corpus esse posse, licet non sit concinnatissimũ. Nã exèpla quæ de Vlyssè, Achille, Nireo, Aesopo, & Therfite affert, id ipsum nõ demonstrant. Nã etsi interdum corporis ferè totius moles indigesta est, ac humanæ figuræ turpitude immèsa, qualis in Aesopo fuit, tamè quæ cerebri interim optima sit cõstitutio ac téperatura, nihil prohibet quin sensuũ subtilitas, & ingenij acrimonia in corporis deformitate, quãquã rarò accidat, elucescat. Hinc est quod Homerus, sapiētissim⁹ poëta, furiosum Therfitè sic delineauit, vt in imagine hominis, improbitas, malitia, & temeritas perspiciatur. Vt errare hoc loco Brachelium omnibus cõstet, qui deformosissimum omnium, nõ ignauissimũ esse

Brachelius reprehensus.

Brachelii error.

E. iij.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

Cutis intra manum temperata mediave est.

putat. Quippe Homerus virum multorum fuisse verborum, quæ tamen illi ordine nullo aut decore eructata vomuisse scribit, abundè quæ ne micæ quidem prudentiæ ac solertiæ habuerit, demonstravit. Præterea cutem, quod præcedenti capite dixit, quæ intra manum est & callum nullum contraxit, temperatam mediavve esse nunc tandem monstrare pergit. Est enim ea nõ solum omnium hominis partium, sed etiam vniuersæ substantiæ, & omniû quæ generationi & corruptioni subiiciuntur corporum media, ideóque reliquarum hominis partium omnium temperamenta illius comparatione dimetiuntur. Quòd autem in duritia & mollitie medium omnium partium locum fortita sit, tactus abundè indicat. Quòd verò in calore ac frigore similiter se habet, ex eius substantia maximè colligitur. Est enim tanquam sanguine & carne præditus nervus, qui inter neruum & carnem quiddam planè medium est, ac si ex vtrisque mixtis constitueretur. Nam nervus omnis exanguis est & frigidus, caro verò multi sanguinis, & calida. Media igitur inter vtrunque est cutis, vtpote nec prorsus exanguis, vt nervus, nec sanguine abundans, vt caro. Quinetiam quum nervus siccus sit, caro autem mollis & humida, quæ ex iis constat cutis, & duri mollisque, & humidi sicci que medium occupet necesse est. Quo fit vt ab vtrisque oppositionis extremis pari intervallo seiuncta, æquis eorum portionibus temperetur, neque iis quidem confusis modò, verum etiam per totas commistis. Quocirca vt sensus iudicio, sic & fabrica compactione vve, cutis media temperie continetur. Causa quare cutis naturam ex comparatione nerui & carnis captat Galenus, à Brachelio allata, tam inepta, obscura, & intricata est, vt confutationem nullam mereatur. Cæterum vt obiter hoc etiam moneamus, quòd gemini vsus causa manus factæ sint, tactu scilicet discernendi, & rem quampiam cõprehendendi, Galenus plenius lib. i. de Vsu partium monstravit.

Brachelii obscuritas.

† Κριτήριον.
† Προσηνάμνος.
† Διαφορὰς τῆς ἀνεμοκρασίας.

Si igitur hanc omnium animalis partium normam, ac veluti arbitram constituens, reliquas illi conferas, atque ad eam examines, octo intemperiei differentias in eis inuenies. Iamque membratim tibi de omnibus deinceps disseram. Humidissimū igitur frigidissimūque in corpore pituita est. Sanguis verò calidissimum, non tamen est is perinde humidus, vt pituita. Siccissimum ac frigidissimum est pilus. Minus eo & frigidū & siccum est os: hoc verò minus siccum est cartilago. Proximè hanc sequitur ligamentum. Post hoc tendo, deinceps membrana, & arteria, & vena, ipsa scilicet corpora vasorum. Succedunt deinde nerui duri. Molles autem nerui in humiditate & siccitate mediam naturam, sicuti cutis obtinent. Nam in altera oppositione, quæ est calidi & frigidi, nervus mollis in medio non est: sed tantū ei deficit de calore, quantū de sanguine. Ita verò & reliqua omnia prius dicta, tantò sunt cute frigidiora, quātò minus habet sanguinis. Etiā tunicæ ipsæ, maximè sanguineorū vasorum, arteriarū dico & venarum, non solum exanguis sunt, sed etiam frigida natura

† Σύνδεσμος.

natura. Contactu tamen sanguinis calefiunt, atque ad medium temperamenti statum veniunt. Sanguis verò ipse rursus à corde suum accipit calorem. Quippe id viscus natura tum omnium animalis particularum maximè sanguineum, tum verò calidissimum est. Proximum illi iecur est. Verùm cor† paululum à cutis duritie abest, iecur autem multo. Itaque etiam† tanto humidius quàm cutis cor est, quanto est mollius. Iam verò caro etiam cute humidior est, eadem tamè calidior. Spinalis autem medulla cute est humidior, atque etiam frigidior. Sicuti hac rursus humidius est cerebrum: cerebro autem ipso† pinguedo, cui concretio contingit, propterea quòd membranis adiacet: crasso nanque oleo est similis, eoque cōgelatur, vbi cum frigidis, & exanguibus particulis coniungitur. At neque circa iecur coire pinguedo potest, neque circa arterias, venàve, aut cor, sed nec circa aliam vllam præcalidam particulam. Quoniam autem cogitur per id quod valde est frigidum, idcirco calefacta liquatur, cæterorum coagulatorum ritu. At cerebrum calefactum, minimè liquatur, eoque pinguedine minus est humidum. Porrò minus humida quàm pinguedo est & pulmonum caro, vt quæ nec ipsa calefacta liquefcet. Iam longè etiam quàm hæc pinguedine minus humida est tum lienis, tum renum caro. Omnia tamen cute sunt humidiora. Harum rerum demonstrationes proximo libro tradam, sicut omnia quæ ad vniuersam de temperamentis disputationem pertinent, duobus deinceps commentariis exponam.

C O M M E N T A R I V S.

Cutem internam manus esse normam, & veluti κριτήριον, hoc est, arbitram, ad quam omnes reliquas hominis partes tam similes quàm instrumentales conferre oporteat, hoc loco ostendit. Nam si ad eam iam dictas partes examinaueris, octo diuersas intemperies, quatuor nimirum simplices, & totidem cōpositas in eis inuenies. Nam etsi pars corporis quæ calida tantùm sit, haud facile reperiat, tamen inter eas quæ frigida tantùm sunt, nerui molles hîc à Galeno recensentur, vt venarum & arteriarum tunicae inter illas quæ siccae solummodo sunt. Multæ autem quæ humidae tantùm sunt, inueniuntur, pinguedo scilicet, medulla, adeps siue seuum. Nam hæc, vt lib. 3. de Alimentorù facul. testatur Galenus, olei naturam habent, quam in calore & frigore temperatam esse constat. Compositas autem partium temperaturas particulatim Galenus enumerat. Omnium autem quæ sunt in corpore, humidissimam & frigidissimam pituitam esse tradit. Calidissimum autem sanguinem, non tamen perinde vt pituitam humidum. Atque hîc statim quæstio oritur, qui sit vt infra, lib. nimirum 2. cap. 4. flauam bilem sanguine calidiorem esse scribat. Libro præterea secundo ad Glauconem capi. 9. flauæ bilis humorem inter o-

Cor omnium particularum calidissimum.

† Βραχὺ δὲ μακρὸς ἀποδῶν σκληρότης.

† Τσοῦτψ.

† Πιμλμ.

Pugnantiùm duorum locorum conciliatio.

E. iij.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

mnes qui in corpore sunt calidissimum & siccissimum esse scriptum reliquit.

» Et capite quinto libri de Inæquali intemperie, disertè inquit, Calidissima natura est flava bilis, at frigidissima pituita. Sed facilis est responsio, nempe Galenum hoc in loco loqui de calidissimo, quod simul est humidum, sicuti antea est loquutus de eo quod frigidissimum est simul ac humidum, nempe de pituita. Et paulo pòst de frigidissimo, quod simul siccum est verba faciet. Eius autem quod in corpore est calidissimum & siccissimum, ut est, flava bilis, hîc nullam prorsus facit mentionem. Non igitur simpliciter sanguinem esse in corpore calidissimum asserit, sed inter ea quæ sunt humida. Id quod verum esse nemo ibi inficias. Verùm hîc instabit alius, sanguinem nequaquã calidum & humidum esse, sed temperatum planè asserens: idque Galeni testimonio ex libro primo de Natura humana Hippocratis desumpto. Nã ibidem bis: nempe commen. 36. & 39. sanguinem esse temperatum scribit. Sed facilis est horum locorum prima facie pugnantium cõciliatio. Quippe hoc in loco ubi sanguinem calidum & humidum esse affirmat, id ipsum cutis, quæ, ut ostensum est, verè & exquisitè temperata est, collatione facit. Cùm ea enim collatus sanguis, rectissimè calidus & humidus dicitur, ut qui cute plus tum caloris, tum humoris obtineat. In libro autem de Natura humana Galenus sanguinem non alia ratione quàm ver, temperatum esse dicit, per se scilicet æstimatum & nulli collatum. Hac nanque ratione, quòd in ipso nullum contrarium alij magnopere præcellat, nec calidum frigido, nec frigidum calido, nec humidum sicco, nec siccum humido, sanguis temperatus Galeno dicitur. Quanquam igitur sanguis ad calidum & humidum non nihil declinat, tamen quia id ipsum non fit, ut Galeni verbo utar, *μεγάλως*, id est, immodicè, declinatio hæc excessus nomine haud censetur, adeóque nihilominus temperatus appellatur. Nam exquisitè & ad vnguem temperata, ut in individuo quodam, ceu puncto, diutius consistere non possunt. Proinde sensus iudicium talia exili quadam latitudine disiecta comprehendit. Atque hinc est quòd etiam balneum aquæ dulcis, etsi ad vnguem temperatum non fit, temperatum tamen dicamus. Quippe *ἐνκερασία*, ut comprehensum est, suam habet latitudinem, quemadmodum alibi fusius monstrauius, ubi etiam loci hunc de sanguinis temperamento copiosissimè tractauius. Tepidus igitur, adeóque temperatus est sanguinis calor, quo nomine fit, ut ipse quoque sanguis temperatus verius, quàm calidus dicatur: quum calida duntaxat sint quæ ita per excellentiam dicuntur, & in quibus calidum frigido *μεγάλως*, id est magnopere præcellit. Huc respexit Hippocrates in libello de Corde, in cuius extremo ita scriptum reliquit, *τὸ αἷμα οὐκ ἐστὶ τῆ φύσει θερμὸν, ἀλλὰ θερμαίνεται*: Sanguis natura non est calidus, sed calefit. Vnde autem calefiat, Galenus hoc quoque in capite monstrat, inquit, Sanguis ipse à corde suum accipit calorem. Et clarius in libro de Foetuum formatione, ubi inter alia ita scriptum reliquit, In sanguine qui in venis est, absque cordis calore tepida quædam caliditas insita est, & propterea etiam in iecore. Cor verò quasi ignis quendam focum animalia sortita sunt. Sine corde enim sanguineorum animalium calor persimilis caliditati est, quæ in domibus æstatis tempore sentitur. Sed quemadmodum domus incenso in ipsa igne calidior redditur: ita animalium corpus ex corde caliditatem maiorem acquirit, quàm ea sit quæ in venis & iecore continetur. Hæc ille. Miror autem cur Brachelius hoc loco falsam Galeno

Sanguis quomodo in corpore calidissimus dicatur.
Obiectio.

Responsio.

An sanguis temperatus.

In compendio medicinae.
Sanguinis calor tepidus.

Hippocrates.

leno affingat opinionem, nempe quòd is sanguini maiorem humiditatem, quam pituitæ tribuat, quum tamen Galenus disertè dicat, *ἀλλὰ οὐχ οὕτως ὑγροῦ ὡς τὸ φλέγμα*. & interpres conuertit, non tamen sanguis perinde humidus est, vt pituita. Ita nunquam non ex Galeni fictis reprehensionibus famam sibi comparare studet Brachelius, compendiaria quidem, sed sceleratissima via. Quod monendum esse duximus, ne quis falsa esse, quæ prius de sanguinis tēperatura diximus, putaret. Porrò quæ idē Brachelius de pinguedine adipēve disputat prolixè, ridicula ac planè puerilia sunt, quum ferè nemo sit qui nesciat pinguedinem, quæ Græcis *πιμῆλη* dicitur, ab adipe siue seuo, quod iidem *σείαρ* vocant, differre. Atque hanc sanè differentiam Galenus libr. II. de Simpli. medica. facultatibus satis explicat. Quam si quis rectè cognouerit, facillimè quæ hîc ineptè Brachelius blatterat, discutiet. Præteritis igitur omnibus Thraſonis illius ampullosis iactationibus, aliisque eiusdem nugis posthabitis, breuiter ex hoc capite, & sequentis libri quinto, partium tēperamenta quæ cutis collatione dimentiantur, ordine perstringemus. Spiritus omnium quæ in corpore sunt calidissimus est. Hoc ipso cor minus calidū, deinde sanguis, post hunc caro simplex. Hanc sequitur iecur, hoc lien, lienem renes. Cutis iis succedit temperata. Pituita omnium quæ in corpore sunt frigidissima. Huic assidet pilus. Os ei finitimum, subsequitur cartilago. Proximum est ligamentum, dein tendo. Post hunc membrana, deinceps arteria, vena. Ab iis sunt nerui duriores. Succedit spinæ medulla, deinde cerebrum & pinguedo. Pilus omnium est siccissimus. Hunc suo quæque ordine sequuntur, os, cartilago, ligamentum, tendo, membrana, arteria, vena, nerui duri. Ab iis cutis succedit temperata. Pituita omnium quæ in nobis sunt humidissima est. Subsequitur sanguis. Proxima illi est pinguedo. Mox succedit ossium medulla, cerebrum spinæ medulla, pulmo. Atque hæc quidem de partium temperie, quæ cutis collatione inuenitur, in præsentia sufficiant. Plura enim de iis in secundo differet Galenus.

Brachelius Galeno falsam affingit opinionem.

Adeps & seuū differunt. Πιμῆλη σείαρ.

Calidorum ordo.

Frigidorum.

Humidorum.

Libri primi finis.

CLAVDII GALENI DE TEMPERAMENTIS Liber Secundus,

Thoma Linacro interprete.

Cap. I.

AC quòd multifariam quidem dicatur humidū, siccum, calidum, & frigidum corpus, in proximo definitum est libro. Demonstratum præterea est nouem esse temperamentorum differentias, vnam quidem quæ mediocris sit, & temperata: reliquas omnes intemperatas, quatuor simplices, vnica scilicet † in quaque pollente qualitate, calore, fri-

Cap. 1. & 5.

Cap. 8.

† in dēp.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

gore, siccitate vel humiditate: quatuor ab iis diuersas, in quibus vtriusque oppositionis altera qualitas exuperat. Dico autem duas oppositiones, alteram quæ est calidi & frigidi: alteram quæ est humidi & sicci. Ab iis ad notas earum digressi, de temperata natura disceptauimus, quoniam hæc omnium prima virtute, potentia, cognitionisque ordine fit. At quum temperatum aliud absolute dictum inueniatur in vniuersa rerum natura, aliud verò in singulis generibus: principiò visum est de eo considerandum esse, quod communiter in vniuersa natura æstimatur. † Huius autem norma indiciùmque erat, elementorum portiois æqualitas, † gratia cuius extremorum omnium medium ad vnguè reditum, † temperatum & mediocre dicitur. Reliqua quæ in singulis generibus temperata dicuntur, propriis corporum functionibus vsibusque iudicantur. Eoque fit, vt idem animalis cuiuspiam, stirpisve corpus, omnium quæ in eodem sunt genere, medium esse possit, id est, temperatum & mediocre in illo genere: † intemperatum autem alteri cuiuspiam comparatum, vel stirpium, vel animalium, vel inanimorum generi. Quippe viuentis corpus cum demortuo collatum, † humidius calidiusque est. Verbi gratia, leo viuens, leone mortuo, aut ipse seipso, aut alter altero calidior humidiorque est. Atque inde adeò dictum est veteribus, animal calidum & humidum esse, non quòd absoluto sermone humiditas in eo, calorve exuperet: sic enim inuenire est animalia frigida siccaque complura, veluti † infecta aquis conuiuentia, culices, muscas, apes, formicas: sed vt ad mortua collata. Viua enim apes, calidior humidiorque, quàm mortua est: & formica viua, quàm mortua. Cum homine tamen, equo, boueve collata, tum aliis sanguine præditis animalibus, omnia id genus frigida, siccaque temperie sunt. Quin si ad vniuersam naturam spectans ea expendas, ne sic quidem quo minus frigida siccaque sint, elabantur. Tanquam enim in vnoquoque genere, vbi quid à mediocritate recessit, ab eo quod superat nomen accipit: itidem in vniuersa substantia, quum aliquid medium transferit, non amplius temperatum, sed vel calidum, vel frigidum, vel humidum, vel siccum nominabitur. Monstratum enim supra est, hominem non solum animalium stirpiùmve, sed etiam reliquorum omnium maximè esse temperatum. Quoniam autem ex multis & dissidentibus is conditus est partibus, manifestum est, † quòd pars quæ omnium tempera-

Cap. 9.

Cap. 3.

Cap. 6.

† Κανὼν δ' ἦν.

† Δι' ἦν.

† Ἰσοκερτον καὶ σὺμμειτρον.

† Δύσκερτον δ' ἰτίσω.

† Ἰγρότερον ἔστι καὶ θερμότερον.

Cap. 5.

† ἡμπίδες.

Cap. 10.

† ὡς τὸ μέσον & πάντων τῶν κρῶσι.

temperamento media, hæc † simpliciter est temperatissima. Quæ † ἀπλῶς ἐν τῷ σώματι.
 nanque animalis eius, quod medijs est temperamenti, media, hæc
 omnium simpliciter est temperatissima. Monstratum verò est id Cap. 9. & 10.
 esse in homine cutem. Atque huius eam maximè partem, quæ in
 manu est interna: si tamen qualem eam natura est molita, talis
 persistit. Iam verò quòd nec cuiusque hominis cutis medium
 simpliciter sit vniuersæ substantiæ, sed eius qui temperatissimus
 est, dictum prius est. Plurimam enim esse ipsis quoque homi- Cap. 10.
 nibus inter se differentiam.

COMMENTARIVS FVCHSII.

Repetit initio huius capituli omnia ferè quæ in libro præcedenti dicta sunt,
 neque sine multa lectoris commoditate. Nam si quid in iis quæ præcedunt
 capitibus obscurius est positum, id nunc clarius explicatur. Ut suam etiam v- Galeni repeti-
 tilitatem, eamque non exiguam, hæc Galeni repetitio habeat. Quod annotan- tio vñ non ca-
 dum esse duxi, propter eos qui Galenum perpetuò, vt redundantem & A fia- rec.
 num traducunt, haud intelligentes quãtum in hac copia sit utilitatis, & quã-
 tum præstat esse redundantem, & demonstrationibus passim suã muniẽtem,
 quàm ieiunum, scabrum, ac nudis verbis vtentem. Quum autem omnia per
 se, ex iis quæ in priore libro dicta sunt, pateant, & quibus sua sponte hæc om-
 nia quæ repetit assequi possit, prolixiorẽ commentationem non requirunt,
 præsertim quum singula capita à nobis margini ascripta sint.

Verum maximè temperatus is est, qui corporis habitu † ad † ἀκριβῶς.
 vnguem medius extremorum apparet, gracilitatis, crassitudinis, Temperatio
 duriciei, mollicie, itẽmque caloris, & frigoris. Inuenies enim cu- minis notæ.
 iuslibet hominis tangendo corpus, vel mitem & halituosum ca-
 lorem: vel igneum & acrem, vel horum neutrum, imò frigidita-
 tem quandam pollentem. Frigiditatem autem pollere, vt in ho-
 minis corpore intelligere oportet, cõque tum sanguineo, tum hu-
 mido. Ac corpore quidem talis est temperatissimus homo. Idem
 animo quoque medius omnino audaciæ & timoris, cunctatio-
 nis & præcipitationis, misericordiæ & inuidiæ. Fuerit verò talis
 alacer, amicorum amans, humanus, & prudens. Et temperatissi-
 mus quidem homo ex iis primùm & potissimùm agnoscitur.
 Accedunt iis non pauca eorum, quæ ex necessitate sequuntur.
 Quippe edit, bibitque † intra modum, & nutrimenta non solùm † συνμικτῶς.
 in ventriculo, sed etiam in venis, & tota corporis mole probè cõ-
 coquit. Omnesque, vt semel dicam, tum naturales, tum animales
 † functions inculpatas habet. Quinetiam sensuum facultatibus, † ἐνεργείας.
 & membrorum motibus optimè † affectus est, tum viuido colo- † διακρίσας.
 re, tum † ad spiritum bene comparatus semper. Idẽ medius inter † ἕννευσ.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

fomnolentum & peruigilem, inter glabrum & hirtum, inter nigrum colorem & album, pilosque habet quum puer est magis rufos quàm nigros: quum in flore est, contra.

COMMENTARIUS.

Quæ hominis temperatissimi sint notæ tum corporis, tum animi, hoc loco, multo quàm in præcedenti libro clarius & copiosius exponit. Quòd autem ad corporis attinet notas, temperatissimus homo, neque gracilis, neque crassus, neque durus, neque mollis, neque frigidus, neque calidus est, sed omnis excessus, ut capite quinto prioris libri ostēdimus, expers est, & in horum extremorum medius apparet. Tactu itaque corpus temperatissimi hominis, ab eorum qui intemperati sunt corporibus, internoscendum. Si enim hominis tangendo corpus, mitis & halituosus calor inuenitur, temperatum esse iudicabis. Quippe temperatorum, adeoque reuera sanorum, ut sect. i. Apho. cōmenta. 14. Galenus attestatur, calor vaporosus, suavis & tactu conueniens, nihil asperum, nihil mordax præ se ferens. Sin contra calor corporis igneus, acris, mordax, & quasi tactum corrodens, adeoque insuavis appareat, calidum in eo exuperare statues. Si verò neque mitem, neque mordacem tangendo hominis corpus, calorem inuenias, frigiditatem in eo pollere cōiicies. Cæterum ne quis per frigiditatem eam intelligat, per quam aliquid valeat in duritiem concrefcere, Galenus statim adiicit, Frigiditatem autem pollere, ut in hominis corpore intelligere oportet, eoque tum sanguineo, tum humido. Atque iis quidem verbis, tum sanguineo, tum humido, excludit corpora exanguia, ut sunt insectorum, culicum, muscarum, & similibus, quæ non tantum cum homine, equo, boue, tum aliis sanguine præditis animantibus collata, verum etiam in vniuersa natura, siue substantiæ compositione, frigida siccaque sunt temperie. Ut nihil mirum sit in illorum corporibus eam interdum pollere frigiditatem, ut per illam quicquam in duritiem concrefcatur. Mirari autem fatis non possum quid Brachelio in mentem venerit, quòd ex iam dictis Galeni verbis colligit, non tantum in temperato, sed & quouis alio, simpliciter calidum frigido, & humidum sicco præpollere: quum tamen Galenus disertè dicat, Temperatum hominem in medio extremorum positum, paribus calidi, frigidi, humidi, & ficci portionibus constare. Sed, quod magis mirandum est, hinc sequi scribit, quòd viscera quædam, quæ natura calida sunt, & humida, in melancholico quàm temperato sint qualitate elementorum æqualiora. Imò sequi amplius, quòd & melancholicus sit magis attemperatus, quàm qui reuera à Galeno temperatus ponitur. Has & alias multas prodigiosissimas sequelas Brachelij, nemo (nisi cum illo melancholicus, aut planè ebrius sit) agnoscit. Sicuti etiam quòd temperatus, quòd tamen illè affirmat, sit simpliciter ficcus, & quòd temperatissimus homo non sit finiendus ab æqualitate. Quare hæc & id genus alia absurdissima quæ in illius commentariis reperiuntur multa, mihi penitus persuadent Brachelium vel hæc ebrium scribere, aut me te parum constare. Atque hæc de notis temperatissimi hominis quæ à corpore sumuntur. Quæ verò ad animum spectant, eiusmodi sunt, ut sit neque audax, neque timidus, neque cunctator, neque præceps, neque misericors aut inuidus: sed letus potius, propinquorum amans, humanus, & prudens. Quid multa? temperatissimus homo moribus est optimis præditus. Iam dictis duobus

Tactus temperamenti hominis iudex.

Quid per frigiditatem intelligendum sit.

Brachelij præditus sit homo temperatus.

Quo animo præditus sit homo temperatus.

bus iudiciis non pauca eorum quę necessariò sequuntur, scilicet optimam ac temperatam corporis constitutionem, accedunt. Omnes siquidem tum naturales, tum animales functiones inculpatae habet. Nam mediocriter tum appetit, tum comedit ac bibit: atque ea non solum in ventriculo, in quo prima fit concoctio, sed etiam in venis, in quibus altera perficitur, ac tota corporis mole, in qua tertia peragitur, probè concoquit. Quum enim omnis ab innato calido, naturæ proficiscatur actio: fieri non potest quin, vbi is est temperatus, omnes naturales functiones rectè procedant. Bene præterea coloratus est, propter calorem natiuū bene temperatum. Quòd verò ad animales facultates attinet, sensibus optimè valet, probè videt, audit, gustat, olfacit, ac tangit. Motus membrorum voluntarios rectè obit. Facile quoque spirat, id enim est Galeno *ἐυπνεύς*, aliàsque notas obtinet, quas in còtextu Galenus refert. Cæterū quòd capilli rufi, nigri, vel alio quouis sint colore, vt infra fufius docebimus, id ætatis tēperamēto acceptū referendū. Proinde nihil mirū est temperatos, per pueritiā habere magis rufos capillos, quòd id quod est meatibus impactū nondū est totum nigrū, propterea quòd humiditas multa sit, & transitus facilis, ac deustio imbecilla. In vigore autē ætatis, nigri, ob causas contrarias magis reddūtur. Brachelius hoc loco verbosior est, ea afferēs quę nihil ad rhombum, quod dicitur, pertinent. Ad animū etiam tantūm refert, quæ ad vtrumq; corpus nimirum & animum, erant referenda. Quanquam paulo pòst eū falsæ interpretationis pœnitet, admonitus fortasse à quodam linguæ Græcę perito. Neque enim Brachelium eius linguę gnarum esse iudico, vt qui multa alia, quæ in conuersione Linacri erant emendanda, præterierit.

Eυπνεύς.

Cap. 6.

Pueri cur rufos habeant capillos.

Brachelius notatus.

Bracheli⁹ græcę linguę ignarus.

Cap. II.

AT quoniam differentiarum quæ ex ætate eius spectantur mentionem feci, non alienum sit aliquid iam de iis quoque † dicere. Porrò volebā vniuscuiusque prædictarum notarum causas † prius persequi: verum quū ad ea, quæ nunc sunt proposita, magis vrgeat ætatum consideratio, quæ etiam maximam nobis ad causarum inuentionem facultatem suggerit, huic nunc insistamus. † Consideremus igitur recens formatum in vtero † eorum quæ pariunt animal, quo sciamus qua ratione humidissimum & calidissimum sit. Prima enim eius constitutio ex semine & sanguine est, quæ humidæ & calidæ res sunt. His autē magis semper sicciscentibus, primūm quidem formantur membranæ, tunicæ, item viscera, & sanguinis vasa: vltima verò perficiuntur ossa, & vngues, & cartilaginee, concreta scilicet eorum substantia. Antè enim, quàm vel tendi possit subiecta substantia, vel concrecere, nihil fieri memoratorum potest. Et tunicæ quidem ac membranæ, arteriæque, & nerui, & venæ, tensa ea: ossa, cartilaginee, vngues, vngulæ, & viscera, coagulata ea perficiuntur. His verò in vtero perfectis, ita deinde pari-

† Εἰκῶν.

Vt promissum est lib. i. ca. 7.

† Πρότερον.

† Νοήσωμεν.

† Τῶν πικρῶσῶν.

Prima ætas, pueritia nimirum.

F. j.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

† Βελον.

† τριτων.

† Διων.

tur infans . Est verò adhuc in summo humidus veluti † muscus: idque non in sanguinis vasis modò & viscèribus, ac carne : sed etiam ipsis ossibus, quæ scilicet siccissima sunt omnium quæ in nobis sunt partium. Verùm tum hæc, tum reliqua tota vnà cum iis mēbra, quasi cerea sint, infantium nutrices fingunt formantque . Tanta est in toto puellorum corpore humiditas. Quin si recens æditum † porcellum vel esse, vel dissectum inspicere velis, carnem quidem eius mucosam, præhumidamque inuenies. Osseum verò genus, vniuerso caseo qui modò sit coagulatus, adfimile, adeò vt nuper nati animalis corpus, propter redundantem in eo humorem, libens non comedas . Quod maximè tum suilli, tum ouilli fœtus corporibus accidit, propterea quòd ea maximè sunt humida . Caprinum, quòd siccus sit, & melius esui est, & iucundius. Contrà verò quàm in nouellis porcellis, quæcunque iam senuerunt, hæc ossa quidem omnia & ligamenta vniuersa præsicca, sine succo, & insipida possident . Carnem verò nervosam & duram. Arterias quoque & venas, & nervos, ætatis culpa lori † instar insuaues, & sine succo.

COMMENTARIVS.

Ætates quot numero.

Pueritia.

Pueritiæ temperamentum quale.

Cõstitutio hominis ex femine & sanguine.

Fœtus in vtero formatio.

Galenus relictis causis notarum, quibus temperatissimus homo cognoscitur, ad ætates progreditur: idque duplici de causa: vna, quòd paulo antè differentiarum, quæ ex temperati hominis ætate spectantur, mentionem fecerit: altera quòd ætatum consideratio maximam nobis ad causarum inuentionem, facultatem suggerat. Quum autem, de Galeni sententia, sex numero sint ætates, nempe pueritia, pubertas, adolescentia, iuuentus, constans siue media, & senectus: principiò de pueritia agemus. Pueritiam autem vocamus eam ætatem, quæ confestim ab eo tempore, quo infans matris egressus est vterum, incipit, & vsque ad decimum quintum annum durat . Alij primam ætatem in infantiam & pueritiam digerunt, ac infantiam tribus quatuorve annis circumscribunt: pueritiam verò vsque ad decimum quintum prouehunt: nos vtrasque coniunctas pueritiam appellauimus. Huius temperamentum esse humidum, calidumque, Galenus initio ex prima animalis in vtero matris formatione ac constitutione monstrat . Nam omne animal primùm ex femine & sanguine, humidis rebus, genitum est, hoc tanquam materia quadam apta, concinnaque, & opifici ad quoduis sequaci: hoc opificis rationem obtinente . Dissident autem hæc inter seipsa, mixturæ mensura: siquidem in femine plus est igneæ substantiæ atque aëreæ: in sanguine aqueæ terreæque. Quanquam præpolleat in sanguine quoque; & calidum frigido, & humidum sicco. Atque ob eam exuperatiam fit, vt non siccus sicut ossa, pilisve, sed humidus meritò dicatur. At semen sanguine siccus quidem est, cæterùm ipsum quoque humidum fluxileque est. Et ita vtrinque, animalis, ex humide substantiæ genitura, origo proficiscitur . Hanc tamen humidam seruari non erat, si modò

si modò ex ea nerui, arteriæ, venæ, ossa, cartilagines, mēbranæ, & id genus alia fieri deberent. Hac itaque magis semper siccescente, primùm quidē formantur mēbranæ, tunicæ, arteriæ, venæ, & nerui, vtpote subiecta substantia tenfa. Ossa verò, cartilagines, vngues, vngulæ, & viscera, concreta iam substantia. Priusquam enim vel tendi possit prædicta feminis ac sanguinis substantia, nihil memoratorū fieri potest. Atque ita quidē in vtero matris formatur fœtus, quemadmodū lib. I. de Semine, & in eo quem de Fœtus formatione inscripsit, fusius à Galeno est monstratum. Formato in eum modum, atque in vtero perfecto fœtu, paritur infans, retinetque summā tum etiam humiditatē: id quod ex partium omnium consistentia euincitur. Nam non solū sanguinis vasā, arteriæ nimirum & venæ, sed etiam ipsa ossa, quæ tamen siccissima sunt omnium, quæ in nobis sunt partium, quasi præ nimia humiditate, cerea sunt, adeoque à nutricibus in quancunque volunt formam finguntur, formanturque. Atque hoc alterum humiditatis infantium puellorumve argumentū est. Tertium argumentum ex comestione ipsa, & dissectione desumptum. Nam si recens æditorum carnes comedas, eas mucosas, adeoque humidas deprehendes, vt præ nimio humore has inuitus comedas. Sin corpus eorundem dissecueris, osseum vniuersum genus, caseo recens coagulato adsimile esse comperies. Contrā, si eorum quæ iam senuerunt carnes degustaueris, nervosas ac duras, insuauēsque esse senties. Ossa verò, vbi eadē secueris, ligamenta, arterias, venas, & neruos, eiusque generis vniuersa præ sicca, & sine succo esse animaduertes. Vt hinc omnibus palām fiat, eos qui sensim ætate progrediuntur, sensim quoque exarescere: & quanto ortui sunt viciniore, tanto esse humidiores. Quantum verò in vitæ extremum declinant, tanto & sicciores reddi. Proinde quām etiam hoc loco insanit Brachelius, nemo non videt, vbi infantem non simpliciter humidum, sed siccum esse scribit, oblitus quoque eius, quod paulo antè in nostra prima genitura multis modis substantiam aqueam, superare terream dixerit. Sed infinitæ aliæ in eius scriptis pugnantia ac contradictiones occurrunt, quas singulas si excutere pergas, nunquam dicendi finem facies. Paucas itaque in nostris commentariis attigisse satis sit, vt ex iis reliquas, tanquam leonem ex vnguibus, æstimare possis.

Brachelius insanit.

Quæ medio statu horum, ac nuper natorum sunt, quæ utique iam ætate processerunt, quantum à senio absunt, tantum & ab extrema siccitate sunt remota. Quæ† iuniora sunt, atque adhuc augescunt, tantum ea quoque à gestati etiamnum fœtus humore absunt, quantum processerunt ætate. Florescens verò ætas omnium maximè animalium in medio extremorum consistit, neque sicut senium ad summam perducta siccitatem, neque veluti infantium ætas in humore & multo vuidomersa.

† videtur.

Florescens ætas.

COMMENTARIVS.

De quatuor reliquis ætatib⁹, quæ sunt inter infantiam, pueritiamve, & senectutē, hoc est, de pubertate, adolescentia, iuuentute & constāte ætate hoc loco Galenus tectè admodum differit. Pubertas à decimoquinto anno initium ca

Pubertas.

F. ij.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

Adolescentia. pit, & ad decimum octauum protenditur. Adolescentia autem à decimo octauo exorsa, ad vigesimum quintum vsque durat. Hippocrates tamen & interdum etiam Galenus, vt alibi diximus, vtranque sub pubertatis nomine complectuntur. Iuuentus, vigor, florens ætas, & consistendi tempus: iis enim nominibus omnibus idem significatur. orditur anno vigesimo quinto, & ad trigessimum quintum extenditur. Constans & media, scilicet inter iuuentutem & senectutem, declinans, seu virilis ætas, ab anno trigesimo quinto incipiens, quadragesimo nono finitur. Cæterum de harum ætatum temperie Galenus sic statuit. Qui iam ætate processerunt, vt sunt constantes, & iuuenes, quantum à senio absunt, tantum & ab extrema siccitate sunt remoti. Parum autem absunt constantes ætate, ideo non parum etiã ab extrema siccitate sunt remoti. Magis verò iuuenes, ideo magis ab extrema siccitate distant, minusque quàm declinantes sicci sunt. Rectissimè igitur Galenus hoc loco inquit, Florescentem ætatem siue iuuentutem omnium animalium maximè in medio extremorum esse. Per extrema autem intelligit infantium ætatem, & senectutem, vt ex sui ipsius interpretatione abundè liquet, inquit, Neque sicut senium ad summum perducta est siccitas, neque veluti infantium ætas in humore & vido multomersa. Quæ quidem Galeni verba non ita sunt accipienda, quasi iis verbis florentem ætatem mediam ac temperatam esse innueret. Id ipsum enim planè cum iis quæ tradit alibi, nempe côm. 7. libri Hippo. de Viçt. priua. pugnaret, vbi iuuentutem apertè calidam & siccam esse scribit. Media igitur est iuuentus nõ simpliciter, sed collatione pueritiæ, & senectutis, quarum hæc siccissima, illa verò humidissima existit. Nã inter has ætates reuera media est. Nam inter florentem ætatem & pueritiam, pubertatis inter eandem verò & senectutem, constans intercedit ætas. Vti hac ratione verè sit in medio eorum, quæ nuper nata sunt, & senectutis ætatem attingerunt. Porro Galenum etiam hoc loco florentem ætatem statuere per excessum, siccam, ex illius verbis promptè colligitur: ait enim illam non ad summam esse perductam, sicut senium, siccitatem. Igitur aliquam, non tamen ita vehementem, vt senectuti, inesse florenti ætati siccitatem iis verbis disertè innuit. Quamquam itaque iuuenes seu ætate florentes, inter pueros & senes medij sunt, nihilominus tamen calidos & siccos esse constat. Atque calidos quidem esse metipse Galenus sequenti capite monstrabit. Siccos verò esse, idè quoque Galenus manifestè affirmat, dum sectione prima Aphorif. commen. decimo quarto scribit, Puerorum substantiam esse humidam: eorum verò qui in ætatis vigore consistunt, siccam. Et quomodo florentes ætate non essent sicci, quum tamen in lucem editus homo, vt libri primi ca. primo de Tuenda sanitate copiose demonstrat Galenus, tum sicciior, tum valentior semper seipso efficiatur? Sicci præterea sunt iuuenes, si cum puberibus & adolescentibus, qui temperati sunt, vt paulo post fusius docebimus, conferantur. Vt toto celo errat Brachelius, qui locum hunc Galeni enarrans, per ἀκμήν Galenum hinc nequaquam, vt in aliis locis, iuuentutem, sed ipsam extremam adolescentiam intelligere scribit: quum tamen Galeno, ne per somnium quidem, tale commentum vnquam in mentem venerit, vt quem proprietatis semper studiosissimum fuisse constat. Coactus autem fuit hanc fingere ineptissimam interpretationem Brachelius, quòd hunc Galeni locum, vt alios propemodum omnes, non rectè intellexerit: & cur ille florentem ætatem maximè in medio extremorum esse dixerit, planè ignorauerit, putans

Bracheli⁹ ineptissimè ἀκμήν pro adolescentia interpretatur.

putans hanc iam dictis verbis optimam definiuisse. Porro ut Galenus per eos, qui inter infantes puerosve & senes medij sunt, florentes ætate: ita per iuniores, quos *νεώτερος* ipse sua lingua appellat, & eos qui adhuc auferunt, puberes & adolescentes intellexit. Quippe sunt hi ætate florentibus iuniores, & adhuc augentur. Neque enim adolescentes alia de causa sunt dicti, quam quod in ea ætate constituti, plurimum adolefcant. Qui autem *ἀκμῆ*, id est, vigorem attingunt, in iis incrementum omne sistitur, oisibus nimirum, Galeno etiam attestante, ipsis per siccitatem non ultra sequacibus. Ut hinc etiam perspicuum fiat, vigentes ætate siccis, & neutiquam esse temperatos. Puberes autem & adolescentes, in optimo temperamento consistere, adeoque temperatos esse, Galenus comen. 7. libri de Victu priuatorum, & sect. Apho. com. 18. confirmat. Ratio quoque ipsa prædictos esse temperatos conuincit. Nam quum necesse sit, ut humidissima & calidissima corporis constitutio, qualis est infantium, in siccissimam & frigidissimam, qualis est senum, transeat, fieri non potest ut ex humidissima reddatur siccissima, nisi per mediam ætatem prius transferit: non est autem neque florens ætas, utpote, quæ, ut Galenus ait, impenfe calida & sicca est: neque virilis siue constans, declinansve ætas, ut quam frigidam & siccam, eiusdem Galeni testimonio, esse constat, media: igitur pubertas & adolescentia, maximè media sit oportet. Errant igitur maiorè in modum qui constantem ætatem temperatam esse contendunt. Quomodo enim hæc esset temperata ætas quæ iuuentutem, quam valde esse siccam diximus, statim sequitur, nõ video. Imò quum constantem ætatem cõfestim senectus, quæ omnium siccissima est & frigidissima, comitetur, quis non animaduertit in ea maiorè quàm in iuuentute, utpote quæ longius, quàm cõstans ætas à senio distat, esse siccitatè? Non itaque constans ætas in vna dütaxat oppositione est intèperata, sed etiã in alia: frigida enim quoque est. quod Hippocrates etiam libr. I. de Victu ratione confirmat, vbi sic scriptum reliquit, Vir frigidus & siccus est, quod scilicet caloris impetus excessiue non amplius præpolleat, corpusque quiescens augeri desinat, ac frigidius factum sit. Hæc ille. In eo Galeni loco explicando lógiores fuimus non sine causa. Nemo enim hactenus fuit, quod sciam, qui illum legitimè enarrarit.

Cur igitur aliqui celebrium medicorum, humidum esse seniũ prodiderunt? An videlicet quod excrementorum abundãtia sunt decepti? Quippe tum oculi iis lachrymis suffunduntur, tum nares grauedine implentur, tum in ore eorum saliuæ copia exuberat. Adhæc tum tussunt, tum excreant pituitam, scilicet pulmones quoque hoc humore esse refertos indicantes. Venter etiam illis pituita est plenus, tum singuli articuli quodãmodo mucosi. Ceterum nihil horum obstat, quo minus senum corpora sicca censentur, ut quorum neruos, & arterias, & venas, & membranas, & omnium instrumentorum tunicas, multo quàm prius erant, sicciores inuenias. Circumfundi autem illis extrinsecus, intrinsecusque, aut pituitosum humorem, aut mucosum. Verum tantum abest ut eiusmodi signa vniuersa senilem ætatem humidam

F. iij.

Iuniores quos nominet.

Adolescentes cur dicti.

lib. I. de Tuen. sa. cap. I.

Puberes & adolescentes sũt temperati.

Comm 7. lib. de Vict. cap. I.

Error eorũ qui constantem ætatem temperatam esse statuunt.

Senum temperamentũ quale.

† ἀναπίμπλανται κορυφῆς.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

confirmant, ut etiam siccam esse propè testentur. Idcirco nanque particula quæuis siccior, quàm antè videtur, quòd per caloris imbecillitatem similiter non nutritur: foris enim copia illi, humidi excrementi † alluit. Corporis autem cuiusque internum profundumve, siccum est, quòd nec trahere intro nutrimentum valeat, nec eo sufficienter frui. Est ergo humidus senex, non propriis particulis, sed excrementis. Atque siccus, non excrementis, sed particulis ipsis. † Proinde alio genere siccus, alio humidus. Verùm non est ad præsens de excrementis eius, sed de propriis particulis disceptatio, quarum † naturales actiones vitam eius complent. His igitur siccus est senex, quibus puer est humidus: ipsis nimirum solidis corporis particulis, ossibus, membranis, ligamentis, arteriis, venis, nervis, tunicis, carnibusque. Meritoque Aristoteles senium marcenti stirpi adsimilat. Quippe stirpes quum nouellæ sunt, molles humidæque cernuntur: senescentes autem assiduè magis siccescere videntur: ad postremum aridæ prorsus redduntur, idque ipsis mors est. Quòd igitur siccissima ætatum senilis sit, ex iam dictis liquet. Quòd autem & frigidissima sit, id vel magis est euidens, ita ut de eo nemo dubitauerit. Nam & tangenti senes frigidi apparent, & facilè in frigidum statum mutantur: & nigri, & liuidi fiunt, & frigidis morbis pròptè capiuntur, apoplexia, neruorum resolutione, stupore, tremore, conuulsione, † grauedine, raucedine. Porro perit eorum omnis paulo minus sanguis, eoque vnà perit & coloris rubor. Iam verò concoctio ipsis, & digestio, & sanguificatio, & appositio, & nutritio, & appetentia, & sensus, & motus, oblata omnia sunt, vitioseque administrata. Et quid quæso aliud est senium, quàm via ad interitum? Ita si mors, naturalis caloris est extinctio, utique senium veluti tabes quædam eius fuerit.

COMMENTARIUS.

Cur senium nonnulli humidum esse putauerint.

Quum senium hætenus esse siccissimum demonstrauerit Galenus, nunc causam exponit cur aliqui medicorum illud humidum esse prodiderint. Nulla verò alia de causa id factum esse asserit, quàm quòd excrementorum redundantia decepti sint. Non est autem quòd, propterea quia superuacuis excrementis senes onerantur, hos humido temperamento esse arbitremur. Quippe non ipsæ solidæ senium particule humidiores sunt temperamento, sed ipsæ capacitates, quæ inter corpora patent, potius superuacua humiditate implentur. Vel, ut hîc Galenus ait, Foris, particulis senium humidum excrementum circumfunditur: intus autem & in profundo, quòd ad se trahere alimentum, & eo

& eo sufficienter frui nequeant, sicca sunt. Humidi igitur senes sunt, non propriis quidem particulis, sed excrementis, quæ iis circumfunduntur. Siccus vero particulis ipsis solidis, non excrementis, quemadmodum lib. 5. & 6. de Tuen. fani. & commen. 7. libri de Victu priuatorum Galenus copiosius demonstra-
uit, ut non sit opus hoc loco rem illam pluribus tractare. Brachelii impudentissimi hominis potius ineptias attingamus, qui sermonem istum Galeni de senii siccitate mancum esse dicit, atque lucem & explicationem desiderare. Nam raro, inquit ille Thesalius asinus, credo etiam quod nusquam siccitas corpus onerat. Ergo Bracheli nullus erit morbus siccus, ergo hectica non conficiet hominem, ergo senes omnium erunt validissimi. Sed quid illis omnibus absurdus aut dici, aut excogitari posset? Pergit autem ineptire Brachelius, attestarique experientiam. ait senem siccum minus excrementitium esse quam humidum: quum tamen constet, senes omnes simpliciter esse siccos, nullumque, nisi collatione ad alios senes, humidum dici posse. Præterea non valere Galeni rationem scribit, in qua conqueritur quod siccum corpus difficile insinuationem patitur: non enim malis, sed bonis succis corpus nutritur. Egregia planè ratio, quæ huic planè similis est, Plato non disputat in Academia, quia baculus stat in angulo. Denique falso impingit Galeno, quod siccitatem, excrementorum causam esse putet. quum sole meridiano clarius sit, hoc Galeno nunquam venisse in mentem, & à Brachelio, ut alia multa, impudenter esse confictum, ut qui horum excrementorum, quemadmodum etiam siccitatis, caloris imbecillitatem senum, causam esse disertè innuat. Excrementorum, eò quod alimentum imbecillus ille calor concoquere nequeat: siccitatis, quod frigiditas partium alimentum trahere intrò non valeat. Ut hinc nulli non perspicuum sit, Brachelium multis modis Thesalum vincere impudentia. Reliqua quæ affert talia sunt, ut ea neque Brachelius, neque alius qui lecturus est, intelligere possit, ita ut Heracliti perpetuò discipulum referat. Porro frigidum esse senium, manifestis argumentis Galenus probat, nec fuit unquam qui ea de re dubitare voluerit. Quare prolixiore commentatione in re manifesta opus non erit. Sciendum hoc loco erit, ubi Linacrus, In frigidum statum mutatur, conuertit, Græcè legi ἀποψύχεται, quod propriè animo linquuntur significat. Nihil autem refert hoc vel illo modo interpretaris, quia animi deliquium, corporis quoque refrigeratio comitatur. Reliqua per se patent.

Senes sunt sicci.

Brachelius impudentissimus homo.

Brachelius Thesalum impudentia vincit.

ἀποψύχεται.

Cap. III.

Verum non perinde de puerorum, & florentium ætate inter medicos conuenit: sed nec ditimere inter eos litem est promptum. Probabiles enim sunt utrorumque rationes, tum eorum qui pueros calidiores esse, quam florentes ætate censent: tum eorum, qui contra, florentes calidiores pueris esse contendunt. Alteri nanque ex eo quod sanguinis humor omnium, quæ in animalis habentur corpore, calidissimum natura sit: tum quod fœtus in utero propemodum sanguis tantum sit: postea verò formatis iam particulis, aliud os efficitur, aliud

Prior opinio.

† Διαπαρθεύειται.

F.iiiij.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

arteria, aliud vena, aliud diuersum ab iis aliquid, omnia tamé rubra: tum quòd sanguinem syncerissimum, calidissimúmque obtineant, calidissimum esse gestatú in vtero foetú colligunt. Quod si est, etiam pueros quanto gestatis in vtero propiores sunt, tanto esse florentibus ætate calidiores. Alteri, quòd etiam plurimus sit in florentibus ætate sanguis, ac copiosior quàm in pueris, vt eius occasione crebrò iis[†] è naribus sanguis profluat. Quinetiam quòd flauæ bilis succus, qui sanguine multo est calidior, plurimus iis sit, propterea calidiores esse florentes, quàm pueros, confirmant. Rursus illi ab ipsis functionibus, quòd tum augeantur, tū plura, quàm pro corporis sui portione, alimenta tum appetant, tū conficiant, validum esse in pueris calorem asserunt. Hi contrà, humiditatis occasione potius, quàm caloris vi augeri illos contendunt. At concoctione non modò florentes[†] superiores, sed etiam longè iis pueros esse inferiores. Nā & vomitiones iis ex incoctis cibis accidere, & deiectiones humidas, asperasque, & à succo alienas. Quòd si appetunt plura, nihil id facere ad caloris robur. Primum enim id non accidere caloris copia, vt animal appetat plura: imò contrà, refrigeratis scilicet iis partibus, quibus appetentia debetur. Deinde quoniam non tantum ad nutritioné, sed etiam incrementum[†] ipsis administrantur: idcirco etiam pluribus nutrimentis iis esse opus. Iam verò reliquis functionibus vniuersis, etiam nō obscurè inferiores esse pueros iis qui florenti sunt ætate, vt qui nec ingredi, nec currere, non portare, nec quicquam in summa[†] practicarū actionum similiter obire queant: quū florentibus tum sensum omnē, tum intellectū ad summā perfectioné, bonitatémque peruenisse dicant. In summa, puerum adhuc imperfectum esse, florentem, animal perfectum. In perfectis rationale esse[†] aiunt maximè actiuū, maximéque princeps elementum pollere. Quin somno quoque plurimo deditos pueros videre licet, contrà minimo florentes esse contentos. Quanquam hunc quoque aliter accidere, ne vel insanum quidem hominē censere aiunt, quàm calido victo quodammodo grauatoque humoris copia, veluti tum ex remulentis intelligere licet, tū iis qui balneo liberalius sunt vsi. Ita verò & Papauer somnificū esse, & Mandragoram, & Lactucam, & omnia quæ humidioré, frigidioréque téperie sunt.

COMMEN-

COMMENTARIVS.

Duas diuerfas inter se medicorum, de calore puerorum & florentium ætate, opiniones recenset, & quæ vtriusque fuerint rationes exponit: idque non temerè, probabiles nanque sunt, ita vt facilè imperitis imponere possent, nisi ab intelligente aliquo, qualem Galenum fuisse constat, antea exploratæ, & iustis rationibus exploratæ fuissent. Vtrarumque autem confutationes, partim ex iis, quibus ipsi inter se pugnant, rationibus sumuntur: partim ex iis quæ Galenus mox subiicit, colliguntur. Quæ verò à Brachelio hoc loco dicuntur tam inepta, absurda, & implicata sunt, vt confutationem nullam mereantur. Relictis igitur iis ipsis, ad alia magis vtilia digrediemur.

Atque tales quidem de propositarum ætatum temperie rationes, vtrinque afferuntur. Omnes enim recensere, superuacuum esse mihi videtur, quum formula epicherematum, vel ex iis quæ retulimus, satis clarè perspicui possit. Eminus enim vtrique, fermeque à secūdis priora colligunt. Ac tanquã iam sciat auditor quæ admodum auctio, quemadmodum concoctio, & quemadmodum nutritio fiat, verba faciunt. Simili modo de sensu, de motu, de functionibus tum practicis, tum naturalibus disputant. De somni quoque generatione, & ciborum natura, mentionem faciunt: quorum nullum simpliciter promptèque cognitum est, sed & multam disquisitionem requirit: nec potest fortasse vlli compertum esse, nisi qui prius humidam, siccam, calidam, frigidamque intemperiem sciat agnoscere. Quicquid enim eorum veluti scientes dicunt, id si docere eos cogas, prorsus disputationem de temperamentis, hanc scilicet cui nunc insistimus, desiderabunt. Quare per mutua, & ex mutuis fiunt iis demonstrationes. Ex iis quidem quæ nunc quarimus, ceu iam sint cognita, quum de actionibus disputant, & ciborum ac medicamentorum facultates inuestigant, ac de somno, & aliis id genus differunt. Rursus autem quæ nunc sunt proposita, per illa veluti prius iam nota demonstrant. Ego verò eiusmodi demonstrationes non probo: quin si fateri verum oportet, nec demonstrationes eas censeo, veluti diffusius in aliis ostendi, satiusque esse in omni docendi genere existimo, ordinem conceptionum definire. Si igitur principium omnis, quæ de temperamentis suscipitur disputationis, tractatio de elementis est, sintne ea impati-
 lia, prorsusque mutationis expertia, an alterari mutarique potentia, ab illorum verò cognitione secunda deinceps est proposita nunc disputatio, non vtrique sumenda est istorum fides ex iis quæ nondum sciuntur: sed sicut tum rectum est, tum verò iustum, quod sumendum ad demonstrationem est, vel euidens aliquid sit oportet,

GAL. DE TEMPERAMENTIS

vel quod prius fuit demonstratum. Non est igitur neque de somni generatione mentio facienda, neque de concoctione, neque auctione, neq; de alio id genus vlllo, sed ab ipsa sola nudaque subiectarum rerū substantia, disquisitio ineunda, sicuti in primo libro fecimus. Quippe statuentes aliud esse quod actu, aliud quod potestate: de eo quod actu iam calidum, frigidum, humidū, sicūmve sit, prius differendum esse diximus, subinde ad ea quæ potestate sint veniendum.

COMMENTARIUS.

Haecenus Galenus veterum medicorum, de temperamento puerorum & florentium ætate, opiniones ac rationes, non quidem omnes, sed præcipuas tantum recensuit. Omnes enim commemorare, superuacaneum erat, quum epicherematū formula, ex iis quæ relata sunt, satis clarè perspici possit. Sunt autem ἐπιχειρήματα propriè loquedo, argumenta inchoata. Hinc Valgius, vt testis est Quintilianus, rectissimè aggressiones vocavit: sunt enim argumenta, quibus aliquid probaturi sumus, etiam si verbis nondum explanatum, iam tamen mente conceptum. Cicero ratiocinationem appellavit. Epicherematū autem, vt idem testatur Quintilianus, frequentior circa credibilia est vsus. Quapropter quum hoc etiam loco medici non nisi probabilibus, in demonstranda puerorum & florentium ætate temperie, vsi sint argumentis, rectissimè illa Galenus epicherematum nomine donavit. Nunc eorundem argumentorum confutationes subiicit, vno omnia nomine damnans, quod posterioribus secundisve priora colligant, nempe ex auctione, concoctione, & nutritione demonstrare temperamentum puerorum & florentium conantur: quū potius contrà, ex temperamentorum ratione antea perspecta, illa omnia quæ iam dicta sunt, demonstranda ipsis erant. Simili modo de sensu, motu, actionibus tum practicis, tum naturalibus disputarunt: per illa enim quæ constat esse secunda, temperamenta, quæ sunt priora, demonstrare voluerūt. In summa, præpostero demonstrandi ordine in omnibus suis argumentis vsi sunt, priora posterioribus demonstrare volentes. Quare quū hoc nomine omnia sint inefficacia, peculiari confutatione non egent. Igitur nihil restat, nisi vt pauca quæ ad intelligēda Galeni verba requiri adhuc videntur, subiiciamus.

Ἐπιχειρήματα.
Lib. 5. cap. 10.

Lib. 5. cap. 14.

Argumentorū,
quibus priores
medici vsi fuerunt,
confutationes.

Πρακτικὰς ἀ-
κτiones.

Ὁβσεptiones.
Νοήματα.

Animaduertendum itaque initio πρακτικὰς Græcis dictas actiones, non esse propriè nisi voluntarias, motrices præsertim, vt sunt ingressus, cursus, & id genus aliæ actiones. Atque hac sanè ratione aduersus naturales distinguuntur. Qua quidem in significatione hoc in loco vsurpantur. Interdum tamen practicæ actiones Galeno vocantur omnes hæ, quæ cum loci mutatione fiūt, non curando num voluntariæ, an naturales sint. Hoc modo attractio, retentio, distributio, & expulsio practicæ dicuntur actiones, quod scilicet iam dicti naturales motus consortium, seu communionem quandam cum voluntariis motibus habeant. Vtræque enim cum loci mutatione accidunt, quemadmodum copiosissimè capite decimo libri tertii de Symptomatum causis diximus. Dein nomine obseptionum quæ Græcis νοήματα vocantur, intelligit communes notiones, & quæ Aristoteles principia, & alij Dialectici dignitates, maximas propositiones, summas, & immediatas, vocarunt. Atque inter hæc

hæc ordo quidam est, vt alia aliis sint illustriora, aut etiam priora. Neque enim semper quod euidens est, ad demonstrationem vsurpatur, sed id etiam quod prius fuit demonstratum, vt fusius cap. 3. libri de Curandi ratione per sang. missionem diximus. Postremo loco vbi ait considerandum esse, num elementa sint prorsus mutationis expertia & impatibilia, an alterari mutarique potentia, duplicia esse elementa innuit. Quædam enim sunt impatibilia, qualia sunt Asclepiadis. Is enim minimas & incompacta corpuscula, quæ ipse *ἄκυσ*, Epicurus verò & Democritus *ἀτόμους* vocauit, elementa humani corporis esse finxit. Quæ quidem impatibilia sint oportet. Quod enim patitur & dolet, hæc duo habeat necessum est, vt sit alterabile, ac sensibile. Insectile autem & incompactum corpus, nec alterari, nec sentire potest: igitur impatibile. Alterari verò nequit, propterea quòd qualitibus vacat. Insensibile verò est, eò quòd insectile sit, quemadmodum lib. 1. de Elementis, & in eo quem de Artis cõstitutione scripsit, & cap. 2. libri de Morborum diffe. copiosius Galenus mōstrauit. Quædam autem alterantur & mutantur, qualia sunt ea quæ Hippocrates, & optimi quique alii tum philosophorum, tum medicorum statuunt elementa, nempe calidum, frigidum, humidum & ficcum, vt locis iam indicatis diffusius docetur.

Duplicia elementa.

Porro eorum quæ actu calida, frigida, humida, sicca sunt, obuia, promptaque omnibus cognitio est, vtpote quæ tactu discerni queant: qui scilicet & ignem ipsum calidum esse docuit, & glaciem frigidam. Quòd si alia quapiam ratione notionem agnitionemque calidi, frigidive habent, dicant hanc nobis. † Perplexam enim ac nullius effectus sapientiam promittunt. Imò si verum fateri licebit, stuporem potius, si rerum sensibilium alium quempiam habere se iudicem meliorem putant, quàm ipse sit sensus. Atqui si eorum quæ actu sunt calida, alius esse iudex quàm tactus, nullus potest: tangant iam deinceps multos viros, tum senes, tum adolescentes, tum pueros, tum infantes: ita enim inuenient, qui magis, minusve calidi sint. Sin de rebus sensibilibus rationales demonstrationes quærunt, iam de niue ipsa inquirendum est, censenda ne, sicut omnibus hominibus apparet, candida, an sicut Anaxagoras asseuerauit, non candida. Iam verò de pice simili modo coruòque, ac reliquis omnibus æstimandum. Neque enim si non habenda est oculis fides de albo quod vident: de nigro sine demonstratione fides est habenda. Omnia igitur quæ sensui apparent, si iam fide carere dicunt, nec colorem album esse dicant, nisi prius id viderint ratione: imò nec calcem, nec diem, nec solem. Ad eundem modum & de voce, auribus fidem abrogent: & de odore, naribus: & de omni tangibili, ipsi tactus sensui. Et nõne hæc sunt Pyronis hæsitatio, & nugæ immensæ? Sanè

† ἀμύχανον

† Logicas.

Pyronis hæsitatio.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

æquum fuerat, eos qui optimā sectam in philosophia elegerint, quæ scilicet calidum, frigidum, humidum, & siccum principia & elementa statuit, non tantum descivisse à viris qui hæc posuerunt, ut quod omnis demonstrationis principia sunt, & quæ sensui, quæque intellectui sunt manifesta, non cognoscerent. Et profectò quisquis de iis addubitat, frustra de aliis inquirat: utpote ne vnde quidem sit incepturus, quicquam sibi relinquens. Vnde igitur in tam longam viam diuerterunt, ac sensibilibus rerum cognitionem ratione consequi tentarunt? Ego sanè ne cogitare quidem possum. Eoque quod actu calidum est, tactu iudico. Si quid autem adhuc calidum non est, sed ut tale fiat, est idoneum, quod utique potestate calidum appellamus, id ratione inuestigare conor. Hi verò omnia nescio quo pacto subvertunt, & argumētis prolixè rhetoricantur. Sed hos mittamus, illius tamen nunc minimè oblitus, quod vnum pravorum dogmatum principium sit, nihil de demonstratione prius meditatam, simul res ipsas inquirere, simul veluti scientem quidnam demonstratio sit, demonstrare tentare.

COMMENTARIUS.

Ostendit hoc loco quod ea quæ actu calida, frigida, humida & sicca sunt, non alia ratione quàm tactu discerni possint. adeoque reprehendit nonnullos veterum, qui omnem fidem sensibus abrogarunt, quum in confesso sit, nullam esse certiore cognitionem, quàm quæ à sensibus orta est. Ab iis quoque quicquid animo cernimus, originem traxit. Quemadmodum igitur colores, oculorum beneficio interno scimus: & de vocibus iudicaturi, auribus: de odore, olfactui fidem habemus: sic & de principibus qualitatibus quæ sub tactu recidunt, non est tactui fides abroganda: sed in summa, cuique sensui de iis quæ perceperit, & propria obiecta re iudicaturus, tanquam exploratori & vero iudici nuntio ve credendum. Si quis autem sprete sensuum autoritate, omnium sensibilibus rerum logicas demonstrationes requirit, quibus colorem album esse, coruum nigrum, ignem calidum, glaciem frigidam sibi persuadeat, is profectò desperata cognitione certi, omnia in suspensionem, & ignorantiam, hæsitacionemque, Pyrrhonis instar, trahet. Quod nisi fecisset olim Anaxagoras, cuius etiam lib. 2. Academicarum quæstionum meminit Cicero, nunquam niuem nigram dicere voluisset. Quid multa? sublatis sensibus, & horum abrogata fide, qui quasi fundamenta quædam sunt scientiarum, nihil iam quicquam relinquetur, vnde sumi possit demonstrationis exordium. Quum igitur sint illorum iudicia tanquam communes animi notiones, si quid illis spretis ad demonstrationem præponetur, iam omnis doctrinæ ratio in confusam perturbationem acta concidet, atque ex posterioribus, quæ admodum medici illi quorum paulo antè meminit Galenus, fecerunt, priora necessariò connectent. Cæterum Pyrrho, cuius hîc mentio fit, Heliensis, pictor primùm fuit, dein Anaxarcho adhærens, hunc philosophandi modum

commen-

commentus est, vt de nulla re decerneret, aut constitueret quicquam, neque quicquam posse comprehendi diceret. Huius discipuli, à magistro quidem Pyrrhonii, à dogmate autem Sceptici, quasi dicas quæsitores vel confideratores, quòd semper quærant, & in veritatis inquisitione versentur, ac nunquam inueniant, dicti sunt. Habuerunt etiam alias appellationes, quas apud Laërtium in eius vita reperient studiosi. Reliqua omnia per se sunt clara. Brachelii nœnias de iis quæ potestate sunt calida in tertio libro excutimus.

Sceptici.

Brachelii nœnias.

Denuo igitur ad propositum reuersi calidum quod in ætatibus cognoscere cupimus, primùm & maximè tactu iudicemus. Erit autem optimum iudicium in vno eodémque vnus infantis corpore. Potest enim & qualis calor ille ante biennium fuerit, in memoria reponi: & qualis nunc sit post duos fortè, vel tres interpositos annos. Si nanque mutatio omnino vlla ad calidum, frigidumve infanti facta videbitur, nullum præterea negotium erit, qui vsque ad florentem ætatem futurus sit excessus, colligere. Quòd si plures puellos pluribus conferre florentibus ætate velis, †graciles gracilibus, quadratos quadratis, & †crassos crassis conferes: æquè & qui colore, & reliquis omnibus, quoad fieri potest, similiter se habeant. Quippe si differentiam in ætatibus inuenire studeas, in similibus quàm maximè licet naturis, eam inquisitionem tutius facies. Porrò in contrariis naturis hanc disquirere non parui erroris est occasio, quum interim † non exploratorum corporum ætatis, † sed naturalis temperamenti gratia, differentia existat. Ad eundem modum tum victu vniuerso, tum temporum quibus exploratur statu, pari modo se habentia corpora eliges, non exercitatum quieto comparans, non balneo vsus ei, qui eo non sit vsus, non ieiunum saturo, non sitientem ebrio, non eum qui sole incaluit, ei qui ex frigore riger: non eum qui vigilauit, ei qui dormiuit: nec denique eos quibus cōtraria est vel natura, vel victus ratio, vel quælibet rerū circumstantia. Sed reliqua omnia sint quàm fieri licet paria, vna ætate excepta. Pari modo si vnū eundémque puellum cum seipso conferes, omnes eius externas circumstantias similes ad vnguem seruabis: quòd scilicet, si qua harum alicuius causa in calore & frigore differentia contingit, ætatis mutationi non imputetur. Longam tibi experiendi rationem fortasse tradere videor, sed planè verissimam, atq; ex ipsa rei quæsitæ essentia desumptā, sicut in iis quæ de demōstratione scripsimus à nobis est proditū. Tu verò fortasse cōpen-

† εὐσαρκῶν
† παχίων.

† δὲ διὰ τὴν ἡλικίαν.
† ἀλλὰ διὰ τὴν φυσικὴν κρᾶσιν.

† ἐὰν δὲ ἡλικίαν
† ἰσότητος ἔσται
† ἰσότητος ἔσται

G.j.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

diariam voles; minimè curans si falsa sit. Scito ergo non solum falsam te, sed etiam longam ingressuram viam, neque tribus, quatuorve annis, quod requiris inuenturam, sed tota vita in ignorantia versandam. Quantum enim accipi ex memoratorum virorum controuersia licet, non est quod putemus clarè aliquid demonstrari posse. Sed nec †rationabile omnino est, ex iis quæ posteriora sunt, ea probari quæ sunt priora. Ergo calidum, frigidumque corpus, quod saltem actu, nec adhuc potestate tale sit, sensu iudicemus, misso nunc tum primorum iudicio, tum reliquis omnibus notis. Ette iam rectè iudicaturum, ad ipsam experientiam remitto.

COMMENTARIUS.

Quum hætenus docuerit quod calidum frigidumque actu corpus, tactus sensu sit iudicandum, nunc si calidum in prædictis ætatibus hoc pacto cognoscere cupimus, quatuor nobis diligenter esse obseruanda monet. Primum est, vt in vno, eodemque vnus infantis corpore iudicium fiat. Ita enim facilè num aliqua mutatio ad calidum frigidumque infanti illi facta sit, & qualis vsque ad florentem ætatem futurus sit excessus, colligere licebit.

2. Secundò, si plures pueros pluribus ætate florentibus conferre volumus, studendum omnino erit vt graciles gracilibus, quadratos seu mediocri corporis habitu, quadratis, & crassos crassis: in summa similes quàm maximè licet naturas inter se conferamus. In contrariis nanque naturis differentiam in ætatibus disquirere, non exigui erroris occasionem præbet, quum aliquando non propter ætatem eorum quæ explorantur corpora, sed propter naturalem temperiem differentia existat. Quod igitur tum vnus altero calidior, vel frigidior est, habitui corporis, ac diuersæ vtriusque naturæ, non ætati tribuendum. Tertiò, corpora quæ explorantur tum in victus ratione, tum temporum in quibus iudicantur statu, pari modo se habere oportet, quemadmodum pulchrè exemplis Galenus in contextu explanauit. Quartò, si eundem puerum cum seipso conferre volumus, vt omnes eius externæ circumstantiæ ad vnguem similes sint necesse est, ita nimirum in calore & frigore eodem se modo habeat. Atque si iam dictas quatuor condiciones in iis quæ actu sunt calida frigidave explorandis obseruaueris, tactus de iis rectissime iudicabit.

Calidum in prædictis ætatibus cognoscere cupientibus, quatuor sunt obseruanda.

Galenus de calore puerorum & florentium ætate iudicium.

Meum autem iudicium ipse interpretabor. Complura enim deinceps corpora, non puerorum modò, verumetiam infantium, adolescentium, & ætate florentium curiose tangens, neutros vera locutos inueni: nec eos qui absoluto sermone calidiorum, nec eos qui frigidiorum esse florentem ætatem, quàm puerilem, dixerunt. Si enim reliquis omnibus quæ extrinsecus adueniunt alterationibus circuncisis, eas quæ ex sola ætate proueniunt differentias æstimaueris, neuter absolutè loquenti videbitur

debitur tibi calidior. Quippe dissident eorum calores qualitate, quæ ex[†]imparitate difflatus creatur. Cuius rei occasione nonnulli vel eos, qui secum versentur, vel seipso fallentes, alii puerorum alii iuuenum, valentio rem esse calorem autumant. Est enim puerorum calor magis halituosus, & copiosus, & tangenti blandior. Florentiū verò ætate calor, subacre quiddam habet, ac non suaue. Hæc igitur tangenti occurfus differentia, plures inducit, vt florentium corpus calidius esse pronuncient. Res verò aliter se habet: quippe qui in varia materia tactum suum ad calorem, tum valentio rem, tum imbecillio rem, tum parem discernendum exercuerit: huic non dubito puerorum calorem, florentium calori, vel parem, vel amplio rem visum iri. Est porrò exercendi ratio hæc. Incipiendum enim ab eo quod euidentissimè est. Balnearum aër ita est aliquando calens, vt nemo eum ferat, sed vri in eo versatus videatur: aliquando ita est frigidus, vt sudare in eo non sit. Iam tertium quoque ab iis diuersum, quem vtique maximè requirimus, temperatum aëris statum quid refert dicere? Idem tres caloris status in solii quoque apparent aqua. Quippe quæ & calida adeò vt urat: & frigida adeò, vt ne calefaciat quidem: & temperata adeò, vt calefaciat modicè, sæpe cernitur. Ergo si te, vter sit calidior, perconter, aquane temperata, an aër temperatus, neutrum dicere possis. Quum enim ambo similiter corpori [†]blanda sint, & mediocri temperie, [†]Suauiâ, alterum eorum dicere calidius esse, alterum frigidius, nulla dici ratione videtur. Iam si intelligas aquam labri, ea esse caliditate vt ferueat: aut aërem balnei prorsus inflammatum: ab vtroque te pari modo deurendum constat. Rursus si aquam ita intelliges frigidam, vt procul à glaciando non absit: aut aërem prorsus refrigeratum, sicut quum ningit, conspicitur, patet quòd vtriusuis occurfu pari modo refrigeraberis, rigebisque. Ergo summum tum calorem tum frigus similiter in aqua, similiterque in aëre finge: præterea medium amborum extremorum statum simili modo in vtroque constitue: hoc casu quod in medio interuallo extremorum, & medii status tum in aëre est, tum aqua, eisdem excessus distantiaque rationes habebit. Tantòque dices alterum mediocri esse calidius, quanto alterum. Ad eundem modum & frigidius quàm mediocre, tanto esse aquam aliquando dices, quanto & aërem: tametsi

G.ij.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

suus utriusque occurfus tangenti idem non fit utrique . Neque enim simili modo aqua temperata sicut aër temperatus tactum afficit. Et quid opus est in tam dissimilibus exemplum proponā? quum ipse aër qui simili sit calore, variè tangenti occurrat, prout aliàs veluti caliginosus & halituosus, aliàs veluti fuliginosus & fumosus, interim purus omnino est. Igitur in pluribus, iisdemque differentibus, æqualitas caloris consistit: quæ inconsideratis, quasi inæqualis sit, imponit: propterea scilicet quòd non vnde quaque similis apparet. Ceterum homo, qui rationes quas proposui, expenderit, & sensum in multa particularium exercuerit, is nimirum æqualitatem caloris in pueris florentibusque inueniet: nec eo falletur, quòd alter in humida, alter in sicca substantia representetur. Quippe lapis aliquando pari cum aqua calore esse potest, nullum eo faciente discrimen, quòd lapis siccus sit, aqua humida. Ita igitur mihi quum pueros, iuuenes, adolescentes millies considerassem: præterea eundem infantem, puerum, adolescentemque factum, nihilo calidior visus est: nec puer quàm ætate florens: nec ætate florens, quàm puer. Sed tantum (quemadmodum dixi) in pueris magis halituosus, & multus, & suavis: in florentibus exiguus, siccus, nec similiter suavis esse caloris occurfus. Siquidem puerorum substantiæ, utpote humide, multum foras effluit: florentium substantiæ parum, utpote sicce. Itaque neuter eorum simpliciter videtur calidior, sed alter multitudine eius quod difflatur, alter acrimonia. Quippe insiti caloris puer plus habet, cuiusque † blandioris, siquidem ex sanguine & semine ortum habet. In florentibus ætate, exiguus & siccus, nec similiter suavis calor tangenti occurrit.

† Suauioris.

COMMENTARIUS.

Nunctandem neutros priorum medicorum, de puerorum & florentium ætate, vera locutos esse, nec eos qui simpliciter calidiorem, nec eos qui frigidiorum esse florentem ætatem, quàm puerilem dixerunt, ostendit: atque suam interponit sententiam, puerorum & florentium ætate calorem esse æqualem statuens, & utrisque, quòd ad quantitatem eius attinet, parem esse caloris copiam, differre tamen hunc ipsum qualitate. Nam puerorum calor magis halituosus, & copiosus, & tangenti suavis est. Florentium autem ætate, exiguus, siccus, subacris, adeoque tangenti haud similiter suavis. Est enim puerorum substantia aquosa & aërea, ideoque quod ex ea difflatur, vaporosum est, atque suaue. Contrà verò quum florentium

Galeni de puerorum & florentium calore sententia.

rentium ætate, substantia sicca & terrea sit, ideo quod ex ea defluit, fumum fuliginosumve est & acere, adeoque insuaue, & tactum nostrum corrodens. Quum igitur duæ sint substantiæ, atque hæc quidem tristem, illa verò suauem calorem habeat, alterum quidem florentes ætate plurimum habent, alterum verò pueri. Neuter igitur eorum simpliciter calidior videtur, sed alter multitudine eius quod diffatur, alter acrimonia. Siquidem puerorum substantiæ, utpote humidæ, multum foras effluit: florentium autem substantiæ parum, utpote sicca. Quòd verò ex humida aquosave & æreæ substantia, plus quàm ex terrea & sicca, etiamsi ambæ sunt æqualiter calidæ, defluat, in externis liquidò licet intueri. Nam ex aqua & oleo calefactis, plurimum defluit atque dissoluitur. Ex ferro verò & aëre, atque lapidibus, minimum. Plura eius rei exempla atque testimonia sect. 1. Apho. commen. 14. Galenus affert. Parem itaque puero & iuueni infidere calorem, si, reliquis omnibus quæ extrinsecus adueniunt alterationibus circuncisis, eas quæ ex sola ætate proueniunt differentias æstimaueris, tactus iudicio deprehendes. Atque quæ diximus vera sunt, si ea ad pueros optimi status, & eos qui inter pueros mediocritatem obtinent, retuleris. Horum enim calor eodem gradu quo prius, adeoque similis, usque ad vigorem manet. Ideoque collati cum iuuenibus, parem cum illis calorem habent. Quòd si verò puer aliquis optimi status non fuerit, & inter pueros mediocritatem haud tenuerit, sed optimis frigidior ac humidior fuerit, huius certè calor, ut lib. 1. de Tuenda sanitate, capite decimo Galenus attestatur, augetur. Atque hanc quidem esse hoc loco Galeni sententiam notius est, quàm ut pluribus demonstrari à nobis debeat. Nemo enim est qui non intelligat, de iis, qui ab optimo statu puerorum declinant, Galenum loquutum non esse. Quum enim simpliciter loquatur, de iis inaudiatur oportet, qui pueris conueniens temperamentum sortiti sunt, non verò de iis qui ab illa mediocritate ad intemperantiæ latus declināt. Hos nanque ita comparatos esse constat, ut vnus altero vel calidior, vel frigidior sit. Cæterum ratio exercendi tactum, exemplo aëris calentis, frigidi, & temperati: quæ item calidæ, frigidæ, & temperatæ à Galeno proposita satis nota est, nec vllam explicationem desiderat: ad alia itaque progrediamur oportet.

Cap. IIII.

ERgo calidi frigidique corporis solus tactus est iudex, Humidi & sicci iudex quis. Humidi autem & sicci vnà cum tactu ratio. Quippe quod siccum est, durum prorsus est, at hoc tactu omnino dignoscitur. Non tamen si quid durum est, id statim & siccum est. Etenim inseparabilis à sicco corpore duritia est, non tamen eius vnus propria. Nam & quod à frigore cōcretum est, durum cernitur, sicut glacies. Quo utique minus sicci humidique adeunda statim discretio est, ante scilicet quàm æstimatum sit, quemadmodum se in calore habeant & frigore. Neque enim si quid cum summo frigore repræsentatur durum, id

G.ij.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

etiam siccum est . Nec si quid cum vehemēti calore est molle, idem statim est humidum . Verū quum mediocriter est calidum, tum æstimare durum ne, an molle sit, oportet. Si enim molle sit, humidum est: si durum, siccum.

COMMENTARIUS.

Humidum & siccum vt diu dicandum.

Haftenus calidi & frigidi corporis solum tactum esse iudicem, docuit. Nunc humidi & sicci iudex quis sit, demonstrare pergit. Hæc enim non solū tactus iudicio, quemadmodum calidum & frigidum, sed vnà cum tactu, ratione cognoscuntur. Neque enim quicquid durum est, idem statim siccum etiam est. Quippe glacies dura est, non tamen sicca. Neque quicquid molle est, idem statim & humidum. Cera enim eliquata mollis est, non tamen humida. Quòd enim glacies iam sit dura, id vehemēti frigori acceptum referēdum erit: quemadmodum quòd cera mollis, calori. Pari ratione neque contrario modo sequitur, Hoc humidum est, igitur molle. Nam ferrum, æs, & multa alia calore ignis fusa, humida sunt, non tamen mollia. Abeunte enim calore aduentitio & extraneo, dura omnia tactu apparent. Sequitur verò si ita colligas, Hoc siccum est, igitur durum. Nam inseparabilis est à sicco corpore duritia, neque fieri potest vt aliquid actu siccum sit, quin idem etiam durum sit. Sic lignum actu siccum est, igitur etiam durum. Arena sicca, igitur etiam dura. Ferrum siccum est, itaque etiam durum. Non est igitur rimosa hæc Galeni dictio, vt Brachelius censet, imò perpetuò vera. Quicquid enim actu siccum est, idem etiam prorsus durum erit. Quare exemplum de ferro fuso, à Brachelio non rectè accommodatur. Quippe id non est actu siccum, sed humidum. Quòd igitur ferrum tum non durum, nulla alia de causa accidit, quàm q̄ iam actu etiā humidum sit. Quid multa? non potest Brachelius in vniuerso hoc orbe ostendere rem vllam actu siccam, quam nò duram quoq; esse fateri cogatur. Quæ igitur eius est impudentia, quis furor, aut quæ infania, vt in re omnibus manifestissima, Galenum mendacii accusare audeat? Sed Thessalum illum sinamus suo more ineptire. Si aliquis certo tum quidpiam reuera durum aut molle sit, scire voluerit, is æstimet, & de eo planè quum mediocriter calidum est, pronunciet. Si enim tum molle est, humidum erit. Sin durum, siccum. Atque hæc iudicandi ratio neminem fallat. Hic pro immensa sua prudentia Brachelius alium definiendi humidum & siccu, affert modum, talem tamen quem metipse perpetuitatem non obtinere fateatur. Quare non est cur illum amplecti debeamus.

Brachelius suā metipse stultitiam prodit.

Verū si hæc ita se habent, partium quæ in humano corpore sunt duræ, nulla est humida. Neque enim tanta esse in eo frigiditas potest, vt aliquid in ipso concrecere in duritiem queat. Potest enim quod prius fuit fluxile, aliquando † ad quandam cōsistentiam peruenire, veluti † pinguedo. Quod enim oleosum in sanguine fluxilèque & pingue est, vbi in frigidum venit locum, cogitur: durum tamen ne sic quidem efficitur. Commodè igitur dictum veteribus est, humidissimam esse pinguedinem.

† αἷς οὐρασίη
τινα.
† ἡ πικρὸς.

COMMEN-

Rectissimè hoc loco vbi qua ratione humidum & siccum actu cognosci debeat, tradit Galenus, in discrimina partium corporis humidarum & siccicarum incidit. Vt mirari satis non possim Brachelij impudentiam ac inconstantiam, vt qui hunc satis obliquè in harum rerum mentionem incidisse in titio dicat, & tamen mox id ipsum vt faceret Galenus, ordinem exegisse fatetur. Sic nusquam non hominis se stultitia prodit. Ex iis autem quæ paulo antè dicta sunt, Galenus colligit nullam partem corporis duram esse actu humidam, sed in vniuersum omnes esse siccas. Si enim verum est, quod suprà quoque, lib. nimirum 1. cap. 9. est dictum, corpus de quo iudicandum est num humidum an siccum sit, mediocriter calidum esse debere, nulla pars corporis quæ dura est, humida esse potest. Quippe bifariam aliquid durum redditur, vno modo à siccitate, altero verò à cōcretionē. Nō possunt autē à cōcretionē vllē corporis partes esse duræ: neq; enim tanta esse in corpore frigiditas potest, vt aliquid in ipso cōcrescat in duritiē. igitur à siccitate duritiē illā contraxerint necesse est. Fieri quidē potest, vt in corpore tāta sit frigiditas, vt id quod prius fuit fluxile, ad quandā perueniat cōsistentiā: veluti est Græcis vocata *πιμελη*, Latinis pinguedo & adeps. Consistentiam autem, quam *ούσασιρ* Galenus nominat, obtinent ea quæ neque omnino dura, vt lapides, neque profus liquida vt diffuāt, metipso Galeno lib. 2. Prog. cōm. 13. teste, existūt. Adeps itaque seu pinguedo quanquam consistentiam quandam obtinet, tamen dura dici ob id non debet, vt rectissimè à veteribus dictum sit, adipem seu pinguedinē esse humidissimam. Cōsistentiam autem suam ita acquirit. Quod in sanguine oleosum, fluxile, & pingue est, vbi è venis in frigidum locum, quod genus membranæ sunt, incidit, in iis cogitur. Hinc corporibus quibus frigidior est natura, copiosa: calidioribus autem pauca innascitur pinguedo. Albescit verò ex earum partium natura, quibus apponitur & cohæret. Quoniam igitur illi primum ortum confert tum sanguinis, tum loci in quem incidit natura, horum certè differentia magnam illius dissimilitudinem suscitabit, vt sit alia alia crassior duriórque, vel tenuior atque mollior. Has autē nominis varietas toto propè genere disiunxit. Nam, vt libro. 11. de Simpli. medica. facul. testis est Galenus, *στέαρ* Græcis, seuum Latinis appellatur, quod crassius, & magis terrenum est. Græcis verò dicta *πιμελη*, Latinis pinguedo adēpsve humidior & liquidior. Proinde pinguedo celeriter ab igne liquefcit, nec facilè vbi liquata fuerit, rursus concrefcit cogiturve. At seuum nec facilè funditur liquefcitve, & fusum celerrimè coit. multoq; apparet pinguedine durius. Hinc est quòd boues & capræ, & quæcunque id genus cornigera sunt, ob siccitatē plurimo seuo pinguescant. Sues autem & alia non cornigera, propter naturalem temperamenti humiditatē, pinguedine abundant. Variat quoque pinguedo in vno eodémque animali, nec passim sui similis est, sed pro partis vi & natura dispar. Quippe venter inferior vt qui magna ex parte membranofus est & longè disitus à fonte caloris, multa pinguedine cōfertus est, eaque duriore & sicciore, qualis potissimùm renes ambit & obsepit. Quæ sub pectore partes conditæ sunt, minus adipis congefserunt, eiuſque mollioris: qualis circa pericardium & cordis basin videri solet. Sed de adipe satis.

Secundo post eam loco carnosum genus. Eius sunt plures spe-

G. iij.

Bracheliiim.
pudencia.

Aliquid bifariam durū redditur.

Consistentiam quæ obtinent

Pinguedinis generatio.

Στέαρ.
Πιμελη.

Cornigera seuo abundant.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

Caro propriè
appellata.

cies. Prima quidem quæ propriè caro appellatur, quam scilicet nusquam in corpore per se inuenies, sed est perpetuò musculi pars. Ab hac cuiusque viscerum propria substantia est. Eam Erasistratus parenchyma vocat, & quasi pro re parua leuique habet: parum intelligens cuiusque visceris actionem huic carni acceptam referri. Sed horum nunc non est tempus.

COMMENTARIUS.

Caro simplex
nusquam repe-
ritur.

Carnis duæ
differentiæ.

Παρέγχυμα.

Actiones sub-
stantiæ proprie-
tatem sequun-
tur.

Post adipem pinguedinè in mollitie, adeoque humiditate, secundum inter corporis partes locum carnem obtinere, Galenus in presentiarum monstrat. Simplex autem caro nusquam inueniri potest, quæ per se consistat, sed solidioribus villis adnata atque circunieccta, vi sua & multitudine cõcretam ex se molem vniuersam, carnis nomine designat. Vniuersi verò eius generis ambitus in duas differentias secatur. Vnà musculorum est, quæ scilicet fibris musculorum innascitur, & propriè caro appellatur. Altera est viscerum, vt cordis, lienis, iecoris, renum, & pulmonis. Hanc Erasistratus Græcè παρέγχυμα, quasi affusionem dicas, vocauit, propterea quòd ex venis, Galeno, lib. II. de Simplici. medi. facul. teste, effusus sanguis, circa vasa cõcrescat. Quæ autem in intestinis, gula, ventriculo, vteroque sunt, sine priuato nomine relinquit, & cõmuni nomine appellat. Porro cuiusque visceris actio, huic carni accepta refertur. Quippe omnes periti naturæ interpretes tum philosophi, vt lib. 7. Anato. administra. inquit Galenus, tum medici, fatentur actiones substantiæ proprietatem imitari. Huius rei gratia, quæ quidem particulæ eandem substantiæ speciem obtinent, similiter agunt, etsi diuersis permultis insunt animantibus. Quæ verò non habent, diuersa harum est actio, quamuis vnus animantis existunt particulæ. Cor nanque totum, similem cuilibet cordi functionem obit: & thorax thoraci, & pulmo pulmoni: renes autem & vesica, neque horum alicui similem, neque iecori, neque vetriculo. Quapropter neque musculi eandem cum corde actionem habent, quoniam neque substantiam. Est enim cordis motus non arbitrarius, nec cessare, quoad animal vita fruitur, potest. Musculorum autem actio motusve quiescit, ac rursus excitatur, animalis arbitrio subseruiens. Quocirca in singulis ex substantiæ proprietate propria quædam actio consequitur. Nihil itaque mirum si iecoris quoque corpus ex propria sua substantia & natura, propriam actionem est consecutum, nempe sanguinis procreationem. Quippe maximè rubrum cernitur perinde ac sanguis, ideoque sanguinis generationem caro iecoris procurat, vt copiosius lib. 6. de Hippocratis & Platonis placitis Galenus docet.

† Πέσωνα.

† ὀμιλός.

Quòd autem ipsum cerebri pulmonisque proprium corpus, proximum pinguedini humiditatis ratione sit, ex mollitie eius coniectare licet: non enim à frigido† cogitur, quum nec à calore fundatur. Propinquam iis naturam habet† medulla. Non est tamen eiusdem generis cum cerebro & spinali medulla, ea quæ in quolibet habetur osse. Sed cerebrum & spinalis medulla eiusdem sunt generis. Reliquæ omnes medullæ, alterius sunt natu-

ra. Est tamen humidius ac calidius cerebrum, quàm spinalis medulla, eoque etiam mollius. Præterea ipsius cerebri priores partes tanto sunt humidiores, quanto molliores. Omnia tamen hæc cute non humidiora modo sunt, sed etiam frigidiora. Vnóque verbo omne exangue frigidius sanguine prædito est.

COMMENTARIVS.

• Pergit Galenus in commemorandis partibus corporis humidis, & proximum pinguedini in humiditate esse cerebri & pulmonis corpus asserit. Cerebrum & pulmo. Idque ex eius mollitie colligit, quòd nimirum vtriusque corpus, vt pinguedo, à frigido haud cogitur, nec à calore funditur. Ambobus enim iis indicibus conuicimus & cerebrum & pulmonem, minus quàm pinguedinem esse humida. Si enim æqualis illis cū adipe pinguedineve inesset humiditas, perinde ac illa à frigore cogentur, & à calore funderentur. Quia verò neutrum ex iam dictis in cerebro & pulmone euenire videmus, igitur minus quàm adeps humida sint oportet. Cæterum quòd ad medullam attinet, cuius hîc fit mē- Medulla. tio, notandum erit Linacrum, qui veterem secutus est interpretem, multis errandi dedisse occasionem, propterea quòd conuerterit, Propinquam iis naturam habet ossium medulla. Nam vocem medullam, quam indefinitè Galenus extulit: simpliciter enim ὀμυελός dixit: ipse ad ossium medullam tantum contraxit, adeoque omnibus, qui in hunc Galeni locum inciderunt, occasio fuit, vt crederet eum ossium medullæ, proximum post cerebrum & pulmonem in humiditate assignasse locum, adeoque ossium medullam cerebro sicciorem esse putasse, quod tamen à Galeni sententia alienissimum fuit, vt qui Linacri versio errandi occasione præbuit multis. lib. 3. de Alimentorum facultatibus disertè dicat. ὁ ἐν τοῖς ὀστέοις εὐρισκόμενος μυελός ἐστὶ ὑγρότερός τε καὶ μαλακωτέρος, καὶ λιπαρώτερος οὐ μόνον τῆς ναιαίας, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς τῆς ἐγκεφαλῆς: medulla quæ in ossibus inuenitur non modò spinali medulla, verum etiam cerebro ipso est humidior, ac mollior, & pinguior. Accedit quòd quum Galenus hoc loco ex mollitie & duritie colligat, vel humiditas, vel ficas esse corporis, vtpote quod est mediocriter calidum, partes, fieri nõ possit, vt ossium medullam sicciorem, quàm cerebrum statuatur, propterea quòd vt ipse in loco iam citato affirmat, hæc ipsa cerebro sit mollior. Igitur Galenus in præsentia indefinitè locutus est, vbi medullam propinquam cerebro & pulmone naturam habere inquit, ad vtranque nimirum medullam, tã eam quæ est in ossibus quàm eam quæ est in spina respiciens. Hæc nanque propinquam iis naturam habent, quòd scilicet ossium medulla illis sit paulo humidior, spinalis verò paulo sicciore. Atque hanc planè fuisse Galeni sententiam ea quæ mox sequuntur manifestè indicant. Nam in iis disertè se de duabus locutum esse medullis innuit, easque manifestè discriminat, inquiens, Ea quæ in quolibet ossè habetur medulla, non est eiusdem generis cum cerebro & spinali medulla. Cerebrum autem & spinæ medulla eiusdem sunt generis. Reliquæ omnes medullæ, alterius sunt naturæ. Est tamen humidius ac calidius cerebrum, quàm spinalis medulla, eoque etiam mollius. Quibus sanè verbis perspicuè monstrat ossium medullam diuersi generis esse à cerebro & spinali medulla. Hinc est quod lib. 3. de Alimen. facult. perperam spinalem vocatã esse medullam scribat. Vt cūque autem cerebrum eiusdem cum spinali me- Ossium medulla, diuersi generis à cerebro & spinali medulla.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

Brachelius Galeni scripta non assequitur.

dulla naturæ sit, tamen ipso multo est durior, potissimum in infernis eius finibus. Quantum enim à cerebro abscedit, tantum magis durefcit, vt fusius loco paulo antè citato Galenus ostendit. Hæc verbosius fortè diximus, nulla alia sanè de causa, quàm quòd nemo hunc locum hæctenus, quod sciam, rectè enarrauerit. Brachelius certè locum hunc non intelligens, miratur quid Galeno in mentem venerit, quòd ossium medullam cerebro sicciorem putarit. Et iudicat illum varias medullæ concoctiones, & quasi ætates perpendifse, ac ad eam respexisse medullam quæ ad naturam ossis propius accedit, vt pote quæ maiorem siccitatem inuit. Sed quàm sit hæc interpretatio à Galeni mente aliena, ex iam dictis nulli non liquet. Medulla enim quantisper nomè suum retinet, tantisper cerebro & spinali medulla humidior ac mollior erit. Quanquam autem cerebrum spinali medulla humidius & mollius existit, tamen si eius partes inter se cõferas, priores quidem cerebri partes tanto sunt humidiores posterioribus, quãto molliores. Neque id certè temerè, quòd scilicet è priore parte sensorij nerui, quos molliores esse oportuit: è posteriore autem motui famulantes, quos duriores esse constat, egrediantur. Sed de neruorum differentia paulo post plura. Quòd cerebrum & spinalis medulla cute non modò sint humidiora, sed & frigidiora, inde patet, quòd sint exanguia. Omne enim exanguè, sanguine prædito frigidius est. Cutem autem non planè esse exanguem in fine libri primi ostensum est.

Proxima cuti in humiditate scilicet ac siccitate est mollium neruorum natura. Duriores autem in humido & sicco secundum cutis naturam se non habent. Calore verò ab eius natura tantum absunt, quantum consentiens est exanguè corpus à sanguine prædito abesse.

COMMENTARIVS.

A cerebro & spinali medulla rectissimo ordine ad neruorum, vt qui ex iis oriuntur, naturam explicandam Galenus progreditur. Quum autem duplices esse constet neruos, molles videlicet ac duros, principiò mollium neruorum quæ sit natura exponit, inquit, Proxima cuti in humiditate & siccitate mollium neruorum est natura, id est, molles nerui, vt in extrema libri primi parte ait, in humiditate & siccitate mediam naturam, sicuti cutis, obtinet. Dein ad duros progressus ait, Duriores autem nerui in humido & sicco secundum cutis naturam se non habent, hoc est, non sunt perinde atque cutis in humiditate & siccitate temperati, sed illa sicciore. Atque in fine prioris libri disertè neruis post cutem in siccitate proximū locum assignauit. Quod autem ad calorem attinet, vtrique nerui à cutis natura tantum absunt, quantum consentiens est exanguè corpus à sanguine prædito abesse. Id quod loco iam sæpius citato ita efferre voluit, In altera oppositione quæ est calidi & frigidi, neruus mollis in medio non est: sed tantum ei deficit de calore, quantum de sanguine. Vt hinc omnibus manifestissimum sit Galeni codicè Græcum Aldinum hoc loco deprauatum esse, qui ita legit, ἐγγυλάτω δὲ ἔστι δέσμα. ἔς καὶ ἡ τῶν μαλακῶν νεύρων φύσις. ἡ δὲ τῶν σκληρῶν, οἷον ὅτι αὐτὸ τὸ δέσμα καθ' ὑγρότητα δηλονότι καὶ ξηρότητα. Quam quidem modis omnibus corruptam lectionem in sua conuersione secutus est Linacrus, qui sanè locum hunc ita conuertit, Proxima cuti est mollium neruorum natura: quod tamen falsissimum est, si

Græcus Galeni codex emendatus.

Linacri conuersio reprehensa.

de

de vtraque oppositione, & non de ea solùm quæ est in humiditate & siccitate, intelligas. Falsissimum quoque quòd duriores nerui, vt Linacri conuersio habet, in humido & sicco, secundum cutis naturam se habet. Nemo enim est qui nesciat duriores neruos cute multo esse sicciore, adeoque alterius naturæ. Emendandus igitur Galeni locus hunc in modum erit, ἐγγυλάτω δ' ἔστι δέρματος καὶ τῶν μαλακῶν τῶν φύσιν, καθ' ὑγρότητα τε σπλονότι καὶ ξηρότητα. ἢ δὲ τῶν σκληρῶν οὐκ οἶόν τ' ὄν τὸ αὐτὸ δέρμα καθ' ὑγρότητα καὶ ξηρότητα, θερμότητι δ' ἀπολείπειται &c. Atque hoc modo esse legendum, præter ea quæ in fine libri primi dicta sunt: vetus etiam interpretès abundè monstrat, qui præsentem locum ita est interpretatus, Duriorum verò natura non est talis, qualis ipsa cutis secundum humiditatem & siccitatem. Brachelius quidem miratur quòd multis seculis hic locus à nemine Græcorum aut Latinorum sit castigatus: quasi verò hunc ille castigauerit, quòd inuersum esse dicat. Nos verò ante annos plus decem non solùm falsum esse illum animaduertimus, sed in eum quem diximus modum, quum librum hunc publicè hic enarraremus, emendandum esse monuimus.

Brachelius Galenum non emendauit.

Lienis autem, renum, & iecinoris caro tanto cute est humidior, quanto est mollior. Calidior autem, quanto magis abundat sanguine. Iam cordis caro omnibus iis tanto est sicciore, quanto est durior. Calidior verò non modò his, sed etiam omnibus planè corporis particulis. Quod etiam sensu clarè deprehendas licet in pectoris animalis dissectione, si digitum in sinistrum cordis sinum immiseris. Inuenies enim locum hunc omnium, quæ in animali sunt, non paulo † calidiorem. At iecinoris, lienis, renum, † θερμότερον. & pulmonis caro, simplicis cuiusdam naturæ est, circa cuiusque visceris venas, arterias, & neruos † nascens. Cordis simplex carnis † Περικαρδια. † ἄσος. species non est, sed sunt in eo fibræ, quales in musculis cernimus, quibus caro circumheret. Ceterum non est idem fibrarum genus, sed quæ in musculis habentur neruorum, & ligamentorū sunt particulae. Cordis proprium quoddam fibrarum est genus, equè scilicet tunicae venarum atque arteriarum, item intestinorum, ventriculi, vteri, & vtriusque vesicæ. Licet enim in iis quoque † πνεύμα. † ἄσος. omnibus instrumentis propriam quandam videre carnem, suis ipsorum fibris circumnascentem. Atque hæc quidem carnes cute sunt calidiores. Fibræ verò quàm cutis partim paulo magis, partim paulo minus tum frigide, tum sicce sunt, partim similes omnino cutis substantiæ.

† θερμότερον.

† Περικαρδια.

† ἄσος.

Fibrarum diuersa genera.

† πνεύμα.

COMMENTARIVS.

Post cerebrum, medullas, & neruos, Galenus ad carnes viscerum progreditur, ac quo pacto hæc se in calido & humido habeant, luculenter ostendit. Lienis autem, renum, & iecoris carnes cute esse humidiores, quemadmodum

Carnes viscerum.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

in fine etiam prioris libri docuit, eò quòd ea sint molliores, dicit. Calidiores verò, quia sanguine magis abundant. Porrò cordis caro propterea quòd prædictis carnibus durior est, ideo etiam sicciior. Verùm paulo quàm cutis minus dura est, ideoque illa humidior, quanto scilicet mollior. Calidior autem non solùm iam dictis carnibus, sed etiam omnibus corporis particulis, utpote quibus suum impartit calorem. Esse autem cor omnibus aliis corporis partibus calidius, sensus etiam demonstrat. Nam si dissecto animalis pectore, statim in sinistrum cordis sinum digitum immiseris, inuenies locum hunc omnium quæ in animante sunt multo calidiorem. Cæterùm differunt inter se viscerum carnes, nõ solùm temperamento, sed & alia ratione, hac nimirum: quòd iecoris, lienis, renum, & pulmonis caro, simplicis cuiusdam naturæ est, cordis verò nequaquam. Nam in ea, haud secus atque in musculis, fibræ sunt, quibus caro circumhæret. Est autem fibra pars substantiæ tenacioris, solida, gracilis, & oblonga, filo similis. Atqui fibrarum non est vnum idemque genus. Quippe fibræ quæ in musculis habentur, non sunt nisi graciles nervorum & ligamentorum particulæ. Cordis autem propria quædam fibrarum species est, ideoque cordis motus ab eo qui musculorum est, ut supra ostendimus, differt. Propria quoque species fibrarum est tunicæ venarum & arteriarum, utpote quæ motui attractionis, retentionis, & expulsionis inseruiunt. Sunt suæ, adeoque ab aliis differentes, fibræ intestinis, ventriculo, utero, & utriusque vesicæ, quibus suas obeunt functiones, de quibus copiose in libris de Usu partium tractat Galenus. Porrò quòd ad fibrarum temperamentum attinet, quædam cute sunt paulo magis, quædam paulo minus tum frigida, adeoque calidiores, tum sicca: quædam etiam temperata.

Fibra quid.
Fibrarum non
est vnũ genus.

Membranæ.

Ligamenta.

Tendones.

Cartilago.

Porrò omnes membranæ cute sunt sicciiores, veluti cerebri, & spinalis medullæ inuolucra. Sunt enim hæ quoque membranæ. Iam ligamenta omnia quanto cute sunt duriora, tanto sunt & sicciiora. Tendones quoque tamen si ligamenti sunt molliiores, attamen cute luculenter sunt duriores. Cartilago verò post ligamentum deinceps est, præterea medium quoddam inter ea corpus. Appellant id anatomici cartilagineum ligamentum. Est autem id durum, cartilaginofumque ligamentum. Os verò omnium quæ cute operit durissimum est. At eorum quæ ex cute extant, sicciissimus est pilus, deinde cornu, mox unguis, & unguilæ, & calcaria, & rostra, quæque his in singulis animalium ratione carentium similes sunt partes.

COMMENTARIUS.

Membrarum temperamentum in vniuersum omnium esse siccum, ex harum duritiæ colligit Galenus. Sunt enim cute duriores. Quale etiam sit ligamenti, tendonis, cartilaginis, cartilaginei ligamenti, ossis, pili, aliarumque externarum partium inhumido & sicco temperamentum, hoc loco ostendit. Inuertit autem ordinem eum, quem in extrema libri primi parte posuit. Nam in libro primo ab ea incepit corporis particula quæ in siccitate longissimè à cute abest, nempe à pilo. Hic verò ab ea auspicatur parte, quæ proximum

mum

num à cute in ficcitate locum obtinet, nempe membrana tum cerebri, tum spinalis medullæ, venarum & arteriarum. In hoc ordine tēdones proximum à membrana locum fortiuntur, vt quos hīc Galenus difertē ligamentis esse molliores dicat. Post tendones sequuntur ligamenta, deinceps cartilagine, & corpus quoddam medium, quod Græci *ὑδροχονδρῶδη σύνδεσμοι*, hoc est, cartilaginofum ligamentum appellant. A cartilagine succedit os, post illud pilus, qui omnium eorum, quæ extra cutem sunt, ficcissimus est. Quem sanè ordinem quum non animaduertisset Brachelius, euenit illi vt miraretur Galenum cartilagine ligamento præposuisse. Post pilum inter exteriores partes proximum in ficcitate locum obtinet cornu, mox vngues, & vngulæ, calcaria & rostra, quæ animalium ratione carentium, vt fusius libro secundo de Elementis Galenus docet, partes existunt.

Brachelius Galeni ordinem non animaduertit.

Succorum optimus, & maximè proprius ac domesticus sanguis est. Huius verò veluti sedimentum, ac fæx, atra bilis est: quæ idcirco tum frigidior, tum crassior sanguine est. Flaua autem bilis longè calidior. Frigidissimum verò ac humidissimum omnium quæ in animante habentur, pituita est. † Iudex autem qui id cognoscit, ipse est tactus, veluti Hippocrates in libello de Hominis natura monstrauit. Ceterum quòd frigida sit, vnus tactus discernit: quòd verò humida quoque, pariter tactus, visus, & ratio indicat. Et tactus quidem ac visus, quòd talis † vtrique apparet. Ratio verò, vbi non caloris copia, sed naturali † insitōve humore talem esse definiunt. Ac particulæ quidem, & succi corporis ad hunc modum se habent.

Humores quatuor.

† Κεττίγιον τῆς τουτῆν διαγνώσεως.

† ἰκατέρω.

† Συμφύτω.

COMMENTARIVS.

Post solidarum partium corporis temperamenta, ad quatuor humores diuertit, & quæ eorundem sit temperies, exponit. Ac initio satis innuit sanguinem esse temperatum, quum cum omnium humorum optimum, ac maximè proprium esse dicit. Nihil enim optimum nisi idem sit temperatum. Esse autem temperatum, alibi quoque est à nobis copiose ostensum. Quare hoc loco repetere haud lubet. Maximè autem proprius humor est, quòd inde omnes corporis partes & procreantur, & alantur, vt alibi fusius demonstrauimus. Atra autem bilis, quum sanguinis sit veluti sedimentum ac fæx, tum crassior, tum frigidior existit. Flaua autem bilis, quòd difertē etiam capite quinto libri de Inæquali intemperie affirmat, sanguine calidior multo est. Pituitam verò omnium quæ in animali habentur, esse frigidissimum & humidissimum, in prioris quoque libri fine manifestè dixit. Cæterum animaduertendum hoc loco Galenum de naturalibus humoribus, & nequaquã de iis qui corporis excrementa potius quàm humores nominantur, loqui. Id ex eo maximè liquet, quòd sanguinè optimum & maximè propriū vocat. Talis certè erit, qui substantia mediocri, & colore ruber est. Quibus appella-

Sanguis temperatus.

Naturales humores.

H. j.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

tionibus eum excludit; qui à pristina natura desciscens vitio corruptelâque deprauatur, & extra boni sanguinis limites excessit. Pari ratione factum est, vt ξανθὸν, hoc est, flauam etiam bilem, & non λευκωσθὸν nominauerit. Nemo enim est qui nesciat bilem eam quæ secundum naturam est, flauam dici Galeno: veluti naturalem melancholiam μέλαινα χυμὸν potius quã μέλαινα χολήν, quemadmodum alibi multis in locis demonstrauius. Præterea notandam etiam Galenum hoc in loco loqui de humoribus vt sunt actu calidi, frigidi, & humidi, ideóque flauam bilem sanguine duntaxat calidiorem, & nigram frigidiorẽ dixit, siccitatem silentio transiens, quòd scilicet nullus humor actu siccus sit, sed humidi omnes. Huc accedit quod statim subiicit tactum ipsum, humorum temperamenta posse discernere. Atque in hoc Hippocratis citat ex libro de Humana natura testimonium. Ibidem enim ita scriptum

Null^o humor actu siccus.

Hippocrates.

” reliquit, Augetur in homine per hyemem pituita. Hæc enim ex iis quæ in corpore sunt naturæ hyemi maximè respondet: quippe frigidissima est. Huius argumentum est: quia si pituitam, bilem, & sanguinem tangere voles, pituitam profectò frigidissimam reperies, etsi tenacissima est, & non nisi violentia post atram bilem agitur. Quæ verò vi eunt, ea vi acta calidiora redduntur.

” Attamen etiam ad hæc omnia frigidissima natura pituita apparet. Quòd autem humida sit pituita, non solum tactus, pariter visus, & ratio mōstrant. Quippe ratio colligit quòd ob innatam humiditatem talis sit. Sed de humorum naturalium temperamento hæc in præsentia sufficiant. Brachelius in suis commentariis, nulla coactus necessitate, ad humorum non naturalium differentias explicandas diuertit. Laudandus tamen, quòd Auicennæ in horum differentiis inueniendis ineptias detegere voluerit. Vix enim vnquam magis homo ille quàm in comminiscendis monstrous humorum differentiis ineptiuit. Vt hinc etiam omnibus palàm fiat Auicennam imaginando impossibilia sæpenumero fuisse deceptum. Atqui de iis differentiis alio loco rectius differemus.

Cap. V.

Quæ sequuntur temperamenta.

E iis quæ temperamenta comitantur deinceps agendum. Comitatur enim ea & quæ dicta iam sunt, imò potius inseparabilia omnino sunt: à sicco quidem corpore duritia, ab humido autem mollities, si tamen cū tepido calore est. Sed & crassitudo habitus, & gracilitas temperamenta sequuntur, non ea modò quæ † connata sunt: sed etiam si qua ex longa consuetudine sunt contracta. Multos siquidem qui natura graciles fuerant, † crassos redditos vidi: contraque † qui crassi fuerant, graciles. Illis quidem ex ociosa & delicata vita, toto temperamento ad humidius mutato. His verò † multis laboribus, & curis, & tenui victu perficcatis.

† Συμφύτοι.

† Περικρίωντας

† Τῶν περικρίων

† Τὰ λακκίως πλάσσει.

COMMENTARIUS.

Hactenus de temperamentis abundè differuit Galenus. Nunc de iis quæ

tem -

temperamenta ipsa comitantur, agere incipit. Principiò autem temperamen- Comitátia té-
peramenta.
ta sequi duritiem at mollitiem, de quibus in eo quod præcedit capite dictum
est, imò non sequi tantùm, sed esse planè inseparabilia inquit. Fieri enim nõ
potest vt à siccitate separetur duritia, & ab humiditate mollities, modò sint
cum tepido calore coniuncta. Quod cur adiectum sit, præcedenti capite est
expositum. Comitantur quoque temperamenta habitus crassus, & gracilis:
nempe crassitudo humiditatem, gracilitas siccitatem. Comitantur autem nõ
solum connata nobis temperamenta humida vel sicca, sed etiam ea quæ de-
inceps postquam in lucè editi sumus ex diutina consuetudine contracta sunt.
Hinc est quòd multi qui natura graciles fuerunt, sequentibus annis obesi red-
dantur. Et contrà qui obesi natura fuerunt, graciles. Quorum hoc quidem
accidit, propter vitam multis laboribus expositam, & tenuem victus rationè,
quæ connatum corpori temperamentum humidum, in siccum commutant.
Illud verò euenit ob ociosam ac delicatam vitam, quæ connatum tempera-
mentum ad humidius commutat. Cæterùm crassitudinem esse genus ad pin- Crassitudo ge-
nus ad pingue
dinem.
guedinem & corpulentiam, ex iis quæ paulo pòst sequentur, manifestum
fiet, vbi metipse Galenus qui sint crassi, qui corpulentij siue carnosij, qui pin-
gues, luculenter docebit.

Dicemus verò & horum discernendorum notas. Satius enim Notæ quibus
crassitudo gra-
cilitasque na-
turalis, ab ea
quæ ex cõsue-
tudine accidit,
distinguitur.
est talis ne quispiam natura sit, an ex consuetudine redditus, nos-
met per aliquot signa discernere posse, quàm ab alio quærere. Sa-
nè eiusmodi signorum † magister, æquè vt reliquorum omnium,
mirus est Hippocrates. Siquidem quibuscunque latiores venæ † Διδάσκων.
sunt, hi calidiores natura sunt. Quibus angustiores, contrà ma-
gis frigidi. Caloris nanque opus est, has dilatare, & extendere.
Proinde rationabiliter in idem, † magna ex parte, recidit vena- † ὡς τὸ πλὴν.
rum angustia, cum habitu pingui & crassiore: habitus gracilis
cum venarum laxitate. Quòd si verò quis simul pinguis, crassus-
que est, ac venas laxas habet, is † consuetudinis occasione, non na- † Δι' ἔθους.
tura, pinguis est redditus. Sicut si quis angustas habet venas, & gra-
cilis est, ne hunc quidem talem esse natura necesse est. Quin in
† iis qui fame cruciantur mediocritatem ab iis, laxitate videlicet † Διαμαχησι-
νοίσι.
vasorum & angustia, non à cætero totius corporis habitu spectan-
dam esse ait. Quippe qui angustas habent venas, exigui sunt san-
guinis, nec longam inediam ferunt. Quibus verò latæ, iis copia
sanguinis est, & citra noxam cibo abstinent.

COMMENTARIVS.

Quum paulo antè docuisset Galenus bifariam fieri posse, nempe natu-
ra, vel consuetudine, vt aliquis crassus, aut gracilis reddatur, in præsentia no-
tas tradit quibus crassitudinem gracilitatèque naturalem, ab ea quæ ex cõ-
suetudine accidit, distinguere ac discernere licet. Eas autem notas antea ab
Hippocrate esse memoriæ proditas, testatur: nec esse alias nisi venarum angu-

H. ij.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

stiam, & latitudinem. Quicunque enim latiores venas habent, hi calidiores natura sunt. Atque statim subiungit eius rei rationem inquiring, Caloris nantque opus est, dilatare, & extendere, discriminare, separare, ac diuidere: id enim Græcis est διαφύσειαι. Qui verò angustioribus sunt venis, contrà magis frigidus, quòd scilicet frigoris opus sit contrahere, & in angustum redigere. Con-

Διαφύσειαι.

sentaneum igitur est, vt magna ex parte, pingues & crassi, angustas obtineant venas: contrà graciles, latas habeant venas. Cæterum non temerè adiectum est, Magna ex parte. Fit enim interdum vt aliquis simul pinguis & crassus, venas quoque latas & amplas habeat: & ediuerso vt aliquis gracilis, angustas obtineat venas. Verum hoc illis non natura, sed consuetudinis occasione accidit. Huic quidem, quia multis laboribus & curis, victuque tenui vsus, vniuersum corporis temperamentum ad siccius mutauit. Illi verò contrà, quòd ex ociosa & delicata vita, pleniorèque victu, totum ei temperamentum ad humidius est commutatum. Porro locus Hippocratis ad quem hinc respexit Galenus est in libro secundo Epidemion sectione prima, vbi inter alia sic scriptum reliquit Hippocrates, τῶν φλεβῶν ἡ εὐρύτης καὶ λεπρότης ἀπὸ τῆς αὐτῆς. καὶ σενό-
 τῆτες καὶ πλατύτητες, καὶ παχύτητες καὶ λεπρότητες, ἀπὸ τῶν ἐναντίων. ὧν αἱ φλέβες διρρεῖαι, καὶ αἰκοιλίαι, καὶ τὰ ὀστέα εὐρέα. εἰσὶ δὲ οὗτοι οἱ λεπροί. οἱ δὲ πικροὶ τὰ ἀνάσπαστα τούτων. Quæ Hippocratis verba ideo Græcè citauimus, quòd in omnibus typis excusis codicibus sint deprauata. Perperam etiam non solum à Caluo, sed & magno illo, si Diis placet, interprete Cornario, vt paulo post fusius monstrabimus, sunt conuerfa. Horum autem is legitimus est sensus, Venarum amplitudo & gracilitas, ab eadem causa. Angustia & amplitudo, crassitudo & gracilitas, à contrariis causis. Quorum venæ amplæ, horum & ventres, & ossa ampla sunt. Hi verò graciles existunt. Pingues verò iis contrà. Eam autem esse legitimam lectionem, & præsens Galeni locus euidenter monstrat, & ratio ipsa confirmat. Nam amplitudo laxitasve venarum, & gracilitas corporis ab eadem causa, nempe calore & siccitate nascuntur. Hinc paulo post subiicit Hippocrates, Quorum venæ latæ amplæ sunt, hi graciles existunt. Angustia autem venarum, & pinguitudo obesitasve, itidem ab eadem proueniunt causa, nimirum frigore & humiditate. Quare subiungit Hippocrates, Pingues verò contrà quàm graciles, angustas venas obtinent. Ex contrariis igitur causis nascuntur angustia & amplitudo venarum, crassitudo & gracilitas. Cæterum in eo quem iam citauimus loco, Hippocrates quoque qui magis aut minus ferrefamem possint, non aliunde rectius quàm ex amplitudine & angustia venarum disci posse ostendit, inquiring, καὶ εἰ τοῖσι λιμαγχονικοῖσι: vel vt Galeni codices habent λιμαγχονικοῖσι: αἱ μεξιοτήτες ἀπὸ τῶν ἐναντίων. In iis qui fame cruciatur, mediocritates ab iis spectandæ. Quid verò Hippocrates per hæc verba ἀπὸ τῶν ἐναντίων, intellexerit, Galenus hoc in loco perspicue monstrat inquiring, τῆς τῶν ἀγγείων εὐρύτητος διηλονότου καὶ σενότῆτος. Ab iis, laxitate videlicet & angustia vasorum. Vt vel hinc etiam omnibus perspicuum fiat, qualis Cornarius sit Hippocratis interpres, qui hanc Hippocratis sententiam ita conuertere ausus est, Et in iis qui fame macerantur, mediocritates. Ab iis consideranda ea sunt quæ præpropera incrementa vnicuique detrahunt, &c. Nam duas Hippocratis sententias disiunctas ac separatas, præter omnem rationem miscuit, ac verborum Hippocratis sensum legitimum turbauit, & ita planè obscurauit, vt neque ab ipso interprete, tantum abest vt ab aliis, assequi & intelligi possit.

Hippocratis
obscura sententia explicata.

Cornari⁹ qualis Hippocratis interpres.

In

In hunc autem modum mediocritas in iis, qui fame cruciabuntur, obseruabitur: hoc est, ita medicus qui famem ægro vult imperare (id enim est λιμαγωγουῦ Græcis) in præscribenda inedia mediocritatem haud excedet, si venarum amplitudinem & angustiam diligenter considerabit. Quippe quibus latæ sunt venæ, his copia sanguinis est, & citra noxam cibo abstinent. Quibus verò angustæ, hi exiguum habent sanguinem, nec longam inediam ferunt. Non autem inediam duntaxat ij qui latiores venas habent: sed & venæ sectionem facilius, quàm illi qui angustis sunt venis, ferre possunt: vt capite sexti libri de Curandi ratione per sanguinis missionem docet Galenus. Atque hæc est natiua verborum Hippocratis interpretatio, quam sua conuersione Cornarius obscurauit, & mirificè deprauauit. Et ferendum quidem erat, si in vno aut altero tantùm Hippocratis loco reddendo lapsus fuisset Cornarius: verùm quum id ipsum infinitis locis acciderit, nemo certè æquo animo ferre debet, præsertim in eo qui suam conuersionem aliis omnibus præfert, & passim tam ambitiose iactat. Sed, sat scio, non defuturos qui inuidiæ stimulis actum, me, hæc aliâque in Cornario reprehendere dicent. Vniuersos autem qui ita de nobis iudicant obnixè rogo, vt vel ipsi, Cornarij in Hippocratem conuersionem legant, dispeream si non sæpenumero secum Gallicè, aut alia lingua sibi incognita loqui existimabunt. Neque sanè mirum, quòd verbum verbo tantùm reddere curauerit: nullo tamen interim sensu oratione eius vniuersa sibi constante. Certè longè diuersam interpretandi rationem Hippocratis breuitas requirit, quàm est ea, quam vel Caluus, vel Cornarius secutus est. Præstaret enim nullam esse Hippocratis conuersionem, quàm ita inuolutam ambagibus, & modis omnibus enigmaticam. Quicumque igitur meliorem, quàm vtriusque sit, ac planè perspicuam dare interpretationem non potest, is manus, hortor, Hippocrati non adhibeat. Verùm ea de re satis. Non prætereundus autem nobis hîc erit Brachelius, qui suspicatur hunc locum de fame toleranda innoxie ab aliquo alio interiectum, aut certè à Galeno quasi aliud cogitante ascriptum. Quasi verò is eo loci non agat ex professo de gracilitate & crassitudine: quarum hanc venarum latitudo, illam verò angustia comitetur. Præterea iudicat idem hunc locum manifestè aduersari sermoni qui in primo Aphorismorum est, vbi pueros qui calidi & humidi sunt, adeoque latas venas habent, omnium minimè inediam ac famem ferre posse statuit Hippocrates. At qui non videt Momus ille, Hippocratem & Galenum in Aphorismis de ætatum differentia loqui, atque ætates inter se conferre, ac vtra illarum inediam rectius ferre possit, monstrare: in præsentia verò generatim de omnibus loqui hominibus, siue pueri, siue adolescentes, siue iuuenes, siue senes sint. De iis in vniuersum omnibus verum est, eos qui amplas venas facilius, quàm eos qui angustas obtinent, ferre famem & inediam. Sic sanè inter eos qui in puerili ætate constituti sunt, facilius ferunt inediam, qui latioribus sunt venis, quàm qui angustas habent. Et inter iuuenes, illi qui est latioribus venis minus molesta est inedia, quàm ei qui angustiores habet. Vt hinc omnibus palàm fiat, nihil inter se has duas, vt Brachelius pro sua, si Diis placet, prudentia putat, pugnare sententias.

Causæ verò horum † quæ diximus euidenter iam sunt iis qui animum aduerterint, tametsi à me non referuntur. Sed quo-

H. iij.

Mediocritas in iis qui fame cruciantur vt sit obseruanda λιμαγωγουῦ.

Cornari⁹ multis in locis reddendo Hippocratem, lapsus.

Brachelius ipsissimus Momus.

Apho. 13.

† τῶν εἰρημίωνων.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

niam non omnes aduertunt, necessum fortasse erit aliquid eorum causa dixisse. Quicquid in sanguine pingue, leue, & tenue est, id in calidioribus corporibus alimentum quoddam calido fit: in frigidioribus seruatur. Quumque id venæ extra se transmiserint, vbi in frigiditas particulas incidit, quod genus membranæ sunt, in iis concrefcit. In partibus verò natura calidioribus, cuiusmodi carnosæ sunt, à calore ipso absimitur, & discutitur: nisi sicubi frigiditati temperamenti etiam vita indulgentior accedens, ipsis carnosis particulis, adipis aliquid allinat. Qua ratione etiam quæ hyeme delitescunt animalia, non rarò inueniuntur † pinguiora. Et fœminæ viris sunt pinguiora, quòd scilicet fœmina mari est frigidior, & plurimùm domi versatur. Quicunque igitur corporum habitus & temperati natura sunt, & mediocri exercitatione vtuntur, hos necesse est eufarcos esse, id est, omnino mediocri corporis habitu. Quibus verò humidum abundat, & calor à summa mediocritate non longè abest, hi corpulenti carnosive fiunt. Carnosi † etiam fiunt, qui natura sunt temperati, cæterùm desides & ociosi viuunt. Quippe dictum à veteribus commodissimè est, consuetudinem acquisititiam esse naturam. Nec fortasse oportebit, quum id iam semel dixerimus, in quouis etiam capite definire, naturane frigidior, an ex consuetudine quispiam sit redditus: sed illud legentibus † relinquere: me autem compendii causa proprios cuique temperamento corporis habitus persequi. Sunt † verò nonnulli qui & graciles sint, & paruas venas habeant: sed si ex iis quempiam incidas, pinguedo excidet: quam constat cuti ad internam eius membranã subnasci. Et rarò id quidem in viris conspicitur: in fœminis sæpissimè inuenitur. Est nanque tum frigidioris naturæ, tum vitæ magis desidiosæ eiusmodi nota. Siquidè pinguedo ex habitus frigiditate gignitur. Corpulètia siue carnis abundãtia ex sanguinis copia nascitur. † Mediocritas autè, téperatę naturę nota est. Carnosi igitur omnino plus pinguedinis habêt, quàm temperati. Nec tamen pro carnis semper portione pinguedo simul augetur, sed † eorum qui crassi sunt alios plus carnis, alios plus pinguedinis habere videbis, aliis verò ambo pari modo sunt adauctã. Quibus igitur ambo pari modo sunt auctã, his tantum supra temperatam naturam humoris est, quantum est frigoris. Quibus autem plus est pinguedinis, in iis frigidi plus est quàm humidi. Acquè vt quibus est

caro

caro plenior, iis humoris plus iusto est, non tamen etiam frigoris. Quum enim calori intra debitos fines manenti, boni sanguinis accedit copia, necesse est corpulentia sequatur. †Proprios.

COMMENTARIVS.

Quæ crassitudinis & gracilitatis causæ sint, Galenus hoc loco exponit. Quum verò crassitudo genus sit ad pinguedinem & corpulentiam seu carnis abundantiam, vnà quoque illarum specierum causas, à pinguedine orsus, explicare voluit. Pinguedinis verò causam frigiditatem esse, multis rationibus confirmat. Principiò per modum generationis pinguedinis, quem perspicuè in contextu exponit. Dein per animalia quæ hyeme in latibulis delitescunt, hæc enim quia natura sunt frigidiora, ideo etiam magna ex parte cæteris sunt pinguiora. Tertiò sceminarum exemplo, quæ itidem nulla alia de causa sunt maribus pinguiora, quàm quòd frigidiores sunt, domique perpetuò versentur, & desidem vitam agant. Neglectus itaque exercitiorum inter pinguedinis causas haud postrema est. Proinde quicunque habitus corporum temperati sunt natura, & mediocri exercitatione vtuntur, ij *ἑυσαρκοὶ* sunt, id est, mediocri corporis habitu, hoc est, neque pingues, neque graciles, sed planè mediocres, ita enim metipse interpretatur inquiring, *τῶν ἐπιπλήθων σίμμετρον*. Qui verò natura humidiores sunt, calor autè à summa mediocritate non longè abest, ij carnosissimi seu corpulenti sunt, Græci *πολυσαρκῆς* vocant. Nam quum calori intra conuenientes fines manenti boni sanguinis accedat copia, necesse est corpulentia sequatur. Calor enim mediocris boni sanguinis copiã haud depascitur, sed permittit vt magna hinc carnis copia procreetur. Carnosissimi præterea fiunt etiam ij corporis habitus, qui etsi natura sunt temperati, tamen quia desidem subinde ac ociosam degunt vitam, prius temperamentum amittunt, & acquisititij ratione, quod humidius est, carnosissimi redduntur. Nam consuetudo, quod veteribus etiam dictum est, acquisititiam naturã efficit. Pari ratione accidit vt interdum aliquis angustas venas habeat, & tamè gracilis sit. Quippe gracilitatem hanc consuetudine, quæ sibi diuersum peperit temperamentum, cõsecutus est. Id quod hinc maximè liquet. Si enim huc feces, pinguedo quæ illius cuti ad internam eius membranam è primo temperamento, quod frigidum fuit, subnata est, excidet. Atque hinc est quòd id ipsum in viris, vtpote perpetuò ferè calidioribus, raro: in mulieribus verò, vtpote frigidioribus natura, & vitam agentibus desidiosam, crebrò accidit. Denique triplicem esse crassi habitus differentiam, sunt enim alii in quibus plus pinguedinis: alii in quibus ambo hæc æqualiter sunt adaucta. Atq; postremi ordinis habitus, frigidi & humidi sunt. Alterius frigidi magis, quàm humidi. Primi, humidi sunt, & nequaquam frigidi: imò calor in illis à summa mediocritate non longè abest.

Quantum autem supra mediocritatem esse sanguis debeat, id quidem mensura & pondere ostendere non est, ratione tradere licet. Quippe vbi nullum adhuc morbosum symptoma crassato animalis corpori incidit, humoris abundantia intra sanitatis interim est fines. Monstratum est enim nobis & in aliis est, non

GAL. DE TEMPERAMENTIS

Sanitatis quædam latitudo est.

Sanitas duplex.
Morbi.
† ἰν κέρτου.
Sanitatis.

† Ἰὸ τάντην μόνην.

† λογισμοῖς.

parum in eo statu, quæ sanitas dicitur, necessariò statuendam esse latitudinem. Quin nunc quoque in omni ferè sermone nostro apparet, qui temperantiam mediàmque naturam, reliquarum veluti canonem semper statuamus: quæ verò ex huius vtraque sunt parte, intemperatas censeamus. Quod utique non faceremus, nisi in sanitatis statu, maioris minorisque ratio inueniretur. Est enim alia sanitatis, alia morbi intemperies. Morbi quidem, ea quæ à temperata longissimè abest. Sanitatis autem, quæ paululum. definire verò modum ne hîc quidem mensura & pondere licet. Ceterum intemperiei, quæ intra sanitatem habetur, sufficiens nota est: quòd nulla functio animalis manifestè sit adhuc læsa. Quantum igitur interuallum est inter id, quod perfectissimè functionem obit, & id quod manifestè actionem aliquam habet oblæsam: tanta est profectò & sanitatis, & intemperiei, quæ intra sanitatem consistit latitudo. Ab hac proxima est intemperies morbosa, quæ scilicet animal intemperiei vitio ægrotat. Non enim† huius tantum gratia laborat, sed etiam aliis affectibus non paucis: de quibus in iis quas de Morborum differentiis scribemus † disputationibus, diffusius agetur.

COMMENTARIUS.

Duplex intemperies.
Sanitatis.
Morbi.

Scrupulosa & inutilis Herophili de sano, ægro, & neutro disputatio.

† πικρὸν ἄνθρωπον.

Non exiguam esse sanitatis latitudinem hoc loco Galenus monet. Proinde fieri non posse, ut quantum supra mediocritatem sanguis auctus sit mensura & pondere ostendatur, quanquam ratione tradi potest. Nam quoad nullum morbosum symptoma crassato corpori incidit, tantisper sanguinis abundantia intra sanitatis fines manet. Et contrà, dum nullum morbosum symptoma extenuato corpori incidit, tantisper sanguinis imminutio intra sanitatis fines hæret. Ut hinc etiam omnibus perspicuum fiat, duplicem esse intemperiem. Vnam quidem sanitatis, quæ paululum à media temperie abest, ita sanè ut ob eam intemperie nulla adhuc animalis functio manifestè lædatur. Altera morbi, quæ à temperata natura longissimè abest, nimirum eousque, ut ià intemperiei vitio animal ægrotet. Sed quum de latitudine sanitatis & intemperiei alibi, nempe lib. I. de Tuenda sanitate, & in libello de Constitutione artis medicæ, præterea in libro de Differè. morb. copiosissimè egerit Galenus, non est cur hîc longius de ea differamus, præsertim quum in nostris commentariis, quos super Galeni de Differè. morborum librum exarauimus, hanc rem copiosissimè tractauerimus. Atque rectissimè latitudo quædam sanitatis & intemperiei constituitur: ita enim scrupulosam illam ac prorsus inutilem Herophili de sano, ægro & neutro disputationem pulchrè declinabimus.

Nunc verò sermo noster ab initio habitus denuo resumendus. Sicuti enim naturali calore optimam seruante temperaturã, humidum, quod intra sanitatis terminos est auctum, non† pinguem modò

modò hominem, sed etiam corpulentum gignit, & pinguedinem quidè parcius adicit, carnè verò multo liberalius auget: ita rursus, si humidū & siccum mediocritatem ad vnguem inter se seruent, calor autem in homine sit minor, necesse est huius corpus pinguedine, quàm carnis copia magis abundet. At verò si calor augetur, seruetque mediocritatem altera † oppositio, minus erit ei ^{† τερνθιου.} animalis pinguedinis quàm carnis. Sicut ediuerso, si quando pollet siccum, altera oppositione medium modum seruante, gracilius & durius corpus euadet. Hæc à me dicta sunt, patetque non solum ratione monstratum esse, quòd simplices in animalium corporibus intemperies habeantur, sed etiam quòd omnium manifestæ sunt notæ. Nec eè modò in calore, frigore, mollitie, & duritie, sed etiam in reliquis omnibus habituum corporis differentiis. Quarum de iis, quæ ex gracilitate & crassitudine spectantur † nunc diximus. De reliquis † mox dicemus. ^{† νυ.} ^{† ηδ.}

COMMENTARIVS.

Repetit ea quæ paulo antè de pinguedine & corpulentia dicta sunt, & quòd simplices intemperies in animalium corporibus reperiantur, ostendit. Nam quatuor hîc simplices intemperies recenset, vnam humidam tantum, alteram frigidam tantum, tertiam calidam tantum, & quartam siccam tantum. Prioris nota est carnositas siue corpulentia, in qua plus est carnis, & pinguedinis minus. Alterius, pinguedinis, quàm carnis maior copia. Tertiæ, minus pinguedinis, quàm carnis. Quartæ, gracilitas & duritia corporis. Quæ quum omnia ex iis quæ suprâ dicta sunt, pateant, non est cur in iis explicandis diutius hæreamus.

Cap. VI.

 Alidum quidem & siccum † temperamentum hirsutum est, verum id in summo. Mediocriter autem, quod ^{† ηρδαι.} ^{Notæ à pilis desumptæ.} ^{† τὸ μινυτος.} calidum quidem est, sed in altera oppositione † com- ^{† τερνθιου.} moderatum. Similiter & quod siccum quidem est, sed in calido & frigido † temperatum. Est enim id quoque mediocriter hirtum. Nuda pilis sunt frigida omnia temperamenta, siue ea mediocriter se habeant in humiditate, siue immodicè. Caterum ad summum glabrum, est frigidum & humidum temperamentum. Minus hoc quod frigidum est, sed in altera oppositione temperatum. Adhuc minus, quod frigidum est & siccum.

COMMENTARIVS.

Hactenus notas temperamentorum, quæ ex gracilitate & crassitudine spectantur, commemorauit Galenus, nunc eas quæ à pilorum ratione sumuntur, ^{Notæ à pilorum ratione sumptæ.} exponit. Nam hirsuties, & ea quidem summa, calidum & siccum tempe-

GAL. DE TEMPERAMENTIS

ramentum significat. Quippe id humores maximè torret ac reficcat, fuliginosâque in valis excrementa gignit, ex quibus pilos nasci paulo pòst docebimus. Calor nanque præcipua causa est fuliginis, ex qua pili nascuntur: siccitas autem adiuncta plurimùm ad fuliginis generationem confert. Promptè enim quod siccum est, cinerefcit, ac in fuliginem mutatur ab agente calore, vt hoc nomine necesse sit calidum & siccum temperamentum esse pilosum. Mediocris autem hirsuties siue pilositas, calidum tantùm, vel siccum tantùm præ se fert temperamentum. Nam quum vtrouque altera tantùm causa gignendorum pilorum adsit, mediocriter proueniant pili necesse est. Mediocriter itaque hirtum vtrouque temperamentum erit. Porrò nuda pilis sunt omnia temperamenta frigida. Si nanque pilus ex fuligine, vt paulo pòst demonstrabitur, & fuligo à caloris copia gignitur, iure optimo corpus frigidum, glabrum erit. Quippe frigus pituitosum humorem pilo generando ineptum procreat. Ad summum autem glabrum est frigidum & humidum temperamentum: quòd frigus nec torreat, nec vrat, nec humor facile cinerefcit. Quocirca pauca fuligo in frigido & humido corpore nascitur, vt igitur hoc nomine summè glabrum sit, oportet. Minus verò glabrum est frigidum tantùm temperamentum, quòd in eo altera glabritiei duntaxat causa, nempe frigiditas, adsit. Adhæc minus est glabrum quod frigidum & siccum est temperamentum: quod nimirum huic altera hirsutiei ac pilositatis causa, nempe siccitas, adsit. Atque hæc quidem notæ sunt temperamentorum quæ ex pilositate & glabritie spectantur, quas Galenus fusius in Arte medica prosequitur. Cæterùm hoc loco Brachelius Galenum notat, vt qui incòdito satis vtatur ordine. Nam, ait, argumētum expostulabat, vt primùm materia pilorum ex multis fuliginosis excrementis definiretur. Secundo loco conueniebat dicere, quòd non vbique talis fuligo in pilos expiret, sed duntaxat in cute vtrouque sicca. Huic tertio adiacebat, quòd diuerso modo enascerentur. Facile nūc erat ex iis colligere, quòd maximè hirsuta erat calida & sicca, minimè frigida & humida. Hæc ille. Mira, me hercle, hîc Brachelij apparet industria, vt qui vnus hætenus animaduertere potuit Galenum, qui tamen omnium eruditorū testimonio ordinis & methodi studiosissimus fuisse creditur, hoc loco peruertisse legitimum ordinem. Sed non videt calumniator ille ineptus, præsentem tractationem non alium ab eo quem Galenus sequitur ordinem requirere. Nam quum ex professo hîc agat de temperamentorū quæ ex glabritie & pilositate spectantur notis, ordinis certè legitimi ratio expostulabat, vt initio cuius temperamenti hirsuties ac pilositas, ac cuius itidè glabrities nota esset, definiret. Verùm quum plerisq; videri possit pilos è cute sicca, perinde atque è terra sicca herbas, non facile procreari, ideo secundo loco hanc obiectionem diluit, & tandem, hinc sumpta occasione, ad pilorū generationis causam ac materiam enarrandam diuertit. vt nemo non videat, nisi instar Brachelii talpa magis cæcus fuerit, concinno admodum ordine vsum fuisse hoc in loco Galenum. Qui certè inuertendus illi erat, si ex professo hîc de pilorum procreatione egisset. Igitur calumniadi, & inanis captandæ ex tanti viri reprehensione gloriolæ studium, Brachelio ita oculorum aciem præstrinxit, vt nihil quod rectum sit, conspiciere possit.

Quamquam putet aliquis, sicut fieri non potest vt in terra sicca herba nascantur, nutriantur, & incrementum capiant: sic nec
pili

Brachelius falso Galenum peruersi ordinis accusat.

pili in sicca cute. Est autem secus. Quippe terra, vt terra, sicca dicitur: cutis, vt cutis. Itaque siccitas, quæ in terra est, maximè sine humore est. Quæ verò in hominis corpore est, & eius similitum animalium, nec humoris est expers, & maximè omnium ad pilorum generationem est idonea. Siquidem nec ex iis quæ testa-
Siccitas cutis; humoris non omnino expers. τὸ στερόδημα.

cea cute intecta sunt, nec crustatis, veluti ostreis, locustis, & cancris: sed ne ex iis quæ squamas ritu serpentium habent: nec quæ
† φολιδωτὰ. † λιπιδωτὰ.

squamata instar piscium sunt, oriri pili possunt. Sunt enim horum cutes verè, atque in totum sicca, ritu testæ, vel petrae. Cæterum ex iis quæ molli sunt cute, vt homo, quanto vtique sicciior calidiórque cutis fuerit, tanto magis potest pilos gignere. Nam vt ab ex-
† τινεκτότατον. † τινεκτὸς δὲ ἰσχυροῦς φύσιν.

plo terræ quod illi proponunt, non recedamus, herbæ nec in sicca & squalente admodum terra nasci possunt, nec in humida & lacustri: verum quum absumi cœperit redundantia humoris, tum enascuntur è terra. Augentur autem largius, vbi hæc quoque siccescit: modicè quidem in vere, celerrimè verò & plurimū in-
† τινεκτότατον. † τινεκτὸς δὲ ἰσχυροῦς φύσιν.

eunte æstate. Siccantur autem omnino arefacta terra, æstate iam media. Licetque tibi, si placet, nunc quoque, sicuti in priori libro demonstratum est, ver ipsum, propterea quod ex temporibus anni temperatissimum est, temperatæ cutis nature assimilare, potissimum eius temporis medium. Tum enim terra quoque ipsa, medio quodam statu humoris siccitatisque est. Quod autem veris æstati est proximum, id iam sicciorem iusto reddidit terram: hoc etiam amplius æstas inchoata. Quam igitur dico calidam & siccam cutem, hanc maximè terræ statui assimilares, quæ abeunte sit vere, vel ineunte æstate. Nam media æstate in summo est sicca, perinde vt testa intectorum tegmen, non vt hominum, suum, asinorum, equorum, aut alterius cuiusquam eorum quæ pilis vestiuntur. Quare si cutem terræ comparare volūt, hætenus quoque rem consentire cum iis quæ prius diximus, inuenient. Ipsi verò sese ex homonymia non animaduersa fallunt. In sicca enim & calida cute multos magnosque nasci pilos diximus, nimirum vt de homine vel animali pilis prædito, non de ostreis, aut cancris verba facientes.

COMMENTARIVS.

Occupatione quadam hoc loco Galenus vititur. Nam quum paulo antè dixisset in calido & sicco temperamento, adeoque cute calida & sicca, plurimos nasci pilos, obiiceret fortassis quispiam fieri non posse vt in eiusmodi
Occupatio.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

cute pili proueniant. Atque eius rei probationem à simili fumeret. Vt enim in terra sicca herbæ neque nasci, neque nutriri, neque incrementum capere possunt: ita nec pili in cute sicca. Diluit igitur hanc obiectionem Galenus eum in modum, ut dicat esse hoc loco considerandum homonymiam, qua non animaduersa, plerique falluntur. Alia nanque ratione terra, alia cutis sicca dicitur. Sicca enim terra est, quæ extremè talis est, omnisque humoris expers.

Homonymia consideranda. Cutis autem quæ in hominis est corpore, & eius similibus animalium, non est omnino humoris expers, ideoque ad pilorum generationem omnium maximè idonea est. Non autem temerè adiecit Galenus, Hominis, & eius similibus animalium: hac nanque ratione excludere voluit alia animalia, quorum cutis, humanæ non est similis. Cutis autem in animalibus omnibus appellatur id, quo totum animalis cuiusque corpus, ceu adnato quopiam vestimento, Galeno lib. 3. de Alimen. facul. autore, tegitur. Hinc Græcis ὄσραυόδερμα vocatur hæc animalia, quorum operimentum quo foris obducuntur, testæ aut lapidi simile est. ὄσραυον enim testam, & δέρμα cutem Græcis significat. Eius generis sunt ostræ, & buccina. Animalia verò quæ tenui ac molliore obducuntur concluduntur ve testæ, iisdem μαλακὸσραυα, Latinis crustata dicuntur, cuius generis sunt locustæ, μαράβου Græci vocant, & cancri. Atque omnibus iis animalibus pili oriri nequeunt, quod horum cutes verè duræ sint, & omnino testæ, vel lapidis ritu siccæ. Sed nec in iis etiam animalibus pili nascuntur quæ squamas, serpentium instar habent, ac Græcis φολισιωτὰ nominantur. Φολις enim squamam serpentis propriè denotat. Vt φολισιωτὸν Græcis non sit nisi id quod instar serpentis squamatum est. Linacrus, quæ in cavernis delitescunt, reddidit, Φωλέυοντα fortè pro φολισιωτὰ legens. Neque in iis quæ piscium ritu squamata sunt, & Græcis λεπισιωτὰ vocantur, pili proueniunt. Duplicia enim squamata sunt animalia, quædam serpentium, quædam piscium instar squamas obtinent, quæ Galenus suis certis appellationibus hoc loco discriminare voluit. Non procreantur autem in illorum animantium cute, pili: ideo, quod siccior sit quàm ut inde nasci pili possint. Id quod pulchrè Galenus terræ exemplo monstrat. Quemadmodum enim non quæuis terra ad producendas herbas apta & idonea est, quia neque sicca & squalens admodum, neque humida & lacustris: ita nec quæuis cutis, sed quæ calida & sicca ad eum modum, quo terra abeunte vere, vel ineunte æstate est. Humidam enim admodum ac mollem cutem, ut paulo post fusius docebimus, excrementa facillè penetrant, & priusquam reliquæ partes succedunt, viæ rursus vniuntur. Sicca verò vehementer, paulo durior est, quàm ut penetrari possit.

φολισιωτὰ. Quippe per omnem cutem †transpirat semper aliquid à calido, quod secum etiam interni humoris nonnihil aufert. Verum in quibus humida cutis est, & planè mollis, qualis modò concrefcens caseus, in iis quæ exciderunt viæ per cutem non manent, partibus scilicet eius quæ prius dissidebant, rursus inter se vnitæ. At in quibus dura est, non absimilis caseo iam coacto, perforatur quidem eorum quæ exeunt transfluxu: quum autem rursus vni per siccitatem nequeat, meatus ipsos †mutabiles seruat, quæ etiam perpetuò transfluentium ictu assiduè magis fistulantur: Si igitur quod

Cutis animalium.

ὄσραυόδερμα.

μαλακὸσραυα.

φολισιωτὰ.

Linacri lapidus.

λεπισιωτὰ.

Non quæuis terra ad producendas herbas apta.

†δρακνωτὰ.

Pilorum generatio.

†τύποινοντας.

quod transluit, vel halitus, vel humor purus sit: halitui certè celer, minimèque impeditus transitus est: humor in exilioribus spiramentis nonnunquã hæret, aliquid etiã intrò recurrere ad profundum cogitur. Sin veluti fuliginosus, crassúsque & terreus vapor sit, subinde contingit vt in angustis spiramentis impactus, nec facilè rursus intrò redeat, nec vacuari possit. Hunc igitur alius rursus è profundo subiens ferit,† prorsúmque impellit: tum hunc rursus alter, atque illum alius. At multos mihi eiusmodi vapores fuliginosos alium super alium impactos tempore complicari, coniungíque intellige, ac vnum eiusmodi efficere corpus, quale est ea quæ foris cernitur fuligo: nisi quòd hic quantũ spissatum est, tantum etiam † prorsus stipatum est, transitus angustia constriçtum. Vbi autem tale corpus totum obstruxerit meatum, deinceps iam violenter ictum à similibus sui, quibus exitus non est, excremētis, totum interim propellitur, adè vt cute exire cogatur, iam lori formam adeptum. Ad similes autem, quod in meatu est impactum, herbæ stirpisve veluti radici. Quòd verò ex cute extat, ipsi veluti stirpi.

COMMENTARIVS.

Quæ sit pilorum procreatio hoc loco Galenus exponit, illòsq; breuiter ad eum modum in corporibus animantiũ generari monstrat. Per cutem semper aliquid à calore transpirat, quod secum etiam nonnihil interim humoris aufert: quod dum exitum molitur, totam cutim perforat, viasque per quas egreditur, efficit. Humidiore autem ac planè molliore existente cute, qualis est paulo antè qui cõcreuit caseus, viæ illæ nõ perseuerant, partibus scilicet quæ prius dissidebant, rursus coalescētibus. Sicciorè verò, ac duriorè effecta cute, eiusmodi meatus, qui impetu eorum quæ exeunt, facti sunt, nõ item iunguntur, sed aperti manent, & perpetuò transfuentium ictu magis perforantur. Si autem quod trãsfluit, halitus, vel humor fuerit: halitui certè, vtpote tenuiori, celer ac minimè impeditus transitus est: humor verò, vtpote crassior, in exilioribus nonnunquã meatibus hæret. Sin fuliginosus, crassus, ac terreus vapor sit qui trãsspirat, in angustis cutis spiramentis, per quæ foras propellitur, impactus, in trãsitu hæret ac stipatur, vt vacuari nõ possit: aliúsque rursus è profundo sublatus hũc ferit impellitq; tum hunc rursus alius, & multo tẽpore coniuncti aliique super alios impacti, corpus quoddã efficiunt & conformãt angustũ, ex transitu angustia stipatũ, quod deniq; à sui simili vapore vehementer ictũ foras propellitur, iã veri pili formam adeptũ, hũncque in modũ quasi succrescendo semper augetur. Porrò animaduertendũ quod interpres halitũ id dixerit, quod Galenus ἀτμόν: & vaporem quod idẽ ἀναθυμίασιν. Quapropter per halitũ exhalationẽ calidam & humidam, & quæ potentia aqua est: per vaporem verò calidam & siccam, quæ potentia ignis est, accipere oportet. Posset itaque explicatius hic exhalatio sicca, vel fumosa: ille verò humida, vel aquosa appellari exhalatio.

Qualis sit pilorum procreatio.

Halitus, Vapor.

I. j.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

Niger pilus
quomodo fit.

Albus.

Rufus.

Crispus.

† κερκίρ.

† κ.

† κ'ο'π'

Rufus color
qui.

Fit autem niger pilus, quum deusto vi caloris vapore, excrementum in exactam fuliginem mutatur: flauus verò, quum vapor minus torretur: quippe quod tum est impactum, flauæ bilis, non nigrae faculentum excrementum est. Albus verò pilus ex pituita nascitur. Rufus sicuti coloris flauis albi que est medius, sic eius generatio ex pituitosa, biliosa que fecis media quadam natura prouenit. Crispi pili fiunt vel propter siccitatem temperamenti, vel propter meatum, in quo radicantur. & propter siccitatem, ad eum modum quo corrigia, quæ igni plus iusto siccantur. Et quid corrigiarum meminisse est opus, quum ipsos pilos, vbi igni propius sunt admoti, protinus intorqueri videas? Atque ita quidem omnes Aethiopes sunt crispi. At propter meatum in quibus radicantur naturam, ad hunc modum: Quum exhalatio sæpe imbecillior est, quàm vt rectam viam sibi moliri possit, pro modo quo inflectitur, etiam meatum suum figurat. interim verò exhalatio satis valens est, sed durioris cutis natura, recta ferri regione prohibita, in latus flectitur: † veluti extrinsecus videre licet, non halitum modò, aut fumum, sed etiam flammam ipsam, quum sursum agi vetatur, diuisam utroque versus in obliquum agi. Sic igitur corporis † etiam exhalatio, vbi prorsum agi prohibetur, obliquum sibi transitum sub cute molitur, donec longiore spatio collectam aliquid eam vregat, & foras flatu agat. Est quando ambobus coeuntibus, & primæ exhalationis, quæ meatum finxit, imbecillitate, & cutis siccitate, obliquitas pilorum radicibus contingit. Quales autem in radice finguntur, tales rationabile est perpetuò fore. Neque enim † aliorum durorum & siccorum corporum quippiam, nisi prius molliatur, fingi rectum potest. Atque hæc quidem est pilorum generatio.

COMMENTARIVS.

Post communem omnium pilorum procreationem Galenus causas coloris, rectitudinis, & obliquitatis eorundem exponit. Atque ea quæ ad causas coloris pilorum attinent, ita sunt clara, vt nulla explicatione egeant. Quòd autem per rufum colorem, is qui alio nomine aureus, quòd auro similis sit, intelligendus veniat, alibi abundè diximus. Quæ autem ad crisporum pilorum generationem spectant, itidem perspicuè Galenus tractauit, vt nostram cõmentationem nõ requirant. Breuiter autè vt Galeni mentem explicemus: geminam crispitudinis pilorum causam esse docet, alteram siccitatem, alteram meatum in quo radicatur obliquitatem. Siccitas enim, id quod lori formam adeptum est, contrahit, atque intorquet. Meatus obliquitas, efficit vt etiam pilus in latus flectatur, adeoque meatus figuram imitetur ac induat.

Sequens

Sequens est, vt causas omnium, quæ temperamenti in pilorū pro atate regione, & corporis natura differentiis contingunt, dicamus. Ergo Aegyptii, Arabes, & Indi, omnes denique qui calidā & siccam regionem incolunt, nigros,† difficilisque incrementi, siccos, crispes, & fragiles pilos habent: contrā qui humidam, frigidāque regionem habitant, Illyrii, Germani,† Dalmatæ, Sarmatæ, & omnis Scythica plaga,† modicè auctiles, & graciles, & rectos, & rufos obtinent. Qui verò inter hos temperatum colunt tractum, hi pilos plurimi incrementi, & robustissimos, & modicè nigros, & mediocriter crassos, tum nec prorsus crispes, nec omnino rectos edunt.

Differētia pilorum varia.

A regione.

†δυσαυξείας.

†κ, δάλματας.

†αιργίως.

COMMENTARIVS.

Differentias pilorum, quæ hominibus propter regiones eueniunt, Galenus in præsentiarum explicat. Quippe eos qui regionem calidam & siccam incolunt, vt sunt Aethiopes, Arabes, & Indi, nigros, *δυσαυξείας*, hoc est, difficilis incrementi, siccos, crispes, & fragiles pilos habere dicit. Causa verò quare nigros obtineant pilos è præcedentibus patet. In iis enim regionibus excrementum, deusto vi caloris vapore, in exquisitam fuliginē mutatur. Quòd verò sint difficilis incrementi, sicci, crispes, & fragiles, siccitati acceptum referendum erit. Nam siccos esse nemo dubitat. Crisporum autem pilorum causam esse siccitatem, antea est dictum. Sicci verò quum sint, fragiles quoque esse oportet. Nimia nanq; siccitas, vt res omnes fragiles, siue friabiles, nō imbecilles (vt Brachelius interpretatur, *κράυρας* nanque Galenus sua lingua appellauit) sint, efficit. Sed hoc difficultate haud caret, quod ait eos qui calidam & siccam incolunt regionem habere pilos difficilis, vel (vt Linacrus conuertit) exigui incrementi. Nam initio eius quod præcedit capitis, dixit Galenus eos qui calido & sicco sunt temperamento, esse hirsutos: hinc verò exigui incrementi esse manifestè asserens hoc temperamentū, sibi ipsi aduersari videtur. Vt igitur ex hac difficultate aliquis se explicare possit, animaduertendum erit, quòd principio dum prædictorū hominū vniuersum corpus humidius ac mollius est, adeoque cutis ipsa non admodū induruit, eos planè esse hirsutos, propter causam suprā expositā. Verūm quū spatio temporis, ob ambientis aëris tū calorem, tum siccitatē, is enim calor humorē, adeoque pilorū alimentū, si adest, resoluit ac dissipat: vniuersum corpus, adeoque cutis ipsa quotidie magis ac magis indurescat, virtus naturæ corpus gubernans duriorē cutem forare, & in ea plures efficere meatus nō potest. Proinde etsi homines calidam & siccam incolentes regionē hirsuti sunt, tamen pili illi qui initio prouenerunt, deinceps nō augentur: duplici quidē de causa: vna q; cutis duritia obstat, adeoque transitus facilis non sit, altera, q; cōmoda materia, ex qua fuligo generetur, haud adsit. Hoc Galenus per dictionē *δυσαυξείας* disertè significare voluit, quæ nihil aliud denotat, quā pilos illos esse difficilis incrementi seu difficilè auctiles. Difficiliter enim, vt iā cōprehensum est, propter immodicā cutis duritiam, & vniuersi corporis siccitatem, adeoque humiditatis inopiā, crescunt, sed manent ea copia, qua initio prouenerunt. Eam verò quā iam

Differētia pilorum à regione

Obiectio.

†δυσαυξείας.

I.ij.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

attulimus, esse legitimam verborum Galeni enarrationem, quae sequuntur, confirmabunt, ubi inquit, Contra qui humidam frigidamque regionem habitant, ut sunt Germani, Illyrij, & alij qui nominatim à Galeno percensentur, *ἄει μετέλας*, id est, mediocriter facile auctiles, pilos obunent. Quorum sanè verborum is sensus est, Si Germani & alij homines frigidam & humidam incolentes regionem pilosi sunt, tunc eorundem pili mediocriter facile augeantur. Nam ambientis aëris humiditas pilorum alimentum non absument, ut in contraria euenit regione; frigus autem id ipsum non admodum torret, adurit, & in fuliginem mutat, ideoque necesse est ut propter humiditatem pili augeantur, & quidem facilius, utpote cute non, ut in calida & sicca regione, vehementer indurata, tamen mediocriter, utpote humido illo non admodum tosto & vsto, adeoque copiosam gignendam fuligini materiam haud suppeditate: ut iterum plurimum erret Brachelius, qui hos ipsos modici, id est, exigui incrementi, quod in iis desideretur alimentum esse, dicat, non animaduertens modicè hinc idem quod *μετέλας* significare. Præterea non desideratur in iam dictis hominibus pilorum incrementum, sed à calore non satis torretur. Cutem autem humidam auctiles pilos, contra verò duram non auctiles, & exiguos procreare, Galenus eleganter admodum terræ comparatione lib. II. de Vsu partium capite ostendit, inquit, Quemadmodum herbae ac stirpes reliquae ex humida & pingui terra ortae in longissimum augeantur: quae verò ex lapidosa & dura, exiguae, durae & in auctiles permanent. ita pili ex humida cute orti, maximè auctiles sunt: qui verò ex dura, non auctiles, & exigui. Porro pili in humida & frigida regione quum mediocriter augeantur, tenues etiam, non autem friabiles, ut in contraria, sint oportet. Quum enim mediocriter augeantur, friabilitatem effugiant, adeoque tenuitatem, quae inter fragilitatem, & robur medium obtinet locum, consequuntur. Quod autem rectos habeant pilos, omnibus notum est, quia neque à siccitate contrahuntur, neque ab humidiorum quem obtinent homines illi cute, recta ferri regione, exhalatio prohibetur. Rufos etiam habent capillos, quoniam id quod in meatibus impactum est, nondum est totum nigrum, quod scilicet humiditas multa sit, & transitus facilis, & deustio imbecilla. Ex contrariis inter se iam dictis regionibus facile quales in temperata regione habitantes pilos habeant, cognoscere licet. Nam plurimi incrementi pilos, quod ambientis aëris temperies excrementorum quibus aluntur copiam non absument, adeoque robustissimos (auctionem enim copiosam robur immensum consequitur) habent. Modicè quoque nigros, mediocris enim ac temperatus calor, mediocriter etiam adurit id quod meatibus est impactum. Quod verò quum plurimum augeantur, mediocriter crassos effici necesse sit, nulli non notum est. Qui enim affatim nutriuntur, crassi euadunt. Quod neque prorsus crispi, ut in calida & sicca: neque prorsus recti, ut in frigida & humida eundem pili in temperata regione, itidem omnibus perspicuum est. Quum enim media sit inter utranque, medios quoque producat pilos oportet.

Et in ætatibus ad eundem modum. Infantium quidem pili Germanis. Florentium autem ætate Aethiopibus. Epheborum & puerorum iis qui temperatam terram, in robore, magnitudine, crassitudine, & colore ad portionem sese habent.

COMMEN-

COMMENTARIVS.

Expedita prima pilorum differentia, ad alterā quæ ab ætate sumitur, progreditur, atque infantium pilos Germanorum pilis proportionē coloris, magnitudinis, crassitudinis, ac roboris respondere inquit. Nam, quod experientia quoque testatur, infantes pilos flauos, & rufos (quod is color proximè ad flauum accedat, nec, Galeno libro primo de Iudiciis teste, differunt, nisi quod rufus magis ad album, flauus verò ad spléndidum vergit) mediocriter auctiles, rectos, & graciles habet. Florentiū ætate, Æthiopibus similes, hoc est, nigros, difficulter auctiles, siccos, crispis, & fragiles. Quod enim Æthiopibus accidit ob externū ambientis aëris temperamentū calidum & ficcum : id florentibus ætate, propter internum temperamētum simile euenire solet. Vt subeat mirari Brachelium, qui hoc loco in Galeno duplicem esse difficultatem ait. Vnam, quod florentes ætate nunc iuuenes appellare videatur. Quasi verò hoc Galeno non sit perpetuum, vt qui id nomen, quod suprā mōstrauimus, nusquam adolescentiæ tribuat. Altera, quod florentes ætate crassos & robustos habeant pilos, & non, vt Æthiopes, tenues & fragiles, iis enim verbis Brachelius vtitur. Sed rogo Bracheli, qui fieri potest vt iuuenes habeant crassos & robustos pilos, quum id ipsum calido & sicco illorum temperamento aduersetur, vtpote in quo humiditas multa, & excrementorū quibus aluntur copia non sit? Verū instabis hoc ipsum paulo pōst disertè Galenum affirmare. Fateor quidem, quo verò hoc fecerit consilio, paulo pōst exponemus. Epheborum autem & puerorum pili iis qui temperatum locum incolūt ad portionem respōdent: sunt enim & ipsi temperati. Neque enim Ephebi sunt, nisi qui iā ad pubertatis annos peruenerunt. Pubertatē autem esse temperatā, suprā & alibi quoque copiose à nobis demonstratū est. Pueros autem vocat in præsentia, qui iam ab infantia plurimū recesserunt, & proximè ad pubertatem accesserunt: quos itidem esse temperatos, aut à temperatis non multū abesse oportet. Quum igitur vtrique sint temperati, iis qui temperatum locum incolunt, pilos in robore, crassitudine, magnitudine & colore ad portionem respondentes, obtinent: nempe robustissimos mediocriter crassos, plurimū auctiles, & modicè nigros, ob causas suprā expositas. In quo Galeni loco enarrando iterum plurimū hallucinatur Brachelius. Primò quidem q̄ per pueros, qui reuera sic appellantur, & à pubertate plurimū absunt, infantes intelligat: non animaduertens hoc loco Galenum pueros & infantes separare, quum hos Germanis, illos verò temperatam habitantibus terram comparet. Pueros igitur, vt diximus, in præsentia vocat grandiores, & eos qui iam magis aboleuerunt, neque à pubertate multū absunt. Ad eòq; in pueritia, quemadmodum Hippocrates in Aphorismorum sectione tertia, gradus quosdam facit. Dein errat Brachelius, quod hæc, vt antea quoque in florentibus ætate fecit, ad sequentia referat. Proinde eò temeritatis tandem peruenit, vt eum locum Galeni vnum ex iis esse, qui interiectus est, vel à Galeno obiter scriptus, asserat. Quod autem non sint ad sequentia referenda, vel ex eo satis liquet, quod hîc infantes habere pilos, & Germanorum pilis similes dicat. Paulo pōst autem nudos pilis esse manifestè inquit. Proinde quæ hîc de differentia pilorum quæ ex ætate sumitur, dicuntur, ita intelligenda sunt, vt magna ex parte vera esse comperiantur. Reperiuntur nanque infantes qui nigros etiam obtinent pilos, præsertim capi-

I.ij.

Infantiū pili.

Florentiū ætate.

Brachelii geminus error.

Epheborū & puerorū pili. Ephebi qui.

Pueros.

Bracheli* hallucinatus.

Galenus pueros & infantes separat.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

tis. Atque is color etiam per multas sequentes ætates durat. Dein accipienda sunt, ut ea quæ de regionibus dicta sunt, adiecta illa conditione ac hypothesi, si pili in ea vel alia ætate nati sunt, eum colorem, idque robur obtinebunt. Nam qui frigidus sunt temperamento, perpetuò pilorum expertes esse à superioribus constat. Inepta enim omnino est frigiditas ad pilum producendū, ut quæ nec materiã pili generet, nec vias, per quas ipsa exeat, moliat. Quare Brachelij ineptiæ nemini negotiũ facessere debent, utpote frigide & ridicule.

A corporis natura ductæ differentia.

† ὑποφύσει.

In corporum quoque naturis ad ætatum, & regionũ portionem pili se habent. Pueri enim admodum parvi, nudi sunt pilis: quòd utique nec meatus adhuc ullus illis in cute est, nec fuliginosum excrementum. Incipientes autem pubescere, paruos & imbecillos † emittunt. At qui iã florent, valentiores, & multos, & magnos, & nigros habent: quòd & frequentes iam meatus iis sint facti, & fuliginosis excrementis præ siccitate, & calore, abundant.

COMMENTARIUS.

Pueri cur pilis nudi.

Pubescentium pili.

Pubertas unde dicta.

Iuuenum pili.

Brachelius obsecras & ineptus.

Tertiam pilorum differentiam proponit, atque ostendit quòd pili, haud secus atque in ætatibus ac regionibus, pro corporis natura variant. Nam ut regiones, & ætates pilorum qui iam prouenerunt, variant atque immutant robur, crassitudinem, magnitudinem, & colorem: ita corporis natura & temperamentum, vel nullos, vel exiguos, vel multos, valentes, & huius vel alterius coloris efficiunt. Pueri enim parui admodum, pilis nudi sunt: idque propter corporis sui naturam. Nam meatus illis adhuc nullus est in cute, eò quòd mollior sit, & in se concidat ac coalescat: nec fuliginosum excrementum. Nam calor puerorum cum humiditate mitior est, minimè que humorẽ torret, adeoque nullam fuliginem parit. Id quòd partim etiam puerorum substantiæ, quæ omnium facillimè dissipatur, acceptum referendum erit. Qui verò iam pubescere incipiunt, paruos & imbecillos emittunt pilos, id quòd omnibus in confesso est. Neque enim alio nomine hæc ætas pubertas, nisi à pube, hoc est, tenera illa lanugine, quæ tum circa pudenda oritur, dicta est. Nihil autem mirum tum paruos emitti pilos, & imbecillos: meatus enim qui in cute, facti sunt adhuc parui. Et fuliginosum excrementum exiguum, propterea quòd calor adurens, adeoque fuliginem procreans, sit exiguus: temperatus nimirum, adeoque materiã in fuliginem multam resolvere non potest. Còtrà qui ætate florent & iuuenes sunt, validiores, multos & magnos, & nigros habent pilos. Nam quum calidi & sicci sint, necesse est ut calor sanguinem torreat & aduret, atque in exquisitam fuliginem mutet. Præ siccitate autem meatus, impetu eorũ quæ exeunt facti, uniri nequeunt, ideo multi & magni sint oportet. Multos verò & magnos meatus, multi etiam & magni, valentesque pili comitantur, quemadmodum ex iis quæ antea dicta sunt, omnibus patet. Quàm verò nihil horum omnium intellexerit Brachelius, partim ex iis quæ paulo antè diximus, partim ex eius commentariis discas. Qui ita obscuro, perplexo, intricato, & inepto sunt, ut iurares horum, Heraclitum quendam fuisse autorem. Atque hinc est ut nõ solum alios, sed etiã seipsum ita creberrimè inuoluat, ut nullis rationibus se explicare possit.

Cæterum

Cæterum pili qui in capite, superciliis, & † palpebris habentur, etiam pueris nobis innascuntur. Siquidem generatio iis est, non qualis herbis, sed qualis stirpibus prima ratione à natura conditis, non temperamentum ex necessitate sequentibus, sicuti in libris de Vsu particularū est monstratū. Verum hi quoque, quod quidem sint, id naturæ arti acceptum ferunt. Quod nigri, rufive, vel alio quouis sint colore, id temperamento ætatis omnino debent. Subrubi enim ferè sunt, quoniam quod in meatibus est impactum, nondum totum est nigrum: quippe quum humiditas multa sit, & transitus facilis, & deustio imbecilla. Boni verò incrementi, & mediocriter crassi sunt, propter excrementorū, quibus aluntur, copiam: quippe ipsa pars corporis in qua fiunt, sicca est. Tota nanque calua ossea est. Cutis verò, quæ illi est circumdata, tanto reliqua totius corporis cute est siccior, quanto etiam durior. Ascendit tamen tum ab iis quæ circa cerebrum sunt, tum verò ex toto corpore fuliginosi excrementi non parua vis. Quo fit vt quale ætate florentibus totum est corpus, eiusmodi iam infantibus sit capitis cutis.

Occupatio.

† Κατὰ τὰ βῆσι
φάρμα.

C O M M E N T A R I V S.

Occupatione quadam vsus, tacitæ cuidam obiectioni respondet. Obiiceret enim quispiam, qui fieri potest vt pueri nudi sint pilis, quum in capite, superciliis, & palpebris pilos habeant? Respondet itaque Galenus hoc non accidere temperamenti totius corporis ratione, sed aliâ ob causam, quâ iis verbis explicat, Generatio, inquit, in iis est, non qualis herbis, sed qualis stirpibus prima ratione à natura conditis, non temperamentum necessario sequentibus. Quæ vt rectius intelligantur, animaduertendum herbarum & stirpium duplicem esse generationem. Vnam quidem, prima ratione, id est, prouidentia & arbitrio opificis ac conditoris, seu naturæ. Aliam verò à loci natura. Prima ratione triticum & hordeum, instar herbæ adhuc teneræ ac paruæ, in agro emergunt. Nam iis agricolæ prouidentia agrum referit. Altera ratione locus aliquis densus, & reuera herba plenus fit. Quippe innata humiditas locum hunc herbis densum ac refertū reddit. Pari modo pili in corpore humano duplicem obtinent generationem. Vnam prima ratione, ac conditoris prouidentia. Aliam à loci natura. Prima ratione pili qui in palpebris, superciliis, & capite sunt, proueniunt. Nam prouidentia opificis hos creauit, & in cute dura ac cartilaginosa: radices eorundem quasi in lapidosa quadam atque argilacea terra fixit. Atque hinc est quod prædicti pili, non nisi ob magnos corporis affectus defluant. Accidit enim illis quod stirpibus, quæ in terra dura atque arida proueniunt, euenire solet. Quemadmodum enim hæ generationem habent difficilem, multamque postulant prouidentiam, ac interitum obtinent difficilem: ita quoque palpebrarum, superciliorum, & capitis pili. Alia ratione, & loci natura proueniunt pili, qui in axillis, & pudendis

Herbarum &
stirpium duplex
generatio.Pili corporis
duplicem obri-
nent genera-
tionis modū.

I. iij.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

sunt. Nam illi ipsi ex humidis ac mollibus partibus, veluti herbæ ex humida & pingui terra, emergunt. Vt hinc perspicuum sit omnibus Galenum rectissime dixisse, pilorum in capite, palpebris, & superciliis generationem non esse talem, qualis est herbarum: sed potius qualis est stirpium ab opifice conditarum. Quapropter satis etiam inde constat, eosdem necessariò rationem temperamenti nõ sequi. Quippe quorum opifex naturæ ipsa curam habet, quemadmodum arui agricola, ij omnibus naturis insunt, calidis, frigidis, humidis, siccis. Videmus enim infantes omnes statim etiam maternum vterum egressos, hos ostendere pilos: nisi supra modum fuerint intemperati. tum enim petrosæ & arenosæ terræ similes sunt, cui stirpis principium inseri haud potest, quemadmodum id ipsum copiosius lib. II. de Vsu partium cap. 14. Galenus prosequitur. Quòd igitur pili in capite, superciliis, & palpebris nascuntur, id naturæ, opificisve arti & prouidentia acceptum referendum. Quòd vero hoc vel illo colore sunt imbuti, id ætatis temperamèto debetur. Nam sub-rufi sunt pubescentibus, propterea quòd, id quod meatibus cutis impactum est, nondum, ob temperatum ac mitiorem illorum calorem, totum nigrum est. Nam humiditas, respectu sequentium ætatum, multa est, quæ à mitiore calore torreretur ac vri satis nequit. Atque quum cutis illorum nondum, vt in sequentibus accidit ætatibus, sicca sit, ideo facile per illius meatus transit, nec dum torreatur, illic heret. Nigri sunt in florente ætate, propter causam supra expositam. Boni verò incrementi sunt, capitis, superciliorum & palpebrarum pili, & mediocriter crassi, ob excrementorum quibus aluntur copiam. Nam quum ipsa pars corporis in qua fiunt pili, nempe calua, quæ tota ossea est, sicca sit, ideo humiditate multa non eget. Quare mirum non est in ea excrementorum, quibus pili aluntur, magnam esse copiam. Si plurimum aluntur, plurimi etiam sint incrementi, & mediocriter crassi oportet. Est autem & cutis, quæ caluæ circumdata est, tanto reliqua totius corporis cute siccior, quanto durior. Vt hac etiam ratione excrementorum in ea magnam esse copiam necesse sit. Quippe ascendit ab iis quæ circa cerebrum sunt partibus, & ex toto corpore, veluti ad tectum quoddam, haud exigua fuliginosi excrementi copia, vnde pili subinde nascuntur. Quid multa? quale ætate florentibus totum est corpus, nempe calidum & siccum, eiusmodi est infantibus capitis cutis. Vt nihil sit mirum, ea de causa, in hac ipsa prouenire pilos. Naturæ enim prouidentia fit, vt in hac dura & cartilaginea cute radices pilorum figantur, tanquam stabiles & diuturni futuri. Cæterum Brachelius hoc loco miratur Galenum, quòd pilos illos naturæ duntaxat adscribat, ac temperamenti rationem contemnat, quum tamen constet omnibus, quinetiam ipsemet Galenus disertè fatetur, cutem capitis valde idoneam esse ad pilorum procreationem, adeoque temperamentum non esse prorsus abiiciendum. Sed non assequitur homo ille stupidus, vt passim etiam aliis similibus in locis, & hîc, Galeni scopum. Neque enim hîc, vbi ait pilos non sequi necessariò temperamètum, de cutis capitis, sed de totius corporis temperamèto loquitur. Hoc enim, qualecunq; fuerit, tamen nihilo minus in capite innascetur pili. Verù quis vniuersas Brachelij nugas, nisi peculiari aliquo volumine iis dicato, refellere posset?

Brachelius Galeni scopum nõ assecutus.

Caluitiei causa.

Eoque rationabilius quidam procedente tempore calui redduntur: quibus scilicet à primo durior cutis erat. Quippe monstratum

tum est prius senescentium partes omnes siccescere. Fit autem cutis non paucis veluti testacea, vbi supra iustum fuerit siccata. In ea verò, sicut ex prioribus cõstat, nihil nasci potest. Itaque etiam interna manuum, & interna pedum semper glabra, & pilorum experria sunt: quòd siccissimus, densissimisque fit tendo is qui sub cute habetur. Quibus autem ad summam siccitatem cutis capitis non peruenit, imbecilli his omnino, albique pili fiunt, quos vulgò canos appellant. Imbecilli quidem, conuenientis alimenti penuria. Albi verò propterea quòd alimentum quo aluntur, veluti situs est pituitæ, quæ spatio computruit. Vbi enim meatus etiamnum manet, excrementum verò exiguum est, & lentum, ac languidè à calore propellitur, non dissimiliter putredini afficitur. Iam calui fiunt homines quum senescunt à syncipite magis: canescunt magis à temporibus, quoniam illud omnium capitis partium est siccissimum: hæret enim cutis illic oisi nudo. Tempora verò humidiora sunt, quòd in iis muscoli magni sub cute habeantur, omnis autè musculus carnosus sit. Caro tum osse, tum cute humidior.

COMMENTARIVS.

Ex iis quæ paulo antè dicta sunt, nẽpe quòd cutis capitis infantibus eiusmodi sit, quale ætate florentibus totum corpus, colligit causam cur nonnulli progressu temporis calui reddantur, ij scilicet, quibus ab initio durior cutis est. Nam quum senescentium partes omnes siccescant, vt libr. 1. capi. 2. est demonstratũ, fit vt cutis illorum quibus ab initio dura est, veluti testacea reddatur, propterea quòd supra iustum sit sicca. Quæ verò talis est, in ea nihil nasci, vt paulo antè diximus, potest. Si itaque nihil in ea pilorum nascitur, igitur calui fiant necesse est. Id quod exemplo internarum partium manuum, & internarum pedum ostendit. Hæ nanque nulla alia de causa semper sunt glabræ, & pilorum expertes, quàm quòd tendo internæ summæ manus cuti substratus, siccissimus sit, & densissimus. De quo plura Galenus libr. 1. capi. 2. Ana. adm. Et libr. 1. 2. & 3. de Vsu partium. Non autem temerè dicit tendo: cutis enim quæ intra manum est, vt suprà monstrauius, temperata existit. Caluities itaque fit vehementer resiccata cute, & nimia ariditate veluti testacea reddita: ex tali nanque, ob natiuæ humiditatis penuriam, nihil nasci potest. Calui itaque fiunt homines quum senescunt, & magis à syncipite, quòd omnium capitis partium sit siccissimũ. Hæret enim cutis illic nudo oisi, quòd nullus in ea parte capitis sit musculus. Nec obstat quod Aristoteles lib. 5. de Generatione animalium cap. 4. & hunc secutus libr. 7. Saturnalium capi. 10. Macrobius, contrarium statuerit, nempe occiput potius vacare humore, & synciput illo esse humidius. Nam illi non ad externam capitis partem, quæ cute circumdatur, sed ad internam potius partem, qua cerebrum continetur, respexerunt. Id quod ex ratione Aristotelis quam subiungit euidentissimum

Canitie cau. sa.

Calui cur nõ nulli reddantur,

Obiectio diluitur.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

fit:ait enim,eò quòd contineat cerebrum.Synciput igitur censent esse humi-
 dius,quòd plus cerebri contineat.Sed quum hìc de pilis,qui non ex cerebro,
 sed cute nascuntur,agatur,ad eandem respicientes,hanc esse ficciorem putà-
 dum planè erit,quòd non carni siue musculo inhæreat, sed o fsi,quod siccum
 admodum esse constat.Hactenus de causa caluiciei.Porrò quibus cutis capi-
 tis ad summam siccitatem non peruenit,ij cani redduntur, qui utique pili im-
 becilles,ac albi sunt.Imbecilles, propter conuenientis alimenti penuriam:
 albi, propterea quòd alimentum quo pili nutriuntur,est veluti situs pituitæ,
 quæ tempore procedente computruit.Idque ob eam causam.Meatus quidè
 cutis manent,nequeunt enim ob cutis duritiem concidere ac coalescere: ex-
 crementum verò quo pili aluntur exiguum est,& létum viscidumque, pro-
 pter caloris imbecillitatem, languidèque ab eo ipso propellitur,ideòq; exire
 non possunt,ac inibi hærent,atque non dissimiliter putredini afficitur.At-
 que hinc fit vt capillus,qui ex illo excremento nascitur, pituitæ putrefactæ
 situm referat,canúsque fiat.Canescunt autem homines magis à temporibus,
 quæ humidiora sunt, quòd in iis muscoli magni,temporales dicti, sub cute
 habeátur.Hinc conuenientissimo epitheto Homerus senes πολιοκρότες:hoc
 est,in temporibus canescentes vocauit.

Canis qui red-
 duntur.

Cur à tempo-
 ribus magis ca-
 nescamus.

Πολιοκρότες-
 φοι.

Cap. VII.

BSt autem ei quod dicitur diligenter attendendum, ne
 imprudentes nosmetipsos fallamus: sicuti se fallunt
 multi ex iis qui optimi visi sunt medici. Qui si quem
 caluum viderint, statim huic siccum esse totius corpo-
 ris temperamentum putant. Neque enim simpliciter ita conie-
 ctari oportebat, sed prius illud definire præstiterat, humanū cor-
 pus in aliis æquabili per totum temperamento esse: in aliis, nec
 iis paucis, inæquabiliter esse affectum: quum eorum aliæ particu-
 læ mediocri & iusto sint humidiores, aliæ frigidiores, aliæ cali-
 diores: aliæ prorsus temperatæ, ac mediocres. Porrò huic maxi-
 mè esse attentos conuenit, vbi corporis temperiem æstimamus.
 Quippe si totum corpus æquabiliter † concinnum sit, omnem-
 que partium inter se competentiam in latitudine, longitudine,
 & altitudine seruet: potest utique æquabiliter attemperatum es-
 se id corpus. At si cui corpori thorax, collum, & humeri maximi
 sunt, lumbi parui angustique, & crura gracilia atque sicca, quo-
 modo id dixeris omnibus particulis similiter affectum? Quin si
 crura ei crassa sunt, & lumbi lati, thorax verò angustus: ne id
 quidem omnibus partibus æqualiter est temperatum. Sunt alia
 corpora quibus maximum est caput: alia quibus paruum, quale
 passeribus. Iam crura aliis blæsa, aliis vara. Artuum quoque extre-
 ma

Ex vna parti-
 cula, nò de to-
 to corpore pro-
 nunciandum.

† ἑνὸς ὅμοιον.

ib. οἰσείδῳ

ma aliis gracilia sunt, aliis crassa. Et thorax aliis, ut dictum est, latus, aliis tabulæ ritu angustus, quos Græci *σχιώδεις* vocant. Vbi verò opertæ scoptulæ illis, sine carne nudæque planè sunt, & alarū more pronæ, nominantur à medicis eiusmodi naturæ Græcè *πτερυγώδεις*. Quantopere verò hæ sint vitiatæ, deperdito his paulominus omni interno spatio, quo pulmo, & cor sunt sita, neminem latet. Innumeræ autem aliæ particularum corporis planè affectus sunt: vbi id à naturali analogia, protinus in utero matris ad inæqualem intemperiem est mutatum. Minimè igitur in corporibus id genus ex vnica particula coniectandum de toto est. Neque enim ij^t qui mores ex aspectu corporis docere profitentur, simpliciter de omnibus pronunciant: verum ipsi quoque experientia docti, si quis impense hirtis est pectore, hunc ^t animosum iudicant: si cruribus est hirtis, salacem. non tamen causam etiam adiiciunt. Neque enim quum pectus habere leoni simile dicunt, crura verò hirco, iam primam causam inuenerunt. siquidem cur leo quidem animosus, hircus verò salax sit, ratio etiam ^t inuenire requirit: hætenus enim quod in re fieri cernitur, dixerunt: causam tamen eius omiserunt. Cæterum is, qui naturali speculatione est exercitatus, sicuti aliorum omnium, ita horum quoque causas inuenire tentat. Propterea enim quòd inæquali partium temperamento sunt, non leo modò & hircus, sed etiam cæterorum pleraque animalium, idcirco ad alias actiones aliud est pronum. Ac de iis quidem Aristoteles commodè tractauit.

COMMENTARIVS.

Quum hætenus Galenus temperamentorum notas ex pilis esse sumendas docuisset, nunc ne vnica particula de toto corpore, medicorum quorundam more, coniectemus, hortatur. Sunt enim, qui si quem caluum viderint, statim totius corporis temperamentum siccum esse arbitrantur. Quasi verò necesse sit syncipite sicco existente, reliquas quoque partes corporis omnes siccas esse. Imò si de totius corporis temperamento æstimare volumus, considerandum primò erit, num humanum corpus in aliis partibus æqualiter sit temperatum, in aliis inæqualiter. Sæpe enim accidit, ut aliæ particule sint humidiores, aliæ sicciore, aliæ calidiores, aliæ frigidiores, & aliæ temperatæ. Ut autem intelligas num corpus æquabiliter, vel inæquabiliter sit temperatum, eius rei notas aliquas habeas oportet. Nota autem corporis æquabiliter temperati est, si totum corpus æquabiliter concinnum est (id enim *ὀμοθυμόν* Græcis denotat) omnemque partium inter se competentiam in latitudine, longitudine, & altitudine seruat: ita sanè, ut vna pars secundum naturalem analogiam, alia neque crassior, neque longior, nec profundior sit. Contrà inæqua-

*Σχιώδεις.**Πτερυγώδεις.**† Φυσιολογικῶν.**† θυμικῶν.**† ἐξ αὐτῶν ἐπιζητῶν.**Ex vnica particula nō est de toto corpore coniectandum.**Nota corporis æquabiliter temperati.*

GAL. DE TEMPERAMENTIS

biliter temperati, si ceruix, thorax, & humeri maximi sunt, lumbi verò exiguï, angustique, & crura gracilia atq; sicca. Aut vice versa, si crura crassa sunt, & lumbi lati, thorax verò angustus. Quippe tum corporis forma nequaquam concinna est, quòd corporis partes naturalem analogiam haud seruent, & vna iusto crassior, ac maior, altera contrà gracilior minòrque sit. Quotiescùque igitur corporis partes naturalem suam formam ac còcinnitatem in longitudine, latitudine, & profunditate haud retinent, certissimam esse inæqualiter temperati corporis notam, coniiicies. Nemo igitur ex capite, thorace, cruribus, aliàve corporis parte vnica, de vniuerso corporis temperamento pronunciet: id enim non tantùm ridiculum, sed & omnium lògè fallacissimum existit. Non esse autem ex vnica particula còiectandum de toto, exemplo eorum qui mores & ingenia hominum, ex aspectu corporis iudicare & cognoscere conantur (id enim est propriè *φυσιογνωμονεῖν*) ostèdit. Nam illi quoque non simpliciter de omnibus pronunciant, sed hunc animosum idque ex hirtio pectore: illum verò ex hirtis cruribus salacem esse pronunciant. Neque eius rei aliam afferunt causam, quàm quòd illum leoni simile pectus, hunc verò hirco similia crura habere dicunt. Verùm qui in naturali speculatione exercitatus est, is causæ, quam Physiognomici produciunt, utpote nullius momèti, non acquiescit, sed meliorem ac planè legitimam inuenire pergit, nempe inæquale partium temperamentum. Nam quum leo & hircus inæquali sint partium temperamento præditi, fit vt ille sit animosus, hic verò salax. Leoni enim calidissimum cordis est temperamentum, hirco verò genitales partes calidissimæ sunt. Atque hanc caliditatem, pectoris, & crurum hispiditas arguit. Qui igitur hirtio est pectore, cor calidum obtinet, ideòque animosus est. Qui verò hispidis fuerit cruribus, genitales partes calidas habet, adeòque salax est. Diuersitas itaque temperamenti partium animalium in causa est, cur ad alias actiones aliud pronum sit, quemadmodùm Aristoteles in libris de Historia animalium inscriptis commodissimè memoriæ prodidit. Quòd ad vocabulorum quorundam paulo obscuriorum, quorum hîc à Galeno facta est mentio, explicationem attinet, sciendum per blæsa crura, Galenum, vt metipse capite quinto libri de Morborum causis interpretatur, accipere ea quæ extrorsus obtorta sunt, & λ literæ Græcorum assimulantur. Valga & Vatia Latini nominant. Vara verò iam dictis planè contraria sunt, quæ nimirum introrsum obtorquentur. Porro per *σανιδεις* non nisi eos qui tabulæ ritu thoracem angustum habent, intelligit. Quippe *σανις*, Græcis tabulam, asserémve significat. Qui igitur tabulæ in modum constricto ac minimè amplo sunt thorace, *σανιδεις* Græcis nominantur. Quibus verò scapulæ retro, instar alarum prominent, ij Græcis *πτερυγιδεις*, quasi alatos dicas, appellantur.

Sed quod ad rem propositam est vtile, id iam apparet, hominum scilicet temperamenta considerantibus, singulas partium per se examinandas esse. Nec si cui thorax hirsutus est, huic totum corpus calidius, sicciúsque ex necessitate putandum: sed † vt plurimùm in corde calorem esse, eòque † animosum: posse verò aliquando etiam huius ipsius rei occasione accidere, quo minus totum iis corpus similiter calidum sicciúmque sit: quòd scilicet plurimùm

Φυσιογνωμονεῖν.

Leo cur animosus.

Hircus quare salax.

Blæsa.

Valga.

Vara.

Σανιδεις.

Πτερυγιδεις.

† Πλαστον.
† θυμικον.

rimum caloris illinc transpirauerit, atque in ambientem abierit. Nam si totum corporis temperamentum est æquale, erit iis statim thorax ipse vniuersus latissim⁹, venæ amplæ, arteriæ magnæ, eadèmq̃ maximè vehementissimèq̃ pulsantes, tum plurimi per totum corpus pili. atque ij qui in capite sunt, plurimi incrementi, nigri, & crispi vtique in prima ætate: procedente verò tempore caluities excipiet. Quinetiam eiusmodi hominibus quæ æqualiter sunt attemperati, & robusti, & exactè deliniati, & musculosum totum corpus erit: tum cutis nigrior, durior, atque hirsutior.

COMMENTARIVS.

Considerantibus temperamenta hominum, singulas partes esse examinandas hoc loco hortatur Galenus. verbi gratia, si thorax hirsutus est, non oportet hinc necessariò totum corpus calidius, sicciusq̃ pronunciare. Nam hirsutitas illa thoracis, vt paulo antè dictum est, magna ex parte cordis duntaxat caloris indicium existit. ideòque tali præditi pectore, animosi sunt. Quo verò minus totum corpus iis similiter atque cor calidum siccumque sit, interdum ideo accidere potest, quòd plurimum caloris transpirauerit, atque in aërem abierit. Si autem totum corporis temperamentum æqualiter calidum & siccum est, hæ notæ omnes apparebunt. Thorax iis vniuersus latissimus est: caloris enim existit dilatare. Eandem ob causam venæ etiam amplæ, & arteriæ magnæ, ac vehementer pulsantes, tum plurimi pili per totum corpus. nã vt dictum est capite sexto huius libri, calido & sicco temperamento præditos, hirsutos esse oportet. Qui autem in capite sunt pili, plurimi sunt incrementi, nigri, & crispi, in prima vtique ætate. Nam infantibus hoc temperamento præditis, capitis cutis eiusmodi est, quale ætate florentibus totum est corpus: vt non sit mirum capitis pilos similiter ac florentium ætate esse multos, magnos, nigros, & crispos, vt præcedenti capite diffusius est dictum. Quod verò procedente tempore fiant calui, & qua de causa, supra est abundè expositum. Præterea eiusmodi hominibus qui æqualiter in calido & sicco temperati sunt, totum corpus robustum est. Si quidem robur in siccitate positum est, & siccitas ad robur & firmitudinem plurimum confert, vt copiosius libr. tertio de Sympto. causis ca. 10. Galenus monstrat. In summa calidum & siccum ad actiones practicas magis idoneum est, adeòque robustius: exactè præterea per singula membra compositum & delinatum. Calor nãque pulchrè partes corporis effingit ac discriminat. Qua de causa accidit vt corpus quoque illud musculosum sit, hoc est, musculos habeat affabrè distinctos: ita sanè vt intuentium oculi elegans illud musculorum discrimen promptè animaduertant. Quòd autem cutis illorum nigra, dura, & hirsuta sit, notius est quàm vt demonstrari debeat, & ex iis quæ dicta sunt, satis manifestum.

Ad eundem modum si contraria omnia in thorace sint, & æquale in toto corpore temperamentum vigeat, id est, si humidiores & frigidiores vniuersæ corporis partes sint, thorax quidè angustus & glaber erit. Sicuti etiã totum corpus pilis nudum. Cutis verò mollis & alba, capilli subrufi, potissimum in iuuentute: hi in senectute non

Notæ temperamenti calidi & sicci.

Musculosum.

Frigidi & humidi temperamenti notæ.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

† ἀλαστοί.

caluescunt, timidi que statim & pusillanimes, ac segnes, adde etiam paruis venis ac minimè cōspicuis, & adiposi fiunt. Idem neruis, musculisque imbecilles, & artubus parū deliniatis, & incuruis.

† Βλαστοί.

COMMENTARIUS.

Frigidi & humidi temperamenti indicia.

Paulo antè quibus notis æquale corporis tēperamentū calidum & siccum cognosci possit, Galenus exposuit. Nūc quibus contrariū liceat deprehēdere tēperamentū, nēpe frigidum & humidū, edisserit. Qui enim hoc corporis temperamento sunt præditi, iis thorax est angustus, quòd frigiditas ipsa constringat, & nō quemadmodū calor, dilatet. Nudū autē pilis esse omne tēperamentum frigidū, & potissimū id quod simul est humidū, capite sexto satis mōstrauimus. Cutem verò prædicto tēperamento præditis, esse albā & mollem notius est, quā vt demōstrationē requirat. Frigiditatē nanque albus color, humiditatē verò mollities comitatur. Capilli capitis subrubi, quoniā id quod meatibus est impactū, à frigore nō aduritur, nigrūmq; redditur: atque id potissimū in iuuentute, in qua quidē ætate calor illorū est, aliarū ætatum respectu, maximus. Quapropter aliis in ætatibus albos potius quā subrubsos obtinent capillos. Hi etiā in senectute nō caluescunt, quòd cutis capitis in iis nō admodū sit sicca. Timidi præterea, pusillanimes, & segnes sunt, ob frigidum cor, corporisque totius tēperamentum similiter frigidum. Vt enim calor excitat, & animosos facit homines, vt cōprehensum est: ita frigus stupidos, & ignavos reddit, quòd id ipsum nullis functionibus, vt Galenus libr. 3. de Sympto. causis ait, utile sit. Paruas autē adeoque minimè cōspicuas habere eosdem venas, ex iis quæ capite huius libri quinto dicta sunt, patet. Neruis verò & musculis esse imbecillioribus iā dictos homines, ex iis quæ paulo antè cōmemorauimus satis cōstat. Vt enim nerui, musculi, quāto sunt sicciores, tanto sunt robustiores: ita contrā quanto humidiores, tanto imbecilliores, Galeno iam citato loco, teste, existūt. Quòd verò artus his parum exactè deliniati sunt, & incurui, frigori acceptum referendum, quod probè discriminare illos haud potest. Quum verò frigus etiam contrahat, quid mirum incuruis ac parum rectè deliniatis esse artubus?

At vbi varia partium est temperies, ex vna earum pronunciaré de toto corpore non licet: sed adeundæ singulæ sunt, æstimandumque quo tēperamento ventriculus, quo pulmo, quo cerebrū, ac reliquarū per se vnaquæque seorsum sit. Atq; hæc quidē ex functionibus noscenda, quū nec manū contrectatione, nec oculorū inspectione inuenisse tēperiem eorū sit. Simul autē pensitandus & cōtinentiū ea partiū affectus est, quarū omniū extrema est cutis. Hęc in nostra regione, quæ vtiq; tēperata est, subiectarū partiū naturā prodit: quanquā nec in ea simpliciter loquēti omniū, sed dūtaxat earū quæ similē habēt cuti tēperie. At in iis quæ sub Vrsa, & sub meridiē sunt locis, quoniā corporū quæ in altero sunt, calor in altū à circumdante extrinsecus & vincēte frigore, est fugatus: aliter in cutē, ab externo calore attractus prodiit, nō potest ex eo affectu,

Vbi ex cute in ternarum partium temperies deprehēdi potest.

affectu, qui in cute cernitur, internarū particularū téperies clarè discerni. Quippe corporis téperies, in regionibus iis quæ à téperie recesserunt, inæqualis visitur, externis scilicet, internisque partibus ad eundè se modū non habentibus. Gallis enim & Germanis, & omni Thracio, ac Scythico generi frigida, humidaque cutis est, ideóq; etiā mollis, alba, & pilis nuda. Omnis verò naturalis iis calor in viscera vnà cū sanguine cōfugit, vbi dū agitur, & coarctatur, & feruet, animosi, audaces, & præcipitis cōsili reddūtur. Aethiopib⁹ verò, & Arabib⁹, omnib⁹ deniq; iis qui meridie incolūt, natura cutis ex ambientis æstu, & naturali calore foras acto, vsta, dura, sicca, & nigra redditur: toto corpore naturalis quidè caloris exiguā obtinēte portionē, sed alieno, atq; adscitio incalēscēte. Quippe id quoq; optimè ab Aristotele in multis est traditū.

COMMENTARIVS.

Haftenus quibus notis vniuersi corporis equale téperamentū dignoscendū esset, Galenus mōstrauit. Nūc quid faciendū medico sit, vbi variū partium est téperamentū, ostēdere pergit. Quippe tū ex vna earū de toto corpore pronunciandū non erit, sed singulæ sunt ad eundè, æstimādūmq; quo quæuis sit téperamento prædita. Quanquā autè internarū partiū, pulmonis verbi gratia, ventriculi, cerebri, cordis, & id genus aliarū, certæ sint, quibus harū téperamenta cognoscuntur, notæ, quas ex professo Galenus in Parua arte edocuit: tamā earundè temperamenta potius ex functionibus sunt cognoscenda, præsertim quū nec tactu, nec oculis deprehendi queāt. Tamen vnà cū actionibus pensitandus est etiā partiū, quæ internas particulas cōtinent, affectus: quarū quidè partiū omniū extrema est cutis. Is enim subiectarū partiū naturā ac téperamentū ostendit, propterea quòd propter vicinitatē illas in calore ac frigore mutant, adeóque suū illis téperamentū cōmunicēt. Cæterum quòd ad eū affectū qui in cute cernitur, attinet, diligenti cōsideratione opus erit, quòd hæc interdū téperata sit, vt in Græcia (quòd hoc loco Galenus quoq; affirmat) interdū verò, ob ambientē nimirū extrinsecus aërem, intēperata. Græciā autè, potissimum verò Hippocratis patriā, esse téperatā, in nostris in secūdum Galeni de Tuē. vale. lib. Annotationibus abundè mōstrauimus. ad quē locū ne singula nobis sint repetenda, lectorē ablegamus. Cutis itaq; in regione téperata subiectarū partiū téperamentum prodit, nō tamen omniū, sed earū quæ illi similē téperie obtinēt. Quomodo enim aliarū partiū quæ intēperie laborāt, id quòd téperatū est, monstrare posset temperamentū? In regionibus autem iis quæ à temperie recesserunt, corporis temperamentum inæquale est: quòd scilicet externæ & internæ partes similiter se nō habeāt. Qui enim ad vrsam & aquilonem habitant, vt sunt Galli Germani, Thraces, & Scythæ, iis calor vnà cum sanguine in viscera adeóque in profundum ab extrinsecò & vincente frigore fugatur: ideóque fit vt interna plurimū caleant, externa verò frigeāt. Hinc est quòd ob agitatū, coarctatūque ac feruentem calorem animosi, audaces, & præcipitis consilij sint. Cutis verò eorundem frigida & humida: ideóque mollis, alba, & glabra existit. Contrā iis qui sub meridiem habitant,

K. ij.

† σφοδρα
μένο.
† θυμολοί.

† κέκλιται.

Si varium est
partium tem-
peramentum,
quid sit agen-
dum.Cutis subiecta-
rum partiū &
temperamen-
tum ostendit.Græcia est té-
perata.Ad vrsam has
bitantes.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

vt sunt Æthiopes ac Arabes, ex ambientis æstu, & naturali calore foras acto, cutis sicca vsta, & dura, redditur. In profundo autem sita viscera exiguam naturalis caloris portionem habent: ideoque pusillanimes, timidique sunt, ac contra quam ij qui versus Aquilonem habitant, affecti. In summa naturalē calorem exiguum: adscititium verò, multum obtinent. Proinde manifestum est in frigida regione acciderē, quod in hyeme euenire Hippocrates dixit: nēpe ventres, hoc est, interna & profunda corporis, naturali calore esse calidissima: contra æstate externa, adscititio calore maximè feruere. Brachelius tamen maximo furore percitus, aduersus Hippocratis & Galeni, omniumque philosophorum sententiam, statuit, non hyeme, sed æstate viscera interiora esse feruere. Hincque adeò eò dementiae progreditur, vt Hippocratis etiam in libro de Aëre & aqua sententię sese opponere audeat, Asianos audaciores Europæis affirmans. Sed quum pueriles admodum eius sint rationes, ita sanè vt nec ipsi satisfaciant, quòd tandem iterum in Galeni concedat sententiam, non est cur scrupulosius illas recitemus, ac confutemus. Melioribus enim rebus hoc temporis dandum esse iudico.

i. se. Aph. 15.

Brachelius furore percitus.

Omnia alieno calore putrescunt.

† ἀπλωσ.

Estque illi, si alteri vlli attendendū, ac in singulis corporibus æstimandum suone & proprio, an adscititio calore incaleant. Quę enim putrescunt, omnia adscititio calore sunt calida: proprio frigent. Qui meridianā plagam incolunt, adscititio calore sunt calidi, proprio frigidi. Iā apud nos quoque naturalis calor hyeme est vberior, adscititius minor. Aestate cōtrā adscititius maior, naturalis minor. Omnia nāque hæc definiat oportet, qui rectè temperamentū est cogniturus. Neque enim † omnino si cutis nigrior apparet, iā totus homo calidior est, sed si ita est, cæteris omnibus simili modo se habentibus. Siquidē si alter in sole versatus diutius est, alter in vmbra: illi nigrior, huic albidior cutis erit. Verūm hoc ad totius temperamentū alterationem nihil facit. ipsa nanque cutis sub sole diutius habita, siccior: in vmbra, humidior euadet. Nō tamen naturalis temperies, vel iecinoris, vel cordis, vel alterius cuiusquam visceris statim mutabitur.

COMMENTARIUS.

Æstimandum in agnoscendis temperamentis, nū aliquid proprio, an adscititio calore incaleuerit.

Qui rectè de temperamētis vult pronūciare, huic æstimandū erit, nū proprio an adscititio calore aliquid incaleuerit. Id quod exēplo eorum quę putrescūt, ostēditur: quippe ea omnia adscititio calore sunt calida, proprio autē frigida. Nihil enim à proprio calore putrescit ac corrūpitur, imò cōtrā prorsus, quicquid in rebus subsistit, id gliscit, roboratur, sanum est, ac viuit, dū proprio calore regitur, quemadmodum fufius lib. 11. The. metho. capi. 8. & lib. 2 de Diff. feb. Galenus docet. Præterea exēplo eorū qui meridianā regionē incolunt: hi enim proprio calore frigēt, adscititio autē calēt. Itē temporū anni exēplo. Nā qui in Græcia etiā habitant, regione temperata, hyeme maiorem obtinēt calorem naturalem, minorem verò adscititium: æstate cōtrā, adscititius iisdem maior, naturalis minor. Vt ex hoc Galeni loco omnibus perspicuū fiat, Græcorū

Græcorum nobis medicorum præcepta in sanandis hominum morbis, ac
 tuenda etiam sanitate eorundem, magis quam Arabum esse accipienda.
 Quippe horum regio nostræ est diuersa illorum verò similis, hac maxime
 ratione. Nam vt Græcis natiuus calor hyeme est yberior, adscititius verò mi-
 nor: æstate contrà adscititius maior, naturalis minor: ita quoque Germanis.
 Diuersa prorsus ratione Mauris & Arabibus accidit, vtpote qui adscititio ca-
 lore perpetuò sunt calidi, proprio verò frigidi. Quum itaque Arabum na-
 tura & regio nostræ dissimilis admodum sit, adeoque dissimilem medendi
 rationem, & dissimilia medicamenta requirant: valde iniqui sunt iudices, qui
 ex Arabum potius, quam Græcorum scriptis medicinam tum discendam,
 tum faciendam putant. Hic iterum ad priorem insaniam redit Brachelius, at-
 que temperaturam corporis nostri æstate calidior, hyeme verò frigidio-
 rem, id est, naturalem calorem æstate copiosorem, hyeme verò minorem,
 esse affirmat. Quod miror cur faciat, præsertim quum disertè dicat, in æstate
 collectum sanguinem dissolui. Si dissoluitur sanguis, igitur vnà etiam calor:
 nam, vt libro quinto de Simplicium medicamentorum facultatibus, capite
 octauo autor est Galenus, calor innatus non est nisi sanguinea substantia, si-
 mulque aëria vnà cum spiritu. Si itaque æstate dissoluitur sanguis & calor,
 quomodo naturali calore tum homines calidiores erunt? Sed ita calumniã
 di studio eorum quæ rectissimè à veteribus dicta sunt, prurit Brachelius, vt
 non possit perpetuò non sui esse similis, hoc est, ineptissimus, & Thessalius,
 vt Galeni verbo vtat, asinus. Quum itaque adscititius calor, aut frigiditas adsci-
 titia, cutem aliter atque aliter afficiat, vt in contextu perspicuè ostendit Gale-
 nus, qui rectè temperamentum est cogniturus, hunc adscititium calorem à na-
 tiuo accurata diligentia distinguere oportet.

Græcorum po-
tius quam Ara-
bum medici-
corum præcepta
in sanandis ho-
minum mor-
bis seclanda.

Brachelius in-
sanit.

Calor innatus
quid.

Cap. VIII.

Optimum igitur fuerit, sicut prius est dictum, cuiusque
 seorsum particulæ temperamenti notas comparasse.
 Verbi gratia ventriculi, si is bene concoquit, quòd
 temperatus sit. Sin non bene concoquit, intemperatus.

Optimum est
cuiusque seor-
sim particulæ
temperamen-
ti notas sibi cõ-
parasse.

† Sed si nidorosos vel fumosos edit ructus, quod † immodicus
 & igneus in eo calor sit. Sin acidus, imbecillus, & infirmus. Simi-
 li modo, si qui bubulam, & omnia quæ concoctu difficilia sunt,
 concoquunt, quòd eorum calor immodicus sit. Si qui hæc conco-
 quere non valent, sed saxatiles pisces, † aut tale aliquid conco-
 quunt, infirmus.

† & & &
† & μτγov.

† & τι τριόντων

COMMENTARIVS.

Quòd optimum sit cuiusque seorsum particulæ temperamenti notas sibi
 comparasse, quandoquidem temperamenta considerantibus singulæ per se
 æstimandæ sint, hoc loco docet. Quum verò internarum particularum tempera-
 mentum rectissimè, vt præcedenti capite dictum est, ex functionibus noscatur,
 ideo vetriculi exemplo hinc monstrat, quomodo ex actionibus particularum,
 temperamentum sit dignoscendum. Nam si ventriculus bene concoquit,

Internarum par-
ticularum tem-
peramentum
rectissimè ex
actionibus no-
scitur.

K. iij.

GAL DE TEMPERAMENTIS

temperatus est, quando quidem utraque intemperies, tam calida, quam frigida, eius vires, adeoque concoctionem etiam deiiciat. Si igitur non bene concoquit, intemperatus sit oportet. Quod si nidorosos vel fumosos ructus edit, quod immodicus, adeoque igneus in eo sit calor, indicium est. Sin acidu ructat, frigoris & imbecilli caloris nota erit. Quod fusius libro tertio de Symptom. causis capite primo monstrat, ubi etiam ventriculum per frigidiores morbos, acidum: per calidos vero, nidorem ructare scribit. Immodici præterea caloris ventriculi indicium est, si is bubulam carnem, & omnia que concoctu difficilia sunt, alterat & concoquit. Sin eiusmodi concoquere non valet, sed saxatiles pisces, & alia huiusmodi concoctu facilia, concoquit, infirmi & imbecilli caloris ventriculi nota erit. Porro per immodicum calorem intelligit acrem & mordacem, & ut hic ait, igneum. Eo præditos Hippocrates libro sexto Epide. sectione quarta Aphorismo vigesimotertio *θερμοκοιλίους*, & calidas naturas appellare solet. Caterum par est ut eo calore præditi, cibos concoctu difficiles, melius quam concoctu faciles vincant. Quæ enim facile concoquuntur, facile item alterantur, ac corrumpuntur. Contra quæ concoctu sunt difficilia, non facile quoque tum alterantur, tum corrumpuntur. Hæc igitur si in multum calorem inciderint, coquuntur magis quam si moderato occurrerint. Concoctu atque facilia contra à valido calore statim alterantur, & corrumpuntur. ut in præfatione libri primi de Alimentorum facultatibus latius ostendit Galenus.

Immodicus calor.

θερμοκοιλίαι.
Cur aliqui carnes bubulas facilius, quam saxatiles pisces concoquant.

Videndum autem hic rursus, num succi alicuius, qui aliunde confluat, culpa eiusmodi symptoma ventriculo accidat. Aliis enim ex capite pituita, aliis flava ex iecinore bilis in ventriculum confluit. Rarum tamen hoc cernitur, & paucissimis contingere. At compluribus à capite defluit pituita, atque id maxime Romæ, ac locis perinde humidis. Caterum & quod rarò accidit considerandum, nihilque pro superfluo habendum, aut negligendum. Siquidem ipse vidi quibusdam perquam pituitosis hominibus, multam tamen in ventriculo colligi flavam bilem, quam ante cibum aqua vinove epoto euomere debuissent: si vero quid ciborum prius quam vomerent, gustassent, & quod hos corrumperent, & capite dolerent. Atque hos quidam natura biliosos esse crediderunt, quanquam essent toto corpore molles, & cãdidi, & glabri, & adiposi, & sine venis, ac musculis, præterea exanguis, nec tangentibus admodum calidi. Vidi & qui bilem nunquam vomuerunt, qui tamen & graciles, & hirsuti, & musculosi, & nigri, & venosi fuerunt, affatimque calidi, si quis tangeret, videbantur. Cuiusmodi habitu Eudemus philosophus erat.

Quod raro etiam accidit considerandum.

ἄφλοιοι, καὶ ἄμυνοι.

COMMENTARIUS.

Quum paulo antè Galenus ex nidoroso & acido ructu ventriculi temperamentum

tum ene cognoscendum docuisset, nunc hortatur diligenter esse considerandum, num huiusmodi symptomata ventriculo proprii vitij, an alicuius humoris aliunde in illum defluentis ratione accidant. Nam si prima ratione, hoc est, ob proprium ventriculi affectum, accidunt, temperamentum, vt dictum est, eiusdem monstrant. Sin alia ratione, nepe propter aliunde defluentes humores, nequaquam. Nam sæpe fit vt nonnullis ex capite pituita in ventriculū defluat, quod compluribus, ac crebrò, præsertim in locis humidis, accidit, adeoque hoc nomine acidum ructent. Aliis flava bilis ex iecore in ventriculū defluit, quod tamen rarò, ac paucissimis, vt paulo post latius docebimus, contingit. Quanquam verò rarò accidit, considerandum tamen, nihilque pro superuacuo habendum, & negligendum. Atque respicit hoc loco Galenus ad breuissimam, modisque omnibus obseruandam Hippocratis sententiam, dicentis, *μηδὲν εἰκῆν, μηδὲν ὑπερβολῶν*. Qua certè monet Hippocrates, nihil esse temerè faciendum, nihil etiã negligendum. Cæterum quando flava bilis ex iecore in ventriculū defluit, tunc accidit eiusmodi hominibus vt crebrò flauā bilem euomant, etiam si toto corporis habitu sint pituitosi, hoc est, molles, candidi, glabri, pingues, sine venis & musculis, exangues, nec tangentibus admodum calidi. Hæc enim omnia esse indicia frigidorum & humidorum, ex iis quæ præcesserunt, est manifestum. Notandū verò, quod per illos quos *ἀφλέβους, ἡ ἀμύους*, hoc est, sine venis ac musculis esse dicit, non intelligat eos qui prorsus sint destituti venis & musculis: siquidem nullus qui musculorum & venarum per omnia expers fit, reperiatur: sed eos potius qui venis & musculis sunt parum perspicuis. In summa iam dictos opponit iis, quos paulo post *μυώδεις ἢ φλεβώδεις* vocabit, hoc est, musculosos, vel valde conspicuos habentes musculos. Qua de re vide quæ annotauimus in librum primum Galeni de Tuenda sanitate. Porrò quibus hac ratione in ventriculū bilis flava defluit, hos quotidie antea quàm cibum sumant, bilem euomere oportet. Quod ni fecerint, cibum in ventriculo corrumpi, & à biliosis vaporibus sursum elatis caput dolere, necesse est. Ex iis igitur abundè constat eos qui bilem hac de causa quotidie vomunt, non esse necessariò biliosos, sed nonnunquam toto corporis habitu pituitosos: quod notæ, quas paulo antè recensuimus, euidenter monstrant. Sunt autem biliosi, qui etsi bilem nunquam euomuerunt, tamen omnes notas prædictis cōtrarias obtinent. Nam sunt nigri, hirsuti, graciles, venosi, & musculosi, id est, venis & musculis conspicuis, & tangentibus affatim calidis. Has autem notas esse calidorum & siccorum temperamentorum, ex iis quæ in superioribus dicta sunt palàm fit. Eudemus autem Peripateticus fuit philosophus, cuius etiã in commētariis in librum de Prænotionibus meminit Galenus.

Sed incidit hoc loco speculatio quædam anatomica, id est, quæ ad corporum dissectionem pertinet, quam aliqui medicorum ignorantes ex symptomatum dissonantia, magnopere anguntur, dum parum intelligunt meatum illum, per quem iecur bilem in ventrem euomit, aliis geminum esse, aliis vnicū: id quod in quadrupedum dissectionibus videre licet. Ac plurimū quidem vnicus est, in id intestinū quod pylori, id est, exitus fundi ventriculi,

K. iij.

6. Epide. sect.
2. Apho. 13.Pituitosorum
nota.Biliosorum
nota.Biliosorum
nota.

Eudemus.

Meatus bile,
euomens, nū
unicus an ge
minus.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

& ieiuni mediū est infertus, quod Græci γαστρὸς ἐκφύσις, quasi quidam è ventriculo enatū, vocant. Vel si geminus meatus sit, in ecphysin illam maior inseritur, minor in fundum ventriculi paulo supra pyloron ianitorē inuenitur. Rarissimè tamen superior eius pars maior, inferior minor. Cæterū quibus est maior, iis in ventriculum, quotidie non exiguū bilis effunditur, quam & euomant ante cibos oportet, & nisi id faciant, læduntur. Quibus autem vnicus est omnino meatus, iis tota bilis defluit in ieiunum.

COMMENTARIUS.

Vt causam defluxus bilis ex icore in ventriculum exponat, theorema quoddam anatomicum, & ad dissectionem corporis pertinens, de meatu per quem à icore in ventrem bilis defluit, explicare pergit: nec id sanè temerè. Siquidem quamplurimi tum veterum, tum recentiorum, ex symptomatum differentia, non parum anguntur, eò quòd meatus illius rationem parū perspectam habent. Bifariā nanque in eius meatus ratione hallucinantur. Quippe principio sunt qui illum in omnibus esse geminum tradunt. In qua quidem opinione sunt Razes lib. 1. cap. 19. Mundimus item, Valescus & Carpus. Falsam autem esse hęc Galenus testatur, & sectio ipsa monstrat: vnicus enim vt plurimum est. Geminus autem in nonnullis duntaxat reperitur, atq; tum maior in duodenum, minor verò in fundum ventriculi inseritur. Nonnunquam etiā, atqui rarissimè, superior pars maior, inferior minor est. Num verò geminus sit, an vnicus, ita cognoscitur. Si geminus est, potissimū vbi meatus superior pars maior fuerit: tum in ventriculum quotidie magna bilis copia effunditur, quam & euomant oportet, nisi concoctionis noxam, & capitis dolorem, vt dictum est, incurrere velint. Eam sanè ob causam, quòd scilicet meatus alter bilem deferens in ventriculi fundum infertus fuit, quotidie bilē euomit is, cuius cap. 74. Artis medicæ meminit Galenus, & habitu pituitosus fuit. Quibus autem vnicus est, id non accidit, quia is in duodenum, seu ventriculi ecphysin inseritur, & tota bilis in ieiunum defluit. Vtitur autē hoc loco Galenus verbo apposito κατὰ πρῶτον. Hoc nāque disertè innuit, meatū hūc in ieiuno superius intestinum, nempe duodenum, inferi, & ab eo deinceps in ieiunum defluere. Vt secundo loco errent, qui in ieiunum hunc meatum inferi contendunt. In quorum numero est Auicenna Fen. 16. Ca. 3. tract. 1. cap. 1. Valescus lib. 5. cap. 1. & alii quidam, quemadmodum lib. 3. Paradox. cap. 2. & 3. diffusissimè monstrauimus. Quòd verò Linacrus non rectè hęc conuertit: iecur bilem in ventriculum euomit, in annotationibus nostris in librum primum Galeni de Tuenda sanitate docuimus, ad quem locum nunc lectorem, ne in immensum nostri commentarii abeant, ablegamus.

Quanam igitur ratione dignoscere hos licebit? neque enim dissecandos esse viuos censeo. Primū certè totius corporis temperamento, veluti paulo suprā est propositum. Deinde iis quæ infrā excernuntur. Eudemus enim biliosa mera, perpetuò per sedem excernebat: vt pote qui multam collegit bilem, & cuius nihil

Bifariā medicū in meaturū bilē deferente errant.

Quomodo nō vnicus, aut gemin⁹ sit meatus bilem deferens, cognoscatur.

Κατὰ πρῶτον.

Meatus bilem deferens non in ieiunū inferitur.

Linacri conuersio notata.

Notæ quibus bilis vomitus qua ratione accidat cognoscitur.

hil in superiorem ventrem peruenit. Reliquis verò qui pituito-
 fo erāt corporis habitu, & bilē vomebāt, iis haudquaquā biliosa
 erat aluus. Quippe † ipsis parum flauæ bilis gignitur, & eius plu
 rima portio in superiorem ventrem peruenit. Tertium notæ ge-
 nus in ipsis est vacuatis. Nam quibus in ventriculo biliosum ex-
 crementum gignitur, id Porri virorem præfert. At quibus ex ie-
 cinore descendit, iis vel planè flauum est, vel omnino saltem pal-
 lidum. Præterea quibus in ventriculo bilis illa gignitur, quæ Por-
 ri colorem imitatur, debet omnino iis cibus quem comederunt
 fuisse non panis, non suilla caro, similëve aliquid : sed necessariò
 aliquid quod iis calidius fuit, neque id boni succi. Quibus autem
 ex iecinore in ventriculum defluxit, iis flaua ea pallidave euomi-
 tur, etiam si † optimi succi fuit, quem sumpserunt, cibus, etiam si ad
 summum fuit concoctus. Iam verò magis ipsis qui ad vnguem
 concoxerunt, flaua vomūtur. atque etiam iis qui diutius cibo ab-
 stinuerunt. Quæ verò bilis Porrum refert, iis solis gignitur in vē-
 triculo, qui utique concoxerunt malè. Quinetiam sollicitudo, ira,
 † tristitia, labor, exercitatio, vigiliæ, abstinentia, & inedia, succi fla-
 uæ bilis plus aceruāt, propterea quòd plus eius in iecinore gignūt.
 Sunt igitur hæc certa indicia. tum ad hæc accedit, quòd vbi sic-
 cum & igneum ventriculi calorem, conuersio ad biliosum sequi-
 tur, panis & suilla, & bubula caro commodius quàm saxatiles pi-
 sces concoquentur. † Si verò ex iecinore bilis defluat, ex comesto-
 rum mutatione nulla sequetur concoctionis diuersitas. Atque iis
 quidem discernitur, quòd non temperamenti, sed alterius cuius-
 quam gratia prouenit.

COMMENTARIVS.

Tribus notis dignoscendum esse docet, num bilis vomitus, temperamēti
 ventriculi vitio, an alterius cuiuspiam gratia proueniat. Primū è totius cor-
 poris temperamento bilioso, hoc est calido & sicco, quale Eudemi philoso-
 phi fuit. Eius notas paulo antè exposuimus. Nam si is qui vomit bilem, habi-
 tu corporis bilioso fuerit : certissimum erit, bilem hanc temperamenti gratia
 genitam esse. Alterum sumitur ab iis quæ infra excernuntur. Si enim per in-
 ferna biliosa deiiciuntur, hinc quòd temperamenti causa bilis hæc gignatur,
 coniicimus. Sic Eudemus quidem qui habitu corporis, ut comprehensum est,
 bilioso præditus erat, nunquam mera biliosa per sedem excreuit : ut qui ob
 temperamentum calidum & siccum, multam coaceruauit bilem, cuius nihil
 in superiorem ventrem, ut accidit vbi ex iecinore in illum defluit, peruenie-
 bat. In præsentia verò per superiorem ventrem, non thoracem, ut alibi, intel-
 ligit, sed ventriculum ipsum, & potissimum superiorem eius partem. Vult

† ὀλίγοι γίνε-
 ται τῆς ξανθῆς
 χολῆς ἀντοῖς.

† τὸν χυμὸν τῆς

Porracea bilis
 in ventriculo
 gignitur.
 Bilem quæ
 procreant.
 † λυπαία.

† ἀπὸ.

Prima, corpo-
 ris tempera-
 mentum.

Altera, quæ
 infra excernū-
 tur.

Superior vent-
 ter.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

enim vniuersam eam bilem, quæ in corpore Eudemi erat procreata, per inferiorem ventrem aluúmque fuisse deiectam, nec quicquam eius in ventriculú peruenisse. Contrà, eueniebat in iis qui habitu corporis pituitoso erāt, è quorum numero fuit is, cuius ca. 74. Artis medicæ meminit. Nam illis per inferna nihil biliosum deiciebatur: idque duabus de causis: vna, quòd parum, quãdo quidem frigido & humido erant temperamento, flauæ bilis procrearent: altera, quòd eius bilis plurima portio in ventriculú perueniebat. Tertiò, per ea quæ vacuantur. Siquidem alius est color eius bilis quæ ex intemperie, aliáque de causa in ventriculo nata est: & alius eius quæ ex iecore in ventriculum defluit. Quibus enim in ventriculo bilis procreatur, ea Porracea est, seu Porri colorem præ se fert, quemadmodum fusius lib. 2. Prognosti. commen. 39. monstrat Galenus. Gignitur autem, vt ibidem testatur, in ventriculo, propter quorundam esculentorum aut olerum cruditatem, vt sunt beta, & brassica. Ea itaque calorem in ventriculo præter naturam ostendit, & excreméti proprietatem talis temperamenti, qualis est prædictorum olerum succus. Quibus verò bilis ex iecore per meatum bilem deferentem in ventriculum eiaculatur, ea planè flaua est, vel omnino pallida. Qualis autem sit flauus, & pallidus color, in annotationibus nostris in quartú Galeni de Sanitate tuèda librum copiose monstrauimus. Discernuntur verò iam dictæ biles, non solùm colore, sed & victu qui præcessit. Nam quibus in ventriculo porracea bilis gignitur, ij cibis, qui facilè corrumpuntur, adeóque mali succi sunt, & acrimoniam aliquam in se continent, vt sunt cepæ, allia, beta, & eiusmodi, vñ sunt, non pane, aut suilla carne, quòd scilicet boni succi sint, nec facilè alterentur, & in ventriculo calido corrumpantur. Contrà, quibus ex iecore in ventriculum bilis defluit, iis ea euomitur, etiam si cibi, quos sumpserunt, optimi sunt succi, & ad summum concocti. Non enim è cibis hæc bilis procreatur, sed aliunde in ventriculum defluit. Atque ea iis ipsis qui ad vnguem concoxerunt, magis flaua euomitur: propterea quòd tum ex cibo, qui optimè còcoctus est, quòd colorem bilis pallidum còtaminare possit, nihil admisceatur. Præterea magis flaua euomitur iis, qui diutius cibo abstinerunt. Quippe tum syncera bilis flaua, & quæ nihil prorsus cibi sibi commixtum habeat, euomitur. Quid multa? Porracea bilis iis solùm in ventriculo gignitur, qui malè concoxerunt. Flaua verò bilis, quæ è iecore defluit, illis etiam euomitur, qui optimè concoxerunt. Atque hanc ipsam quæ acruare possunt, multa sunt: nempe sollicitudo, ira, tristitia, labor, dolor, exercitatio, vigiliæ, abstinentia & inedia. Nam hæc omnia corpus calefaciunt & exiccant, adeóque plus bilis in iecore gignunt. Multa verò si in iecore procreatur, multa etiam & copiosa in ventriculum defluat necesse est. Præterea quibus bilis in ventriculo, propter igneum & siccú eius calorem gignitur, ij panem, & suillam carnem, aliáque id genus concoctu difficilia, multo promptius quàm sexatiles pisces concoquunt. Quibus verò ex iecore in ventriculum defluit, iis ex eorum quæ comeduntur mutatione, nulla concoctionis sequetur diuersitas. Bilem enim perpetuò, siue bene, siue malè concoxerint, euoment.

Tertia, quæ vacuantur.

Porracea bilis in ventriculo procreatur.

Quibus magis flaua bilis euomitur.

Bilem quæ acruare possunt.

Qui panem & suillam carnem facilius, quàm saxatiles pisces concoquant.

† xē.

Ad eundem modum si defluens à capite in ventriculú pituita acidi ructus causa est, simili ratione hîc quoque à ventriculi proprio pathemate hanc discernere † oportet. Aequè verò & capitis

pititis dolores ex propria eius intemperie, an propter ventriculi aliqua excrementa incidant, discernendi.

COMMENTARIVS.

Quemadmodum certis quibusdam notis bilis aliunde in vetriculum defluens, ab ea quæ in ipso ventriculo generatur, distinguitur: ita etiam pituita, quæ acidi ructus causa est, si aliunde, ex capite nimirum, diffluit, ab ea quæ ob proprium ventriculi pathema nascitur, suis notis discernenda venit, in eum quidem modum. Quibus à capite descendit pituita, eos perpetuò acidus ructus infestabit, tantisperque durabit, dum pituitæ ex capite defluxus totus cessabit. Quibus autem ex proprio ventriculi pathemate oritur, nepe ex imperfecta concoctione, quæ à frigiditate prouenit, eos acidus ructus tum solum molestabit, quum cibum imperfectè cõcoxerint. Pari modo capitis dolores ex propria cerebri intemperie orti, ab iis discernendi sunt, qui à biliosis in vetriculo contentis excrementis incidunt. Nam si excreto bilioso humore vel per vomitum, vel per inferna, dolor is desinit: euidentissimum est dolorè huc à biliosis in ventriculo contentis esse natum excrementis. Sin remanet, à propria cerebri intemperie ortum putabis. Sed de propriis & per consensum euenientibus notis plura videre licet apud Galenum in lib. 1. & 4. de Laborantibus locis, vt non sit necesse de iis hoc loco longius tractare.

Pituita acidi ructus causa existens vt discernenda.

Iam cerebrum ipsum cuius sit temperamenti per se æstimare satius est, quàm ex totius corporis affectu. Ipsius autem per se † qualis sit temperamenti consideratio, & canitie, catarrhis, tussi, † grauedine, & saliuæ copia initur: quippe quæ omnia id frigidius, humidiusque esse doceât. Atque iis amplius si ex † manifesta qualibet occasione in hos deuenit affectus. At caluities ex siccitate prouenit. Nigrorum autem & frequentium pilorum prouentus, æqualis in cerebro, temperamenti nota est.

† ποιοῦς ἐστὶ καὶ σίως.
† κόρυζαι.
† προφάσει.

COMMENTARIVS.

Non esse ex totius corporis affectu pronuncianum de partium temperamenti, cerebri exẽplo môstrat. Satius enim est vt cerebrũ, & quælibet alia corporis pars per se æstimetur, quũ cuius illa sit temperamẽti inuestigamus. Quod ad cerebrum, de quo hoc loco agitur, attinet, ipsius per se cuius sit temperamenti consideratio, primò fit ex canitie. hæc enim pituitosi, hoc est, frigidius & humidius cerebri nota est, vt suprà capite huius libri sexto satis ostensum est. Secundò ex destillationibus, tussi, grauedine, quam κόρυζαν Græci, vt alibi diffusius monstrauimus, vocant, & saliuæ copia cerebri æstimatur temperamentum. quippe omnia hæc frigidius & humidius esse indicant. Frigus nãque malè concoquit, ideo excrementorum prouentum parit, præsertim cum humore iunctum, qui non solum gignit, sed & auget superuacua pituitã. Quòd verò ij qui frigidum & humidum cerebrum obtinent ab euidentibus & manifestis causis, eas enim Græci προφάσεως nomine, Galeno lib. 4. Acut. morb. commen. 20. teste, intelligunt, promptè prædictos affectus incidant. Nam ambientis aëris frigiditas humores cerebri constringens, atque eosdem perinde atque manus spongiam aqua imbuta exprimēs, defluxionem in sub-

Ex totius corporis affectu non est pronuncianum de partium temperamenti.
Temperamenti cerebri nota.

προφάσεως.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

Brachelius nō
rectè Galenū
erroris infimū
lat.

Caluiciē cau-
sa.

iectas partes conciliat. Calor quoque ambiens, non rarò humores cerebri dissoluens, destillationes omnis generis creat. Vt mirari subeat Brachelium, causam destillationis caliditatem non esse, contendente. Non esse causam fateor per se, veluti frigiditatem, quæ vapores cerebri in aquam desat, quæ deinceps suo pondere relabitur: vel irritata aggrauataque natura in infernas partes demittitur, haud secus atque vapor qui è terra sursum in mediam aëris regionem sublatus, atque eius loci frigore in imbrem mutatus, deorsum suo pondere delabitur: sed ex accidente, quia nimirum, vt comprehensum est, humores cerebri dissoluit, vtque fluxiles fiant, efficit. Porrò caluiciē ex capitis summa siccitate prouenire, capite huius libri sexto dictū est. Quare caluiciēs sicci cerebri nota erit. Mediocriter autem nigrorum pilorum prouentum, & horū plurimum incrementum æqualis temperamenti cerebri esse indicia, ibidem à nobis est expositum, vt non sit necesse hīc repetere.

Ergo ad hunc modum de temperamenti nobis ineunda consideratio est, quanque scilicet particulam seorsum perpendentibus, nec ausis ex vna pronunciare de omnibus: quod vtique nōnulli fecerunt, qui resimos, humidos, aduncos, siccos esse dixerūt: & quibus parui sunt oculi, siccos: quibus magni, humidos. Atque de hoc quidem parum inter eos conuenit. Alii nanque eorum, qui scilicet humidis particulis oculos annumerant, vbi eos maiores vident, in iis humiditatem temperamēti pollere existimāt. Alii caloris vehementia, qui in prima formatione confertim magis copiosiorque sursum ferebatur, non oculos modò, verum etiā os ipsum, & reliquos omnes meatus ampliores factos aiunt: ita non humiditatis id, sed caloris indicium esse. Verū ambo à veritate aberrant, vno modo, eoque communi, quòd vnus particulæ occasione de toto corpore pronunciare sunt ausi. Altero, quòd formatricis in natura virtutis, quæ artifex facultas est, & particulam secundum animi mores effingit, parum meminerunt. De hac nanque Aristoteles dubitauit, nunquid diuinius originis sit, atque à calido, frigido, humido, & sicco res diuersa. Quo mihi minus rectè facere videntur, qui tam temerè de rebus maximis pronuntiant, & solis qualitatibus formandarum partium causam assignant. Rationabile enim est has instrumenta esse: formatorem alium. Sed & cirra tam arduas quæstiones inuenire licet, sicut ostēdimus, humidam, siccam, frigidā, calidāque temperiem. Errant igitur qui propriis iudiciis neglectis, ad ea quæ longè posita sunt, & magnæ quæstioni fuerunt, atque ad hunc vsque diem optimis philosophorum dubitata sunt, conuertuntur. Neque enim propterea quòd pueri natis magis sunt resimis: florentes ætate magis aduncis

aduncis, idcirco † consentaneum est resimos omnes censere hu- † ενλογος
 midos: aduncos verò siccos. Sed fieri potest, vt formatricis virtu-
 tis eiusmodi opus sit, potius quàm temperamenti. quòd si
 verò temperamenti nota est, certè eius quod in naso tantum
 habetur, non eius quod in toto corpore nota fuerit. Quare fru-
 stra illud prædicant, in siccis natura temperamenti nasum
 acutum, oculos cauos, tempora collapsa, quòd scilicet in † ma- Hip. i. prog. 10
 lis iis quæ corpora liquant, atque supra quàm par est, inaniunt, † πάθειν.
 hæc contingant. sæpe nanque sic accidit, sæpe non ita. Sed vide-
 re licet totius corporis habitum, & mollem, & pinguem, & al-
 bum, & carnosum: quum tamen oculi sunt parui, & nasus acu-
 tus. Rursus siccum, macilentum, nigrum, & hirsutum, vbi ma-
 gni sunt oculi, & nasus resimus. Præstat igitur vt ex naso resi-
 mo, † solius nasi humiditatem, ex adunco autem siccitatem con- † τῆς εἰνός μὲν
 iectes: & nequaquam † hinc de totius animantis temperamen- † ην.
 to pronuncies. Pari modo oculorum, & alterius cuiuslibet par- † τὴν εὐθεν.
 tis proprium temperamentum, ex propriis indiciis æstimare
 est fatius. Ergo de totius corporis temperamento non rectè ab
 vnaquapiam particula iudicium sumitur. † Siue enim humoris
 vincentis, siue caloris, siue etiam amborum cæcios oculos, indi-
 cium statuere oportet, vtique proprii ipsorum sic, non omnium
 totius corporis partium temperamenti documentum erunt. Ne-
 que enim si dura & † macra crura sunt, omnino siccum est to- † ἄσασκα.
 tius corporis temperamentum. Alii nanque affatim carnosì, &
 pingues, & crassi & prominenti ventre, & molles, & candidi
 etiam cum eiusmodi cruribus cernuntur. Verùm si totius cor-
 poris temperamentum † æqualiter se habeat, sicci omnino sunt, † ὁμαλῶς.
 quibus macra sunt crura: humidi quibus crassa. Præterea quibus
 acutus est nasus, aut aduncus, hi sicci: quibus resimus, humidi.
 Ad eundem modum de oculis, temporibus, cæteris denique om-
 nibus particulis iudicandum. Quibus impar temperamentum
 est, nec omnium particularum idem, alienū à ratione est, ex vni-
 cæ particulæ natura, de omnibus sententiam ferre.

COMMENTARIVS.

Copiose admodum quòd ex vna particula non sit pronunciamdum de
 totius corporis temperamento, quorundam exemplo, qui tamen inter se pa-
 rum cõueniunt, ostēdit. Quos quidē non hoc solū nomine errare dicit, quòd
 vnus particulæ occasione de toto corpore pronunciare ausi sunt: sed etiam

L. J.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

Formatrix fa-
cultas.

quòd formatricis virtutis, quæ artifex est, & particulas ad animi mores fingit, haud meminerint, & solis qualitatibus formandarum partium causam assignauerint. Hæc namque diuina quædam vis est genitis rebus ab illo summo prudentissimòque opifice ac conditore Deo immissa, quæ non solum formam figuramque illis pro usu, cui quæque dicata est, commodam tribuit: sed & eas pulcherrimo ordine collocat, ac certo numero iustaque magnitudine condit. Atque, ut paucis dicam, omnia optimè rectissimèque pro sua cuiusque dignitate efficit, tum in cæteris rebus, tum maximè in homine: in cuius sanè cõstitutione nihil prorsus vacat, nihil deficit: imò nihil est quod boni alicuius gratia, cum summo decore factum non sit. Formatrix hæc facultas utitur calore natiuo, aliisque qualitatibus, tanquam primario instrumento, cuius munus est, res diuersi generis disiuungere, & eiusdè generis coniungere. Hic igitur corporis nostri partes dissimiles dissociat, ut ossæ à neruosis, neruosas à carnosis, & reliquas pari modo. cõtrà verò similes cogit, ut ossæ cù ossis, carnosas cù carnosis. Formatrix verò facultas formam, situm, magnitudinem, & numerum illis tribuit: sed interim calore natiuo, aliisque facultatibus materiã ad id cõmodam efficiente, eamque distendente, & propellente, quò formatrix facultas statuerit. Hæc igitur iam dictis adiuta, materiam nacta obtemperantè ac sufficientem, formam, situm, & magnitudinem commodam efficit, illamque in totidem numero partes digerit, quot ad probè exercendum munus institutum requiruntur. Contrà si cum prædictorum imbecillitate materia cõtumax sit, formationis principium tardius admittet, & ad finem perfectionemque imbecillius perueniet: ita ut foras propelli promique non possint, quæ alioqui eò peruenissent: quales extremæ sunt partes, manus, pedes, & id genus aliæ, quæ interdum breuiores, minores, aut maiores sunt, quàm ut suo rectè fungi officio possint. Atq; hinc est quòd Aristoteles etiam libro quarto Meteor. capite vltimo dubitauerit, num hæc formatrix facultas esset diuini originis, & à quatuor qualitatibus res diuersa: nam facilè cognouit tam exquisitam omnium partium corporis formam, illumque earundem mirabilem ordinem qualitatibus solis non rectè posse tribui, ideoque diuinum aliquem eius formæ artificem fuisse suspicatus est. Quum igitur non à solis qualitatibus formentur corporis partes, ridiculum admodum est, ex horum forma de totius corporis temperamento velle pronuciare. Quòd si verò hæc ipsa temperamenti nota est, solius partis, non eius quòd in toto corpore, nota erit. Verbi gratia, oculorum concinna magnitudo, ut in Arte medica Galenus testatur, vnà cum actionum integritate, formatricis facultatis robur ostendit, & materiæ ex qua facti sunt, bonitatem, & talem sanè quæ facultati facilè obsequatur. Quòd si nec commodam figuram habent oculi, nec probè suis muniis funguntur, necessariò aut materia, ex qua conditi sunt, inepta est, malèque facultati obtemperat, aut facultas ipsa imbecilla. Oculorù verò paruitas, & communitas vnà cum actionum integritate, paucam quidem, sed temperatam ostendit, ex qua cõformati sunt, materiam. Quòd de oculo diximus, ad alias quoque corporis partes transferendum erit, quarum omnium proprium temperamentum, ex propriis indiciis æstimare oportet. De totius autem corporis temperamento ab vna quapiam particula iudicium non rectè sumitur, quemadmodum copiose & perspicue in contextu Galenus docet, ut vberiore nostra explicatione non sit opus. Quòd ad cæcios oculos pertinet,

tinet, Galenus capite vigesimo septimo Artis medicæ consulendus erit, in quo quidem libro aliarum etiam partium notas, quibus propria indicantur temperamenta, recenset.

Cap. IX.

Porrò tale quippiam plurimis eorum imposuit, quum non de hominum modò, sed etiam aliorum animalium totius corporis temperamento, ex indiciis quæ in cute tantum spectantur, iudicium ferre sunt ausi. Neque enim si dura cutis est, necessario siccum est animans: sed fieri potest, ut tantum cutis sic sit affecta. Sed nec si nigra hæc, hirtave est, simili modo. Nec si mollis hæc, depilisve est, humidum ex necessitate totum est animal. Verum si per totum æquabiliter est attentatum, † consentaneum est ut qualis sit cutis, talis sit & reliquarum partium vnaquæque: si inæquabiliter, non item. Quippe ostreorum totum corpus humidissimum est, cutis ipsa siccissima. Est enim iis qua teguntur testa, cuiusmodi est nobis cutis. Atque hinc illis nomen: græcè enim omnia eiusmodi † ὀστρακόδερμα † Testacea.

nominantur animantia, propterea quod cutis iis testæ similis sit. Iam quæ molli testa integuntur, veluti cammari, locustæ, & cancri, cutem quidem habent siccam, reliquam vniuersam temperiem humidam. Imò verò illud ipsum humiditatis in carne nonnunquam animalibus causa est, quod sicca, terrenamque portionem natura iis vniuersam circa cutem reponit. Non est igitur putandum, nec quod cutis ostreis sicca est, illico carnem quoque esse siccam. Nec quod hæc præhumida, mucosaque est, iam cutem quoque eiusmodi esse. Quippe equum est quanque particulam ex seipsa dignosci.

COMMENTARIVS.

Quod ex cute non sit pronuncianum de temperamento totius corporis, exemplo ostreorum aliorumque testaceorum monstrat. Horum nanque cutis siccissima est, quum instar testæ dura sit, totum autem corpus humidissimum. Siquidem, ut libro tertio de Alimento facultatibus Galenus attestatur, ostrea inter alia testacea mollissima constant carne. Sed & ea quæ molli testa integuntur, & ob id Græcis μαλακόδερμα, Latinis crustacea appellantur, cutem quidem habent siccam, reliquam verò vniuersam temperiem humidam. Et hæc carnis humiditas interdum causa est, ut quicquid est terrenum & siccum in iis animalibus, ad cutem reponatur. Ex crustaceorum numero sunt cammari, locustæ, & cancri, de quibus alibi, nempe sectionis secundæ, commentario decimo octavo diximus. Cæterum animaduertendum hoc loco erit, quod omnia ea quæ à Galeno de cute & carne testaceorum & crustaceorum dicta sunt, per collationem sint accipienda: ita fanè ut carnes horum, cutis respectu, sint molliores ac humidiores. Nam si tactu utrasque partes exploraueris, senties testam siue cutem illorum ani-

L.ij.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

malium multo quàm carnes duriores & sicciorem. Quippe tegumentum quod extrinsecus ipsis est circumdatum, testæ aut lapidi palàm est simile. Quòd si verò ad ipsas simpliciter carnes respexeris, ut in libris de Alimentorum facultatibus fecisse constat Galenum, inter alia testacea, ostrea habent mollissimam, ut comprehensum est, carnem. Crustacea verò, dura in totum carne constant, ideòque ad concoquendum sunt difficilia, & firmi alimenti. Ex iis igitur quæ diximus satis constat, non esse ex cute de carne, nec de cute ex carne pronuntiandum: sed æquum esse, si rectè de temperamentis statuere velis, ut quaque particulam ex se ipsa dignoscas.

Spectandum
ex quibus in
quæ mutatio-
nes fiant.

Ergo tum in iis peccant ij, qui cōmentarios de Temperamentis nobis reliquerunt: tum quòd id omittunt, quod Hippocrates rectissimè admonuit, Spectandū esse ex quibus in quæ, mutationes sunt factæ. Fit enim non rarò ut præsens nota prioris temperamenti sit, nō eius quod in corpore nunc habetur: veluti si quis annos natus sexaginta, densò admodū pilo sit, non quòd calidus & siccus nunc sit, sed quòd antè talis fuerit. Consistunt autem ei prius geniti pili ad eum modū, quo herbæ, quæ vere sunt enatæ, nonnunquã perseverant æstate. Aliis enim spatio, & paulatim contigit à plurima illa hirtitate, mutari, labentibus scilicet præ nimia siccitate pilis. Aliis diutissimè pili permanent, utique qui nec in processu tēporis admodum siccantur, & à primo valentem habuerunt originem, † stirpium ritu, quarū † radices in terra valenter actæ sunt. Caue igitur † si quendam pilosum videas, hūc statim melancholicum putes: sed si quidem floret adhuc ætas, nondum esse talem. Sin iam declinat, melancholicum existima: at si senex est, non item. Fiunt nanque melancholica temperamenta ex sanguinis adustione. Cæterum quum id pati incipit, non statim est penitus adustus: verum hirtus abundè, qui calidus & siccus est, celeriter erit: si modò eorum quæ proposita sunt, meminimus: nō illico melacholicus. Quippe cutis densitas, crassiorū excrementorū transitū remorans, in temperamentis quæ calida in summo sunt, cōburi ea cogit. Ita fit ut tale iis nunc sit excrementum, quod pilos creat, quale olim procedente tempore in † vas est futurum.

† φυτόν.
† ἰερὸν ἰατρικόν.
† ἀδύς πρ.

† ἄλλοις.

COMMENTARIUS.

Veteres medicos qui commentarios de Temperamentis scripserunt, notat, quòd id omiserint, quod est ad cognoscenda temperamenta maximè necessarium, & ab Hippocrate in Epidemiis non semel, sed iterum atque iterum dictum, nempe, Spectandum esse ex quibus in quæ facta sit mutatio. Siquidem propter hanc mutationem accidit, ut sæpe præsens nota sit prioris temperamenti, & nō eius quod in corpore nūc existit. Verbi gratia, si quis annos natus sexaginta hirtus admodū & pilosus fuerit, nō est cur ob id ipsum nūc calidus & siccus

6. Epide. sect.

8. Apho. 2. 3. 7.

12. & 14. 1. 1.

ficcū esse putes, sed talē antea fuisse. coniiicies: imò frigidū illū, propter ætatis mutationē, esse certò statuas. Senectus enim perpetuò frigida, vt suprā ostensum est, esse solet. Quòd autem in hac ætate frigida manent adhuc pili, id nō alio modo accidit, quā quum herbæ verno tempore enatæ, ætate adhuc perseuerant. Vt enim tum radices stirpium terram ita pertinaciter complexæ sunt, vt ætate etiam perseuerent: ita quoque pili tam valentem habuerūt in prioribus ætatibus exortum, & ita validè cuti infixi fuerunt, vt in senectate etiam perdurent. Illis itaque diutissimè pili permanent, vt qui nec temporis progressu admodum siccantur. Nonnullis tamē temporis spatio & paulatim ista pilorum copia decrescit ac mutatur, labentibus scilicet iis præ nimia siccitate, quam ex ætatis mutatione contrahunt, pilis. Pari ratione si quēdam videas pilosum, non est cur hunc statim esse melancholicum pronuncies, sed ætatum mutationem prius diligenter expende. Si enim adhuc floret ætas, nondum esse talem dices, sed potius calidum & siccum. Sin iam ætatem hanc transgressus, in declinante fuerit, melancholicum esse existimato. Siquidem hæc ætas, quum sit frigida & sicca, multum atræ bilis procreabit, quemadmodum sect. 3. Aphorismo. commen. 30. Galenus fusius demōstrat. Si verò senex, non item melancholicum esse censebis. Quum enim frigidi temperamento sint senes, fieri non potest vt sint melancholici. Quippe melancholica temperamenta ex sanguinis adustione gignuntur. Flava nanque bilis adsata admodum, in melancholiam abit. Non est verò tantus in senibus calor, vt flauam adurere possit bilem, igitur melancholici esse nequeunt. Cæterum cur florentes ætate non fiant melancholici hæc est ratio. Incipit quidem in ea ætate aduri sanguis, non tamen vtcunque calor & siccitas in ea exuperent, prorsus adustus est, vt iam in melancholiam abeat. Quum verò excrementorum, vnde pili procreantur, propter cutis densitatem, transitus in iam dicta ætatē remoretur, fit vt comburantur, adeoque florentes ætate abundè hirti sint. Quale itaque est in ætate iuuenili excrementum quod pilos creat, tale in declinante ætate erit sanguinis excrementum, adustum scilicet, adeoque in melancholiam abiens. Nam quum aduri sanguis in florētæ ætate incipiat, & ipsa adustio quotidie magis atque magis progrediatur, in declinante tandem ætate perficitur, vt nihil mirum sit, hanc ætatem attingentes esse melancholicos. Brachelium locum hunc non fuisse assequutum, eius commentarij Inculenter ostendunt, qui ridiculi & obscuro satis sunt, vt hoc nomine nullam mereantur confutationem.

Senes nō sunt melancholici.

Brachelii ridiculos & obscuros cōmentarios cudit.

Tum hæc igitur omiſſa prioribus sunt, tum præter hæc quòd ex natura excrementorum indefinitè de temperamentis pronuntiant. Putant enim particularum temperiem similem esse cum excrementorum natura. Id verò vsquequaque verum non est. Sed fieri interim potest, vt pituitosa excrementa colligantur, nec tamen humida sit particula: imò frigida necessariò, humida verò non necessariò: quippe quū sicca esse liceat. Quòd autem eis imposuit, facillimè animaduertitur. Nō enim norūt quòd excibis, nequaquā ex ipso corpore nostro, pituita fit. Quare nihil miri est,

Ex natura excrementorum de torius corporis temperamento non esse pronuntiantum.

L. iij.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

† τὸ σῶμα.

si ubi ingestos cibos, qui humidi fortasse natura sint, † corpus nō vincit, simile iis ipsum quoque excrementū creēt. Non est igitur quod opinentur, tanquā corpus siccū est, itidem excrementū quoque esse siccum. Etenim si quis ab initio siccior, frigidiorque temperamento statim fuit, is non melancholicus est, sed utique ab excrementis pituitosus. Quōd si ex habitus mutatione frigidus siccusque est redditus, necessariō hic talis etiam melancholicus est. Verbi gratia, si quis antē calidus & siccus, ex sanguine vrendo plurimam generavit atram bilem. Est enim is præterquā quōd siccus est & frigidus, protinus etiam melancholicus. Sin à principio frigidus & siccus fuit, habitus quidem corporis eius albus, mollis, depilis, venis articulisque parum expressis, gracilis, & tangenti frigidus: animus verō minimē audax, & timēs, & tristis, non tamen excrementa huic melancholica sunt. In iis igitur omnibus peccant plerique medicorum ex eo quōd proprias notas respuunt, atque ad ea quæ non perpetuō, sed frequenter accidūt, conuertuntur.

COMMENTARIUS.

Non esse ex natura excrementorum de temperamento totius corporis pronuntiandum, quorundam medicorum more, hoc in loco Galenus mōstrat. Sunt enim non rarō excrementa alterius, quā particulæ in quibus coaceruantur, tēperamenti. Id quod in senibus fit manifestissimū, horum siquidem particulæ, adeoque vniuersum corpus siccum est, quum tamen excrementis omnium maximē abundant, vt lib. 2. cap. 2. abundē est monstratū. Quapropter in senibus pituitosa excrementa colliguntur, nec tamen humidæ sunt eorundem particulæ, sed potius siccæ, & nec Tariō frigidæ. Quippe frigiditas partiū in causa est cur partes non alantur, adeoque extrinsecus multis excrementis circumfundantur. Vt mirari subeat Brachelium, qui dubitare ait Galenum cur senes aridi, excrementis abundant humidis, quum tamen omnibus, qui vel Galeni libros obiter degustarint, liquidō constet, illum loco iam citato manifestissimē causam hanc expressisse iis quidem verbis, Particulæ senum propter caloris imbecillitatem haud nutriuntur, ideoque illis foris copia humidi excrementi alluitur. Quid rogo iis verbis clarius, quid apertius? Et tamen audet Brachelius, ita illius animus reprehendēdi libidine prurit, Galeno impingere hanc notam, vt illum de re sibi & omnibus manifesta, dubitare affirmet: affert autem hoc etiam loco eius rei causam, quum dicit, Ex ingestis cibis natura humidis, quos corpus, propter caloris imbecillitatem vincere ac concoquere nequit, humida procreari excrementa. Non licere autem ex ipsis excrementis de corporis temperamento pronuntiare, Galenus ita probat, Accidit nonnunquam vt quispiam statim à principio sit frigidus & sicci temperamenti, quapropter vtcunque is naturali temperamento siccus sit, tamen si excrementa quæ propter calorem imbecillum gignuntur, respueris, pituitosus, adeoque humidus esse videbitur. Siccus igitur est, vtcunque excremen-

Bracheli* perstringitur.

Non licet ex ipsis excrementis de corporis temperamento pronuntiare.

-100

-100

-100

-100

-100

-100

-100

-100

-100

-100

-100

-100

-100

excrementis redundet, non tamen melancholicus. Quòd si verò per ætatem, & ex prioris habitus mutatione frigidus & siccus est redditus, necessariò talis iam etiam melancholicus est. atque eius diuersitatis hæc est ratio. Qui à principio frigidus & siccus est, huic excremēta sunt pituitosa, adeoque humida. Neque enim calor in eo tantus est, qui sanguinem adurendo, melancholica excrementa efficere possit: sed imbecillus admodum alimenta vincere & concoquere non potest, ideoque plurima excrementa humida, præsertim ubi eiusdem naturæ cibus plurimum vitur, creat. Esse autem excremēta ipsa pituitosa, notæ totius corporis testantur. Hoc nãq; corporis habitu præditus, mollis, albúsque est, non propter temperamentum ipsum, quod siccum est, adeoque duritiem potius quàm mollitiem efficit: sed propter iam dicta excremēta. Glaber quoque seu depilis est, quòd frigus humores non torreat, nec fuliginosum excrementum pili materiam gignat. Venis & articulis parum conspicuis, quòd nimirum adiposi sint. Sed dices, quomodo pinguis erit is habitus, quem paulo post gracile esse asserit? videntur enim inter se pugnare, dicere eundem hominem esse gracilem & pinguem. Respondet huic obiectioni metipse Galenus cap. 59. Artis medicæ, in quibus, Etsi gracilis est, ratione scilicet siccitatis, quæ paucam tum carni, tum adipi materiam suggerit: pinguedo tamen per carnem dispersa est: venæ & articuli parum conspicui sunt. Nã sanguis, præsertim frigidus, qualis in hac temperatura est, frigidum locum natum, in adipem pinguedinemve mutatur. Habitus præterea corporis talis sentitur, qualis ipse est: nempe frigidus. Quòd ad animum pertinet, timidus, meticulosus, & pusillanimis est, quòd hæc omnia frigiditatem comitentur. Qui verò in declinante ætate frigidus & siccus redditur, huic plurimum, ex adusto in vigore ætatis sanguine, atræ bilis procreatur, ideoque verè melancholicus fit. vt hinc constet antè ætatis vigorem neminem dici debere melancholicum: sed eos tantum, qui prius calidi & sicci fuerint. Tales enim soli atræ bilis copiam cumulant. Accedente itaque declinante ætate calor minuitur, frigidiorque habitus totius corporis redditur, adeoque non exigua melancholicorum excrementorum copia generatur, quòd etiam in fine libri secundi de Naturalibus facultatibus Galenus confirmat. Brachelius hunc locum non intellexisse, omnes qui commentarios illius legere non detrectabunt, cõperient. Affert enim mirabilem quandam interpretationem, & à Galeni mente abhorrentem. & tamen interim hæc omnia probè se enarrasse, meliúsque quàm nullum illorum qui antè eum fuerunt, distinxisse, sibi ipsi, si Diis placet, persuadet. Sed sinamus hominem suo ineptire more.

Eiusdem erroris occasione, & quod calefacit, id etiam siccare omnino putant. Hoc enim, veluti coronide summæque vniuersi sermonis, addito, secundum iam librum finire statui. Quippe phlegmone obsessas partes calida perfundentes aqua, atque ita vacuari ab iis humorem cernentes, clarè indicatum arbitrantur, siccitatem omnino calori succedere: neque id modò, ubi cum siccitate is, verum etiam ubi cum humore est coniunctus. Ceterum non est idem vel vacuasse ab aliquo humorem, qui locis quibusdam sit dispersus: vel propriam particulæ alicuius tempe-

Obiectio diluitur.

Idem homo gracilis & pinguis

Brachelius quæst. 1. 177.

Non est idem vacuasse ab aliquo humorem vel propriam particulam fictionem reddi disse.

L.iiij.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

† φίνος.

† Τὴν κέκασιν.

riem sicciorem reddidisse. Siquidem inæqualis quædã in iis quæ phlegmone laborât partibus intemperies fit, similaribus scilicet corporibus à propria† natura nondum amotis: sed assiduè adhuc in mutatione atque alteratione versatis, omnibus verò interpositis inter eas spaciolis fluxione refertis. Quæcunque igitur calida humidâque† temperamento sunt, quum sic affectis admouentur, ipsa quidem superuacanea quæ media similarium spacia occuparunt, euocant. Corpora tamen ipsa, tantum abest vt siccent, vt etiã illis humorem aduciant. Ac ipsa quidem veritas ita se habet. Demônstratio tamen euidens dictis requiritur. Verùm quum eam & longiorem existimem quàm vt huic libro inferatur, & auditorem desideret qui medicamentorum facultatis non sit ignarus, in præsens differo. Cæterùm vbi tertium librum de Temperamentis totum absoluero, ac de iis quæ potestate calida, frigida, humida, siccaque sunt omnem methodum indicauero, mox integrum libellum scribere de Inæquali intemperie decreui. Quippe si absoluetur à nobis vniuersa de temperamentis disceptatio, tum ad libros de Medicamentis, tum ad medendi methodum non parum adferet commodi.

COMMENTARIUS.

Non omne quod calefacit etiam siccatur.

Phlegmone quid.

Locus in Galeni codice græco emendatus.

Ad extremum huius libri, errorè quorundã perstringit, qui omne quod calefacit, protinus etiam siccare existimauerunt. Nã erroneam esse hanc opinionem, aqua calida quæ phlegmone obsessis partibus admouetur, liquidò môstrat. Hæc enim superuacanea quæ media similarium spacia occuparunt, euocat, corporibus autem ipsis similaribus humorem aliquem aducit. Vt nõ idem sit vacuasse ab aliquo humorem qui locis quibusdam sit dispersus, vel propriũ particulæ alicuius temperamentum siccius reddidisse. Quippe calida aqua fluxionem quæ media similarium partium spacia occupare solet, vacuat: partes autem similes non siccatur, sed humidat potius reddit. Qua de re quũ copiose admodum dictum sit lib. 1. de Simplicibus medica. facultatibus, non est cur hîc de ea longius agamus. Quòd verò phlegmone sit inæqualis musculi intemperies, cap. 4. lib. de Inæquali intemperie ostensum est. Cæterùm notandum hoc quoque in loco erit, codicem Græcum Aldi in fine huius libri nõ rectè legere, λόγον τὴν περί κρᾶσεως ἀπάντων διέλθω: pro ἀπάντων διέλθω. Quare Linaero errandi occasionem præbuit, qui præsentem locũ ita conuertit: vbi in tertio libro de omni temperamentorũ genere tractauero. Absurdum enim esse hanc conuersionem vel inde abundè cõstat, quòd non de omni temperamentorũ genere in tertio pertractet Galenus, sed solum de iis quæ potestate sunt calida frigida, humida, vel sicca. Legendum igitur, vt diximus, ἀπάντων, vt referrat λόγον, sitque is sensus quem in nostra interpretatione expressimus.

Libri secundi finis.

CLAVDII

CLAVDII GALENI DE TEMPE-

ramentis Liber tertius,

Thoma Linacro interprete.

Cap. I.

QVòd igitur vnumquodque actu calidorum, frigidorum, humidorum, & siccorum tale esse dicatur, vel quod summam habet qualitatem, vel quod vincit in eo id genus qualitatum aliqua, vel quod ad cognati generis mediocre aliquid, vel ad vnum quodlibet à nobis sit collatum, prius est traditum. Monstratum præterea est, quemadmodum ea quis agnoscere exactè possit.

COMMENTARIVS.

Principio huius libri quid in duobus præcedentibus libris traditum sit, ostendit. In primo enim libro, capite præsertim eius quinto, eorum quæ actu calida, frigida, humida, & sicca sunt, quatuor acceptiones sunt explicatæ. Primo nanque dicuntur talia, quæ summam habent qualitatem, veluti elementa. Secundo, ea in quibus vincit aliqua id genus qualitatum, vt homo, equus, bos, & vniuersa animantia. Tertio, quæ ad symmetrum seu mediocre sui generis, vel speciei conferuntur, vt leo cum homine, homo ætate florens cum adolefcente, aut puero. Quarto, ea quæ ad quoduis obuium conferuntur, vt Dion ad Theonem, Paulus ad Petrum. In secundo libro quemadmodum hæc omnia exactè cognosci possint, monstrauit. Et quum hæc epilogi rationem habeant, non est cur in illis diutius hæreamus.

Reliquum est vt de iis quæ talia potestate sunt, differamus, si tamen prius explicuerimus, quid ipso potestatis nomine significetur. Est autem breuis eius, & facillima, & clara explicatio. quippe quod quale dicitur, tale nondum est, sed potest tale esse, id esse potestate dicimus: hominem, verbi gratia, qui modò natus fuit, rationale, & auem volatilem, & canem venaticum, & equum celerem: scilicet quod eorum vnumquodque futurum omnino est, si nihil extrinsecus impediatur: hoc ceu iam id sit, appellantes. Vnde, arbitror, hæc esse potestate, non actu dicimus. Perfectum nanque aliquid est, ac iam præsens ipsa energia, siue quod actu est. Quod verò potestate est, imperfectum, & adhuc futurum, atque vt fiat quidem id quod dicitur, veluti habile, non tamen adhuc subsistens. Siquidem nec infans rationalis iam est, sed talis futurus. Nec qui modò editus est canis venaticus, qui

Epilogus

Potestatis nomine quid significatur.

† Venaticus.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

scilicet adhuc non videat: sed quòd venari queat si ad iustum perueniat incrementum, sic nominatur. Ac maximè propriè sola ea potestate esse dicimus, in quibus natura ipsa ad absolutionem venit, utique si nihil ei extrinsecus impedimento sit. Præterea quæcunque fientium continentes materiæ sunt: nec refert continentes, an conuenientes, an proprias dicas: quippe quum ex omnibus indicetur, quòd propinquum est, quòdque nec alia intercedente mutatione sic dicitur. verbi gratia, quum sanguinem potestate carnem appellas, quoniam minimam mutationem ad carnis generationem requirat. At non qui in ventriculo habetur concoctus cibus, continens carnis materia est: sed prius sit sanguis oportet. Multo longius etiam absunt maza & panis. Quæ ut caro fiant, tres sui mutationes requirant. Cæterum hæc quoque omnia potestate caro dicuntur. Etiam ante hæc ignis, aër, aqua, & terra. Etiam horum ipsorum communis materia. Atque hæc quidem omnia magis, minusve, abusuè loquentibus nobis, dicuntur. Primus autem modus eorum quæ potestate esse aliquid dicuntur, maximè est proprius. Proximus huic est eorum, quæ sunt propinqua materia: veluti si fumidam exhalationem flammam esse, aut halitum, potestate aërem dixeris. Dicitur etiam interdum potestate esse, & quòd ei quòd ex accidenti dicitur, est ex aduerso positum: ut si quis mediocri corporis habitu iuuenis corpus, frigidam lauationem ex accidenti, non ex propria potestate calefacere dicat. Ergo tot modis etiam potestate calida, frigida, humida, & sicca dicuntur.

† Tριων.

† τριων.

† τριων.

COMMENTARIUS.

Quum de iis quæ actu calida, frigida, humida, & sicca sunt, Galenus abundè in prioribus duobus libris dixerit, nunc ad ea quæ potestate talia sunt, sermonem conuertit: atque initio, quid sit potestate tale esse, dilucidè explanat. Dein eius quòd potestate esse dicitur, tres in vniuersum esse acceptiones docet. Potestate itaque calidum, frigidum, humidum, & siccum dicitur, quòd tale nòdum est, sed in futuro fit, quòd exemplis hominis, auis, & canis Galenus in contextu luculenter demonstrat. Pari ratione pyrethrum calidum potestate dicitur, quòd actu & in præsentia non calefaciat, sed in futuro, postquàm scilicet calefaciendi principium à nobis acceperit, adeoque in situs ac in natus sibi calor, à nostro excitatus fuerit, actu calefacere potest. Ut mirari satis non possim, cur Brachelius ausit affirmare Galenum Scammoniam & id genus alia medicamenta, calida potestate dicere, non quia calefaciendi potentiam innatam habeant, sed quia promptè talem qualitatem euidenter recipiant: quum tamen omnibus constet hoc ipsum à Galeni sententia plurimùm abhorre

Potestate tale quod.

Brachelius notatus.

horrere, vt qui lib. 3. de Simpli. medi. facul. cap. 2. potestate calidū dicat, quod ex sua natura tale est, hoc est, quod calefaciendi facultatem sibi innatam habet. Nisi enim ea esset Galeni sententia, nihil referret vtrum mandragoram, an pyrethru corpori admoueres, quod vtrunque medicamentum, calefaciendi facultatem à corporis nostri calore reciperet. Non intelligit igitur miser ille homo Galenum id statuere, quod etsi medicamenta innatam calefaciendi aut refrigerandi facultatem obtinent, tamen actu calefacere & refrigerare non posse, donec facultas illa innata à calore nostro excitata, & in actum, vt sic dicam, traducta fuerit: vel, vt clarius efferam, donec alterationis principiu ex passuro corpore in id quod aget medicamentum, processerit. Atque hanc esse planè Galeni sententiam satis testantur ea quæ ille libr. 3. de Simpli. medica. facul. ca. 16. scribit, inquit, Veteres medicamenta natura frigida, potestate dixerunt frigida. Nam ea quoque quadantenus refrigerandi potentiam à nobis accipiunt, sicut excalefaciendi calida. Quod si alio modo illa, alio vè rō ista, nihil vtiq; refert. Generale enim comunèque idem in vtrisque est, nempe alterationis principium ex passuro corpore in acturum procedens. Quippe quæ potestate quidem sunt calida, alterantur eò duntaxat, quod incallescant à nobis: at quæ natura frigida, quod comminuantur, tum quod adscititium accipiant motum. Quum itaque ipsis tanquam frigidis agere absque corporis quod patitur auxilio non licet, iure potestate frigida dicuntur. Nā vt actu nos refrigerent, non prorsum ex sese obtinent, verum à nobis prius perpetiantur, vt refrigerent, oportet. Etenim in minuta conteri, & adscititium motum accipere, pathemata sunt medicamentorum. Hactenus Galenus. Cuius sanè verba, quod sententiam illius clarissimè explicent, & Brachelij furorē maximè refrēgent, recitanda nobis esse prolixius duximus. Furorē nāque cur non appellem, quum Thessalico more placita de medicamentorum facultatibus, omnium tum veterum, tum recentiorum medicorum impudentissimè, & quidem nullius momenti, & ridiculis admodum argumētis, damnet, donec tandem eò dementiæ recidat, vt potentias medicamentorum non ab elementis, sed astris proficisci afferat? Vt nihil dubitandum sit, alterū nunc nobis Thessalum, multo tamen illo priore impudentiorem, exortū esse Brachelium. Atque vtinam impudentiæ tantum nomine nobis accusandus veniret, ac non obscuritate Heraclytum quoque illum superaret. Sed quid problematarium hunc multis insectamur, quem, propter absurdissima sua dogmata, verberibus ac plagis, veluti Phrygem, rectius: quàm verbis ac rationibus castigabis & erudies? Ad Galeni itaque enarrationem reuertentes, quæ reliqua sunt explanabimus. Reliquum autem est, vt tres eius quod potestate tale est acceptiones exponamus. Primò enim maximè propriè potestate talia esse inquit Galenus, in quibus natura ipsa ad absolutionem perfectionemque venit, vt nihil ei extrinsecus impedimento sit. Hac in significatione homo qui recens genitus est, potestate rationalis, & canis venaticus rectissimè dicitur. Quinetiam medicamenta ipsa potestate calida vel frigida hoc modo dicitur, eò quod, si nihil extrinsecus impediatur, natura ipsa ad perfectionem, hoc est, ad id vt iam actu calefaciant vel refrigerent, veniant. Nam vbi principium alterationis à corpore nostro in ea processerit, tum se calor ac frigus, quod illis natura inlitum est, exerit. Atque hic iterum Brachelius suo more Galeno nostro obstrepere pergit, atque hoc primo modo medicamēta calida aut fri-

Quæ medicamēta natura frigida.

Quomodo medicamēta tum calida, tum frigida à nobis alterantur.

Cur potestate frigida dicta.

Brachelij furor.

Brachelius alter Thessalus.

Tres acceptiones eius quod potestate tale est.

Maximè propriè. 1.

Brachelij per calumniam reprehendit Galenum.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

gida à Galeno dici non posse contendit, vt quæ non vltro, vel vt Linacrus cõuertit, suopte impetu, has qualitates assequantur, sed aliunde aliquod momentum nacta, de illius sententia, demum accendantur. Quasi verò has qualitates calefaciendi, refrigerandi, siccandi, vel humectandi congenitas sibi non habeant, sed primùm à nostro corpore accipiant, quum illud ne per somnium quidem Galeno in mentem venerit, vt qui illas natura esse ipsis medicamentis insitas, quod supra môstrauimus, aperte dicat. Accedit quòd Galenus nò vltro, vel vt Linacri conuersio habet, suopte impetu, medicamenta ad absolutionem venire dicat: sed ita potius, in quibus natura ipsa ad absolutionem venit, hoc est, natura ipsa calefaciendi vel refrigerandi in medicamentis vim tandem ita exerit, vt iam etiam actu corpus nostrum calefaciant aut refrigerent.

Altero modo potestate talia dicuntur, quæ continentes seu propinquæ materiæ sunt, quæque nulla alia intercedente mutatione ita dicuntur. Sic quidẽ sanguis potestate caro dicitur, quòd minimam mutationem ad carnis generationem requirat. Si enim eatenus naturæ opera crassescat, vt cõstante substantiam habeat, nec etiam sit fluidus, prima & recens concreta caro iam existet. Concoctus autem in ventriculo cibus, potestate caro non est, quòd multas, donec caro fiat, intercedere mutationes oporteat. Longius absunt à carne, adeoque continens materia carnis non sunt, panis & maza, quòd multas donec in carnem abeant, interuenire mutationes necesse sit. non est verò Maza, Galeno lib. i. de Alimen. facul. autore, nisi polenta liquore conspersa. Polentam autem ex hordeo nouello mediocriter tosto fieri, idem eodem in loco docet. Longius adhuc à carne absunt quatuor elementa, & horum ipsorũ communis materia, quam Galenus commẽ. 2. libri de Humana natura, non generatam, ac incorruptibilem esse, ac Græcis ὑλην nominatam, hoc est, syluam, idque metaphoricis scribit. Vt enim in sylua suppetit affatim materia cuiuslibet ædificio fabricando, quanquam rudis necdum expolita sit: ita etiam ex materia prima cuiuslibet naturali corpori fabricando materiẽs affatim suppedatur. Est enim substantia quædam communis, quatuor elementis, aliisque omnibus rebus subiecta. Nam ex qualitatibus & materia illa communi, & prima elemẽta, & omnia alia facta sunt, vt loco iam citato fusius Galenus ostendit. Quum itaque ex quatuor elemẽtis stirpium, fructuum, & seminum ortus existat, quæ omnia postea ouibus, suibus, reliquisque animalibus, quæ vel herbis, vel arborum fructibus, vel ramis, vel radicibus vescuntur, alimentũ præstant: hominibus autem hæc animalia nutrimento sunt, ex quibus quidẽ cibus, fãguis in ipsis gignitur, pituita, & geminæ biles, rectissimè Galenus hoc in loco dixit, ante mazam, & panem, aliosque cibos, elementa ipsa caro potestate dicuntur, quòd longè plures vt ignis, aër, aqua & terra, quam si panis aliisque cibus in carnem abeant, mutationes intercedant. Tertio modo potestate dicitur esse id, quod ei quod ex accedenti est, opponitur. Sic aquæ frigida lauatío potestate refrigerat, ex accidente verò calefacit. De qua quidem acceptione copiosius Galenus differit lib. 2. de Simpli. medica. capite 18. vt nò sit necesse nos de ea pluribus agere.

Dubitabitur quoque nò absurdè cur Castoreũ, vel Euphorbiũ, vel pyrethrũ, vel Struthiõ, vel Nitrũ, vel Myli calida esse dicamus. Rursus lactucã, vel cicutã, vel mandragorã, vel Salamandram, vel papauer

papauer frigida. Vtrumne sub prædictis iam modis comprehendantur, an alia quapiam ratione dicantur, quæ nondum dicta sit. Bitumen nanque, resina, & seuum, & oleum, & pix, calida potestate sunt, quod utrique actu calida celerrimè fiant: etenim celerrimè† in flammam vertuntur. Præterea quum corporibus nostris admouetur, ea manifestè calefaciunt. At Chalcitis, Misus, Sinapi, Nitrum, Acorum, Meon, Costus, & Pyrethrum, quum nobis sunt admota, calida videntur, alia magis, alia minus: non tamen sunt idonea quæ in flammam vertantur. An igitur se ipsos fallunt, qui id solùm æstimant, nunquid aliqua non facilè in flammam transmutentur? Quos utrique non sic, sed an non vertantur in prunam, æstimare oportebat: quum sit pruna ignis non minus, quàm flamma. hoc tamen discrimine, quod aère, vel aëreo quopiam in ignem mutato, flamma: terra vel terrea re aliqua accensa, fit pruna. Atque hætenus quidem consentire secum sermo omnino videtur. Siquidem videntur medicamenta ea, quæ ubi ignem attigerint, facilè accenduntur, nos quoque excalfacere: nisi si quod propter crassitiam intra corpus non facilè assumitur. Differetur enim de iis latius in libris de Medicamentorū viribus. Quæcunque tamen medicamenta nostrum corpus excalfacere videntur, ea promptè vertuntur in ignem. At quomodo igitur, inquit, tangentibus non sentiuntur calida? Hoc haud scio cur dicant. Nam si actu, ac iam nunc calidum esse prædictorum quidque diceremus, profectò mirari liceret quomodo tangentibus non appareant calida. Nunc quod possint facilè calida esse, idcirco ea potestate talia vocam⁹. Itaque nihil miri, si eos† qui ipsa tangunt, nondū calefaciant. Veluti enim nec ignis ipse augetur, priusquā victa ab eo ligna sint mutata: quod aliquo temporis spacio omnino fit: ita nec animantiū calor à medicamentis, nisi illa prius ab ipso sint mutata. Quippe alio genere calefit is qui ab igne, vel sole intepefcit, alio is qui à prædictorū quouis medicamentorum. Illa nanque actu sunt calida, medicamenta nequaquam. Itaque nec calefacere nos valét priusquam actu talia fiant. At quod actu talia sint, id à nobis accipiunt, veluti ficci calami ab igne. Ita verò & ligna ex sua quidem natura frigida sunt vniuersa: sed quæ ficciora sunt, &† exigua, ea facilè mutantur in ignem. † μικρά. Quæ humidiora sunt &† magna, spatio egent maiore. Nihil igitur miri est, si medicamenta quoque primū quidē in parua & te- † μεγάλη.

M. j.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

nuia frāgi postulāt:secūdo loco vt tēpore aliquo,tametsi minimo, corpori nostro quo calida fiant,sint adiūcta. Tu verò si ea nec cō minuta,nec prius calefacta , calida tamen iam fieri censes, quid significet quod potestate calidum dicimus, parum mihi meminisse videris.Sic enim ea exploras,tanquam energia sint calida.

COMMENTARIUS.

Haftenus tres modos quibus potestate aliquid esse dicitur, Galenus explicauit. Nunc vtrūm ne medicamenta calida & frigida sub prædictis iam modis comprehendantur, aut alia quapiam ratione, quæ nondum dicta sit, talia dicantur, inquit. Quum verò duo sint modi quibus medicamentorum facultas exploratur, quemadmodum fufius libro primo de Medica. facultati. ostenditur, vnus qui est certissimus, & in corporibus animātium fit: alter qui lubricus admodum est, & à re externa, verbi gratia, igne, ducitur: vtroque modo, quòd scilicet actu calida celerrimè fiant, & quòd in ignem faciliè vertantur, potestate taliā dici posse Galenus innuit. Atque in primo quidem modo nulla est difficultas, quòd omnia quæ animalium corpora calefacere possunt, omnium confessione, potestate calida dicantur. Alterum modum plerique non plenè expresserunt, quòd scilicet dicerent ea calida esse, quæ faciliè verterentur in flammam. Constat autè multa esse calida, vt Myfus, Sinapi, & alia quæ à Galeno hīc recensentur, quæ non sunt idonea vt in flammam, sed in prunam potius vertantur, quæ quidem nō minus quàm flamma, ignis est, quanquā non sine discrimine: quòd φλόξ, id est, flāma, sit aër accensus: αὐθραξ verò, hoc est, pruna, terra accensa, vt lib. I. de Facul. medi. ca. 13. Galenus copiosius docuit. Præterea vbi medicamenti cuiuspiam ex ignis commercio temperamentum colligentes, scrutari statuimus an aduersum nos eodem modo se gerat, substantiæ eius respicienda constitutio est. Nam si tenuis quidem sit, sed sibi ipsi continua, eandem & in nos naturam ostendet, quā prius in igne. Sin autem rara & crassa sit, fieri potest vt ab igne quidem perfaciliè alteretur, non tamen calore nostro, ac proinde nec nos recalfaciat. Quod calami aridi exemplo Galenus loco iam citato pulchrè monstrat. Quippe hunc ignis celeriter exurit, tametsi minus sit alia substantia calidus, idque ob meatuum multitudinem, quos aër quidem prius occupabat: vbi verò ignis contigit, flāma depascitur. At à nostro corpore agrè calefieri potest, quòd essentiæ sit crassæ, & pollinis ritu comminui non valeat. Atque id est, quod in præsentia iis verbis, Nisi quòd propter crassitiem intra corpus non faciliè assumitur, significare voluit Galenus. Quid multa? si medicamenta potestate calida nos calefacere debent, necesse est vt prius fiant actu calida. Quòd autem actu sint talia, id à nobis accipiūt, vt latius lib. I. Simp. med. ca. II. mōstratur. Ad quod sanè opus, perpetuò hīc respiciendum erit, quòd liber iste tertius eius veluti cōpendiū sit. Quū itaq; libros quos de Simp. medic. facul. inscripsit Gal. statim huic operi subicere cōstituerim, nō putauī esse necessariū singula quæ ad locorū pleniorē intelligentiam faciunt, ex iis libris huc accersere, quum quiuis illa per se illic legere possit. Quòd autem medicamenta mutationis principium à nostro calore accipiant, exemplo lignorum Galenus ostendit, quæ non mutari in ignem ait, nisi prius sicciōra, & parua reddantur. Pari ratione medicamenta si nos calefacere debent, duo postulant: vnum vt primū in parua

Duo modi quibus medicamentorum facultas exploratur.

Flamma. Pruna. Medicamenti facultas vt ex ignis commercio colligēda.

Medicamenta mutationis principium à calore nostro accipiunt.

parua & tenuia redigantur: alterum vt aliquo tempore corpori nostro sint coniuncta. Quæ quum omnia sint per se clara & manifesta, prolixiore explanatione non egent. Cæterum hîc multis modis Galenû flagellat Brachelius, sed, more suo, rationibus nullius momenti, & rifu omnium dignis. Cur enim calami auenæ, & aliarû frugû, facilius quàm calx accédantur, à Galeno loco paulo antè citato expositû est. Præterea quòd ordeû facilius quàm vinû, aut mel in igné vertitur, nulla alia de causa fit, quàm quòd hoc siccius, illa verò humidiora sint. Atque planè in iis accidit, quod in ligno euenire hoc loco scribit Galenus. Ex lignis enim quæ sicciora sunt, facilius: quæ contrà humidiora, difficilius in igné mutantur. Hinc est quod Galenus lib. i. Simpli. ca. 9. rectè dicat, Probationé ex cõmercio ignis desumptam lubricã rem esse, & multos fallendi modos obtinere. quos ibidè per aliquot capita luculéter admodû exponit. Hos si Thessalus ille Louanienfis cognouisset, nunquã in has reprehensiones Galeni temerarias incidisset. Sed non est cõtentus hoc modo obstrepere Galeno, imò pergit ineptire, ac contra omniû quotquot vnquã vixerunt medicorû sententiã, & manifestam experientiam, solé calefaciendi habere facultatè, aut actu calidû esse negat: vt nihil nobis vltrà sit à Brachelio expectandû, quàm vt niuem cum Anaxagora cõtendat esse nigram. Quis vnquam maiori stultitia & temeritate præditum hominem vidit? Puto solé stupidiorem hominè inspexisse nunquã. An nõ omnes medici, & præsertim Galenus de Assuetudinibus, multisque aliis locis, solem inter causas calefaciètes connumerant? philosophos Peripateticos nihil moramur, quos suo more loqui non prohibemus, solem autem de omnium medicorum sententia inter ea quæ actu, & in præsentia calefaciunt, rectissimè censebimus. Quinetiam Platonicus solem esse calidum asserunt, cuiusque rei causas fanè probabiles asserunt, quas breuitatis gratia omitto.

Brachelius Galenû flagellat.

Thessalus Louanienfis.

Sed nec illud mirum, si quò recalfaciant, calefieri ipsa prius postulent: quû idem fieri cernatur & in lignorû exèplo. Quippe hæc vanescentè aliàs, moriètémque flammã tum seruant, tû verò augment, dum ab hac ipsa prius calefiunt. Non est igitur alienum, calorem qui in animantibus habetur, eiusmodi medicamentis quasi alimento quodã vti, quemadmodû ignis ligno. Quippe id ita quoque fieri cernimus. Si verò perfrigerato corpori eorum quoduis quantûuis diligenter cõminutû inspergas, prorsus non calefit. Proinde quæ refrigeratæ partes sunt, eas eiusmodi medicamentis plurimùm perfricamus, vnà calorem perfricando excitantes: vnà rarum quod prius frigore fuit densum reddentes quo scilicet tû introrsus medicamentum penetret, tum animantis calori cõiunctû mutetur, ac calefiat. Quippe cuius si particula quæpiã vel minima calorè actu concipiat, hûc deinde in totû propter cõtinuitatè porrigat, perinde ac si ex parua scintilla tedã sũmotenus accèdas. Siquidè hæc vniuersam facilè depascitur ignis, nihilo amplius scintillã requirens. † Quicquid igitur potestate calidum est,

† Ἐκαστοῦ μέρους οὖν.

M. ij.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

† Βεφαλας.

huic nondū in natura sua calidū frigidū præpollet, sed in propinquo est, vt præpolleat, adeò vt exiguā opē quo vincat extrinsecus requirat. Hanc illi modò frictio abūdè præstare potest, modo vel ignis, vel corporis alicuius natura calidi contactus. Non est igitur tam arduum rationem reddere, quid causæ sit cur alia protinus vt corpus nostrum contigere, recalfacere id possunt: alia post longius id efficere spacium: Quippe ex iis quæ igni appropinquant, alia statim accenduntur, veluti ellychnium, & tenuis tēda, & pix, & siccus calamus: alia nisi diutius sunt admota, non vincuntur, sicut viridē lignum.

C O M M E N T A R I V S.

Hactenus quare medicamenta potestate dicantur calida, nēpe quòd possint facile esse talia, vbi prius à nostro calore fuerint mutata, ostendit. Nunc nihil esse miri docet, si quo medicamēta recalfaciant, ipsa prius à corpore animatis calefieri postulent, quū idem fieri in lignis videatur, quæ vanescentem ac iam quasi morientē flammam neque seruant, neque augent, nisi prius ab ipsa fuerint calefacta. Vt igitur ignis ligno tanquam alimento quodā utitur, ita etiam animantium calor medicamento, vt pote quod ipsum iam percutentem tum seruare, tum augere solet. Atque hinc est quòd si quid medicamentorū perfrigerato corpori diligenter etiam cōminutum, & in tenues partes redactum admoueas & inspergas, tamen illud non calefieri. Quippe tum principium mutationis à corporis calore recipere nequit, ideòque non recalfacit. Quomodo autem frictio iuuet vt partes frigidæ citius à calidis potestate medicamentis calefiant, Galenus perspicuè docet, vt nō opus sit aliqua enarratione. Tale est etiā vbi causam exponit cur alia protinus, alia longiore spacio nos recalfacere possint. Nam & hæc quoque manifesta sunt, nullamque explicationem requirunt. Absurda autem esse ea quæ Brachelius contra Galenum affert, nemo non videt. Quod enim herbam quandam ex iecore sanguinem duxisse, quemadmodum ex historia Galeni quæ est in capi. 6. libri de Purgantium medica. facultatibus libri, liquet, asserit, nihil ad propositum attinet, vt quæ id ipsum non manifesta aliqua qualitate, sed totius substantiæ familiaritate fecerit. Ita nunquam non extra scopum aberrat Thellalus iste. Præterea in bitumine & sulphure magis frigidum exuperare quàm calidum, tam est absurdum, tamque omnium medicorum placitis aduersum, vt nullam mereatur confutationem. Philosophum certè dum passim ostentare cupit Brachelius, medici nomen prorsus amittit.

Bracheli* ab.
furda aduersus
Galenu affert.

Cap. II.

Illud potius definiamus, cuius vtique demonstratio quum de naturalibus facultatibus agemus, tradetur. Ex hypothese autem nunc quoque propositorum causa eo utemur, quatuor nimirum dicentes† omnis corporis proprias facultates esse: vnā† familiarium tractricem, alteram

Quatuor corporis facultates

† ΤΑΥΤΟΣ.

† ΟΙΚΕΛΩ.

teram eorum omnium retentricem, tertiam alteratricem, & † in-^{† ἐξ' αὐταῖς.}
 ter has quartam, quæ alienorum sit segregatrix: eisdemque facul-
 tates esse totius in quouis corpore substantiæ, quam constare ex
 calido, frigido, humido, & sicco inter se mixtis dicimus. Vbi igitur
 corpus vna qualibet earum quas in se habet qualitatū quod
 sibi admouetur, demutat, nec † ipsius hoc casu totam substantiam
 existimandum est agere, nec quod ab ipso mutatur posse ei assi-<sup>† αὐτῶ τὴν ὀν-
 σίαν.</sup>
 milari. Quare nec vnquam nutriet quod ita mutatum est, † vllum
 eorum quæ mutant. At si ipsum mutet, id est, si tota substantia
 operetur, vtique tum sibi assimilabit id quod mutatur, tum
 ab eo nutrietur. Neque enim aliud nutritio est, quàm adsimi-<sup>† οὐδ' ἐν τῶν με-
 ταβαλλόντων.</sup>
 latio perfecta.

COMMENTARIVS.

Ex hypothesi quòd quatuor sint vniuscuiusque corporis propriæ facul-
 tates, quam alibi demonstraui, Galenus quid nutriat, & quid minus, adeoque
 quo nutrimentum à medicamento differat, ostendit. Quippe si corpus vna
 duntaxat, aut duabus qualitatibus id quod sibi admouetur, demutat, tunc id
 quod ab ipso mutatur ei assimilari, atque aded nutrimentum esse nequit. Sin
 tota substantia aget, tum sibi assimilabit id quod mutatur, & ab eo nutrietur.
 Siquidem nutritio non est nisi perfecta assimilatio, quemadmodum alibi fu-
 fus monstrauius. Vt hinc omnibus perspicuum sit, nutrimentum non esse
 nisi id quod à facultate corporis vincitur: vel vt libro primo de Simplic.
 medicamen. facultatibus capite primo ait, quod substantiam corporis auget.
 Medicamentum verò, quod facultatem corporis vincit, vel vt loco iam cita-
 to inquit, alterat. Quippe, vt libro tertio de Naturalib⁹ facultatibus autor est
 Galenus, vincere aliud non est, quàm alterare. Atque hæc breuis & diluci-
 da est eorum quæ hoc loco Galenus docet, explicatio, quam copiosiore in
 locis à nobis ostensis, offendent studiosi.

Medicamentū

Nutrimentū.

Nutritio.

Vincere.

Quoniã autē hoc definitum est, inde rursus incipiendū. Omne
 animal cōueniente sibi nutritur alimēto. Cōueniens autē cuique
 alimētū, quicquid assimilari corpori quod nutritur, potest. Opor-
 tet igitur toti nutrientis substantiæ cum tota nutriti natura cōmu-
 nio aliqua, similitudóque sit: prorsus hîc quoque nō paruo, exces-
 sus defectúsque subsistente in ipsis discrimine, quum alia magis
 consentientia similiáque sint, alia minus. Proinde etiam alia con-
 ficiendi opere valentiore, ac diuturniore, alia minore, ac breuio-
 re egent. † Auium igitur caro minore, suilla maiore, bubula
 etiam hac maiore. Vinum verò vt assimiletur, † mutationem desi-<sup>† τὸ μὲν οὖν δε-
 νύτων κρείας.</sup>
 derat minimam: quòd fit vt tum nutriat, tū roboret celerrimé. Por-^{† μεταβολῆς.}
 rò id quoque in concoquendi instrumentis, ventriculo, iecore, &
 M. iij.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

† δμιλῆσαι.
† τιν οἷς προκκ-
τοφρασθῆς.

† Τετραπῶν ἰ-
δύνατον.

venis prorsus † morari oportet, † in quibus scilicet prius elaboratū nutrire iam corpus queat. Antè verò quàm in iis sit demutatū, fieri non potest vt animalis corpori sit nutrimentum : ne si per totum diem, ac noctem extrinsecus super corpus sit impositum. Multòque minus panis, vel beta, vel maza foris imposita † nutrire potest. At quæ quidem afsimilantur, omnia nutrimenta vocantur. Reliqua omnia medicamenta.

COMMENTARIUS.

Nutriētis sub-
stantiæ cū nu-
triti natura cō-
munio.

Quum hactenus ostensum sit nihil posse nutrire, nisi quod ab omnibus quæ in animali sunt qualitatibus sit victum, nunc quòd nutriētis substantiæ cum nutriti natura cōmunio quædam ac familiaritas sit, mōstrare pergit, hoc quidem pacto, Nutritio non est nisi afsimilatio perfectā. Nihil autem afsimilatur corpori, nisi quod societatem aliquam cognationemque in qualitatibus habet : igitur vt toti nutriētis substantiæ cum totā nutriti natura cōmunio aliqua similitudōque sit, oportet. Nihil autem refert siue in qualitatibus, siue in tota essentia similitudinem, cōmunionemq; aliquā habere dicas. Cæterum eius similitudinis atque cognationis in qualitatibus, aut tota essentia, magna est in ratione maioris minorisque differentia, eò quòd alia magis, alia minus sint similia ac familiaria. Quæ magis sunt similia, hæc facilius, & breviori spatio conficiuntur: quæ minus, difficilius & longiori tempore, quemadmodum exemplis luculenter Galenus illustravit, vt ferè non sit opus in re manifesta longiore explicatione vt. Nam auum carnem, quòd facile cōficiatur, citius in sanguinem, atque deinceps in corporis nostri substantiam mutari, quàm carnem suillam ac bubulam, omnibus qui tertium de Alimen. faculta. librum legerunt, est notissimum. Pari ratione vinum vt ex eo sanguis fiat, multam alterationem non requirit, sed facillimè & celerrimè sanguis fit, nobisq; afsimilatur, adeoque nutrit. Atque hinc est quòd Hippocrates dixerit, Facilius est impleri potu quàm cibo. Quid multa? citius solido implet ac reficit humidū alimentū: quia quicquid liquidū est, vt facilius alteratur, ita quoq; pròptius subinde distribuitur. Solidū contrà, neq; facile alteratur cōcoquiturve, neq; etiā pròptè distribuitur. Neesse enim est vt id quod solidum existit in ventriculo, primū in succum abeat, antequam in sanguinem conuertatur, ac subinde afsimiletur ac nutriat. Vt rectissimè hîc, & in primo de Naturalibus facultatibus libro dixerit Galenus, Fieri nō posse vt afsimilentur, mutanturque inter se vlla, nisi societatem aliquam cognationemque in qualitatibus habeant. Ideoque omnia quæ adsimilantur, nutrimenta sunt. Contrà quæ non afsimilantur, sed nos mutant, medicamenta.

2. Apho. II.

Nutrimenta.
Medicamenta

Quatuor me-
dicamentorum
genera.

Est porrò & horū natura duplex. Quippe vel cuiusmodi sunt assumpta eiusmodi permanentia, vincunt, corpusque mutāt ad eū modum quo id cibos: atque hæc prorsus tum venenosa, tum naturæ animalis corruptricia medicamenta sunt. Vel mutationis initium ab animalis corpore consecuta, deinceps iam putrescunt, ac corrumpuntur, deinde corpus quoque vnà corrumpunt,

punt, ac putrefaciunt. sunt autem hæc quoque noxia venena. Est
 iis etiam amplius tertia medicamentorum species, eorum nimi-³
 rum, quæ corpus recalificiunt quidem, mali tamen nihil afferunt.
 Est & quarta eorum species, quæ & agunt & patiuntur aliquid:⁴
 sed spatio vincuntur planèque adsimulantur. accidit porro iis,
 ut tam medicamenta sint, quàm nutrimenta.

⁴ Medicamenta
 simul & nutri-
 menta.

COMMENTARIUS.

Postquam Galenus quid sit medicamentum abundè monstravit, nunc
 eiusdem quatuor esse species, siue genera, docet. Primum est eorum, quæ nul-
 la substantiæ suæ mutata parte, talia permanent, qualia sunt assumpta: adeo-
 que corpus nostrum vincunt, alterant, atque mutant, ad eum modum, quo
 id cibos mutare solet. Atque hæc sunt venenata, vel ut sua lingua Galenus
 vocat, *Διλητήρια*, non quidem toto genere, sed sola quantitate, ut diffusius lib.
³ Simpli. cap. 15. & 16. Galenus docet, veluti sunt succus papaveris, & huius-
 modi alia. Secundum genus est, eorum medicamentorum, quæ mutationis
 principium ab animalis corpore consecuta, dein putrescunt, & corrumpun-
 tur: calida enim & humida sunt, adeoque ut levi momento putrescant, nihil
 est mirum, atque subinde corpus quoque unà corrumpunt, ac putrefaciunt.
 Sunt verò & hæc venenata, seu deleteria, & quidem toto genere, eò quòd in
 exigua etiam quantitate sumpta interimant, ut libro iam citato cap. 17. & 18.
 copiosissimè monstrat Galenus. tale medicamentum est cantharis. Tertium
 genus est eorum quæ nos recalificiunt, & tamen nullam corpori inferunt
 noxam, ut est absinthium, melilotum, & id genus alia. Quartum est eorum
 quæ agunt in corpus nostrum, & vicissim ab eo aliquid patiuntur, sed tamen
 spatio vincuntur, & planè illi adsimulantur. Atque hæc tum nutrimenti, tum
 medicamenti rationem obtinent, ut est lactuca. De quibus omnibus in se-
 quentibus fusius dicemus. Brachelius hoc loco multa aduersus Galenum
 profert, quæ quia ridicula sunt, & nullius momenti, lubens prætereo: præfer-
 tim quum in capite quarto sese melior hæc omnia refutandi occasio offeret.
 Piget autem me, ut verum fatear, in tam friuolis, & à communi omnium tū
 veterum, tum recentiorum medicorum consensu prorsus abhorrentibus, con-
 futandis, terere tempus quod melioribus rebus dādum esse iudico. Quare in
 præsentia illis præteritis, ad alia digrediemur.

Διλητήρια sò-
 la quantitatè.

Deleteria tò-
 to genere.

Brachelius ri-
 dicula aduer-
 sus Galenum
 affert.

Nihil autem miri est si exiguum consecuta momentum ali-
 qua, maximam à priore natura mutationem habent. Cernuntur
 enim eiusmodi multa in iis, quæ extra nos sunt. Siquidè in My-
 sia, quæ est Asiæ pars, domus hac aliquando ratione conflagra-
 uit. Erat proiectum columbinum sterco, cui iam putri, & exca-
 lesfacto, ac vaporem edenti, & tangentibus admodum calido, in
 propinquo fenestra fuerat, ita ut iam contingeret eius ligna, quæ
 largè nuper illita resina fuerant. Media igitur æstate, quū sol plu-
 rimus incidisset, accendit tum resinam, tum ligna. Hinc autem
 & fores quædam aliæ, quæ propè fuerant, & fenestræ nuper etiā

Aliqua exiguum
 consecuta mo-
 mentum, ma-
 ximam à prio-
 re natura mu-
 tationem hà-
 bent.

M. iij.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

† πυρίων.

† τὴν ἀπὸ πυρίων.

Medicamentū
Medeæ.

resina illitæ facilè ignem conceperant , atque ad tectum vsque summisserant . Vbi autem excepta semel à tecto est flamma, celeriter in totam domum est grassata . Hoc arbitror modo aiunt & Archimedes hostium triremes † igniariis incendisse . Porro succenditur † ab igniario promptè lana , stupa , elyphnium , ferula : quicquid denique iis similiter siccum, rarúmque est. Flammam edunt & lapides attriti , atque magis , si quis sulphure illos illeuerit . Eiusmodi erat medicamentum Medeæ . Quippe quod quibus est illitum , omnia vbi in id incidit, calor accendit. Constat id ex sulphure , & liquido bitumine . Iam illud ceu rem mirandam quidam ostentauit. Extinxit lucernam , ac rursus muro admouens, accendit. Alter lapidi eam admouit. Fuerant autem tū murus, tum lapis sulphure contacti. Quod vbi deprehensum est, desit mirū videri quod ostentabatur. Ergo omnia id genus medicamina perfectè atque ad consummationem calida adhuc nō sunt, aptissima tamen vt calida fiant. Atque idcirco potestate calida dicuntur.

COMMENTARIVS.

A Brachelii ca
lumnia Gale
nus defensus.Brachelii ma
ledicendi stu
dium, & rerū
medicarum
ignoratio.

Multis externarum rerum exemplis Galenus demonstrat, quòd nihil mirum medicamenta potestate calida, exiguam aliquam cōsecuta occasionem, perfectè & consummatè, hoc est, actu calida fieri. Nam vt omnes illæ res externæ leui quadam occasione , maximam à priore natura mutationem accipere videmus: ita etiā medicamenta principio mutationis accepto, quod antè potestate duntaxat fuerunt , iam actu fieri incipiunt . Exempla verò quibus Galenus hoc loco vitur, tria numero sunt . Primum est de domo quæ conflagrauit: non quidem alia de causa , quàm quòd exigua quædam subsidia ex columbino stercore putri & excalesfacto, itè ex resina qua ligna eius domus illita sunt, & calore solis plurimo acceperit. Sed Brachelius miratur cur Galenus hoc, & aliis sequentibus exemplis vti voluerit , quum nullo modo cum præsentis argumento conueniant: quippe medicamenta eadem ferè in corpore perseuerant: at quæ accenduntur, speciem mutant . Egregia me hercle ratio, quasi verò Galenus hoc loco inquirat num aliqua mutata, speciem suam mutant, an eadem perseuerent. Quin potius hoc nomine hæc exempla producat, vt ex iis ostendat, nihil esse miri quòd medicamenta ipsa, postquam leuè aliquam occasionem, vel, vt alibi ait, principium mutationis acceperunt, nos excalesfaciant, quum omnia illa quorum hîc ordine fit mentio, propter exiguum subsidium quod consequuntur, maximam à priori natura mutatione subeunt. Eam enim ob causam, domus quæ prius lignea adeóq; firma ac stabilis, & vt in eo habitaretur, apta & idonea erat, iam ardet, & omni ex parte flammam excipit. Pari modo triremes quæ paulo antè aptæ ad nauigandum erāt, iam incensæ ab igniariis ardent. Vt hinc nulli non perspicuum sit hæc exempla ad Galeni institutum , & propositum à se argumentum, optimè quadrare. Quòd cur non videat Brachelius, quem maledicendi studium, & rerū medicarum

dicarum ignorantia prorsus excaecavit, nemini mirum videri debet. Alterum exemplum est de Archimede Syracusano philosopho, geometra insigni, qui *Archimedes* *ὑψηλῶν* subsidio, hostium triremes incendit. Cæterum *ὑψηλῶν* Linacrus, vrentibus speculis, veteris interpretis imitatione, qui cōuertit speculis ardentibus, interpretatus est. Quæ interpretatio si vera esset, Archimedem hostium naues cauis speculis, quæ si ex aduerso soli retineantur, appositum accendunt fomittem, perussisse sentiendum foret. Sed quum *ὑψηλῶν* non sonet Latinis nisi igniarium, id est, id de quo elicitur ignis, cōsultius esse iudico vt intelligamus, Archimedem igniarij alicuius, quaecunque hoc fuerit, vi naues hostium illitas atque obturatas pice, ignem nullo negotio concipiente, incendiisse. Quod sequentia satis confirmant, vbi ea quæ facile & promptè ab igniario acceduntur, connumerat, nempe lanam, stupam, & id genus alia sicca & rara, quæ singula flammam igniarij, hoc est, eius à quo ignis elicitur, siue id ipsum silex, siue ferrum fuerit, concipiunt. Nam & attriti lapides flammam ædunt. Tertium est de medicamento Medæ, filiæ Aetæ Colchorum regis, & Circes fororis, quod quidem ex sulphure, & liquido bitumine, vt hoc in loco testis est Galenus, constabat. Liquidi autem bituminis, eius præsertim quod Naphtha vocatur, tanta ignis vis inest, vt eo peruncta, si igni admoventur, statim accendantur. Id enim bituminis genus admotum ignem ad se rapit, & protinus flagrat. Eo, Medea pellicem Creüsam Creontis Corinthiorum regis filiam, & vt Diodorus lib. 5. autor est, totam eius regiam, cremavit. Hinc est quod Græci Naphtham Medæ oleum appellent. Pari ratione quæcunque sulphure illinuntur, facile flammam concipiunt. Vt nihil mirum sit lucernam extinctam muro aut lapidi sulphure contactis admotam, denuo accensam fuisse. Quæ admodum igitur hæc omnia, quorum nunc mentionem fecimus, nondum ardent, tamen propter causas expositas promptè accendantur, ignemve concipiunt: ita quoque medicamenta ipsa perfectè & ad consummationem, hoc est, actu, calida non sunt, aptissima tamen vt à calore nostro accendantur, & calida fiant, vt hoc nomine rectissimè potestate calida dicantur. Quare exempla hæc cum præsentis argumento quicquid garriat Brachelius, appositissimè quadrant. Et hoc loco Brachelius pulchrè suam prodit stupiditatem & inertiam. Nam quum paulo antè negasset solem esse calidum, & Galenum id ipsum affirmantem, tanquam mendacem traduxisset, nunc sponte in eam concedit sententiam, vt sulphur & bitumen à calore solis incendi dicat. Si igitur incenduntur à sole, necesse est vt hunc actu esse calidum fateatur. Quo enim pacto illa quæ potestate calida sunt incéderet, nisi is actu calidus esset? Et actu quidem calidum esse metipse fatetur, quum statim subiicit, calorem solis, vt ignis, quædam in flammam vertere. Non vertit autem in flammam alia ratione ignis, quàm quod is actu calidus sit, igitur eadem etiam de causa sol. Ita se ipsum redarguit hoc in loco Brachelius, vt non opus sit alios in confutandis eius ineptiis admodum esse occupatos.

Ac de iis quidem nulla est dubitatio, sed nec cur vinum bibitum valenter corpus calefaciat, cuti autem impositum minimè. Monstratum enim paulo supra est, id simpliciter vtique vt calidum medicamentum, imò vt conueniens nutrimentum animal calefacere. Tanquam enim ignis idoneum alimentum, ignem ip-

*Archimedes.**ὑψηλῶν**Medæ medicamentum.**Naphthæ vis.**Medæ oleum.**Potestate calida cur dicta medicameta.**Brachelius fibi ipsi pugnat.**Vinum calefacit.*

GAL. DE TEMPERAMENTIS

† ἰσχυροτέρ.

† μόνον.

Omne nutri-
mentum ani-
malis auget ca-
lorem.

Nutrimētū
trifariam dici-
tur.

sum auget : ita quicquid corporum natura calidorum proprium & naturale est nutrimentum, id ea semper non solum roborabit, sed etiam insitum eorum calorem augebit. Atque id quidem omnis nutrimenti communis effectus est. Vino præter cætera proprium, ac † præcipuum est, mutationis celeritas, ita utique ut tædæ, e-lychnio, stupæ, & pici. Iam verò ab ignis exemplo non digressi, admonemus rursus de lignis humidis, quæ ipsa quoque ignis nutrimentum sunt: cæterum non statim, aut continuò, eoque sæpe numero igni iniecta, non solum flammam quasi sopiunt: sed etiam si imbecilla est & parua, corrumpendæ quoque eius periculum afferunt. Sic profectò & in animalibus cibi, qui uti profus assimilantur, & corpus nutriant, spacio egent, ij frigus vniuersi potius quàm calorem afferre in præsentem videntur: cæterum calefaciunt ii quoque spacio, nõ secus ac reliqui cibi, si † solum ut corpus nutriant sint consecuti. Omne enim nutrimentum quatenus nutrimentum est, animalis auget calorem. At si deuoretur quidem ut nutrimentum, nec tamen superetur, id erit quod Hippocrates dixit, nomine quidem nutrimentum, re autem minimè. Quippe quum trifariam nutrimentum dicatur, sicut ipse docuit iis verbis: Nutrimentum est & quod nutrit, & quod veluti nutrimentum est, & quod futurum nutrimentum est. Quod utique iam nutrit, & corpori adiungitur, nec amplius futurum est, id propriè nutrimentum nominatur: idem verò & corpus quod nutrit omnino excalefacit, quod reliquorum neutrum facit, quòd scilicet propriè nutrimenta non sint, sed alterum eorum veluti nutrimentum, alterum tale futurum.

COMMENTARIUS.

Quum hætenus Galenus quo pacto medicamenta potestate calida, actua talia fiant, ostenderit, nunc qua ratione nutrimenta calefaciant, monstrare pergit. Vtraque enim calefaciunt, sed diuersa ratione: hæc scilicet quia substantiam corporis, adeoque insitum & innatum eius calorem augent: illa verò quia substantiam corporis alterant, calorisque qualitatem augent. Vinum itaque haustum abundè calefacit, cuti autem impositum nequaquam, eò quòd animal non simpliciter ut medicamentum, sed ut conueniens alimentum calefaciat. Si verò alere debet, necesse est ut primùm in sanguinem mutetur, ac subinde caro fiat, quod nisi bibatur, & intrò in corpus ingeratur, fieri non potest. Quare si perpetuò vinum imponeretur, tamen corpus non calefaceret. Bibitum verò, corpus non solum roborat, sed eius quoque calorem auget: idque celeriter, propter mutationis in sanguinem celeritatem, quæ illi, ut supra monstratum est, propria ac peculiaris existit, sicuti tædæ, pici, & stupæ, ut celeri-

celeriter in ignem mutantur. Vt verò ligna humida, et si ignis sunt nutrimentum, non statim & confestim ignem augent: sed sæpenumero igni iniecta, flammam quasi sopiunt, & vbi imbecilla est, extinctionis etiam periculum afferunt. sic etiam cibi sunt qui non celeriter corpus alunt, sed statim frigus potius quàm calorem afferre videntur, nulla quidem alia de causa, quàm quòd vt mutantur, prorsus assimilentur, & corpus nutriant, temporis spatio egent. Vbi verò mutati, assimilati, atque vt nutriant corpus consecuti fuerint, non secus ac alij cibi calefaciunt. Quòd si aliquid vt nutrimentum ingestum fuerit, non tamen à corporis calore vincitur, tum nomine duntaxat, non reuera nutrimentum erit: quod scilicet corpus non nutriat, adeòque quod dicitur, vere non sit. Quippe nutrimentum, vt testis est in libello de Alimento inscripto Hippocrates, trifariam dicitur. Nutrimentum quod nutrit. Nutrimentum quod veluti nutrimentum est. Nutrimentum quod nutriturum est. Primum propriè est nutrimentum, quod scilicet iam nutriat, & corpori adiungatur, assimilatur, illudque calefaciat. Vt hinc palàm sit, nutritionem non esse nisi assimilationem nutrientis, ei quod nutritur. Vt enim nutritio fiat, agglutinatio siue adhærentia præcedat oportet, sicuti etiam vt illa fiat, appositio. Postquàm enim succus is, qui omnem animalis partem nutriturus est, à vasis excidit, in totam eam primùm dispergitur, mox adiungitur, deinde agglutinatur, demùm assimilatur. Alterum quod veluti nutrimentum est, nondum tamen nutrit, est id quod agglutinatur, vel quod apponitur, non tamen assimilatur. Quod in vitiliginis specie, quàm Græci λέυκη nominant, liquidò apparet: in qua quidem adhærentia nutrimenti fit, non tamen assimilatio. Tertium nutrimentum appellatur id quod in venis est, atque hoc etiam magis quod in vetriculo est: hoc enim nutriturum aliquando est, si scilicet probè concoctum, agglutinatum, appositum, & assimilatum fuerit. Ad hunc modum edulia vocantur nutrimenta, non vtique quòd animal iam nutriant, neq; quòd talia sint qualia sunt, quæ nutriunt: sed quòd nutritura sint, vbi probè concocta fuerint.

Cur aliqui cibi statim frigus potius, quàm calorem afferunt.

Nutrimentum trifariam dicitur.

Nutritio est assimilatio.

Λέυκη vitiligo

Proinde nec vinum ipsum semper animal calefacit, æquè vt nec oleum flammam accendit, tamen si aptissimum est ignis nutrimentum. Imò si imbecillæ & exiguæ flammæ confestim multum oleum infundas, suffocabis eam, prorsusque extingues, potius quàm augebis. Sic igitur & vinum, vbi plus bibitur, quàm vt vinci possit, tantum abest vt animal calefaciat, vt etiam frigidiora vitia gignat. Quippe apoplexiæ, & paraplegiæ, & cari, & comata, & neruorū resolutio, & epilepsiæ, & conuulsiones, & tetani, immodicum vini potum comitantur: quorum vnumquodque frigidum est vitium. Generatim enim quæcunque assumpta in corpus, vt nutrimentum calefaciunt, hæc interim frigefacere deprehendas: æquè scilicet vt flammam ab eadem materia non augeri modò, verum etiam aliquando extingui. Atque hæc quidè omnia tum iis quæ de elementis, tum iis quæ de temperamentis sunt prodita, consentiunt.

Vinum cur nò semper animal calefaciat simile.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

COMMENTARIUS.

Occupatio.

Lib. 7. Satur.
cap. 6.Vinum natura
nō est frigidū.Macrobiū rati-
ones diluuntur.Cur aliqua vt
nutrimenta co-
mesta, cuti im-
posita, hanc
erodant.
†ράγες.

Tacitè hoc loco cuidam obiectioni occurrit Galenus . Nam contra id quod paulò antè dictum est, omne nutrimentum animalis calorem augere, aliquis hoc instare modo posset, Si omne nutrimentum animalis calorem auget, sequitur hinc vinum non esse alimentum, quod tamen iis quæ à Galeno antea diserte dicta sunt, ex diametro aduersatur . Quippe vinum ipsum animal interdum refrigerat, id quod frigida vitia quæ eius potionem sequuntur, liquidò demonstrat. Atque hæc quidem obiectioni multis, in quorum numero est Macrobius, occasionem dedit, vt crederent vinum natura esse frigidum, vt non temerè à Galeno hæc fit allata obiectioni . Sed facile quod obiectum est, diluitur. Vinum enim quod natura calidum est, vtpote quod celerimè, vt ostensum est, corpus nutrire potest, vbi immodicè sumptum fuerit, non superatur ac vincitur à calore nostro, ideo frigida mala, apoplexiam, carum, comata, & alia eiusmodi, quorū rationes alibi explicauimus, creat, adeoque infrigidat potius quàm calefacit. Id quod sanè multos decepit, atque eò dementiæ traduxit, vt vinum natura frigidum esse constanter affirmarent. Sed Macrobius loco paulò antè à nobis monstrato, præter iam dictam rationem, alias quoque producit, quas itidem diluemus. Prima quidem sic diluenda. Lapso stomacho vinum exhibemus: nō certè vt frigore suo constringat, quemadmodum Macrobius putat, sed vt deiectas & prostratas vires celeriter reficiat. Nec altera ratio quòd aconitum cum vino sumptum omnem curationem respuat, quòd vinum natura frigidum veneni frigus adaugeat, aliquid momenti habet. Quippe alia de causa id ipsum euenire solet, nepe quòd vinum ob celerem ac vehementem penetrationem, aconiti venenum ad cor secum deducat, vt lib. 3. de Simpli. medica. facul. cap. 16. Galenus fusius ostendit. Quòd verò sudore nimio laxatis vinum prodest, non in frigus, sed celerè eius nutritionem ac refectionem referendum. Præterea quòd laxatum ventrè vinum rubeum maximè constringit, non est cur ob id frigidū esse fateamur. Nam multa alia quæ calida sunt, vt nux moschata, myrrha, aloë, etiam constringendi facultatem obtinent . Quòd autem hausto plurimo mero ad venerem pigriores fiunt viri, nihil mirum. Tum enim vinum non vincitur, adeoque non calefacit, sed refrigerat. Id quod exemplo olei confertim flamme infusi, quod tantum abest vt flammam augeat, vt etiam aliquando extinguat, manifestum fit.

Illud fortasse dissonare videbitur, quòd ex iis quæ vt nutrimentum comeduntur, aliqua cuti imposita hanc erodunt, atque exulcerant, sicuti sinapi, †salsamentum, allia, cepe. Verum hoc quoque cum positis à principio hypothesebus concordat . Etenim propterea quòd tum in ventriculo concocta, tum in venis in sanguinem versa mutantur, alteranturque, præterea quòd vno loco non permanent, sed in multas partes diuisa vndeque feruntur. Adde & quòd non solum multis succis miscentur, sed etiam cibis, cum quibus sumitur. Ad hæc quòd celeriter eorum & concoctio, & partium separatio perficitur, ita vt quod conueniens in

eis

eis est assimiletur, quod superuacaneum & acre per aluum, vrin-
 nas, & sudorem excernatur: propter hæc inquam omnia, quod
 foris impositum exulcerat, id comestum non exulcerat: quam-
 uis si vel vnum quodlibet horum † accideret, satis esset ad ea quæ † ὑπερχειν.
 † intus sunt integra seruanda, verbi causa, † quòd prius mutan- † ἐν τῷ
 tur. Si nanque non maneat Sinapi quale extrinsecus fuit, quum † τὸ μεταβάλλ-
 est assumptum, manifestum est nec vim eius manere censend- † λαν πρῶτον.
 dum. Quòd si tum dirimantur eius partes, tum † imminuuntur, † καθαιρίζεται.
 multo utique magis sic censendum. Iam satis erat quòd nec
 eodem loco manet, quum nec circa cutem aliquid efficere posse
 videatur, nisi diutius immoretur. Sed nec mixtio ipsa cum
 multis cibis parum momenti habet. Si enim id citra alium ci-
 bum solum assumas, facilè intelliges quantum molestiæ, & ro-
 sionis ventriculo sit allaturum. Quinetiam si plurimo dulci ad-
 mixtum succo cuti id imponas, † nihil adferet incommodi. † δὲ ἐν ἐργασίᾳ
 Quum igitur prædictorum vnumquodlibet per se satis prohi- † φαῦλον.
 bere possit, quo minus Sinapi quod foris † circa cutem facit, † περὶ τὸ δέσμα
 idem facere intus possit, multo, arbitror, magis, vbi multa simul
 coierint. Nam & coquendo alteratur, & † dirimitur in partes, † διακρίνεται,
 & imminuitur, & cum multis aliis miscetur, & variè distribui- † καὶ καθαιρίζεται.
 tur, & in omnem partem fertur, nec in vlla moratur. Quòd
 autem si acrimoniam suam seruaret, interna quoque omnino
 exulceraret, ex iis quæ sponte accidunt vlceribus intelligas. Gi-
 gnitur enim non rarè aliis ex vitioso cibo, aliis ex quapiam in
 ipso corpore corruptela & putredine vitiosus succus, quam ca- † Cacochymia.
 cochymiam vocant. Iis aliquando interiorum quoque aliquid
 exulceratur, magna tamen ex parte cutis, quoniam in hanc ex-
 crementa, quæ in habitu corporis colliguntur, natura expel-
 lit, multis & assiduis vlceribus afficitur. Quippe cancri, pha-
 gedænæ, herpes erodentes, carbunculi, & quæ chironia, &
 telephia vocantur, millèque aliæ vlcerum generationes ab eius-
 modi cacochymia nascuntur. Neque igitur talium quicquam
 est dubitandum.

COMMENTARIVS.

Causam exponit cur aliqua vt nutrimenta comesta, cuti imposita, hanc
 tamen erodunt, atque exulcerant. Verbi gratia, sinapi, cepe, allia, salsamenta,
 ab omnibus tanquam cibi & corporis nutrimenta citra omnem noxam in-
 geruntur. cuti verò si imponantur, quod admiratione haud caret, eam exul-

N.j.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

Quatuor de 1
causis acci-
dit vt aliqua
tanquam nu-
trimēta co- 2
mesta, cutē 3
foris imposita
exulcerent.

cerant. Cuius quidem rei Galenus quatuor affert causas. Prima est, quia prædicta in ventriculo, vbi prima coctio fit, concocta, & in venis in sanguinem conuersa mutantur, alteranturque, nec pristinam faciem retinent. Secunda causa est, quòd vno in loco non permaneant, sed in multas partes diuisa, vnde quaque feruntur. Tertia est, quia non solum cum humoribus multis, verum etiam cibus, cum quibus assumuntur, permiscetur. Quarta, quòd & coctio, & separatio eorum celeriter perficitur, adeoque quod in iis conueniens est, animalis corpori adsimilatur. quod superuacaneum & acre est, per aluum, vrinas, & sudores excernitur. Propter hæc igitur omnia, quòd foris cuti imponitur, exulcerat: comestum verò nequaquam. Quippe propterea quòd Sinapi ingestum non manet quale extra corpus fuit quum assumeretur, sed concoctum alteratur mutaturque, manifestum est omnibus, nec facultatem eius manere. Si non manet quale antea fuit, sed partes eius dirimuntur, ac imminuuntur, multo minus eius vis manere eadem potest, quæ fuit dum integrum esset. Præterea quum necesse sit si circa cutem aliquid efficere debet, vt diutius illi immoretur, quid miri quum iam in multas partes diuisum per vniuersum corpus feratur, si priorem facultatem amittat, nec exulcerare queat? Accedit quòd non per se, sed mixtum cum aliis cibus, qui vim eius obtundere ac mitiorem reddere possunt, assumatur. Quòd si verò acrimoniam suam seruet, internas corporis partes haud secus atque externas exulceraret. Quid multa? quum vnum quodlibet ex iam dictis ad ea quæ intus sunt: ita enim legendum non obstare quod in græco Aldino codice falso ἐντὸς pro ἐντὸς scriptum sit, quod partim ex verborum sensu, partim ex veteri interprete, qui conuertit: conseruet interiora membra, abundè liquet: integra & innoxia seruanda sufficiat, quid miri si idem accidat vbi multa simul coierint? Quòd si verò aliquod prædictorum citra alium cibum solum assumitur, certè molestiam ac rosionem ventriculo haud exiguam affert, adeoque exulcerationem nonnunquam inducit. Id quod vlcerum sponte ex vitioso succo, *κακοχυμύαν* Græci nominant, naturæ exemplo Galenus pulchrè & perspicuè confirmat, vt nostra enarratione non sit opus. Annotandum tamen hoc loco erit, Galenum per excrementa quæ in habitu corporis colliguntur, ea quæ in tertia nascuntur coctione, quæ in carne fit, intelligere, de quibus ex professo Galenus lib. i. de Tuenda sanitate capite vndecimo tractat. Quæ ad vlcerum hîc ordine commemoratorum rationes attinent, alibi, nempe in Compendio nostro medicinæ, copiose tradidimus, vt non sit opus hîc singulas referre.

Aldinus græcus codex emendatus.

Excrementa quæ in habitu corporis colliguntur.

Nihil foris, intusque partem agendi facultatem habet. τὸν μίσην. τὸ χυμὸν ἄλλου.

Sed nec cur medicamentorum nonnulla quum nihil nos extrinsecus offendunt, intrò assumpta magnum afferunt malum: aliqua rursus intrò assumpta, nonnunquam lædant, nonnunquam conferant: aliqua non solum intrò assumpta, sed etiam extrinsecus applicata offendant. Quippe vt summam dicam, nihil foris, intusque partem agendi facultatem habet. Neque enim aut viperæ venenum, aut rabidi canis spuma, aut aspidis virus, quæ tamen si extrinsecus corpori, etiam si citra exulce-

exulcerationem occurrunt, offendere creduntur, parem vim habent, vel soli cuti applicata, vel intro assumpta. Sed nec illud est mirandum, si certorum medicamentorum vis ad profundum non peruenit: neque enim necesse est, ut omnia parem habeant vim. Quod si [†] verò ex iis quæ intro sumuntur, non pauca, certo tempore, & certa quantitate, & in mixtura cum cæteris accepta, conferunt: intempestiuè autem & largius, neque cum aliis admixta lædunt, ne id quidem dubitationem vllam disputationi pariat. Siquidem id tum cibus, tum igni, tum verò omnibus, ut sic dicam, quæ corpori [†] similiter occurrunt, accidere solet. Nam & mediocri nobis flamma nonnunquam opus est, eaque vñ, plurimum ex ea iuuamur: quum tamè immodica flamma nos vrat. Ad eundem modum & frigida potio, quæ mediocri est, confert: quæ immodica est, maximam affert læsionem. Quid igitur miri est, esse medicamen aliquod ad eò calidum potestate, ut si multum sumatur, ac in vacuum corpus inferatur, erodat prorsus vratque? si exiguum sit, & cum iis quæ vehementiam eius remittant, coniunctum, non modò nihil incommodi afferat, verum etiam calefaciendo iuuet? [†] Succum enim vel Cyrenaicum, [†] vel Medicum, vel Parthicum, ipsum quidem per se citra incommodum sumere est: at si omnino exiguus, vel cum aliis in tempore congruente sit sumptus, magnopere conducit. Arque ad huc quidem modum, quæcunque corpus excalefaciunt, vbi mutationis principium in ipso, sicut dictum est prius, accepere, recalfacere illud sunt apta. quæ verò refrigerant, veluti papaueris succus, hæc à nostro corpore, ne vel paululum quidem demutantur, sed ipsum statim vincunt, ac mutant, etiam si calefacta prius dederis. est enim eorum natura frigida, quemadmodum quoque aqua. Quare illud rectè Aristoteli, sicut alia multa, dictum est, calidorum, frigidorum, siccorum, & humidorum corporum quædam esse talia per se, quædam ex accidèti: sicuti aqua per se quidem frigida est, ex accidenti verò aliquâdo calida: verum acquisititius eius calor breui perit, naturalis frigiditas manet. Tanquã igitur calida aqua flammæ iniecta, eã extinguit: sic Meconium si id quatumuis calefactum dederis, & calorem animalis perfrigerabis, & necis periculum afferes. Omnia igitur id genus medicamenta, si exigue sint data, & vnà cum iis quæ vehementiam frigoris eorum castigare valeant, nonnunquam vsum aliquem corporibus nostris præstât,

N. ij.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

quemadmodum in opere de Medicamentis dicitur. Siquidem medicamen id, quod cantharidas recipit, abundè hydericis prodest: tamen si cantharis ipsa, vesicam omnino exulcerat. Verùm ubi per ea quæ admiscuntur, castigata est, ac corpori quod plurimo humore grauat, tum offertur, illum per vrinas expellit.

COMMENTARIUS.

Cur quæ extrinsecus admota nihil incommodant, intrò autem assumpta magnum afferunt malum.

Hactenus Galenus docuit quædam esse quæ extrinsecus corpori adhibita cutem erodunt & exulcerant. Nunc contrà esse nonnulla ait, quæ extrinsecus admota nihil incommodant, intrò autem assumpta magnum malum afferunt. cuius quidem rei ratio hæc est, Prædictorum medicamentorum vis ad profundum corporis non peruenit, ubi foris admoventur: ideoque nihil incommodi, etiam si per se sunt noxia, adferre possunt. Deuorata verò, facultatem suam quam obtinent perniciosam, exerunt. Quòd verò nihil foris, intusque parem agendi facultatem habeat, veneni viperæ, item rabidi canis spumæ, & aspidis virulentia exemplis, Galenus ostendit. Nam hæc omnia, etsi tam venenata & noxia sunt, vt quamuis integræ cuti occurrunt, nihilominus offendant, tamen minus nocent soli cuti applicata, quàm si intrò assumpta fuerint: Cæterùm sunt quoque nonnulla quæ intrò assumpta nonnunquam lædunt, nonnunquam conferunt, quod ita accidere solet. Si certo tempore, & certa quantitate, ac parcè, aliisque permixta sumantur, conferunt: sin intempestiue, & largius, neque aliis admixta, lædunt. quod ciborum, frigide potionis, ignisque exemplo Galenus demonstrat. Quæ quum omnia per se plana & perspicua sint, enarrationem nullam requirunt. Sic sanè accidit, vt succus Cirenaicus, qui tamen per se propter immodicum eius calorem citra noxam sumi haud potest, si non in vacuum corpus ingeratur, & parcè, ac aliis quæ vehementiam eius retundere valent, sumatur, magno opere conducit, & corpus recalefacit: si verò contrà in vacuum corpus inferatur, & largius, & per se sumatur, certam noxam infert. Quid autem sit Cirenaicus succus, alibi, ubi ex professo de eo egimus, abundè à nobis expositum est. Pari lege fit, vt medicamentum id quod Cantharidas accipit, hydropicis prodest, etiam si cantharis ipsa per se sumpta, vesicam omnino exulceret. Nam admiscuntur illi quædam alia medicamenta, quæ malitiam & erodendi eius facultatem retundunt: adeoque fit vt subindè è corpore hydropici, redundantem humorem sine noxa per vrinas expellat, vt fusius libro tertio Simplicium capite decimo octauo Galenus docet. Atque ad hunc modum medicaméta potestate calida nunc obesse, nunc prodesse possunt. Eodè sanè modo de frigidis, vt est succus papaueris, & huiusmodi, sentiendum erit. Nam & hæc ipsa si parcè sint data, & vnà cum iis quæ vehementiam frigoris eorum castigare & retundere valent, nonnunquam, ubi scilicet vehementissimo calore affligitur, corpori nostro vsum nõ contemnendū præstât. Differunt tamen ab iis quæ potestate calida sunt, quia ne vel paululù quidem à corpore nostro permutatur, sed ipsum vincunt potius ac mutât, vt cap. 2. huius libri dictû est: etiã si prius calefacta dantur. Quippe frigida est eorù natura, quæ admodû etiã aqua. Vt igitur calida aqua flâmæ infusa, eã extinguit: ita quoque succus papaueris, quantumuis etiã calefactû huc ipsum propinaueris, &

& calorē animantis perfrigerabis & extingues, mortisque periculum afferes. Nam acquisititius eius calor breui disperit, naturalis verò frigiditas manet. Quapropter non temerè Aristoteles lib. 2. de Partibus animalium capite secundo dixit, Calidorum corporum, frigidorum, siccorum & humidorum aliqua per se esse talia, aliqua ex accidenti. Siquidem aqua per se est frigida, ex accidenti autem calida, vt libro primo Simpli. capite secundo, & sequentibus duobus, itē infrà capite huius libri vltimo fufius docetur. Sed hīc iterū cum Brachelij nugis congregiendum nobis erit, vt qui hoc in loco Galeni de potestate frigidis medicamentis opinionem, tanquam à veritate abhorrentem notat. Nam, ait, tametsi calida medicamenta à calore nostro poterant accendi, nunquam tamen frigida congelari. Quasi verò Galenus eò insanix venerit, vt frigida à calore nostri corporis congelari affirmauerit. Producat Theffalus ille impudentissimus vnum saltem locum vbi id ipsum afferere Galenus videtur, & victos nos esse confestim fatebimur. Sed sat scio illum haud posse. Vt vel hinc omnibus constet Brachelium ignorare quomodo calor noster efficiat, vt medicamenta potestate frigida nos refrigerare possint. Quod tamen è Galeno, nisi inuidia & calumniandi studio prorsus excæcatus fuisset, planissimè discere potuisset. Is enim libro tertio Simplicium per-

„ spicue iis quidem verbis eam rem demonstraui, inquit, Quæ potestate
 „ sunt calida, alterantur eò duntaxat, quòd incallescant à nobis. At quæ natura
 „ frigida, tum quòd comminuantur, tum quòd acquisititium accipiant mo-
 „ tum. Quum itaque ipsis tanquam frigidis agere absque corporis nostri auxi-
 „ lio non licet, iure potestate frigida dicuntur. Nam vt actu nos frigefaciant,
 „ non prorsus ex se obtinent, verum à nobis prius perpetiantur vt refrigerent,
 „ oportet. Etenim in minuta conteri, & aduentitium accipere motum necesse
 „ est. Cernis itaque, nisi talpa cæcior sis, Galeno temerè te insultare Bracheli, vt
 „ qui non congelari, vt ipse malitiose & sceleratè fingis, sed conteri, & motum
 „ aduentitium à calore nostro accipere tradat. Quum enim sint crassarum par-
 „ tium, nec facile moueri possint, nec vt minutim concidantur, vlteriùsque fe-
 „ rantur ex sua natura obtinent, adscititiam caliditatem requirunt, quæ in mi-
 „ nuta secet, extenuet, atque comminuat, quæque velut manum ducat, atque
 „ per tenuitatem in corpus nostrum deducat. Sed quum paulo suprà ea quoq;
 „ de re aliqua produximus, hīc desinere consilium est. Porrò quòd multipli-
 „ citer denique peccare Galenum in iis quæ per se, & ex accidente calida, frigi-
 „ da, humida, & sicca dicuntur, idem Brachelius affirmat, hoc more suo, id est,
 „ sine firmis argumētis, facit. In confesso enim apud omnes est, nihil perire nisi
 „ à suo contrario: si igitur ignis ab aqua calefacta extinguitur, necesse est illā
 „ naturalem in se frigiditatem ac humiditatem habere, quum alioqui ab ea
 „ ignis, qui calidus & siccus est, tanquam à suo contrario, extingui haud pos-
 „ set. Quamquam rationes quas in medium affert, sunt ridiculæ admodum, &
 „ cum manifesta experientia pugnantes. Nam nemo non quotidie videt cicu-
 „ tam, mandragoram, & id genus alia medicamenta, tametsi calefacta sumun-
 „ tur, & acquisititium illū calorem aliquandiu retinent, tamen tandem suam
 „ illam natiuam frigiditatem exerere, & corpori stuporem ac necis periculū af-
 „ ferre. Quapropter metipse Brachelius in extrema parte sui cōmentarij disertè
 „ fatetur frigida medicamenta, quæ actu iam sunt calida, refrigerandi facultatē
 „ retinere. Ita passim suis obscuris & nullius momenti rationibus seipsum in-

Bracheli^o per-
stringitur.

Bracheli^o igno-
rat quomodo
calor noster
efficiat, vt me-
dicamenta po-
testate frigida
nos refrigerēt.

N.iiij.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

tricare solet, vt ab illis se deinceps nullo modo explicare possit: sed in aduer-
sarij planè sententiam manibus & pedibus ire cogatur. Sed quid perpetuò
Thessalo illi respondemus, qui non verbis, sed verberibus potius castigandus,
& in viam reducendus esset.

Cap. IIII.

MAximè igitur est attendendum in omnibus quæ potestate calida, frigidave dicuntur: sint ne ex natura eorū quæ nutrire corpus possunt, an eiusmodi quæ exiguū alterationis momentum nacta: deinde secundum propriam naturā alterata, corpus ipsum aliquo modo afficiunt. tertio loco, an nullo pacto ab eo quicquam alterentur. Si nanque ex nutrientium sunt genere, si quidem vincantur, calefaciunt, si non vincantur, refrigerant. Sin ex iis sunt quæ exiguum quippiam alterantur, omnino calefaciunt. Si verò ex iis quæ omnino nō alterantur, maximè refrigerant.

COMMENTARIUS.

Tria in iis quæ calida frigidave dicuntur attendenda.

Pergit in iis quæ dicta sunt clarius explicandis, atque initio tria in iis quæ calida, frigidave dicuntur, attendenda esse monstrat. Primò, num talia sint ex nutrimentorum genere. Si enim ex natura fuerint eorum quæ nutriunt, si quidem à corpore nostro vincantur, calefaciunt. Nam vt præcedenti capite dictum est, omne nutrimentum, quatenus vincitur, & nutrimentum est, animantis calorem auget. Neque temerè adiectum est, si quidem vincitur: quòd si enim non vincitur, vtcunque in genere nutrimentorum fuerit, tamen non calefacit. Siquidem vinum ex genere est nutrimentorum, tamen animal non semper calefacit. Quando enim largius bibitur, quàm vt vinci possit, non calefacit, sed frigida vitia gignit, vt copiose admodum in prioribus demonstratum est. Secundò attendendum est, num exiguum alterationis momentum siue ad actionem motum, initiumve aliquod (id enim ἀφερμὴ Græcis est) nacta, deinceps secundum propriam naturam alterata, corpus ipsum aliquo modo afficiunt. Quæ enim talia sunt, hæc quidem omnino nos calefaciunt, vt est absinthiū, abrotonū, mentha, & id genus alia calida medicamenta. Tertio considerandum, an talia sint quæ omnino non alterentur: ea nanque refrigerant, vt est succus seu liquor papaueris, semen hyosciami, & huiusmodi. In summa duo sunt in vniuersum genera eorum quæ potestate calida, frigidave dicuntur. quædam enim sunt nutrimenta, & hæc calefaciunt semper, si modò vincantur. quædam sunt medicamenta, & horum quædam mutantur, & alterantur, quæ quidem calefaciunt: quædam autem nullo pacto alterantur, atque hæc ipsa refrigerant. Quam sanè Galeni partitionem Brachelius non intellexit, si quidem primam partitionem eorum esse putat, quæ simul medicamenta sunt, & nutrimenta: quum ea duntaxat sit nutrimentorum. Proinde Thessalus ille sub primo discrimine Galenum frigida in secundo aut primo ordine esse complexum, non sine risu omnium, censet, quum palàm sit illum de nutrimentis locutum esse quæ perpetuò

ἀφερμὴ.

Duo genera eorum quæ potestate calida frigidave dicuntur.

Brachelius Galeni partitionem non affectus.

petuò si vincantur, calefaciunt: sin non vincantur, refrigerant: quod vitia, quæ creant, abundè ostendunt, vt vini exemplo demonstrauius. Pergit reprehèdendo Galenum inquiens, Neque simpliciter verum est quòd frigida quæ immutantur, calefaciunt. Quasi verò hoc vnquam vel per somnium Galeno venerit in mentem, qui disertè dicit, ea quæ frigida natura sunt, prorsus non immutari. Vt vnus is locus clarissimè doceat Brachelium nihil eorum quæ Galenus docet, tenere. Quare affirmare auisim, me ineptiorem scriptorem Brachelio meis oculis vidisse nullum. Et dispeream si non sæpe miratus sim, qui fieri possit vt reperiantur lectores vel auditores qui tam portentosis ac manifestis nugis & ineptiis delectari possint.

Brachelio² scri-
ptor ineptissi-
mus.

Attendere autem, vt dictum est, quàm maximè oportet ac discernere, quæ per se sunt, ab iis quæ per accidens, non in calidis & frigidis modò, sed nihilo etiã secius in siccis & humidis. Quippe aliqua talium quum siccam substantiam sint sortita, vbi largo calore sunt liquata, humiditatis phantasiã præbent, veluti æs, & ferrum. Quædam per se humida, vbi in syncero frigore sunt morata, apparent sicca, sicut glacies. Minimè igitur de iis omnibus faciendum absolutè, & sine vlla exceptione iudicium est: sicuti in superioribus monuimus: sed cum eo, vt quemadmodum sese in calore, frigoreque habeant, consideretur. Siquidem si exiguo prædita calore, nihilominus humida cernuntur, talia esse ex propria natura sunt censenda, tametsi cum copioso calore sunt sicca. Quæ verò vel sub feruenti calore fluunt, vel sub puro frigore sunt concreta, ne horum quidem altera per se humida, altera per se sicca sunt existimanda. Ergo tum ad hunc modum distinguere conueniet quæ per se sunt, ab iis quæ per accidens: tum ad hæc ipsa spectantibus, eorum quæ potestate calida, frigida, humida, siccaue sunt iudicium faciendum. Non enim ad id quod secundum accidens est respicientibus, sed ad id quod per se est, id quod potestate est, iudicari debet.

Discernenda
quæ per se ab
iis quæ ex acci-
denti.

† $\frac{1}{2}$ fer.

† Καθ' ἑαυτῶν.

COMMENTARIVS.

Diligenter attendendum esse hoc loco monet Galenus, vt ea quæ per se sunt calida, frigida, humida, & sicca, ab iis quæ ex accidenti talia sunt, discernamus, & vt nequaquam de iis absolutè, & sine vlla exceptione, iudicemus, sed vnà quomodo sese in calore frigoreque habeant, consideremus. Quod nisi fecerimus, aquam frigidam, non frigidam modò, sed & calidam facultatem (quemadmodum contrà calidam aquã, non modò calidam, sed & frigidam) obtinere dicemus, vt in fine huius libri clarius monstrabitur. Plura etiam ea de re habetur lib. 1. Simp. cap. 2. & 3. De humidis & siccis non esse simpliciter pronũtiandũ, nisi prius quomodo se in calore & frigore habeant cognoscamus, æris, ferri, & glaciẽ exemplo erudimur. Priora enim duo, vbi in fornacẽ fue-

Ea quæ per se
distingueda ab
iis quæ ex acci-
denti calida,
frigida, humi-
da, siccaque
sunt.

De humidis &
siccis non est
simpliciter
pronũtiandũ.

N.iiij.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

rint coniecta, largo ignis calore liquantur: adeoque quum natura sicca sint, humiditatis imaginationem præbent. Tertium, nempe aqua, quæ per se humida est, vbi in vehementi frigore fuerit morata, concrefcit, & ficci phantasmam exhibet. Verum quum ea de re in superioribus quoque scilicet capi. 9. primi, & capite quarto secundi abundè dictum sit, non est cur hoc in loco longius de illa disseramus, præsertim quum constet Galeni verba per se esse plana: quanquam Brachelio, vt omnia alia, qui hac diuisione, si Diis placet, Galenum suam opinionem roborare putat, minimè sint intellecta. Sed nolumus huius hominis ineptiis chartas contaminare bonas.

Brachelius Galenum non intelligit.

Porrò communis in omnibus, vnâque iudicandi ratio est, alterationis celeritas. At quum calidum, frigidum, humidum, & siccum dicantur *ἑμικωνυμῶς*, hoc est, æquiucè, quòd scilicet alia per id quod exuperat, alia quòd eam qualitatem à qua sunt denominata, summam habeant, in vtrumcunque horum promptè vertitur. Id de quo agitur iudicium, tale potestate fuerit. Oleum namque calidum potestate est, nimirum quòd flamma facillè fiat. Eodem modo resina, bitumen, & pix. Vinum autem, quòd facillè fiat sanguis. Pari modo mel, & caro, & lac. Atque hæc quidem totis ipsorum alteratis substantiis, nutrimenta se alterantium sunt. Quæ verò vnaqualibet qualitate alterantur ac mutantur, ea medicamenta sola sunt. Medicamenta itidem sunt, & quæ nullæ substantiæ suæ mutata parte, sed tota seruata integra, corpus ipsum afficiunt: cæterùm grauiæ & naturæ animalis corrupentia, vnde & totum eorum genus deleterion & pestilens† dicitur. Quippe hæc non eò minus genere deleteria sunt dicenda, quòd vbi planè minima exhibentur, nullam inferunt sensibilem noxam: sic namque neque ignis ipse calidus sit, neque nix frigida. Nam horum quoque si quid prorsus exiguum est, nullum euidentem in corporibus nostris excitat pathos. quippe centesima vnus scintillæ pars est quidem omnino genere ignis: cæterùm adeò nos non vrat excalfaciâtve, vt corpori incidens, ne sensum quidem vllum sui excitet. Ad eundem modum frigida† guttæ centesima portio non modò nihil offendat, aut refrigeret, sed nec sensum sui vllum præbeat. Nequaquam igitur sic iudicanda deleteria sunt, imò totius naturæ suæ cōtrarietate. Porrò iudicabitur contrarietas, ex ea quæ media intercedit mutatione. In elementis, verbi gratia, confestim neque aqua mutari potest in ignem, neque ignis in aquam: sed ambo in aerem, is verò in vtraque: at illa in alterutrum nullo modo. Ergo continens, & sine medio est

† τὸ κενὸν μὲν νοῦν.

Nutrimenta.

Medicamēta.

† δρομάζετα.

† ζανίδος.

Contrarietas vnde iudicanda

est aquæ mutatio in aerem, itémque ignis: non continens ignis & aquæ in alterutrum. Hæc igitur inter se contraria pugnantiæque sunt. Nō dissimili ratione papaueris liquor hominis corpori prorsus est contrarius, vt quod in eum quicquam agere, ne vna quidem qualitate possit, multo minus tota sua substantia. Atque vnum quidem deleteriorum genus eiusmodi est. Alterum est eorum, quæ ex nostro calore momentum aliquod mutationis accipiunt, & deinde in multifarias alterationes vertuntur, quibus corrumpi naturam nostram accidit. Eiusmodi enim omnia deleteria genere sunt, etiamsi propter exiguitatem nōnunquam nihil quod sentiat, efficiant. Ac quæ corporis naturam erodunt, putrefaciunt, & liquant, meritò potestate calida nominantur. Cōtrà quæ refrigerant, & sensum auferunt, † mortemque afferunt, frigida. Et priora quidem nihil † à ratione alienum, nec pati, nec in corporibus nostris efficere videntur. siquidem calido corpori applicata, & mutationis momentum aliquod hinc adepta, partim eorum ad summam caliditatem, partim verò ad putredinem proueniunt. Iure igitur pro affectu † suo, etiam corpus animalis afficiunt.

COMMENTARIVS.

Quòd communis vnàque in omnibus medicamentis, quæ potestate calida sunt, iudicandi ratio sit alterationis celeritas, hoc loco Galenus mōstrat. Quicquid enim celeriter in calidam qualitatem, vel in ignem promptè vertitur, potestate calidum est. Verbi gratia, oleum, pix, resina sunt potestate calida, quòd facillè flamma fiant. Vinum verò, mel, caro, & lac, calida sunt, quòd promptè sanguis fiant. Atque hæc etiam quòd totæ ipsorum substantiæ alterantur, atque substantiæ corporis nostri assimilantur, nutrimenta vocantur. Quæ verò vna qualibet qualitate alterantur ac mutantur, ea medicamenta duntaxat sunt, & nequaquam simul nutrimenta. Nam in nutrimentis euenit, vt tum illa, tum corpus nostrum tota substantia in sese mutuò agant & partiantur: in medicamentis autem vna duntaxat, aut duabus qualitatibus in nostrum corpus agunt, veluti lib. 1. Simpli. cap. 3. etiam docetur. Atque hæc quidem medicamenta corpori nihil mali, vt capite secundo huius libri dictum est, adferunt. Præter iam dicta medicamenta, sunt quæ genere sunt deleteria, & perniciofa, naturæque animalis graua. Atque hæc in duo partiuntur genera. Quædam enim nulla substantiæ suæ parte mutata, cuiusmodi sunt assumpta, eiusmodi permanent, corpusque nostrum vincunt, mutant, & afficiunt, cuiusmodi est papaueris liquor, cicuta, & alia eiusmodi, quæ sua frigiditate interimunt. Atque hæc quidem non semper interficiunt, sed tum duntaxat, vbi largius sumuntur. Hinc est quod lib. 3. Simpli. cap. 15. sola quantitate esse lethalia dicat. Neque tamē est cur propterea quòd in minima quantitate sumpta, nullam sensibilem inferunt noxam, minus genere esse deleteria

Deleteria
genera

Deleteria
genera

Deleteria
genera

† Νίαιοντα.
† Παράλογα.

† τίσυται.

Comunis vnà
que in omnib
medicamentis
quæ potestate
calida sunt iu
dicandi ratio

Nutrimenta.

Medicamenta

Deleteriorum
duo genera.
Sola quantita
te.

Obiectio
latur.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

putes. Quippe sic neque ignis calidus, neque nix frigida sit oportet, quemadmodum dilucidè in contextu Galenus docet, ut nihil opus sit à nobis denuo referri. Nequaquam igitur sic, quòd scilicet in minima quantitate assumpta non nocent, sed totius naturæ contrarietate, iudicanda sunt deleteria. Illa enim celsenda sunt esse deleteria, quæ hominis naturæ, hoc est, temperamento, sunt contraria. Sic sanè papaveris liquor, hyoscyami semen, & cicuta, hominis naturæ prorsus contraria sunt, quòd hoc ipsum in ea nihil, ne vna quidem qualitate, possit agere, quòd talia scilicet, ut comprehensum est, qualia assumpta sunt, permaneant. Porro contrarietas, ex media quæ intercedit mutatione iudicabitur. Ut scilicet illa sint inter se pugnancia, & contraria, quæ non nisi multis interuenientibus mutationibus & longo tempore in sese mutuò trāsunt. Contrà similia, quæ celeriter in se mutuò mutantur, iuxta id Aristotelis, Quæ symbolum inter se habent, horum celeris est migratio, quæ verò non habet, tarda. Sic utique aqua confestim in aërem mutatur, quòd illa quidem frigida & humida sit, hic verò calidus & humidus. Quare si frigiditas vincatur à calore, orietur aër. Pari lege ex igni confestim fit aër, quòd ille calidus & siccus sit, ille verò calidus & humidus. Si enim siccitas vincatur ab humiditate, fiet aër. Quocirca hæc inter se symbolum obtineant necesse est. Contrà, ignis nullo modo confestim in aquam, nec aqua in ignem mutari potest, quòd utriusque qualitatibus inter se pugnent. Sic autem esse hunc Galeni locum intelligendum, sequentia statim verba satis conuincunt, quum inquit, Non continens, siue cum medio, ignis & aquæ in alterutrum mutatio est. His nanque verbis non prorsus negat ignem non mutari in aquam, aut contrà aquam in ignem, ut quidam arbitrantur: sed in se mutuò confestim, & sine media aliqua mutatione transire non posse innuit. Id quod Aristoteles etiam loco supra citato disertè fatetur, aquam ex igni, & ex igni aquam fieri posse dicens: sed difficilius, quòd pluribus mutationibus opus sit. Ut ab Aristotelis sententia hoc loco nihil variet Galenus. Atque hoc vnum quidem deletiriorum genus est. Sed hic sciulus quispiam obstrepet Galeno, huncque sibi pugnancia scribere dicet, ut qui hoc in loco ea quæ frigiditate interimunt, genere esse deleteria fateatur, capite autem decimoquinto libri tertij Simplicium medicamentorum neget, nullum eorum genere esse, inquit deleterium, sed sola qualitate. Verum facilis est horum duorum locorum conciliatio, modò quis Galeni phrasim, & loquendi rationem, qua utrinque usus est, rectè expendat. In libris enim de Simplicibus medicamentis hæc verba τὸ γένος, aliter quàm in hoc loco vsurpauit. Illic enim idem quod in vniuersum, & quocumque modo sumptum significat. Proinde quum ait, nullum eorum medicamentorum quæ frigore interimunt esse genere deleterium, nihil aliud innuere vult, quàm quòd nullum eorum in vniuersum, & quouis modo sumptum sit deleterium, sed sola quātitate. Quod itaque statim subiicit, Sed sola quantitate, explicatio eius est quod paulo antè dixit, genere. Genere enim deleteria sunt, quæ quouis modo sumpta, non sola quantitate, interimunt. Talia esse ibidem, capite nimirum decimo octauo, ait, quæ erodendo putrefaciendoque interficiunt, non ut frigefacientia, duntaxat quantitate. Hæc enim etiam si minima sumuntur quantitate, tamen corrumpuntur, & putrefiunt, ac simul subinde vicissim corrumpunt, & putrefaciunt. In hoc autem loco τὸ γένος, idem quod è genere denotat, ut verborum Galeni is sit sensus, Frigidita-

Deleteria vt iudicanda.

Contrarietas vnde iudicatur.

lib. 2. de Ortu & iuteri tu cap. 4.

Ignem mutari in aquam non prorsus negat Galenus.

Galenus à pugnancia vindicatus.

τὸ γένος quid Galeno significet.

Genere deleteria quæ.

re interimentia genere sunt deleteria, hoc est, inter genera deleteriorum connumerantur, quia etiam interimere possunt, tum scilicet, quum in magna quantitate sumuntur. Quapropter quum naturam, id est, temperamentum naturæ nostræ contrarium, puta vehementer refrigerans habeant, adeoque hoc nomine largius sumpta interimant, merito deleteriorum generibus annumerantur. Atque hæc est legitima horum duorum Galeni locorum interpretatio, quam tum ea quæ præcedunt, tum quæ sequuntur, satis confirmât, præsertim vbi post sermonem de frigidis inquit, Atque vnum quidem deleteriorum genus eiusmodi est. Hæc paulo copiosius diximus, quòd Brachelius etiam aliquoties in suis illis Heraclyticis, aut si mauis Thessalicis commentariis Galenum arrodere, ac illum sibi pugnancia iam dictis locis scripsisse, si Diis placet, conatur. Sed ad alterum deleteriorum genus, quod erodendo & putrefaciendo interficit, accedamus. Hoc itaque est eorum quæ ex nostro calore momentum aliquod, vt etiam capite secundo huius libri dictum est, mutationis accipiunt, ac deinde in multifarias alterationes, quibus naturam nostram corrumpi contingit, vertuntur. Nam calido corpori applicata, & mutationis aliquod hinc consecuta momentum, nonnulla eorum ad summam caliditatem perueniunt, adeoque erodunt: nonnulla verò ad putredinem perueniunt, vt sunt ea quæ humectant simul & calefaciunt. Quæ enim talia sunt, ea vt putrescât omnium sunt aptissima. Atque eiusmodi omnia genere sunt deleteria, hoc est, è genere deleteriorum, perinde atque refrigerantia, etiam si propter paruitatem & minimam qua sumpta sunt quantitatem, nihil quod sentiat, efficiant. Id verò accidit vbi paucum ex illis, multis bonis & vtilibus miscetur, quemadmodum libro tertio Simplicium capite decimo octauo, cantharidum exemplo, Galenus latius môstrat. Si verò per se sumantur, tum perpetuò noxam inferunt, nunc maiorem, nunc minorem, prout parcè, aut largius sumuntur. Vel dic genere esse deleteria, id est, semper humanæ naturæ esse contraria, ita vt illam nunquam nutrire possint, ne si præ paruitate quidem innoxie corpus permeent: secus quam frigida, quæ si paucula sumantur, nutrire corpus possunt, vt lactucæ succus, qui ob id tam nutriti, quam medicamento rationem obtinet, vt infra fusius ostendetur: vt hinc omnibus palàm fiat, ea medicamenta quæ erodunt & putrefaciunt, ac liquant, merito potestate dici calida, quòd à calore nostro actu calida reddantur. Contrà quæ refrigerant, sensum auferunt, & mortem inferunt, potestate frigida rectissime nominari, quòd à calore nostro qui illa comminuit, extenuatque, & illis acquisitum motum tribuit, actu frigida efficiuntur. Brachelius in suis super locum Galeni iam à nobis enarratum commentariis, multa profert inepta, & ridicula, quæ quum talia sint, vt à nullo non intelligantur à veritate plurimum abhorrere, atque ex iam dictis facile refelli ab omnibus possint, non putauimus faciendum, vt illa accuratius ac longius confutarem, præsertim quum antea satis nostri creuerint commentarij, & quicquid est hoc temporis quod in refellendis Thessali istius nugis nobis terendum erat, melioribus rebus locari possit.

At quæ corpus tamen si ipsa calefacta sunt applicata, tamen refrigerant, non paruam dubitationem afferunt, vtrius potius naturæ sint. Nam si actu semel calida sunt reddita, cur animal nō cal-

A Brachelij etiam
lumnia affer-
tus Galenus.

Quæ eroden-
do & putrefa-
ciendo interi-
munt.

Genere dele-
teria.

Brachelij in
ptit.

† 80p. 4. v. 2. 2.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

Acquisititius
affectus celeri
ter perit.

† πᾶσσα.

† χόρρα.

† Μὴ πικρῶν.
των.

† ἅλα καὶ κρῖν τῶν
φλιβῶν.

Cur frigida po
testate nos nō
calefaciant.
† μεταβαλεῖται.

Salamādra nū
ab igne viatur

faciunt? sin nondū sunt calefacta, quomodo apparent calida? Solu-
uetur dubitatio si distinguatur quod per se frigidum est, ab eo
quod ex accidenti, ita ut Aristoteles docuit. Perit nanque celeri-
ter eorum, quæ ex accidenti sunt calida, acquisititius affectus: ita
ut in priorem naturæ suæ statum faciliè reuertantur. Porro in ap-
plicandis iis nobis quæ natura quidem sunt frigida, duo hæc con-
tingere necesse est, & ut acquisititius eorū calor pereat, & propria
eorum temperies, à nostra nihil perpeffa, frigida perftet. Et quid
miri, si papaveris liquor, mandragora, cicuta, vel similiū aliquid,
quanuis exhibeantur calfacta, paulo pōst euadunt frigida? quum
idem patiuntur pitifana, & lac, & alica, & panis, ubi in imbecil-
lum ventriculum demissa, ab eo non superantur. euomuntur e-
nim non rarò abundè frigida. Et quod iis maius est, quòdque
Hippocrates notauit, pituita ipsa quamuis iā succus sit atque ex
cibus in ventriculo non concoctis nata, nihilominus frigida tā-
gentibus sentitur: neque id mōdò dum in ventriculo consistit,
sed etiam postquam à venis ipsis, purgantis cuiuspiam medica-
mēti vi, est detracta. Tametsi enim quàm tenacissima est, ac per
vim ducitur: attamen ne ipsa quidem tractus violentia calefieri
potest. Quid igitur miri, si etiam papaveris liquor, quod naturæ
nostræ contrarium medicamentum est, quàm celerrimè refrige-
retur, etiam si calfactus sit exhibitus: refrigeret autem vnà secum
& corpus? quippe acquisititium calorem non seruat, propterea
quòd natura frigidus est. At quia eius substantia à nobis non al-
teratur, imò potius nos alterat, & mutat: idcirco nec à nobis
quicquam recipit caloris, & pro sua natura nos afficit. itaque
quum frigidus natura sit, & nos utique refrigerat. Nihil igitur
in sermone nostro est dubitationis reliquum. Enimvero quod
horum omnium, quæ frigida per naturam sunt, quicquid plus
iusto calfeceris, ex propria id natura recedat, præterquam quòd
nullam dubitationem habet, etiam prædictis à nobis affert te-
stimonium. Sicut enim Salamandra ad certum vsque termi-
num ab igni nihil patitur, vritur autem si longiore spatio igni
sit admota: sic & mandragora, & cicuta, & psyllium breui spa-
tio igni admota proprium adhuc temperamentum seruant: lar-
gius autem excalfacta, illico corrumpuntur, nec quicquam effi-
cere, quæ prius poterant, valent.

COMMEN-

Rationem reddit Galenus cur frigida breui spatio igni admota, & leuiter calefacta, corpori applicata, illud tamen refrigerant: contra verò longiori tempore igni adhibita, & largius calefacta, corpus cui admoventur refrigerare non possunt. Nam quod ad primum attinet, acquisititius breui tempore ab igne calor, celeriter perit, ideóque in priorem naturæ suæ statum reuertuntur, ac refrigerant. Manet itaque frigiditas, quæ illis per se inest, calore, qui illis ex accidente inerat, abeunte. Vt vel hinc etiam clarum sit, id quod per se est, ab eo quod ex accidente est (quod Aristoteles etiam libro secundo de Partibus animalium capite secundo, & supra Galenus aliquoties monuit) esse distinguendum. Cæterum vbi ea quæ natura & per se frigida sunt, ex accidente autem calida, applicantur, duo necessariò eueniunt: vt scilicet acquisititius eorum calor pereat, & proprium eorum temperamentum, à nostro nihil immutatum, frigidum maneat. Quod diligenter expendendum erit propter Brachelij redargutiones, qui hoc loco Galeno absurdam planè, & quæ illi in mentem nunquam venit, opinionem affingit. In eam enim perductum esse nugatur sententiam, vt dicat medicamina frigida, maiorem actu frigiditatem à calore nostro recipi, fortassis in quarto, quàm prius habuerunt. Id enim falso Galeno à Brachelio tribui, ex eius verbis, quæ iam retulimus, conuincitur. Disertè enim ait, frigidorum medicamentorum temperamentum, à nostro nihil mutari. Si nihil mutatur, igitur tale quale antea fuit, manet, nec frigidius, vt non sine maximo risu Brachelius censet, efficitur. Ita nusquam qua ratione frigida potestate, à calore nostro reddantur actu frigida, intelligere potest Brachelius. Quæ res cum coëgit, vt relicta terra, ad cælum & astra confugeret, præter tamen omnium quotquot vnquam vixerunt medicorum sententiam. Quòd autem nihil mirum sit potestate frigida, quamuis exhibeantur calefacta, paulo post euadere actu frigida, exemplis aliquot demonstrat Galenus. Quorum sanè primum est ptisanæ, lactis, alicæ, & panis. quæ quamuis in censum alimentorum veniunt: tamen vbi in imbecillum ventriculum, qui illa conficere ac superare haud potest, incidunt, non rarò paulo postquam ingesta sunt, frigida euomuntur. Id quod alia de causa non fit, quàm quòd hæc omnia potestate frigida sint, adeóque non victa à ventriculo, frigiditatem quæ illis à natura inest, exerunt. Quare hanc comparisonem Brachelius perperam, tanquam parum æquam, notat, quum instituto Galeni optimè quadret. Sed subiiciamus Brachelij rationem, qua, si Diis placet, hanc refellit. Non enim, inquit, hæc suoapte ingenio refrigerantur, sed à ventris frigiditate acefcunt, atque immutantur. In quibus vtique verbis, bis errat Brachelius: primò, quòd prædicta suoapte natura non esse frigida putat: quum tamen omnibus hordeum esse naturæ frigidum, constet. Vt autem hordeum est potestate frigidum, ita etià omnia quæ ex eo conficiuntur, vt sunt ptisana, alica (far enim non rectè *χώραρον* interpretatus est Linacrus) & panis. Neque enim hîc de quouis pane: sed de eo tantum quod paratur ex hordeo, Galen. loquitur. Lac autem refrigerare notius est, quàm vt à nobis fusius demonstrari debeat. Secundò, quòd à frigiditate ventriculi illa immutari garrit. Quo enim pacto ventriculi frigiditas illum immutaret, quum imbecillus eius calor, Galeni etiam testimonio, illa superare ac immutare nõ valeat? Corrumpuntur quidè multa in ventriculo, nulla alia de causa, quàm quòd imbecillus eiusdem calor illa su-

O. j.

Cur natura frigida interdum refrigerare corpus nequeunt.

Id quod per se est, ab eo quod ex accidente distinguendum.

Brachelius falsam Galeno opinionem affingit.

Galenus à Brachelio calunia assertus.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

Brachelius ad-
uersus stimulum
calcitrat.
Pituita vitrea
frigidissima
est.

perare non queat. Optimè igitur primum hoc exemplum, instituto Galeni quadrat, utpote quæ docet ea etiam nutrimenta quæ potestate frigida sunt, vbi à ventriculo non superantur, suam frigiditatem retinere, ita fanè ut quum euomuntur, non rarò abundè frigida esse appareant. Non autem temerè adiecit Galenus, Vbi à ventriculo non superantur: quia si ab eo vincuntur & immutantur, non etiam refrigerant, sed, ut omnia alia nutrimenta, nos calefaciunt. Ita nusquam non aduersus stimulum calcitrare solet Brachelius. Alterum exemplum est de pituita, quæ ex cibus in ventriculo non coctis nascitur. Hæc autem est quam Praxagoras vitream appellauit, quod duabus rationibus ostendetur: vna, quia hæc non nascitur, ut capite decimo libri de Inæquali intemperie, & libro secundo de Symptomatum causis capite nono, testis etiam est Galenus, nisi vbi cibus in ventriculo non concoquitur. Altera, quia quamuis iam succus est, tamen quum à venis ipsis purgantis cuiuspiam medicamenti facultate detracta est, tamen si tenuissima sit, & per violentiam ducatur, attamen ne tractus quidem violentia calefieri potest, sed tangentibus nihilominus frigida sentitur. Hoc enim vbi vitrea pituita excernitur euenire, Galenus quoque libro secundo, de Laborantibus locis testatur, vbi ita scriptum reliquit, Quod vitreus humor sit frigidissimus, iam à Praxagora dictum est, qui ob hoc vitrei nomen ipsi imposuit. Id enim haud obscurè percipitur sensu tactus, tum eorum qui illum excernunt, tum aliorum si quis confestim ipsum tangere voluerit. Et dignum utique admiratione est, quomodo frigidus excidere possit, neque ab excretionis violentia quum excidit, calidus euadat. Hæc ille. Pituitam etiam tactu esse frigidam libro secundo capite nono dictum est, atque id ipsum Hippocrates in libro de Natura humana confirmat. Si itaque cibi frigidi qui à ventriculo non superantur, & ex iis creatus humor pituita, quæ creaturæ nostræ contraria non sunt, tangentibus, vbi excernuntur, frigida esse sentiuntur, quid miri est, si papaueris quoque succus, naturæ nostræ contrarius, etiam si calefactus exhibetur, celerrimè refrigeretur, & vnà secum corpus subinde refrigeret? Verisimilius enim est id efficere posse quod naturæ nostræ contrarium est, quàm quod eisdem nihil aduersatur. Atque ut nos refrigeret duæ quidem sunt causæ: vna quod acquisitium calorem non seruat: natura enim frigidus est: altera quod eius substantia à nobis non alteratur, imò nos potius alterat, & mutat, ideo à nobis nihil caloris recipit, & pro sua natura nos afficit, ac refrigerat. Non immutat igitur calor corporis nostri substantiam, seu temperamentum potestate frigidorum medicamentorum, sed ea duntaxat comminuit, extenuat, illisque acquisitium motum, ut iam sæpe diximus, præbet. Atque in hunc quidem modum agunt medicamenta potestate frigida, vbi parcius fuerint calefacta. Si verò largius, & plus iusto calefacta fuerint, à propria natura recedunt, & refrigerandi facultatem amittunt. Quod Salamandræ exemplo demonstrat, quæ certo quidem tempore ab igni nihil patitur, vritur tamen si longiore spatio igni fuerit admota. Ut fabulosum omnino sit quod plerique de Salamandra prodiderunt, hanc suo contactu ignem extinguere, quemadmodum lib. 3. de Simpl. medic. facul. ca. 6. latius docebimus. Ut itaque Salamandra non confestim ab igne vritur, sic etiam mandragora, cicuta, & alia id genus frigida medicamenta breui tempore igni admota, propriū adhuc temperamentum

Succus papaueris cur nos refrigeret.

Salamandra suo contactu ignem haud extinguit.

mentum seruant: plus iusto autem ac lógiore spatio excalefacta, corrumpuntur illico, & naturale suum temperamentum amittunt, nec quicquam quæ prius poterant, efficere valent. Hæc atque alia multa Brachelius prorsus non est affecutus, vt legenti illius commentarios, fatis patebit.

Brachelius nihil eorum quæ Galenus scripsit, affecutus est.

Cap. V.

Atalium quidem omnium natura hominibus maxime contraria est. Sanè naturam quum dico, vniuersam substantiam, ac temperiem, quæ ex primis elementis, calido, frigido, humido, sicco, conflatur, significo. Eorum verò quæ celerrimè nutriunt, conuenientissima. Reliqua omnia media inter hæc sunt, quorum alia magis, alia minus agere, & pati à corpore nostro possunt. Siquidem castoreum, & piper agere magis in corpus nostrum, quàm pati ab eo valent. Vinum, & mel, & ptisana, pati magis, quàm agere. Ergo hæc omnia tum agunt circa corpus aliquid, tum verò patiuntur. Omnino enim vbi duo corpora inter se commissa multo tempore pugnant, certantque de alterando, vtrunque eorum tum agere, tum pati, necesse est. Fortasse autem etsi non multo tempore id fiat, attamen agit etiam id quod vincitur, in id quod vincit: verum ita exiguum, vt sensum effugiat. Neque enim si acutissimo ferro mollissimam ceram toto die ac nocte incidas, fieri potest vt non fiat manifestè obrusus. Ita nimirum illud commodè dici videtur, Absiduo illi durum cauat vndula saxum: quippe ita quoque factum cernitur: cæterum vno aut altero ictu nihil adhuc euidens videre in talibus licet. Ex quo factum arbitror, vt quædam ab admotis sibi nihil prorsus pati opinati nonnulli sint. Et cedendum est ita loquentibus. Sæpe verò nobis quoque ipsis ita plerunque loquendum est, nisi sibi ad vltimum examen disputationem perducimus, quemadmodum in præsentia facimus. Sic igitur ἀσπαρτίας, id est, nunquam deficientis inualetudinis dogma, iis vtique qui solùm ratione æstimant, valente demonstratione non caret. Non est tamen eius ad † priuatas singulatim obeundas actiones vllus vsus. Si nanque ita exigua sunt † pathemata quibus assiduè afficimur, vt nulli actioni sensibile, & manifestum incommodum afferant, facile profectò contemnenda sunt, atque ei qui pathemata

Natura quid.

Agit etiam id quod vincitur in id quod vincit.

† ἀσπαρτίας.

† τὰς κατὰ μίαν.

† Πάθη.

O.ij.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

id genus nulla esse dicit, non repugnandum.

COMMENTARIUS.

Quomodo se prædicta deleteria, nutrimenta, & reliqua medicamenta ad naturam nostram habeant, & quòd hæc omnia inter se agant, & patiantur, luculenter admodum ostendit. Atque quod ad primum attinet, deleteriorum omnium, tam frigidorum, quàm calidorum natura, hoc est, temperamentum, vt metipse Galenus interpretatur, hominibus maximè contrarium est. Quippe hæc erodendo, vel putrefaciendo: illa verò refrigerando ac stupefaciendo homines, vt comprehensum est, interimunt. Contrà nutrimentorum natura hominibus conuenientissima est. Quum enim nutricis facultatis actio assimilatō sit, nec fieri possit, vt assimilentur, mutanturque inter se vlla, nisi societatem aliquam cognationemque in qualitatibus habeant, idcirco nutrimenta hominum naturæ sint conuenientissima, oportet. Reliqua omnia medicamenta quæ potestate calida, frigida, humida, vel sicca sunt, inter hæc duo media sunt. Neque enim prorsus homini contraria sunt, alioqui illum interimerent: neque etiam conuenientissima, alioqui hunc nutrirent. Quum itaque neque interficiunt, neque nutriunt, media sint, necesse est. Cæterum hæc tria omnia tum agunt circa corpus aliquid, tum verò patiuntur. Vbi nanque duo corpora inter se commissa multo tempore de alterando pugnant & certant, vtrunque eorum tum agere, tum pati necesse est. Quippe agit etiam id quod vincitur, etiam si non multo tempore id fiat, in id quod vincit: verùm actio eius tam est exigua, vt sensum ferè effugiat. Id quod exemplis aliquot, nempe acutissimi ferri, & mollissimæ ceræ: item duri saxi, & guttæ aquæ stillantis, ostendit. Quæ quia per se sunt clara, & omnibus perspicua, atque alibi quoque à nobis abundè explicata, prolixiore enarratione non egent. Duobus autem iam dictis exemplis, Salamadræ etiam exemplum adijci potest. Nam hæc aliquid initio in ignem agit, quomodo enim alioqui ad certum terminum ab igne nihil pateretur, nisi in illum agendo resisteret, tandem tamen etiam ita ab eo patitur, vt prorsus comburatur. Porrò quum initio nihil adhuc euidens quod perpeffa sint, in talibus videre licet, factum est, vt quædam ab admotis sibi nihil prorsus pati, nonnulli opinati sint. Atq; hinc haud dubiè commentum illud de Salamandra, quòd in ignem coniecta illum extinguat, adeoque non comburatur, natum est. Quum enim plerique Salamandram ad certum terminum ab igne nihil pati viderent, hoc perpetuum esse arbitrati sunt. Quanquam ita loquentibus non sit reclamandum, nisi vbi: *μήχει τῆς ἐσχάτης ἀκρίβειας ἀνάγομεν τὸν λόγον*: exquisitissima ratione de rebus sermonem, vt hoc in loco Galenus facit, instituimus. Nam aliàs dogma ἀκρίβειας, & perpetuæ inualetudinis, nobis inuehendum esset. Cuius certè ad particulares obeundas actiones nullus est vsus. Si enim adedè exigua sunt pathemata ac mala, vt nullam sensu perceptibilem noxam inferant, contemnenda planè erunt, & in censu pathematum non habenda, vt fusius libro primo de Tuenda sanitate capite quarto, Galenus demonstrauit. Vt autem intelligamus quomodo prædicta tria circa corpus tum agant, tum patiantur, sciendū deleteria calida agere, & pati. Patiuntur quidem vbi mutationis momentum à corpore accipiunt. Agunt autem quum illud ipsum, erodunt, aut putre-

Deleteriorum
omniū natura
hominibus ma-
ximè cōtraria.

Nutrimen-
torū natura
hominibus
conuenientis-
sima.

Potestate cali-
da medicamē-
ta inter priora
duo media.

Agit id quod
vincitur, in id
quod vincit.

Commentum
de Salamadræ
explosum.

Deleteria cali-
da agunt & pa-
tiantur.

putrefaciunt. Frigida patiuntur, vbi à corpore extenuantur comminuuntur
 ue & acquisititium motum accipiunt : agunt verò , vbi refrigerando interfi-
 ciunt. Atque vtraque quidem agunt magis,quàm patiuntur . Sed instabit ali-
 quis inquiring, Qui fieri potest, vt frigida aliquid à corpore nostro patiantur,
 quò Galenus suprà, cap. nimirum huius libri 2. & 4. dixerit, hæc cuiusmodi
 assupta sunt, cuiusmodi manere, & ὀλεις ἐαυτῶν ὀυσίας ἀτρεπεῖα μένειν: totā illorū
 substantiā haud immutari? Cui ita respondendū erit. Manere quidē integrā &
 immutatam horum medicamentorum substantiam, seu temperamentum ex
 primis elementis conflatum, adeóque naturam refrigeratorem quam habent,
 perdurare : in partes tamen tenues à calore nostro comminuuntur, & ab eo-
 dem motum, vt corporis profunda penetrare possint, accipiunt. Qua quidem
 de causa rectissimè aliquid à corpore nostro pati dicuntur. Quod disertè
 quoque Galenus libro tertio Simplici. capite decimosexto iis innuere verbis
 „ voluit, Quæ potestate frigida sunt, vt actu nos refrigerent, non profum ex se-
 „ se obtinent, verum à nobis prius perpetiantur & refrigerent oportet. Etenim
 „ in minuta conteri, & aduentitium accipere motum , pathemata sunt medica-
 „ minum. Hæc ille. Nutrimenta autem, veluti vinum, mel, & ptisana, patiuntur
 „ magis, eò quòd corpori nostro assimilantur, quum agunt. Reliqua quæ in ho-
 „ rum medio sunt, alia magis agere, quàm pati à corpore nostro possunt. Ver-
 „ bi gratia, piper, castoreum, abrotonum agere magis in corpus nostrum, illud
 calefaciendo, quàm ab eodem pati, possunt, quum ab illo mutationis dunta-
 „ xat aliquid momentum adipiscantur, vt ex superioribus satis constat.

Perinde igitur habet & in iis quæ nutriunt, propè dixerim
 omnibus. Quippe quæ ipsa quoque in corpore hominis aliquid
 faciunt, sed nec sensibile aliquid profus, nec euidens : diuturna
 tamen eorum exhibitio, † manifestè alterat, mutatque iam cor- † Σαφῶς.
 pora. Sunt enim & quæ primo statim vsu † euidenter alteratio- † ἰναγγῶς.
 nem indicent, veluti lactuca, quæ eos quibus ventriculus æstuat,
 manifestè refrigerat, atque à siti vindicat. Quibus † refrigeratus † Κατεψυγμί-
 est, hos manifestè lædit. Conducit verò & ad somnum non parū, † νος.
 neque id alia ratione vlla, quàm quòd frigido temperamento &
 humido est. Verum sic est humida, & frigida ad hominem, & a-
 lia quæ † nutrire est apta, sicut viridia ligna ad ignem. Quare ra- † Τρεῖσιν.
 tionabiliter cibi id genus vtrunque præstant, & quòd veluti me-
 dicamenta corpus nostrum afficiunt, & quòd nutriunt: toto qui-
 dem concoctionis sui tempore, vt medicamenta : vbi verò iam
 nutriunt ac profus sunt assimilata, tum vt quæ nihil in nos a-
 „ gant, naturalem calorem augent, ceu prius est dictum : quippe id † Τρεφόντων.
 omnium † quæ nutriunt commune est.

COMMENTARIVS.

Nutrimenta etiam esse ex eorum numero, vtcunque nobis tandem assi-
 milentur, adeóque à corpore nostro vincantur, quæ aliquid in hominis cor-
 O. iij.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

pore faciunt, quanquam id sensum effugiat, nec evidens sit, ostēdit. Nam ut panis, & id genus alia, in sanguinem vertatur, multa opus est alteratione. Paulo verò antè dictum est, vbi duo corpora multo tempore de alterando certant, vtrumque eorum agere, tum pati necesse sit. Proinde quum nutritio non sine assimilatione: assimilatio verò non sine multis interuenientibus alterationibus fiat, ut nutrimentum etiam aliquid in corpore humano faciat, oportet. Diuturna tamen nutrimentorum exhibitio, manifestè alterat corpora. Quanta verò sit nutrimentorum vis, & quàm vehementer carnem permutare possint, reptilia quæ verno gignuntur tempore, utpote quorum caro herbarum instar, quibus vescuntur, viridis est, imprimis: & Aristoteles quoque libro octauo de Historia animalium cap. 28. & Galenus lib. 3. de Sympto. cau. cap. 5. abundè testantur. Porro in alimentorum numero sunt quæ primo statim vsu euentem alterationem suam indicant, qualia certè sunt quæ tum nutrimenti, tum medicamenti rationem habent, ut est lactuca. Hæc enim eos quibus ventriculus æstuat, manifestè refrigerat, atque à siti vendicat, quorum alterum suo frigore, alterum autem humiditate, & frigiditate simul efficit. Sitis nanque, ut copiosius lib. 1. Simplici. cap. 30. Galenus monstrat, duplici ratione prouenire solet, partim humoris inopia, partim caloris copia. Contrà quibus ventriculus refrigeratus est, eos lactuca manifestè lædit, quòd scilicet frigus eorundem auctius reddat, maioremque intemperiem inducat. Conducit etiam ad somnum non leuiter, idque nulla alia de causa, quàm quòd sit frigida & humida. Tali nanque temperamento prædita sunt quæ soporifera vocantur medicamenta, ut ostensum est lib. 2. ca. 3. & lib. 5. Simplici. ca. 19. fufius Galenus docet. Cæterum frigidam esse & humidam lactucam, ut ad hominem, & alia quæ nutrire apta est, ex cap. 4. libri tertii Simplicium sit manifestissimum. Ex iam igitur dictis satis constat, quæ eius generis sunt duo præstare, quòd scilicet veluti medicamenta corpus nostrum afficiunt, & quòd idè nutriunt, attamen diuersis temporibus. Nam toto concoctionis tempore, ut medicamenta afficiunt: vbi verò iam nutriunt, & assimilata sunt, ut ea quæ nihil in nos agunt, calorem naturalem augent. Atqui hîc Brachelius Galeno insultat, falsumque esse quod asserit, nempe diuerso id illis contingere tempore, contendit. Non enim lactuca, inquit, ut Galenus arbitratur, tantum ventriculum refrigerat, dum suam adhuc integritatem retinet, verum etiam iecur, venas, ac cerebrum: quòd sanguis in quem versa est, priori sit frigidior: alioquin per victum hætenus omnes affectus iecoris, cordis, præsertim cerebri erant immedicabiles. Hæc ille. Sed quis non videt Brachelij hoc loco in rebus medicis ignorantiam, ut qui lactucam etiam postquam in sanguinem versa est, refrigerare censet, quum tamen iis qui vel à limine medicinam salutarunt, notum sit, omnia quæ iam in sanguinem mutata sunt, ea perinde atque sanguinem, corporis partes calefacere? Quum verò refrigerat, id non fit vbi in sanguinem versa est, sed vbi nondum exquisitè cocta est, & in sanguinem mutata. Nam tantisper dum lactuca refrigerat, illa ut medicamentum afficit. Vbi autem iam nutrit & assimilatum est, tum calefacit, & reuera nutrimentum est. Omne enim quod nutrit, id omnino etiam, ut suprâ ca. 3. dictum est, calefacit. Proinde, ut Galenus se loqui de nutrimento propriè dicto disertè innueret, dixit, Vbi iam nutriunt, & prorsus assimilata sunt. Assimilatio enim nutriticis facultatis actio est. Ut vel hinc etiam palam fiat omnibus, Brachelium

Sitis cause.

Quæ medicamenti & ciberationem obtinēt, duo præstant.

Brachelius Galeno falso insultat.

Omne quod nutrit, calefacit.

trium

trium acceptionum nutrimenti supra dictarum parum memorem fuisse. Quod autem Galenus hic ait lactucam, æstuantem ventriculum refrigerare, nõ ideo negat nullam reliquarum partium ab eadem refrigerari. sed vult innuere ventriculum præ reliquis partibus magis refrigerari, utpote in quem integra adhuc, & nulla ex parte immutata lactuca ingeratur. Id quod tandem etiã Brachelius fatetur. Refrigerat autem alias corporis partes, vbi vis eius frigida ad illas trãsfertur. Quemadmodum etiã accidit Cicutæ, cuius vis si ad cor pervenerit, hominẽ occidit: ita etiã lactuca si cor refrigeraverit, interimit, quemadmodum copiosius lib. 3. Simpli. cap. 14. Galenus monstrat, ut passim suam infertiam prodat Brachelius, vbi Galenõ insultare conatur. Sed ea de re paulo post clarius & fusius differemus. Quod pergit ineptiendo Brachelius, & non æquam esse viridium lignorum ad lactucam comparationem, quod scilicet hæc ipsa primùm ignem quodammodo strangulant, ac novissimè augent, ridiculum valde est. Nam viridia ligna ignem non strangulant, nisi cõfertim quis illa imponat, & interea dum illum suffocant, ab igne non sunt devicta, adeoque non nutriunt, sed potius interimunt. Vbi autem ab igne euvicta fuerint, tum illum augent ac fouent. Pari quidem ratione lactuca immodicè sumpta calorem quoque corporis extinguit, & imminuit, quod tũ à natura euinci ac concoqui non possit. Vbi autem ab illa fuerit euvicta, calorẽ nostrum augere incipit, ut hoc nomine Galeni comparatio legitima & æqua sit: Brachelij verò iudicium deprauatissimum, & invidiæ liuore contaminatum.

Bracheli' perpetuò ineptit.

Lactuca immodicè sumpta calorem corporis extinguit.

Nec est quòd miremur, si modò exempli viridium lignorum non sumus immemores, esse aliqua quæ priusquam assimilentur & nutriant: dum adhuc concoquuntur, refrigerent: quum assimilata sunt, ac iam nutriunt, calefaciant. Itaque vsus quoque talium omnium duplex medicis suppetit, tum ut ciborum, tum ut medicamentorum. Fac nanque mutata sit alicui optima temperies ad calidiorem, is profectò quandiu lactucam concoquit, refrigerabitur, & mediocritatem temperamenti assequetur: vbi verò ex ea iam nutritus est, infiti caloris substantiam augebit.

Nonnulla diversis temporibus calefaciunt, & refrigerant.

COMMENTARIVS.

Exemplo viridium lignorum Galenus monstrat, non esse mirum quòd aliqua dum adhuc concoquuntur, & priusquam assimilantur ac nutriunt, refrigerent: quum verò assimilata sunt & nutriunt, calefaciant. Nam & viridia ligna initio priusquam ab igne fuerint euvicta, illum refrigerant ac suffocant: vbi verò iam eadem ignis euicerit, hunc ipsum non extinguunt, sed potius augent, ut pluribus lib. 3. Simplicii. cap. 14. Galenus docet. Pari ratione lactuca quandiu concoquitur, refrigerat, & temperamenti mediocritatem inducit: vbi verò iam nutrit, infiti caloris substantiam auget. Ut hinc iterum omnibus perspicuum fiat comparationem viridium lignorum cum lactuca, quicquid Brachelius garriat, æquam esse. Atque talium omnium, qualis est lactuca, vsus apud medicos duplex est, nimirum & ciborum, & medicamentorum. Id quod manifestius est, quàm ut multa comprobatione opus sit.

Brachelius garrit.

O. iiii.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

Animal bifariam calidius.

† Τούτων.

† Συμμετρία.

† Ψυχρῶς ποιοῦντος ἀναπίμα πλάσσει τὸ σώμα.

In eo igitur vel maximè fallere sese videtur iuniorum medicorum vulgus, quòd ignorat in nobis aliquando qualitatem caloris intendi, aliquando substantiam eius augeri: tum quòd utroque genere veteres calidius factum animal dicant: quippe calidius fit siue calorem eius intendas, siue substantiam, in qua prima consistit, inaugeas. Finge nanque ex iis quæ in animalis corpore continentur sanguinem esse per se calidum, aut per Iouem, si magis placet, flauam bilem, reliqua omnia ex accidenti esse calida, utique quod † horum aliquam habeant partem: nunquid necesse erit animal bifariam calidius esse, vel quòd plus calidorum succorum sit fortitum, vel quòd calidiores eos habeat quàm ante? Mihi planè ita videtur. Ad eundem modum arbitror, & frigidius erit bifariam, vel quòd plures illi succreuerint frigidi succi, ceu pituita, & nigra bilis: vel quòd eorum omnium † mediocritate non mutata, sola qualitas sit intenta. An igitur miri quicquam est, si quoad concoquitur qui frigidus natura cibus est, sicut portulaca, & lactuca, † frigida qualitate impleatur corpus: percocto autem, & iam in bonum sanguinem verso, calidi succi accessione, calidius quàm prius euadat?

COMMENTARIUS.

Animalia bifariam frigidiora, vel calidiora fiunt.

Brachelius erroris infimularis.

Pergit demonstrando id quod paulo antè dixit, nihil mirum esse si aliqui cibi natura frigidi, ut est lectuca & portulaca, priusquam nutriant, interim refrigerare possint, quandoquidem animalia bifariam frigidiora vel calidiora fieri queant. Quippe primò fiunt calidiora, ubi qualitas caloris intenditur. Secundò, quando substantia caloris augetur. Calidum itaque fit animal, vel quòd calidiores sanguinem, vel flauam bilem, quàm antea habeat: vel quòd plus prædictorum calidorum humorum sit fortitum. Ad eundem modum bifariam quoque fit frigidum, nempe vel quòd qualitas frigoris intenditur: vel quòd substantia eius augetur. Frigidum itaque dicitur animal, vel quòd frigidorum humorum, pituitæ verbi gratia, & nigræ bilis, mediocritate non mutata, sola qualitas frigida intenditur: vel quòd plures humores frigidi illi succreuerint. Quapropter nihil miri est, si lactuca quoad concoquitur, & nondum in sanguinem versa est, refrigeret. Nam tum frigida qualitate corpus implet, ut nihil mirum sit hac qualitate per vniuersum propemodum corpus translata, iecur quoque refrigerare posse. Imò cor etiã ubi prorsus non vincitur, refrigerat: atque tum haud secus quàm Cicuta, & papaue- ris succus, ut libro tertio Simplicium capite decimoquarto testis est Galenus, interimit. Quòd si verò lactuca exquisitè concoquitur, atque iam in bonum sanguinem conuersa fuerit, calidi humoris, nempe sanguinis, accessione, animal calidius reddit. Ut toto cælo errare constet Brachelium, qui lactucam etiam in sanguinem versam, suam facultatem non omnino amittere contendit. Quasi verò id quod iam in sanguinem est versum, adeoque reuera sanguis

sanguis est, sanguinis qualitates non habeat? Perinde enim esset, ac si asinus factus homo, asini proprietates adhuc retineret. Certè si asinus migraret in hominem, nihil quod ad asini naturam attinet, retineret, sed planè hominis naturam indueret, alioqui homo non esset. Ita lactuca quoque vbi in sanguinem vertitur, nihil naturæ prioris retinet, sed sanguinis omnino naturam & temperamentum induit, adeoque penitus tum calefacit, neque quicquam prioris frigiditatis habet. Sed sinamus Thessalum illum suo more insanire, & omnium præstantissimorum medicorum placita conuellere, ita enim suo se, veluti Sorex, miser prodet indicio.

Atqui si nihil horum, neque† impossibile est, neque etiam ^{† & ὁ ὕπερον.} adhuc mirum, desinant iam obstrepere, qui vnum eundemque ^{Vnus & idem} cibum, tum nutrimenti, tum medicamenti vsum corpori præ- ^{cibus tum nu-} stare negant. Tanquam enim si omnino non percoqueretur, per- ^{trimenti, tum} petuò maneret medicamentum: sic quum iam est percoctum, ^{medicamenti} ambo efficitur. Pone enim prorsus non concoquatur lactuca, vel ^{vsum præstat.} si maui, succus ipsius, quando is si liberalius sumatur, similem in homine cum papaueris succo effectum habet: nunquid hoc casu medicamentum tantum erit, nec aliud quicquam? Nemo arbitror, de ea re dubitet. Ergo habet omnino lactuca & medicamenti facultatem,† habuit & nutrimenti, quippe per sæpe nu- ^{† ἔξ.} triit. Ambas igitur facultates simul in se continet, non tamen similiter ambas ostendit. Verum vbi plus egit in homine, quam sit passa, medicamenti potius indicat facultatem, vbi passa plus est quam egit, nutrimenti. Nec mirum vllum est, si lactucæ tum ^{Non est mirū} agere, tum pati contingit, quando ensi quoque, ceu paulo antè ^{si lactuca, tum} diximus, non solum in ceram agere, sed etiam ab ea pati acci- ^{agat, tum pa-} dit. Cæterum quia id quod agit multo amplius est, quam quod ^{tatur.} patitur, alterum latet. At si durissimum illi ferrum admoueas, contrà magis pati, quam agere tibi videbitur: tamen si agit aliquid tum quoque, sed negligitur præ exiguitate eius vis. Itaque de omnibus prorsus cibus illud† cõfidenter pronuntiamus, quòd ^{† ὁ ἀξίωμα.} non solum à nostris corporibus pati, sed etiam agere aliquid in ea possunt. Iam verò & de quibusdam, quòd planè scilicet & luculenter videmus agere, quòd non tantum cibi sint, sed etiam medicamenta. Et lactuca quidem tam cibus, quam medicamentum frigidum est: eruca tam cibus, quam medicamentum calidum. Quòd si castoreum quoque spatio concoquitur, erit id quoque simul nutrimentum, simul medicamentum calidum. Ad eundem modum sinapi & piper. Ex herbis quoque anethum,

GAL. DE TEMPERAMENTIS

& ruta, & origanum, & pulegium, & calaminthe, & thymbra, & thymum : quippe hæc omnia tum cibi, tum medicamenta calida sunt. Prius enim quàm in sanguinem sunt mutata, dum scilicet adhuc concoquuntur, medicamenta: mutata verò in sanguinem, non utique iam medicamenta, sed nutrimenta: secunda nimirum nutrimenti significatione, qua id significatur, quod nondum est alimentum, sed veluti alimentum. Ergo sicut de lactuca paulo suprà fecimus, quum duos ventriculos, alterum iusto frigidior, alterum iusto calidior finximus : ita nunc quoque pro contemplandis iis, quæ potestate calida sunt, proponamus eosdem ventriculos. Ergo eum qui frigidior iusto est, quoad in eo continentur, ac concoquuntur, omnes id genus herbæ calfaciunt, atque ad temperamenti æqualitatem reuocant, profuntque ut medicamenta: alterum verò, qui calidus est, inflammabunt, ac magnopere lædent, atque has quidem alterationes qualitate sua inducent. Nam omnino percocta, & mutata, ac in sanguinem bonum iam versa, naturalis in animali caloris substantiam augebunt, non qualitatem intendent. In totum enim siue frigidus, siue calidus potestate cibus sit, posteaquam in sanguinem conuersus est, naturalem calorem similiter augebit. Quoad autè ad sanguinis formam tendit, nec dum planè sanguis est redditus, refrigerat, excalefacitve animal medicamenti ritu.

COMMENTARIUS.

Ea quæ paulo antè Galenus tradidit, nunc copiosius ac clarius ob oculos ponit, nempe nihil esse mirum vnum eundemque cibum, tum nutrimenti, tum medicamenti vsum corpori præstare posse. Priusquam enim in sanguinè fuerint mutata, atque toto hoc quo concoquuntur tempore, medicamenta sunt. Mutata verò in sanguinem, nutrimenta sunt, in secunda acceptione nomine nutrimenti sumpto, pro eo videlicet quod nondum est nutrimentum, sed veluti nutrimentum. De qua quidem significatione cap. 3. huius libri abundè dictum est. Cæterum quòd omnia per se plana sint, & è præcedentibus facile intelligantur, nullam commentationem requirunt. Brachelius tamen sibi persuadere nõ potest, quòd sanguis ex lactuca procreatus idem sit, qui ex eruca: sed huc esse calidior, illum verò frigidior putat. Quasi verò sanguis non retineat suam naturam ex quocunque cibo fuerit natus. Est itaque perpetuò calidus, siue ex frigido, siue ex calido cibo generatus fuerit. Nã posteaquam in sanguinem conuersus est, naturalem calorem similiter auget. Nihil igitur refert siue antea potestate frigidus, siue calidus fuit is vnde natus est cibus: postquam enim sanguis est redditus, caloris substantiam auget, non qualitatè intèdit: id quod Brachelius rotatus phanatico spiritu videre non potest.

Sanè omnis hæc disceptatio ab vno principio pender. Quo magis

Brachelius in-
epre Galeno
intulrat.

Brachelius phan-
atico rotatur
spiritu.

magis seruandum id, memoriâque tenendū perpetuò est, cuilibet corpori proprietatem quandam temperamenti esse, quæ huic quidem naturæ sit consentiens, ab hac verò dissentiens. Tum si quod conueniens sibi est, in suam naturam transmutet, eo pacto caloris sui substantiam augere: si ipsum sit mutatum, duorum alterum illi contingere, vel vt calorem quendam conquirit, vtique si id à quo mutatur, calefacit: vel proprium calorem amittat, si id non calefacit. Liquet igitur ex iis, quòd eiusmodi omnia, ex eorū sunt numero, quæ relata ad aliquid dicantur: quum ad proprietatem mutantis naturæ, quicquid assumitur, vel nutrimenti, vel medicamenti, vel vtriusque rationē sortiatur. Verbi gratia, cicuta, sturno nutrimentū est: homini medicamentum. Rursus coturnici veratrum, nutrimentum est: hominibus medicamen. Siquidem coturnicum temperies asimilare sibi veratrum potest, quod hominum temperies non potest.

† Μὴ θερμὸν
νοῦτος.

Cicuta Sturno
nutrimentum.

COMMENTARIUS.

Quòd cuilibet corpori proprietas quædam temperamenti sit, quæ huic quidem naturæ sit consentiens, ab hac verò dissentiens, hoc loco ostendit. Vnde causam colligit, cur cicuta, sturno sit nutrimentū: homini verò medicamentū. & rursus quare elleborus coturnici nutrimentū sit: homini autem medicamentum. Nā tale est sturnorum & coturnicum temperamentum, vt illi cicutam & elleborū asimilare possit. Quare necesse est, vt tale sit horū duorum temperamentum, vt naturæ sturnorum, & coturnicum consentiat: hominum autem naturæ aduerfetur. Atque eo quidem nomine accidit, vt sturnos & coturnices nutriat, homines autem interimat. Siquidem hominū temperamentum ita cōparatum est, vt meatus ampliores, calorisque multitudinem, & attractionis arteriarū robur validum obtineāt. Quū itaque cicuta propter meatuū amplitudinem, calorisque copiam, & arteriarum attractionis robur, pròptè ad cor perueniat, fit vt illos interimat: Sturnos autem propter causas cōtrarias haud enecat, quòd propter meatuū angustiam retineatur, & cunctetur, ac sese teporis tractu percoqui prepararique à corde, tanquā à foco, incalescens sinat, non secus ac ligna extrinsecus. Omnia igitur id genus, ex eorū sunt numero, quæ relata ad aliquid dicuntur. Siquidem ad proprietatem naturæ, quæ mutat, quicquid assumitur, vel nutrimenti, vel medicamenti, vel vtriusque rationē sortitur. Verbi gratia, Cicuta relata ad sturnū, nutrimentum est: ad hominem verò, medicamentum. Lactuca autem ad hominē relata, tum nutrimenti, tum medicamenti rationē habet. Cicuta nanque, ita sturni naturæ cōuenit, vt illā in suā trāsmutet naturā, & caloris sui substantiam augeat. Hominis autem naturæ aduerfatur, ideòque illā potius trāsmutat, caloremque eius extinguit. Quomodo autē lactuca vtriusque rationem in homine habeat, iam sæpe est dictū, vt non opus sit prolixiore eius rei cōmonstratione. Brachelius hīc iterū Galeno obgannit, & ad astrorū vim hæc omnia refert, ac miram quandā problematum physycorum solutionē affert: à quibus quàm longissimè fugiendum esse medico Galenus lib. 2. Simpl. ca. 6. hortatur. Quare quum illa quæ à Brachelio

Cuilibet cor-
pori quædam
temperamenti
proprietas.

Brachelius
perpetuò ob-
gannit Galeno.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

proferuntur, partim ridicula sint, partim à communi omnium tum veterum, tum recentiorum consensu abhorreant, nullá planè meretur responsionem.

Cap. V I.

Ergo manifestum iam arbitror factum, quod iudicium eius quod respectu nostri calidum, frigidum, humidum, & siccum dicitur, non ex iis quæ extrinsecus sunt posita: sed ex iis quæ ipsi patimur, certum exactumque fieri possit: & quod id tanquam primum, ac maximè sit spectandum: deinde si res exigit, etiam quod ab externis petitur. Nam si evidens sit ad sentiendum & clara sit adhibiti medicamenti actio, huic, reliquis notis omnibus posthabitis, credendum. Sin confusa & obscura, aut etiam mixta, aut ullam omnino dubitationem sit exhibens, tum utique ad externa omnia conferentes, de eo iudicandum: ac neque horum quidem ad ea quæ longius absunt, sed quæ ab ipsa quæsitæ rei substantia sunt desumpta. Verbi gratia, si oleum calidum est, non id inde spectabitur, quod glutinosum, aut pallidum, aut leue, sed quod facillè inflammatur. Id nanque erat illi calidum potestate esse, quod cecleriter in actu calidum mutatur. Ad eundem modum & in corporibus nostris, non utique id expendendum, an crassarum partium, aut tenuium, aut liquidum, aut leue, aut glutinosum, aut pallidum: sed an calefaciat admotum. A Equè verò nec an dulce sit, an aluum deiciat, an sanguinem si instilletur, faciat in missione fluxilem: quippe hæc quoque superuacua sunt, quum æstimare liceat an calefaciat, quum admouetur. Ergo si notabiliter id valenterque faceret, quemadmodum piper, utique clarum id proculdubio esset. Nunc quum minimè valenter id præster, meritò in quæstionem venit. Multo verò magis de rosaceo, & aceto dubitatur à medicis atque ambigitur, calidane hæc, an frigida potestate sint. Agendum igitur id est, ut in omnibus quæ potestate calida, frigida, humida, siccaue dicuntur, exactas aliquas, clarasque discretionem inueniamus: sicut antè de actu sic dictis fecimus.

COMMENTARIUS.

Quod iudicium eius quod respectu nostri calidum, frigidum, humidum, & siccum dicitur, non ex iis quæ externa sunt, sed ex iis potius quæ ipsi patimur, certum exactumque fieri possit, ostendit. Nam primum & maximè quid in nobis efficiat, spectare oportet. Externa verò vocat omnia, quæ extra corpus nostrum posita sunt, ut est ignis commercium, tenuitas, aut crassities partium, & alia quæ hoc loco,

† Πάσχομεν.

† Σαφής.
† Ίνέργεια.
Quando à rebus externis iudicium sumendum.

Calidum potestate esse, quod cecleriter in actu calidum mutatur.

Primum & maximè, quid in nobis efficiat medicameta, spectandum. Externa.

loco, & libro primo Simpli. capite nono & decimo à Galeno cōmemorantur. Quòd si igitur explorandum erit, utrùm aliquid nostri respectu sit calidum, frigidum, humidum, aut siccum, non utrùm crassarum sit partium, aut tenuium, aut leue, aut glutinosum, aut pallidū, aut dulce, aut aluum deiiciat, aut sanguinem faciat fluxilem, expendendum venit: hæc enim omnia externa sunt, & superuacua, sed num admotum nobis, calefaciat, an refrigeret. Nam vt vnus saltem mentionē faciamus, ex eo quòd oleum instillatum, fluxilē red dat sanguinem, medici veteres contraria adstruxerunt, vt lib. 2. Simpli. ca. 15. Galenus luculenter ostendit. Si itaque euidens, & clara fuerit admoti medicamēti actio, quemadmodum est piperis, nasturtij, & id genus aliorum, nihil dubitationis is explorandi modus habebit. Sin obscura, & minimè clara fuerit, vt est olei, meritò dubitationem aliquam exhibet. Atque hinc est quòd de olei temperamēto tam variè veterum, tum philosophorum, tum medicorum fuerint opiniones, quas ferè omnes recenset Galenus lib. 2. Simpli. capite quinto & sequentibus aliquot. Magis verò de aceti temperamento dubitant, & ambigunt medici, quod copiose admodum libro primo Simpli. capi. decimo octauo & sequentibus monstrauit Galenus. Nec minus de rosaceo calidum ne, ac frigidum potestate sit, iidem dubitarunt, vt libro secundo Simpli. etiam Galenus ostendit. Quum itaque omnium medicamentorum actio nō æquè clara & perspicua sit, oportet exactas aliquas, easque claras distinctiones inuenire, quales etiam in iis quæ actu calida sunt, demonstrauimus. Quæ autem quales sint, iam Galenus docere pergit.

Varia veterū
tum philoso-
phorum, tum
medicorū, de
oleo, acetōq;
opinionē.

Porro incipiendum arbitror ab iis quæ euidētissima sunt, quando in iis exercitatus, facilè consequetur ea quæ minus sunt euidētia. Ergo statim vt corpori hoc, vel illud medicamentum, cibūve admouetur, expers esto omnis acquisitij caloris, & frigoris. Quam enim in superioribus[†] distinctionem fecimus, quum sicca & humida corpora dignoscenda proposuimus, eadem nobis nunc quoque in iis quæ potestate calida frigidāque sunt, non minus erit utilis. Nam siue potestate frigidum, quum id applicas, manifestè calefacias: siue calidum refrigeres, corpus primo occurso qualitatis acquisitæ, non eius quæ propria est rei admotæ sensu afficietur. Vt ergo admotæ rei vera, sincerāque natura exploretur, tepidum quoad fieri maximè potest, esto, nec vllam extrinsecus notabilem alterationem valentis caloris, frigorisve ceperit. Ac prima quidem admoti medicamenti præparatio talis esto.

Medicamentū
expers sit om-
nis acquisitij
caloris & fri-
goris.
† Διακριμὸν.

COMMENTARIVS.

Quum paulo antè dixisset in iis quæ potestate calida, frigida, humida, & sicca sunt, opus esse aliquibus exactis distinctionibus: nunc exorditur, ab ea quæ omnium euidētissima est, quòd scilicet in ea exercitatus, facilè ea quæ minus euidētia sunt, consequatur. Prima igitur hæc est, Id de cuius calore, aut frigore iudicamus, omnis acquisitij caloris & frigoris expers esto, vt su-

Prima disti-
ctio.

P. j.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

prà quoque, nempe libr.1. capite 9. libr.2. capite 4. libr.3. capi. 4. copiosius est dictum. Pluribus etiam libro primo Simplicium capite tertio ea de re agit Galenus, vt fusiore enarratione non sit opus.

Simplicissimo affectui medicamentum adhibendum.

Applicatur autem, quum eius vim exploras, non cui libet corporis affectui, sed simplicissimo, & quoad fieri maximè potest summo. At si summi quidem caloris affectioni admotum, frigoris sensum excitet, erit profectò sic frigidum. Pari modo si frigidus affectui applicatum, calidum statim appareat, id quoque erit calidum. Si vel calido affectui calidum, vel frigida frigidum sentiat, non est quod hoc calidum, illud frigidum omnino pronuncies. Est enim aliquando summi caloris affectus, quem mediocriter frigidum medicamen adeò non alterat, vt refrigerando, densandóque † vniuersam externam superficiem, calorem intrò concludat, ac diffilari vetet: indèque affectum magis accendat. † Ita verò si quod frigidus affectui admouetur, nullum afferat calorem: videndum est num id † quod mediocriter calidum est, nihil egit in affectum qui summi indiguit caloris.

† ἅπασαν τὴν ἐκτὸς ἐπιπέδον.

† ὅπου δὲ καὶ αἰτὴ χυλῶν.

† Μιτρίως ὑπερχονθέρμων.

COMMENTARIUS.

Medicamentum, cuius vis exploratur, simplicissimo affectui applicandum.

Altera distinctio est eiusmodi. Id cuius vis exploratur, non cui libet corporis affectui, sed simplicissimo, & quoad fieri maximè potest, summo, applicandum erit. Simplicissimo quidem, quia frequenter vbi compositus fuerit affectus, vt est phlegmone, aliud primariò medicamentum efficit, aliud ex accidente euenit, què admodum fusius libro primo Simplicium capite quarto Galenus ostendit: summo autem, quòd is certissimum nobis indicium facultatis eius quod admouetur, præbeat. Quicquid enim summi caloris affectui admotum, frigoris sensum excitat, profectò frigidum erit. Pari modo, quicquid summo frigido affectui applicatum, calidum statim apparet, id quoque calidum erit. Si itaque quod exploratur medicamentum, summo affectui applicandum erit, vt idem quoque summè calidum aut frigidum sit, oportet. Summè autem calidum vel frigidum nunc vocamus, quod tot caloris aut frigoris gradus obtinet, vt summos illos affectus vel calefacere, vel refrigerare possit. Quòd si igitur summi caloris affectui, medicamentum mediocriter frigidum admoueris, adeò illum non alterabit, vt refrigerando, densandóque summam corporis superficiem vniuersam, calorem intrò includat, ac diffilari vetet, indèque affectum magis accendat. Sic quoque fit vt interdum calidum medicamentum summi frigoris affectui admotum, nihil agat. Quippe mediocriter calidum est quod applicatur, affectus verò summè frigidus non tale, sed quod summum calorem obtinet medicamentum requirit. Vt hinc omnibus perspicuum fiat, necessarium esse, vt medicamentum affectui certa quadam proportione respondeat, ne scilicet summè frigido affectui, mediocriter calidum: aut summè calido, mediocriter frigidum, sed potius quod quarto ordine calefacit aut refrigerat medicamentum applicemus.

Summè calidum vel frigidum.

Medicamentum affectui certa quadam proportione respondeat.

Ergo

Ergo nec sic admoti medicaminis exploranda vis est, nec si ex accidente aliquid efficiat, non per se. Iudicabis autē quod ex acci-
 denti aliquid facit, tum ex affectu ipso, tum tempore. Ex affectu, si
 is simplex est, & vnus. At à tempore determinabitur iudicium ad
 hunc modum, Quod protinus vt admotum est calfacere, vel re-
 frigerare manifestè cernitur, id vtique & ex se, & per se tale fue-
 rit. Quod tēpore id facit, fortasse ex aliquo accidente huc est actū.
 Veluti in distēione, æstate media, iuuenē† mediocri corporis ha-
 bitu prædito, frigide aque copiosæ affusio, caloris† retrocessionem
 facit. Cæterum quod aqua frigida per se non calefaciat, ex pri-
 mo eius occurſu patet, sensum nanque inuehit frigoris. Præterea
 cutim quoad ei affunditur, frigefacit, tum calorem neque† in om-
 nibus corporibus, nec dum affunditur, inuehit, imò in iuuenē tā-
 tum quadrati corporis, & æstate media, & postquam à perfun-
 dendo est cessatum. Sicut igitur frigida quibus incidit, hæc illico
 perfrigerat, siue animata corpora sunt, siue non animata, siue ca-
 lida, siue frigida: ita si quod esset tempus, vel corporis natura,
 vel affectus vllus, in quo frigida primo statim occurſu caloris
 sensum inueheret, iure quæri posset, calefacere, an frigeface-
 re per se nata esset. Nunc quum omnia tum animata, tum ina-
 nimata protinus, & perpetuò frigefieri ab ea cernamus: quibus
 autem insitus calor, veluti fons quidam ignis in visceribus est, iis
 occurrens repercussum aliquando caloris facit, consentaneum ar-
 bitror hanc ex accidenti, non per se talia calefacere.

† ἐπὶ πάντο.
 † ἐν σάρκι.

† ἐπὶ ἀνάκλασιν.

Aqua frigida
 per se refrige-
 rat.

† ἐπὶ πάντων
 σωμάτων.

Aqua frigida
 ex accidenti
 calefacit.

COMMENTARIVS.

Tertia distinctio est, vt id quod per se calefacit, refrigeratve, ab eo quod
 ex accidenti idem efficit, accuratè discernatur. Id quod bifariam fieri potest.
 Primò ex affectu, vbi scilicet is simplex, & vnus fuerit. Si enim medicamen-
 tum simplicem affectum calidum sanauit, haud dubiè frigidum per se erit,
 & ediuerso, calidum per se erit, quod frigidum simplicem affectum percura-
 re poterit. Si autem affectus non fuerit simplex, sed compositus, id quod per
 se fit, ab eo quod ex accidenti efficitur, discerni facilè haud potest, quemad-
 modum paulo pòst exemplo phlegmones, & aquæ calidæ monstrabitur.
 Secundò ex tempore: quod enim protinus vt admotum est, & primo sta-
 tim occurſu calefacit, vel refrigerat, id vtique & ex se, & per se tale fuerit:
 quod non protinus, sed multo intercedente tempore id efficit, ex accidente
 tale fuerit. Sic exemplo Hippocratis comprobatur, in distēione aquam fri-
 gidam, adiectis certis distinctionibus, nempe æstate media, & in iuuenē qua-
 drato, ἐν σαρκὶ Græci nominant, ex accidenti interdum calefacere, quemad-
 modum libro primo Simplic. capite 2.3. & 4. Galenus: & nos in nostris su-

Id quod per se
 calefacit, refri-
 geratque, di-
 scernendum ab
 eo quod ex ac-
 cidēti efficit.

5. sect. Aph. 21.

P. ij.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

per hanc sententiam commentariis fusius ostēdimus, vt non sit opus hīc rem illam accuratius tractare. Aqua igitur frigida, per se non calefacit: sed ex accidenti, quōd scilicet ἐπανάλησιμ, id est, repercussum, retrocessum, reuocationē ve caloris faciat, hoc est, retrō commearē efficiat calorem. Qua verō ratione id ipsum accidat, iam clarissimē ostendet Galenus, inquiens,

† ἐπ' ἀνόρου ποίεται.

† ἐν δ' αἴθεσι δὲ τῷ.

† ὧν ἢ μὲν κώλυσις.

Sed nec latet qua ratione illud accidat. Siquidē stipata, clausaque corporis summa facie, repercussus, refractūsq̄ue fit calor eius, qui à profundo † emergit, quique simul propter diffflatus inopiam est acernatus: simul verō propter frigidi circūstantis violentiam in altum recedit: simul ex succis isthic habitis nutritur. Quippe vbi collectus, nutritūsq̄ue calor ad summa corporis violentius ruit, fit quidem caloris repercussus: † indicium verō & documentum eius, quōd frigida nequaquam per se calorem auxit. nam per se quidem cutem perfrigeravit: frigus verō eius, densitas, & reditus caloris ad profundum sunt secuti. Rursus horum densitatem quidem, diffflatus prohibitio: reditum verō ad interiora, concoctio, consummatioque, qui isthic sunt succorum, est secuta. † Quorum quidem diffflatus prohibitio, calor colligendi, succorum concoctio, eiusdem generandi fuit occasio. Porro horum vtrunque natiui caloris sequitur auctio. Ergo intercedentibus & mediis vtrisque, frigida in animalis corpore caloris aliquando excitat incrementum: per se nunquam.

COMMENTARIUS.

Aqua frigida quomodo ex accidenti calefaciat.

Brachelius falso Galeni dictionem tanquam spinosam accusat.

Qua ratione aqua frigida ex accidenti calefaciat perspicuē docet. Nam principio quidem cutem refrigerat, adeoque summā corporis faciem stipat clauditque: quo nomine fit, vt calor qui à profundo emergit, quique propter diffflatus prohibitionem coacernatus est, retrō commearē, & in altum recedere cogatur. Ibidem igitur collectus, & à succis qui isthic sunt, nutritus, necessariō augetur: auctus iam interna magis calefacit. Caloris itaque incrementum excitat aqua frigida, atqui non per se, & primo statim occursum: sed ex accidenti, hoc est, intercedentibus, & mediis omnibus illis, quæ iam dicta sunt. Sed hīc prodit Brachelius, ac Galeni dictionem tanquā spinosam notat, quū tamen omnibus constet hanc esse manifestissimam, nec quicquam habere obscuritatis, imō id planē, quod Brachelius ex iis colligit, innuere. Nempe aquam frigidam primū cutem refrigerare, dein densare, simul autem & calorem ad interiora propulsare, atque hīc aliquo tempore moratum, iterum propter abundantiam reuerti. Id quod ē verbis Galeni, omnibus perspicuū fiet, quæ sic se habent, συνώσει γὰρ τῆς ἐκτὸς ἐπιφανείας, καὶ κατακλείσει τῶν θερμῶν, τὴν ἐπ' ἀνόρου ποίεται τῆς ἐκ τῆς βάθους θερμασίας, &c. constipando nanque summam corporis faciem, & concludendo calorem, reditum caliditatis ē profundo efficit. Quid multa? calor propter frigidam, quæ cōstipata cute illum intus conclusit, eiusque diffflatum prohibuit, collectus, & à proximis succis auctus

auctus est, hincque factus ut vberior à profundo redierit. Quæ quum omnia disertè Galenus prædictis verbis significarit, non sine summa iniuria illa spinosa Brachelius appellavit. Præterea falso Linacrum accusat malæ conversionis, ut qui pro *κατακλείσει τῷ θερμῷ*, hoc vnum posuerit, clausa summa corporis facie. Sanè qui vel à limine rudimenta Græca didicerit, facilè intelliget quâ tum hæc interpretatio à Galeno discesserit. Atqui nemo est qui vel hinc non clarissimè deprehendat Brachelium ne à limine quidem salutasse Græcas literas. Nam si in iis leuem aliquem profectum fecisset, facilè intelligere potuisset hæc interpretis verba, Clausa summa corporis facie, non ad *κατακλείσει τῷ θερμῷ*, sed ad totam orationem *πυκνώσει ἢ τῆς ἐκτός ἐπιφανεῖας ἢ κατακλείσει τῷ θερμῷ*, referèda esse. Quare quum hîc & alibi græcitatem suâ ambitiosius ostètare conatur Brachelius, suam potius in Græcis literis insciam prodit. Præstaret igitur ab illis deinceps manum cohiberet, ne à pueris etiam tanquam parum Græcè doctus, subinde rideretur. Postremo loco iterû Galenum arrodit Brachelius, non in omnibus percussum calorem cû vorfura redire inquit: sed iis tantû quibus in ipsis visceribus fons est vberior. in aliis enim partes externæ refrigerantur, subinde emoriuntur. Quasi verò non idem etiam Galenus significâtibus verbis paulo antè indicauerit, vbi ait, Frigida calorem, nec in omnibus corporibus, imò in iuvene tantû quadrati corporis, & æstate media, inuehit. Ut nemo non videat Thessalum illum inuidiæ stimulis excæcatum, ignorare planè quid agat, aut dicat. Quare hoc nomine omnium odio dignus est, ut qui studio apertam veritatem impugnare, & imperitis fucum facere conatur.

Linacr^o à Brachelii calûniâ assertus.

Brachelius né à limine quidè Græcas salutauit literas.

Sed non minus calidum est quando ex accidenti perfrigerat, utique intercedente vacuatione, sicut perfusio phlegmonè. Quû enim ex calida fluxione phlegmone consistat, propria quidè eius curatio, vacuatio superuacui est. Vacuationi autè particulæ, quæ per phlegmonem excalfacta est, omnino succedit refrigeratio. Ergo quum duplex in iis quæ phlegmone laborant particulis affectus sit, vnus quidem in quantitate, ex superuacui naturæ modum exeuntis abundantia: alter in qualitate, qui ex caloris spectatur ratione, † prioris affectus curationem, etiam posterioris curatione sequitur, fiuntque ex accidenti † quæ vacuant calentem materiam remedia, etiam inflammationis particularum refrigeratoria. Ergo tum hæc discernere oportet, tum id agere, ut pro modo simplicis affectus, etiam virium medicamenti inueniatur modus: verbi gratia, si calidus in summo sit affectus, frigidum quoque in summo medicamentum paretur: sin affectus à summo paulû recedat, medicamentum quoque à summo paulum declinet. Si plus à summo calore absit affectus, ad portionem absit à summo frigore medicamen. Quippe si auspiciatus à tali coniectura examen eorum sis, facilius propriâ cuiusque inuenias vim. Ad sum-

Phlegmonè geminus affectus.

† τῆς ἐπίρας τῶν διαβόλων ἰασις.
† τὰ κινωπιά τῆς θερμῆς ὕλης.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

† πάθος.

mam enim in omni simplici[†] malo calido, quodcunque adhibi-
tum medicamen primo statim occurſu frigoris ſenſum intulit,
id frigidum poteſtate eſt. Ac multo profectò magis, ſi poſt primã
exhibitionẽ tale perpetuò manet. Quòd ſi calidum affectũ pror-
ſus ſanet, frigidum id ex neceſſitate fuerit. Adhibendum verò eſt
quum exploratur omnino tepidum, vt prius teſtati ſumus. Vbi
iam cognitum eſt tale eſſe, † deinde ſi curationis cauſa petitur, re-
ctius frigidum ſumitur, niſi medicamen ſummi ſit frigoris, mor-
bus in ſummo caloris non ſit. Atque hæc quidem diſſuſius, tum
in opere de Medicamentis, tum Curandi methodo tradẽtur. Ad
præſens illud ſaltem nouiſſe oportet. Si quod calido & ſimplici
affectui adhibutum medicamentum, tum protinus, tũ toto deinceps
tempore frigoris ſenſum, ac facilioris tolerantia, iuuamentĩ-
que laborãti afferit, id frigidum neceſſariò eſt: tamenſi in aliis nõ-
nunquam videatur calidum. Deprehendetur enim in illis, ſi dili-
genter exploretur, non vtique per ſe, ſed ex accidenti excaleface-
re. Quum per ſe dicimus, vel primum, vel nullo intercedente me-
dio, omnibus eiufmodi verbis, idem poteſtate ſignificamus. In
quibus omnibus lectorẽ in opere de Medicamentis propriis exẽ-
plis exercitabimus.

Per ſe.

† εἴτα θερα-
πείας ἐνικατα-
ραλαμβανόμενον.

COMMENTARIUS.

Hactenus qua ratione aqua frigida interdum ex accidenti calefaciat, oſtẽdit. Nunc quo pacto calidum nonnunquam ex accidenti refrigeret, mõſtrare pergit. Nam quum phlegmone, quæ ex calida fluxione conſiſtit, aqua calida perfunditur, tum calidi humores vacuantur, atque diſcutiuntur. Quibus vacuatis, particula quæ per phlegmonem calefacta eſt, refrigeratur. Refrigerat igitur aqua calida: atqui non per ſe, vel primò, ſed intercedente calidorũ humorum vacuatione. Proinde quum duplex in iis quæ phlegmone laborant particulis affectus ſit, vnus in quantitate, ex redundantia ſuperuacui natus, & alter in qualitate, ex immodico calore conſtans, prioris quidẽ affectus, id eſt redundantia ſuperuacui ſanguinis, curationem: poſterioris, hoc eſt, caloris quoque curatio ſequitur, fiuntque ex accidenti, quia ſcilicet calentẽ materiam vacuant, remedia, etiam inflammationis, & immodici caloris particularum refrigeratoria. Diligenter itaque ea quæ ex accidenti fiunt, ab iis quæ per ſe fiunt, diſcernenda ſunt. Præterea id quoque agendum erit, vt pro quantitate ſimplicis affectus, etiam virium medicamenti quantitas inueniatur, vt ſcilicet equa ſit medicamenti ad affectum proportio, quemadmodum exemplis Galenus in contextu declarat. Repetit deinceps ea quæ paulo antè de diſcernendis quæ per ſe fiunt, ab iis quæ ex accidente eueniunt, dixit. quæ quũ in libro Simpli. primo, quem mox, Deo permittente, præſenti ſubiiciemus, abundè ſint expoſita, & per ſe pateant, nulla egent enarratione. Vnum tamen explicandum nobis eſſe arbitror, hoc nimirum, quòd curationis calidi affectus

ctus causa, vbi iam nobis cognitum est medicamentum esse potestate frigidū, melius esse vt medicamentum adhibendum, actu frigidum admoueatur, vt scilicet hac ratione validius calidum affectum oppugnet, & nequaquam tepidum. Nisi medicamentum sit summi frigoris, morbus verò non sit in summo caloris. Tum enim medicamentum potestate frigidum, quum validius sit affectu calido, etiam si actu frigidū nō adhibetur, quod cupimus obtinebit.

Nunc recensitis iis quæ antè iam dixi, proposito libro cōmodum imponere finem tentabo. Quum nanque calidum corpus multifariam dicatur (nam & quod summam eiusmodi habet in se qualitatem, ipsum scilicet elementū: & quod propter eiusmodi qualitatem pollentem, nomen est sortitum: adhæc quod collatum ad aliud dicitur, vel ad id quod mediocre eiusdem sit generis, vel quicquid fors tulerit) sic & quod potestate calidū est, actu verò nondū dici potest, intelligi probarique multis modis oportet. Quo utique minus rectè si quid non statim inflammatur, id aliqui ne vt ad nos quidem esse calidum potestate putant. Nam siue facilè concoquitur, & citò nutrit, erit vt ad nos calidum: siue admotum veluti medicamentum calefacit, erit id quoque, vt ad hominē potestate calidum. Sic nimirum & per singulas animalis species ipsum potestate calidum, siue est vt medicamentum, siue vt nutrimentum, ad illud tantum animal collatum dicitur. Est enim ex iis quæ ad aliquid referuntur, quicquid potestate aliquid dicitur. Quare & probatio quæ propria est, melior utique est, quàm quæ ab externo patitur. Propria verò est vna in singulari, utiq; si celeriter tale fieri appareat, quale id esse potestate diximus. Est enim potestate ignis, quicquid celeriter in ignē vertitur. Potestate verò calidum, vt ad hominem († qui erat vna species eorū, quæ ex eo quod in ipsis præpollent, dicuntur) quicquid homini applicatum, naturalis eius caloris vel qualitatem auget, vel substantiam. Eadem mihi & de aliis censerè dicta velim, quæcūque scilicet potestate frigida, vel sicca, vel humida dicuntur: quum hæc quoque partim veluti ad ipsa elementa, partim veluti ad ea quæ ex præpollente sunt nominata, tum intelligi, tum explorari, tum doceri conueniat. Patet verò eum quoque qui iudicat tactū, omnis acquisitij caloris & frigoris expertem esse debere, sicuti de medicamentis ipsis prius est dictum.

COMMENTARIVS.

Epilogum subiungit eorum quæ in præcedentibus libris dicta sunt: ostenditque quòd quemadmodum ea quæ actu calida, frigida, humida, & sicca di-

Epilogus.

Calidum multifariam dici.

Propria probatio.

† ὅτι ἐν ἑνὶ ἀ-
δὸς τὸ κατ' ἐπι-
κράτησιν.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

Quid medico
potestate ca-
lidum statuē-
dum,

cuntur, multifariam talia esse dicuntur, vt lib. 1. ca. 5. monstratum est: ita quæ potestate talia sunt, multis modis intelligi & probari posse (nempe veluti ad clemēta ipsa, vel ad ea quæ per excessum sunt nominata, vel collata ad aliud) veluti initio huius libri copiose est dictum. Omisissis autem reliquis modis, is qui collatione ad hominem fit, à medico maximè obseruetur, ac illud potestate calidum esse statuatur, quod in homine facile concoquitur, illumque citò nutrit, atque ad motum calefacit. Proinde hinc satis constat quicquid potestate aliquid dicitur, ex eorum esse numero, quæ ad aliquid referuntur. Præterea liquet etiam quòd probatio propria, quæ nimirum in homine fit, melior sit quàm quæ ab externo petitur. Quæ quū omnia ex iis quæ antea dicta sunt, pateant, & de iis omnibus copiose in libris de Simplicium medica. faculta. tractabitur, non est cur de illis hoc in loco fusius agamus. Quòd eius tactum qui iudicat, omnis acquisitij caloris & frigoris expertem esse oporteat, Galenus diffuse lib. 3. Simplicium cap. 5. monstrat. Quare quum hæc omnia latius & clarius in libris iam citatis doceatur, hîc finem cōmentandi faciemus.

FINIS.